

تصوير ابو عبد الرحمن الكردي

زیر

کوردایه تی بیرو بزاقه

منتدی إقرأ الثقافی

للكتب (کوردی - عربی - فارسی)

www.lqra.ahlamontada.com

2006

كوردايەتى بيروزانە

پەرچىلانمىغان بۇ بەيرىزان:

- ۱- قىزىقارلىق ھەيۋەتلىك
- ۲- كوردۇق ھەيۋەتلىك
- ۳- شېركۇ بېكەس
- ۴- رەببىن ھەيۋەتلىك
- ۵- كىمال مەھمۇد
- ۶- ئەھمەد ھامىد
- ۷- ھەيۋەتلىك ھەيۋەتلىك

ۋەلاھەتلىك بۇ بەيرىزان:

- ۱- شۆپش ھەيۋەتلىك
- ۲- ھەيۋەتلىك ھەيۋەتلىك
- ۳- كۆڭۈلۈ تەيۋەتلىك
- ۴- كۆڭۈلۈ ھەيۋەتلىك
- ۵- ھەيۋەتلىك ھەيۋەتلىك
- ۶- رۇزنامى ھەيۋەتلىك
- ۷- ھەيۋەتلىك ھەيۋەتلىك
- ۸- ھەيۋەتلىك ھەيۋەتلىك
- ۹- ھەيۋەتلىك ھەيۋەتلىك

ئەلگەن شەش بايەت:

- ۱- بارزانى ۋە كۆڭۈلۈ
- ۲- ھاۋەن ھاۋەن
- ۳- گەمەي ھەيۋەتلىك
- ۴- دەستورى ھەيۋەتلىك
- ۵- كۆڭۈلۈ ھەيۋەتلىك
- ۶- خۇپشاننەمەي ھەيۋەتلىك

- نالوی کتیب: کوردایهتی بېرو بزاښه
- نوسمر: کامیل ژېر
- سالن: ۲۰۰۶ ز – ۲۷۰۶ ک
- مونقلازی کۆمپيوتهر: سه پړان ئەمین
- چاپ: چاپخانهی بابلن / سلیمانی / ۰۷۷۰۱۴۴۴۰۰۰
- تیراژ: ۱
- ژمارهی سپاردنی ۱ ۱۸
- لهسەر لهرکی حموتهی مژدمهر چاپکراوه
- مالهی له چاپدانهوهی پارێزراوه بۆ نوسمر

وشەيەكى پىۋىست

پېشمەكى سوپاسى ھەممۇ ئىمۇ رۇزنامەنۈوسە بەرپىزانە ئەگەم، كە ھەرىكەمۇ
بەزمارەپسەك پەرسىيارمۇ، سەردانىيان كىردوومۇ ۋەلا مەكان ئەم بەرھەمە
بىر مەنلىيانەمى خىستە ناۋ بازارى ھەزرى كوردىيەمۇ.

لەپىستىدا ژمارى پەرسىيارو وتوۋىزىمەن زىاتەن. مەن ھەر ئەمەندەم بۇ
كۆكرۈمەمۇ. ھىۋادارم ئەلەندە ئەۋەتكەش بەككۆكرۈمى بىر ئىدى
خۇنەمۇرى خۇشەۋىست، سەربارى وتوۋىزە رادىۋىسى ۋە لەمپىزىۋىيەكان، ئەگەر
لەنەرشىدا مابىن.

شاينى ۋەتە، ھەندى (لەمپەكچۈن) لەۋەلا مەكاندا ھەمە. ھۇ ئىمۇ ئەگەپتەۋە
بۇ لەمپەكچۈننى ژمارەپسەك لەمپەسەيەكان كە ھەر يەكەمۇ لەمپەكچۈن ۋە لەمپەزىكەمۇ بۇ
سەرجاۋەپسەكى ياكى كۆرۈنەمۇ جىياۋاز بوومۇ ھەر سەرجاۋەپسەش خۇنەمۇرى خۇي
ھەمە، ھەر جۇننى بى، سەربە ۋەتەننى: (قۇلۇغەدە يۇغەدە) ۋەتە: دوۋبارە كۆرۈنەمۇش
سوۋدى خۇي ھەمە.

لەلەپەكچەمۇ، ئەمەش تىكەلەندى ھەندى لەۋەلا مەكان بەشەشەك
لەمپەمۇرەپسەكان ئەم بەرھەمەندە ئەمەش سوۋدى خۇي ھەمە، بەتەپسەش بۇ
مىژۈنۈۋەسەن، ۋەك سەرجاۋەپسەك.

بۇ رۆنكۆرۈنەمۇش، بەھەلى ئەزەم لىرەدا ئەۋە بىلەم كە زۆرەمى بەرھەمە
چاپكۆرۈمەكانى مەن، سەرنەۋى (كۆرۈنەمەش) پەن لەنەۋ رۇۋىكە پىۋىست. ۋەك:

۱. كۆرۈنەمەش بىرۋەپسەمەن، ئامانچى نەزەكە دوۋرمانە ۱۹۶۰.

۲. ھەلەپسەمەكانى ژەر: كۆرۈنەمەش، جۈنەش رەۋەش، جۈنەش سەۋەش، جۈنەش
ئەۋرەش ۱۹۹۲.

۳. كۆرۈنەمەش ۋە ئەۋەتەك كۆرۈش سەربەخۇ ۱۹۹۴.

۴. كوردايىمىتى و سەربەخۇيى ۲۰۰۲.

۵. كوردايىمىتى بىرۈبىزگە - ئەم بەرھەمە.

ئەم پىداگىرگىنە لەسەر كوردايىمىتى، بەلەي خۇممە، دۇگمايىوون، واتا وشكەپىداگىرگىنە. ئەم بەلگە مەن ئەمە بەپىيۈستىيەكى نەتمەسى و نىشتەمەنى و مەزۇپىش ئەمەنەم. چۈنكى وەك گەلەتچار لەنۈسىنەكانى پەشۈومەدا روونەكردۇتەمە، ھۇي درۈست نەمبۈونى دەۋلەتتىكى كوردىي سەربەخۇ، لەپەلەي يەكەمەدا، ئەگەپىتەمە بۇ نەمبۈون، يا نەمى ئاستى ھوشيارىي نەتمەمەيەمەن كە كورد (نەتمەمەيەمەن) بە (كوردايىمىتى) ناۋ ئەمە. لەمەستىشدا، كوردايىمىتى جۇرە نەتمەمەيەمەنكى تاپەتە بەكورد خۇي و جىاۋازە لەمەزۇتتى ئەلمان و ناسىئوناليزمى رۇژاۋاۋا عروبەيى عەمەب. بۇيە ھەمچەپەندى ھەۋلەپەن بۇ بەمەزكردەمەيى ئەمە ئاستە و دەرەستى روومەكەشەكانى كوردايىمىتى، ھىشتا ھەم كەمە. بەتاپەمەن پەش رۇگاربۈون و سەربەخۇيى كوردىستان. رۇژەكەش، بەمەشەنەي گەشەپىنى ئەمەنەم ھەمەپەكەشە بۇ رۇژەكەي ناۋ ئالەي كوردىستان و ئەمە سەرگروشتەپەكەشى بەمەۋەمەيە كە لەمەنۋان بىرۈمەپەكەمەدا، بۇ رۇژنامەي تاپەم، ئەپخۇپەننەمە.

لەمەمەي رەنۋوسەمە، ھەۋلەمەۋە ئەمەندەي بۇم كرابەن، وشە لىكەدراۋەكان و وشەمە پەشگرو پاشگەمەكانىان، بەسەپەكەمە بەنۋوسەمە كوردىانكەمەمە. بەلەم ھەندى لەمەۋوۋەزەكان، لەسەرچاۋەكانىانەمە بەچاپكەراي، گۈپەزەۋەنەمە بۇ نەمە، بۇيە وەك خۇيان ماۋەنەمە. ئەمەش لەچاپكىكى تەي ئەم بەرھەمەدا، ھەمەۋى بەكەي بە پەك رەنۋوس.

TIME

تایم

رۆژنامەییەکی سیاسی ئیبرالە
مانگی دوو جار دەر دەچیت

NO. (26)- 4 Aug 2002

کامیل ژیر

یادگارە سیاسییەکانی

ییری نەتەواپەتی و

کازیک و

پاسۆک

دەگێڕیتەوه

لە زنجیرە بەک چاوپێکەوتندا لەگەڵ تایم
روناکبێرو پارێزەر (کامل ژیر) یادگارەکانی خۆی
لە پەوێنی بزووتنەوەی کوردایەتی داو چۆنیەتی
دروست بوونی کازیکو بێرو بۆچوونی ئێستای
سەبارەت بە بزووتنەوەی نەتەواپەتی کورد باس
کرد، لە چوارچێوەی ئەو زنجیرە
چاوپێکەوتنانەدا بە چارۆی رەخنەوێ ئەو
قۆناغانە ئاوتوێگر دەروە.

لە ژمارەی داهااتوووە تایم دەست دەکات
بە باڵۆکێرەنەوێ ئەو گێڕانەوێ بە چاوەروان بن.

مامۆستا کامل ژیر دمهته ره‌کانی بیره وه‌ری بۆ تایم ده‌کاته وه :

گۆقاری (گه لاوێژ) بیرى نه‌ته وایه تیمانی گه لاله کرد

وه‌كو له ژماره‌ی پێشوی تایم به‌ئینمان پێ دابوو به‌مه‌به‌ستی تۆمارکردنی پاده‌وه‌ری یه‌کانی مامۆستا کامل ژیر چاپیكه‌وتنیکی دهوردرژمان له‌گه‌دا کردوه‌و به‌زنجیره‌ ئه‌لقه‌یه‌ك بڵاوی ده‌کهینه‌وه‌.

له‌و چاپیكه‌وتنه‌دا کامل ژیر ره‌وشی ئه‌و کاته‌ی کوردستان و دامه‌زواندنی کارێك ده‌گێڕێته‌وه‌، هه‌روه‌ها هۆکاره‌کانی چوونی به‌ره‌و بیرى نه‌ته‌وایه‌تی و کوردایه‌تی روونده‌کاته‌وه‌.

مامۆستا کامل ژیر هۆی چوونی گه‌نج و رۆشنبیرانی

کوردی ئه‌و سه‌رده‌مه‌ بۆ ناو ریزه‌کانی حزبی شیوعی وایکێ ده‌اته‌وه‌ و ده‌لی که :

((خه‌لکانی که ده‌چوونه‌ ناو حزبی شیوعی و من یه‌کێک بووم له‌وانه‌ وام ده‌زانی که‌وا

کلیلی مافی چاره‌نووسی کورد وایه‌کێتی سۆقیه‌ته‌)).

مامۆستا کامل ژیر له‌و چاپیكه‌وتنه‌دا ئاماژه‌ی به‌وه‌ دا که :

(نزیکی ۸-۹ سال گه‌فتوگۆ بوو له‌نیوان پارتی و حزبی شیوعی له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی ئایا کورد

نه‌ته‌وه‌یه‌ یان نا؟)

ماموستا کامل ژیر دهفته مرکاني بیرموری بۇ تایم دمکاته وه:

* له سهرده می نینگلیزدا تورکچیتی و نینگلیزچیتی و کوردایه تی هه بو.

* گوڤاری (که لاوینژ) بیر نه ته وایه تیمانی که لاله کرد.

* دهمانزانی روسه گان کۆماری مه هه بادیان دوست کردوه، به لام نه ماندمزانی ههر نه وانیش به گورگان خواردویان داوه.

* ره فلیق جیلمی له ناستی سهرگردایه تی کردنی حزبی هیوادا نه بو.

چاوپیکموتنی: شۆرش قلدر

(تایم) چاوپیکه و نینگلیز تورکچیتی له گهل ماموستا کامل ژیر کردوه به مه بهستی تۆمارکردنی روداوه کانی سهرده می ژبانی سه بهارت به ههست و سۆزی کوردایه تی و چۆنیه تی که لاله بوونی بیر کوردایه تی و رهوشی سیاسی نه و سهرده مه و ململانی نیتوان رینازه سیاسیه کانی نه و کاته کی له ناو کوردلو به تاییه تی له سلیمانیدا هه بون.

تایم به مه بهستی خستنه بهرچاوی روداوه کانی نه و سهرده مه بۆ خوینهرانی کورد هه ولده دات نه و چاوپیکه وتنه به زنجیره یه که نه لقی یه که له ناوی یه که بلایکاته وه.

* ماموستا کامل ژیر ههستی نه له وایه تی لای جهنبت چۆن دهستیگیرد،

هوکاره کانی سهره لمانی نه و ههسته چی بون و چۆن و له چ جوارچینه به کدا

که لاله بوو!

- به هوکمی نه وهی نه وهی کورد نیشتمانه کی داگیر و دایه شکراره، هه میشه زولم و جهوساندنه وهی له سهریوه، تاکه کانی کۆمه لگای کورد وه کو هاوالاتی پله نوو سه یرو مامه له بان له گه لدا کرلو له هه موو پارچه کانی کوردستاندا که نیشتماش وه کو واقعیکی نال ماوه، نه مانه هه مووی وایانکرده زقریه ی زقزی خه لکی کورد، به تاییه تی رۆشنییران له ده رگای سیاست بدنه و سهرته قتیبه کی له گه لدا بکن و بگه رینه وه بۆ ههستی نه ته ولیه تی.

نه ونده ی خه لکی کورد خه ریکی سیاسته نه ونده خه لکی نه وروپا پییبه وه خه ریک نه یه، نه ویش هۆیه کی بۆ نه وه ده گه رینه وه که خه لکی نه وروپا کیشه ی نه و تۆیان نییه، خه لکی خه ریکی ژبان، سه نهت، خویندن و زانسته، به لام کورده که چاری نه یه، بیه وئی و نه یه وئی ده بی رویکانه سیاست، چونکه کیشه ی نه ته وایه تی هه یه و سیاسته کهش له کیشه ی نه ته وایه تی یه وه سه رچاوه ی گرته وه.

زۆرىي ئو كوردلنى دەستيان بەسياسەت كرىو، بەبىرۆكى ماركسىزم دەستيان پىن كرىو،
 ھەرچەندە پالئەره كە چەوساندەنەوى نەتەولپەتى و ئامانچىش چارەسەر كرىنى كىشەي
 نەتەولپەتى بو.

من وەك بىرەورەى خۇم، كە لەدايك بىوى سالى ۱۹۲۴م، رۇدلوئىكى بچو كى ئو كاتە سەرنجى
 راكېشام و ئا ئىستاش ھەر لەيادە، رەنگە پەكك بويىن لو ھۆكارانى كە ئولتر بەرە و ئاپلەستى
 نەتەولپەتى بىردم. ئوريش ئو ھەيە كاتىن تەمەنم پېنچ سالان بو، سالى ۱۹۲۹ فېرۆكە پەكى ئىنگىلىز ھاتە
 سەر سىلئەمانى، من ئو كاتە لەدوكانەكەى باوكم دالنىشتىبوم، فېرۆكە كە دەورە پەكى كىرە بەسەر
 سىلئەمانىلو سولپەيو، بەلام ھېچى نەكرد، كە چى كاتىكەم زانى خەك دەپاسى دوكانەكانى دالەدەپەو
 رابىدەكرد، ھەمويان شېرەببىون و پەراستو چەپ خۇيان بەيەكتەردا ئەكىشواو رايانەدە كرىو خۇيان
 ئەكونا تا زور بىگەنە مالەو، ھەندىكى تريان ھەوليان ئەدا بچن بىق دەرەو ھى شار، ئىتەش بەھەمان
 شىو ھەرە مال كىشائىن، تا فېرۆكە كە بىورەكەوتەو. بوى چەند سالىك ئەم رۇدداو ھەر لەخەپالدا
 بو، باشە ئو فېرۆكە ھېچى نەكرد، بۆ ئو خەلگە شېرەببىون؟! ئولتر كە تۇزى كەورەتر بوم وەلامى
 پىرمىبارەكەم تۇزىبەو ۋەنىگە يىشتم ئو شېرەببىو و راكرىنى خەك بەو قەرەبالغىيە رەنگەدەو
 درىزىونەو ھى كارەسات و مەرگەساتى بۆرەومانى فېرۆكەكانى ئىنگىلىز بو بۆ سىلئەمانى لەكاتى شۇرپى
 شېنخ مەمودادا، چونكە خەلگە كە چاوى ترسابو، ئولەنى ھەر لەبىرەمايو، سالى ۱۹۲۹ش زۆر نەبو،
 چونكە سالى ۱۹۲۲ بوا بۆرەومانى سىلئەمانى كرايو. خەك وەھا لەفېرۆكە تىگەبىشتىبو كە ھات
 دەتكوژى، ئەمە مۆركىك بو لەمىشكى مەنى مەندالېشدا چەسپى.
 دەرلېن ئو ھى مۆرۇ لەكاتى ئاسايىدا بەسالىك فېرى دەبىن، لەكاتى شەپو ئازولەدا بەرۆزىك فېرى
 دەبىن.

من چاوى مەندالېم، جگە لەو كارەساتى فېرۆكەيە، بەدەنگوباسەكانى شەپى جىھانى نوو ھەم كە
 سالى ۱۹۲۹ دەستى پىكرە كرايو. كە شەپ دەستى پىكرە من وودە وودە گەورە دەبوم، وەكو
 خەيال لەيادە خەك دالەنېشتىو باسى ئو شەپەيان دەكرىو گوئىيان لەرەنېق دەگىرتو دەنگوباسى
 شەپەيان بۆ يەكتر دەگىرلەو.

شىنكى خۇشى كە لەبىرم ماو ھەم بارەپەو ھېگىرەو، كابىلەك ھەبو ئاوى غەفور بو، پېئيان
 دەگوت (كەپەى شەرىت) بەھساب كەپولال بو، شەرىتەى دەفۇشت لەبازار، كوپەپەكى بەسەر
 سىنگەو بو، ئو كابىلە مەشھورە لەسلىئەمانى پېئى دەلېن كەپەى شەرىت، ئىستاش مەسەلى
 پىدەھىتەرتو ھەك بەپەك دەلن: (خۇى لىكرىوم بەكەپەى شەرىت). ئو كابىلە ھەموو
 دەنگوباسەكانى شەپى دەزلى، تەنانتە ئولەنى گوىو زامانىان ھەبو قەت ئو ھەندەى ئو
 دەنگوباسى شەپەيان ئەدەزلى، ئو ھەموو بەيانىيەك بەدەم فۇشتى شەرىتەو دەھاتە بەردەم

* چاوپىكەتەكە، بەسەرىتەو بەھى رىكردەرمو بو، شىئەزى رىئوسو خالەندىيەكە، ھى رۇزنامەكەبو
 لېرەدا ھە وەك خۇى نوويارەى ئەكەمەو.

دوکانی باوکمو به‌ئیشاره‌و غه‌لبه‌غلبو ورده ده‌نگن که ده‌ری ده‌بیری، گشت ده‌نگوباسه‌کانی شه‌وه‌ی شه‌ری بۆ باوکم ده‌گنرپه‌وه.

* ماموستا وه‌گو له‌یاده‌موری فرۆکه‌که‌دا باست کرد، وادیاره‌ خه‌لکی کوره‌ به‌رامهر به‌ئینگلیز هه‌لوێستان هه‌بو، نایا ئهو گاته‌ خه‌لکی سلیمانی لایه‌مگری ئینگلیزه‌کان بون یان به‌ره‌هه‌ی فر؟

- له‌پاستیدا ئهو سه‌رده‌مه‌ سێ رێباز هه‌بوو له‌سلیمانی، شه‌وانیش تورکچیتی، ئینگلیزچیتی و کوردلیه‌تی بون، شه‌وانه‌ی که هه‌ستی نایینیان هه‌بو به‌لای تورکچیتیدا رۆیشتبوون، خه‌لکانیک هه‌بون هه‌لبه‌رست بون ئینگلیزو حکومه‌تی شه‌وسای عێراق هه‌ولی راگێشانیان بۆ لای خۆی ده‌دلو چاویان له‌کوریسی بو، شه‌وانه‌ مقررقلی شه‌وه‌یان ده‌کردو ئینگلیزیان به‌رزگارکه‌رو باش ناوه‌برد، ده‌یانگوت ئینگلیزه‌کان چه‌ندان ولاتیان له‌ژێر ده‌ستی عوسمانیه‌کان رزگار کردووه‌و سه‌ریه‌خۆ کران.

خه‌لکانیش هه‌بون ده‌یانگوت ئیمه‌ کوردینو ده‌مانه‌ی سه‌ریه‌خۆ بێن، نایه‌ کلکی که‌س بێن، به‌لام به‌دلخوه‌ ژماره‌یان که‌م بوو، که‌سایه‌تییه‌کانی شه‌م رێباز شه‌مانه‌ بوون، توفیق شه‌ه‌ندی ئاغا شه‌توللای باوکی دارا توفیقی شه‌ندامی مه‌کتبه‌ی سیاسی پارسی، توفیق شه‌زاز، بیکه‌س، ره‌مزی مه‌لا شه‌تاح و عه‌بدولواحد نوری و که‌مه‌لن خه‌لکی شه‌ر، له‌پاستیدا شه‌مانه‌ ژۆر مه‌ردانه‌ له‌قه‌سه‌کانیادا باسی کورو سه‌ریه‌خۆیی کوردیان ده‌کرد.

دوای شه‌وه‌ حزایه‌تی ورده‌ ورده‌ په‌یدا بوو، سه‌ره‌تا، حزیسی هیواو حزیسی رزگاری هه‌بوو، دواتر گوپان بۆ پارسی دیموکراتی کوردستان.

* ماموستا جه‌نابت چ کاتیك هه‌ستت به‌و ئینتعمای کورو به‌رۆکه‌ی شه‌ته‌وه‌و هه‌ستی شه‌ته‌ولیه‌تی بوو به‌فکر له‌لات؟

- ده‌توانم بێم تا راده‌به‌ك ژماره‌به‌ك خه‌لکی تریش، گۆلاری گه‌لۆیژ، ژۆر کاری تێده‌کردن. گۆلاری گه‌لۆیژ گۆلاریکی چاک بوو، ژۆر بابنه‌تی ده‌ریاره‌ی مه‌سه‌له‌ی شه‌ته‌ولیه‌تی ده‌نوسی و رۆشنیهریه‌کی باسی بلۆده‌کرده‌وه، شه‌مه‌ بو به‌هاند ره‌زێمان بۆ گه‌لله‌ بونی فکری شه‌ته‌ولیه‌تی له‌لامان. فاکته‌ری دوه‌میش دله‌زانانی کۆماری مه‌هاباد بوو که ده‌نگی دله‌وه‌ له‌لای ئیمه‌و کاریگه‌ری ژۆری له‌سهرمان هه‌بوو، چونکه‌ شتیکی نوێ بوو له‌ناو کوردداو ده‌مانگوت خه‌ریکه‌ کورد بێن به‌شتو ده‌وله‌تی مه‌یه‌. هه‌رچه‌نده‌ کۆماری مه‌هاباد سالیکی خایاند، به‌لام خه‌لک هه‌ر دلی خۆش بو به‌وه، هه‌رچه‌نده‌ ئهو کۆماره‌ش له‌کێس چوو، به‌لام دله‌زانانی نیشانه‌یه‌ که بۆ شه‌وه‌ی که سه‌ر هه‌لدانه‌وه‌ی تریش ده‌بن. فاکته‌ری سێیه‌م بۆ گه‌لله‌ بونی شه‌وه‌ی بیری شه‌ته‌ولیه‌تییه‌ له‌لامان، ده‌وی بارزانییه‌کان بوو بۆ په‌کیته‌ی سۆلیه‌تی جاران دوای تیکچوونی کۆماری مه‌هاباد، که ده‌نگی دله‌وه‌و خه‌لک باسیان ده‌کرد، خه‌لک چاوه‌ڕوانی شه‌وه‌ بون رۆژێ له‌رۆژان بگه‌ڕێنه‌وه‌و سه‌ر له‌نوێ شۆرشێ کوردستان ده‌ست پێبکاته‌وه، به‌تایبه‌تی له‌کاشی چونیان بۆ سۆلیه‌ت توشی شه‌پوشقوی ژۆر بون و لزانرا بوو که هێزێکی ده‌ست وه‌شینو چه‌که‌لرو شه‌پکه‌رو شه‌اره‌زان.

جگہ لہم ہزارانش شہرہ کانی شیخ مہمود سرچاودہ کی دہلی پوری پیری نہ ولایتی ہوں
بڑے سردہ می خدیو بڑے دواي خدشی، نیمہ مانان نہ وہی دواي نہ و قزناغہ بویں، بڑیہ رہ ننگانہ وہی
شہرہ کانی لہم ست و سوزی تہمہ دا کاریدہ کردو دہ بیژوندینو دہ بیژوندینو۔

لہ لایہ کی تریش چہ ندان گہ لو ولات لہ زور دہستی عوسمانیہ کان رزگاریان ببو، بویوں بہ دولت،
رؤشنیرو گہ ناجانی کوریش چارویان لہ وہو بو، چارویان کرلیہ وہو دہ یانگوت خق کوریش لہ زور
دہستی عوسمانی رزگاری بوہ، بڑے نویش حکومت و دولتہ خدی نہ بی؟

• باشہ ماموستا نگہر واپی، لہی ہوجی (تھرور) گہ نویشی حزبی
شیوعی دہ کردو ہشتان حزبی شیوعی نہ بو، لہ صلیمانی بہمیزو ہوو
ہارنی خدی ہیلی نہ توہی کرلیہ بہر، نایا لہو دہ گہرقتوہ بڑے لہو کی
پیری نہ توہی لاواز ہو؟

- نہ خیر، بہ لگو دہ گہرقتوہ بڑے ہندی بیاردہی تر کہ لہ کاتہ دا ہہ بو، خہ گ لہ سردہ مہ
یہ کیتی سؤلیہ تیان بہ رزگارگری میلہ تان دہ زانی، پرویاگہ ندہی کرم نیستہ کان لہ سردہ مہ دا
وہ ماہو کہ یہ کیتی سؤلیہ پشتوپہ نای میلہ تانہ و حزبی شیویش خدی بہ تو لو کہ یہ کیتی
سؤلیہ دہ زانی، لہ لایہ کیتہ روسنبونی کرماری مہا باد نا پادہ بہک بہ پیشقوانی یہ کیتی سؤلیہ
شتیک بو کہ خہ لگی کوردی لہ شیوعی نزدیک دہ کردہ وہو خہ گ دہ یگوت فہرمو یہ کیتی سؤلیہ
فرستہی ہیناو کرماریکیان بڑے کورد روسنکروہ، نجا نیمہ ش لہ کاتہ دہ مانزانی کہ وا یہ کیتی
سؤلیہ لہ کرماری روسنکروہ، بہ لہ نہ ماندہ زانی ہہ یہ کیتی سؤلیہ بو بہ گورگان خورلوی
دا بڑے رزہ وہندی خدی لہ گہ قہولمی سہ لہ نہت سازشی کردو کوردی فروشت بہرلہ بہر بہ پندانی
نیمتازاتی نہوتی نیرانی بہ یہ کیتی سؤلیہ، شایانی باسہ لہ سردہ مہ قہوام سہرک وہ زورانی
نیران بو، بہ لہ دواتر کاتہ کرماری مہا باد روخینرو نیران گہرلیہ وہ بڑے لہ ناوچانہ، کرم لگوئی
لہ سیدلہ دلتیکی زوری کردو قہوام دہستی لہ کارکشایہ وہ۔ یہ کیتی سؤلیہ تیش بڑے لہ پیمانانہ کی
لہ گہ قہوام نیمزای کردو ملی نیرانی گرت، نہ وانش گوتیان لہ پیمانانہ گہ سیک نیمزای کردو
کہ نیتسا لہ سہر حوکم نیبہ، بہ مجرہ یہ کیتی سؤلیہ لہ لایہ کہ و سازشی ولزی لہ کرماری مہا باد
ہیناو لہ لایہ کی تریش نیمتازاتی نہوتی نیرانی لہ دہستجو۔

لیرہ دا خالیکی تریش ہہ یہ لہ مہ سہ لہی کرمیو نہ وہی خہ گ لہ دہوری (تھرور) نویش خہ لگی چوونی
بارزانیہ کانی بڑے یہ کیتی سؤلیہ ولایتکدہ لپوہ کہ نہمہ پارمہ تیبہ کی یہ کیتی سؤلیہ تہ بڑے کورد۔
نہ مانہ ہہ موری واپان کرلیو کہ خہ گ یہ کیتی سؤلیہ خدش بو، ہلہت دلخوش بونہ کہ ش
سرچاودہ کی ہہ بڑے ہستہ نہ توہیہ کہ دہ گہرقتوہ۔ کاتیک خہ لگیش دہ چوونہ ناو حزبی شیوعی
کہ من یہ کیتہ بووم لہ ولنہ وادہ زانی کہ وا کلیلی مالی چارہ نویسی کورد وا یہ کیتی سؤلیہ تہ۔ بہ مانا
بہ و ہزارو مہ ہستہ من چوویوہ ناو حزبی شیوعی، نہ کہ بہ وہی بیم بہ گم نیستو خہ باتی
چیناہی بہ کم، نہ سلن چین لہ کورد دا نہ بوہ، نیتسا چین بہ پیتی چہ مکی مارکسیزم وقہ چین

کړنکارو چيني سرمايه در لټو او کوردا دروست نه‌یوه. له م رولنگ په وړه څه لکانی که روږپانده کړده رنکفستنی (تحرر) یان کومزنیست زیاتر به دافعی نه‌تو‌یو‌یی بوو.

• **نایا هج مللانیټیک لهو سرده‌مه‌دا له‌نیوان پارټی و (تحرر) ډا هېو، مللانیټیکه له‌سر چي بو!**

- به‌لن، مللانیټی رږد بو، نویش له‌سر نه‌و‌ی که نایا کورد نه‌تو‌یو‌ی بان نه‌تو‌ی نییه، ۸-۹ سالیښ څه‌لک وگه‌نجانی کورد لهو سرده‌مه‌دا له‌سلیمانی په‌و‌وه څه‌رک بوډ نایا کورد نه‌تو‌یو‌ی یان نه‌تو‌ی نییه؟ چونکه ستالین بق پیناسی نه‌تو‌ی کوم‌لن سرچو پښو‌ی دانابو، ده‌بن ځاکی ماو‌ی‌ش، میژوی ماو‌ی‌ش، ټابوری ماو‌ی‌ش، زماني ماو‌ی‌ش، میژوی ماو‌ی‌ش و ه‌ستی ماو‌ی‌ش‌یان ه‌ی. په‌کورټی ستالین ۶-۷ سرچي له‌م باب‌ت‌ی دانابو، ټ‌گ‌ر ه‌ر میل‌ه‌ ټیگ‌ ټیډابولی‌ه‌ نه‌و‌ی نه‌و‌ی ټ‌گ‌ر ټیډا نه‌بولی به‌نه‌تو‌ی دلته‌د‌ن‌را. ټ‌ج‌ا‌ت‌و‌ سرده‌مه‌ به‌پټی سرچ‌ه‌کانی ستالین کورد ده‌بولی به‌نه‌تو‌ی دلته‌ن‌ئ. چونکه ه‌ر ه‌یج نه‌یښ کورد ټابوری ماو‌ی‌شی نه‌یوه و ټیستاش ټابوری ماو‌ی‌شی نییه، له‌بر نه‌و‌ی پارچه‌ پارچه‌ییو د‌گ‌یرک‌لو‌ه‌یی‌ی به‌ده‌ست چه‌ندان ده‌ول‌ته‌و‌ی، بوی کومزنیست‌کان ده‌یانگوت کورد نه‌تو‌ی نییه. له‌برام‌بردا پارټی‌ه‌کان رابان ولېو‌و که کورد نه‌تو‌یو‌ی. به‌لام لټ‌و‌دا شټیک ه‌ی په‌پو‌یست بگوت‌ئ. س‌یر له‌و‌د‌ابو پارټی‌ه‌کانیش به‌گ‌زی کومزنیست‌کان ج‌ا‌وی کوردل‌ی‌ت‌یان ده‌پ‌و‌ا. یاخود به‌مانایه‌کی تر به‌ت‌را‌ز‌وی نه‌وان کیش‌ی کوردیان ده‌ک‌ن‌شا، نه‌مانیش به‌گ‌و‌ی‌ده‌ی قسه‌کانی ستالین کوم‌لن به‌لگ‌یان ده‌پ‌نایه‌و‌ی ده‌یانگوت نه‌خ‌یر کورد نه‌تو‌یو‌ی. له‌ب‌یر‌ه‌ نه‌و‌ی کاته من لای‌ن‌گ‌ری حزبی (تحرر) بوم، که ده‌هات‌ینه‌ سر مه‌س‌له‌ی نایا کورد نه‌تو‌یو‌ی یان نا، من رام ج‌یا‌وا‌ز بو له‌کومزنیست‌کان و رام له‌گ‌ل پارټی‌ه‌کان بو که‌وا به‌لن کورد نه‌تو‌یو‌ی. نه‌و‌ی کاته من خ‌و‌م له‌گ‌ل خ‌و‌م‌دا ب‌یرم ده‌ک‌رده‌و‌ی ده‌مگوت کات‌ی من خ‌و‌م به‌کورد بزانه‌و‌ ملی‌و‌ن‌انی و‌کو‌و من خ‌و‌یان به‌کورد بزانه‌و‌و ه‌موومان خ‌و‌مان به‌ی‌ک نه‌تو‌ی د‌اب‌ن‌ت‌ین‌و‌ ځا‌و‌و ه‌ستی ماو‌ی‌ش‌مان ه‌ی، با ټابوری ماو‌ی‌ش‌ش‌مان نه‌یښ، ه‌ر نه‌تو‌یښ، له‌گ‌ل خ‌و‌ش‌م‌دا ده‌مگوت: من ه‌قم چی‌یه به‌س‌ر س‌ن‌گ‌و‌ ترل‌ز‌وی ستالین‌و‌ه‌، څو ستالین دلته‌نیشت‌وه‌ یاساکانی ج‌ی‌هان به‌ده‌ست نه‌و‌یښ نه‌و‌ی د‌ل‌یښ‌ن‌.

• **ما‌و‌ستا نایا نه‌و‌ مللانیټیک له‌سلیمانی ه‌ېو له‌شاره‌کانی ق‌ری ک‌ر‌گ‌و‌ک و ه‌و‌ل‌و‌یش ه‌ېو!**

- به‌لن، به‌لام که‌تر، چونکه به‌پاستی سلیمانی سرچا‌و‌ی سیاست بو، سرچا‌و‌ی دروست‌بوډ و سره‌لدانی نه‌و‌ی ح‌زبان‌ه‌ بو. ه‌ر‌و‌ه‌ څه‌لکه‌کی ټی‌ره‌ ک‌رو‌ده‌ت‌رو‌ ر‌و‌ش‌ن‌ب‌یر‌تر بوډ، به‌لام بیگومان در‌و‌ی‌و‌نه‌و‌ی نه‌م مللانیټی‌ه‌ چ‌و‌و بو بق شاره‌کانی تریش، به‌تاییه‌تی له‌ک‌وی‌ه‌ ناو‌چ‌ی بادیشان، چونکه ه‌م‌زه‌ ع‌بد‌ول‌ل‌ل‌ای سکرټی‌ری پارټی د‌یم‌و‌ک‌ر‌ل‌ی کوردستان څ‌و‌ی بادیشی بو له‌سلیمانی ده‌ژبا‌و‌ ناو‌ه‌ندی مللانیټیکه‌ش سلیمانی بو.

له‌لایه‌کی تر و‌کو‌و رنکفست‌ن‌یش پ‌ش نه‌و‌ سرده‌مه‌ حزبی ه‌ېو ه‌ېو، که حزبی‌گی رږد فرلوان و گ‌و‌ر‌ه‌و‌، دروشمه‌کی س‌ر‌ی‌ه‌ څ‌و‌ی بو، س‌ر‌و‌که‌کی خ‌و‌ا‌ن‌خ‌و‌ش‌و‌ی‌و‌o

• **ما‌و‌ستا کامل وا بزانه‌ نه‌و‌ کاته نایلیک‌ه‌یک ده‌رچو بو فهد نویس‌وی له‌سر حزبی ه‌ېو به‌نا‌و‌ی (هل**

ن‌ن‌ به‌نا‌ج‌ه‌ الی حزب عمل ام حزب امل!).

- * غەبىلەكەر ئىم قاسىم پىلوتىكى نىشىتمانى و دىموكراتىيىخوارزىو.
- * شىۋىچەكەن بەمەعارىنى كوردستانىيان دىموكراتىيى خەلقىنى قىلىسان.
- * دە سالى تەمەنم لەنەو حەزى شىۋى پەلپۇدا.
- * وىستىيان بۇ بەسە نەقىم بىكەن، ئەمەلغەنەم ھەلپۇدا.

لەم ئەلغەيى گېلەنەي يادەۋەرىيەكانىدا بۇ تايىم مامۇستا كامىل ژىر باسى لەنەمۇنى ۱۰ سالى خۇي لەنەو حەزى شىۋى و رلو ھەلوتىستى شىۋىچەكان بەرامبەر بەكوردستان كورد. لەمىانەي باسەكىدا دەريارەي مېزو تولناي ئەو سەردەمەي حەزى شىۋى دىۋى شەرقىسى ۱۴ تەمەنى سالى ۱۹۵۸ ئامازەي بەۋە دا كە (يەككە لەمەل گەۋدەكانى حەزى شىۋى دەپاننولنى بەناسانى دەسلەت بىگرنە دەست، بەلام سەركردلەپ تەكەيان بۇدەلە بوۋ نەيكرد). لەبەشەكى تىرى يادەۋەرىيەكانىشيدا باسى لەنەكەكەي بەشەر موشىرە بەشەرىيات و بەشەرچىيەكان كورد.

• مامۇستا كاتىن پارتى دىموكراتى كوردستان دىۋىست بو، زۆرەيى ئەۋەنەي ھەستى كوردلەپەتەن ھەبۇو بەرمو پارتى جىۋىن و خۇشت ولەت لە (تەۋر) ھىنا. ئاپا پارتى تا چەند تولنى بەرجەستەي بىرى نەمەۋەلەتلى بىكات؟ خۇلەنەۋەي خۇت بۇ ئەۋ قۇتەغانە، ۋاقە پىش شەرقىسى ۱۴ ئىمەۋى سالى ۱۹۵۸ جۇنە؟

- مەن لەسالى ۱۹۵۸ ۋازم لە (تەۋر) ھىنا. پىشتەر لەسالى ۱۹۴۸ تەمەنم بچوك بو، ۱۴ سالان بووم، بەلام بەھوكمى ئەۋەي مامەكانە سەيد نۇرى، سەيد مەجىدو سەيد تەھا شىۋى بون، بەرەو حەزى شىۋى چوم بومە لايەنگىريان، ئەو سەردەمە سەيد تەھا ۋتارىيەزى شىۋىچەكان بو، دەنگىكى نۇر چاكى پىئو بو، كامەران موكرىش ۋتارىيەزى پارتى بو، ئەم نوانە ئەۋ كاتە نۇر دەركەۋتوبون لەسلىمانى.

لەپاستىدا مەن تا سالى ۱۹۵۸ لەگەل حەزى شىۋى بوم، بەلام بەپچەپچەي، چۈنكە مەن لەسالى ۱۹۵۲ ۋە ئىتەر ناسىرام لەپان دەزگاكانى ئەمەۋە بەۋەي كە سىنگى سىياسى بىزىوم، لەبەر ئەۋەي ھەر نازەزى دەرىپەننىك ھەۋاپە ۴ كەس بىگىرلەپەي مەن سەرى پىنچەم بوم. بەم جۇدە تا سالى ۱۹۵۴ چەند جارىك گىرام. سالى ۱۹۵۴ كە لەقۇتەغانى ناۋەندىدا بوم ۲۷-۳۸ قۇتاي گىرلەن و خەستىنيانە ناز لۇرى سەريازى بىرەنەن بى شىۋەيە، لەۋى مەسكەرى كرابۇۋە بى قۇتايە سىياسىيەكان، كە سەيرمان كورد ھەرچى قۇتايە سىياسىيە گىرلەن و لەۋى كۆكرابونەۋە. نۇرەي ئەۋ گەرتەنەش بەۋ ناۋەۋە بون گولپە ئىمە مەسكەرىمان لەسەرە، بەلام لەۋى خەستىنيانە زىندانەۋە يەككى ۷-۸ مانگ لەۋ زىندانە مابىنەۋە. قۇتايە سالى ۱۹۵۵ كە رامەۋە بى سلىمانى ۋ ماۋەي سالىك زياتەر لەسلىمانى مامەۋە. بەلام لەۋ

ماوه په شدا چنه چارنگ گيرام، په ك د جابر درام به دادگا به ناوې كښېپ گرتن له ماله كه مدها، به لام دماگي نو كاته به نو توندپه يي ټيسنا نه بو.

• ما موستا نايي نو گانهي له ناو نغور بويت بيري نه قوايقيت به قوايوته لي له لا گه لاله بو؟

- نه خيتر، به لام هزم پينده كود، نو سرده مه جار جابر ده كه وته مللانس له گه ل خزم و جار جابر له گه ل حزيه كه شدا له سر مه سه له ي نه وې نايي كود نه ته و په يان ناو له سر نه وې ريگاي نه ته وايي نه گرينه بهر؟! هم جوړه پرسپارلنه له خذ ده كودو گلنوگوم ده برابره يان له گه ل حزيه كاندا ده كود. ميلى حزيش نو كاته كه متر پنه ماي فكري هه بو، زياتر مه سه له ي ريگستن بو، چونكه نو چاپه مه نيپاني كه له پيش سالي ۱۹۵۸ وه ده هاتنه عيراق، به تايپه يي نو هه موو كښيپي له لوبنانو ده ره وې عيراق چاپه ده كران لايه نگرې بيري شيوعيهت بو، نه يانده هيشته له عيراق پلوربيپته وه، بويه ټيمه سرچاوه ي فكريمان نه بو، ته نها روظنامه ي قاعيده ي سر به حزيي شيوعي بو له گه ل نو قسانه ي كه ريگفرلوه كه مان له ريگاي ريگفره كانپانه وه بويان ده كودين، نو ولنه ش به گويږه ي دلي ټيمه قسانه ي ده كود.

• ما موستا ده تواتين بلين جنات بو گه لاله بووني زانستپانه ي فكري

نه قوايقيت له لات سوود له نه ده ياني ماركيش و مرگرتوه؟

- بيگومان، په كڅ كه جوړه ناو سياسي ته وه، هه ر بيريواوه ريك هه لېژيږي زور ده خوښتته وه و موتابه ده كا، له نه جناسي نه مه شدا زانپاري زوري لا كه كه ده بن و ده بپته زه خيره و سرچاوي فكري بزي. له لايه كي تريش موزو به ريكردنه وې خذي ده گانه وايكي تايپه يي خذي، كه له وانه به جياواز بيت له پاي نو ريگستننه ي كاري تيډا ده كا. ننجا بو من مه سه له كه و ابو، نه جناسي نو بيركردنه وه و خوپچه ك كودنه به زانپاري و روقشنپري، مني گه يانده رلويوچووني جياواز له هيزنه كه م كه نواتر ديمه سه ري و باسي ليوه ده كه م.

سالي ۱۹۵۷ داپه ري نه من ناردې به شوښما، نو كاته پتيان ده گوت (شعبة التحقيقات)، دوو كه س به رپرسياريون تيډا په كيكيان نه فسر بو ناوي مه سمونو نه وي تريان مفوه و بو به ناوي تالپبو هه رموكيان عه ره ب بون، نو دوولته دله پره ي نه مني سلتيانپان به پړوه ده برده، نو ولنه پتيان وښت ټيمه له گه ل تودا گه شوتته تينمان، تو ده بن چاره سه ريكي خوت بكه ي واز له هه موو شته به پني، ياخود سن ريگات له برده مدليه و خوت په كيكيان هه لېژيږه. وښت: كامان؟ ونيان په كه م به رلته بكه له حزيي شيوعي نه كد نه وه ناكه پته نه وه ۲-۴ سال زيندانيت ده كين، يان له سلتيانې دوروت ده ده پنه وه (نه لپت ده كين)، ماوه شيان پيډام ۲-۳ روظ بېر بكه مووه ولامه كه يان لي بگيږمه وه.

من سه ريم كود ټيښه گه يان جديبه و گالته نپيه، بويه جوومه وه لايان و پتيانم گوت، موگيږن نپيه من به رلته بكه م، چونكه به رلته كودن كاريكي زور عيپه بو، خه لكانن كه به رلته تيان ده كود زور به چاوي سووك تماشا ده كران، جگه له مه ش به رلته نه كودن له لاي من مه سه له يه كي مه بده يي بو؛ بويه پتيانم گوت په تيشم بو هه لواسن به رلته ناكه م، نه ووشي كه ټيوه كيښم بو مروست بكن و ۲-۴ سال بمخه نه زيندانوه خه ياريكي باش نپيه، به لام بو نه لي كودنم كه يلي خوتانه، نه وانيش ونيان:

باشه نه فیت ده کهین. وتم: بۆ کوئی؟ وتیان: بۆ شوئینیک نه فی ده کهین، له وه شدا که وتمه سه و دلو معامه له گه لیاندا که بۆ کوئم نه فی بکه، له نواییدا وتیان: خۆت بلن بۆ کوئیت نه فی بکهین؟ وتم: بۆ به غدا، وتیان: هه وه لاا شتیکی جولنه، ئیمه له سلیمانی نه فیت ده کهین، ده توئی بچی بۆ به غدا، وتیان بۆ به سه ره نه فیت ده کهین. منیش پیم گرتن: نا و پیشنیاری نه فی کردیم بۆ به بوغرئب کرد، ئه وانیش وتیان: باشه، ئه بو غریب دوریشه له به غدلو کاتێ چووینه ئه ویش له ژیر چاودیری پۆلیسدا ده بیتو به یانیان و ئیولان ده بین بچی له پۆلیسخانه ئیمزا بکه و نابن بشچیت بۆ به غدا، منیش گوتم: باشه.

من بقیه به بوغرئیم هه لێژارد، چونکه له به غدا نزیکه و ماله برابه کم فازل نیرمه دین ئه و کاته له به بوغرئب بو، کاتێ که نه فی کرام بۆ به بوغرئب له پنگاوه چووم بۆ مالی ئه وان و دلوتر بۆ رۆژی دوهمه چووم خۆم به پۆلیسخانه ناساند، دیتیم هه مو زلایاریه کیان له سه ر من لایو. ئه وانیش وتیان: رۆژ چاکه ئیتر تۆ بۆله لیره نه فیت، ناویان نوسیم، ئیمزایان ئی وه رگرتم، په حه مۆریان پێگردد و پێیان گرت که ده بین هه مو رۆژی به یانیان و ئیولان بچم بۆ پۆلیسخانه ئیمزا بکه.

به م شیوه به ماوه یه که به یانیان و ئیولان ئیمزام کرد. دلوتر ورده ورده وای لێهات ئیولانه که ی نه ده چووم به یانیه کان هه ربه و ئیمزا که به به سه ره که وه ده کرد. ورده ورده ئه وانیش وایان لێهات رۆژ بایه خدارنه بون به ئیمزا کردبو به چوولر پینچ رۆژ جارێ ده چوم ئیمزای هه مو رۆژه کانم ده کردو ئه وانیش چاوپۆشیان ئی ده کردم.

ئهم که یه نو به یه نه ریزه ی کیشا، تا رۆژتکیان رۆژنامه ی (ژین) که له سلیمانیه وه بۆیان ده ناردم تیایدا گه روه تکی شیعرم به رچاو که وت بۆ جوانترین شیعر له سه ر به های کوردستان و خه لاتیان بۆ دلنا بو. ناوینیشانیان دلنا بو که ئه و به ره مه گه وه پێشبرکیه بۆ کوئی به یی بکری.

من ئه و کاته رۆژ نه بو ده ستم دلبه و شیعر، هاتم هه لبه ستنیکم دلنا له سه ر به هاری کوردستان و به پۆست بۆم ناردن.

له پلستیدا من ئهمیدی ئه وه م نه بو که هه ر بیخویننه وه، چونکه ته مه نی ئه ده بیم ئه وه نده نه بو، که چی سه یرم کرد نوای نزیکه ی مانگو نیویک تا دوو مانگ هه ر به پۆسته نامه یه کم بۆ هات تیایدا ده لێ پیرۆزباییت ئی ده کهین، شیعره که ی تۆ یه کم ده رچوو، وه ره بۆ وه رگرتنی خه لاته که ت، لێژنه ی هه لسه نکاندنی شیعره ی به شدلریوانی ئه و گه ره وه ش بریتی بوو له عه لاین سجاد، ره شید عارف، ئه نه ر سانیبو شه مال سانیب، ئه وانه رۆژ پیرۆزباییان ئی کردم و خه لاته که یان دایم. به لام ئه وه ی گرنکه لێزه دا ئه و شیعره ده رگایه ک بو بۆ من کرابه وه و له کاتی وه رگرتنی خه لاته که شدا له به غدا به وانه م نه گرت که من له ژیر چاودیری پۆلیسدا بو به دزی هاتوچۆی به غدا ده کم.

• ماوه یه که به کوکی ئه وه ی به ریزت هه لگه ی بری نه توایه تی بو، ئایا ده لوانی به راوردیکمان بۆ بکه ی له میزان هه لوولستی ده سه لاندلرانی عیراق یش شوڕشی ١٤ی تهمموز هاش شوڕشی ١٤ی تهمموز!

- لەپاستیدا مەسەلەى نژادىيەتى كورد لەلايان عىراقىيە، مەسەلەيكە لەو رۆژەى كە وڵاىيەتى موصل لەسالى ١٩٢٥ وە خراپە سەر عىراقىيە دروست بوە، مەملەتەيەك لەنێوان كوردو عەرەب دروست بوە، چونكە تىكرەى سىياسەتەدارانى عەرەب بەھەموو رەيئازەكانيانەو چاپوان لەوہ بوە كورد لەناو خۆياندا بئۆيئەو وەھەرچەكانى خۆيان بەسەر كورددا بەسەپيئەن. بەلام دەتوانم بڵێم دەسەلاتدارانى عىراقىيە پيش ١٤ى تەمموز نەرمەو زيرەكانەتەر لەولەئەى دواى خۆيان سىياسەتى نژادىيەتى كوردپان پەيپەو دەكرد. ئەولەھەر لەدواى ئەوہى كە وڵاىيەتى موصل خراپە سەر عىراقىيە ھاتن كۆمەلەيەك خەلكى كوردپان ھەتايە پيشەو وەكوردپان بەوھەيرو بەنائەب، لەولەھە مەھمەد ئەمىن زەكەى، توفىق وەھەبىر جەمال بابان و سەعید قەزەزى مەھمۇد بابان.. ھتد، ئەنەت جارناچار سەركە وەزيرانيش كورد دەبو، ئەمانە ولىكرد كە ئاستەيەك خەلك چەولەكە بگريو دەيانگوت: ھەرموو، ئەو ھەموو وەزيرە كوردن، جارى وا ھەيە سەركە وەزيرانيش كوردە. دانائى ئەو وەزيرە كوردنە لەپاستیدا وەكوردە زەيپەكى سەركە وابوو كە لەكوردپان دەدلو وای كورد كە كورد قەناعەت بەو وەزە تالە بكە كە تىيى كەوتبو. بەشەيكى خاكەكى خرابو سەر عىراقىيە بەو شەيەيە بەرەھەكانىيە كوردو كوردلەيتيان دەكردو ئەو مەسەلەيەيان لەبەر خەلكى كورد دەبردەو، بەلام كاتى شۆپشى ١٤ى تەمموز رويىدو عەبدولكەريم قاسم ھاتە سەر حوكوم لەدەستورى عىراقىيە نوسى كوردو عەرەب شەريكەن لەو وڵاتەدا، كورد راپەيىنو بوزلەئەوہ يەكى بەخۆھە بىنى و ترا كە كورد نەمردو وە ئەوہا كابرا شۆپشى كوردو يەكەم قەسەى دەئى: كوردو عەرەب شەريكەن لەم نىشتەمانەدا.

* ئەگەر بگريئەو سەر حەقيقەتەكان عەبدولكەريم قاسم شەيكى زياتى نەوتە، چونكە كوردو عەرەب لەعىراقدا ھەن، ئەمە واقەتيەكە ھەيە!

- بەئە، بەس شەيك ھەبو پيويستە باسى لێوہەكە، ئەويش ئەوہە عەبدولكەريم قاسم كە ھات سەر حوكم خۆى بەتەنيا نەبو، عەبدولسەلام عارەيش بو، عەبدولسەلام زياتر نوێنەرلەيتى ئاراستە نەتەوييە عەرەبيەكەى دەكرد، ھەرچى عەبدولكەريم قاسم بو زياتر كابريەكى ديموكراتىيەو نىشتەمانى بو، بايەخى بەقەومىيەتى عەرەبى نەدەدا، بۆيە خەلكەك، بەتاييەتى كورد پشنگەرى عەبدولكەريم قاسمى دەكرد، شەيوعىيەكانيش ئەوہيان قۆستەو وەتياپ عەبدولكەريم لەخۆمانە، ئەويش بواری زۆرى دا بەشەيوعىيەكان و حەزى شەيوعى بو بەھەيىكى ئاشكراو چەندان وەزەرتيان پشەرلو خەلك بەگشتى روى تىكرەن.

لەپاستیدا لەدواى ١٤ى تەمموزدا كتيپو بلاكروەى زۆر رۆژنە عىراقىيە بەغدا دەريارەى شەيوعىيەتو ماركسىزم و ھەندەيكيشيان رەخنە بون لەسەر ماركسىزم؟ لەلایەكى تريس منيش لەو كاتەدا گەشتەبوە تەمەنيەك كە بتوانم زياتر لەشت تەيگەم و زياتر شت بخويئەو، عەرەبيەكەشم بەھەيژەيو. كاتى ئەو كتيپانەم خويئەو كە رەخنەبون لەماركسىزم بۆم دەرەكوت كە ئەوہى من شوێنى كەوتوم بەھەلەدا چوم، من بەئومىدى نەتەوايەتى شوێن حەزى شەيوعى كەوتوم، وام زانى لەو رێگايەو كورد رێگارى دەبن.

له م باره يوه كتنېكه ي لينېن (حق الاسم في تقرير مصيرها) زوړلى زوړى هېو يو شو رايه ي كه پېښى
كه پښتم له وهى كه سرچم نه مانه له پړوى تيوري يوه شنك ده لېنو له پړوى پراكتيكيښووه شتيكى تر
ده كه ن.

له لايه كې تر كړده وه وه لسوكه وتى شيوعيه كان دواى سالى ۱۹۵۸ له به كار هېنانى زه بېرو زه ننگ
به رلمېر به څه لكه څه ك راكښانو كوشتنيانو گالته كړدنيان به كوردايه تېو دلايه تې كړنى زوړى كورد
له كورستاندا چاوى به رلمېر حېزى شيوعى كړم وه وه حقيقه ته كانيانم درك پېكړد. بې نمونه كومه لېك
ماموستاى نه توه يې دوايان كړد مه عاريښى كورستان دابنړئ. كه چى حېزى شيوعى دژى وه ستاو
كه رتفه گالته پېكړنى وه مه عاريښى كورستانيان ناواناېو مه عاريښى قلياसान، وه كو گالته پېكړدن
ده پانگوت: نه ولنه مه عاريښى قلياسانپان ده وئ.

• **پاشه ماموستا شيوعيه كان پښتان به چ بېروكېمېك ده بهست له دلايه تې كړدنى كوردو دواگانى؟**

- شيوعيه كان له سرده مه د ده پانگوت كژمارى عېرلق كژمارى كى ساو لو كژپه ي، نه گره بېتو له م
كانه دا نه عراتى قه وى بورژوئېنېن له كورستاندا نه وه زيانى ده بېن بېو كژماره ساو له، كارى كى له و
بابه ته ده ستوده سېسې نه مېرگواو نېنگېزه كه نه وان هاندېرى بزوتنه وه ي كوردايه تېن، شېتر هرچى
قسه ي خرابو ناشېرين بو به كوردايه تېو وه لگرنى بېروپاوه په كې ده وټرا.

• **نه و سرده مه سكرېټورې حېزى شيوعى هېوانى كورد بو**

- به لئ، تا ماو په كې زوړېش، ماو په ك به هاندېن نوري دواى شويش ماو په كې زوړ عېز
محه مد سكرېټورې حېزى شيوعى بو. نه مانه هسقى نه تولايه تې كوردايه تېان نه بو. جگه له مانه ش
خا لېد به گولشېش له سوريا هر كورد بو. نه ولنه كاربان بې مه سله ي چينايه تې ده كړد، بې شيوعيه ت
ماركسېزم څه باتيان ده كړد، څو هموويان وه كو من هالته تارې نه وه نه بون كه ولېزلن مه سله كه
كوردايه تېيه. مه سله ي كورد لاي نه وان هرگېز مه بهست نه بو، نه ولنه به ماناى وشه گوښان نه ده دايه
مه سله ي كورد، به لكو به پېچې ولنه وه زياتر له عره به كان دژى بزوتنه وه ي كوردايه تې بون، زياتر
له مېليك مه لكېتر بون.

من كاتې نه ولنه به چاوى څرم بېنىو دركم بو وه لوېستانه يان كړد تووشى حاله نېكى ساېكلوژى
خراب هاتم، هستم ده كړد كه ۱۰ ساله ره نېم به څه سار چووه، ۱۰ ساله به هله له وړنكسسته
تېگه پښتوم، بړې په كسار ولنم لېنېنا، په لام حېز ده كم ه موو كس پزانى من له وړنكېدا ولزم
له حېزى شيوعى مېنا، څه لكانيكى زوړه ولى ددها بېته شيوعى بېو نه وه ي شوېتېك يان مهركه ننگ بېو
خويان پيدا بگن. چونكه نه و كانه څه لك وى ده زانې كه شېتر عېرلق بهر وه شيوعيه ت ده وواو حوكم
به ده ست خويان وه ده بېن.

• **وا زانواوه نه و كانه كه تو ولزت هېنا حېزى شيوعى زوړ به مېز بو، ده چوانى ده سلاشېش بگوتنه**

ده ستا

- په كېك له هله گموره كانى حېزى شيوعى له سرده مې عېدولوك رېم قاسم نه وه بو ده پان تولى
به ناسانى ده سلا ت بگرنه ده ست، به لام سر كوردايه تېه كه يان بو ده له بو نه پكړد.

۱۹۵۴

• به‌پای تو باش بو ده‌سه‌لاتیان نه‌گرت‌ده‌ست، یان
نه‌گمر ده‌سه‌لاتیان بگرت‌ایه‌ده‌ست باشت‌ر بو!

- شه‌وه‌یان پیاو ناتوانی ناینده بخوینیته‌وه،
نایا نه‌گمر شه‌وان ده‌سه‌لاتیان بگرت‌ایه‌ته ده‌ست
ولات به‌ره و کوئی ده‌جو. یان چۆن ده‌بو، له‌هه‌موو
حاله‌تی‌کدا شه‌وان به‌پای من باشت‌ر ده‌بون له‌رژیمی
عه‌بدولسه‌لام عارف و رژیمی به‌عس، له‌وه‌ه‌موو
تاوانه‌ی که‌کران به‌رامبه‌ر به‌گورده شه‌وان به‌مجۆره
نه‌ده‌بون، سه‌ره‌پای فاکتۆکیان به‌رامبه‌ر به‌هه‌ست و
رئیکه‌ستنی نه‌ته‌وابه‌تی.

• باشه‌ هامۆستا که‌ وازت له‌حزبی شیوعی هه‌تا

چیت کرد!

- که‌ وازم هه‌تا، بیلایه‌ن دانیشتم، شه‌و کاته

له‌به‌غدا ده‌ژیا. له‌دوای ۱۴ی شه‌مۆزیش چاودیری
پۆلیسم له‌سه‌ر لایه‌را، له‌به‌غدا تیه‌تر ده‌ستم کرد

به‌نیشکردن و وه‌زیفه، شه‌و کاته دوکانی به‌شیر موشیر له‌به‌غدا وه‌کو یانه‌یه‌کی فکری وه‌هایو، رۆشنی‌یه
کوردده‌کان به‌هه‌موو جۆره‌کانیان وه‌سه‌ردانیان ده‌کردو له‌وئێ کۆده‌بونه‌وه. منیش له‌گه‌ڵ به‌شیر موشیر
زوو ناشنایه‌تیم په‌یدا کردو وام لی‌هات که‌ بتوانم له‌و دوکانه‌ دلبنیشم و بوم به‌موریدی به‌شیر موشیر،
چونکه شه‌و رۆنگای به‌هه‌موو که‌سێک نه‌ده‌دا که‌ له‌دوکانه‌کی دلبنیشن. زیاتر رۆسی به‌وانه‌ ده‌دا که
کوردێکی ساغ بون.

* مەن پىشنىيەت ئاۋى كازىكىم كىرد

* دىكتۇر عىززەدىن مەستەھ رەسۇن ئەبەشىرىيات لايدىۋە

* مۇسا غەنىمەت ئەلەستەمىيول يىنى

لەدەرىزى ئو چاۋىنىكە ۋەتەنى كە تايىم لەگەل مامۇستا (كامىل زىي) كىرۈپەتۈ لىم بەشەيدا باسى لەدەرىزەندى كازىك چۈۈنى بۇ تۈركىيا ۋە سويسرا كىرۈۋە.

ھەروەما ئامازە بەۋەدەدا كە لەئەستەمىيول چەندەن چار مۇسا غەنىمەت رۆزنامە نوۋسى بېنىۋە لىگەل كۆمەلىك رۆشنىيەت تىرى كۆردى دىنىشتۇرى ئەستەمىيول تۈركىيا كۆرۈنۈۋە كىرۈۋە باسى چۈنەتلى دىلەزەندى خىزىب ۋە رىئەتلىرى سىياسى بۇ كىرۈۋە.

لىم ئەلەقىيە چاۋىنىكە ۋەتەن مامۇستا كامىل زىي، باس لەۋە دەكات شەۋ جەمال ئەبەز دەستىقىشەرى دىلەزەندى خىزىكى ئەتەۋە بىيان كىرۈۋە لەسەر پىشنىيەت چەمال ئەبەز مامۇستا كامىل گەلۈەتەۋە سىلىمانى ۋە دەستى بەدىئىتى كەسانى ھاپىر كىرۈۋە.

ھەروەما ئامازە بەۋە دەدا كە خىزى سىۋىۋى ۋە پارتى رۆز ئىزى دىلەزەندى خىزىكى ئەتەۋە بى سەرىە خۇخۇز بۈۋە لەھكۈمەتلى ئەۋسەي غىراق زىاتىر ئەزىيەت بىيان كىرۈۋە.

* مامۇستا كامىل لەسەر بەشىر مۇشەر، باس لەۋە دەگىرى ناكۆكى لەگەل رۆز لەمۈرىدە كەنىدا بۇ ھەۋست بۇ؟

- ھىچ ناكۆكى، يان ئەتەۋە بىيەك رۆي ئەۋە، كەس ئەتەۋە بىيە لەگەل بەشىر مۇشەر ئەۋە، بىيەك لە د. عىززەدىن ھەزىر ئەۋە ئەتەۋە لىدەل ئەۋە كىتەبەي دەگىرى كە رەنگ بەزى خۇزى بەشىرىيات بىيە، بەلام لەۋەستىدا ئىشەكەي ئەزى بەشىر بۇ، چۈنكە لەۋەزە شۈبىنى كىتەبەكەدا بەشىرى شەكەندەۋە ھەقى خۇزى ئەۋەتەت، بۇيە رۆز كەس ۋەلامى كىتەبەكەي دىلەۋە.

بىيەك لە د. عىززەدىن ئەۋە تىرمان لەمام جەلەۋە بىگە تە دەگەتە د. كەمال فۇتاد، د. ئىھسان فۇتاد، د. جەمال ئەبەز، ەلا جەمىل رۆزىيەنى ۋە ئەتەۋە بىيە سەجەدى كە ئەم بولەنى دىۋىيان مەرىۋە خۇللىيان خۇشەي، ھەزەمەت مەسەر بەشىرىيات خۇمان رۆشەتەن.

بەشىرىياتەك زىاتىر سەر پۇشەك بۇ بۇ كازىكى تىر لەۋە دەگەيەۋە دەمانتۇلى ئەتەۋە بىيە، ئەۋە مەۋەپەي كە مەن تىكەل ئەۋە رۆشەن بىرە بۈم لەۋەكەنى بەشىر مۇشەر لەگەل بىرە خۇشەۋىستەم د. جەمال ئەبەز ۋە ئەتەۋە بىيە سەجەدى ۋەلا جەمىل رۆزىيەنى زىاتىر ئاسۋى بىرە كىرۈۋە.

بەبىرە ئەۋە ئەۋە سەۋەدە ئەۋە بىيەكەۋە بەكەمەل دىلەۋە بىيەتەن ۋە خەنەمان لەماركەسىز دەگىرى ۋەكە بىرە خەنەمان لەخىزى سىۋىۋى دەگىرى ۋەكە رەفەتار ۋە لەسۈكەت، جەگە لەمە لەۋە سەۋەدەدا كەۋىتە رەخەنەگىرەن لە (پارتى) بىش، چۈنكە پارتى ئەۋە كەتە لەئەستى ئەۋە كارەدا ئەۋە.

* مامۇستا ئاۋە رەخەنەگەتەن لەپارتى ئەۋە بۇ كە كەمۈگەرت بۇ لەپارتى مەسەلە ھەستى ئەتەۋە بىيە؟

- بەلەن كەمۈگەرت بۇ، ۋەكە لەسەرە تەۋە باسەم كىرە پارتى تا ۸-۹ سەل لەمەۋىتە ھەزەز نەزە ماركەسىيە تىدەلە. ئەمەش بەلەي ئەۋە ۋەلەۋە، بەزى ئەۋە ئەۋە كەتە پىۋىست بۇ پارتى دەست

لەو نزعە ماركسىيە بەردات، ھەرچەندە تا ئىتتىشاش ئاستى ھۆشيارى نەتەوايەتى ۋەكو پىئويست بەرزەبۆتەۋە لەئاستى پىئويستدا نىيە، كە دەبولىە زۆر لەۋە زىاتىر بولايە.

بەپاى من ھۆكارى نزمىي ئاستى ھۆشيارى، يان نەبولى ھۆشيارى نەتەوايەتى بەئاستى پىئويست دەگەرتتەۋە بۇ كۆمەلنىڭ ھۆكار، لەۋانە: تۆۋى نوۋبەرەكى كە بەدەرتۇلى ۲۷۰۰ سالەى دىگەرگەردى كوردستان لەلايەن بىگەنەۋە لەكوردستاندا نەۋەتەۋە، ئەو رىيازى ئايدىقۇلچىا غەربىيەنى كە كەۋتەنەتە ناۋ نەتەۋەى كوردى دەمارى نەتەوايەتپان سېكرىۋە. بۇ نمونە ئايدىقۇلچىاى ئىسلام كە رىيازىكى ئىنتەرناسيونالىستىيە بەئسولۇمى خۇى بەرەۋە نەتەۋەيىت دەبا. چۈنكە ئەو ئايدىقۇلچىاىپە واتلىدەكا زىاتىر گۆى بەئاينىۋ تاخىرەت بەدى، كەمتر بىر لەدنبا بىكەپتەۋە.

بەم شىۋە كارلىگەردەش بەمانەۋىۋ نەمانەۋىۋ بايەخ ۋەستى نەتەوايەتى لەناۋ مىللەتدا كەمدەپتەۋە. بەلگەش بۇ شەۋە سەلاھەدىنى ئەۋىيە، ئەۋ كاپرا مەزنى كە دنباى خىست زىر دەسەلاتى خۇى ۋۇژاۋاى راولاۋا قودسى سەندەۋە لەخاچەرسەكان ۋە خزمەتلىكى گەۋرەى ئىسلامى كرد؛ ھىچ ھەستىكى نەتەوايەتى نەبو.

• باشە، ئەۋە بۇ ئەۋە ناگەرقتەۋە كە ئىمە رۆشنىرى نەتەوايەتپان نىيە

- رۆشنىرى نەتەۋەيىمان بۇ نىيە؟ چۈنكە ئىمە دەرگاى نەتەوايەتپان پارتى بو، پارتىش ھەر بەگەزى ماركسىزم دىاردەكانى دەپتۇا، بۆيە ھەستى نەتەوايەتى گەشەى نەسەدە...

• باشە، ئەۋى رۆلى ئىۋە جى بو!

- سالى ۱۹۵۹ ھزى شىۋەى دەستى ناۋ سەركردلىتى پارتى، كۆمەلنى كانرى پېشكەۋتوى شىۋەى ۋەكو دارا تۇففىق، خەسرەۋ تۇففىق، سالى ھەيدەرى، ھەمزە ەبىدوللا كە خۇى لەسەرەتاۋە كابىرلىكى بەبىر ماركسى بو چۈنە ناۋ لىئەنى ناۋەندى پارتى.

ھەروەھا د. موراۋ ھەبو كە كوردلىكى سۇقەت ۋە مىلى سۇقەت بو، لەۋىۋە نارىيان ۋەكەتە ناۋ ھەكتەبى سىياسى پارتىيەۋە بو بەئندەلمى ھەكتەبى سىياسى پارتى، ئەۋ ماركسىيەكى تەۋلو بو، خەرىك بو پارتى بەتەۋاۋى لەۋ تۆزە نەتەوايەتپەش بشۋاتەۋە.

سالى ۱۹۵۹ ۋىستىيان رىكخىرلوى لاۋانى دىموكراتى كوردستان، يان قوتابپانى كوردستان كە رىكخىرلوى لاۋان قوتابپانى پارتى بو، ھەلۋەشتىننەۋە، تا لەۋىدا ئىمە گەيشتە تىنمان ۋە ئومىدەمان بەپارتى نەما. بېرمان لەۋە كوردەۋە كە كاتى ئەۋ ھاتۋە ئىمە خۇمان رىكخىستنىكى نەتەۋەيى دابەرزىقنى لەۋ كەسانەى كە ئاپرستەۋ رەۋتى نەتەوايەتپان ھەبو.

ئەۋ بىرۋەكەپە سەرەتا لەمۇ د. جەمال نەبەزەۋە لەۋكانەكەى بەشىر موشىر دەستىپىكرد. سالى ۱۹۵۹ ئىمە ئەۋ ۋاقىقە ئالەمان دەبىنى لەناۋ پارتىدا، لەلايەكى تىرىش، رۇژنامەى (الثورة) ى عىراق كە ھى يوشى الطاشى بو لەۋ كاتەدا كۆمەلنى ۋتارى نوسى كە ھەمۋى بۇنى ئولندەۋەى كوردى لىدەھات. لەپستىدا ئەۋانە ۋەكو رىيازىكى قەۋمى كەۋتەنە دىلىتى كوردى كورد. بىنىمان رىيازە قەۋمىيە ەۋرەبىيەكە دىلى كورد، ھەروەھا رىيازە چەپەكەش كە ھزى شىۋەيە ھەر دىلى كورد.

ئىمە تاكە ئومىدلىكمان پارتى بو، پارتىش ئەۋەبو شىۋەى بەۋ جۆرەى كە لەسەرەۋە باسماۋ كورد دەستى تىخىستو ئىمەى ھىۋاپلۇكرد. بۆيە ئىمە سالى ۱۹۵۹ بېيارماندا ھزىكى نەتەۋەيى دابەرزىقنى.

نځوې راسټې بڼ سره تاي پېرژكې دلمه زړاندې حزيڼكې نځوې لې منو د. چه مال نه به زه وه ده سټېپنگرد. من پېرژكه كم خسته به ردم چه مال نه به ز، نو لمن به تمه نټو رځ شنبېرېشې زياتر يو. ماموستاي دولناوه ندې بو، من شو كاته له قوناعي خوځندې ناوه ندې بوم.

چه مال نه به ز پېرژكه كې منې بدل بو، وتې: منېش بېرم له شتڼكې وها كړېڅته وه، به لام چېبكه ينو چوڼ ده سټېپنگېن. منېش وتم: هم مو شتڼك له ه نكاوېكوه ده سټېپده كا، بړېنې هه زلر ميل به ه نكاوېك ده سټېپده كا. نو وتې: كومه لې كس له سلېماني هه بېر له شتڼكې وها ده كنه وه، من ناتوانم ټيستا بچمه وه سلېماني له بهر دولسي ماموستايه تېم تا پشوي هاوېن، تر بېرژه وه بڼ سلېمانيو په پوه ندې بو كه سانه وه بكو به ناوې منېشه وه قسه يان له گه لدا بكه.

من هاشمه وه سلېمانيو ناوه كا نېشم پېښو، له وانه: څه حمد هه ردي، عه بدوللآ جه وه ر، ټيهمسان فوناد، فايق عارف، فهره يدون علي څه مين و كومه لې ناوې ترېش هاتنه پېش كه پېويست ټييه ناويان بېنم، په پوه ندېم پېتانه وه كړيو پېرژكه كم له گه لدا باسكردن. نو وانيش پېتيان باشبو، وتيان كومه لې خه لكې ترېش هه نو ناوه كانيان پېدام، به لام من په سندم نه كړدن، چونكه څه وانه هه لوېستې خراپيان هه بو، هه نديكيان بڼ شونه، كټيپيان درده كړد، كټيپيكي وه كو رېزماني كوردي وټنه په كې مه ليكيان ده خسته لاپه رې په كې. هه روه ها وتم: كسې كورېنكي چاكېن، بڼ څه وه بشې بېته سر كړدايه تېي حزيڼكې نه ټه رې، نابې رلېر دوييه كې واي هه بېن له كټيپيكا وټنه په كې مه ليكي خستېته لاپه رې په كې، ياخو ده لوېستېكي هه بو بې بېته مايه ي څوې خه لك ره خنې لېږگې.

له بهر څه جگه له و پېنچ كسې كه ناوم بړدن كسې ترم په ساند نه كړد. دواتر له گه لې شو پېنچ كس ده ستمان كړد به گلفوگكو كړيو نه وه كه هه مان روه تې ټيهمه يان هه بو، پېنكا تېن له سر نه وې حزيڼكې نه ټه وې دلمه زړنځېن. له دوا كړيو نه وه ماندا رېكه وتې ۱۹۵۹/۴/۱۴ له مالي نه حمد هه ردي له سلېماني بېراري دلمه زړاندې حزيڼكې نه ټه وې مياندا.

بڼ ناوې حزيكه كومه لې ناومان پېشنيار كړد، له وانه: (حزي نه ټه وې كور، حزي رزگاري، حزي سريه خڼي، به لام هيچ ناوېنكان هه لې بڼلرد، چونكه ده بوايه كړيو نه وه وې فرلوانتر بكه ين، ټيتر من گه روه بڼ به غاد شو څه دجامانم گه يانده چه مال نه به ز.

دواتر له پشوي هاوېن دا له گه لې چه مال نه به ز پېكه وه گه راپنه وه بڼ سلېمانيو كه وتينه به ستنې كړيو نه وې فرلوانتر كه (۷) كس بوېن، له و كړيو نه وانه د كومه لېك شتمان ديارې كړد.

بېراسنې شو پشوي هاوېنې سالي ۱۹۵۹ يه ماوه په كې نځد دوه له موندو به پېيت به ركه ت بو بڼ كاره كه مان، چونكه په كې: ناوې حزيكه مان ناونا (كاژيك) كومه لې تازلادي و ژيانده وه په كېتې كور، له سر پېشنيارې من شو ناوه هه لېرژرلا. من وتم: با ناوې حزيكه مان بڼځن (كاژيك)، وتيان: كاژيك چېبه ؟ وتم: ولته (كومه لې څازادي و ژيانده وه په كېسې كور). څه وانيش وتيان نځد باشو پېشنياره كه ميان په ساند كړو وتيان ناوه كه خځشو و موسيقيي و گوزارشت له كومه لې شت ده كا كه دواتر له نوسېنه كاناندا باسما لېووه كړو لېنكان دايه وه.

دواتر ناميلكې (كاژيك نامه) مان نوسې. كاژيك نامه به يان و بانگې په كېمې حزب بو، (كاژيك نامه) نځد به نځويه مايه. دواي څه مش پړوگرام و په پره وې ناوخومان دانا. شپوه و رېكخستنمان دلنا، هه ندې لېزنه مان دروست كړد. لقي سلېمانيان دلمه زړاند.

ههروهه ما لقی کۆیه مان دله زوانو دلاوه ری کۆپی کا که زیاد بو به پرپر سیاری و منیش گه لاهوه بو به بغداد بوم به لێتیرسرلوی لقی به بغداد، له ته نجامی کارو خه باتماندا به ماوه یه کی که م که شه مان کربو به لمانهاو یشت بق زۆر شوین، تاواییهات براده ریکمان که سیکرد به ناوی (جهواد مه لا) له کوردستانی زۆر ژاوا که نیستا دکترا ی هه یه له ندهن نیشته جێیه، سه رده تا جهواد مه لا هاته به بغداد بق لای من. له وێ سوای شه وێ که به رۆژ که مان زیاتر بق باسکرد باوه رێ هێناو به گه لمان که وت، ئا پسته ی ئیمه ئا پسته به کی نه شه وێ بو، بق هه ر چوار پارچه که بو، نیستاش باوه رمان وایه که خه باتی کورد به تی ده بێ ریکستنێکی نه شه وێ هه بێ بق سه رتاسه ری کوردستان، نه ک به پچرپچه ری شه و سنوره ده سترکردنه ی نوژمان دهره ستیان کربوه. په که کهش شه و ره و شه ی ئیمه ی هه بو، به لام له و بولیه دا خۆی دۆلاند، ئه ریش هاته وه سه ر خه باتی ناچه یی و وێی له خه باتی سه رتاسه ری هێنا.

• ئایا ئێوه وێش دامه زوانه فنان به ئاشکرا کارتان ده کرد؟

- له پاستیدا ئیمه زۆر به نه نیتی کارمان ده کرد، چونکه چارمان نه بو، په کێک له هۆیه کانی که (کارێک) یه پێش نه که وت ده که پسته وه بق شه و ئه سلوبی نه نیتی کارکردنه مان، له به ره شه وش خه لک نه یه ده زانی ئیمه کێرێن چیمان ده وێو به رنامه و ستراتیجمان چیه.

• بۆچی ئێوه به نه نیتی کارتان ده کرد؟

- زۆر دژایه تی ده کران، پارتی و شیوعی زیاتر له حکومه تی شه و سا دژمان بون، زۆریان به ره ره کانی ده کردین، شیوعی دژی بیروباوه رکه ی ئیمه بو، ئیمهش له سووره وه دژی شیوعی بوین، چونکه بیرۆکه ی مارکسیزم له گه ل نه ته وایه تیدا ناگوجێ، نه ته وایه تی له خه باتی چینه یه تیدا ده وتۆش وه، بۆیه ئیمه وه کو بیرو وه کو ریکستن دژیان بوین، چونکه هه لسه وکه وتی شیوعیه کان زۆر خراپ بو به رامبه رمان.

له لایه کی تر ده توانم بێم پارتی، مرینی خۆی له گه شه کردنی ئیمه دا ده بین، ئه گه ر ئیمه گه شه مان کردباو خه لکه نه شه ویه که به گه ل ئیمه که وتبا شه و پارتی چی به ده سته وه نه ده ما. بۆیه شه ویش زۆر به توندی به ره ره کانی و دژایه تی ده کردین.

ئه م هۆکارانه هه موی وایکرد ئیمه زۆر به نه نیتی کاریکه ی، جگه له وێ که حکومه تی شه و سا له سه ر دوا کردنی حوکمه تکی زاتی ده یانگرتی و ئازاریان ده دای، شه ی شه وێ دلوی زرگاریونی هه موی پارچه کانی کوردستان بکات چی لێده کا؟ دیاره به توندوتیژتر لێی ده دا.

• مامۆستا کامل ئایا ئێوه چالاکیان له بارچه کانی ئه ری کوردستان ده کرد؟ بۆ نمونه له کوردستانی

فێزان؟

- نه گه یشتینه ئێران، به لام براده رێک له تورکیا وه هات (قه یای ناویر، ماوه په ک له گه لماندابو، هات له به غدا په یوه ندیبی پێوه کردین و بیرۆکه ی لێوه رگرتین و شه و ماوه یه ی له لمانبو به بیروباوه رکه مان گۆشمانکرد، به لام پاشان شوێنیزو، دواتر بیستمان که شه و قه یایه له لایه ن حکومه تی تورکیا وه نێزراوه و مونده س بو، گوایه موخابه راتی تورکیا بو، شه و کابرایه ئیتر نه هاته وه به لاما ندا.

سالی ۱۹۶۲ من چومه تورکیا، شه و سه رده مه دیوانی شیعه ری کوردایه تیم پێشتر له سالی ۱۹۶۰ ده رچوو، ژماره یه کی ئه گه یشتیه تورکیا و کورده کانی شه وێ خوێندبو یانه وه، له پێگی کۆمه لێک خوێندکاری سلیمانی و هه ولێر که له وێ ده یان خوێند له شیعه رکه م گه یشتبو و کاری تیکر بو و.

له تورکيا په کيک به ناري چه مال عه مدار هه يو ليپرسلوي ريکفرلوي پارتی بو، براده ري خؤم بو، ده مناسی، من که چوم بينيم، وتی وره، فرسته، زؤر له کورده رؤشنير دکاني تيره ديوانه شيعره کی تزيان خویندؤته وه زؤريان پېتابشه، وره له گاليان دانيشه، جگ له مش نه ولته دميانه وي ريکفرلويک، حزينک دروست بگن، بهس هيچي ليتازانن، تئ نگه ر يارمه تيان بده ي پتيان خؤشه دي. منيش نه وه پيخؤشيو، قؤسته وه له وي ددستي انگر د به دعوته کردني من، ته نانه ت شو درو هفتي ي که له نيستانبول بوم، به حساب ده بوليه بهره نه وويو بجم، به لام نه و ماوه ي بن شه ويولر دن هه ر شه وه له مالي په کيک له کورده ناولره گاني نه وي دعوته بوم، به مقي نه ووه گه ليک شه خصيه تي کوردی نه وي کؤده بونه وه پاس له مه سه له ي کورنو ريگا چاره سه رو دروست کردني ريکفرلوي کوردی گرا.

به بيرمدي درو کس له وانه ي که ناولر بون له و کؤبونه ولته ناماده ده بون، په کيکيان ناوي موسا عه ننه بو، رؤنانه موسيکي به ناويانگبو، به م دوليه شه هيدان کرد، نه وي تر يشان مه مق ناويک بو، نازلم مه قی به سه ر هات. نه م بوانه زؤر رؤلی سه ره کييان بيني له و کؤبونه ولته دا که به مه به ستي حزب دروست کردن و کورديا تي بو.

ه پاشه نه وانه له وي بچي ندمه چونه ناو پارتی که نه و کانه هه يو!

- نازلم، به لام نه وان هه ر له سه ر هتا وه ره وتو نارلسته تيان زؤر نه ته وه بيانه بو، له وانه يه پارتيان به دلنه بوي، به لام که شيعرو بيرويا وه رگاني منيان بيني بوو خویند بويانه وه، زؤر کاري تيکردبون.

ه مامؤستا نايه دوله تانين بلين ديواني شيعري (کورديا تي) گوزلرشت له يري کاژيک ده کا!

- به لن، گوزلرشتي له يري کاژيک ده کربو ته قينه و ه يکي يري نه ته وه يش بو، ولته له مه وييش نه و جؤره قسانه تيان نه بېستبو، زياتر قسه ي نه رمتر کرابون، به لام نه وه ي من به يرويا وه پو به شيؤزو گوشتا ريش کورديا تي ته کی زؤر نه وي بو، نه مه ته قينه و ه يک بو به نسبه ت کورده گاني نه وي.

له بهر نه وه ي من نه زموني حزيابه تيم زؤريو، پيشتتر له ناو حزيي شيعوي و دولتر يش له کاژيک، که خؤم ده ستي بالام تيايدا هه يو، ده مزاني ريکخستن چؤنه و حزب چييه، پرده نسپ چييه، په يره و پريگرام چييه و چؤن حزب دروست ده کړي. بؤيه هاتم له سه ر شيؤلزي کاژيکي شيؤه ي دروست کردني حزينکي نه ته وه يم بق دلرشتن. پيم گوتن نه وه (کاژيک) يش هه يه. وتيان: باشه نيغه نيتر ده ستيده که ينو به شيک بين له کاژيک يان خؤمان شتيکي سه ريخؤ دروست ده که ين.

منيش نيشه که م وابو ندمه دولتي زياتر بعينه وه، نه خشه و شيؤلزي دروست کردني حزب و کارکردن بق دلرشتن وه کو سه ر هتا و پيم وتن نيتر نيؤه خؤتان به ربرسيان له کاري خؤتان و خؤتان نيشه کاننان بگن، نيتر من رويشتم بق سويسرا به مه به ستي چون بق فله نسا بق سه ريهرشتي کردني شو رانديؤ کوردييه ي که بپاريو له پارس دابنري، که د. کامه ران به درخان ره زامه ندي داناني شو رانديويه ي له فله نسيه کان وه رگرتبو، پيش منيش چه مال نه به ز چوبو بق سويسرا له وي د. کامه ران به درخان بيني بو.

- * پەكەكه متمانەى نەتەوى كوردو دۆستهكانى كوردیشى لەدەست دا.
- * مادام برۆفزیفۆ هەزى دەكره شوو بەبەشەر موشەر كات.
- * سەفەرەتى عێراق لەسووسرا بەدەركردنى داين.
- * دەمەلەست چارلى چاپلن بېينين.

لەدرێژەى چارپێگەوتنەكەیدا لەگەڵ رۆژنامەى تایم مامۆستا كامیل ژیر ئاساژەى بەویدا كە سەفەرەتى عێراق لەسووسرا بەدەركردنى دان. جگە لەوێش لەم ئەلقەیدا كۆمەڵێك پادەوهرى پێكەنین ئامێزو سەردەرپاكێشى گێڕاوه نەو كە مەمورى پێگەو دەتوانرێت تا ئاستێك رەوێشى شو سەردەمەى كوردی دانیشتوى ئوروپای ئیادا بېینرێت.

لەم ئەلقەىەى یەدەهریەكانیدا مامۆستا كامیل ژیر باسى لەمانەمەى لەسووسراى دواتر^۲ دەركەدنیان لەوین بەفشارى حكومەتى عێراقى و كۆمەڵێك سەركەزشتەى خەس بۆ كەردوین.

* باشە مامۆستا ئۆ شارەزائیت لەبەرپۆلەبردنى گاروبارى رانیفەدا هەبو؟

- نوكتۆر كاهەران بەرخان و جەمال نەبەز، سالى ۱۹۶۲ پێكەتابوون لەسەر ئەوى مەن بچم بۆ فەرەنسا بۆ بەپۆلەبردنى شو رانیف كوردیەى بریاربو لەپاریس دابەنزی. مە ئەندێك شارەزاییم هەبو لەكارەكانى شێنگى رانیفدا بەهۆى ئەووە لەرادیۆى كوردیى بەغداد بەرنامەىكەم هەبو (لەمەرتەلى دەنگى) پێشتریش لەمقۇناغى خوێندنى ئاوەندیدا چالاكیى هونەرىم هەبو لەبۆلى شاتۆدا وەك ئەكتەرێك وەك نوسەرێكی شاتۆنامە وەك دەرھێنەرێكیش كە سائێك لەپەیمانگەى هونەرە جولەكانى بەغداد بەشى نولەند و دەرھێنان خوێندبووم. یەكێكیش بوم لەدەلەزێنەرانی كۆمەلى ئاوانزى كوردی لەگەڵ شەمال سائیبو ئەحمەد دەنگ گەرەو تاپەر توفیقو كەسانێتر.

* گامیان ئۆیان هەلبۆرد بۆ ئەو كارە؟

- جەمال نەبەز، شو پێش مەن بەشەش مانگ گەشتبوو جەنێف، بەو شەش مانگە فێرى فەرەنسیەكە بوو، ئەوێش بۆ مەن كار ئاسانیەك بو كاتى گەشتەمە سووسرا... ئەوێبو وەك وێم لەئەستەمبۆل دوو هەفتە دواكەوتم، ئازانم شو برادەرانی ئەستەمبۆل چێیان كرد؟ بەلام ئەوى ئەمبەستەو، مەستى نەتەولەنى لەباكۆر لەپەرەسەندندا بو، دواى سالايتێك پەكەش ئەوسەبو. ئەمیش وەك جارانی پارتى، ماركێستى نەتەولەتیی ئێكەل بەیەك كرد! كە ئەو خالى لاوێزى پەكەكە بو، راستە پەكەكە ژۆر پەرەى سەندو بەهێزو، بەلام لەگەڵ شو شكستیدا كە بەسەرى هات بەهۆى گرتنى ئۆجەلانەو، پەكەكە لەخەباتى سەرتاسەرییەو بۆ مەموو كوردستانو بۆ سەریەخۆشى، بایداوه بۆ خەباتى ناوچەیی و ملدان بۆ پێكەو ژيان لەگەڵ توركدا! بەو پەكەكە متمانەى نەتەوى كوردی متمانەى نۆستەكانى كوردیشى لەدەست دا.

* پښتو سړ رانويکه، چي بهر هات!

— بلن، نو دواکه وټنه له نسته مېوېلو سه هره که شم به سه منده هريو له به غدلو، نه وه ش ماوه يک دوايخستم. کاتن گي شتمه جنيف، دوکتور کامه ران چوبو بډ ولشنننن به نيازى نه وه دلوخو زيبه کاني شوقش نه لېل بخته به دردم کومه له نه وه په کگرتووه کان، دوو مانگي پېچو، منيش نه و ماوه به هر له جنيف ماموه، سه فاره تي عيراقيش به ه والي نه و رادپي به زانېبو، حکومه تي هره نسي لپه شيمان کړېده وه. هر له ماوه ي نه و دواکه وټنه شدا، زه مال په کي خوښندن له زانکي سړيقن که خيزانه کي دوکتور کامه ران بډ مني وه رگړېبو، براده رښکي کوردي روه اندزي به خيزانه کي دوکتور کامه ران وټېو که گوايه من په شيمانووه نه وه له چوونم بډ هره نسا، زه مال کي مني بډ خزي پچېبو!، نيت من له کورده کي هردو جهړنه بوم، نه رايځکي و نه زه مال که.

* نهي چيت کړه!

— ناچار له جنيف ماموه به نيازى خوښندن له سره حيسابي خړم، له کولجي نابوړي وه رگړام و ده ستمکرد به و لدان بډ فريووني هره نسي، له ه مان کاتدا، له گال نه به زدا ده ستمانکرد به چالاکي کي زډر له نري رژيمي عيراقو بلاو کړنه وه د هنگوباسه کاني شوقش نه لېل. نيمه ده هنگوباسه کاني شلوشمان به وړدي به دريژي پټنه گيشت. شويش به هوي نه وه وېو که دکتور کامه ران جوره مړه که بېکي دلبوړيش له شويش ي شوي (مقطر) دا بو. نارېدومان وه بډ ريکخستني کاڅک له به غدا بډ هاوېرمان. (م.س) که دويي بو به نه دازيارو به پړوه به ري گشتي کارگه يک و نيسا به هوي نه وه که قاچه کاني له کارگه وټون، له مال وه دانيشتوه. نه و مړه که به له پړه ننگي شاولبو، له سر کاغه زه که درنه نه که وټ. ه موو هفتي يک نامه يکمان له و هاوېرمان وه به پړسته دا بډ نه هات که بريتي بو له چنډ وشه يک وک ه والېرسن، نيت نه وي تري به و مړه که به پړنه کړده وه به ده هنگوباسه کاني شوقش. نيمه ش جوره مړه که بېکي ترمان له لايو به فلچي يک نه ماندا له کاغه زه که و ه موو نوسينه نه پټنيه کاني درنه خست. به و جوره ه موو هفتي يک ده هنگوباسه کاني شلوشمان پټنه گيشتو بلاو نه کړده وه.

* چوون و بډ گوي نه و ده هنگوباسه مان پلو ده کړده وه!

— په که مجار، نه و ده هنگوباسه مان له نامه که وه نه گولسته وه بډ سر کاغزي ترو ريکمانه خستن. ريته په کيمان نه نارد بډ دوکتور بدرخان له پارسو ويته په کيش بډ عيسمت شريف والي که نه و سا له شاري لوزان نه ژيا. ه ندي له کورده کاني رژيمه لاتيش که له جنيف نه ژيان وک حه بيولاي ره شيدې بو فوئادي ناسه فمان ليټاگانلر نه کړد. دوي نه وه نه به ز و ريټه گيټانه سر هره نسي و بريکاري ده هنگوباسه کان و ه ندي رژيمه مان ليټاگانلر نه کړدن.

* نيمه تاکي دوزي کي شدا!

— تا دريانکړدين له سويسرا.

* بډ دريانکړه!

ئەمەيان مەسەلە يەككى خۇشە، لەسويسرا ياسايەك ھەبو، ھەر بىگەنەك پارەى پىن ئەمايە. پۇلىس ئەچپو يەك سەلامى سەريازانەى بۇ ئەكرىو پىنى ئەوت: ئەى گەورە، تۇ لەبەر ئەوئەى پارەت پىتەماو، كام سىنور ھەلئەبۇئىرى بۇ ئەوئەى لەوئەى ئاودىوت بگەين؟
ئىمە لەئىو خۇماندا چارچار باسى ئەم ياسايەمان ئەكرىو تىر پىتەكەننەو ئەمانوت: دەرگەرنەك بەھەرچا، ئەو سەلامە سەريازىو پىتەنەرزولنە بۇ؟!

بەو جۇرە ئەمانگوزەران، شا مەن لەپشويەكدا سەردەلنىكى ئەمسام كەرد. لەوئەى رەشىد عارفو ئوكتور وريا رەواندەزىو ئوپە مەمەد ھەلى عەونىو سەردەلرى رەمىزى فەتاحو عومەر دزەبىم دى.
لەگەل ئەم دولانەى دوايىدا، كۆرپو دانىشتەكانمان خۇش بو، لەبەر ئەوئەى گەشتەكەم پازدە رۇئى خايناند. كە گەپامەو بۇ جىئىف، كاك جەمال ئەبەز پىياما ھەلشاخا وئى ئەمە تۇ لەكوئىت؟ وئەم بۇ واتوپەيىت؟ وئى پۇلىس ھات سەلامەكەى بۇ كەردم!! وئەم بۇ؟ خۇ ئىمە پارەمان پىئامو. ئەوسا لەكەسوكارەو پارەمان بۇ ئەھات. وئى لەبەر ئەوئەى، نازانم ھاتن وئىيان ئەى گەورە: لەبەر ئەوئەى سويسرا ولاتىكى چووكە، جىگەى ئىوئەى تىيانا پىتەو، كام سىنور ھەلئەبۇئىرى تا خۇتو برادەرەكەتى لىوئەى ئاودىو بگەين؟! لەگەل ئەوئەى ھەوالە ناخۇشەدا، دامە پەرمەى پىنگەننەى. وئەم بۇچى جىگەى ئىمەى تىيانا پىتەو. خۇ ئەناوساوين؟ وئى كاتى پىنگەننەى، ئەبىن مشورى خۇمان بىخۇئىزو بۇئىن. وئى ئۆدەم ھەولەلو، بىنسودەو ئەبىن بۇئىن، ئەنیا بەو رازى بوون كە چاوەپولانى ھاتنەوئەى تۆ بگەمو خۇشمان بۇئىن ئەك ئەوان بەپۇلىس دەرمانكەن. ئىتر ناچار روومان كەردە ئەمسا.

• بەر لەوئەى بۇئىن بۇ پۇلىس لەبارەى ئەمساو، ئاخۇ ھەندى پادەمورىئان ھەمە لەسويسرا!!

- بەلەى وەك وئەم ئەبەز بەر لەمەن گەشتىبوو، جىئىف، لەناو مالىكدا ژورنىكى گرتىو بەكەئى، مالى مادام بۇئىزىنق. ئەم ئافەرەتە مېردىكەو كۆرلىكو كچىكى ھەبو، مېردەكەى لەشارىكىتر كارىشەكەرد. كۆرەكەى كە ناوى كارل بو، لەسەر ماتقې پەپىبو، لەخەستەخانە كەوتىو بۇ ئەشتەرگەرى. لەبەر ئەوئەى مادام پىرىستى بەپارە بو، بۇئەى ئەو ژورەى دلىو بەكەئى. كە منىش گەشتەم، ژورنىكى بەمنىش دا، بەلام ئەوئەى لەوئەى ئەچو ئۆرمان لىئىترسەن. شەوان دەرگاى ژورەكەى خۇيان دانەخستەو ھەندەك شىتىشى ئەدەپەپال. تومەز كۆرەكەى لەخەستەخانە پىنى وئىو: بۇ ژوروت دلوە بەكورد؟! ئەوانە مىللە تىكى پىياوخۇن! تۆ بىگوزمىشە لەگەلئاندا، كە مەن لەخەستەخانە دەرچوم ئەزانم چۆن دەريائەكەم! ئىمە بەمەمان ئەزانىبو.

بەبۇئەى دەرچونىوئە لەخەستەخانە، چوويە لایو ھەندەك گولبىشان پىشەكەشكەرد، دىمان گۇز بو لەگەلئاندا. تەختەيەكى شەترەنج دانابو. مەن شەترەنج باش ئەزانى. وئەم بايارىيەك بگەين. وئى ئەوئەى يارىى تۆ نىيە، ئەوئەى يارىى ئەقە!! قەسكەم لاگران بو. وئەم باشە با ئەقلى خۇمان تاقىبەكەپنەو. وئى بۇچى تۆ يارىى وا ئەزانى؟ يارىيەكمان كەرد زو لىمەردەو. يارىى بوو مو سىتەمىش بەو جۇرە. ئەو ئۆرى ئەنەزانى. لوى چەند رۇئىك وئى مەن ئۆرى نازانم، بابچىن بۇ گازىنۆى شەترەنجزانەكان. ئەگەر لەوئەى يارىيەكەت بىردەو، ئەوا مەن رام ئەگۆرئەتو دەرەتتىكىستان بۇ ئەكەم. لەوئەى بىرەوئەو

دەعوەتەكى بۇ كىرىم ئىكەنلىكىمىز زىياتىمىز. ئۇ تەمەنى پازدە سالىك بو، رۇشنىرىيەكى ئوتۇرى نەبو، ئېمە لەمىرىشكە رەشە بويۇنىمە.

ئىنجا جارىجار ئوكتۇر كامەرانو عىسمەت شەرىف رەشىدىش ئەھات بۇ لاسان، كارلۇ بۇرى روتىن بوۋە ئىمە پىپاوخۇر نىن، بەلكو لەنقۇر خەلكى ئوتۇر رۇشنىرىتىن. ئىتەر رۇشك خۇى ھات دانى پىپانا كە ھەلە بوۋە دلواى لىبۇرىنى كىرد. وتان چى بوۋە؟ وتى من كىتېتىكم لەسەر كورد خوتىندبوۋە كە گواپە مىللەتلىكى كىتۇر پىپاوخۇر. كەچى ئىمىستا بۇم دەرگەوت ئىتوۋ لەنمەش ئىنگەيشوتۇر، ئىنجا ئەۋەشى كە واى كىردىبو مادام برونزىنقۇر لىمان بىتىسى، كاك جەمال لەگران پاساژ (گەرەتەرىن سوپەر ماركېتى جىنۇف) كىرەتلىكى گەرەتە بىر لە نەخشونىگارى كىرىپ لەرۋورەكەى خۇيدا ھەلۋولسىبو. مادام برونزىنقۇر، بوۋە ئەۋەندەى تىر روى چوبو!

ئىتەر ئەۋە خىزانە ئىمەيان رۇر خۇشويست. ئەۋەندەش باسى بەشىر موشىرمان كىردىبو، مادام برونزىنقۇر رەسىمىكى بەشىرى لەرۋورەكەى خۇيدا ھەلۋولسىو ئەيوت ئەگەر لەمىردەكەم جىپاۋومەۋە، شو بەبەشىر موشىر ئەكەم.

ئىمەش بەپەلە ئەم ھەۋالەمان نارد بۇ مامۇستا بەشىر. كە گەرەمەۋە بۇ بەغداد، مامۇستا بەشىر رۇر رۇر ھەۋالى مادام برونزىنقۇر لىتەپرىسىم.

لەھمان كاتتا، ئەۋەندەى باسى نەتەۋى كىردىبو زولمى دىگىرەرانو شۇپۇشى ئەلۋولمان بۇ ئەۋە خىزانە كىردىبو. كارلۇ لەگەل برادەرتىكى خۇيدا كە ناۋى تۇنى بو، بىرپارپاندا بىچىن بۇ كوردىستانو بىن بەپىشەمەركە. يەكەم بۇ ئەۋە بەرگى لەكورد بىگەن. نوۋەم ئىپانوت ئىمە لىتەر لەم زىانەى خۇمان بىزلىن، ھەز ئەگەن بىچىن شاخو ۋەك فلىمى عەسابەكان بىگەن!.. بەلام رولىمان ئەۋە ھىشتا مىندانو كەلكى ئەۋەيان پىتوۋەنى.

• يادەۋەرى قىشت ھەلە لەۋە!

— يادەۋەرىى نوۋەم، لەگەل رەشىدىپا، ئەم برادەرى ناۋى ھەبىۋوللا رەشىدىپە. خەلكى شارى سەنە، ئەۋە پىش ئىمە بە دە سال لەجىنۇندا ئەۋە. باۋكى نارىۋى بۇ خوتىندىن. بەلام يەك كورسى نەبىرىو! چۈنكە ۋەك خۇى ئەيوت كەچان لىتى ناگەرتىن. راستىشى ئەكەرد، كورپىكى قۇتۇز نۇرىش قۇشەمەبو. لاي پروتىستانتەكان كە لەجىنۇندا كەمىنەپەكەن ھەمىشە لەگەل كاسۋلىكىدا ناكۇر، وتبۇرى من پروتىستانتى سەنە. ئەۋەنىش شۇقەپەكى پىر لەگەل پەلپان دىۋىيە. شەۋى سەرى سالى ۱۹۶۲ لەگەل پروتىستانتەكانى ناۋ بالەخانەكان ئىگەچەن لەسەر ئەۋە ئەۋە تاپەرەپان ئەۋە ھەر زەمى كاسۋلىكەكان ئەكەن. ئەمىش بەسەرغۇشى لىپان ۋەپەتۇ لەۋەش خۇى ئاشكرا ئەكات كە ئەم مۇسلمانە!

ئەۋەنىش ھەر ئەۋە شەۋە دەرىشەكەن. عىسمەت شەرىف لەۋلۇنىا زەمالەپكى خوتىندىن بۇ بەدەستىست. ئەۋە رۇۋەى بەرپىمان كىرد، زىاتەر لەپەجىا كىچى سويسى ھاتىۋونە ئىزگەى شەمەندەفەر بەگىيانەۋە بەرپىمان كىرد. كەچى ئوۋ ھەفتەى نەخايدە بەلۋەكە گەرەپەۋە. وتى لاپىيە.. كەى ئەۋە ۋلاتە. وتان ئەى پارەى لۋەكەكەت لەكۆيىۋو؟ وتى كىلوم ناپەبان سەريان. پىموتىن من پەيامنىرى

رۆژنامەى لۆمۆند. ئىگەر بەفرۆكە نەمىزىنەو، خراپىتان لەسەر ئەنوسم. رەشىدى زوو زوو لەو جۆرە
 كلاوانەى ئەدرو. خۆى پيشاندابو كە نوپىنەرى بارزاشىيە، جارجار تەلەفۇنى بۆ ئو گازىمۆيە ئەكرد كە
 لىنى دانەنىشت.

پېيىشەوتن ئەو بارزانى لەفرۆكەخانەى جىنىف لايداووە داواى رەشىدى ئەكات. داواى ماوہ پەك
 ئەچوو بۆ گازىمۆكە. ئەوانىش بەپەلە ھەوالەكەيان پىئەگەيانە. ئىنجا لای ئىيە ئەيوت ئەو كىلاوم
 ناپەيان سەريان!

ئەو رۆژەى بىرار بو من بگەم ئىزگەى شەمەندەفەرى جىنىف. نەبەزو رەشىدى و چەند كەسىكىتر
 چاوہوانيان كرىبوم. بەلام من ٢٤ كاترەتەرى دواكەوتە تەفسىرى رەشىدى ئەوہ بو كە لەئىتالپا
 گوپىبەكەيان لىفرانەوم، مەيش رامكرىووە بەشۆپىندلو شەمەندەفەركە بەجىيەپىشەنوم! تومەز خۆى
 ئو لەجىاشى جانتان گوپىنى پىتووە.

رەشىدى

زور

نەيم

• ئەى يادەوهرى سەھەم!

— ئەمەيان يادەوهرى نە، بەلكو خەفەئىكە. ئىيە سەريارى خەفەتى دەركردنەكەمان لەسويسرا،
 زۆنەنگەران بووین بەوہى كە ئەمانتوانى چارل چاپلن بىيىنن. چاپلن لەگوندىكى جىنىف ئەزىا.
 بىرمارماندا رۆژنىك سەردانىكى بگەين بۆ ئەوہى مەسەلەى كوردى تىبگەيەنن و داواى لىبەكەين ھەلبداتن
 لەسەر كورد. بەلام ئەو دەركردنە بولارى نەدلىن.

• ئىستا ئەگىزى ھۆي دەمگەنە گەمان پىلتى!

- ئى بۇنا... بېنىگە لەمىز نەبىز، كەسىرتى باشور لەسويسرا نەبو، بۇيە سەفاردەتى عىراقىي لەسويسرا نەو چالاكىيانى بەھى ئىمە ئەزانى و گوشارى خستىووه سەر ھۆمەتى سويسرا كە دەرمانكەن. ئەگىنا پەيوەندىيى بىلقاماسى ئەپەن.

• ۲۴ كاترمىز ھواگەلەن، بۇچى!

- لەئەستەمبۇل كە سولرى شەمەندەقەر بووم، لەگەل گروپىنكى بەرىتانی، بوم بەرادرەر، رىنگا كە نوو شەو نوو رۇزى خايناند پېشەنە ھەي بگەپنە لۇزان، ئەوان وتیان ئەمشەو لەلۇزان لاتەدەين، چونكە نامانەئى بەم ھىلاكىسى ۋاگاپە بېچىنە جىنىف. تۆش ۋابگە، چونكە خەلگى سويسرا ئۆلگەي بەرىكەپىنكى ئەدەن. با لەپۆتە سەردىچىكى خوراپ ۋەرنەگىن بەراسبەرت. ئەمشەو لەلۇزان ئەچىنە وتىلۇ خۇمان ئەشۇين ۋەل لەئوتو ئەدەين. سبەپىن بەنيو كاترمىز ئەگەپنە جىنىف. ۋەم ئاخىر مەن لەگەل لۇزان ئەيارم. باسى پەيمانى لۇزانم بۇ كردەن. وتیان ھەقتە، بەلام ئەو پەي ئەو ناكەي ئەمشەو بېچىنە ئوتىلەك.

رۇزى دوايسى گەيشتمە جىنىف ۋاوينىشائى ئەبەزەم پېتو. ھۆي ۋاگەوتەم بۇ باسكرد، ئەويش تەلەفۇنى بۇ رەشىدى كىرەپىنى ۋە ئەو قەسەكەي تۆ دەرچو، ئىستا گەيشت، لەئىتالیا گوينىيەكەيان لىنەفاندو، رەشىدى ھاتو كىرمان بەپىنگەن. لەقەسە خۇشەكانى رەشىدى: ئەيوت مەن فرە قەشەنگە ۋەل سەرمدا پىزاگە (ۋلتا سەرى روتتاۋەتەو) لەجىياتى ئەو ھەي پىلى گوينىگەر. ئەيوت گوينىكەيدە... (ژامەي (۲۱) ھەي ئۆلەپ سەند بو، بېۋايە بەرادرەي ھەر كچىك، ئەيوت ئەمەنى (۲۱) سالا. لەجىنىف ئەوئەندە ۋاوينىگە ھەي، بەختيار ئەوئەبو بېۋايە بەدەزگىرەنى رەشىدى: كەچى رەشىدى ئەنیا بىرىجە بارلۇقى لەئەل ۋە خۇشەتەويست. ھەموو شوقەكەي بەۋىنەكانى ئەو رازاندەبوو ۋە. بىرىجە بارلۇقى رەي كەۋتە جىنىف بۇ ئەو ھەي لەگەي دەرياچەكەي جىنىف فلىمىنك دەركا. خەلگى جىنىف باسى رەشىدىيان بۇ كرد. ئەويش ناردى بەشۋىنىدلو نيو كاترمىز پىنگە ۋە قەسەيان كىرەبو. ئەم ھەۋالە لەجىنىفدا دەنگى داپەو. بەداخە ۋە ئىستا سۇراخى رەشىدى نازانم. با ئەو ھەي بىلىم ئىستا بىرم كەۋنە: بە ئەبەزى ئەۋت ئەشەن ئەم جەمالە پىۋا ئەمىركا بى. ئەموت بۇ؟ ئەيوت چونكە ئىنگلىزىيەكى فرە قەشەنگ ئەزانى!

* كورد تهنيا لهبروى سۆزموه كورد ايهتى كرده

* ۋانەي زىمانى كوردىم بەدائىيۇزى يۇگوسلاۋىيا ئەيەغدا دىموتىمۇ.

لەم ئەلقىدە مامۇستا ژور باسى چوونى بۇ سورىاو گەپنەموى بەشدو هۆنه گانى علوشانەموى
گازىك ئەكات.

• دواي مهرگردنتان لسويسرا، بوجي نعماتان هليژلردا

– وهك پيشتړ وتم، به هېڅې شو سره دلته موه بڼې فينا، هه نديك شاره زرينيم په يدانگريبوو له بهارې
نمساوه. له گډل نه به زدا بريا رماندا له فينا نيشته جيتيېينو بخوئين. به لام شو كاتې گه شيفينه فينا،
روانيان وهريزې خوځندو وهرگرتن له زانكوكان تپيېې كړيووه. شو بوايه شش مانگيك چاوه ولمانان
كردايې. شوهش بڼې نيمه نه شو گونجاو. روانيشم كاك جه مال نه مساي لاخوش شو. شو و پيشنياري
له لمانياي كړد. من توركياء، له نجامدا هر ولمان كړد، شو ورويو كړده شاري ميونخ له لمانيا. منيش
بڼې نه ستمبول. به و جزوه له يه ك جيايوينه وه، له ستممبوليش پييان راگه ياندم كه كات درهنگه و
نه بن چاوه رواني سالي تازه ي خوځند بكم. هر له وني بيستم كه نيا له ديمه شق شين وه رگيريم بڼې
خوځند. نيتړ له ستممبوليش نه ماموهه و خيرا خوم گه يانده شام. كات هه نده ي نه مايو بڼې به هاري
۱۹۶۲، كه چوووه زانكوي ديمه شق له ونيش ورنه گرماو وتيان سال زډر درهنگه. نيتړ به ناووميدې
ويستم رو بكمه ياني زانكو بڼې شوه ي نايك بخوم بيريك بكمه وه. له گه دجيكم پرسى يانه كه تان
له كوډلپه، له وه لاما وتي: له وه نه چي تڼ عيرلني بيت؟ وتم به لن، وتي خه لكې كام شاريت، وتم
سليمانى، هر كه وام وت باوه شي پياكردم ماچي كردم، روانيم هر دوچاوي پرپو له فرميسك، له گه لاما
هات بڼې يانه كه و پيكه وه دلنيشتين. هه والي كچينكي خه لكې سليمانى ليپرسيه كه شو كاته له زانكوي
به غدا له شيخوځند! وتم به لن، نه يناسم. كوړه كه ناوي (سمير) بو، له خوځيددا شاگه شكېبو، وتي تڼ
ميواني منيت. خيرا چو خولورني بڼې هيتام، وتي: من له زانكويده ده ستم زډر نه يوات. هه رچى
پنويسيتيېه كه بو به من بلن. كه بوم باس كود نه وه يه كم رڼم وه ورش نگرلرم، وتي: كام كوليبت
شوئ، وتم: ياسا، وتي شوه له مهر من. شو شتانه ي پنويست جون، ليني وهرگرتهو دواي كاتژميريك
گه رايه وه ره قه ي قبوله كي دليه ده ستم.

• تمہو کیوں؟

- منیش ئو رۆژە ھەر ئىم پرسپارەم لەخۆم ئىکرد، ئىمە گێیە ؟ بەقسەگرنیدئا سووی بو، لەوێش نەئوچو لەگوردەگاى ئىویى، دلوام لیکرد خۆیم بێئناسیتیت. ھەرئەندەى پۆتۆم كە ئارى (سمیر) ھو وتى لەھەلێكى تردا زیاتر خۆمت بێتە ئاسۆم ھوام وابە زوو زوو بەكتر بێنن!

چوومه کۆلیجی یاسا، چەند لایۆك بە کوردی قسەیان ئەکرد، خۆم پێناساندن و رۆلنیم ئەوان ناوی
منیان بیستبوو لە ژێگی هەلبەستەکانو نوسینەکانەوه لە گۆژاری هیواد، ئەوان هەموویان خەلکی

ناوچهی هه ولێژ برون و له ناڤاڤاڤانی دزهیی بون، ناویان: (هاجی، موحسن، کاکه، خدر) بو. له گهڕه کی (أبرو مانه) خانویه کیان گرتبو، من له ئوتیل بوم، به لام گه ئێ شو له خانویه کی ئێ وندا کۆپمان گه رم بو، هه والی سه میرم ئێ پرسین وتیان نایناسین.

• بهو فرهنگ گاته هیچ سوودێکت لهو سالهی خوێندن وهرگرت؟

- دستوری ئێ و کۆلیجی سیاسیه وه ک لای خۆمان نه بو، ئێ و پۆلهی من زیاتر له هه زار خوێندکاری تێدایه، وانه کاشان له هۆلیکی ژۆر گه رده دا ئێ خوێند. مانگستا له سه ر شانه یه که وه به میکروفۆن وانه کی خۆی ئێ و ته وه، سالی یه ک نیهتیحان هه بو وه که له قوڕی. هه موو وانه و سه رچاوه کانی ئێ و ساله م په یدا کردو خۆم بۆ تاقیکردنه وه ئاماده کرد. به لام بهر له تاقیکردنه وه که، له به غدا ده بریارێک ده رچوو هه موو خوێندکارانی عێراقی له ولاته عه ره بیه کانه ئێ توانی خۆیان بگه یزێنه وه بۆ زانکۆی به غدا. به په له منو براده ره دزییه کانه خۆمان گواسته وه بۆ کۆلیجی صاف (حقوقی) به غدا له وێ تاقیکارینه وه ده رچوو بۆ پۆل دووم.

• هیچ یاده موریه کی سیاستان ههیه له شام؟

- من وه ک وتم، ماوه ی مانه وم ئێ و ساله له شام ژۆر نه بو، به لام له گه ئ ئێ و ماوه کورته شدا، توانیم دۆستایه تی له گه ئ ژماره یه ک له خوێندکاره کورده کانی رژۆئاوای کوردستان که له دیمه شق ئێ یان خوێند په یدا بکه م. بۆ ئه وه نگی ئێ و یقینی ئێ و ساله به نه یینی نزیکه ی په نجا خوێندکارێک چوینه مائیلو له وێ بوای گوێگرتن له نه دیک و تارو هه لجه ست له باره ی ئێ و یقینه وه، بڵاوه مان لێکرد.

• نه ی دوایی، ئێ و سه میره ئاشکرا نه بوو گیه؟

- به ئێ له گه ئ سه میردا زوو زوو په کترمان ئێ دی، بۆی باسکردم که ئێ و عه ره به و خه لکی سووریایه و ماوه یه ک له زانکۆی به غدا خوێندکار بووه، به لام له بهر هۆی سیاسی ده ریان کردووه و ناروویانه ته وه بۆ سووریا، ئنجا ئێ وه شس بۆ باسکردم که ئێ و عاشقی ئێ و که بووه که په کم رژۆ هه والی ئێ و ی لێ پرسیم! ئێ یاریو شه یدا بیه کی بۆ ئێ و که، له ناخی ده رو نی وه بو، هه مو جارێک که ناوی ئێ هینا، هه ناسه یه کی ساریشی بۆ هه لئه کیشا. له پاستیشدا ئێ و که له شاجوانه کانی زانکۆی به غدا بو، قه ده ریش وای کرد شوو بکات به عه ره بیه کی خه لکی به غدا!!

• چۆن و لوات بیه توه به غدا له گاته کێدا به ده سیستی سه فاره تی عێراقی له سویرا ده رگه یشت؟

- ئێ و کاته ی قاسم فه رمانه وایو، ده زگا مخابه راتییه کانی رژیم، ئێ و نه ده هۆشیارو زانیار نه بو، گه ئێ شتی وایان به سه ردا تێ نه په یی. جگه له وه، ده رکردنه کی ئێمه قه نیا له سه ر بنچینه ی گومانبو. هیچ به لگه یه کی ئوسرلومان له سه ر نه بو. ئنجا له و ته مه نی لاو بیه شدا، گه ئێ و موجه له ی له وه ترسانکترم ئێ نه جاسته دا بیه وه ی حسابێک بۆ سه لامه تیی خۆم بکه م.

• وه کو چی؟

- وه کو ژۆر شت، له وانه:

1- ئێ نداسی سه وکردایه تی کارێک بووم، لێ پر سراوی به غدا ییش بوم، که گه یشتمه وه به غدا، ئیتر من نامه نه یینیه کانه بۆ نه به ز نه نارد.

ب- هه‌ندیک شامیری چاپخانه‌یکی بچووکم بۆ کارێک کړی و له و ژوره‌دا که گرتیروم بۆ خۆم له‌مالتی‌دا له‌ناوچه‌ی حه‌یده‌رخانه، ماوه‌ی دوو مانگیک دامنا. خاوه‌ن ماله‌که‌ش خێزانیکی که‌ریه‌لایی بوو و به‌وه‌یان ئه‌زانی! تا هاو‌بیران فایه‌ق عارفو مه‌حمودی حاجو ئه‌نوه‌ری که‌ریه‌ فانی رۆژنیک به‌جیبیکی لاندروقه‌رموه له‌سلبمانیه‌وه هاتن بۆ چاپخانه‌که. هه‌ر له‌به‌رده‌رگای ماله‌که‌دا پارچه‌کانی چاپخانه‌که‌مان له‌جێه‌که‌دا قابمکرد، هه‌ندیک پارچه‌یمان به‌ست به‌ژێر جێبه‌که‌وه، ئه‌وانیش مه‌ردانه‌و بێت‌رس که‌باندیان‌وه سلبمانی.

ج- سالی ۱۹۶۰ که‌ دیوانی هه‌له‌سه‌نه‌کانم به‌ناوی (کورداپه‌تی بیروباوه‌په‌مانه، ئامانجی نزی‌ک و دورمه‌نه)م چاپکرد. به‌رگی ئه‌و دیوانه‌م به‌ئالای چوار ره‌نگی کوردستان رازنده‌وه. دیوانه‌که‌م له‌چاپخانه‌ی (النجاح) چاپکرد. له‌پێی کارمه‌ندانی چاپخانه‌که‌وه هه‌والی ئه‌و به‌رگه‌ که‌یشقه‌بووه م‌جری به‌ر له‌بلاوکردنه‌وه‌ی دیوانه‌که، خواله‌بخۆشبوو عه‌زیز خانه‌قا که‌ ئه‌وسا لێپرسراوی ره‌فايه‌ی چاپمه‌نیی کوردی بو له‌وه‌زاره‌نی ئه‌رشاد، به‌هه‌له‌دلوان منی له‌دوگانه‌که‌ی به‌شیر موشیر ئۆزیه‌وه‌وتی ئه‌وه‌ چینه‌ک‌بووه؟ ئیتر که‌ زانیم کاره‌که‌ی من بۆ ئه‌ویش مه‌نرسییه‌ک دروست شه‌کات، چوومه‌ چاپخانه‌و به‌رگه‌کانم گۆپی، به‌لام رۆژی ئالاکم هه‌شته‌وه. له‌و کانه‌شه‌وه، هه‌موو چاپک‌روه‌کانم به‌رینه‌ی (رۆژ) رازاوه‌نه‌وه و هه‌ک هه‌مايه‌ک بۆ رۆژی سه‌ر ئالای کوردستان و هه‌ک نیشانه‌یه‌کیش بۆ پیرۆزی رۆژ له‌ناویه‌ دێرینه‌کانی نه‌ته‌وه‌ی کورد و هه‌ک سوڤولیک بۆ گه‌شبینی. له‌و به‌ره‌مه‌نه: ۱- جوالی ۱۹۸۳ و ۲- هه‌له‌سه‌نه‌کانی ژیر ۱۹۹۳ و ۳- گه‌وره‌پیاو ۱۹۹۲ و ۴- کورداپه‌تی و ده‌وله‌تیکی کوردی سه‌ربه‌خۆ ۱۹۹۴ و ۵- افکار ۲۰۰۲ و کورداپه‌تی و سه‌ربه‌خۆیی ۲۰۰۲.

به‌و جزیره له‌ب‌غداد گه‌وزه‌رانم تا کۆلیجی باسام سالی ۱۹۶۶ ته‌واوک‌رد.

کۆلیجی ماف له‌ب‌غداد ۱۹۶۶

• جگه له خوێندن، خەریکی جێر بیون له بهغداد!

- گەل نیشیتر، ساڵه کانی ۱۹۵۷ و ۱۹۵۸ سه ره به رشتنی گۆفرای هیوام نه کرد له گەل خوالێخۆشبوو مامۆستا که ریم زانستی و مامۆستا محمه د نوری عارف و مامۆستا حافظ قازی و ماوه به کی که میش مامۆستا نه سرین فهخری. له رادیۆی کوردی به بغداد به رنامه به کی وێژه بیه هه بو، دواى شه وه له کۆمپانیای هه وادی بیهانی دامه زرام وه که فه رمانه رێک. سالتیک له په یمانگی هونه ره جواره کانی به بغداد خویندم. به ده م شه کارانه و خویندنی کۆلیج شه وه هه شت کۆرس زمانى ئینگلیزیم له په یمانگی ئه مریکی له به بغداد خویندم. په ک کۆرسی زمانى ئه لمانى له په یمانگی گۆته له به بغداد، ئنجا من له و کاتانه دا که به وه مو کارانه وه خه ریکه مانده بوم. خوالێخۆشبو ره شهید عارف که به پێوه به رى کۆمپانیاکه مان بو، وش به لێنمه داوه به بالێزى یوگوسلافی له به بغداد که تۆ ده رسی کوردی پێبێیت! وتم کارم ژۆده ناتوانم. وتی بچۆ له گەل خۆی قسه بکه، تازه من به لێنمه داوه ئی. که چووم بۆم رۆشنکرده وه من له هه شتی به یانی وه تا دره نگاشی شه، به کارو خویندن و خویندنه وه وه خه ریکم. میسته ر نیاز وتی من سووم له سه ره فێر بونی زمانى کوردی، ره شهید عارفیش شه ونده تاریفی تۆی بۆ کرد بوم. به رۆکت به رنامه د. وتم ئه ی کات؟ وتی: شه شى به یانیان!! ناچار داخولزییه که یم جێه جێکرد، ئه ویش له نه نجامدا، مانگی ۳۰ دیناری پێهه خشییم که شه و کاته برێکی باشبو. تا به وه جۆره شه وه مو کارانه م نه نجام شه دا سه رباری کاره کانی کازیک.

کۆلیجی ماف له بهغداد ۱۹۶۵

• گەۋدە بايگەرتىش سەزگۈچى، گەۋدە سەزگۈچى

– كاڭزىك، ئەگەرچى لەسەرەتاي دىرۇستىيۇنىدا ژمارەيك رۇشنىپىرۇ خەلكى تىرى لىكۇرۇپۇرۇم. بەلام ئەز ژمارەيك، ئەگەرچى رادەيكە كە پارتيەيكى ۋەك كاڭزىكى پېتېرېت بەپىرۇ ۋە سەۋكەۋىتى بۇ دەستەبەر بىكەت. ھۇي ئەۋەش ئەگەرچىتە بۇ ئەم خالانە:

۱- راستىيەكە ئەم كاڭزىك دىلەزى سالى ۱۹۵۹ ۋ ئىستاش زەمىنەي سەۋزىيۇن ۋ گەشەكردىنى پارتيەيكى ئەتەۋىيى باۋەردار (عقائى) ۋەك كاڭزىك لەناۋ كوردىا دىرۇستىيەۋە. تا ئىستاش، بىزۇنەۋە سىياسىيە گەشەكەن. لەناۋ ئىمەدا لەخولگەي موسولماننىي ۋ ماركسىيىتى ۋ سۆزى كوردلىيەتى ۋ بىزۇرە دىمۇكراسىيەكە ئەسۋرپىتەۋە. ئەمانە ھەر پەكە ۋ پېشپىنەپەكە ئىزىنى ھەپە. بەتاپىيەتى موسولماننىي ۋ ماركسىيەكە كە ھەردىۋىكىان دىۋىپۇرۇكەي نىۋەنەۋەيى (ئاممى) ھەپەكە ۋ رەگىزىكى قىۋىلى بەناۋ بىرى ژمارەيكى زۇر لەمۋىلى كوردىا دىلچانەۋە. دىمۇكراسىيە تەنبا ۋەك دىلەكەي دەۋلەتلىكى دىۋر بەخۇشى بەر گۈيى خەلكى كوردىستان كەۋتەۋە. لەنزىكە كورد پىتى ئاشنانەۋە، چۈنكە كورد خۇي ژۇرەستەۋە ۋ بولۇرى ئەدەۋە دىمۇكراسىيە پىيادەكەت. سەردەستەكانىيىتى قىرپان بەسەر دىمۇكراسىيە ۋ ماقى مۇۋۇق ھۆكۈمى ياساۋە نەبۇۋە، ئەلەگەل ئىمەدەۋە لەناۋخۇشياندا. لەبەر ئەۋە پىيادەكردىنى دىمۇكراسىيە لەپىزەكەۋەي گەشەكەي گۈنچاۋى بۇ ئامادەكەيت، ئەدجەمەدار نابىيەت، بۇيە مەن بەبۇرە دىمۇكراسىيە ئاۋم بىرە. بىرى ئەتەۋەپىش بەدەردىكى خىلاپەت لەدەۋىكراسىيە چۈۋە لەناۋ كوردىا لەدەۋىۋەۋە:

پەكەم: رۈۋە گەشەكەي ئەتەۋەپەتى دىۋر لەشۋەقەتتى ۋ فاشىيىتى، لەپۇۋى بىرپارى (فكرى)شەۋە سامانىكە بىرپارىمان نەبۇۋە ۋەك ئەۋەي بىرپارىكەن ئەلمان ئەتەۋەي ئەلمانپارى پىنگۇشكرد بەرلەۋەي بىرۇكەي ئەتەۋەپەتى خەنە قالىپى رىكخىستىنى پارتيەۋە. يا ۋەك جۈۋەكە كە ئاپەكەيان خىستە خىزمەتى ئەتەۋەپەتتەپەكەيانەۋە. يا ۋەك عەرەب كە ئىسلامەتى گەۋرەتەن خىزمەتى ئەتەۋەپەتتەپەكەيانەۋە عەرەبى كورد.

كورد تەنبا لەپۇۋى سۆزەۋە كوردلىيەتتى كوردەۋە. واتا بېيىشىنەپەكە بىرپارىيە ۋەك ئەتەۋەپەتتەپەكەيانەۋە. ئەبەرئەۋە خەلكى ۋەك پىتۇست لەدەۋىرى كاڭزىك كۆنەۋەۋە.

۲- كاڭزىك خۇيىشى خۇي كوردەۋە پارتيەيكى ھەلۋەردە (ھەز نەبۇۋى) كە بۈۋە ئەندام لەكاڭزىكدا بۇ ھەۋەكەس نەبۇۋە، ئەبۇلە ئەندامپەكە كاڭزىك ھەۋە مەرجەكانى جۈمىيىتى خاۋىيىتى ئىبابۇلە كە ئەۋ جۇرە كەسە مىسالىيەنەكە مەن. لەبەر ئەۋە كاڭزىك نەبۇۋە پارتيەيكى جەماۋەرى.

۳- ئەسۋار ئىستاش ھەۋەكەس ئاۋىرپە لەپارتيەيكى ۋەك كاڭزىكدا كارىكەت كە سەپەخۇيى ۋ پەكخىستەنەۋەي پارچەكانى كوردىستان لەئامانجەكانى بى. خەلكى لەسەر دىلۋاكردىنى مافىيەكە ۋەك رۇشنىپىرى ئەكۇرۇن!

۴- سالى ۱۹۶۱ كارەساتنىكى دىلەزىن لەسلىمانى رۈۋىدا كە بەكارەساتەكانى كانى ماسى ئاۋەنەبىر. كانى ماسى گۈندەكە ئەكەۋىتە دىمىنى سلىمانەۋە، ئەسۋالە شۇمىشى ئەپىلۇل بەۋەي ئەۋەۋە لەۋتۇۋىزدا بۇ لەگەل رۇتتى بەغداد، ئەۋ گۈندە كرابۋە بىكەپەكە شۇمىشى لىپىرسىنەۋەي تىبا ئەكرا

له خه لکي، هر له وړنگاره دا، وړتیک ژماره یك شپوعی له ناو شاری سلیمانیدا به ناپه وا کوژدان. له باره یی نو روودلوو بلنه زغنه وه، من له لاپه په هه شتی ژماره ۱۹۹۱ ی وړتی ۱۹۹۹/۱/۳ ی وړتنامه ی کوږدستانی نویتدا، نوهم ورون کرېتو ته که کاژیک به هیچ جزیک دهستی نه بووه له و کاره ساتو له روودلوو کانی کانی ماسیدا، خاله هه مش (محمدهدی عزیز) که نه دلمیکی سرکردلیتی کاژیک بو، له ژماره ۲ سالی ۱۹۹۹ ی گوزاری باسکاردا که له ننده دهر نه چیت، به درتی شو روودلوو ی رښنکردنه وه نو مستقیما کی کاژیک پېشانداوه تیایاندا. به لام هم روونکرېنه وان له نرهنگ کاتیکدا بو. سردهمی روودلوو کانی کاره ساته کان به پوپاگنده ی نه یاران خزانه نه ستوری کاژیک. نو هه ش بووه هوی نه وه ی خه لکي باری سره چیکي خراپ به رلمبر کاژیک وهرگړیو لئی کونه بنه وه.

۴- هر نه یارانی کاژیک، ناوی که گڼ کسې وه دهریه گو کونه پرستو پاشه لېسو گومانلیکولو پنازی بیگانه یان نه خسته پال سرکردلیتی کاژیک. سرکردلیتی رستیه کی کاژیکش، له بر توژمی وړی نه یارانی کاژیک، نه نه کرا ناوی خویان ناشکرا بکن. له لاپه کیترېشه وه نو سرکردلیتی تا سر له پال په کدا نه مانه وه. نیحسان فوتاد، بڼ گوزره راندنی لوکتورا چو بڼ په کیتی سؤفیه تر پتیشراگه یان دین که شتر ناتوانی وه نه دلمیکی سرکردلیتی بمیتته وه. جه مال نه به زیش هر بڼ لوکتورا روی کرده نه روپا. خوالیخو شجوان عېموللا جهوهرو فوره یسون علی نه مین هره یکه و له ناوه ختیکدا وزيان هیئا. خوالیخو شېو شیخ محمده هرسینو محمدهدی عزیز که چوونه پال سرورک بارزانی، کاژیکیان بېچوه وه. به وجوره سرکردلیتی که مایه وه هردیو عارفو زیر، منیش له به غداو بوم، شتر کاره که به تنیا به یو دولته نه نه چو به رتیه، پله ی خوالیخو شېو عېدولکه ریم عارف به روزکابه یو ب سرکردلیتی، به لام که لینه کان به ویش پر نه کرانه وه.

هه موو نه ولنه ش کاریه ریتی هه بو بڼ سر نه که وتنی کاژیک.

۶- له پووی دلریشوه، کاژیک وړ نه دلرا بو جگه له نابوونی نه دلمه کانی، هیچ سرچاوه په کی دلریش نه بو.

۷- دوی به ریابوونی شلریشی نه یلول، برهوی کاژیک وه پتیش شلریش که نه ما. نو ترسه ش ره وییه وه که پارشی له کوږدلیتی لاداد. به تاییه تی سرکردلیتی پارشی له چه په کان پاکوږبوونه وه. که سیتی سرورک بارزانی شاکوله که یه بو بڼ راگرتنی پارشی. خه لکیش به چاوی خویان نه یانندی که بارزانی و پارشی شلریشی چه کولانه نه کن بڼ مافی کوږد. شتر قسه ی نه زهری کاژیک نه نه چوه بیري خه لکیه وه، کاژیک خوییشی زیاتر کوږدلیتی لامه به ست بو وه که له پارتایه تی. بڼیه کاژیک هه موو توانا کانی خوی تیکه له به شلریشی که کرد. نو تیکه لېوونه درتیه گپشا تا هاوینی ۱۹۷۴ که کونفرانسی کاژیک له شاری نه غده به سترو بریاری هه لېساردنی کاژیک تیادرا.

نه مانه به کوږتی هوی گه شه نه کردنی کاژیک بو وه ریکخستن، هېوادارم له هولیکي تردا به درتی به لایه نانه ندا بچمه وه. تنیا تیشتا نه ونده نه لیم که کاژیک نه گهرچی وه ریکخستن سرکه وتنی به ده سفته هیئا، به لام وه (بیر) سرکه وتنی به ده سفته هیئا. دوی گه لانه مان بڼ نه لایه نه هېن.

وه‌لامیگی کورت بۆ هاورێ نه‌حمده حامید

له‌کامیل ژیره‌وه

مامۆستا نه‌حمده حامد — نه‌ندامی کۆمیتی پارێزگای سلێمانی هیزیی شیوعی کوردستان که براده‌ریکی خۆشه‌ویست و نێزیمه‌، له‌باره‌ی دیمانه‌کی من له‌رۆژنامه‌ی رێزدارێ تایم دا نه‌لن: (چاره‌پوان نه‌بوم کاک کامیل کای کۆن به‌با بکات).

له‌وه‌لامدا نه‌لێم: من ده‌فته‌ری پیره‌وه‌رییه‌کانی خۆم بۆ تایم کردۆته‌وه‌، ده‌ی خۆکردنه‌وه‌ی ده‌فته‌ریکی له‌و جۆره‌، هه‌ر ئه‌ین کای کۆن به‌با کردن بێ، وێنا گێڕانه‌وه‌ی رووداوه‌ کۆنه‌کان.. کاتێ رۆژنامه‌وانی به‌پێر پرسبارێکم ئاراسته‌ نه‌کات، ناگرێ به‌راستی به‌ئهمانه‌توه‌ وه‌لامی نه‌ده‌مه‌وه‌. من له‌و دیمانه‌یه‌دا، نه‌تیا وه‌ک راگۆزار به‌لای هیزیی شیوعیدا تێپه‌رم کردوه‌ ژماره‌یه‌کی که‌م له‌هه‌ل‌کانیم باس کردوه‌، چونکه‌ من نه‌تیا له‌ده‌رگای هه‌ندێ له‌لایه‌نانه‌م داوه‌ که‌ په‌یوه‌ندیدار بوبون به‌خودی خۆمه‌وه‌، وابزانم ئه‌وه‌ش ئاشکریه‌ که‌ من باسی هیزیی شیوعی چه‌کانو په‌نجاکان کردوه‌ نه‌ک ه‌ی بوی ئه‌و سه‌رده‌مانه‌، ئیتر ئه‌و هیزیه‌ به‌هه‌رناویکه‌وه‌ بووین، ئێمه‌ کاتێ سه‌رگه‌دايه‌تی پاسۆکمان، له‌پێش سه‌له‌کانی راپه‌ڕینه‌دا، له‌ناوچه‌ی تۆکان بو، نۆستایه‌تی وه‌روه‌زییه‌کی زۆرمان هه‌بو له‌گه‌ڵ هیزیی شیوعیدا، هه‌موو لایه‌نه‌ سیاسیه‌کانیش، هاویه‌مان و هاوسه‌نگه‌ریون له‌به‌ره‌ی کوردستانیدا. ئێستاش هاویه‌رانی نه‌توه‌یه‌ی که‌ خه‌ریکی په‌ڕۆیه‌ی کۆنگره‌ی نێشتمانی باشووری کوردستان، نامه‌ی هاوکارییان ئاراسته‌ی ژماره‌یه‌ک لایه‌نی سیاسیی کردوه‌، به‌کێک له‌و لایه‌نانه‌، هیزیی شیوعی کوردستانه‌. له‌باره‌ی ئه‌وه‌ش وه‌ که‌ مامۆستا نه‌حمده نه‌لن: (نه‌بیستوه‌ من شیوعیی بوویم من هه‌ر به‌نه‌ت‌ولیه‌تی خۆمانی تونده‌وه‌ ناسرایم)، ئه‌وه‌ قسه‌یه‌کی راسته‌ من خۆشم له‌پیره‌وه‌رییه‌کاندا هه‌ر وتومه‌ وه‌ک به‌جیواوه‌ شیوعی نه‌بووم، به‌لام له‌هیزیی شیوعیدا بوم. له‌سه‌ر ئه‌و هیزیه‌ چه‌ندجار زیندانی کرلوم، سالی ۱۹۵۴/۱۹۵۵ نه‌فی کرام بۆ شوعه‌یه‌یه‌. سالی ۱۹۵۸/۱۹۵۷ نه‌فی کرام بۆ نه‌بوخریب. شایه‌ته‌کانی ئه‌م راستیانه‌، ئه‌وانه‌ی که‌ ماون ئه‌م به‌پێزانن: قاسری میرزا که‌ریم، جه‌زای میرزا حسه‌ین، دکتۆر فوئادی مه‌جید به‌گ، جگه‌ له‌وانه‌، به‌پێر دکتۆر که‌مال فوئاد که‌ سالی ۱۹۵۶ لێپه‌رمه‌لوی سلێمانی هیزیی شیوعی بو، له‌یادی چه‌لوشه‌ش سه‌له‌ی کۆچی بوابی مه‌لیک مه‌حمودا له‌لایه‌ (۱۱)ی ژماره‌ (۱۹۵۰)ی رۆژی ۲۰۰۲/۱۰/۱۸ رۆژنامه‌ی الاتحادا نه‌لن: "بعد ما علمت الشرطه بان الطلبة ینشدون قصیده گۆران حول الشیخ محود من مکبره الجامع الکبیر بلحن شجی مؤثر استمر حتی المساء، حاولوا اللقاء القبض علی المنشدين ومنهم الأستاذ (کامل ژیر) الذي كان في ذلك الوقت مع التنظيم الطلابي للحزب الشيوعي، لكنهم استطاعوا الافلات من ايدي الشرطه، ومسبما ائذکر فان الأستاذ (کامل ژیر) التي القبض عليه في ذلك المساء نفسه). ننجا هه‌موو ئهمانه‌ رێگه‌ له‌وه‌ ناگرێ باسی هه‌له‌کانی راپورتمان بکه‌ین. به‌پێچه‌وانه‌وه‌، ده‌رخستنی هه‌له‌کانی راپورده‌و، راسنکردنه‌وه‌ نه‌نجام نه‌ده‌ن بۆ ئێستای ئاینده‌. نه‌ه‌بو مامۆستا نه‌حمده به‌رگری له‌وه‌لانه‌ بکات یا پاساویان بۆ بێنێته‌وه‌، ئێمه‌ش که‌ ئه‌وه‌لانه‌مان به‌با کردوه‌، هه‌له‌کانی خۆشمان نه‌شاریته‌وه‌ و نایان شارینه‌وه‌. رۆژیشمان

بۆ ئۇ لايىھە نىجايبىيەنى حېزبى شىيوعى ھەيە كە مامۇستا ئەحمەد لى وتارەكەى ژمارە ۲۱ ى رۆژى ۱۸/۱۰/۲۰۰۲ ى تايم دا ھىماى بۆ كىردى. لى وانەش گىرگىز بە لای ئىمە وە ئەو ھەيە كە شىيوعىيەكانى كوردستان خۇيان لەغىراقچىتى دەرباز كىردو وە بوونەتە حېزبى شىيوعى كوردستان و يەككە لە و ئامانجانەيان كە ئاشكرای ئەكەن، سەربەخۇبى كوردستانە. ئايا ئەم ئاراستە راستكارانەى ھاوړىيانى شىيوعى، ئەمانەش ھەر بەلگەى ئەوە نىن كە ئاراستە جىاوازەكانى ئەوسايان ھەلە بوون؟ بۆ نمونە: ئەوسا كورد بە پىتى بۆچوونى ئەوان ئەتەو (أمة) ئەبو، ئىستا ئەتەو ەيەكى رەسەنە. ئەوسا كوردایەتى قۇناغ بو، ئىستا رەوتىكى دىوستى بەردەوامە، ئەوسا ھاوړى ھەمە كوردایەتپەكەى منى بە لاوہ كۆنەپرەستى بو، ئىستا ھاوړى ئەحمەد ئەلن: (بەش بە ھالى خۆم لەسەر ئەو سوربوون و پىداگىرتەى سەبارەت بە ئەتەواپەتى خوازىيەكەى پىرۆزىيانى لى ئەكەم)، ئەوسا حېزبى شىيوعى عىراقى، ئىستا كوردستانى، ئەوسا معارىفى قلیاسان، ئىستا سەربەخۇبى كوردستان... ئىتر ئا بە و جۆرە. خۆ ئاشى بلین ئەو ئاراستە جىاوازە ھەمويان ھەر راستبوون! چونكە بانى كوردستان ھەرىكە ھەواپە و ھەر يەك ھەوا بوو.

لەيشوازی رۆژنامە نووسیكى
بیا ئیفا لەبارە گای پاسۆك.

لەراستەو:
* ھامۇستا سەعد
* د. ھەحمود
* د. عەبدوللە ئاگىرىن
* كامىل زىر

ماوه به کیش به پرتوه بهری کومپانیای شه فریقی و نوای شه ماوه به یک به پرتوه بهری کومپانیای مه وادی نیشاشی له سلیمانی تا سالی ۱۹۸۲ که ختم خانه نشین کربو بومه پاریزه ر .

• نو فرمانبهرانی دواي هرهسی شورش گهرا نهی، زور بهمان گوا سراهه وه بۆ خواروی هیراق. چۆن له سلیمانی مایه و مو بوویشته بهر پرتوه بهری نو کومپانیاه!

• من بهر له وهی په یوه نهدیی به شورش وه به که له مانگی مارتی ۱۹۷۴ دا، ختم هه به پرتوه بهری زیوتی نه باتی بوم له سلیمانی. نو کاته حاتم عبدالرشید که زلواي احمد حسن بکر بو، به پرتوه بهری گشتی زیوتی نه باتی بو له به غداد. حاتم هاوکاری کۆلیجی حلقوم بو. براده ولیه نیشمان خوشبو سالا کانی ۱۹۶۳ تا ۱۹۶۶ له به غداد. پێگه وه حقوقمان ته واکرد. هه شه ویش کردمی به به پرتوه بهری زیوتی نه باتی له سلیمانی سالی ۱۹۷۱. ئیتر سالی ۱۹۷۴ که بهر یارمدا په یوه نهدی به شورشیی ئه یلوله وه به که، حاتم هه رچی مه وادی زیوت هه بو فروشتم. سه رجه می پاره که ی گیشته (۱۳۰) سه دوسی هه زار بێنار، نو کاته نو پاره به به جگار زۆریو، خه لکی وا هه بو له فرمانبهران هه زار بێنار له قاسه که ی دانیه که یدا هه بوو نه یخسته گهرفانی و نه وسا نه چوه ناو شورش!

به لام من نو سه دوسی هه زارم برد بۆ بانق. نو سا حاجی نه کرده و دلاوه مه جید، شه من سنوق بو، زۆر سه ریان سوپا له وه مو پاره به. ئنجا نامه به کم بۆ حاتم نویسی له گه ئ قه سیمه ی پاره که دا به پۆسته دا ناردم بۆ حاتم. له نامه که دا نو سیم: (من ته رکی نیشتمانی و ته وه یی پالی پتوه نام که به چه ناو شورشیی میله ته که مه وه. ته رکی شه خلاقی و براده ولیه نیش وای لیکردم که خیا نه ت له وه زیف که کم نه کم، بۆ به وا هه مو مه واده کانی شه ریکم فروشتو پاره که م بۆ خسته بانقه وه). حاتم نه که ی بریدی بۆ خه زۆری شه حمده حسن به کور پیتی و تیبو من فرمانبهری و پاکم هه به. ئیتر نوای گه رانه وه حاتم هاته سلیمانی و سه ردانی کردم وتی تو له جیگه ی خۆت شه میتیته وه و نایه لم نه قلت بکن بۆ جنوب. هه ر ویش بو، ماوه به که نه قلت کرام بۆ شه ریکه ی شه فریقی له سلیمانی. نوایی گه رانه وه بۆ زیوت، ئنجا زیوتو مه وادی غیزانی له یه کدرابو من گوژزانه وه بۆ مه وادی نیشاشی له سلیمانی.

له و ماواندا به رده وام مه لا شوان. له هاتوچۆدا بو، چاپکراوه کانی پاسۆکی بۆ شه هیتام و منیش راسپارده کانی خۆم نه نارد بۆ سه رکردایه تی پاسۆک له گه ئ هه ندێک نو سینمدا. یوسف له له مه وادی نیشاشی پاسه وان بو، زۆر زو نوای مۆله تی نه کرد. ته مزانی شه چن بۆ سه رکردایه تی پاسۆک، رۆژێک پێموت بۆ شه یی نه چپت. یوسف زۆر ترصا. و تم مه ترسه منیش هه وم. ئیتر یوسفیش هه مو جارێ

• به هه مان شه وه له پاسۆکه وه نامه یان بۆ کاک عه بدولا ئاگرینیش نویسی، جیئ خۆیه تی لێره دا شه راستیی به بێم که شه قسانه ی له م دوا ییه دا، له هه نده رانه وه، بۆ کاک عه بدولا هه لیه سترا، نوو بوو له راستیه وه، ئیمه (منو ئاگرینو کاک مژه تایه) له ناو شارێ سلیمانیدا هه میشه هاو بیرو هاو کاری به کتر بووین تاراپه پینیش، شه وه بوو نوای راپه رین، له گه ئ هاو بیران مولازم که ریمو مولازم شوان، مه کته بی سیاسیی پاسۆکمان ئاشکرا کرد.

نوسینه کانی پاسۆکی بۆ ئەهیتام. فریای ژنیرام ئەندامێکی چالاکی پاسۆک بو لە تاو شاری سلیمانیدا. له گەل ئویشدا لایەن ئاشکرا بووین. جارێک کۆتێبێکی عەرەبی بۆ هیتام لای ئەوانەوه که بۆیان وه رگێژم بۆ کوردی. کۆتێبێکە نای (الأسس) بو لەنوسینی دکتۆر عصمت سیف الدوله. نوای تێکدانی گوندەکانو ئەنفال، بەحەمە صالح هۆشمەنددا ئو هەلبەستەم بۆ ناردن که لەسەر گوندەکانو ئەنفال وتیروم، ئەمە هەندێکێتی:

ئو گوندانە مەروختێن

ئو گوندانە مەسووتێن

بەبێ ورد، لە سووکەلی ئو گوندانە زیڕە مەکان

لەبەر یوو، تۆپی دەستی نامەردانە ئاگر مەدەن

ئەگەر سزای ئو گوندانە سووتاندنە، چونکە گوندی جۆرە خەلکێکی نەبەردن

کۆرە کۆرە ئو گوندانە، وان لەچیا، ئەلێن ئێوه ئەگەر ئازان، ئەگەر مەردن

وەرن ئێمە جەنگاوەرین، دروستکەری ئو گوندانەین، وەرن وەرن

ئێمەین گیان و چاودەستی ئو گوندانە، یەخە ئێمە لەسەر بگرن

وەرن لەمەیدانی جەنگدا دەرئەکەوێ کێ سولرە، کێ پیاو دەیه.

کێ لەسەر مافی نەتووی، لەگەل ئێوه ئێستۆکا، یەک بەدەیه

ئەگەر کێشە ئاڕەواتان، دەستەوێخە، لەمەیدانو کۆپی جەنگدا

لەگەل ئو خاوەن گوندانە، یا لەتاوان دەست هەلگرتن، ئەنجام نەدەن

ئو لەجێی ئو گوندانە، ئو مەردانە، که دەستێکیان پیاوێن

لەکەلە سەری پەرپوتان، گوندی جوانو رازلۆ تر دروست ئەکەن.

پیشبینیەکانی ئەم هەلبەستە هاتنەدی، ئەوەبوو لەرپە پێندا کەلە سەریانپەرپو گوندەکانیش تازە کرانەوه. سالی ١٩٩١ نوای راپەرین، لەسلیمانی سەرکردایەتیەکی تازەمان پێکھێنا. ئەندامانی مەکتەبی سیاسی پاسۆک بریتی بووین، لە: مولازم کەریم، مولازم شوان، مژدە تایەر، عەبدوللا ئاگرین، کامل ژیر.

لەمەموو شاروشارێکە کاندایە سلیمانیەوه تا دھۆک بارەگامان کردموه. هەموو بارەگاکان پڕ چەلو پڕ پیشمەرگە و، ئو کاتە ئێمە ٤٪ سەدی چواری دڵمانی گومرگمان بەرئەکەوت. بەو رێژە کەم ئیدارەمان ئەکریو پاشەکەوتیشمان هەبو، بەلەم لەچار پارتیو یەکیێتیدا جەماوەریکی ئوتۆمان نەبو. بۆیە بۆ هەلبژاردنەکی ١٩٩٢ لەگەل هسکدا لیستەپەکی هاوێشمان پێکھێنا، کەچی تەنیا (٢,٥٧٢٪) دەنگمان هێنا.

• **واک ئەبوو ئەخوێنە خاوەنی هیچ کورسێک لەپەرلەماندا؟**

— ئەگەر مەرجە رێژە ٧٪ نەبایە، دوو تا سێ نوێنەرمان ئەبوو لەپەرلەماندا، شیعوعیش دوو نوێنەر. ئێسلامی چۆر، گەل یەک تا دوو.

• نوو رژيمى ۷٪ بولۇ

— راستىيەكى ئۇە پىلاننىڭ بۇ ئى پارىتيە بچوڭەكان، بەلام بولايى ئەنجامەكى بەسەر پارىتى و يەكۈتيدا شىكايە وە.

• چۈن؟

— ئەگەر ئۇ رژيمە نەبويە، كۈشەي پەنجا بەپەنجا بروسىت نەنەبو، ئاشىكراشە كە يەكۈن لەمۈكەنى شەپى ناوخۇ، كۈشەي پەنجا بەپەنجا بو، نۇ تا دە نوپىنەرى ئۇ حېزىيانە لەپەرلەماندا بويۇنايە، كۈشەي مېزەكان ئەگۈرۈر. بەتاقىكرىنەو دەركەوتوۋە كە ھەر كات پارىتى يەكۈتتى لەك نۇنك ئەبنەو، پارىتيە بچوڭەكان پىشنگوئى ئەخەن، كە لەپەكۈش دۈۋرەكەونەو، گرنىگان پېئەنەن. ئۇەش دياردەپەكى رامىت نە، راست ئۇەپە ھەمىشە يەك ھەلوپىستى نەگۈرپان ھەپن بەرامبەريان.

• بەلگەن؟

— بولاي ھەلبۇزىرنو رۈكەۋىنى يەكۈتتى و پارىتى لەسەر پەنجا بەپەنجا، داھاتى گومرگيان لەپارىتيەكانى تىر بېرى. كە تىكچۈۋن لەجاران زىانەر لايان لىكۈرەنەو. ئۇ بېرىنى پارەى گومرگ لەپاسۇك، كارىگەرئىتتەيكى خراپى كىردە سەرمان. چۈنكە پاسۇك جگە لەو پارەى گومرگ، مېچ داھاتىكى تىرى نەبو بەپېچەۋانەى ھەندى لايەنى ترەو!! جگە لەو، دياردەى ھەلگېرپانەۋەى ھەندى لەكانە سەريازىيەكانمان بەخۇيان و چەكەو ئوتومبىلەۋە دەستېنكرد. ئىمەش مەسرەفمان قورسى بەستېو. ناچار كەرتىنە بېرىنەۋە بۇ چارەسەرى ئۇ تەنگزەپە. پىشنىارى مەن ئۇەبو كە لەو باروۋخەدا تەنيا خەباتى سىياسى بېكىن. وىم ئۇ بېر پارەىەى ماۋمانە لەگەل پارەى ئۇ ئوتومبىل و چەكانەى ھەمانە ئەگەر پىنويستى كىرد بىيانفرۇشېن، ئۇا چەند سالىك پاسۇكى پېئەزى. چۈنكە لەلەپەك مەسرەفى ئۇ ئوتومبىل و بىكەسەريازىيەمان لەسەر نامىنى، لەلەپەكى تىرەشەۋە دياردەى ئۇ ئوتومبىل و چەك رەفاندەش نامىنى. دەستىشمان رەھاتەر ئەپن بۇ خەباتى بېرەندىيانە بەتايىبەتى ئېم خۇمان ھەر پارىتيەكى نەئەۋەى بىاۋەپەر (عقائىدى) بىۋىن، بەلام بەداخەۋە ئەم پىشنىارە پەسەندەكرا.

• لەلەپەك كۈتە؟

— لەلەپەن سەريازىكارەكانمانەۋە. ئىنجا ئۇ گۇشارە خرابە سەريارتيە بچوڭەكانى تىرىش وەك ھىكۈگەل. ئۇەش بۈۋە ھۇى ئۇەى بىرۈكەى يەكۈرتنى ئۇ سىن پارىتيە بېئەتارلەۋە بەتايىبەتى بولاي دەنگەنەنانيان لەھەلبۇزىرنەدا.

• ئۇا ئۇ دەنگە كەمانەى ئېۋەو لەمەمان كالىدا ئۇ دەنگە زۆۋەى يەكۈتتى و پارىتى، ئىشالەى ئۇەو ئەۋو كە جەماۋەر رەفرى ئېۋەى كىرۈۋەو ئەۋاننى وىستۈۋە؟

— تارادەپەك ئەشەن ولبوۋىن، بەلام ئۇە ھەموو نەپىنى مەسەلەكە نە، راستىيەكى ئۇ سىن پارىتيە بۇ رادەپە بېجەماۋەر نەبۇن، بەتايىبەتى پاسۇك. پاسۇك ناۋيانگىكى باشى ھەبو. ئۇ جەماۋەرەش كە

• ھەردى بەپېزەلى بەگى جافو بەختيارى شەۋكەت، شايبەتى ئۇ پىشنىارەى مەن.

لە دەوری پاسۆک بو، ژۆر لەو دەنگانە زیاتر یون. بەلام بەرێبەرێکەکانی نێوان پارتی و یەکییتی بەڕادەپەیک لەناو جەماوەردا رەنگیدابوووە کە تێکرای خەلکەکەشی کردبو بەئێوە بەجەماوەری پارتییە بچووکەکانیشەو. هەندێک لەخەلکەکە وای لێهاتوو کە دەنگی بۆ ئەملا ئەدا بۆ ئەوێ ئەو لا سەرنەکوێ. یا دەنگی بۆ ئەو لا ئەدا بۆ ئەوێ ئەملا سەرنەکوێ. نوای هەلبژاردن من لەهەندێک لە ئەندامەکانی پاسۆک و حکوم پرسی کە دەنگیان بۆ پارتی یا بۆ یەکییتی داو؟ کە ئەچوووە بێج و بناوانی وەلامە سەیرە کە، پۆم دەرنەگوت کە هۆ، هەر ئەوێبو کە باسم کرد. ئنجای دیاردە ی ئەزۆیو چەندجار دەنگدان بە هۆی سەینەوێ مەرە کەب بێ کەلکەو، ئەوێش تاپاڵەپەیک ھاوکیشە کێ گۆڕی. یا پالە بەشتۆک شەمان پێرنەچێ. من ئەم هەر خۆم و خێزان و کەسوکارم، بەلکو ژمارەپەیک لە پالێڕاوێکەکانی شەری لێستە کێ ئێمە، ئەوانیش خۆیان و خێزان و کەسوکاریان نەپاڵێوانی بگەت سەفەکان و دەنگیدەن. من کە ئەم قسانە ئەکەم. مەبەستم لەوێ تێ کە بێم ئەگەر ئەو کۆسپەر دیاردنە ئەوایی، ئێمەش ئەوێندە یەکییتی و پارتی دەنگمان ئەهێنا. مەبەستم ئەوێ کە بەر رادەپە دەنگمان کە ئەهێبو.

راستییه کێ ئەو هۆکارە سەرکێی هێمام بۆ کرد لەبارە ی بە ئەندامە گەشتنی کارێکەو، هەرەمان هۆکارو بۆ بە ئەندامە گەشتنی پاسۆکیش. ئەوێش ئەوێ کە بیروباوەری نەتەواییەتی هێشتا لەناو کوردا نەخەملێو. ئەگینا ئەو هۆکارو رەخانی ئە کارێک ئەگیران وە تاشکرا نەبوونی سەرکردەکانی، یا ئەوێران بۆ چوونە ناو کارێک، یا پێوپاگەندە ی کانی ماسی، یا کارێگەرتی شۆڕشی ئەیلول... هتد، ئەوانە بەرەنگاری پاسۆک نەبوونەو، کەچی مەرە کە پێویست خەلکی لە دەوری کۆنەبوونەو، چونکە بیروباوەر کە هێشتا بەتەواری نەخەملێبو.

• ئەق دواایی... پاسۆک چی بەسەر هات؟

— وە کەو، پاسۆک و حکوم ژۆر لە یەکنزیکبوونەو بۆ هەلبژاردن لێستی ھاوێشیان هەبو، لێستی شین. نوای هەلبژاردن، پارتی گەل بەسەرۆکایەتی بەرێز سامی عبدالرحمن، ئەوانیش هاتنە پالمان و بەهەرێسێلا، حیزبی یەکگرتیمان پێکھێنا. حیزبی یەکگرتن هەر لەسەرەتای دروستبوونیو، خۆرە ی مەردنی خۆی پێبو!

• خۆرە ی مەردنی خۆی؟

— بەئێ، بابێرتێ چۆن؟

یەکەم، یەکییتی بیر، لەناو سەرکردەکانی سێ پارتییە کەدا نەبو.

* نوووم: مەمەلە ی مەرۆکایەتی (زەمامەت) کە دەردی زەبرووشینەو زەبرووشین بوو لە ئەنەوێ گورد بەرێزایی مێژوویی سیاسیمان، لە حیزبی یەکگرتیشدا کاری خراپی خۆی کرد. بەتایبەتی لەنێوان سەرۆکایەتی گەل و حکوم دا. هەر نوای کۆنگرە ی یەکگرتن رۆژانی ۲۰-۲۷/۸/۱۹۹۲ ژمارەپەیک لەوانە ی دەنگیان کەمھێنا بۆ سەرکردایەتی، وازیان لە حیزبێ تازە کە (بەکگرتن) هێنا. ئەوانەش هەلبژێردان، بەلام لەچاوەندیکێ تردا، دەنگەکانیان کەم بو.

• وه كو كي؟

- وه كو خوالتيخو شپو ره سول مامند، شتيخ مهمه دي شاكلي، شيوان شپوه ندي كه دوايي تيگه ل به يه كيكي نيشتماني كوردستان بوون وه ره كه شسي ژماره يه ك له كانرانو جه ماوه ري حسيكان به ماوه بو.

جتي خويه تي هر له مباره يوه نمونه به كيتر بيتمه وه: له كونگره ي يازده ي پارتيدا، دواي شه ي پارتني به كوگرتن بون به يه ك، له كاتي خويلاوتن بق سه ركردايه تي پارتني به كوگرتوو، به كيكي له سه ركرده كاتي حسكو به كيكي له سه ركرده كاتي گه ل لتيان بو به هه را له سه ر شه ي ناوي كاميان له سه ر نخته ي رهش له پيش ناوي كاميان وه بنوسري! هر دواي كونگره ي به كوگرتن، به ريز دكتود مه محمود عوسمانيش ولزي هينا.

سيهم: جگه له وه ي سه رچاوه ي گومرگ له هه رسن حيزه كه به راو، حسكو گه ليش به گيرفاني به تاله وه هاتنه ناو حيزي به كوگرتنه وه. له سه ر شه مشتمولمان زديو. پاسوك كه ريزه ي گومرگي له گه لو حسكو زور كه مترو، پاشه كو ونيكي باشي هه بو، كه چي شه وان وتيان خاوه ني به ك فلس نين! له وه لامي شه قسه يدا، من دوايم ليكرين كه توماري حسابانيان بيژنو به حساباتي هه رسن پارتيه به كا بچينه وه. كه چي گالته يان به قسه كه م هاتو وتيان توماري چي؟ شه له كاتيكا حساباتي پاسوك هه موي به پيني تومارو وه سلو واژوو بوو تا راده ي فلس. نيتر گه لو حسكو چاويان به ريه شه و به ريه پازره ي نيتمه مابوومان، نيتمه ش به ريارماندا كه به ك فلسيان نه ده يني.

• نه ي دوايي چيتان له و پارانه كودا

- نيتمه وه ك وتم حسابانان زور ريكوپيگ بو، له دواي راپه رينه وه كه هاو بيرمان مولازم كه ريمو مولازم شوانو شه وانيتير له شاخ هاتنه وه. شه پارانه ي مابويان له گه ل خويان هينا يانه وه. ده ستوريكي حسابانان ريگفست. ماوه يه ك هاويير نوميديو ماوه يه ك هاويير سمكو بوونه سنووق شه ميني (خه زنه دار). دواي شه وان خوالتيخو شپو ماموستا هادي بو به خه زنه دار. نيتر پاره كانو هه نديك چه كو ته قه مهي هه ر لاي ماموستا هادي مانه وه تا دواي به كوگرتنيش له گه ل پارتيدا. شه ويش هه مو شه وانه ي له ماله كي خويدا كه به رابره ر لقي چولري سليتماني بو، قايم كرد. خو شسي بو به نندامي لقي چواري پارتني، به لام له كاتي شه ي ناوخوي مابيسي ۱۹۹۴دا، دايان به سه ر ماله كي ماموستا هادي دلو هه موويان برد. جگه له و پارانه، پاسوك نيوه ي ده ولجنيشو چاپخانه به كه ييش له سليتماني كړي. من ناگداري كړيني ده ولجنه كه نه بوم، به لام چاپخانه كه به من سپيترلو له لاي داننوسي سليتماني به ناري منه وه توماركرا. من له كاري چاپخانه دا شاره زاييم زديو، چاپخانه كه م هه ستانه وه، هه ر به ورده ده سته كوتي چاپخانه كه، هه مو ناو ولوييه كانيم ته ولو كړد. ورده ورده ياره تي ماله شه هيدو كاننيشمان ليته دا. نيتمه شه و پاره و شتانه مان لاي خومان هيشته وه، وتان بابزانين شه به كوگرتفانه به چي شه گات؟ به لام به داخه وه دواي شه ي ناوخو شه وانه، به چاپخانه كه شه وه، هه موويان ده ستيان به سه ردلگرا. به لام من چاپخانه كه م به پيني ليسته و به نيمزادا به ماموستا نه حه د له يه كيكي نيشتماني. شه وانيش

چاپخانه که بیان گواسته و بۆ گه پەکی بەرفان لە سلێمانی و ناویاننا (چاپخانهی کۆپەو). شایانی وتنه من زۆر هاوارم کرد که ئەو هێ پارتی نیه. بەلام کەس نەبێیست هاوێر سەلام عەبدول کە محاسبی چاپخانه که بو، گرتیان، سەیرم کرد ئەگەر منیش لەسەری بپۆشتمایه نەگێرام. ئیتر لەو کاتەدا هەر ئەوە نەدم پێکرا تگای بەردانی سەلامیان لێ بکەم. ئەوانیش بەریاندا. ئەشتی لێردە نەوش بڵێم کە پێش گرتنی چاپخانه که. واتا لەسەرەتای ۱۹۹۴ هه هه مووشت بەره و گرانیکی خێرلو زۆر نەپۆشت؛ من لەگەرفانی خۆم بایی (۱۲۰) سەدو بیست ههزار بێنار کاغەزو کارتۆنم بۆ چاپخانه که کړی. وتم دوازی یا لە پاسۆکی وەر نه گریمه و یا ورده لده سکه وتی چاپخانه که لە سەلام عەبدول وەر نه گریمه و، بەلام فریا نەکه وتم لەهیچانی وەر گریمه و ئەو پاره یی منیش تیاچوو. من کۆلەمەدا، چەندجار ههولی وەرگرتنه وە چاپخانه کهم دا. نامەم بۆ هەندێ لێپرسەرلانی یه کیتی نوسی، لەولە کاک نەوشیروان، کاک نەوشیروان وتی بچۆ شکاتیان لێ بکە! . منیش بههۆی دادنوسی سلێمانیه و ئینزارئکم بۆ ماموستا نەحمەدو بۆ لێپرسەرلوی بهشی دلایی نوسی، بەلام هیچ وهلامیکیان نەدامه وە.

بەو جێزه کۆتایی به پاسۆک هات. حیزبی یه ککرتنیش لەگەل پارتی یه کیان گەرتو به بریاری کۆنگره ی یازده وشه ی یه ککرتو خرایه دوا ی ناوی پارتیه وه و بو به پارتی دیموکراتی گۆڕیستان — یه ککرتو. منیش لەکاتی ئەو کۆنگره یه دا، لەگەل پارێزه ران شیروان هه یه دهریو کاکه پەشو هه فالێکیتر به ناوی نەحمەدین یوسیفیه وە، کراینه لیژنه ی لێپێچانه وه لەو شکاتانه ی له کۆنگره دا بژی هه ندی لێپرسەرلوان به زکرییه وه. دوا ی ته ولوکردنی ئەو کاره، ئیتر نه من له پارتیم پرسیه وه نه پارتیش له منی پرسیه وه تا دوا ی ۳۱ ی ئاب که لقی چوار هاته وه سلێمانی و کاک بروسک دوا ی گه پنه وه ی لیکردم. منیش دوو مه رج دانا. ناوی هه قتا نوسه ری مه ژارم دانسی که ئەبێ مانگانەیان بۆ بپنیه وه. دواشم لیکردن که سه نته رێکی لیکۆلینه وه ی ستراتیجی له لقی چوار بکهنه وه و من لهو سه نته رده کاریکه م. بهلام فریای وهلام نەکه وتم. بروسکیش نامەکی منی له چاوی میزه کهیدا به جیهتشت!! دوا ی ئەوه خۆم گه یشتمه ئەو نەجامه ی که من لده ره وه ی حیزبایه تی ئەتوانم زیاتر خزمه ت بکەم.

بەشیر موشیر ھەرگیز درۆی نەکردوو، راستیشی نەوتوو

• پرسیارەکان زۆن، لەوانە: بۆچی کسێ کۆرد قەوارەیکە سیاسیی سەرەخۆی نەبێ؟ چی بکەیت بۆ ئەو مەبەستە بەرێ ئێوە؟ ھەلسەنگاندنی ئەو ھەولانەی پێشتر دراوی بۆ ئەو مەبەستە! ئایا سەرەخۆیی کۆردستان کاریگەر دەبێ؟ راتان بەرامبەر بەفیڕوانی؟ گەلی پرسیارێ قەزەبێ. بەلام بە جاری ھەڵوێستەیک لەسەر مەزگەن بکەین کە زۆر گات ناوەکە و قەسەکانی و بێرۆکەکانی لەسەر زمانێ گەلی لەسیاسەتکارانی کۆردە، لەوانە بەرێزان د. کەمال فوناد، د. جەمال نەبەز، د. ھیززەدەدین مەستفا رەسوول، د. نەحمان فوناد و زۆر کەسیتر.

ھەندێ گۆڤارو رۆژنامەش. بەتایبەتی گۆڤاری سیخوڕە. لەلای تێوەش بەھمانانیوە. بەتایبەتی لەم دیمانەیدا چەندجار ناوەکە دووبارەبوومە. ئەگەر ئێستا تیشکی زیاڵ بەخە سەر ئەم کەسێتێ؟ وائا بەشیر موشیر؟

– بەلێ، من پارچەیک ھەلبەستیشم بۆ وتوو.

• گامە!

– ئەمە ھەقە کەبەیت:

گەلی ئازادی لەیادو بێر بێ

خاوەنی رۆڵی وەکو بەشیر بێ

بەشیر موشیر بێ و کەل و ژیر بێ

بۆ کۆردستانی قەلقانی شیر بێ

لەو کەلە لەبێ بگا بەئاوێت

سەرەخۆ ھەلکا بەیداخی وائ

• بۆ!

– چونکە بەشیر خاوەنی خراست و ویستێکی پۆلایێ بۆ بۆ نایندە ی نەتووەکە.

• چۆن؟

– ئەم مەزگە شایستە ی نەو یە زۆری لەسەر بنوسرێ، وەلامی ئێوە چۆن؟ ھەرا بەناسانی

نابێتو! من نێکی ھەوت سالی تەمەن، زۆری چەند کاتژمێرێک لەگەڵ ئەو بەسەربرد، جێی

خۆبەتی لەم بێرە وەریانە مەداو لە ئێوان وەلامی پرسیارەکانی بەرێزانەو، بەکورتی بەخۆنەو

بەرێزانەکانی رۆژنامە ی رێرداری (تایم) ی بناسین.

• خەلکی کوێ بو؟

– سەلتەمانی، لەبەنەمالی مەتبەجیەکان، بەپێی ئەو سەرگۆشتەکانی کە خۆی ئەیکێتەپەوه. لەدایکبووی دەروێشەری سالی ١٨٨٠ بو، ئەکەئ بەسەریازو لەسوپای عوسمانیدا تا پەلی (زایەت قوماندانی) ئەپۆت، دواي تەڤگەوونی عوسمانی، روونەکاوە بەغداد، لەحەیدەرخانە دوکانێکی خەیاڵی دانەن، وەستاو شاگردی چاک راڤەگرتو ناویانگ دەرهکات بەخواوەنی مەقسەستی زۆپین. وەزیرە کۆردەکان و کەسێتیە کۆردەکان لەبەغداد، لای ئەو جلوبەرگ شەدەن بەدرون. کە تێی ئەگەن دوکانەکی ئەگەن بەدیوەخان.

• بۆچی ئاسایی نەبو؟

– چونکە نوو کەسێتی لەم مۆفەدا کۆبووبووە! یەکێکیان کەسێکی ئاسایی و نەخۆشەدەوێ و بەرگەروێک، ئەوێتریان: بەلای خۆیە کەسێکی هەلگەوتووی بەهرەدار، گەورەیی هەموو کۆرد، زانا، نووسەر، فەیلەسوف، ئازاد، جوان، جەوامێر.

• دوو کەسێتی!

– بەلێ، ئەوە لەدەررووناسی و پزیشکناسیدا پێی ئەوترێ، جوتەکەسێتی، ئەوە نەخۆشیەکی دەرونی، تروشی زۆرکەس ئەبێ، جا هەبە کاردانەوی ئەو نەخۆشیە ئێسکی سووک ئەکات وەکو بەشیر. هەبە ئێسکی تال دەکات وەک هەزاران (شێرە چەواشە)ی بەشیری ئەم زەمانە. تۆ سەرئێج بەدە: زۆری دەیان کەس ئەبێنی کە هەریەکە و بەوەزێفەیک، یا بەپەلە و پایەیک پارتایەتی، قووی تێنەکەوێ و لەخۆی ئەکۆپێ و کاردانەوی ئەم بارە دەرونیەشیان بەزێانەگەرتەوه بۆ خەلکی ترو بۆ کۆمەڵ. رۆتێن زیادەنەکن. کۆسپ ئەخەنە رێی کاری رەوای خەلگەمو ئاوا لەم جۆرە ئەنجامانە، ئەوانەشیان کە هێچیان بەدەست نەبە، یا هەر پۆزێتەدەن، یا هەمیشە پیش ئەخۆنەوه.

* ئەی بەشیر؟

– بەشیر و نەبوو، بەلکو بەپێچەوانەوه، ئەو سوودی ئەگەیان، خۆشی و پێکەنینی ئەنجامانەدا.

• وەکو؟

– وەکو ئەوەی ئەو لەبەرگەروێتیە کەیدا دەسکەوتێکی زۆری هەبو، پێی دەولەمەند بو، خانووی پێکێ. بەلام چونکە خۆی بەگەورەیی کۆردو زانا نووسەر فەیلەسوف ئەزانێ، ئەبویست بەهەر رێگەیک بێ خەزەتی نەتەوهکە بکا. لەو پێناوەدا وازی لەبەرگەروێتیەکی هێناو دوکانەکی کردە کتێبخانەیک بۆ فرۆشتنی چاپمەنێیە کۆردییەکان. لەهەمانکاتدا دوکانەکی کردە ناوەندی کۆبوونەوه و پەکتەربینی سیاسیەتکارانی کۆرد. ئەنجا لاریی لەوەنەبو کە هەر کەسێک ئەبۆیاریە کتێبێک یا وتاریک یا هەلبەستێک بەناوی خۆیە چاپ و بڵاوکاتەوه، ئەو ئامادەبوو بەناوی خۆیەوه بڵاوی ئەکەوه و لەسەر حسابی خۆی چاپی ئەکەوه. ئەم پەرلانی چاپکۆرد: سێپارەیی هەق پەرسنی سالی ١٩٣٠، بەدواي ئەوە: محەبب الدیوان و نامیلکی شای کۆردی و دەیان وتار و هەلبەستی نیشتمانی و نەتەویی لەزۆرنامە و گۆڤارەکاندا.

• نەپۆنەیک لەو هەلبەستە!

- فرمور:

مهيل ديسان مهيل، دل پره لمه پل
دل كه بله له خم له بهر مه پلى له پل
له پلى من وه تمن منم مه جنونى
همردولا تولى بووين كزى و زه بوونى
همر كپل لانه چو مه پلى له ناو دل
وه تمن وه تمنه بشچمه ناو گل
تلدا پكى وه تمن دپل و په خسپره
دل بهست و خم بلر به شير موشپره
ه نهمه هى كينه؟

- هى هژارى موكرىانيه كاتيك كه تازه به نېنى هاتپوه به غدا دوه و به باره گاكي به شير موشپره
ناشنا بوو. تنجا له راستنيدا چاپه منى فروشنه كى: ده سكه و تنكي وه هاى نه بو كه خړى و خيزانى
برښن. به لام نو هر كولى نه دا تا وليلنهاد هر چى له وه وپيش ده ستيكه و تنبو، دلينايه وه له دوا
سالانى زيانيدا كه مده ست و هژر كوت. نو ه سربارى نو هى كه پرځى ستمكاره كاني رښى به عس
سالى ۱۹۶۲ به شيرپيشي گرته وه. له و ساله دلو له تمه منى هشتا سالنيدا گرتيان! نو و گرتنه ي
له رښانيدا بو كه رښى نو كوردنه ي نه گيران، يا نه شك نه ي زځر نه دران، يا بى سره وشوین
نه كران. نو نه گرجى زړو به ريو، به لام له و خورپه به نه خوشك و تنو رښى ۱۹۶۲/۶/۳۰ گيانى پاكي
سپارد.

• هيج وسيتيكى نه كړدېو؟

- با، سى وه سیت.

په كم: له سليامانى له گردى مامه ياره له تنه نشت پيره ميږدو مامه ياره وه بينښن. به لام به دله وه
رښانى نه خوشك و تنو مړينه كى قه ده غى هاتوچو بو له نتيوان كركوك و سليامانيدا. له بهر نو ه
له كړيستانى شيخ م معروف له كهرخ سپيږدرا. نيتستاش نو وه سیت له نه ستوى رښنېراندایه،
به تايبه تنى حوتى مژده به رو به شير ويسته كان كه له سه زمانه نيتسكوپروسك كاني به نښينه وه بڼ
مامه ياره له ده وفتنيدا.

نورم: پېشگرته كى، من دلاوم ليكرد كه خانووه كى وقف بگات بڼ نو هى كړيى سالانه كى
نه رخان كړيت بڼ په كمه كاني ناماده بيه كاني سليامانى، نو ویش رازى بو، به لام فريای وه سیت
نومينه وه كى نه كوت.

سیتهم: سنو كه.

• سنو كه چه؟

- ئەو نەينىيەكى ترسناكى! لەبەشى پىشتەۋى دوكانەكەيدا سىنۇئىكى گەرەى ھەبە ھەمىشە قىلى لىدرايو. وانىيار بوو چاپەمەنى ۋە بىانە نەينىيەكان ۋە ھەر بەلگەنامەيەكى تىرى نەخستە ئەو سىنۇئە ۋە. ۋە سىتتى كىردە كەس ئەو سىنۇئە نەكانتە ھە تا جەمال نەبەز ئەگەپتە ۋە ۋالائە تەنيا ئەو بىقە ھەبە بىگاتە ۋە، سىنۇئە كە بىلەبە مالى فەزىيە خانى كچى لەگەرەكى ئىسكانى رۇزئالۋى بەغداد. چەندىچار داۋامان لەفەزىيە خان كىردە رىگەمان بەدا ئەو سىنۇئە بىگەنە ۋە، ۋە تى من خۇشەم نايكەمە ۋە، ئەو ۋە سىتتى باۋكە، ئەبەن جەمال نەبەز بىگاتە ۋە... ئەۋىش تا ئىستە ھەر لە ئەلەنپا ۋە نەھاتتە ۋە.

• ئەۋى گۈرى نەبە!

- با، سى كۆپ، شاملو ھىشامو نازار، بەلام لىيان رازى نەبە، چۈنكە ئەبەت ئەمانە ھىچپان ۋە كۆ خۇم فەلەسوف دەرەنە چۈن!

• فەلەسوف!

- بەل، ئاخىر ھەر لەسەر ئەو لەگەل ھەزار تىكچە، رۇزئە ئەبەتە مەشھۇمپان، ھەزار پىتى ئەل: تۇ فەلەسوف نىت، بەشپىش لەۋەلامدا ئەل: رۇزئەكەم تۇش شاعىر نىت، تۇ شەعەرىت. لەگەل دىكتۇر مەرف خەزەنە دىرىش لەسەر ئەو تىكچە، بەشپىش ۋە تارلەنە ۋە بەپاپچى چۈم بۇ ئەنكەرە. دىكتۇر ۋە تى ئەمە راست نىت، چۈنكە لەنئەۋان تارلەن ئەنكەرە دا دەريا نىت! بەشپىش ۋە تى تۇ من بەرە رۇ ئەخەتە ۋە!! بۇ من نازانم ئىستە لەنئەۋان ئەو دىۋىشارە دا دەريا نىت؟ من باسى ئىستە ناكەم، باسى پىش سەفەرە ئەكەم!! كەسكى تىرىش دىل ئىشانىۋ، ئەۋسا شەپى ساردى نىۋان سۇفەت ۋە چىن لەگەرمىدا بو، ھەرىكە بەجۇرئە ھۇى ئەۋ شەپەى نىۋان سۇفەت ۋە چىنى ھاسىۋ ھابىرۋىاۋەپى لىكەدەلىۋە. ئەۋ ۋاتا بەشپىش ۋە: ئىۋە ناپزانن ئەۋە من ئەزانم ھۇى ئەۋ شەپە چە... ھۇكەى ئەۋەپە، فلان كەس لەمۇسكۇ بىن، چۈن شەپى نىۋان چىن ۋە روس بەرپا ناپىن؟

• ئەۋە كى بۇ!

- بىرادرەككى خۇمانە، ناۋى ناپەم، چۈنكە دىل ئىد ناسك بوۋە، نوكتەش بىگەپتە ۋە، ئەۋ ھەر تۈپە ئەبەن... من مەبەستەم لەگەپنەۋەى ئەۋ شەنە ئەۋەپە كە ھەلسوكوت لەگەل بەشپەدا لىزانىنى ئەۋىست، ئەۋە دىل بىشپىت. چۈنكە ئەۋ شەنەى كە ئەبەت، بەلەى خۇپە ۋە راستىۋ، ئەۋبەپە بەلەى تۇشە ۋە راست بولەپ. مەمەد تۇفەق ۋە دىش جارجار بەرپەچى ئەۋەپە، بەشپىش بەۋە تۇلەى لىئەكەدەمەكتىبەكانى ۋە دىشە لەسەر رەفەكان دىكەرت ئەۋەپە ۋە بەسەرىدا ئەبەت بىق شىت كوردەلىۋە ناكەم ۋە كىتەپى تۇ نەۋرۇشەم! لەنۋەسەرىكەش تۈپەبو، پىتە: تۇ ناپىن دىماغە ھەبەن؟ ئەۋەن من كىتەپىش بۇ بىقۇشەم پارەشت بەدەم!!

• ۋەت ئەۋ خۇى ئەۋ قەنەى بەلەۋە راست بو!

- بەل، من لەۋەلامى ۋە تارىكى دىكتۇر ئىحسان فوناددا كە سالى ۱۹۸۵ لەگۇۋارى نوسەرى كوردە باۋرى كىرەپە ۋە، ۋەتە: بەشپىش ھەرگىز دىۋى نەكەدە، راستىشە نەۋتەۋە.

• چۈن چۈن!

- نېټه هم قسه يه تان به لاره سهر نه بن، من هر له و لاره دا وتومه: هم قسه يه هيچ ناکړکي که نښانېه، زانستی تازه، نوای پردوزنه کانی نه نیشنا بن و پشکینه کانی روزه رفرود، سه لماندی که پش پیچه ولانی سپی نیه، چونکه تونرا ماده له سوکوه بگړیت بؤ قورس، له شلوه بؤ تونگه، له پشهوه بؤ سپی، له ساردوه بؤ گرموه مووشیان به پیچه ولنوه، بؤ تاقیکړنوه: هندیگ ماده به گړپنی ژماره و ریڅکستنې توخمی گړبیله کانیان، گړپن بؤ جوړه ماده به کیتړ. وک گړپنی هندیگ گړبیلې نیتړچین بؤ گړبیلې نؤکسچین، هی پلاتین بؤ شالونو... هتد، هلسه غی به شیریش دهریخت که راستی و دق پیچه ولانی په ک نین. ننجا هم دپارده په لم روزه دا زیاتر نه بیئرئ. به تاپیه تی له بولری سیاسه تده، تې پروانه شو هه موو درو یانه ی تیکه لؤ به ژماره په ک راستی نه کړن له دنیای سیاسه تدلو که سیش نقی لئوه ناپت. گړئ له هه موو چه پلایه بگړه که هیچیان له دلوه نیه، دهی خؤ نه وانی به شیر هه مووی له دلوه ورونی سانی خؤیه وه بو، شو به هره یکی سروشتی هه بوو که خه ووخه یالی لئنه بو به راست، خؤی له به سه رهاتی خه لکیدا نه دیوه، خؤی لئنه بو به پاله وانی داستانه جه نگیه کان، وینه پینراوه کان و دهنگه بیستراوه کانی لئنه بوو به هی خؤی، نه گړ له خه ویدا، بؤ نمونه: زانایه کی فهرنسی پرسپاریکی لیبرکرایه، شو بؤ رۆزی نوای لئیی شه بوو به پلست و لینه زانی ماوه په ک له موو بهر نه وه بیروه شه ویش و لاری دلوه تده. نه گړ باسی نه به ریڅپیه کی پیشمه رگه بکرایه شه ویش نه به ریڅپیه کی خؤی نه گړپلایه که له زه مانې عوسمانیدا کړویتی وک شه وی وتی جاریک له شکرکی ښنگلیزی به خاکه ناز به ولند.

• به خاکه ناز!

- به لی، وتی نئمه که مو بیتفاق، شو ان رۆزو پرچه ک، ناچار دیماعم به کارهیتا، به سه ریزه کانم وت هه ترسن، خاکه نازه کانتان بگړن به رووتانه وه و هیرشه بن و خاکه نازه کانتان بدنه به رگوله کانی نه وان، نیتړ که ښنگلیزه کان هم پیلانی شه په یان بینی، شو هه لانتی هه لانت: نیشناش خویان بؤ نه گړاوه تده. تا به و جوړه خه ووخه یالی لئنه بو به راست و روونه لوی لئنه بو به رووولو له بیمه نیکي پیکه نینهنه رو خوشدا نه دیلایه به خه لکی، راستیه کانیشی هه له خزمه تی نه تده که یدا بو، نیتړ له موو زیان و جیهانی به شیر موشیر بؤ شه نه شن که رۆز زیاتر له که سیتی کی وک د نیکیشوت گړنکی پیبدرئ و بکړنه چیرؤو فلیم.

• نېټه له و باره دیوه چیتان بؤ کړدوه!

- من گه لی و تارم له سه ر نوسیره، له کړه کاند تویژنه و هم له سه ر کړدوه، شانقنامه په کم به په خشان له سه ر نوسیره، هیتشا بلارنه کړاوه تده. شانقنامه په کم به به لېست له سه ر نوسیره، سالی ۱۹۹۲ له سوید به ناو نیشانی (گوره پیاو) چاپکړلو بلارکرایه وه. له وانه دا رۆزی زیان و هه لویست کانی و قسه خوشه کانیم نوسیره که لیره دا له زیاتر ماوه نیه له ساری بدویم، نه گړ دهره ت بو، نه وانه گه ل شتی تریش هه مووی له به رگیگدا به چاپ نه گیه نم، به وشتانه شه که نووسره بیانیه کان له سه ریان نوسیره.

• وک و چی! نه گړ به گړلیش بن، نمونه ک!

- به لږ... نه مه ندي رسته مه لېږداره په له نوسيني نوسه ريكي ته لمانځي: (هندي له ميله نه كان
 يو ماوه په كي زلر له ژر سته دا ته نالينږو په گه ليشنږو تېنه كوشن تاپتون بميننه وه پيشه وهی كه
 رنگاي زه برونه نك به كار بهنن. چي كه كان يو نه م مه به سته سه رايه نازاكانيان به كار ته هينا كه پييان
 ته وټن شفيعك، به لام كړده كان به بشر موشيريان هـ بو. له مه مو جيهاندا قسه كاني وه كو قسه
 سه فريكي كوره وليو... ده سه لاسي نه م پياوه له وه دا دهر نه كوت كه يو چوونه كاني زلر ناياب يو... نه
 رنگه پي كه نه خه لكی يو هان نه دا تا نيسناش هـ خه لكی ليږه ي ته وټوږو دلوږه روڼيان يو
 كور داپه تي به هيز نه كات).

له چهپوه: ره نيس مه دحمت، بشير موشير، جمال نهېز،
 ريږي پشته، د. عهلي توفيق، د. محمدهد نوري عارف، كامل زير

له چهپوه: همزي عهلي، كاملي كاكهين، رشيد سدي، نېحسان شيرزاد، بشير موشير
 • ناري نوانی تر نازونيت.

ماموستا کامل ژیر دهغره کانی بیرموری بۆ تایم دهگانهوه:
کارماته کانی نه نفال و کیمیا بازاران، جازکی تر هانیاندام بگه ریمه وه بۆ هه لبه سته سیاسی و نه تمویبی

له برژوئی چاوپیکه و تنه که پدا له گه ل (تایم) له م ژماره پدا کامل ژیر زیاتر باسی شیعرو هه لبه سته ژیانی نه ده بی خۆی دهگه ریته وه.

• با لایه ک له وژمو هه لبه سته ش بگه ریمه وه، یه که مچار به کام هه ستیا ووه سه رسام بووت؟
- وه راستیه ک، کو رانه به هیچ هه ستیا ریکه وه سه رسام نه بووم، زیاتر هه لبه سته ک یا چه ند هه لبه سته کی هه ستیا ریک، کاریان تیکریدووم. له هه ستیا رانی کۆن، ژماره یه ک له هه لبه سته کانی نالو مه وه لوبو و کوردی و محوی و شخ ره زو نه حه د موختار کاریان تیکریدووم.

• خزمایه تی و ئاوه لیت له گه ل هه ستیا وانه؟
- شخ سه لام خالی باوکه. ۱. ب. هه وری مامه، من وه مندالیک و نه وان خالو مام، ئاوه لیتیم له گه لیاندا نه بووه. په یوه ندیم له گه لیاندا په یوه ندی خالو خوارزایی و مام برارایی بووه. ژماره یه کیش له هه لبه سته کانیان کاریان تیکریدووم، هه روه کیشیان وه ک نوو مرؤفو نوو هه ستیا رانی نه ته وه یی، کاریه ریتیان زۆر بووه به سه ره وه له فیزیوونی سه ره تاکانی و نه یی کوردایه تید، به تاییه تی له نیوان قسه و رلو بۆ چوونه کانیان وه له دانیه شته خیزانییه کانه ماندا.

• نه ی هه ستیا وانی تر؟
- زه وه رو پیره مزینو فایه ق بیکه سم دیوه، هه ندیک له هه لبه سته کانیان کاریان تیکریدووم. به لام به هۆی جیاوازی ته مه نه وه، ئاوه لیتیم له گه لیاندا نه بووه.
• نه ی گۆران؟

- گۆران یه که م هه ستیا ریکی گه ره بوو که ئاوه لیتیم له گه لیا په پدا کرد، نه ویش به هۆی رۆژنامه ی ژینه وه که نه وسا، له په دجا کانه د سه ره پرشتی ژینی نه کرد، من نه و کاته تازه وام لیها تیبوو که هه لبه سته کانه درخه م. رۆژیک چووم بۆ باره گای ژینو هه لبه سته ک به ناوی (هه زلر له جه ژنا) م داپ ده سته، چاوپیکه پیاخشانو وتی دانیه شه. هه سم کرد هه لبه سته که ی به دله، رۆژی لیکریمو هانیاندام به رده ولامم، که ژینی نه وه له ته په درچوو، هه لبه سته که می تیا بلاو کرده وه. نه وه هانیاندام که نوای نه وه هه لبه سته تر چیرۆکو نووسین به رم بۆ ژینو نه ویش هه موی بلاو کرده وه. به و جۆره براده رایه تیمان په پدا کرد ته گه رچی جیاوازی ته مه نیشیان هه بوو، به ر له وه ش، من ژماره یه ک له هه لبه سته کانی گۆران کاریان تیکریدووم و له به رم بوون، به تاییه تی سه رووده نه ته وه ییه کانی و نه وه لبه سته نه ی بۆ وه سفی سه روست و ئافره ت و تبه وونی.

نەو کاتە هیولو ئامانجی دەردم

هەردوو پێنگووە

نەین بە پێر شنگ، گوللای سوورم ئەگەشتنەو

ننجا دیوانی (کوردلیەتی) یەکەم، کە سالی ١٩٦٠ چاپکرا هەلبەستەکانی لە نیولان ١٩٥٨-١٩٦٠ دا وتراون، ئەو وەک پێشتر وتمان، بانگی ئاشکرای بیرێکی نەتەوویی نوێ بوو لە کوردستاندا.

• ئەمە ھوای دیوانی کوردلیەتی؟

- راستییەکە، ھوای دیوانی کوردلیەتی، چەند سالێک چالاکی وێژەبێم کزیوو، ئەویش زیاتر بەھزی ئەووە بوو کە سەرھەڵاتی کاری پارتایەتی بووم لەکاژیکدا. ئەو ھەر وایە. گەلێ جار سیاسەتی پارتایەتی، ھەستیارانی لەوێژە دەورخستۆتەو، لەگەڵ ئەو شدا کارەساتەکانی ئەنفال کیمیاباران، جازیکی ئێھانیان دام بۆ هەلبەستی سیاسی و نەتەویی، بێ ئەوێ سەل لەکاردانەوێ رۆژی بەغداد بکەمەو. وەکو ئەو هەلبەستی لەسەر روخاندنی گوندەکان و ئەنفال پێشتر بۆم خویندەو. جگە لەو، بەبۆنی کیمیابارانەکی هەلبەستەو (بیزی) م وێ و ھەر سالی ١٩٨٨ ناردم بۆ رۆژنامەی ھاوکاری لەبەغداد، بەلام بڵاویان نەکردەو. هەلبەستە کە ئێگەرچی بەرەمژەو بوو، بەلام دیاریوو کە بۆ ئەو بۆنە وێتوو، بۆیە بڵاویان نەکردەو.

• بەشێک لەو هەلبەستە؟

- ریزەیی هەلبەستە کە لەلایە ١٧٧-١٨٠ی دیوانی هەلبەستەکاندا کە لەسوید سالی ١٩٩٢ چاپکراو، بڵاوکراوەتەو، ئەمە نموونە یەکێتی:

لەپەر ھەردە بروسکە

کەوتە گرمەو تروسکە

کارۆلە کەو ئەفراسیاو

تە پلەمان ناو بەناو

ئەم گرمەو ئەم بارانە

کە وەکو ھێ جارنە؟!؟

شەتی زل ئەبارن

بە لێشاو دێتە خوارن

بۆنێکی وەکو لیمۆ

باشە بۆنی وەھا بۆ؟!؟

• جگە لەو دوو هەلبەستە، چی ترکان وێوو؟

- زۆری تر، با جارێ ئەمەتان بۆ باس بکەم کە بێرەو ریبیکێ لەگەڵدا: سالی ١٩٨٦ یەکێتی ئۆسەرائی کورد مێھرەجانێکی بۆ هەلبەست سازدا بەناوی سیئەم مێھرەجانی هەلبەستی کوردییەو. مێھرەجانە کە رۆژی ١٠/٩/١٩٨٦ لەھزلی میدیا دەستی پێکرد، لێبەرسلوانی ئەو رۆژە رێژم لەھەولێر بەئەمین عامەکان و ژمارە یەک جاش و موستەشارەو ئامادەبوون. هەلبەستەکی من بەناوی (گورگانە

شەوئى بۆرە بۆر، ھەمووى تانە لىدان بۆر لەوانە كە جاشىتى و سىخوپى و تۆكە رىتى ئەكەن و خۆمەتى
 بىگەنە ئەكەن. ھەلبەستەكە زۆرە، لەلاپە پە (۲۴۴-۲۵۰) ى دىوانى ھەلبەستەكانەدا كە لەسوید
 چاپكرارە، بلاكركارە تەرە، ئەمە ھەندىك كۆپلە پە لە ھەلبەستە:

گورگانە شەوئى، گورگانە شەوئى

گورگە بۆرەكە لە تۆر بۆرەكەوئى

بېچتە مالى كەرى گوىى تەرىز

دەيزى گەيز وئىز

بلىن لەپای چى تۆ وا ئەزە پى

خۆ ئەبووى بەسەگ بەمانگ بۆ پى

تۆ ديارە شىبى مەرگى خۆت ئەكەى

بۆ ئەو پى زيان لەخۆت بۆ پى

كەرى كەلە بۆش

گەلورى بىن مۆش

نەستە بۆ پەندى رۆژو زەمانە

ئەكەمە شىبى شەوى گورگانە

* * *

بگەرە شەپازلەى ئامۆزگارەى مەن

نەتر وازىننە لەپاسى نۆژەن!

* * *

گورگانە شەوئى، گورگانە شەوئى

گورگە بۆرەكە لە تۆر بۆرەكەوئى

دەردو بەلاى تۆ لەوانە كەوئى

نازانن زيان ئەو ناهەينى

مەوۇ بايەخى خۆى بەلۆپەينى

ئەوانە رسولو سووكو ناپىاوان

شەير بەگوى بگەن ھەر گەيلە پىاوان

كەمەن گەيل نەبەن ئەبەن بزانن

لەو زياترە بۆ كورسى و نائى

بەبىن بەپولز، بەدەيز، بەسىخوپ

پا تەنيا بۆى بۆ وركەيكى پەم

گەيلە پىاواەكان

بىگەنەى دۆى باوہ كوشتەتان

نابىن بەپەنا، بەجىگە باوہ پ

چاوتان نابىنا، ھەردو گوشتان كە پ

* * *

نابین به پنهان، به جینگ باوه
چاوتان نابینا، هه روهو گویتان که
* * *

منداله کانتان پاکرواوتین

هه یانزکیتین

سبهی که چوونه قوتابخانهوه

مندالانی تر نه پانسانسهوه

په دهجی گومانیان بز ریژ نه گن

له ککره مپانا که تاربان نه خن

نه لاین نه وانیش نه با وه نیوه

له پیتشپر کیتا بهجه سینوه

نوبی نه ولویوونی مهیره جانکه، فرمانی گرتنی منو له تیف قهره دافی و هه مومچ پینجوتینی
دهرچوو. نه کاته نوکتور نافع ناگرمی سه رۆکی نووسه رانی کورد بوو، کهوت هه ولدانیکی نکرده
فرمانی گرتنه که مانی هه لوه شاندموه.

راسته نه وانی له شاخ شلریشیان نه دجام نه دا، گیانفیدابیون، به لام نه وانی له شاره کانداهه بانی
ژیر زومیتینی و کاری رویه پوویمونه وه یان نه دجام نه دا، له وان گیانفیدابریوون. ئیمه ومانان چاره نووسی
ده یان کهسی وهک شاکیر فتاح و لاشاد مریوانیمان به چاوی خومان نه دی، ئنجا له گهل نه وه شدا
به منوسچینو هه لبه سستو هه لوتیمسته کاشان بریقیمان نه نه کرد، نه وه جگ له خه بانی ژیر زومیتیمان
هه ریه کهو بز حیزیه کهی خزی، من هه روهک هه ندی نه وانی تر، هیتا بز ژماره یه مک به ره می ویزه می
ترم نه کهم که هه ریه کتیکیان بایی نه وه نده بیون که له سهریان بگریتمو بکوژیم. به تاییهی نه وانی
له روزه نرمناکه کانی سالانی ۱۹۸۳ تا ۱۹۹۰ بلام کریمونه ته وه، له وانه هه لبه سته کانی:

- ۱- بز جولتیکی ههنگاری - ل ۷۶ نیوانی جوانی، چاپی ۱۹۸۳.
- ۲- بز کچیکین مهابادی - گولاری نووسه ری کورد، ژماره ۳ سالی ۱۹۸۵.
- ۳- تویه ریتی نازه - گولاری نووسه ری کورد، ژماره ۵ سالی ۱۹۸۶.
- ۴- بز خاوهن شهید - له ککره پیک ویزه ییدا سالی ۱۹۸۷ له دهوک خوتینر لوه ته وه.
- ۵- پزلنیک فریخته نه کوژدی - رۆژنامه ی عیراق ۱۹۸۷/۲/۲۶.
- ۶- رازی باخه وان - گولاری کاروان - ژماره ۶۸ سالی ۱۹۸۸.
- ۷- باومرو بهرگ - گولاری بهیان، ژماره ۱۳۲ سالی ۱۹۸۷.
- ۸- هه ندیک راستی - پاشکوی عیراق - ژماره ۵۵ رۆژی ۱۹۸۸/۱۰/۵.
- ۹- له بیره وه ریه کانی سالانی دتیزین - گولاری بهیان ژماره ۱۵۲ سالی ۱۹۸۹.
- ۱۰- من خاومنی پزلن یارم - رۆژی ۱۹۸۶/۳/۲۱ له ککره پیک ویزه ییدا له هوقی جه ماوه ری سلیمان
خوتینر لوه وه له ۲۵۹۱ نیوانی هه لبه سته کانداهه لاکو کروه ته وه.

۱۱- پەردە يەك لەچىزىكى دىدارىنى كۆن بۇ چەلى شاكىر ھەتتاخ وتراوہ - رۇژنامەى ھاوكارى ژمارە ۱۰۶۲ رۇژى ۱۹۸۹/۳/۲۷.

۱۲- بۇ چەلى ماتەمى دىلان - لەچەلى دىلاندا سالى ۱۹۹۰ خويندرايوە.

• ھەندىك نىمۇنە لەو ھەلبەستانە؟

- خۇلى لەراستىدا، ئەو ھەلبەستانە ھەركامىكىيان بىگىرىت، ئەپپىنى سەرچەمى ھەلبەستانە يەكە يەككى نەچچەلەو لەيەك. ولتا بەخويندەنەوئەى ھەموو ھەلبەستانەكە ئەنجام و ھەبەست بەدى ئەكەت. مەن بۇيە ھىتام بۇ سەرچاوەكان كەرد، بۇ ئەوئەى ئەگەر كەسەن مەبەستى بىن بگەپۇتەوہ بۇ ئەو سەرچاوانە، لەگەل ئەوئەشدا، ھەرموون ئەمە ھەندىك نىمۇنە:

لەھەلبەستى بۇ كچىكى مەبابادى:

بەم گوارە شۆرەوہ ئەلن: مەن باوہەم، مەن پىرۇم
مەن پەيگەرى كوردلەپ تىم، چىرى داستانى نەورۇم
بەم گوارە شۆرەوہ ئەلن: مەن ئەوئەم بۇ كوپى كورد
بۇ پىشەمەرگە ھاوېرەكەم، لاوى ئازاى بەدەست و برد
بەم گوارە شۆرەوہ ئەلن: مەن وەك جوانم نىيازىشم پاك
سەرچاوەى بىرو ھەلسەفەم خۇمالىيەو كەردەوہم چاك
بەم گوارە شۆرەوہ ئەلن: ھەرچەن لەسەر رووى ئەم ئەرزە
لەسەر خاكەك ئەزىم بىن شىل، بىن دىوشەو بەبىن مەرزە
بەم گوارە شۆرەوہ ئەلن: لەوہش زىاتەر خۇشم دىلم
بەلام شادم چونكە بەھەست كچە كوردى و دىاو زىرم
بەم گوارە شۆرەوہ ئەلن: كە مەن ھەستەم ھەبىن و نەمى
رۇژى ئەبىن دارى ئىمەش بەرى رەنج و گەنجى بىگىرى
بەم گوارە شۆرەوہ ئەى جوان، ئەى كچە كورد، ئەى شۇخ و شەنگ
بەقورىانى بەرى پىت بىن ھەزلەر سەرى بۆش و دەبەنگ
لەھەلبەستى (بىرەوہ رىيەكانى سالانى دىزىن) دا وتوومە:
لەبىرم دى بۇ ئىمزالەك بۇ (پاكەنە) گەل گەل سىزلىرام
لەوہ لاما، نەكو سىزا، خەنكاندەش چاتر بوو لام
تېكۆشەرىك نىنۇزكى رىشەكەش كرا
پىشكۆى ئاگر بەھەردىو دەستىدا نرا
نە وتى ئاخ، نەپاچەنى، نەدانەوى، نەناوى وت
نە جىگەى دا بەدەستەوہ
لەناسى ئەو بەرگەپەدا، دىلەولنان ئەلەرزىنو
پەنجەى خۇيان ئەگەستەوہ

باره گای دژ، به مه پشه، به ترساندن، به سامان و پایه و پیلان
ته قه لای دا کاریکاته ههستی پاکی هه ژانگی بین دهره تان
هه ر بق ته وی جاریه جارئی
به نهینیی له کتاریئ

هه والیکئی ته و مه رومه به سه ر پیوه به ریی بزیان
ته و هه ژاره جه و امیره، تلی کرده پایه و سامان
وتی مودن به خاوتنی بق نه ته وه له برسانا
نه کو زیان به ناپاکیی بق سامان یا له ترسانا
وینه دژره، وینه دیاره
مشتی نمونه ی خه رواره
تیستاکه - ئی
تیستاکه .. هئی

که ره کوئی به و کونه له کوئی
لای که سانی ته لقه له کوئی
له لای ته وه، یا له ترسا، یا بین شهرم
له پیناوی پایه و سامانی ناپاکیی
ته که وینه پیشی دوزمن، بق تیکدانی
لانی خوی بایرمان و لانی کاکی
تق ته زانی بایرانی جه و امیره قاره مانت
له مهیدانی نه ته وه دا، چ مه ریی بوون؟
تق ته زانی دراوی ئه م سه رزه مینه، پله و پایه
نابین به پارسه نگی تونئی له تابوچوون!

ته مانه نمونه ی هه لبه سته کانی بهر گه ری ئاگری سالانی پیش رابه رینن که به ناوی ئاشکرای
خومه وه له کو فارو دژنامه کاندایلاوم نه کردنه وه، نه ک هی ژیر سیبهری شه مزی ناوچی ئازادی
رزگار کرلو!

• بچه گه له باری سیاسی، له بوری تردا هیچ بیرموره گتان هه به له تیوان هه لبه سته گاته وه!

~ سالی ۱۹۷۴ دواي پیره دیکردنم به شورشیی ته پلوسه وه، وه پشکنه ژیکئی دادوه ری،
له بابیه گریاواره هاتم بق ناوچی سلیمانی بق پشکنینی دادگا کانی شورش له ناوچی بیاره و شارباژێپ،
له گه پانه ودا که گیشینه شاری مه اباد، له شه قامیکدا لاوکی میزدمندال به ره و رومان هاشو وتی
جه نابیتی تاغای کامیل ژیر؟ وتم به ئن، وتی بایم ده فهرموئی ته مشه لای میوان بن. وتم بابت کچی به؟
وتی محهمدی ماملن. وتم به سه رچاو دژدم پین خقشه، ته و شه وه تا به ره به بیان من به هه لبه سته و ته و
به گورانی.

• ئەو لاوھ جۈن لۆي ناسى؟

— ئەوھ لاي منىش سەرھە تا پرسىيارىك بوو، دولىي دەرگەوت برادەرىك پىيى وتىوو كە من لەمھابادىم،
ئەويش كۆپەكەي راسپاردىبوو كە شەقامەكان بگەپئۆ لەسەر وەسلى ئەو بىمۆزىتەوھ.

نواي چەند مانگىك، رۆژىك لەگەل مامۇستايان ئەحمەد ھەردىو مستەفا سالىح كەريمو فوتاد ھەمە
خورشيد، لەنەغەدەوھ سەردانىكى مھابادمان كرد، بۆ ئىدەنى سەرىكى مالى ماملېشمادنا، كۆپەكەي
وتى بام لەزەماوھەندەو بەرۆد بىرىشى بۆ زەماوھەندەكە، بەپاستى زەماوھەندىكى ئۆن گولستەوھى
قەشەنگ بوو، لەچەند لاوھ جولەكانى مھاباد كۆپى رەشەلەكيان گەرم بوو، بەلام جگە لەماملن، كى
ئىمەي ئەناسى؟! بەتايبەتى شاھرەتىكى رۆد جوان سەرىجى راکىشام، كەچى ئەو ھەر ئاوپىشى ئۆ
ئەدامەوھ، منىش وت:

دلىشكەوم ئەمۆل جولنى وەك پىم بلن بەھارت چو
تەلى ھەستى ئالوزانم، ھەناسەم سوار، گەرۆم پىروو
روم تىكرىو رووى ئۆ ئەنام، تىگەپىشم كە ئەھرىمەن
دەرگەي بەختم ئۆ دانەخا، سەرنەكەوئ پەلە تەمەن
ئەي يادگار، كوا رۆژنى بەختەوھەرىم؟ من لاوئ بووم
بەنىگاپە، رووم بنايە لەفىنۆسى، ئەكەوتە دووم!

بەھەشتى بوو جىھانى من، فرلوان و بەين سنوود
پىر فرىشتەي قۇي خاوب بەژنى رۆك و لەشى بلوود
پىالەي مەيم بۆ ھەرچارە چاوي مەستى نازدارئ بوو
مەزەي خۆشم، بژەي لىوو ماچى تەپى ناو زارئ بوو

ئىتر نواي ئەوھى ھەر لەم ھەلبەستەدا ھەموو يادەوھەرىكەكانى خۆم لەفەناو بەرلەن و جنىلەو
ئەستەمل و شامو بەغداو سلىمانى و گەل جىگەي تر ئىنەوھ پىش چاوم و ئەيانگىرەمەوھ، ئىنجا ئەلەيم:

گەل گەرام، لەزۆد باخا بۆنى خۆشى گولانم كرد
سەوزو زەردى بەرى تازەي نەونەمام و چلانم برد
جىگەي داخە، دەرەنگ ھاتم بۆ مھاباد، ھەموو پەرى
برىا لىرە خونچەي دلم بکراپەوھ، گەلەي وەرى! !

ساۋاتى زوۋ كۆيۈنۈدە لەتارىكىدا دىگراۋ چىراكان تا دىۋاى كۆيۈنۈدە دىگراۋىنرايەۋە كورد ئىستاش تاكوتىرايەك نەبى، كىچ بەرەب نادەن، ئىتر ئەم ھەموو شىخە چۈن پەيداۋو؟

لەم بەشى بەسەرەتەكانى ژيانىدا كامىل ژىر باسى باۋوباپىرانى خۇى دەكاتو ھەروەھا ئەم
ماۋەپەش دەگىرتتەۋە كە تېپىدا بەزۇر لە بەسەرە سەريازى پىنكروۋە، ئەۋەى زىياتىر جىنى سەرىجە، ژىر
لەبۋارى ناپاش كىرنىشدا رۇلى خۇى بېيتەۋە ئىسپى خۇى تاۋدالە كەچى لەخۇشەۋىستىدلو ھەم
بەھۇى سىپاسەتەۋە دلدارەكەى لەدەستچۈۋە شۋى كىرنەۋە .

• ئېۋە ھىچ باسى بىنەمالە كەمكا نەگۇر، چىن و خەلگى كۈيۈن؟

• - باۋىك، شىخ ئىزەلەدەن، ئەگەرچى ھەموو ژيانى لەشارى سلىمانى بەكاسىبەۋە بەسەرىد، بەلام
خۇيۋىدەۋلۇتكى باشبۇر، بىرۋانەمەى شەشى سەرەتايى زەمانى عوسمانىي ھەبو، ئەۋەندە خۇيۋىدەۋارى
بۇ ئەم سەردەمە رۇبۇر، ماۋەپەكىش ھەقىقىتەى كىرەبو. خەتى رۇر خۇشبو، ئەم ئەگەرچى دىۋانداربو،
بابەتى ئەنارى ئەفروشت، بەلام سىكالا (عريضە)شى بۇ خەلگى ئىنوسى كومپىيالى بۇ پېرەكەرنەۋە،
باپىرەم، شىخ جەلال، موقتىي شارىيازىر بو، كۈپى شىخ تەھەى شىخ سەلامى قازىي شارىيازىر بو،
باپىرەم، بەۋەزىفە لەشارىيازىر بو، بەلام خۇيان خەلگى چىنارەى لاي دەرىندىخان بون. ئارامگەى
باپىرەم كەۋرەم كە ئەۋىش نارى شىخ ئىزەلەمى بو، لەو كۈندى چىنارەپەپە خەك ئىستاش زىارەتەى ئەكەن.
دەپىكىشەم لەشىخەكانى قەرەدەلخە .

• كەۋانە ئېۋە شىخى ئەۋلۇن؟

• - مەن ئازانم مەبەست لەشىخى ئەۋلۇ چىە؟ شىخى ئەۋلۇ ئەگەر ئەۋەبىن بەرەگەز بېچتەۋە سەر
پەيامبەرى ئىسلام، بىرۋانەكەم شىخ لەكوردستاندا ئەۋەندە ھەبىن ەك ئىستە ھەپە. كورد ئىستاش
تاكوتىرايەك نەبى، كىچ بەرەب نادەن، ئىتر ئەم ھەموو شىخە چۈن پەيدا بوون؟ راستىيەكەى، ئەم
سەردەمانەى شىخىتتى رۇر لەبەردەۋلۇر، گەلى كەس لەناۋ كورددا خۇيان كىرنەۋە بەشىخ، ئەۋىش يا
لەپىگەى بەرەمالەۋە، يا كاپرايەك پشتۋىننىكى سەۋىي بەستەۋە رۋى كىرۋەتە كۈندىكى بۈر. خەلگە
ساۋىلەكەش كە بەم پشتۋىنە سەۋەۋە دىۋىانە، رۇر رىزىان لىگىرنەۋە دەستىان ماچىكەردەۋە ئەكى،
يا مۇزگەۋىيان بۇ دىۋىنكەردەۋە خۇرى دىۋىيان پەسەردا رىشۋەۋە كىچىان دلەۋەتە كىرەۋىانە بەشىخى
كۈندەكەى خۇيان.

• بىنەمالەى ئېۋە لەكام جۆرەنە؟

• - ئازانم. ئەۋەندە ئەزانم، لەۋاگەۋە ئىمەۋ بىنەمالەى (مەۋلەۋى) ئەچىنەۋە سەر (پىر خەرى شەۋى)
كە خەلگى رۇزەۋەتەى كوردستان بوۋە، ئەۋانەش كەۋشەى (پىر) كەۋتۋە پىش ناۋەكانىيان، رۇبەپەيان
لەپىرەكانى زەردەشت بوون.

بنه ماله

جلاوه عېدولا

شیخ نیرامدین

دولهر

لاریل

عمیدولکهریم

جمال

جھیل

هیرا

نه خنر

نه جان

کامیل

شارا

لارا

چرا

چا

• سهره‌کاری خویندنت!

- له حوجره وه ده ستمپيځرد، پيش ته مېنى شېش ساليښ، ماوه يک له حوجره کې مې لا نه جمنين له بهر ځانته راځي خویندم، دواى شوه ماوه يېکې تر له حوجره کې مې لا بهر له گورگره سوتاو. ننجا بوم به شاگرد څه يات. باوکم، نه گورچې څوې خوینده ولړيکې باشيښ بو، به لام وای به باش نه زانې، کورې کاني، نيوه يان کاسې بکې نه نيوه شيان خویندن. من بهر کاسې بکې که وېم، خرم ناره زوم له خویندن بو، به لام ده سلا نه بو، تاروژنک نانه وایېکې درلوښي وه ستاکم، ده روښ عارفي څه يات، څه ريکې گواستنه وه بو. وه ستا عارف غېره ت گرتې وه زماښ دا به شاگرد کاني که يارمه تېي نانه واک به دېن. که سېش نه پېته توانې قصې وه ستا بشکېنې، چونکه باوکې شاگرد به وه ستاکې نه وت: گورڅته کې بې ترو ښځانه کې بې من. په کيک له و شتانه ي من گواسته وه، لوول له نوک لکېښيکې ره شېو، نيوه وې که چورمه مالي دليک وتې شوه بې سرتاپات ره شېوه؟ بې گورچې وه. نه وېش سویندې خور له کيتر نابې نه و شاگردي به کم. باوکېښي رازيځېد. منښ له خوام نه وېست.

به و جوره، چه د ساليک له خویندن نوکې وېم له چا و اوته مې کاني خؤمدا. سهره تا له پوې نوو هليانام، مودېرې خالېدې مسته فا هې، ناسراو به مسته فا گاپووت، وتې پوې سې، به لام پونسه هې وتې با پوې نووې، بې شوه ي بناغه کې به هېښې، له پوې سيډا نه بولې من په کمېو ماوې، به لام نه جاتې کچې مسته فا هې نېان کرد به په کم له بهر شوه ي نه و ساله باوکې کورچې نوایې کړو ويښتيان به وه دلخوښي بدنه وه.

نوه زور نېگه رانې کردم، باوکېښم نه وه له هې قورته وه ومانيدم که کيتر له و قوتابخانه ي نه خوینم و بچمه قوتابخانه ي زانستې شو. به پوړيښ بوومه وه به شاگردي مې محدودې حېمه بانې څه يات له و شې قامې ښځا پېي نه لېن موله وې. کيتر له و ساله وه من هېموو خویندن هې به ښواران بو. څه ياتېه که شم گورچې به شاگرد پېل ورو. ماوه يک لای عېدوللا زوهدې. ماوه يکېش لای مېجيد سولتان. نو تر برې گورم، شېخ کريم نوکاني پېل وروښتي داناو بووم به شاگردي نه و تا سالي ۱۹۵۱ که گرامو نارديان بې شوه يېه.

• بېچې گيراي!

- نه وه په کمېار نه بو بگيرېم، پيش شوه هې موزاهه ريه کېرلې، من نه گرام له سې، چونکه وه ک پېشتر وېم، نه داميکې چالاکې حېږي شېوې بوم، نه دلمې په کيکې قوتايان و نيقابې کړيکارانې سهر به حېږي شېوې بوم.

• گنې رېکڅهره گمت بو له حېږي شېوې!

- په کمېار بريامې مې لا عېدوللا، ناسراو به بله جوره. دواى نه وه ستا عارفي څه يات. ماوه يکې کورتيښ، وه ستا عوې به نا. جار جاريکېش عوسمان خؤشناو که ماوه يک مې سئوولې سلېمانې بو، کورېونه وې پېته کړدين. نه و کورېونه وانه، نه نيا بې کادره پېشکه و توه کان بو، هېر جاره ي له ماليکدا. نه وېش به مېرجې، نه بوايه چرې مالېکه بکورايه توه، ننجا نه و به تاريکې نه هات، دواى شوه ي قسه کاني ته ولوېنه کرد، نه پوښت، نه و س چرامان دانه گېر سانه وه.

* ۋەتەن گىرايت و ئاردايىت بۇ شوعىيە؟

- بەلەن. ئۇ سالاھىيەت ھەل مەسئۇلىيىتى سىلىمانى بۇ، پۇلىسى سەرشە قام گىرەت، ھەل ۋالى بەگ مەنارنى پۇلىسى سەرشە قام بۇ، ھەل بەگ خىزمەت بۇ، ۋەتەن بۇچى مەنار گىرەت. ۋەتەن بۇچى بەگ نازارەت. ھەل ۋەتەن بەگ نازارەت كە ئەينى ئىستانبۇلدىن بۇ سەكەنەنى ھەسكەرى، لەۋى ھەسسى پىزىشكىيانكردىم دەفتەرى خىزمەت ھەسكەرىيان بۇ پىكرىمە ۋە خىستىمانە پىشتى لۇرىيەكى ھەسكەرىيە. كە سەركەۋىت، رۈنەيم چەند كەسكىگى ئىرش لەلۋىيە كەلەن، لەۋ كە پىنۋە پىنەدا پىرسىمانو پىتيان ۋەتەن ئىتۈ ھەسكەرىيان لەلەسەر! ۋەتەن ئىتە قۇتايىن، ھەسكەرى چى؟! لۇرى كە ۋەتەن بۇ كەركۈك، بۇ ئىزگى شەمەندەلەر، بۇ بەلەن، بۇ سەركەگى سەمەندەلەر بەسەر. گە پىشتىنە بەسەر، لەۋ ۋەتەن بۇ شوعىيە! بۇ كۆنە سەربازگە پىكى ئىنگىلىزەكان كە بىرىتپىۋ لەچەند كۆنە بەگەلەلەك، زىاتەر لەزىندان ئەچۈر، پانايىيەكى شەش مەرتىۋى ئىزگىيەكى سەد ھەشتا مەرت. نىيە لەۋزىيە مەندە بۇ، تەنبا لەپەنجەرە بەرزەكانەۋە رۈنەكەيمان بۇ ئەھت. تا نىزىكى چۈر مانگ دەروەى سەبازگەكان مەندە ۋە مۇجەھەشمان قەدەغە بۇ. جگە لەۋتە لەمەندى شارى تىرىشەۋە، بەھمانشپۇ، قۇتايىيە سىياسى تىران ئەھتەن، لەھەمۇ رىيازە سىياسىيەكان: شىۋى، پارت، بەسسى، نەتۋەيى، ئىسلاھى. سەرتەن ئەلەۋ قەسەلەك پەككەين، پاشا ھەمۇمان بۈيۈنە بىرادەر. لەھەرەكان، دۈلىي ھەندى كەسىان لەتەلگەۋەتۈ چۈنە سەركەردەيەتپى بەسەۋە ۋەك ھەبىدولخالىق سامەرائى، زۈھىر قاسرى مەغاز ھەبىدولپەھىم.

لەم بەندىخانەيدا كە بەناۋى سەربازگەۋە بۇ ئىمە قۇتايى كراپەۋە، زىاتەر چارم كراپەۋە بەرپىيازە سىياسىيەكانى تەنشاۋىم. لەسەرەتاۋە بارى زىانمان زۇر خراپىم، ۋەك خورادەن جىگەكى نوۋىستەن گەرمۇ پىخىزەتە، ئەۋە جگە لەۋەنى ئە ئىمە ھەۋالى كەسۋارمان ئەزانى نەۋان ھى ئىمە، بەلام چۈنكە ۋەمان بەزىۋى، دەرەست نەۋىن، دۈلى چۈر مانگ، رىگە ياندا كەسۋار سەردانمان بەگەن. ھەفتە جارىك سەرى بەسەرەمان ئەدا. خۇشمان بۇ ھەمۇ بۇنەك، ئاھەنگەن ئەگىپ. بەيۋەنى نەۋىزەۋە، شانۋەنامە پەكم ئامادەكرد، ھەندى كەسمان كىرەدە لىۋەنى سەرىشتى ئاھەنگەكە، ئەكتەرەكانمان دىيارىكرد، لەسەرىيەزايەكى تۈزۈۋ لەقاۋشەكەمان، شانۋەن رىگەخت، ھەب غەرىت دەۋرى ئەزەھاكى بىيى. شانۋەرىيەكەمان تىكەل سىرۋى نەۋىزەۋەنى رەقىب كىرە. باسسى شوعىيەۋە ناخۇشىۋ خۇشپەكانى باسكى دىۋە. كاك قاسرى مېزا كىرەم كىرەتپى بەكتىپەك بەناۋى (بىرەۋەرى مېۋىيەكى پەلەشەنەزى) سالى ۲۰۰۱ لەسلىمانى چاپى كىرەۋە.

ۋە قۇتايىيە گۈرەكان گىۋىۋىن!

- ئەۋلەنى بىرەم ماۋىن ۋە ئاۋەكانىيان لەپەپەكەدا نوسىۋە، ئەمانەن: ئەحمەد مەمەد، بابا ھەل بەرزەكى، بەشىر رەشىد، بەھادىن كابان، جەلال مەلا كەرىم، جەلال مېزا كەرىم، جەزەي مېزا ھەسەن، جەلال غەزىز، جەۋدەت مەستەفا، ھەسەنى ھاجى ئەمىن، ھەسەن عارف، ھەسەنى مەلا ھەكىم، خالىد سەئىد، خەسەرە رۇستەم، رەئوف مەمەد ئەمىن، رۇشى ھەل شەرىف، سىدىقى شىخ مەحمۇد، مەلاھى ھەمەي شىخەل، مەلاھى ھەل ئابىشەخان، سىلىمانى مەجىد بەگ، سەمەت غەزىز،

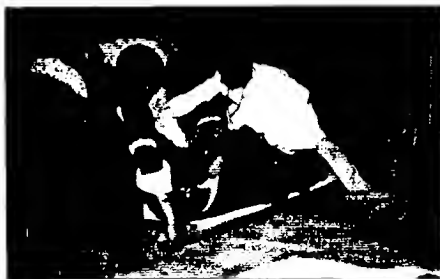
عهبدوللا بهرزنجی، عهبدولی سۆزان، عهبه عفریت، عوسمان بهکر، فهرهیدون شهمن، فوئادی نوری خهفاف، قادری میرزا کهریم، کهمال مستهفا قادر، کهمال نوری، لهتیف خهزنه دار، محهمه کاکه، محهمه عهلی شهریف، محهمه عهتا رهشید، مستهفا عهبدولمه حمان.

• چهندی لیمانهوه؟

— من رۆژی ۲۴/۱/۱۹۵۴ گهرامو ناوه پاستی حوزهیرانی ۱۹۵۵ دواي شهوی سه دینار به ده لیان لێسه ندم، به ربووم، شهو پاره یهش بۆ شهو رۆژه زۆربو! شهوانی تریش، به ربووا هه به وجۆره.

• دواي شهوه؟

— هاتمه شه سلیمانی، بوومه شه به شاگردی کاکم. شهوارانیش خۆپندن چه ندرجاریتر گهرام، جاری واهه بوو تا سن مانگ له گرتوخانه دا شه مامه وه به رته دهرام. شهه قوتابیانی ناوه ندیی شهواران، هه موو سائیک شاتۆگه ریه کهمان شه کردو قازانجه که پمان شه دا به کرتی شهو قوتابیانه ی شهواران که نه پاشه توانی شهو کرتیه بدهن. کرتکه سالی ده دینار بو، سالی ۱۹۵۶ ده ستمان کرد به پرلوه ی شاتۆگه ریه شهوتیلۆ (عطیل). پرلوه که نزیکه ی سن مانگی خایان. ماموستا شهنهر تۆفی ده رهینه ره که ی بو، نوری وه شنی دهووری شهوتیلۆی بینن، منیش دهووری (یاجۆ) که شه میش وه که دهووری (شهوتیلۆ) دهووریک سهره کی بو، شهوسا، شاتۆگه ریه هه میشه په کهم رۆژ بۆ شه شراف بو. که چی من ده مهو شهواریه ی رۆژی پشیش شهو رۆژه، دایان به سه ر مالماندوا ژماره په ک کتیبی قه ده عه کراویان گرتو خۆمیان راپهتچی گرتووخانه کرد. من خه می شاتۆگه ریه کهم بو، شهنهر شهفیش سه ری دنیا ی لتهانته بووه یه ک، به لام ته ها خه لیل، مه ردانه، کتیشه که ی چاره سه ر کردبو، شهو دهووریک کومبارسی هه بو، ترمه ز به ده م پرلوه وه، هه موو دهوورکه ی منی له به رکرد بو، په کسه ر دهوورکه ی منی به سه رکه وتوو یی بینیبوو، له وه وه ته ها به شه کته ریک سهرکه وتوو ناوی ده رکرد. هه ر له و سهرده مه دا، وا باوبوو له گه ل هه ر شاتۆگه ریه کی گه ورده دا، شاتۆگه ریه کی به چوکی قوشمه ش شهکرا. من بۆ شهو مه به سته، شاتۆنامه ی (شافره تو نوشته) م نوشیبوو. شهویش به شکهش کرابو، هه ر شهو ساله چاپیشم کرد، ماموستا هه مه که ریم هه ورامیش له کتیه که بدا (درامای کوردی) شهلن شهو په کهم شاتۆنامه ی کوردی کۆمیتدی چاپکراوه.

دیمه نیکه ی شاتۆبی

سالی ۱۹۵۴

• نهو گرتهمن چه ندى خايند؟

- سن مانگ، درام به دادگای كه نن (جنج)و ئیفرج بوم، به لام كئیبه كانیان نه دامه وه ده سستیان به سهر داگیرا. شنجا به هژی شهو گرتهنا شه وه، نهك هه ژماره بهك كئیبم له ده سته چوو، به لكو خوشه ویستنیكیشم له کیسچوو!

• چۆن!

- بهر له گرتهمن بۆ شوعه ییه له گۆل كچینكا كه ناوی سه بری بو، من ناوم نابوو نازه نین، سه ره تا دلدارییه كمان ده سپێكردبو، ماله كه یان نۆيك دوكانی كاكم بو، له خهزانێكی هه ژار بو، جوان و وریابو، دلداریی شهو كاتهش، به زۆری بریتی بوو له وهی له نووره وه سه بری یه كمان شهگروو جار جارێكیش زه رده خه نه پێك، دوو جار فرسه تی ههنا كه من به نه نیا كه من له سه ر دوكانی كاكم بیوم، هاتو هه ندێك قسه مان كرد. شهو بو من گه رام و حه وت مانگو بیست رۆژ له شوعه ییه مامه وه. كه گه رامه وه سلیمانی، رۆژێك هه ر له سه ر دوكانی كاكم به نه نیا بوم، ژنێك به عه باو په چه وه هاتو زه رفیكی دابه ده ستم كه هه ندێك شیرینی و شوشه بهك عه ترو ده سه سرتكی جوانی تێدابو، كه په چه كهی لایزو رووی نازه نینم دیبه وه، شاگشكه بیوم، به لام كاتن دهستی چه پی ده رخصت شهلقه بكم له په نه بیدا بینی، نهك هه ر هانه وه سه ر سفر! به لكو خورپه یه کی نیمچه كوشنده لێبدام! شهویش گریاو وتی چیه كه، تو دیاره مایه ت به زۆریش دلیانم به كه سێك به هیه چۆرێك ناچێته دله وه!.

• دواى نهوه؟

- دواى ته وه، وهك پشستر بۆم گه ژانه وه، سالی ۱۹۵۷ نه فی كرام بۆ شه بوغرێب، له به عداد یه كه م دیوانی هه له بته كاكنم چاپكروو ناومنا: نازه نین.

دیهمێك له شانۆگهڕی ئافرهت و نوشته

بەئىرنىيەلىكەنم وت كەي شۇرش دىگەن وتىيان ھەركات شا ھەرماتى دا لەم ئەلقەيدە كامىل زىر ھەندىق لايەنى شارلومى زىانى سىياسى خۇي دەگىرتىمۇ

« زۆرمان مەندوگىدەت. ئەشى پىنۇستەن بەجۈنلىك ھەي. لەم وچانەدا مەن ھىج پىسارىك ئاگەم ئەگەر بىگى. بەجەم خۇلاردىنەمى قاۋەيدەگۈە، ھەندىك سەرگۈشتەي خۇشىناۋ دەقتەرى بىرمۇمىرەگات پىنەنمۇ سەرلەپەرەگى ئايم؟

— ئەمە گۇايە وچانە ؟!

مەشى وچانى رۆژنامەنۇس و نووسەر، ھەروايى!

— باۋايىن. ھەرمۇ ئەمە ژمارەيەك لەو سەرگۈشتانە:

۱- ئىستىلا لەم كاتەدا، نايە ئەبىرىم كە پىرەمىردى ئەمەر، لەج سالىكەۋە دەستىگىدە بىۋەلەندەۋەي نەۋرۇز. بەلام لەبىرمە ئەو دووسالەي لەھوجرە ئەمخۇيئەد، ۱۹۲۹ و ۱۹۴۰، مەلەي ھوجرەكان لەمانگى نەۋرۇزدا، نەۋرۇزنامەيان ئەنۋوسىيەۋە بۇ قوتابىيەكانيان. دەستۈرەكەشۋايۇ، ھەر قوتابىيەك قاپىنكى ھەخفۇرى ئەبىر بۇ مەلا. مالى واش ھەبو ھەندىك دىارپىيان لەو قاپەدا ئەنارد بۇ مەلەي ھوجرەي مەندالەكەيان. مەلاش بەقەلەم و شوچ و مەرەكەب، نەۋرۇزنامەيەكى لەسەر قاپەكە ئەنۋوسىيەۋە بەمەندالەكەدا ئەناردەۋە بۇ مەلا، ئىتەر ئەو قاپە بۇ مەۋەيەك ھەلەگىرا بۇ موبارەكى. يا بەناۋىك ئەشۋىرناۋ ئەۋەكە بۇ ھەندىك مەبەستى پىرۇز بەكارشەمىئەدا. ئىتەر ئەۋەبو پىرەمىردە دەستىگىدە بىۋەلەندەۋەي نەۋرۇز بەجۇرىكى تر. ھەموو سالىك لەگىردى مامەپارە لەسلىمانى، سەپىرلىكى گەۋرەي ساز ئەكرد بۇ خەلگى شار، ياپراخى بۇ ئەكردن، ئەبو بەشايى ھەلپەپەك. نۋاي ئەمانە ئەھتە سەر مەبەستە سەرەككەيەكى ھەشۋىارگىردەۋەي ئەتەۋەيى بو. ئەۋىش بەبەستى كۆپى وتارو ھەلپەست خۇيئەندەۋە.

يەككە لەو كۆرەنە، ئەو كۆۋە بو كە فايەق بىكەس ھەلپەستى (بىست و ھەوت سالە) كەي نىا خۇيئەندەۋە. بىرمە، ئەو سالانە زۇر ئارەزى سەپىرگىردن بىستى ئەو كۆرەنە ئەكرد. ئەو سالە چارىك ھەلپەبو، لەبەردەم چارىكەدا ژمارەيەك كورسى لەشۋەي نىۋە ئەلقەيەكدا دانراۋو. ئەمخۇز لەسەر كورسىيەك لەناۋەراستى كورسىيەكانى تىردا دانىشتىبو، جگە لەدانىشتۋانى سەر كورسىيەكان كە لەبىست، سى كورسىيەك ئۆپەي ئەكەرد، خەلگەكانى تر ھەموو بەپۇرەبون بەدەۋو لەبەردەم كورسىيەكاندا. مەن كەۋتە پىشت كورسىيەكەي ئەدۇنەۋە. ئاۋىنكى لىدەۋەبو بەگۈردى لىي پىرسىم: كۆپى كىيىت؟ وتەم فلان. وتى: ناياناسم. وتە: برازاي ۱. ب. ھەروىم، وتى: بەلئى ئەيناسم. لەو كاتەدا بىكەس ھەلپەسەكى خۇيئەندەۋە دەستپەنجەي (ۋەك ھەپەشە) رانەۋەشاند. لەبىرمە جۇرە پىشۋىۋى ۋەلپەغەللىك كەۋتە ناۋ نامادەبولنەۋە. مەن ھەلپەستەكە دىمەنەكەي بىكەسم ئەۋەندە پىخۇشۋو، ھەر لەۋىدا ھەندىك لەلپەستەكەم ھاتەبەر.

بە جۆرە جەژنەگانی نوورز درێژی کیشا تا حیزایی تیکەل بە ئاھەنگانی نوورز بو. یەکتە لەحیزەکان کەوتە تاوانبارکردنی پیرەمێرد بەوێ (جاسوسی ئینگلیزە!!) (میری ئاھەنگەگانی نوورزی قەدەغەکرد. پیرەمێرد بەوێ زۆر نیکەران بو. داماوە ھەر شەوی بۆ ماپووە، ئەبوت: " حیزایی حیزاب، ناگزی نوورزیشیان لێکردین بەسیاسەت!"

۲- پێشتر باسی ئەوەم کرد کە سەرەمێک دەمەقالێ پارتی و شیوعی لەسەر ئەوەبو کە ئایا کورد نەتووە (ئەمە) یا (ئەمە) نێ، رۆژێک لەزێک سەرەبرانی سلێمانی، ئەحمەدی شەوێ، ناسراو بەئەحمە قازو، لەکاتیگە کە بەدەستێک گای بۆ ئەسپەکی ئەبزی، گوێی لەو مشتومەر بو لەنێوان دوو کەسدا، ئەویش ئەچن داسەکی لەملی کابرای شیوعی گیرێکاوە ئەلێ: ئێستە قەسە بکە، کورد ئومەمە یا ئومەمە نێ!؟ کابرای داماو لەتاو گیانی خۆی ئەلێ: بەقەیری باوێک ئەوەنی کورد ھەیە، ھەر ئومەمە بوو!

۳- ھەر لەو بارەییو، ھەژدەلێکی پارتی، بەرێکەرەکی ئەلێ: کاکە ئێمەش ھەر بەرێکەری مارکسیەکان جایی ئەم کیشیە نەپوین! من بەم گەزە دەرهەقەتی ئەوان نایەم. فەرموو ئەوێ ستالین کۆمەڵێ مەرجی داناو بۆ نەتووە، بەکێکیان ئەوێ کە ئەبێ نەتووە ئابورییەکی ھاویەشی ھەبێ. دەی نەتووەی کورد کوا ئابوری ھاویەشی ھەیە؟ رێکەرەکش، کە سێکی قۆشەمەبێ، ئەلێ ئەمجارە بچۆ بێ: من بەلگە زانستیم ھەیە، ئەمەش بەلگە کەپە:

یمامة في أعلى الشجرة

أمنة في عشا مسترة

واتا: کۆرتێک لەسەر درەختە

دانیائو پارێزێلە ھەیلانە کەپە

ھەژدەلە، عەرەبی نازانی، بەتوویەییو ئەگەرێتەو بۆ لای رێکەرەکی ئەلێ: تۆ بەمن رانەبویزی؟! من چۆم ئەوەم وت، ئەوانیش تێر پێکەنێن، ئێجا مانای ئەو قسانەیان پێتوم!

۴- لەپەنجاکاندا کە ئێمەمانان تازە دەمان لەوێزەو ئەدا، عەمران ئەچوینە تەکن، کە باخی قەرەجیشی پێتەوترا، زێک گوردی سەیران لەسلێمانی. بەدەم پاقلەو چاخورنەو، دەستمان ئەکرد بابەسی وێژەیی و شەرەھەلەبەست. گەلێجار لەدەوری ئەوێ حەمانی خامەش کۆنەبووینەو و گۆیمەن لەقەسە خۆشەکانی ئەکرت. من پێموایە ئەگەر بمانەوێ چالاکییەکی وەک ئەوێ (مەردی) عێراق ئەنجام بدەین، ئەوا ئەو جێگەیی باخی تەکن گونجاو بۆ ئەو مەبەستە. لێرەدا، لای من سەرگروشتە کە ئەوێ: کە ھەلەبەستێکی تازەیی خۆم بۆ ئەخوێندنەو، ئەیانوت: خراپ نێ! بەلام ئەگەر بۆتایە ئەمە ھەلەبەستێکی تازەیی گۆرانە، یا ھێ ھەربییە، ئەیانوت: بەراستی جوانە!

۵- ھەر لەپەنجاکاندا، لەسلێمانی، مارەیکە شیوعی و پارتی، کاری سیاسی ھاویەشیان ئەنجام ئەدا وەک بەرەپە. رۆژێک لەمالی ئەژادی ئەحمەد عەزیز ئاغا لەگەڵەکی سابوئەران، کۆبوونەوێکی بەرەپیمان ئەنجامدا. من نوێنەری کۆتکاران، ئەژاد نوێنەری گەنجان، حەلمی عەل شەریف نوێنەری پارتی، وەستا عەول نوێنەری شیوعی. مالی ئەژاد، مۆبێلەیان ھەبو، ئەوسا کەم مال مۆبێلەیی ھەبو،

وه سقا عول له سەر مۆبيله كان دلنه نيشته. چوار مشقی له سەر زه وييه كه دانيشته. وتان فرموو له وێ دانيشه. وتی: نا، من نه فسه تهی پیتی بۆر جوام نیه، له سەر مۆبيله دانانیشم!

٦- دیاره ئەم سەرگروشتانەى ئىحسا ئەيانگێرەوه، زیاتر بۆ خوشی و پێگەنین. هەر لەپەجاکاندا، كه من زوو زوو ئەگىرام لهسوى هەموو خۆپیشاندا نێك. جارێك لهگرتوخانەى سلێمانى كه لەپشت سەرای سلێمانیەوه بو. ژمارەيك گێزراوى سیاسى بوین: بۆ ژەمى نیوه پوان و ئیواران، لەكەسوكارەوه خوارىنى باشمان بۆ ئەهات. بەلام ژەمى بەیانیاومان، هەندێ جار نیسكێنەكەى گرتوخانەكە بو، ئەو خواردنەى رۆژى پێشوو بۆمان ئەهات، هەندێكى ئەمەیهوه بۆ ژەمى بەیانیاى رۆژى ئێوه. برادەرێكمان (ف.ك) ئەو رۆژانەى بیزانیاپە نیسكێنە، زوو لەخسەو هەلەسار خوارىنەكانى رۆژى پێشوى سفر ئەكرد! كه ئەكەوتینە سەر زەنشكردنى، ئەبوت: من هەزم لە نیسكێنە نیه، ئەگەر لەبرسانا بىرم ناىخۆم! بەیانیهك خوارىنەكانى رۆژى پێشوو ئێ شارەوه. كەنىسكێنەكە هات، توێژاڵێكى ئەك ئارى سەرپێشى رۆژى پێشوو بۆ كرد بەسەر قاپێك نیسكێنەدو وێم برابن ئەم سەرپێشە بۆ كاك (ف). ئەویش هەموو هەلقوران. كردمان بەپێگەنێو خۆمان سەرپێگەمان خوارىو ئیتر مەزەخوارىنى بەیانیاومان ئێ قەدەغەكرد!

٧- سالى ١٩٥٤ كه گێزراوى نارەيانێن بۆ شووعەپە، سەريارى ئەوێ ئێه قوتابى بووینو ئەهەبوو سەريازمان پێن بكړئ، ئەشياندين بەدەلگای سەريازى بەتۆمەتى ئەوێ دواكەوتو (متخلف) پین! دەرگای سەريازیش لەشارى دیوانیە بو. هەر جارەى دە دوازدەپەكمان ئەكرابنە فارگونی سەريازى شەمەندەفرى ئێوان بەسەر دیاوانیەوه لەگەڵ پاسەواندا بەپێتەكرابن. ئێهش ئەوهمان بەهەلەزانى بۆ ئەوێ ئەو سەربازە ئاسایانەى تركە لەفارگونەكەدا ئەبون، رۆشنبیر بگەینو بیانخەینە سەر بیری سیاسى بۆ رێژیم. گروپەكەى ئێهش هەرولیکرد تا باس هاته سەر بەرلوردکردنى یەكێتى سۆفیتو ولاتە یەكگرتوكانى ئەمریکا. پێن ئەوێ هیچمان ئەو نوو ولاتەمان دیبێن، هەرچى زیادهپیاهاڵدان هەپە بەسەر یەكێتى سۆفیتو تانەوتەشەر هەپە لەئەمریکا، ئەهانوت، هەندێ جار ئەوان بەسەر سامیەوه سەیری یەكیان ئەكرد وەك ئەوێ باوەپ یكەو ئەكەن. بەو جۆرەو بەدەم ئەو قسانەوه، شەمەندەفر رێگەى بۆی تا گەیشتیئە كەنارى شارى دیوانیە. شەمەندەفرەكە دای بەلای خانویەكى نووقاندا. خالید سەعید وتی: یەكێتى سۆفیت ئەوهندە مەزنە، فێلكەى هەپە ئەتوانن لەپەنجەرەى ئەو خانوووه خۆى بگا بەژۆردلو چەند دەورەپەك بەناو ژۆردەكەدا بگاتو لەپەنجەرەكەى ئەو دیووه دەرچێت!! سەريازەكان وێیان كەواتە ئێوه ئەمە چەند سەعەتە پێتە وائەبووین! هەستان و دورگەوتنەو لێمان.

لەسلێمانى، هاوێن (خ) بەنێتى نێرلرابو بۆ یەكێتى سۆفیت، بیست رۆژێكى لێبوو، كه گەپایەوه، كەوتە كۆپەستنى نێتى لەمالاندا. هەر جارەى پێر بەژۆردك خەلكى بۆ كۆئەكرابەوه. ئەویش دەستپێكرد بەگێژانەوى گەشتەكەى خۆى. قەسەكانى وائەكرد، ئەتوت لەبەهەشت گەپلەتەوه. هەندێ جار قەسەكانى لەقەسەكانى ناو شەمەندەفرەكەى ئێه ئەچو! سەیر ئەهەبو، بەجۆرێك وەلامى پرمیارەكانى ئێهەى ئەدیووه وەك دە سال زیاتر لەپەكێتى سۆفیت ژابینو شارەزای هەموو ژۆرینو

ياساو زيانى شو خه لكى ئوئى بىن. قسه كانى، له قسه ئو وشكه موسولمانانه نه چوو كه هه مو وه لاميك له باره ئو دنياوه نه نه وه ! به لام باشه ماموستا (څ) ئينسا ئو وىش وه من بير نه كاته وه. ننجا نواى چورده ئو ماموستا، هه نديك بانگه بشت نه كران بى يه كيتى سؤفيت، له وانه بوكتور عه بدولره زاق محيدين، كه كه رايه وه، له پوزنامه (الحرية) به غدا و تارتكى به ناونيشانى: شو نه ته وه يى له بهك ژوردا نه خواو نه نوئى خوى نه شوات ! (الامة التي تأكل وتنام وتستحم في غرفة واحدة!).

ننجا قسه قسه شه هينى، من له سه ره تاي شه سه كاندا، له گه ل شو بوكتور عه بدولره زاقه بوم به براده، ئو وىش به هوى ماموستا مه مسعود مه مه ده وه كه هه روكمان له به غدا فموانبه ر بويين له كرمپانياي مه وادى بينايى، بوكتور، ماموستا زانكو بو، ماوه يه كيش بو به سه روكى كۆزى زانبارى (المجمع العلمي) له به غدا. سالى ١٩٦٢ هه رچى بگه وتايه ته به ر شالوى به عس، نه گه نه كۆزايه، به هيلاك نه چو ! به يانيهك زو پيش ده وام، ره فعت نه حمه د كه شه وىش له كرمپانيكه ئيمه هه رمانبه روك بو، پيشتر له سه رده مى پاشايه تيدا به رتو به رى نه منى به غدا جديده بو، ديم له سه ر ريگى من وه ستابو، وتى كامل من واى بو نه چم نه مرؤ دين نه تگن ! .. وتم چۆن نه زانى؟ وتى دوتى هه والى تويان له من پرسي، پرسپاره كانيان هى شه وه بو بنگرين. منيش به په له خوم كرد به ناو كرمپانيكه داو دلويه كى موله تى هه فته يه كم نووسى له سه ر مۆزى سكرتير دامناو چوممه ده ره وه. كه كه پيشته سه ر شه قامه كه، هۆزكى چه كدار داى به سه ر كرمپانيادا. منيان نه ناسى. سوارى نه كسيهك بوم شو رۆژه خوم شاره وه. رۆژى دولي به هوى هه نديك براده ره مه، كه وشه سؤراخى روادو ده كه، وتيان به لى نه وانه بۆ گرتنى تو هانبون، به لام سكرتير پيى وتبون نه ونا له پۆزك له وه پيشه وه داواى موله تى كرموه.

نواى دور رۆژ، بوكتور عه بدولره زاقم بيركه ونه وه، رۆژى ستهم، به يانيه كى پيش ده وام چوم بۆ ماليان و بۆم گۆزايه وه. ئو وىش وتى من ره شيد نه ناسم، جارى دانيشه باده وام ده سچيكا، مه به ستى ره شيد موسلح بو، حاكمى عسكرى كه قسه له گه ل كرد، له وه لامدا وتبوى ئينسا هيج له باره كيشه كى نه وه وه نازان، بينيره بۆ لام. بوكتور گفنى شه وه ئى وه رگرت كه نه گه نه شتوانى زگارم كا، نه مگرت، كه چوم هه نديك خه لكى سليمانى له وى بويين. يه كيكيان خزمى خوم بوو (نافقاو خانى ميرزا غفور) وتى: توش نه توى بچيت بۆ سليمانى؟ تومه زله و رۆژانه دا هه رچى بچويه بۆ كوردستان، نه بوايه ره زامه ندييه كى له دليره كى حاكمى عسكرييه وه وه رگرتايه !

كه چوممه ژورده بۆ لاى حاكمى عسكرى و باسى كيشه كى خوم بۆ كرد، ناردى نه فسه روك هاتو وتى بزان نه گه ره رمانى گرتنى لاى ئيمه وه ده رچوه، فاياله كه يم بۆ بينه، رۆژى پى نه چوو، فاياله كى هينا، حاكم به دم خوتندنه وه يوه سه رى راوه شان ! ننجا وتى: شو رۆژه له موعه سه كر ره شيد هه ولى شيقلا بۆك ترابو، تو له ناو كرمپانيكه كى خوتاندا هاوارت كرموه: وا به عس رووخا ! ! جگه له وه كه مه لا مسته فاي بارزانى كه راوه ته وه، تو قه مه ره يه كت به ديارى بۆ برلوه ! كه شه وه وى، خوم بۆ نه گيراو دامه پرهمى پيكه نين !، وتم: من هه رمانبه روكى بچوكم، باوه ريكه نه گه ر بموييه،

- له بابەكر ئاوا كه جيڭگى كايو نوستنى ئېمەبو. شەرئەك لەدرەنگ كاتىڭدا لەدەنگە دەنگى دانوهرەكانى داداگاي تەمىز خەبەرمان بوو،وه كه خۇيان ئەهاوېشتە كونه تەيارەكانەرەو ئەيانوت تەيارە هات! نوایى دەرگەوت يەكپەيكان بەدەم خەو،وه، وړېنە كړسوهو وتوئېتى: هات هات!!

- لەشەوئىگى بەهارد، بايز ئاغاي ئەندامى داداگاي تەمىز هاوارى مەغدىدى ئەكرد، بەلام هاوار هاوهرەكەى لەوئەنچو كه شتېكى لېقەومايى. هەموو بەهەلەدلون، لەگەل مەغدىدا، خۇمان گەپانە ئوهرەكەى بايز ئاغا. مەغدىد وتى فەرموو قوربان. بايز ئاغا وتى: ئا بزلنە هەورە يا ساپەقەپ!

- كه لەئىرانىيەكانمان ئەپرسى: ئەى ئۆو كەى شوقشېك ئەكن، لەوئەلامدا ئەيانوت: هەر كات شا فەرمانى دا، ئېمەش شوقش ئەكەين!! تومەز ئەو ئەقەبوو لەئېمەپان ئەكرد، گواپە ئېمە بەفەرمانى شا ئەو شوقشە ئەكەين!.

- لەگەل ماموستا ئەحمەد هەردىدا، لەشارى شوق خانوويەكمان پېكەوه بەكرتگرتبوو، خۇمان لەمدىو بوويىو خىزان لەوئە جارجار سەرمان ئەدان. رولنيمان خىزان ئۆد بېيزان لەدەس جۆره كرمىكى ورد لەئوهرەكاندا كه زيانى پېتالكرېبوون!.. بېيارماندا بگويژنەوه. مەن وئە بابچەن بۆ شارى نەغەدە. وتيان بېستورمانە لەوئە بەهېج جۆرئ خانوو دەسناكروئ لەبەر ئەوئە بەهۆى بنەمالى بارزانىيەوه كه لەوئەن، خەلكەكەى ترشش هەموو وژاوەتە ئەوئە. وئە مەن سەرئەك ئەدەم بەشكەم دەستەمكروئ. كه چووم وتيان بچۆ بۆ لای حاجى سەيد مستەفا، ئەو مولكى ئۆره. چوومه سەر دوكانەكەى داواى خانووم لېكرو باسى خانووهكەى شوقم بۆ كرد. ئەوئە دەستېكرد بەگريان! ئا ئەبوو گريانەكەى زياتر ئەبو، مەن لەدلى خۇمدا ئەموت: ئەو بۆ ئاواهرەيىو دەرەدەرىسى كورد ئەگرى! هەرچۆنئېو، تۆزئەك هاتەوه سەرخۆىو لەچاوى مېزەكەيدا هەندئە كليلسى دامىو وتى فەرموو ئەوه خانوو. وئە كرئەكەى چەندە؟ جارىكتېر

داپەوه پېمەى گريانو وتى: كرئە بەكەيفى خۆتە. هەرچەندت لەتوانادابن ئەوئەندە. ئەگەر نېشە، بەخۆپايى. ئۆد سوپاسم كردو دېسان لەدلى خۇمدا وئە: مېللەتئەك ئەوئەندە هەستەو هۆشيارى نەتەوئەيى هەبىن، چۆن سەرناكروئو رزگارى نابىن. ئەو هەلوئېستەى حاجى ئەوئەندەى تر دلى بەشوقشەكەمان پېتخوشكردم. لەكاتى رۆيشتمدا، جارىكتېر حاجى دەستى كردەوه بەگريان. منيش كەوتە دلفوشيدانەوئەى پېموت: حاجى گوييمەدەرئ، خۆرئەگى خەبات بەگول و رۇحانە نەچيئەرلوه، ئەوى بېوئە مېللەتەكەى رزگار كات، ئەبىن ئالىو سوئيريش بېچيئەت. تكات لئەكەم ئيتەر مەگرى. وتى چۆن نەكرىم؟! دنيا وای لېبىن سەيدىكى وەك چەناب، ئەولادى پېقەمبەر، رۇحەم بوقوربانى بىن، ئاوا داپەيئىن بۆ خانوويەك! ئاخىر چۆن نەكرىم?!؟

بەو جۆره هېئامبەوه سەر سفر، مەن بېرم بۆچى ئەچو، ئەو بۆچى ئەگرى؟! نواييش بۆم دەرگەوت نەر بۆيە پېئى ئەوتە سەيد، چونكە مەن پشتوئېئىكى زەيتونىم لەسەر رانكوچۆغەكەم بەستېبوو!.

هەرچی رێکەوتنەمەو بە ئێن بۆ مافی کورد لە ژێر سایەى دەوله تە داگیرکەرەکانى کوردستاندا
بکۆیت تە ئیا مەریکەبى سەرکاتەزمو هیچی تر
لەدرێژى گیرانەمەو بێرەمەریکەکانى خۆیدا لەم ئەلقەیدا کەم ژێر بەمەورەدرێژى باسى چوارچێوەى
بێرە ئەلمەوێبى کازیک دەکات

* تێوه هەمیشە وەك (قوتابخانەى بێرە ئەلمەوێبى) نەوى کازیک ئەبەن، هۆو بنچینەى ئەو
قوتابخانەى چێوو؟

– هۆو بنچینەى ئەو قوتابخانەى، مەترسى تۆلەوێ نەتەوێ کورد بو لەناو ئەو نەتەوێ
کوردستانیان دا بەشو داگیرکردووه، لەناو ئەستى چەلەکانى چەرخى بیستەمەو، بێرۆکەبەکی تازەى
پەرلەمەترسى، کەوتە ناو دنای بێرە سیاسەتى کوردییهو. ئەویش بێرۆکەى پێکەو ژيانبوو لەگەل
داگیرکەرەکاندا! ئەم بێرۆکەى، لەسەر هەڵدانى لێکى پارتى گۆمۆنیستى عێراق لە کوردستان (۱۹۴۴)
بە نەوى یەکیێ نێکۆشین (وحدة النضال) و حیزبى رزگارى کوردستان (۱۹۴۵) لەپۆشەلات و پارتى
دیموکراتى کورد کە بولبى بو بە کوردستان (۱۹۴۶) هەر لەباشورى کوردستانەو، هاتە ئارەو.
بە پێى ئەم بێرۆکەى، ستراتیجى کورد، لەسەر یەخۆییهو گۆپا بۆ تۆتۆنۆمى، تۆتۆنۆمیش بۆ هەر
پارچەبەکی کوردستان، وانا رازیبووین بە داگیرکەرن و بەدەبەشکردنى کوردستان.

* ئەو ئەنەنجامى چێوه بو؟

– ئەشەن کۆمەلە ئەنجام لە یەکیان دابو و بوبە هەوێنى دروستبوونى ئەو بێرۆکە و ستراتیج گۆپنە،
لەواتە:

۱- پەیدا بوونى چۆرێک لە ناوێمێدى بۆ سەر بەخۆی کوردستان لە ناو دۆل و دەرونى سیاسەتکارانى
کورد لە ئەنجامى سەرە کەوتنى شۆرشەکانى کورد بە گشتى و شۆرشەکانى شیخ مەحمود بەتایبەتى.
۲- سەرەلێدانى بێرۆکەى نێونەتەوێ مارکسیانە لە جیهاندا بە گشتى و لە بەکێتى سۆفیت
بەتایبەتى کە ئەم بێرۆکەى هاندەریکى کارێگەر بو بۆ پێکەو ژيانى میلەتان لە ناو یەك دەوله تەدا،
بگەرە بۆ بەزاندنى سنور لە هەموو جیهاندا لە پێناوى بەرژەوێندى چینی کرێکاراندا بە پێى دروشمى (ئەى
کرێکارانى جیهان یەکیکۆن). هەر لە چوارچێوەى ئەم بەرئەنجامەدا، هاتنە ئارای کۆمارى کوردستان
لە مەهاباد بە پشتگیری پەکیێ سۆفیت، گۆپۆنێنێکى زیاترى دا بە بێرۆکەى. مەبەستم بێرۆکەى
پێکەو ژيانە کە بەتایبەتى ژۆدهى سەرکردایەتییەکانى ئەو حیزبە کوردییانەى ئەو رۆژگارە، مۆتۆرە
کرا بوون بە بێرۆکەى مارکسیستى!.

۳- ئەم ستراتیج گۆپنە و بێرۆکەى پێکەو ژيانە، لە بەرژەوێندى رۆژاوا بە گشتى و بەریتانیا
بەتایبەتى بو کە ئەوان بۆ بەرژەوێندى تاییبەتى خۆیان، باشورى کوردستانیان بە ژۆر لکان بە عێراقى
عەرەبەو بە بۆ ئەوێ لەو عێراقە نوێیە دەوله تێکى فرە نەتەو و فرە ئایى دروستبەن تا خەلکەکانى

ئادەتتە دەۋلەتتە لەبەر ئوبىرەكىنى ئىتوان خۇيان، نەپەرلىق سەرلەندىنى بەرۋەندىيەكەنى رۇزئادىيە سىياسەتى كۈتۈپكە كۈتۈپكە (ئىرق ئىسەد)، لەھەمانكەندە، ئىنگىلىز ويىسىنى غەربىي عىراق بىكەت بەپاسەوان بەسەر چالە نەۋتەكەنى كوردستانەۋە.

۴- بېرۋەندە پىنكەۋە ژيان، لەبەرۋەندە نەۋە داگىر كەركەكەنى كوردستانىش بىو كە ھەرىكەۋ پارچە يەككى پىر لەخىرۋىيىرى كوردستانىان كەۋىتۋە ژىر چىنگ.

ئادەتتە جۇرە، كۆمەلە شەنجام لەپەكەندەۋ بونە ھەۋىتى دىرۋىستۋىنى بېرۋەندە پىنكەۋە ژيان دەسبەردلەۋىن لەبېرۋەندە سەرىيە خۇيى كوردستان.

• ھىج لەۋ بارۋىدۇخ ھەلگەۋە ئالەن، گۆرۈپ، ئال قۇلباغەنى بىرى نەۋەۋىيى گەزىكى بۇ يىتەنارۋە؟
- بەلەن، رۇز شەل ۋەنە:

۱- بەكرەۋە دەركەت كە ئىۋ دىۋىشى پىنكەۋە ژيان، بۇ كورد، لەمالۋىرلىنى بەۋلاۋە ھىچى تىرى لى سەۋز نەبىن، ئاشكەرىۋ ھەرىچى رىكەۋىننامەۋ بەلەنۋ پەيمانۋ ياساۋەك بۇ مافى كورد لەۋىرەسايە دەۋلەتتە داگىر كەركەكەنى كوردستاندا بىرۋەت، تەنپا مەركەبى سەر كاغەزۋە ھىچى تىر، بەلكو دەۋىزى سىپكەۋ بېۋەتەلەۋە.

ئىمە نەبىزەن، كە كاتى خۇي باشۋىرى كوردستان بەكۆمەلەك مەرجەۋە خىلە سەر عىراقىي غەربىي ۋەك: (ئەبىن كورد خۇمۇختارىيەكى ھەبىن ۋە داهاتى چالە نەۋتەكەنى كەركۈكىش بۇ كوردستان خەرىج بىرۋەت). نىۋى سەرخۇن (ئىنقلابىي چۈرەۋە تەۋمۈزىش، لەدەستۋىرى كاتىدا نۇرسا: (غەربىي كورد ھەۋەشەن نەبىشمانى عىراقدا). بەلام ئەۋنە ھىچان لى سەۋز نەۋىر.

۲- نىۋى سەرخۇنەكە چۈرەۋە تەۋمۈز، ئىتەر ئەۋ پەۋشەۋى رۇزئادىيە ئىنگىلىز بۇ يەككىتى خاكى عىراق ئەمە. نەك ھەر پەۋشە ئەمە، بەلكو لەۋەۋە كە بەجەك ۋەۋەكەكەنى ئىنگىلىز، شۇپشەكەنى شىنخ مەمۇدۋ بەرۋەن سەركۈتەكران، كەۋتەنە ھاندانى كورد بۇ دۇايە تىكىرىنى عىراق.

۳- ئاقىر كەنەۋەكە كۆمەلە كوردستان لەمھاباد كە ئەۋىش تەنپا ئۆتۈنۋەتەۋەك بىو، كۈلە قوربانى بەلەننى چالە نەۋىتەك بۇ سۇۋەت، نەگەرىچى ئەۋ چالە نەۋتەشى دەستەكەۋت ۋە ئىزان دەستى سۇۋەتتى بىر!

۴- ھەر نىۋى چۈرەۋە تەۋمۈز، ھەل بۇ ژمارەۋەك لەۋىشەنپەرنى كوردۋ رۇشنىپەرنى عىراق رەخسا كە سەردانى پەككىتى سۇۋەت بىكەن، لەنەنجامدا ئەۋنە بۇيان دەركەۋت كە پىنكەۋە ژيان گەلانى سۇۋەت، لەۋەۋەۋەلىۋ ھۆكىمى ئاگرو ئاسىنۋ كۈلۈنپەلەنى كۆمۈنەستىۋى روسى بەۋلاۋە، چى تەرنە.

۵- ھەر نىۋى چۈرەۋە تەۋمۈز، شەۋەۋى رەگەزىرەستانى غەرب لەعىراقدا، بەجۈرۋەك تەۋەۋى ئەدا، كە مەترىسى بەۋرۋە ئولەندەۋە كورد لى ئەكرا لەعىراقدا. ئەۋەش ۋەك لەۋتارەكەنى رۇزئادىيە (الشرە) بەغدادۋ پىرۋىگراسى خىزىۋى بەسەدا بەدىارەكەۋت.

۶- لەۋەۋە پارتى دىمۇكراتى كوردستانىشدا، كە ئەۋ كاتە ئاكە خىزىۋىكى كوردستانى بىو لەباشۋوردا، مەترىسى لەۋەۋەۋەۋى ئەۋ نىمچە ئاپاستە نەۋەبىيەنەش كە تىياھەۋ، پەيدابىو، بەتايىبە نىۋى ئەۋە ژمارەۋەك كۆمۈنەست خۇيان كۇتايە ئادە سەركردەلىيە پارتىيەۋە دەستەبانكرد بەۋەلەدان بۇ

نه هېڅنې رڼې خړاوه کوردستان بېه کانی وه ک لاوان و قوتابيان به تڼکه لکړن ديان له گال رڼک خړاوه
عزراقييه کاند! هه موو نه ولنه، بپونه هاندرو پالېونه ر بڼ نه وهی کاژیک، وه ک قوتابخانه بېه کی بېری
نه ته وهی وه ک حیزیکش بڼ بهرجه سته کړنی نه و بېره بېته ناروه.

**ه لایه ته ننډتېه کانی کاژیک جیوین! مه ستم نهو به که کاژیک له رووی بېرودېدو ټوچوونوه، به چی
جیا نه گرایوه له حیزه به کانی تر!**

— نه تونم بلنم تاییه ته ننډتېه کانی کاژیک، له هه موو روویه که وه، جیا که وه بون له حیزه کانی تری
ناو کوردستان، له ورژانه داو نیستاش له ولنه:

۱- کاژیک رڼکڅسنتېښ بېرک په کی سیاسی بو بڼ هه موو نه ته وهی کوربو بڼ سرتاسه وی
کوردستان، وانا سنووی چالاکیه کانی کوردستانی گه وړه بو، نه ک تنیا پارچه بیک یا هه رڼمیک وه
نه و حیزانه ی تر. نه وهش به پښی ماده ی دووم له به پړه وی ناوڅکه ی که نه ل: (میدانی کارگوزاری
کاژیک هه موو کوردستانه، به لأم له سره تاوه به ښکی کوردستان شکات به بڼکی ښکړېدو له وړوه
په لنه هاوی به هه موو کوردستاندا).

۲- مه سله ی (برایه تی) به لای کاژیک وه نه و بېو که برایه تی په یوه نډیبه کی نه ژانډی نیوان کوربو
کوره، په یونډی نیوان نه ته وهی کوربو نه ته وهی بکی تر، نه شتی په یوه نډیبه کی دقستانه بڼ. نه مهش
به پېچه وانه ی دیدی حیزه کانی تره وه که هه میشه له بهر یوړه بالوره ی برایه تی کوربو عه رب و کوربو
هرچی نژده کورده په لینه دهن و جهنگی کوربو کورد نه کن!

۳- کاژیک مه سله ی کوروی له سرتاسه وی کوردستانداو له هر پارچه بیکدا به بیک مه سله نه زانی،
به پېچه ولنه ی حیزه کانی تره وه، به تاییه تی حیزه کانی نه و سرده مه، که مه سله ی کوردیان له هر
پارچه بیک کی کوردستاندا، به مه سله بی نیشتمانی نه و ده ولته نه زانی که نه و پارچه بیک کی کوردستانی
داگیر کړیوه! نه مه خالیکي گرنګه و ښکړنه وهی رڼر هه لنه گرنی که رهنگ لیره دا نه و ماو به نه بڼ،
تنیا نه و نه ده نه لیم که مه سله ی کور، بڼ نمونه، له عیراقد! هر گیز وه ک مه سله ی عه رب به گشتی و
مه سله ی عه ربی شیعه و عه ربی سونه نیه. هه ووه ها مه سله ی کورد له نیرندا، وه ک مه سله ی
نازه وی و بلووش و عه رب و فارس نیه. به و جوره له تورکیا و سوریو سقیتتی جارلنیشدا.

۴- کاژیک تاوانی پارچه پارچه کړېدو داگیر کړنی کوردستانی نه خسته نه سقیتی ښمپریالیزم و
ده ولته هه رڼمیه کانی ده وی کوردستانیش. هه ووه ها نه و تاوانه، که م تا رڼر، له نه سقیتی
فرمانه وایانی نه و ده ولته و گ له کانیشپانډایه. که چی حیزه کانی تر، نه م تاوانه پان نه خسته نه نیا
نه سقیتی ښمپریالیزم.

۵- ښمپریالیزم به لای کاژیک وه، نه نیا ښمپریالیزمی رڼژاوا! نه بو. ښمپریالیزمی رڼژه لاتیش بو که
خوی له ښمپریالیزمی کومو نیستدا نه نوند، له وهش زیاتر، کاژیک نه و ده ولته تان شتی به داگیر که وړو
کولونیالیست نه زانی که کوردستانیان داگیر کړیوه. که چی به لای پارتیبه کوردستان بیه کانیترو پارتیبه
مارکسیه کانه وه له کوردستاندا، ښمپریالیزم نه نیا ښمپریالیزمی رڼژاوا! بو!

له م بارانه وه، کاژیک نامه، جهخت له سر نه و لایه نانه نه کاته وه نه ل: (کاژیک داگیر که رانی
کوردستان به بیک چاوه ماشا نه کاتو کوردستان نه نیا به مولکی کورد نه زانی و نه بڼ کورد هه خوی

نونه: به لگه نوریست که برژوه ندمی چینی سه رما په دارو چینی کریکاری ولاته داگیرکړه کانه له واده به که خوینی ولاته داگیرکړلوه کانه، به خوینی چینی کرنکارنیشیانوه.

۱۰- هاپیرانی کاریک، هرگیز باوه پیمان به وروشمه ی پارتیه کانی تر نه یوه، که نه ئی: (نیموکرانی بقی عیراق یا بقی ولاته داگیرکړه کانی تری کوردستان و توتونومی، یا فیدرالی بقی کوردستان).

۱۱- به لای هاپیرانی کاریکوه؛ پشت به ستن به هر کام له داگیرکړه رانی کوردستان، له مالویرانی کورد زیاتر، هیچی تری لیده سگرنای. نه مش به پیچ وانه ی شو پارتیانی نه شم ده ولته و نه ده ولته دایگیرکړه رانی کوردستان به دقست نه زانرو پشیمان پښ ته به ستن!

ه ناخو له ماوه ی شم چند ساله دا، مهستم له وروستوونی قوتابخانه ی پری نه نه یوه یی گاژلگه وه، که نه مړه (۴۴) ساله، راستی هج کام له یوړکه کانی شو قوتابخانه یه له مېدان ی گاردا، دهرکه ووتیک و هاتمه یه کی بووین!

- بیگومان.. له باره ی به لاین په پیمان وړیکه و تننامه کانه وه؛ کوا نه دجای شو هر جانه ی باشوری کوردستانیان پښ خرابه سر عیراق؟ چی له ده ستوره کی قاسم سه وزیو که گوايه عره به کورد شه ریکن له عیراقدا؟ نایا وړیکه و تننامه ی یازده ی نازاری ۱۹۷۰، نه وه توتونومی بو؟ یا پیلانسیو بقی کوشتنی بارزانی و شوقشی نه یول؟ نایا نه دجای پیکه وړیانی کورو نه ته وه سرده سته کانی تر، قده غه کردنی زمانی کوردی و کوشتنی به کومه لو نه نغال و کیمیا باران و کورد توانده وه نه یوه؟

له باره ی به ستنه وه ی مه سه له ی کورد به مه سه له ی نیشتمانی نه ته وه سرده سته کانی کورده وه، له ماوه ی شو چلوچلو ساله دا چه ندین رژیمی شو نه ته وه سرده ستانه گویان و هر رژیمش به شتوانیکو خوی مه سه له ی نیشتمانی نه ته وه کی خوی چاره سرکرد بڼه وه ی هج کامیان مه سه له ی کورد چاره سر بکن.

له باره ی تاوانی پارچه پارچه کردنی کوردستان وه، له و ماوه یه دا، نیمپرالیزم له عیراق و سوریا و ایران و نه به شه ی کوردستان که نه که وینه په کیتی سؤفیتی جاران وه، نه ما، نه ی بقی کوردستان هر به پارچه پارچه کرلوی ماوه ته وه؟

له باره ی دیدی کاریک بقی نیمپرالیزمی کومونستی.. ه لو ه شانده وه ی په کیتی سؤفیت شه ی سه لماند که نه وانش هر جۆړیک بون له نیمپرالیزم.

له باره ی شو سر نه یی کاریکوه که داگیرکړه رانی کوردستان ه موو به یه چا سه یی چپته کانه و تاکه کانی نه ته وه ی کورد نه کن.. ه موومان؛ له و ماوه ی چلوچلو ساله دا په چاوی خۆمان بینیمان چۆن هچمی ژالوی نه کرت به سر ه موو کوریکدلو چۆن کورد کومه لگوژ نه کرت بڼوینده ته یو وشک. له باره ی نه مرتیبه نه ته وایه تیبه یو بقی شه که نه ته وایه تی قوتاغیک نیه له میژوودا، بیسان ه لو ه شانده وه ی سؤفیت به لگه یی زیندووه بقی راستی شو و بقیوون ی کاریک، چونکه به پیی بقیوونی مارکستی، نه بولی له قوتاغی سوسیالیستیدا، ه ست و ده ماری نه ته وایه تی ته ولو سپریواله.

که چی به زوری هره نه وه ه ست و ده ماره یو که په کیتی سؤفیتی ه لو ه شانده وه، بقی وه لای نه وانش که نه لاین سرده می نه ته وایه تی به سرچووه بقی شو قسه به شیان بازار یی شه وروپی ه اوبه شر پاره ی (یقیناً) جیهانگیری (عولم) به به لگه نه هتیننه وه.. نه لاین: کام له و ده ولته نه یی شه وروپی و لزان

له زمان و كه لټور بستی خاتو سه روږی و تاسایشی نه ته و می خویان هیناوه ؟ به پېچ و نه وه ، په ككرتنی نو ولاتانه یی ئوروپا له و بازاره هاوېه شو له یقړېدا ، شه وه گوږو ته وژمېكي تازه كارانه یی نه ته وایه یی نو ولاتانه په بڼ خڅاگرتن له برده م مه ترسیی ولاته په ككرتووه كانی ئه مرګاډا بڼ سه ریان . له باره یی دروښمی (دیموكراتی بڼ نه وان و توتوتومی یا فیدرالی بڼ ټیټه) وه . یا به دهر پېښكی تری نو و پارتیان كه نه لټن دیموكراتی له و ولاتانه دا چاره سهری كېښی كورد نه كات كه هاویرانی كاژنك باوه پیان به وروشم و قسانه نه بپوه .. نه لټن : شه وه هرګیز وانیه ، به په لګی شه وه ی له سرده می پاشایه یی له عیراقدا جزیرك دیموكراتی و حركمی یاسا هه بپوه . له توركیاشدا ، بڼ نه ته وه ی تورك خړی ، دیموكراتی هه په ، كه چی كېښی كورد ، نه لټرو نه له وې چاره سهر نه كړوه . له عیراقی پاشه پوړیښدا كه ئه كمر دیموكراتی په كانی وه ك ټوپوزسیونی عیراقی فرمانروا په تی بگرته ده ست ، نه ك هه كېښی كورد چاره سهر نابڼ ، به لكو فیدرالیښ ده سته بر نابڼ . شه وش له ئیستاهه دپاره ، بابزلن چوڼ ؟

له ۸۴ بڼ ۲۰۰۲/۱۲/۱۷ له لاندن كونګره ی ټوپوزسیونی عیراقی به ستر . ئه م كونګره په ئه كمر چی به شی زړی له سر شانی لاینه كورښه كان بوو ، ئه كمر چی تاږاده په ك له سر پاره و خه رچی كورد بوو ، ئه كمر چی دولپاریښ شه بوو كه لیژنه ی به دواډاچوون و هه ماهه نګی ، پېښی خړی له كورستاندا جیګر بكات كه دور نه له و پېناوه دا باشووری كوردستان بهر مه ترسی و زیانكی كره وړه بكه وې ، هه وړه ها ئه كمر چی جكه له لاینه كورښه كان ، زړه یی نه وانی تر هېع كامیان له دوكانی به كرو دور قالب سابوون زیاتر نین و نه شی به خه ویش كورسی فرمانروا په وایی عیراق نه بښن . دیسان له گډل شه ودا كه كورستان ده سال زیاتره سه ریخو څو څا زاده .. له گډل هه موو شه ولفه شدا ، وه ك پټویست دانپان به قه ولره په كی فیدرالیډا نه نا بڼ باشووری كورستان . به لګش بڼ ئه م قسه په مان : لپوا روكن هه سرنه قیب وتی : (مه سه له ی فیدرالی جارئ وازلبېښن بڼ ره می گشت گډل عیراق) ! ئه حمه د چه له بیش وتی : (دېرشتنی كوتایی بڼ چورلچټوه ی سیستمی فیدرالی و سنووری ناوچه كان و درېزه ی شه وانی ترو ده سه لاته جیاولزه كان ، شه وانه دواپی گډل عیراق بریاری له سر شه دات شه و كاته ی بریار له سر ده ستوری هه میشه یی شه دات كه هه موو وځله كانی گډل عیراق ده نګی له سر شه دن) . پېښتریش شه وه بریار درابوو كه ده ستوری هه میشه یی دوا دو سال ده نګی له سر شه درئ بهرامبر به م قسانه ش ، هه موو ناماده بپوان به لاینه كورښه كان په شه و بڼده نګ بوون . شه و بڼده نګی ش ره زامه ندیی ئه كمر یان ! نا به و جوره ، شه و ټوپوزسیونه زور دیموكراتېخوړاننه ، له ئیستاهه له و فیدرالیښ ده رچوون . چونكه ئاشكرلیه دواخستنې ده نګدان له سره فیدرالی ، شه و مردار كړنه وه ی شه و فیدرالی په . بریار دانی فیدرالیښ ئه كمر بفرخته ده س هه موو وځله كانی عیراق ، شه و بېګرمان ده نګنه دان شه بڼ فیدرالی . گریمان ده نګدانیش بڼ بڼی ، شه و شه و فیدرالی ، له حوكمه زانیه كه ی به عس چاكوتر نابڼ .

له نیوان بارزانی و کاژیکدا

له ولامی پرسپاریکی به پریز زانیار سهردار فرگه بیدا بۆ
ژماره ۱۷۲۳ ی رۆژی ۲۰۰۵/۳/۱ رۆژنامه ی ریزداری خهبات
* بارزانی نه مر له دب و بۆ چوونی به پریزانته وه ؟
- پێم خۆشه وهلامی پرسپاره که، له دوو
دب و بۆ چوونه وه، بده مه وه :

به که م: وه که ههستیاریک: دوا ی که پانه وه ی بارزانی نه مر
له به کیتی سۆفیت، بۆ ی که مجار رووبه پوو به ریزانیام له و نێل
سه میر امیس له به غدا بینی، پشت به ست به و زانیاریانه ی پیشتر
هه میوو له سه ر خهبات و تیکۆشانی و که رووبه پووش خۆم
بینی، له ناو ئابوره ی ئه وه خه لکه زۆره دا که رۆابوونه و نێله که،
به هه له بستیک رووم تیکردو و تم:

ژیان نه مرۆ بزه ی ته ره

بزه ی ئیوی تیکۆشهره

۱- سه روک بارزانی

۲- ئه وریس بارزانی

۳- مه مه د عه زیز - نه ندامی

سه روک دایه تی کاژیک.

مه به ستم له تیکۆشهره که، به پریزان بوو، درێژه ی
هه له بست که ش له دیوانی هه له بست که نامدا بلاویۆته وه.

دووه م: وه که سپاسه تکارو نه ندامتیکی دامه زینترو سه رکرده تی کاژیک: پێم وایه بارزانی
سه رکرده به کی نه ته وه یی کورد بوو، له ته نگه ژه ترین رۆژانی نه ته وه که ماندا، ئه وه نه مره رابه رایه تی
بۆته وه ی رزگاربخوانی کوردی به پاکو و به چاکو و به لینه اتبویی کردوه.
ریکخواره که شه مان، کاژیک، له دامه زانده نه وه، به باب به خ و ریزه وه روانیویه ته ئه وه سه رکرده یه و
هه ره وه زی له که له کردوه له مه ندی بۆته دا رای خۆی پێشکه ش کردوه، له واته :

۱- له باری رای کاژیک وه بۆ پشت نه به ستن به داگیرکه رانی کوردستان، هینما بۆ بیرخه ره وه به کی
کاژیک ته که م که له به روائی ۱۹۶۴/۵/۱۳ دا پێشکه ش به سه رکرده ی شۆرشه ی شه پهلول بارزانی کرد که
ئه مه به شپێکیتی: (ئێران دووه مین ده ولته که پارچه به کی گه وده ی له نبه شته مانی به ترخمان
داگیر کردوه و شه زانی که سه رگرتنی بۆته وه که مان، هه باو شاهوانی براکانه مان له رۆی بۆ رزگاری و
به ره لایوون له به نده ابه تی شه ژینتی وه. له به ر ئه وه سه خه تته گیری ئێران له که له مان له مه ندی کاروباردا،
هه یچ نه هه ولدانی که نه بن له لایه ن ئێرانه وه بۆ خه ریک کردنی حکومه تی عێراق و به یه یز کردنی بۆ شه وه ی
به وه رێخۆشکات تا کو نه دلو ده ستانه ی سه ر به رۆژتاوان دینه سه ر حوکم له عێراقدا و نه وه ده
ئه به بنین که ئێران ده ستدریژ شه کات بۆ ئه وه حکومه ته مازه به ی عێراق و ریکه که وه ی له که له بیدا بۆ
ئیدانه مان) نه وه بوو پێشبینیه به کی کاژیک له ۱۹۷۵/۳/۶ دا هاته دی.

۲- به یانی کاژیک ۱۹۷۰/۶/۲۵ له باره ی رنګه وټننډمه ی ۱۱ ی نازاره وه.

۳- به یانیکې تر ۱۹۷۰/۹/۱۱ له باره ی هه مان رنګه وټننډمه وه.

د ریږه ی شو نو به یانه له لاپه کانی ۳۳ تا ۴۰ له نامیلکې (حقیقه کاژیک) دا بلاوکړلوه ته وه، هر له لاپه (۲۵) ی شو نامیلکې دا، کاژیک له وه لاسی (لیدلوانیکې گولاری الثورة العربیة ژماره ۹ سالی ۱۹۶۹ که گولاریکی ناوځی نویسنګی روضنبری سهرګردلېتی نه ته وه یی حیزبی به عسی عره یی ټیشرکی بو به عره یی ژماره یه تومه تی نا په وای خستېوه پال کاژیک له باره ی بارزانې وه به مجوره وه لاسی نه دانه وه:

لیدوانه که نه ی: (مه لا له سهره تاره له م بزوتنه وه په - مه به سستی کاژیکه - نقد به گومانېوو، له بهر نه وه بهر ټنگاریان وه ستا، دوا یی گه پایه وه هه لویستیکی ناشتیان ی به رامه بریان وه رګرت به مه به سستی مژینیان).

له وه لاسی کاژیک نه ی: (په یوه ندی کاژیک به هر که سبکی دیاریکړلوه وه، هه لویستی شو که سه دیاری نه کات به رامه بزوتنه وه رګاریخوازه کورښه که به رامه ر کاژیک.

بارزانی سهرګرده یه کی کوردی شوقشګېږه، گولی لاریتی خزی بق راڼی پرسی کورد وه ران و رنګه ی خه باتی چه کدلوانه ی ګرته بهر، له بهر نه وه ی کاژیک پارتیبه کی باوه وداری شوقشګېږه، هر نه یی بق سوودی کورد له گول بارزانیدا هه روه زی بکا، راسته بارزانی له سهره تادا به گومانه وه په یوانیه ټیمه، له وه شدا له سهره وایوو، بارزانیه ک سالانیکې زوری به خه باتیکې دژواره و برده سه رو زږد که سی تاقیکړده وه، مافی خویته ی له خودی خوشی به گومانېی، سهرګرده یه ک گوماندار نه یی، ناتوانی ربه رلېته ی بزوتنه وه یه کی سیاسو سهریازی بکات، له سالانې شوقشی کوردا، نه وه بق بارزانی دهرکوت که کاژیک بق پاره و پله پشتګیری نه و ناکات، کاژیک نه و سهریازه نایاره بوو که بهرګری له بارزانی و نه و بزوتنه وه په نه کړد که نه و له تنه ګډه ترین رڼو ګاردا ربه رلېته ی نه کړد، کاژیک هه رواس نه مینیتنه وه نا بارزانی کار بق پرسی کورد بکات. په یوه ندی کاژیک به بارزانیه وه، په یوه ندیبه کی خه باتکارانه یه. سالی ۱۹۶۴ کانی پارتی دیموکراتی کوردستان دو له ت بوو، باله جیابوه وه که بارزانی به مجوره ها تومه تی هه لېسترو تومه تبار نه کړد، له و کاته دا کاژیک به یانیکې مژووی دهرګرد به ناوینیشانی (له باره ی نا کوکېه کانی نه م دوا ییبه له ننوان بارزانی و سهرګرده کانی پارتیدلو چوڼیه تی چاره سهرګردنیان)، له و به یانه دا نه وه هاتېوو که بارزانی له و جقرانه نیه که ویزدان ی بګېږت، نه ګر واپوایه، خزی په نوری سه عید نه فروشت که ناماده بوو به ملیون بیدانې بق نه و مه به سسته. هه موو نه وانی بارزانی نه ناسن، نه زانن نه و که سیکی پاکږو دیولنه (زاهد) وه گوڼ به مالی دنیا نادان، نه وه ی بارزانی نه نجاسی نه دات، نه وه به شینگه جپانابېته وه له نامانجه کانی کاژیک، ټیتر چوڼ نه یی کاژیک هاپه یمانی بارزانی نه یی؟ ټیمه بارزانی به برایه کی ګوره مان نه زانین و ریڼی لیته ګرینو پشتی نه ګرین تا نه و له پټناوی پرسی ګه له که ماندا چه کی له شاندا لېن).

* لیدوانه که وه لاسه که به عره یی نه وه کورښه که به تی.

له گۆشه نىگى ئو بارى سەرنجەو بەرامبەر بارزانی، کازیک هەمیشە لایەنگیری بارزانی کردووە
 بێشەوێ رۆژێ لە رۆژان پێشدا پەلە بەکی لە بارزانی و پارتییەکی وەرگرتبێ، بە پێچەوانەو،
 پارتییەکی بارزانی (پ.د.ک) بەردەوام دۆلیەتی کازیکی ئەکرد. کازیکیش هەمیشە جیاوازی لە نێوان
 بارزانی و پارتیدا ئەکرد. نێستاش بە لای هاویرانی نەتەواییەو، جیاوازی لە نێوان بێمالە ی بارزانی و
 (پ.د.ک) نەهە، ئەمە باریکی سەرنجەو هەر کە سیش ئازادە لە دەربڕینی باری سەرنجی خۆیدا. هەر
 ئەم دیوێقچوونەش بوو کە پالی بەمنەو نە نوا ی کۆنگرە ی یازدە ی پارتی، بە بێ دەنگ، خۆم
 بکشێنمەو لە پارتی و بێلایەن دانیشم، چوونە ناو پارتییە کەشم، بە حوکمی تیکە لاو بوونی حیزبی
 یە کگرتن و پارتییەو بوو.

کە نوا ی خۆشم لە سەر تەختە ی رەش بێنێووە وەک پالیۆرلۆک بۆ لیژنە ی ناوەندی لەو کۆنگرە بەدا،
 ئەو هەر بە حوکمی ئەو بوو کە یەکتێک بووم لە ئەندامانی سەركردایەتی حیزبی یە کگرتن، ئەگینا
 بە خواستی خۆم، خۆم نە پالۆتیوو، لە گەڵ ئەو یە ی رێژمدا بۆ (پ.د.ک).

هەلوێستی ئە رۆژی کازیک بەرامبەر بارزانی، ئەگە پێشەو بۆ مێژووییەکی دێرین، بۆ هەموو ئەو
 شۆشانی ئەو بێمالە ی بەرپایان کردوون، کانتیکیش دوو بەرە کێکە ی ۱۹۶۴ رویدا، کازیک لایەنی
 بارزانی گرت. چاوخشان دێنەو یە ک بە ژمارەکانی گۆفاری چرای کوردستان – گۆفاری یە کێتی لاوانی
 نەتەوایی کورد کە دروشمەکی: (کوردستانێکی یە کگرتو، کوردێکی سەریخۆ) بوو، هەروەها
 گۆفاری نەو ی کورد – گۆفاری یە کێتی قوتابیانی نەتەوایی کورد کە دروشمەکی: (خوێندەوارییەکی
 کوردی، پەروەردە یەکی نەتەوایی) بوو لە سالەکانی ۱۹۶۵ و ۱۹۶۶ دا کە لە سلێمانی دەرئەچوو، ئەو
 راستیە ئە سەلمێتی.

ئىدرىس بارزانى و كاژىك

لەناو بىنەمالى بارزانىدا نىزىكىن كەسىك بە كاژىك شەھىدى جوانەمەرگ ئىدرىس بارزانى بوو، خوالىقۇشبوو لەھەموو باوۋە بو بىنەماكانى كاژىك گە يىشتىبوو باوۋە پى پىھىنا بوو بەرگىرى لىنە كىرد بە جۆرىك تۆر كەس بە كاژىك ناويان ئەبىرد.

لە يەككە لەرۆزەكانى كۆنگرەي يازدەي پاتىدا لەھەولئىر، بىق ماوۋەي كاژمىرىك مەن و كاك نىچىر فەن بارزانى كە وتىنە تە نىشتى يەكەو.

سەپرىنگى ئەو باجەي كىرد كە بە پەخەمەو بوو، نوای ئەوۋى ناوۋە كەسى لەسەر باجەكە خۇپىندەو، پىرمى: ئەم ناوۋە بەلامەو غەرىب نىيە، ئەكەرى جەنابت خۇتم زىاتىر پىپىناسىنى؟ نوای قەسە كىردىكى زىاتىر، ھاتىنە سەر باسى كاژىك، لىرەدا كاك نىچىر ەك شىتىكى بىرىگە وئىنەو كە باوكى ھەمىشە لەناو مالدە باسى كىرىپىن و شانازى پىتو كىرىپىن، بەروۋىكى خۇشەو ەروۋى تىكىرمەو ەوتى: بەلن... بەلن... ئەوۋى باپم، مەن ئەوسا مەندال بووم... باپم تۆرجار باسى كاژىكى بۆ دە كىرىپىن.

ھەر لە بوۋى ھەر ەوۋە زىي بارزانى و كاژىكدا، سەركىدايەتى كاژىك، دوو ئەندامى سەركىدايەتپىيەكەي: ھاوۋىر مەمەد ەرزىز ھاوۋىر شىخ مەمەد ھەرسىنى ناردە ناو شوقش و نىزىك بارزانى. سەركىدايەتپىيەكەي بارزانىش، لەگەل ئەوۋەدا كە تۆرىيە ئەندامانى سەركىدايەتپىيە پارىتى دۆايەتپان ئەكەرىن ە بەدگويىيان لەبارەيانەو ەئوت لای بارزانى، ئەو تا ئەبوو زىاتىر ئەولنى لەخۇي نىزىك ئەخستەو ەكارى گىرنگى پىن ئەسپاردىن. ئەوۋە بوو نوای كۆچى نوایى بەھەشتى بارزانى نەمر، شىخ مەمەد شەھىد كرا، مەن رۆژىك لە نوای كۆپونەو ەيەكى سەركىدايەتى ھىزىي پەگگرتن، بە يەككە لەكۆنە ئەندامەكانى سەركىدايەتپىيە پارىتمەت: تۆ تۆمەتبارى بەكۆشتى شىخ مەمەد ھەرسىن؟! بەلام ئەو تۆر پاكەنى كىردى سۆيىندى بۆ خولدىم كە دەسى ئەوۋى تپا نەبوو!

لەمارنى ۱۹۷۰ دا رىخىلوى نوكەسى سەربە كاژىك لەدەرەوۋەي ولات لەبەيانىكدا گومانى خۇي پىشاندا بەرامبەر بەعس كە ئەو رىگەوتنە جىبەجەن بگات، ئەگەرچى تۆكسە پىشتىگىرى رىگەوتنەنامەي نازلىشى كىرد.

نه‌لقه‌یه‌کی تر له زنجیره‌ی بیرومیه‌کان

رۆژنامه‌ی رۆژداری (تایم)، بۆ نه‌لقه‌یه‌کی که له زنجیره‌ی بیرومیه‌کان، ژماره‌یه‌ک پرسپاری تری ئاراسته‌ کردیم، له‌وه‌چین گۆڕانی‌ک له‌ستافی رۆژنامه‌که‌دا کرابوو، زۆری شه‌برد رۆژنامه‌که‌ش له‌کار وه‌ستا. له‌بر ئه‌وه‌ ئه‌و نه‌لقه‌یه‌ بلۆنه‌کرایه‌وه، منیش ناوه‌پۆکی ئه‌و نه‌لقه‌یه‌م ده‌سه‌نه‌که‌وتنه‌وه‌ تا وه‌ک خۆی لێره‌دا بلاقێ بکه‌مه‌وه‌.

وه‌ک بێته‌وه‌ یادیم، پرسیاری‌ک له‌باره‌ی رۆژی من له‌بواری یاسادا بوو؟ ئه‌شێ ئه‌ستێستا وه‌لامێک به‌مه‌وه‌:

سالی ١٩٧٠ تا ١٩٧٤ سه‌رۆکایه‌تی کۆمه‌له‌ی یاساناسانم کرد له‌سلێمانی، ئه‌و کۆمه‌له‌یه‌، ئه‌گه‌رچی ناوه‌نده‌که‌ی له‌به‌غداد بوو، به‌لام ئێمه‌ له‌سلێمانی، ده‌وای رینگه‌وتنه‌مانی ئازار، دروستمانکرد، ناوه‌ندیش دانییانیان، وه‌ک بێته‌وه‌ یادیم، ده‌سته‌ی دامه‌زێنه‌ی بریتی بوو له‌: کامل ژیر، محمود بابان، ئه‌کرم عیزه‌ت نه‌جیب، فوئاد توفیق، که‌مال ره‌شید، فه‌وزیه‌ فه‌قێ ره‌شید، گه‌لاوێژ سه‌عید، گه‌لاوێژ ره‌شید، محمهد نووری فه‌تاح، ئازاد تاله‌بانی و نووری ئانه‌کی.. له‌گه‌ڵ ده‌وای لێسورن له‌و به‌پێژنه‌ی له‌یادیم نه‌ماون.. ئامانجی سه‌ره‌کیمان، جگه‌ له‌برگه‌ی له‌مانی یاساناسان، بلۆکینه‌وه‌ی هوشیاریی یاساییو له‌کوردستاندا، بۆ ئه‌و مه‌به‌سته‌، زنجیره‌یه‌ک دیمانه‌ی ته‌له‌فزیۆنیان له‌ته‌له‌فزیۆنی که‌رکه‌که‌وه‌ نه‌ه‌جماد، ده‌وای به‌رپاویونه‌وه‌ی شه‌پی نیوان کوردو رژێم سالی ١٩٧٤، من چۆمه‌ شاخ و کۆمه‌له‌که‌ش که‌وته‌ ده‌س ژماره‌یه‌ک یاساناسی سه‌ر به‌رژێم.

له‌رۆژنامه‌ی (الاتحاد)ی یه‌کێتییدا، به‌عه‌ره‌بی ژماره‌یه‌ک وتارم نووسی به‌م ناوێشانانه‌: ١- النظام القانوني والجهاز القضائي في كوردستان ٢- الدستور ٣- لغة المحاكم في كوردستان که‌ تا رۆژی به‌لاکۆرینه‌وه‌ی ئه‌و وتاره‌ ١٩٩٧/٧/٩ زما‌نی دادگا‌کانی کوردستان هه‌ر عه‌ره‌بی بوو! ده‌وای ئه‌وه‌ له‌گه‌ڵ هه‌ولی ژماره‌یه‌ک دادوه‌رو هه‌ندێ له‌کارمه‌دانانی پۆلیس له‌بنکه‌کانیاندا، کوردیمان کرده‌ زما‌نی دادگا‌و دادیانی و لێکۆلینه‌وه‌، هه‌ر بۆ ئه‌و مه‌به‌سته‌، له‌گه‌ڵ ده‌وای (ناوخ)شدا وتاریکم نووسی. ٤- قانون ايجار العقار ٥- قانون الاحوال الشخصية ٦- قانون المرافعات ٧- قانون التنفيذ، که‌ له‌مه‌وه‌ ئه‌و وتارانه‌دا ده‌وای گۆڕانکاریم کردوه‌ به‌جۆریک له‌گه‌ڵ بارودۆخی کوردستاندا بگۆجێ.

هه‌ر بۆ ئه‌و مه‌به‌سته‌ش، به‌شداریم له‌و ده‌سته‌ یاساییانه‌دا کرد که‌ یاسای به‌کۆرێدانی خانوبه‌ره‌و یاسای باجه‌کانو یاسای باری که‌سێتیان نیا گۆجێ، له‌ده‌سته‌یه‌کیکه‌شدا، گه‌ڵه‌ی یاسای رۆژنامه‌نووسیمان له‌کوردستان دا‌شت.

ده‌سته‌ی داوێژوانی گه‌ڵه‌ی

یاسای رۆژنامه‌وانی ٢٠٠٢

له‌چمبه‌وه‌: دانیشتۆن: عه‌دالباسط، کامیل ژیر، فه‌رید ئه‌سه‌سه‌رد، عه‌دالکریم حیدر، ئاسق سه‌ردار ره‌شید.

له‌به‌شیانه‌وه‌: سامان فه‌وزی، عه‌دالواحد عه‌لاف، عه‌دالهادی مه‌دی، مه‌صلفی صالح کریم.

له باره ی پرۆژە کە ی پارتی دیموکراتی کوردستان وە بۆ دەستوری عێراق و کوردستان، وە ک بە پررسی سەرکوبە ئێی کۆنگرە ی نیشتمانی کوردستان، رای کۆنگرە م نووسی، دەستە کە شمان پەسە ندیان کربو رۆژنامە ی رۆژداری خە باتیش لە ژمارە ١٠٨٥ رۆژی ٢٠٠٢/٩/١٣ بڵاو کێردە موه .

ئە مەش دە فە کە یە تی: مە روه ک خۆ ی بە مەرە بی:

الهيئة المندة لمشروع المؤتمر الوطني لجنوب كوردستان تبدلي رأيها في مشروع الحزب الديمقراطي الكوردستاني للدستوري العراق و كوردستان

صدر المشروع ضمن ملحق العدد (١٠٨٩) في ٢٠٠٢/٨/٢ لجريدة (خەبات) الغراء، وهو مشروع في غاية الأهمية في الطرف الرامن ونو صلة بالجميع، لذا لرتأينا أن نبدي آرائنا حوله ونقيمه سلباً وإيجاباً مشاركة منا في جعل المشروع حقيقة متطابقة للواقع ومنسجمة مع المبادئ القانونية التي بنيت عليها الدساتير الاتحادية والاقليمية في دول اتحادية أخرى.

جاء في ديباجة الدستور الأول، دستور الجمهورية الفيدرالية المقترحة، ان دولة العراق الحديث ومنذ قيامها في اعقاب الحرب العالمية الأولى، لم تنعم بالأمن والاستقرار والسلام، وأن هذا يعود في جانب كبير منه الى وجود خلل في تنظيمها الدستوري وطبيعة نظامها السياسي.. لان النظام يتسم بالمركزية الشديدة، ثم تمضي الديباجة الى ان تصل الى الفيدرالية والديمقراطية كصنوان متلازمان.

يفهم من ذلك التفسير ان دولة العراق لو سلكت الديمقراطية والفيدرالية منذ تأسيسها لانعمت بالأمن والاستقرار والسلام، بينما الحقيقة هي ان السبب في ذلك يعود الى العاق جنوب كوردستان بالعراق العربي قسراً بقرار من عصبة الأمم في ١٩٢٥/١٢/١٦ ونتيجة للمساومات التي جرت بين بريطانيا وتركيا والعراق العربي على جنوب كوردستان او ما كان يعرف بولاية الموصل دون اعتبار لمعادمة (سيطر) المتضمنة وضع خطة لاستقلال كوردستان الكبرى، وليس لأسباب ديمقراطية أو دستورية، فلو كانت الديمقراطية مسلكاً للدولة العراقية الحديثة لما تأسست تلك الدولة بشكلها الحالي اصلاً، لان الديمقراطية تعني اول ماتعنيه، احترام الرأي الآخر. وقد أبدى الكورد رايه الراض لقيام تلك الدولة والحاق كوردستان بها، وقد جاء ذلك الرفض من خلال حكومة الملك محمود التي سبقت قيام الحكومة العراقية ومن خلال ثوراته ومواجهات شريف باشا للمؤتمرات الدولية والعصبة، كذلك من خلال انتفاضة السادس من ايلول ١٩٣٠ وثورات بارزآن ونهضة الكورد بعد الرابع عشر من تموز ١٩٥٨ ثم ثورة ايلول ١٩٦١ الممتدة لغاية انتفاضة آذار وأخيراً وليس آخراً تحرير ما تم تحريره من جنوب كوردستان وغيرها من الحركات والأفكار التي تعبر جميعها عن استحالة الجمع بين تلك الاضداد التي تكونت منها الدولة العراقية الحديثة من العرب والكورد والسنة والشيعة وغيرها من المتناقضات الجغرافية والتاريخية والبيئية والنفسية بالاضافة الى العملية الغربية وغير الطبيعية المتمثلة في استيراد ملك عرسي من خارج العراق والقضاء على الملك الكوردي الاصيل في كوردستان وفيما يسمى بالدولة العراقية الحديثة. أما الفيدرالية، فانها لاتلقي آذاناً صاغية من العرب حتى في عصرنا الحاضر الا ما ندر ناهيك عن عقليات عشرينات القرن الماضي. فلو كانت الفيدرالية صيغة الحكم عند تأسيس الدولة العراقية الحديثة (جدلاً) لئالت تلك الفيدرالية نفس المصير الذي آل اليه التصريح المشترك من حكومتي بريطانيا والعراق في ٢٥/ كانون الثاني/ ١٩٣٢/ وفحواه الاعتراف بحق

الكورد في اقامة حكومة لهم، كذلك مصير الشروط المعلنة في البيان الدستوري العراقي الصادر في ١٩٣٢/٥/٢٠ وفعلوها التزام العراق باحترام حقوق الأقليات وحماية أبار نفط كركوك الكوردية و وجوب صرف ولدياتها الى الشعب الكوردي، وإذا خالف العراق تلك الشروط، فعلى العصبة ومحكمة العدل الدولية ان تتخذ مآثراء مناسبة من الاجراءات وفق احكام المادتين (١٠) و (١٦) من البيان المذكور والمادتين (٣٦) و (٣٧) من القانون الاساسي لمحكمة العدل الدولية. كذلك مصير دستور قاسم المتضمن شراكة العرب والكورد في العراق ثم نالت تلك الفيدرالية المفترضة نفس المصير الذي آلت ليه اتفاقية الحادي عشر من آذار ١٩٧٠.

ان لم تكن المعضلة في الدستور، انما تكمن المعضلة في العقلية والنيات والنفسيات المتعالية التي تفرق الدساتير والقوانين وتناقض الديمقراطية وتحطم الفيدراليات لأجل التجاوز على حقوق الغير كلما وجدوا الى ذلك سبيلا، ثم المعضلة هي معضلة الكيانات غير المتجانسة التي تنافى الطبيعة البشرية الترافة نحو الحرية والاستقلال يوما بغض النظر عن حساب الأرباح والخسائر.

مع ذلك ومهما كانت الأسباب، فان الدولة العراقية الحديثة قد تكونت على علاقتها وان هذه الدولة تواجه الآن مصيراً مجهولاً وقد انفصل منها قسم من جنوب كردستان واستقل، وان الأمر يتطلب الآن حماية وترسيخ هذه الاستقلالية وتوسيعها لتشمل بقية الأجزاء الكوردستانية غير المحررة وهو أفضل خيار كي تعود المياه الى مجاريها الطبيعية وتنعم شعوب الدولة العراقية المفتعلة بالأمن والاستقرار والسلام والوثام كل في بيته.

اما اذا هبت الرياح بعكس هذا الخيار وتولت الدولة العراقية الى جمهورية فيدرالية وكتب على الكورد البقاء ضمنها، عندئذ ولزأه خيار كهذا، لأبأس من التخطيط لدستور ل دساتير تلك الجمهورية الفيدرالية كما في مشروع دستوري الحزب الديمقراطي الكوردستاني مع ملاحظة مايلي:

أولاً: وردت عبارة (المتكونة من قوميات أو أديان أو لغات) في السطر السادس من الديباجة، والأصح هو (المتكونة من قوميات أو أديان أو مذاهب) لأن كلمة القوميات تعوض اللغات فلا مبرر لتكرار الكلمتين.

ثانياً: يلاحظ ان محافظة الموصل (نينوى) وفق المادة الثانية من الدستورين، أصبحت من نصيب الأقليم العربي بعكس حقيقتها التي لم تكن تابعة للعراق العربي طوال التاريخ، بل لها جزء من كردستان منذ أن أخذ الكورد هذه الأرض موطناً له وقد سبق للميديين ان استردوا هذه البقعة من كردستان من الآشوريين سنة (٦١٢) قبل الميلاد بعد استيلائهم عليها فترة من الزمن ثم أصبحت مدينة الموصل عاصمة لولاية الموصل الكوردية في العهد العثماني وان وجود اعداد من العرب فيها، مهما قلت أو كثرت، لايفر من حقيقتها الجغرافية الكوردستانية شأنها شأن محافظة كركوك التي يجري العمل فيها على قدم وساق لتعريبها وهي عاصمة اقليم كردستان حسب الدستور الثاني المقترح، دستور اقليم كردستان، ولايوجد أي تحرير للتمييز بين الموصل وكركوك في ذلك الدستور كما ليس من حق أي كان، حكومة أو حزبا أو برلماناً أو فرداً، التنازل عن شبر واحد من الوطن مهما كان التبرير. ثم تعدد حدود الأقاليم عادة على الأساس الجغرافي وليس على الأساس السكاني ونوعه، ولذا وجدت قومية أخرى في أي من الأقليمين غير قوميته بصورة مشروعة، فانها تعتبر أقلية في ذلك الأقليم تتمتع بحقوقها المشروعة كأقلية قومية

فقط. والمتواجدون فيه بصورة غير مشروعة يطردون مع تحميلهم التمييز لما أحدثوه من الأضرار بالغير.

ثالثاً: ورد خلط في بعض الجوانب من الدستور الأول بين الدولة الفيدرالية والدولة البسيطة التي تمنح حكماً ذاتياً لبعض مناطقها، إذ تتطلب الدولة الفيدرالية، من الناحية الدستورية، وجود حكومة وبرلمان مركزي وحكومات وبرلمانات اقليمية بقدر عدد الأقاليم التي تتكون منها الدولة الفيدرالية، غير أن الدستور المقترح، وإن أشير إلى الأقليمين العربي والكوردي، لكنه لم يشر إلى حكومة وبرلمان الأقليم العربي. وقد أدى هذا الخلط بوضع الدستور أن ينص في مادته الرابعة على أن (يتكون الشعب العراقي من قوميتين رئيسيتين هما القومية العربية والقومية الكوردية، ويقر هذا الدستور حقوق الشعب الكوردي القومية وممارستها في إقليم كوردستان على أساس الفيدرالية .. الخ) بينما الصحيح هو (ويقر هذا الدستور حقوقهما القومية وممارستها في الأقليمين.. الخ).

رابعاً: لا مبرر لكلمة (للاتحاد) في المادة الثامنة ما دامت تنص هذه المادة على (اللغة العربية هي اللغة الرسمية للأقليم العربي.. الخ).

خامساً: يجب أن يعتبر المرشح لعضوية المجلس الوطني مستقبلاً من الوظيفة العامة من تاريخ ترشيحه وليس من تاريخ ادلائه اليمين كما في المادة (٣٠ - ثالثاً) والا فانه يستغل وظيفته لمصلحته في هذا المجال.

سادساً: لم تشر المادة (٣٤) إلى كيفية تقديم الأقليم ممثليه إلى مجلس الأقاليم وعزلهم مما يتطلب إعادة صياغة هذه المادة كالآتي: (يقدم كل إقليم ممثليه إلى مجلس الأقليمين بترشيح من برلمانات ومصادقة رئيس الأقليم).

سابعاً: تكتنف المادة (٣٥) الغموض مما يتطلب إعادة صياغتها كالآتي: (يتخذ المجلس الوطني قراراته بالأكثرية ومجلس الأقليمين بالاجماع) وهذا يعني أن مشروع القرار يعد بدءاً من قبل المجلس الوطني ثم يرفع إلى مجلس الأقليمين الذي يصادق عليه أو يرفضه أو يغير منه وفي هذه الحالة الأخيرة يعاد مشروع القرار إلى المجلس الوطني الذي بدوره يقوم بإعادة النظر في ذلك التغيير فإذا اخذ به، يرفع المشروع إلى رئيس الجمهورية. أما إذا أصر المجلس عليه، عندئذ يعيده إلى مجلس الأقليمين ثانية الذي له قول الفصل في المشروع أما بالرفض نهائياً فيقبل المشروع أو بالمصادقة عليه بالاجماع فيرفعه إلى رئيس الجمهورية لإصدار القرار النهائي عليه.

رابعاً: فيما يخص اختصاصات البرلمان الاتصادي موضوع المادة (٣٦) يجب مراعاة ما جاء في (سابعا) أعلاه أي موافقة مجلس الأقليمين بالاجماع وليس للثلثين أو الأكثرية كما ورد في تلك المادة.

خامساً: جعل مدة انتخاب رئيس الجمهورية وكذلك رئيس الأقليمين أربع سنوات بدلاً من خمس سنوات مع جواز وتكرار انتخابهما لمرة واحدة فقط ومع وجوب التناوب في الترشيح والانتخاب لمنصب رئيس الجمهورية بين العرب والكورد كل (٨) سنوات. وبخلاف ذلك يكون لشغال هذا المنصب حكراً على العرب نظراً لزيادة نسبتهم على الكورد. هذا ويفضل أن يكون نائبه من الأقليم المقابل دائماً.

سادساً: عند ممارسة رئيس الجمهورية صلاحيته في تحريك القوات المسلحة وقوى الأمن الداخلي، موضوع المادة (٤٣-سابعا) يستوجب استحصال موافقة برلمان الأقليم الذي يشملته ذلك التحرك.

حادى عشر: فيما يخص اتهام أو إدانة رئيس الجمهورية موضوع المادة (٤٤) فيغضل أن يدخل ذلك ضمن اختصاص المحكمة العليا على أن يكون خاضعاً للتمييز لدى مجلس الأقليمين الذي يكون قراره باتاً.

ثاني عشر: حذف ضريبة التركات المنصوص عليها في المادة (٧٣-ثانياً) من الدستور الأول لافاء هذا النوع من الضريبة في العراق لأن الضريبة تؤخذ من الكسب ولاكسب في التركة بل تصيب العائلة بالنكبة في موت مورثهم.

ثالث عشر: تنظم قوات البيشمركة في جيش محلي لحماية حدود اقليم كردستان وليس ضمها الى القوات المسلحة للجمهورية الفدرالية العراقية كما ورد ذلك في المادة (٧٨) من الدستور الأول.

رابع عشر: اضافة ما يلي الى آخر المادة (٧٩): واعادة الفيليين المهجرين الى مناطقهم واعادة ممتلكاتهم.

خامس عشر: استبدال المادة (٨٣) بما يلي: يحق لشعب أي من الأقليمين ممارسة حق تقرير مصيره بنفسه بالاستفتاء العام في الأقليم.

سادس عشر: استحداث مادة في الدستور الثاني تبين لاقليم كردستان ممارسة تبادل التمثيل الدبلوماسي والقنصلي وحق الانضمام الى المنظمات الدولية في امور تقتضيها طبيعة الشعب الكوردي ومصالحه وبما لايتعارض مصالح الأقليم العربي. وقد أخذ بهذا المبدأ دستور المانيا سنة ١٨٧١ ودستور الاتحاد السوفيتي الذي اجاز لبعض دول (اوكرانيا وروسيا البيضاء) حق الانفراط بتبادل التبدل الدبلوماسي وحق الانضمام الى المنظمات الدولية وبموجب ذلك اصبحت هاتان الدولتان عضوتين في الأمم المتحدة ولهما اصواتا مستقلة في جميع فروع هذه الهيئة.

سابع عشر: وضع مادة اخرى في الدستور الثاني تبين لاقليم كردستان حق عقد بعض المعاهدات لتنظيم شؤون الجوار والحدود وغيرها بما لايتعارض مع معاهدات عقدها الاتحاد. وقد قضى بذلك الدستور السويسري في مادته / الثامنة.

ثامن عشر: اضافة مادة أخرى الى الدستور الثاني مفادها علم وشعار ونشيد لاقليم كردستان بقانون من برلمان كردستان.

باستثناء هذه الملاحظات، فان مشروع الدستورين لهما ما يبرهما حسب توجهات الحزب الديمقراطي الكوردستاني وبعض الأحزاب الأخرى التي ترى الفيدرالية حلاً مناسباً لاقليم كردستان في الظروف الراهنة. والجدير بالذكر، و من باب التقدير والتشمين، هو ما نصت عليه المادة الخامسة من الدستور الثاني بجعل مدينة كركوك عاصمة لاقليم كردستان. وبذلك اسدل الدستور الستار بوجه كل الأغيار الذين لهم الطموح غير المشروعة في هذه المدينة بالاستيلاء عليها لو النبل من كورديتها او يقلل من شأنها الكوردستاني، ونرجو ان يكون هذا التوجه من التوجهات المبدئية التي لاتقبل المساومة بأي حال من الاحوال.

مع الشكر والتقدير

ليژنەى كۆشى نەتەۋەيى لەھەرەكەتدا

رۇژنىك لە رۇژەكانى سەرەتاي مانگى كانونى يەكەمى ۱۹۹۵، لەئەنجامى نامەيەكى كىراۋى ليژنەكەمان، ليژنەى كۆشى نەتەۋەيى، بەبەرۋارى ۱۶/۲۶/۱۹۹۴ ئاپاستەى سەرگىردايەنى نوو لايەنەكەمان كرد، بەتەلفۇن بانگ كرايىن بۇ ناو خانوۋىەك لەسەر شەقامى سالم — بەرامبەر مەلەبەندى سىلمانىيەي كىتتى، وتيان گراپە كاك نەوشىروان ئەپەي قەستەن لەگەل بگات، كە چووین ناوبراۋى ئى نەبوو، بەلكو لەلەين چەند كەسنىكەۋە ئابلوقە درايىن، ئىنجا كەسنىك بەناۋى (ع.ف) ۋە كەۋە گرەمگروم ھەرەشەو سوگاپەتى كردن.

سەرەتا روۋى كردە خوالىخۆشبوو رەفلىق قەرازو پېيوت: ئۇ كىتت؟ ئۇ ئۆە نىت مەن ۋەك بەلئىندە رۇك ئو بىنايەم دروست كىرۋە، بەلام مەن ھەرگىز لەزىاندا جاشىتېم نەكرۋە! ئىنجا روۋى كردە دوكتۇر ئەاد فاضل و پېيوت: ئەى تۇ كىتت؟ تۇ براى ئو كەسەنىت كە لەبارەگەى توركمانەكان كار ئەكات؟ ئىۋە كەس نازانىن كوردن يا توركمان! لەۋەلامدا دوكتۇر وتى: براكەى مەن كاسە، چىشتەخانەى ئو جىگەيە بەقوتتەرات ۋەرگرتۋە، ئىمە كوردىن. مەن چەند سال پېشمەرگە بووم، نازانم تۇ ئو كاتە لەكوئى بووت؟!؟

دوای ئۆە رۇز بەقىنەۋە روۋى كردە مەن، مەن ئۆەى ھىچ قەسەك بگات، تەنبا سەرتىكى ئى بادام دەستىكى ئى راۋەشاندم!! لىرەدا برامان جىمال شالى راپەپىو نەپانى بەسەرىداو پېيوت: ئەى تۇ كىتت؟ تۇ ئۇزانى ئىمە كىتت؟ مەن كاتى ئەندامى ليژنەى مەركەزى بووم، تۇ كەس نەپەزەنى كىتت، كاك جەمال بۇى ھەستا، برادەران ھىروان كردەۋە، دوای ئۆە خوالىخۆشبوو وشىيار بابان روۋى ئىكرىو وتى: مەن نازانم ئىۋە كىتت؟ ئىۋە ئەمەن يا پۇلىس يا چەن!! لەۋلاۋە كاك جلال سام ناغا روۋى ئىكرىو وتى ئىمە بۇ لاي كاك نەوشىروان ھاتوۋىن بىمانزەنابە ۋا نىە ھەر نەتەاتىن، ئىنجا لەۋەلامى قەسەكەيدا كە وتى ئىمە بوانتان بەچاكى ئەنرخىتىن: كاك جلال و كاك ھوشيار، كاك جەلال وتى: مەن بەرتىلى قەسە قبول ناكەم، ئىمە ھەموو يەكەن، ئىمە بەسپەتى مىوان ھاتوۋىن جەز ئەكەم ئەگەر كۆپۈنەۋەى نوۋەمەن ھەي، بېيتى بۇ لامان بۇ ئۆەى فېرى ئوسولى مېواندارىت بگەن وتى مەن ئەمە ئەگەنەم بەكاك نەوشىروان.

گەلى قەسەى شىرى پى وت، جارىكى ئىر كاك جەمال شالى نەپانىۋە بەسەرىدا. (ع) ئۆۋرەكەى بەجىپەشت كەسپىكى تۇ ھاتو كەۋتە ھىروكردنەۋەمان. دوای نىزىكى دە دەقىقەيەك (ع) گەپاپەۋە، مەن پېم وت: ئىمە نازانىن تۇ لەسەر چى ئەمە ئەكەيت؟ ئەگەر لەسەر نامەكەمانە، ئىۋە رۇژنامەو رادىئو ئەلەزىۋىتان ھەي، ئەتواتن ۋەلامان بەدەنەۋە، كاك جەلال كەۋتەۋە سەرۋەنشت كوردى. (ع) ھاتە بەردەمىو دلاۋى لىپورىنى لىكرىدو سەرى دانەۋان وتى ئەمە پىشتى مەن ئۆە (.....) ئىۋە، بەلام پۇزەشكەى ئى قبول نەكراۋ مەن خواخافىزى چووینە دەرى.

شجا پیاو قسه یکی هه قیش بق شه وان بگا، نامه کی ئیمه شه نده نودوتیز بوو که هه شه و
دولایانه بیوون قبولیان کرد، ئیمه ش ته نیا له دلسۆزیمانه وه بوو، پیتشه کیش چاوه پوانی هه موو
کار دانه وه به گمان نه کرد له دزمان.

نه مه ش ده قی نامه کی به :

نامه به کی کرلو له لیژنه ی گۆرششی نه ته وه بی به وه

بۆ سه رکرداپه سی (ی،ن،ک) و (پ،د،ک) و جه ماوه ری گهل

وا جارێکی تر خوێنی کوود به دهستی کوود کوژه کوود کان رژێنرای وه.

رێکه وتنامه ستراتیجیه کانتان که دوا هه مینیان رێکه وتنامه ی ۱۹۹۴/۱۱/۲۱ بوو و شه بولیه تا گۆتایی

نه م چه رجه بری بگرداپه، له دوا ی یه ک مانگ پینشیل کرا.

ئیتستاش نه شێ پهرسین کسێ خه تاباره ؟ به هه موو پێوانه به ک خه تابار ژماره یه ک له ئێوه ی

سه رکرده کانی شه دوو حیزبه ن که دهستان گرتوه به سه ر:

۱- به ره می راپه پینه کی جه ماوه ری کوودستاندا.

۲- پاره ی باقه کان و ئامیرو که لوه ل و که ره سه ی فه رمانگه کان و گو مرکی کوودستاندا.

۳- مال و مولکی خه لکی دا به بیانونوی شه وه ی سه ر به نه م لا یا شه ولان، یا به ناوی پیتا که وه.

۴- گۆنه جاش و موسته شارو به عسی و نه من و موخا به راته کانی رژیم، له ئێوه خوتاندا به ش نه که ن.

۵- هه لیژاردنی نه جمه نی نیشتمانی کوودستانان ته زویر کردو ریژه ی ۷٪ پیلانیک بوو دژی

حیزه کانی تر.

۶- بازگانی به خوێنی شه هیدانه وه نه که ن و له دوا ی راپه پینه وه پیتشیرکێ نه که ن له سه ر شه وه ی

زیاترین رۆله ی کوود بکوژن یا به کوشت بده ن.

۷- دیموکراتیه ت و ئازادی و مافی مرۆفو هوکمی یاسا پیتشیل نه که ن و هه ول شه دن له رێگه ی هینو

پیلان و ته زویر چه واشه کردن و وێژدان کرپنه وه ده ست به سه ر ده سه لاتی هوکمه دا بگرن.

۸- گولله تان به P.K.K و بزوتنه وه ی ئیسلامی و حیزبی شیوعیه وه ناو به ره سه ستیکن له به رده م

به ره سه ندنی هیزه سیاسیه کانی ترداو رێگرتکێ له به رده م که سانی شاره زاو به توانادا بق به پتوه بردنی

کاروباری ولات.

۹- فه رمانگه کانتان کرپوه به ته مه ل خانه ی لایه نگره کانتان بن ره چاو کردنی به رزه وه ندی گشتی و

هیلانو پێو یستی.

۱۰- گوێ له راپ و ته گپیرو هانا و هاواری که سانی دلسۆزی نه م نه ته وه یه شاگین و له به رده م هیمایه کی

بیگانه دا ملکه چو ده سه وستان.

۱۱- یاری به بازاو به بدرلو به دۆلارو به ئابووری ولات نه که ن.

۱۲- ناوچه رزگاره کراوه کانی کوودستانان له یاد کرپوه.

۱۳- په نا شه به نه به ر توقادن و کوشتن و گرتن و ئازاردان له سه ر بیرویا وه پ.

- ١٤- بونته هۆی نااوامی و لاوازکردنی ههستی نه توابهتی شهوش وای کردوه خواهن تواناکان کوردستان به جیپینل.
- ١٥- گرنگی به پرژوهی ئابوری و گه شه سهندن ناده و بیر له گوزهرانی خه لکی و دادی کومه لایهتی و نه میشتنی برسیتی هه ژاران و فرمانبراران و خانه نشینان ناکه نه وه.
- ١٦- له کاتیکدا که نه خوشخانه کان بین ده زمان و بین که ره سه و بین نامین، به بین حساب پاره ی شه میلله ته نه ده ن به چه و کوردی بین نه کوژن.
- ئیره ی سه رکردایه تی شه دوو حیزبه که ژماره یه کتان به خوینی شه میلله ته بونته سه رمایه داری گه وه و په ساپوژی هه لاتن له گیر فانتانایه و خیزان و مندالتان له ناوامی و رابوردنی هه نده رانن. یا هه له سه ره تاوه ریکه و تننامه کانتان به راست نیه و بۆ چاوه ست و چاوه پوانکردنی هه لیکه له بارنره بۆ شه پێکی تر، یا به هۆی له شه و خاله لاوزه کانتان وه ده سه لاتان به سه رکورد گوزه و هه له په رست و جه رده و ئاودیوکه رو پیاوانی رۆژم و پیاوانی بیگانه ی شو حیزبه کانتان نیه، بۆیه به ناوی جه ماوه ری سه مدیده ی کوردستان وه دلواتان ئی نه که بین که چیر باری به چاره نویسی شه میلله ته نه که ن شه م تاقیرکرنه وه یی کوردستانی باشووریش له ده ست نه ده ن.
- دلواش له به پرژان سه رۆک و سکرتری گشتی شه دوو حیزبه و تیکۆشه ران و دلسۆزانی ناو ریزه کانیا ن نه که بین که له م قوتاغه ناسکی کوردستاندا به رژه و هندیی ته سکی حیزبایه تی به لاوه نین و کوردایه تی پشیش حیزبایه تی بخه ن و به ده سستیکی پۆلایین ریزه کانی حیزبه کانیا ن له شه پخاوه و پیاوخرپ پاک بکه نه وه و بۆ به پرکردنی شه پی براکوژی و چاره سه رکردنی کپشه کانی هه رۆم شه خالنه جیبه جی بکه ن:
- ١- راگرتن و هه ده نه کردنی هه موو شه پێکی براکوژی.
  - ٢- به شداری کردنی که سی یه که می شه دوو حیزبه له ده ست لاته کانی حکومه تی هه ریمدا.
  - ٣- کوتایی هینان به دیارده ی په نجا به په نجا و سپاردنی کار به کارامه و دلۆین پاک.
  - ٤- هه له وه شانده و هه ملیشایی هه موو حیزبه کان و دپوستکردنی سوپای کوردستان له پێگی نه جینیدی رۆده ملیتوه و سپاردنی چه کی حیزبه کان به و سوپایه.
  - ٥- جیبه جی کردنی یاسای حیزبه کان و یاسای چه ک.
  - ٦- ته رخان کردنی ٩٠٪ ی گومرگو باجو و داهاته گشتی به کان و ده سنکه و ته کان بۆ حکومه تی هه رۆم و ١٠٪ ی بۆ حیزبه کان.
  - ٧- پێکهینانی وه زاره تیکی هه مه لایه ن له گه ل حیزبه کانی قری ناو کوردستاندا.
  - ٨- په گه ستنی ریکخواه جه ماوه ریه کانی خویندگاران و قوتابیان و لاوان و ئافره تان و ژنان و هه ند هه ریه که و له ته نیا یه ک ریکخواه دا.
  - ٩- سپاردنی هه موو ئیزه گه کانی رادیو ته له فزیک به وه زاره تی رۆشنییری.
  - ١٠- نه نجامدانی نااماری گشتی پشیش هه لپژاردنی گشتی په رله مان و هه لپژاردنی داهاتوو له سه ر شیوانی داشی بیت نه ک رۆزه یی.

به باوه پي نيمه شو ههنگاونه له مېرؤدا چاره سرى كېشه كان نه كن. چونكه نهگر گومرگ درايه حكومت نه وسا شوې له سر چي نه كن؟ نهگر ميليشيا نه ما نه وسا به كنى شوې نه كن؟ نهگر چه رامالزا نه وسا به چي شوې نه كن؟ نهگر حكومه ننيكي هه مه لايه نى به هيژ دروست بوو نه وسا حوكمى پاسا نه چه سپړو رنگ له ياسا لاده ران نه گيرئ.

جا نهگر براده رانى سهركردايه تى په كينئو پارتى گوى بهم چاره سهرېبانه نه دن نه وا چوار رنگ يان نهكه وېنه برده م: يا واژ بيننو هه لك بړه خستين بؤ دواى خوپان، با به رده وام بن له سر شو پر به بگدادان له شاره كان دوورخه نه وه نا لايه كيان لاهى تر نه واو نه كات، يا بېن په بېك له بېك حيزېدا، با چاوه پوانى غه زه بى جه ماوه رن به راپه رينيكى شو هاتنه سه رجاده مانگرش.

هيوادارېن نامه كه مان راسنېه كانى خستېينه پور چاوه پوانى وه لامېن

له گل ويزمان

خالد محمد خال

شيخ سالار حفيد

رفيق توفيق قزاز

كامل زير

جمال شالى

موشيار بابان

د. نهاد فاضل

جلال سام شاغا

ليژنه ي كوشنى نه ته ويه

۱۹۹۴/۱۲/۲۶

شم راگ باندننه مان له رژيمه ي (شالاي شازادى) ژماره ۲۶۹۴ رژيى ۱۹۹۵/۱/۲۲ ل و له نامېلگى پرله مانى شهيد ل ۲۸۳-۲۸۵ پلاوكرابه وه، خه لكېش سه دان وينه يان له بركونه وه له ناو وه دهره وه و لات بلاويان كرده وه. نه بوايه من شم به سه رها تى نامه يم له نامېلگى (كوردايه نى و سه ريه خوږى) كه سالى ۲۰۰۲ چاپكرا پلاوكردابه نه وه. به لام له و ساله دا پارنىو به كېتى له بېكتر نزيك بوونه وه منفيش وتم: با له م كاته دا بړينه كانيان نه كوليننه وه، به شكمن بوو نيداره كه په كخه نه وه، به لام نه وه هر نه بوو، بؤيه نيمستا له ناو شم بيرده وريانه دا، شم چېنگه يم بؤ كرده وه وهك به لكه نامه يه كى مېنوويى. نه وهش وينه كانى ليژنه ي كوشنى نه ته ويه:

له‌وه‌لامی داوايه‌کی به‌رێز هيمدادی حه‌سيندا بۆ نامه‌ی ماجةستیره‌که‌ی

پێشنیه‌وه‌ی ١٩٩٤/٩/١٢ له‌هۆلی دادگای سه‌لێمانی، مژده‌ی شه‌وه‌ت داسنی که‌ نامه‌ی ماجةستیره‌ که‌ گۆزه‌رێنێت، شادمان بوم و هيوادلم سه‌رکه‌وتوبوێت.

چۆنیه‌تی به‌يه‌نده‌ی من به‌ گوشاری هيواله‌، ئه‌که‌ پێته‌وه‌ بۆ ئه‌و گره‌وه‌ی سالی ١٩٥٧، بۆ جوله‌ترين هه‌له‌به‌ست له‌سه‌ر به‌هاری کوردستان سازکرا، ئه‌و کاته‌ من دوورخراوه‌یه‌کی سیاسي بوم له‌ ئه‌وه‌غریب، له‌ ینگه‌ی رۆژنامه‌ی ژينه‌وه‌ هه‌واله‌ که‌م خۆپێنه‌وه‌و به‌پیر گره‌وه‌که‌وه‌ چوم و ئه‌نجام به‌په‌سته‌دا نامه‌یه‌کم بۆ هات که‌ هه‌له‌به‌سته‌که‌ی من به‌که‌م ده‌رچوه‌وه‌. نامه‌که‌ خه‌م و په‌ژاره‌ی دوورخراوه‌یه‌که‌می ده‌وانده‌وه‌. به‌تایبه‌تی بۆ ئه‌وسای مێنێ که‌ ته‌نیا سێ ساڵ بو به‌هه‌لبه‌ستون ئاشنا بوبوم!

لێژنه‌ی گره‌وه‌که‌، به‌پێزان: ره‌شید عارف و عه‌لانه‌دین سوچادی ئه‌نهر سانیپ و شه‌مال سانیپ بون. دوا‌ی وه‌رگرتنی خه‌لاته‌که‌، رووی ئه‌وه‌شیا ن لێنا م که‌ سه‌ربه‌رشتی و سه‌رنه‌نووسه‌ری گوشاری هيوای یانه‌ی سه‌رکه‌وتن به‌که‌م که‌ تازه‌ ره‌زانه‌دیی بۆ وه‌رگیرابو، کاک شه‌مالیش رووی ئه‌وه‌ی لێنا م که‌ له‌رادیه‌ی کوردیه‌ی به‌غداد گۆشه‌یه‌کی وێژه‌یی وه‌رگرم، هه‌ردوو داواکه‌ به‌سه‌ندکرد، پێته‌وه‌ی ئه‌وه‌ بدرکێنم که‌ من دوورخراوه‌یه‌کی سیاسي به‌دزی پۆلیسه‌وه‌ هاتوچۆی به‌غداد ئه‌که‌م.

کاتێ بۆ گۆشاره‌که‌ ده‌ست به‌کاربوم، روانیم مامۆستا که‌ریم زانستیش بۆ هه‌مان مه‌به‌ست رووی لێناوه‌، پێکه‌وه‌ نه‌خشه‌ی کارمان کێشا و مانگی ته‌مموزی ١٩٥٧ ژماره‌ (١) سان خسته‌به‌ر ديه‌ی خۆپێنه‌رانی ئازیزه‌وه‌. مامۆستا که‌ریم به‌زۆری کاری ئیداری و ژمیریاری و سه‌ربه‌رشتی چاپی گرت ته‌ستۆی خۆی، دوا‌ی ماوه‌یه‌ک به‌رای خۆشه‌ویست و دلسۆزم محمەد نووری عارف (د. محمەد نووری عارف) هاته‌ پالمان و ئه‌ویش ده‌س به‌کاربوو له‌که‌لامندا، چه‌ند مانگێکی خوشکی به‌پێزم نه‌سرین خان (د. نه‌سرین فخری) کاری له‌که‌لدا کردین، به‌لام مامۆستا که‌ریم زانستی له‌دوا‌ی ژماره‌ (١١) ی سالی (١) وه‌و خۆی کشانه‌وه‌، مامۆستا حافظ مصطفی قازیش مدیری مه‌ستۆلی گۆشاره‌که‌ بوو، مامۆستا حافظ خۆی ژمیریاریبوو له‌که‌مپانیایه‌کی مامۆستا رشید عارف. به‌وه‌یه‌وه‌ که‌ ئه‌وسا ئه‌و له‌ده‌رچوانی کۆلیج بو، کرابو به‌ مدیری مه‌ستۆل، هه‌ندیک یاره‌مه‌تیشی ئه‌دا، پته‌ایه‌تی له‌هه‌لبه‌زاردنی ئه‌و نوسینه‌انه‌دا که‌ به‌بایینی بۆمان ئه‌هات، خاوه‌نی ئیمتیازی گۆشاره‌که‌ش یانه‌ی سه‌رکه‌وتن بو له‌به‌غداد.

راسته‌یه‌کی یانه‌ی سه‌رکه‌وتن نیوه‌ندیک رۆشنه‌بیری ئه‌وه‌بیانه‌ی کوردی بوو، زۆریه‌ی ئه‌و کوردانه‌ی له‌خۆگرته‌بوو که‌ له‌به‌غدا ئه‌ژیان. رۆژێکی گرنگی هه‌بوو له‌په‌ره‌پێدانی هه‌ستی کوردایه‌تیدا، جگه‌ له‌کۆبوو کۆبوونه‌وه‌کان، قوتابه‌خانه‌یه‌کیش بو بۆ وینه‌وه‌ی وانه‌ی زمانه‌ی کوردی، جگه‌ له‌و کوردانه‌ی زمانه‌که‌ی خۆیان له‌باده‌ نه‌مابوو، ژماره‌یه‌کیش عه‌ره‌ب ئه‌هاتنه‌ ئه‌و ده‌روانه‌وه‌ که‌ بۆ فیزیونی کوردی ئه‌کرایه‌وه‌، یانه‌ جیه‌کی کۆبوونه‌وه‌ی قوتابه‌یه‌ کورده‌کانیش بوو له‌به‌غداد، ئه‌و قوتابه‌یانه‌ کۆبوونه‌وه‌ سیاسیه‌کانی خۆیان له‌بانه‌دا ئه‌نجام ئه‌دا. به‌هۆی یانه‌وه‌ کورده‌ فله‌یه‌کانیش له‌به‌غداد به‌کوردانی سۆزان و بادیه‌تان ئاشنا ئه‌بون. یانه‌ که‌ ئی چالاکیی تریشی ئه‌نجام ئه‌دا.

گوشاری هيواش قوتابه‌خانه‌یه‌کی کوردایه‌تی گشتی بو بۆ ئه‌و رۆژه‌. پێنوسسی نووسه‌ره‌ گه‌وره‌و ناودارو به‌په‌شته‌کانی ئه‌و سه‌رده‌مه‌ی له‌خۆگرته‌بوو، جگه‌ له‌نووسه‌ره‌وه‌سته‌یاره‌ لاه‌کان، له‌زۆریه‌ی

ژماره کاندای نومی نوموړه به پرتله نووېاره نه بوونه وه: عبدالقادر قهراز، جمیل رږډبه یانی، ا. ب. هوری، شاکر فتاح، محمد مصطفی کوردی، احمد خواجه، شیخ حسن شیخ حه مه ماری، محمد توفیق وردی، کاکای فلاح (به نومی روناک محمد) وه (که ساری لیتیکدایوینو ولسان نه زانی کچه کوردیکه که له و رږډه دا نوسری نافره ته کم بوو، منیش بز هاندان لیکولینه وه په کم له سره کردی، عثمان رضا علی، کاردوخی، محمد سعید جاف، شیخ محمدی خال. ت. ب. مریوانی، ج بابان، شاره زه، جوړی، ناکام، احمد غفور.

له نوموړه لاره کانیښ: شه مال سائیب، مصطفی صالح که ریم، فاضل نظام الدین، عبدالله میدیا، غه مبار، غه مگین، محمد نوری توفیق، مه، نوری ناله بانی، فزاد زکی هه ناری، محمدی مه لا که ریم، فاتح عبدالکریم، پرشنگ، ساجد ناواره، بیمار، هوشیار، وه ریز، فزاد عزت، نه منیش مه ریز که ریم. له هه ستیاریښ: کامه ران، کاکه شوان، دلزل، صالح یوسفی، هوری خالد دلزل، شاربازوپی، دیلان، خالد رشید، نه سرین فخری، د. د. رسول، غه مبار، مدووش، قدری جان. له پرتیکه کانیښ: د. عبدالرحمن عبدالله، د. نامق نادر، د. قاسم شال، د. مریوانی، د. انور کریم، د. وریا رواندزی.

جگه له وانه، ژماره په ک نوموړو هه ستیاری تریش که به نومی خوازلو، یا به پیت به رهمه کانیان بلاونه کردوه نومسینه کانیان نووېاره نه بوونه وه. نوموړو هه ستیاری تریش هه بوون که کم که به رهمه میان له هیواد بلاونه کردوه.

منیش به نومی کامل، ژیر، هینو رږډ جاریش به یی ناو به رهم بلاونه کردوه، داخم ناچن که من ناگادر نه بووم له و ه هر جار به نومی (هین) وه نه منووسی، له تیران هه ستیاری به پرت هینمی مهابادیان نه گرتو تووشی لپرسینه وه نه شک نه جان نه بوو! که هاته نه مدیو، به دم شه په وه په کترمان ناسی، به لام من داوای لپوردم لیکر.

هیوا گه ل باب نه تی گرتووه خزی، وه: شه دب، زانست، زمان، نه ندروستی، کشنوکال، کومه لپه تی، میژوو، چیرک، هه لپه ست، توژینه وه، هونه، رهنه سازی... هند.

هیوا نه گرجی کوفارنکی سیاسی نه بوو، به لام نیمه له و ده رگایه شمان هر نه دا، بگره هندی جار شتی ولمان نه وت که نیستاش هه مو نوموړیکه زات ناکا بیلی، بز نمونه من له پیشه کی ژماره ۲-۳ سالی ۲-۳ نومسپووم: پیروسته نه ده که مان شه رخان بکین بز سوودی شپوش و نازاد کردنی کوردستانی تورکیا و تیران په کفستی نه م پارچانه له ژیر نالیه کی په کگرتوودا. له هه لپه سستی کوردستانی من دا ل ۶۳ ژماره ۴-۳ سالی ۲-۳ نه لیم: نه مرق نه بپین نیشتمان وه ک گولای به هاری جوان، کولمی سوو چایو گه شه، نوموړی پرتیکه بن خه شه، تیا بلاره و نه دی زوو، بز کوردستانی په کگرتو.

له هه لپه سستی (بز جواننکی دیل) دا و ترومه: چار نیه و نه بی روان، پر به دم، به نه په ی پلنگ شاربوئ پر کم، بز راپه پینی هه ولن کوشن، له خه و هه لسانن دنگن جوشن، بز نازاد بوون و مافی کوردستان، زردار، ده ربه گ له گرو چالنان. که له ژماره ۳-۳ سالی ۱-۱ لپه په ۲۶ دپه.

له هه لپه سستی (به هاری کوردستان) یش نه گرجی موی سره که و تنه کی، له رږډ ناسی ژیندا بلاوکرایوه، به لام له سر داخوازی لیژنه که له سر داخوازی ده سستی به پرتو بهری یانه سره که و تن،

له ژماره ۱۰-۱۱-۱۲ سالی ۱۰۰۰-۱۰۰۱ هیوادا جاري کيتر بلوکرایه وه، واتا شه موزی ۱۹۵۷ که له وه لېسته شدا هاتووه: زړمې پېن بېن و چريکې دهنګ، دهنګی بېرک قول و زړم هنګ، لېنې بېته دهر شاولزی خوش، ناوازی گشت بېنېته جوش، زه ماوه ندې وه ها ساز کهن، داله که رغوږ په په وازکهن، تاکو نه وساکه کوردستان، بق خومان بېن و هره بڼه خومان.

جگه له وانه، له ناواختی همدې گوښه دا، وه ک گوښه ی: (چیت نه زانی پرسپار بکه) که نوسه ی نه م دېرته سهریه رشتی نه کرد، بق نه وه ی کوردایه تیه کی دلداری هه ستیار بڼه مه وه یادی خوښه ران، پرسپومه: نه م هونراوه په هی کتیه؟ نه ی ره قیب هره ماوه قهومی کرد زمان نابشکنتن دلنه یی توپی زه مان، که له لاپه په ۱۳- ژماره ۲- مسالی ۲- بلوکرایه وه، هیوا گرنگیه کی زوری نه دا به په خفته سازن، له ژماره ۱- سالی ۲- لاپه په (۸۰) دا گوښه په کی تازیه کرد وه به ناویشانی (له ژماره ی پېشوروا)، ژماره ی پېش نه م ژماره یی سپارد به ژماره یی ک نوسه بق ره خنه و لیکولېنه وه. من که خرم سهریه رشتی نه م به شم نه کرد، ماموستا سعید ناکام ره خنه ی له وه لېسته ی من گرنبو که وتبوم: من که دیم له ره ی شه پو ل شنه ی شالی کوردستان، تیکه لاو نه بن له گه ل جریوه ی نه ستیره ی به یان، نه کاته هیواو نامانجی دووم هردو پیکه وه. نه بن به پرشنگ گولای سووم نه گه شپته وه، له گه ل نه وه شدا به نه مانه ته وه به سنګینکی فراوانه وه، ره خنه کهیم بلوکړده وه، بېن نه وه ی وه لامینکی بده مه وه، نه گهرچی ره خنه کاشی له جیبی خویدا نه بوو.

گوفاری هیوا بق هاندانی نوسه ران، گره وی ساز نه کرد، له ژماره ۱۲- سالی ۱- لاپه په (۷۱) دا، مه دالای هیوا، مه دالای زیوین، ته رخان کرد بق په که می نه و نوسه رانه ی له گره وه کانی هیوادا سه رنه کهن، خه لانی تریش بق دووه مه کان ته رخان کرد. له ژماره ی دا گره وی (چیروک بق شاتق) بلوکرایه وه بق جوانترین شاتق نامه ی خومالی و شاتق نامه ی وه ریگېراو.

وه ک راستیه که نه شه نه وه ش بدرکینن که گوفاری هیوا نه توت له کوردستاننکی نازادا دهر نه چن! هیچ رۆژنک له رۆژان وینه په کی مه لیکي ننډا بلاونه کرایه وه له کانتیکدا هه بوو له لاپه په ی په که می کتنبینکی زمانه وانې دا یا کومه لایه تی دا یا مینووییدا وینه ی مه لیکي عیزاقی بلاونه کړده وه، هیچ وشه په کیش یا دېرک له هیچ بڼه په کی نه و رښته بلاونه کرایه وه له هیوادا.

پانه ی سهرکه وتنو گوفاری هیوا، له گه ل ده سکورتی و که مده رامتیه که شیدا چه ندرج بلوکړده وه که ناماده په بق چاپکړدنې په لوی نوسه ران له سه ر نه رکی پانه خوی، نه وه بوو مینووی کردو کوردستان دانه ی شیخ محمدی هه ردرخ، وه ریگېری محمد فیدمان چاپکړو بلوکړده وه.

بېره وه ریبه کانی من له گه ل گوفاری هیوا پانه ی سهرکه وفتندا ده گپته وه بق نه نیا دوو سالی ۱۹۵۷ و ۱۹۵۸ دوا ی نه وه له گوفارو پانه کشامه وه.

له گه ل رښمدا

به دواډا چوڼيک له سهر و تاريخي کاک فرياد رهواندنډی

له باره ی په ککرتنه وه

بیرۍکې په ککرتني حيزه کوردستانه کان، بیرۍکه په کي دتيرنه، به کورده بيش هه نځای بډ نړاوه، پارتی دیموکراتی کوردستان پټکاته ی پاشماوه ی دلرکه رو شوقش و رنگاری و هیوايه، په کيتي نيشتمانی کوردستانیش پټکاته ی شوقشگنپران و رهنجده رانه.

نوسه رانی کوردیش هميشه داوای په کيتيان کړېوه، ئیستا خواستی جه ماوهر په کيتي ریزه کانه، به هر چاويلکه په کيش برونزقته کيشه ی کورد، له پله ی په کم دا چاره سهر له په کيتي دا شه بفریفت، به تاقیکړدنه وه دهرکه وئووه، بډ په ککرتن په کيتي تاسر نابډ، هالبهت نه وه ش ديارده په کي تاراده په ک تايپهت به کورده به موی نه بونی قوازه په کي سیاسيپوهو به موی نه و زیانانوه که له کورد کورنوه له نه نجامی بویه رکه کید، نه گینا نه م په رۍشپه بډ په ککرتن نه نه بوو، بگره هر پټویستیشی نه نه کړد.

له دواي راپه رینه وه، هه ولټي کړده یی بډ په ککرتن، له نوسه ی نه م دتیرانه وه دهستی پټکړد، درژده نه نجامی نه وه ولانه له نامیلکه په کدا بلاوکړلوه ته وه^(۱). لیژنه ی کوششی نه ته وه بيش کوششيتي زځی له م باره یوه هیه، له م دوايه شدا مامؤستا فلک الدین و د رۍ گزمه کيان سهر له نوډ شله فاندوه، به دواي نه واندازمه په ک نوسه ی تریش. وا بډ په کهمجار کاک فرياد رهواندنیش له (کوردستانی نوډ) لوه لدره گای نه م باسیدا که نه مهان سهرنجيتي تايپه تی نه وئ، چونکه خه لکی چاوه پوان بوون که له لایه یی په کيتي نيشتمانیپوه شتیک بییست. نه وه ی مایه دلخوش بوونه، نوسینه که ی کاک فرياد، په ککرتني رت نه کړېوته وه، به لکو مرجیک بډ په ککرتن دانته و نه لئ: (پټویسته له خال له په ک جياوازه کانه وه دهست پډ بکړئ، نه که له خاله هاو به شه کاند)^(۲). نه مهش مرجیکه باوه ر ناکم کس لاریی ئ به ډ. به پډ مام جه لالیش هر هه مان بډ چوونی هه بوو که رۍ ۱۹۹۶/۳/۲۳ له قه لاجوان دیده نیم کړو پټشنياری په ککرتني په کيتي و پارتیم بډ کړد: رۍ ۱۹۹۶/۳/۳۰ که نه و بډ چوونه و پټشنيارم به به پډ کاک مسعود گه ياند، نویش پټشنيارو بډ چوونه که ی په ساند کړد.

له راستیدا خالی جياولز نه که له نتيوان دووپارتی دا، به لکو له نتيوان دوو که سپشدا هه نه بډ، به لام کاتي ژماره په ک له تاکه کانی کومه ئ په ک نه گډن بډ دروستکړدن حيزيتک نه و بډ گومان نه یی له سهر خال جياوازه کان پټک بډ.

بډ نمونه: ئیستا منو کاک فرياد رمان جياوازه له سهر هه نځک بابته که له و وتاره ی نه ودا هاتووه:
(۱) نه و نه لئ: دواي هه لېژلردن حيزی گه لو پاسؤو سوسيالیست په کيانگرت بډ نه وه ی دلړاندنی خویانی له و هه لېژلرته دا پډ بشارنه وه.

^(۱) برونه کامل ژیر: کوردایه تی و ده ولتيتي کورديی سهر به خؤ، چاپی سوېد، ثابى ۱۹۹۴.

^(۲) نه م وتارم رۍ ۱۹۹۶/۱۲/۱۱ نارد بډ رۍ نامه ی (کوردستانی نوډ): به لام بلاوی نه کړده وه.

بەسەرھاتى قەلەمىك

كامل ژىرو نەزمونى رۇزنامە نووسى

لەسەر وتارىكى رەختە نامىزى من،

رەفىق جىلمى لەئىبراھىم نەخمەد زویر بۇو

رەفىق جىلمى - زىر

راستە بەھرە زىگماكىيەكە پالېتوئەنەرە، بەلام ھەندى چارىكە وتىش ئەيىتە ھاندەرە ئاراستەكەرى
مىۋە بۇ پىيادە كوردى جۇرتكە يا چەند جۇرتكە لەچالاكىيەكانى ژيان. من بىرم لەوہ نەكرىبووہوہ كە
بىكومە بىوارى رۇزنامە نووسىيەوہ، زىاتر بەسىاسەتەوہ خەرىكىيۇوم، جارجارىش ھەلبەستەم ئەوتو
لەدەرگەي چىرۇك و شاتۇنامە نووسىن و بەشداربوون لەشائۇگەرىم ئەدا.

سالى ۱۹۵۷ كاتىن دىورخراوہ يەكى سىياسى بووم ئەئەبوغرىپ، بەشدارىم لەگرەوتكى وژەپىيدا كىرد
كە بۇ جىوانترىن ھەلبەست لەبارەي بەھارى كوردستانەوہ سازىدرايوو، ئەو كاتە ئەمەن ۲۲ سال بوو:
بەتەماي سەرگەوتنىكى ئەوتو ئەبووم لەو گرەوہدا كە لەرۇزنامەي ژىن دا پلاوكرابووہوہ بەرىكەوت ئەو
ژمارەيەي ژىنم بەرچاوكەوت. كەچى بەپۇستەدا نامەيەكم بۇ ھات مىزدەي ئەوہي تىندا بوو كە
ھەلبەستەكەي من بەيەكەم دائىزەو لەلايەن لىۋنەي تايەتەي گرەوہكەوہ.

كاتىن چىووم بۇ وەرگرتنى پاداشتى گرەوہكە، رىوانىم درزى ھەندى دەولزە خەرىكە لەپىمدا
ئەكرىتەوہ! مىنك كە لەوہوپىش ھەر خۇپىشاندا نىكە يان چالاكىيەكى گىشتى سىياسى لەسلىمانىدا
ئەنجام بدرايە، بەشدارى بىوماپە يا نا، چەند مانگىك لەسەرى ئەگىرام و جارىكىش بۇ ماوہي ھەوت
مانگىو بىست رۇز لەسەريازگەي شوعەيە خراپە زىندانەوہ دىواجارىش ئەف كىرام بۇ ئەيوغرىپ و
لىزەش دەسبەسەرتكى سىياسى بووم، كەم كەس ئەيانويزا قىسەم لەگەلدا بىكەن، ئەوہ چىكە لەبارى
خراپى ئابوورىم، بەلام كە بەندىي پۇلىسەوہ چىوومە بەغدا بۇ وەرگرتنى پاداشتى ھەلبەستەكەم،
روانىم لىۋنەكە بايەخىكى تايەتەم پىئەدەن.

مامۇستا رەشىد عارف داۋاي لىكردم بىمە ئەندامى يانەي سەرگەوتن و قىشنى يانە، تازە شىمىتيازى
كۆتۈرلىكى بەناۋى (ھىوا) وەرگرتوۋە، رىوولۇتسىيەمەن ئەو كۆتۈرەيەن بۇ دەرگەم، شەمال سائىب وتى
مامۇستا كاملى كاكەمىن بەپۇزەبەرى رادىئو كوردى لەبەغدا وتوئەتەي كۆشەيەكى ئەدەبى وەرگىرم
لەئىستىگە، ھەندىو داۋاكەم پەسەندىكرد، داۋاي ماوہيەكىش ھەر رەشىد عارف لەكۇمپانىيە كەرەسەي
خانوبەرە دايەمەن زاندم سەفەرىي يۇگسلافيش داۋاي لىكردم وانەي كوردى پىئىلىمەوہ كە بەم كارانە
دەسكەوتى مانگەن شەم گەپىشتە ۱۴۵ دىتار كە ئەو كاتە مانگەنەي فەرمانىبەرىكى مامناۋەندى لە ۲۵
دىتار تىپەپى نەئەكرد. بەو جۇرە تىكەل كارى رۇزنامەوانى و رادىئوكارى بووم.

له مینۆوی رۆژنامه نووسی کوردی دا؛ به دواى کوردستانه گى به گه م رابەر میقداد مه دحه ت به درخان

نیرا هیم نه حه د

دا، گه ئی رۆژنامه و گۆفاری کوردی روناکیان مینى، به لām له روى قه واره و به رده وامینى و نه من درى زى و بایه خى مینۆوی و نه ده بى به وه، نه گه ر گۆفاری گه لاویژ بایه خینکى تاییه نى هه بى، نه وا گۆفاری هیواش چاروگى گه شى رۆژگارى خۆپه تى. شه م گۆفاره له چار سه رده مه که گى خۆیدا قوتابخانه یه کى کوردایه نى بوو، پینۆسى نو سه ره گه وه وه به پێشه کانی نه وسای کوردی له خۆگرته بوو، له ده رگای شه ده پ و زانسته و زمان و نه دروستنى و کشتنوکا ل و کومه لابه تى و مینۆ و چیرۆک

هه ئی سه ست و نوێژنه وه وه وه نه رو ره خه سازى شه دا. له پوى سیاسیه وه، نه گه رچى گۆفاره که سیاسى نه بو، به لām ئیعه له وه ده رگایه شمان شه دا وه نه ئى جار قسه مان له نازادگرى کوردستان و

یه کخسته نه وه ی پارچه کانی کوردستان و ئالای کوردی و کوردستانى به ککرتو شه کرد به تاییه تى له دوو توپى نو سین و هه لبه سه کانی منه وه که له ژیر ناوی کامل ژیر، ژیر، هینم، هه نه ئى جاریش به بى ناو په خشم شه کردن.

بیره وه ریه کانی من له گۆفاری هیوا دا، وه ک رۆژنامه نو سیک، نه گه پێته وه بۆ نه نیا دوو سالى ١٩٥٧؛ ١٩٥٨. دواى شه وه خۆم له گۆفاری هیوا و یانه ی سه رکه رتن کشانه وه. ئنجا سالى ١٩٥٩ له پارتن دیموکراتى کوردستان وه داوايان لیکردم که پاشکۆ رۆژنامه ی (خه بات) به کوردی هه فته ی جارێک ده رکه ی، بۆ شه م کاره سه ره تا نه نیا مامۆستا حیلیمى مه ل شه ریف یاریده ی شه دام. به هۆى شه و رۆژنامه ی وه له گه ل هه ستیاری گه وه ی عه ره ب مه مه د مه هدى جه واهرى په کترمان ناسى، چونکه رۆژنامه که مان له چاپخانه یه کدا چاپ شه کرا که نه ویش رۆژنامه یه کى به عه ره بى ئیندا چاپ شه کۆد. گه ئی جار له و چاپخانه یه دا شه ومان رۆژ شه کرد وه وه به ده م کاره که مان وه له وێژه و سیاسه ت شه داوین.

له یاده وه ریه کانی شه م رۆژنامه یه دا، دواى شه وه ی مامۆستا ره فیق حیلیمى و مامۆستا گۆران به شداربى کۆنگره ی شه دبایى عه ره بیان کرد له کویت سالى ١٩٥٩، من و تارىکى ره خه ئامیزم ئاڤاسته ی شه و دوو به رپێژه کرد به رامبه ر به و به شدارى کردنه یان، چونکه به شدارى کردنه که یان وه ک دوو شه دبى عیتراقى بوو نه ک وه ک دوو شه دبى کورد. وتاره که م به ناوی (هه) وه به لاکرده وه، له دواى گه پانه وه یان مامۆستا ره فیق حیلیمى له مامۆستا ئیبراهیم شه حه د زویر بوو، رۆژیک له دوکانه گى مامۆستا به شیر موشیر باسى شه و وتاره ی بۆ شه کردم و ئیو ت من به شى زوانى نو سینه که دا شه زانم شه وه وتارى شه وه. پێمو ت مامۆستا من به وتارى شه وى نازانم، به لām نه شعویزا بلێم وتارى منه !

سالى ١٩٦١ وه ک شه داینگى مه که تبه ی سیاسى، لێڤه سراوی راگه باندنى پاسۆک بووم، ده رکردنى رۆژنامه ی (سه ره خۆبى) له شه ستى ملدا بوو، شه و ساله رۆژنامه که مان به تاپ و تاملێرى له به رگرتنه وه

لەوێ ئێمە چەند پرسیارێکی کۆتایی رێزدار (کۆنگرە) دا ژمارە ۲۳ نەپەرژێ ۲۷۰۲
وتووێژێک لەگەڵ هونەر و نیشتمانپەرور و سیاسەتکاری لەمیزی ئەێ کورد ماموستا کامیل ژیر

نا/ سێوان کاوسی - سەرنوسێ کۆنگرە

تۆرگانی کۆنگرە نیشتمانی کوردستان

بلاوکراوە بیری نەتووبی کوردی - نەرویج

ئەو ناونیشانی وتووێژە کە بۆ کە چەند پرسیار و ئەلامێکی گرتبوو خۆ لەبارە بێ مەلە و
بەرەمەکان و کارێکی بیری نەتووبی کورد لە چا و شەستەکانی سەدە رابوو و هێ نەبوونی
هوشیار بێ نەتووبی و باری سەرنج بەرامبەر داهاتووی کورد.

لەم بەرەمەدا کە ئێستا لەبەر دەست خۆنەرەوێ بەرژێدای، لەو دەرگایانە چەندجار دروین،
دوبارە کردنەوێان جارێکی تر لێرەدا، گونجاو نە. تەنیا هێمایەک بۆ دوا و ئەلام ئەکەین:

بەرامبەر داهاتووی کورد، گەشبینم، هێواداریم حیزبایەتی تێکی ئەدا.

بەباوەی مێ نەخشەکانی نێوچە کە گۆزانیان تێدا دەکێ.

چاپ ئەکرد، لەکاتی رەوێکدا کە خەلکی شپێزە دەرچوونی خۆیان بوون، مێو هەندێک
لەهاریانی دەرگای راگەیانندی پاسۆک شپێزە ئەو ئامێرنە بوون، دوو تاپ و بوو شامیری
لەبەرگرتنەوێ چەند رۆژنێک و هەرچی کاغەز و ستێنسڵ و مەرکە بمان هەبوو لەگەڵ مەلەیدەیک
بچوکی کارەبادا نامان لەپێکایێک و گەپاندمانە بیا، لەوێ لەو کاتی رەوێدا دەستمان کردەوێ
بەدەرکردنی رۆژنامە سەرەخۆی کە لەو کاتەدا تاکە رۆژنامەیکە حیزبەکانی بەرەو کوردستان
بوو، لای چەند مانگێک گواستمانەوێ بۆ قەلاچوالان، لەلای کێشمانەوێ رۆژمێش لەکوردستان،
گەراپنەرە سلیمانی و تاپەگرتنی پاسۆک و سوشیاستیش سەرپەرشتاری رۆژنامە کە بوم.

لەئەزموونی رۆژنامەنووسبەدا باری سەرنج بەرامبەر رۆژنامەنووسی ئەوێ کە کارێکی
ماندووئامیز، لەکاتیخدا خەلکی بەرژگەشت و سەیران و بەش و ئاوەلی مێو مەین، رۆژنامەنووس
پشتی بەسەر مێزی نووسین و پیاچوونەوێ چەماوە ئەوێ هەرگیز لەباشترین رۆژگاریدا پاداشتنەکی
بەپەرژێ ماندوونەکیدان، بەلام لەگەڵ دەرچوونی هەر ژمارە بەکدا لەبەرەمەکی، هەناسەیکە
سەرکەوتن ماندوونەکی ئەپەرژێتەوێ.

بۆ ئێنێ ئەگەر ئەمەن بەدەمیە بێنێ، هەول ئەدەم ئێمەیان رۆژنامەیک وەرگرم بەو
هەبەستی نەرخانی کەم بۆ خۆمێ بێرێباوەی کوردایەتی وەک رۆژشەپێرێکی بێ لایەن. بەتایبەتی
ئێستا هێچ رۆژنامەیک نابێم کە سەر بەحیزبێک ئەبێ لەم کوردستانە ئێمەدا. خۆ ئەوێ ئاشکراب
ژمارەیکەسانی بێلایەن لەهەموو کونجێکی جیهاندا زیاترە لەلایەندارانێ حیزبەکان. جا کەوابێ بۆچی
ئەبێ رۆژنامەیک یا چەند رۆژنامەیک گوزارە لەبێدو بۆچوونی ئەوێ نەبێ نەکات؟! ۹

ماڧى مەرقۇپى كورد لەبىر مەرقۇپايە كەنەداو تىروانىنىك لەسەر كىشەى كورد

شىخ مەحمود

لەبەدەمە ئەيانوت وا شەپ ئىمەشى كرتەو! كات سالى ۱۹۳۹ بېو، سازانم چ رۆژنىك بېو؟ بەلام لە ئەيلول ئەو سەلەدا، شەپى دۈەمى جېهانى بەرپا بېو، ئەو كاتە چوار سالو نو مانگىك بەسەر تەمەنى مندا نىيەپېو بېو كە ئەيكرە ۱۹۳۴/۱۲/۲۰.

ئەلەن ئەوئى مەرقۇپى لەكەتلى ئاسا بېدا بەسالىك فەنىرى ئەبىن، لەكەتلى جەنگە بەرۆژنىك فەنىرى ئەبىن، مەنىش گۈنى مەندالەم بە دەنگۈباسى ئەو شەپە ئاشنا بېو، كە شەش سالىكى خايلاندو گەورەترىن كارەساتنىكە لەمىژۈى مەرقۇپايەتەدا.

لەبەرمە خەلگى لەچايلەنەكاندا گۈنپان لەرادىق ئەگرت بۆ مەوالەكەتلى شەپ، فرخى شەمەك بەدەرىزايى ئەو شەش سەلە لەبەرىزۈنەوئەدا بېو.

بەپىتى سەرچاوەكان لەم شەپەدا ۷۲ دەولەت بەشداريان تەداكرىوئەو ۱۱ سەدۈ دە مليۇن چەكدار تەيا بەشدار بېوئە ۱۳۸۴ ئەزەرو سە سەدو مەشتاۋ چوار مليار دۆلار زىيانى داوئە نىزىكەى ۵۰ پەنجا مليۇن كەس تەياكۆزداوئە ۲۸ بېستەو مەشتە مليۇننىك سەقتەو كەم ئەندامى لەباش بەجىماوئە!

ئەو رۆژەى سالى ۳۹ كە فەزەكە بەئاسمانى سەلمانەدا تەبەپى، سەن ئەم ئەزانى خەلكەكە بۆچى وا شەپزەبېوئە بىن ئەوئى ئەو فەزەكەپە هەچ بۆردوماننىك بگات، دوابى زانەم كە خەلكى ئەم شارە مارانگانى فەزەكە بېوئە مارانگانىش لەخشەى گۈرىس ئەسەمىتەوئە! ئەمەوى ۱۶ سالىك لەوئەبەر فەزەكەكەتلى ئىنگىلىز بۆ يەكەم جار ئەم شارەيان بۆردومان كەردبېو كە رەكەوتى ۱۹۲۳/۳/۳ بېو، وەك باۈكم بۆى ئەگىرپامەوئە هەر لەو سەلەدا مالى باپىرم لەسەتەك شەپ جەلال كە لەو كاتەدا مەقتەبى شارپازىر بېو، بەر بۆردومانى فەزەكەكەتلى ئىنگىلىز كەوتبېو، دوابى ئەوئەش سەدان جارەتەر ئەو فەزەكانە بۆردومانى سەلمانەى دەووبەرەكەيان كەردوئە بەمەبەستى كۆزاندەوئە شۆپشەكەتلى شەپ مەحمودى ئەمەر. ئا ئەمەش تەمەن دەرژەكەتلى ئەم ناۋچەپە مەرگەساتەكەتلى ئەو بۆردومانەيان لەبەدە كە چۆن ئەو وشكى مەرقۇپى كوردى پەنگەوئە تەبا ئەسۈتەنزاۋ تەيا ئەكۆزدا. سەرچاۋەو بەلگەنامەكەتلى ئىنگىلىز خۇبىشى باس لەپەشەنلەكارەكەتلى ماڧى مەرقۇپى كورد ئەكات لەو سەردەمەدا، وەك مەژۈنۈنۈس بەرەز دۈكتۈر كەمال مەزەسەر لەنۈسەنەكانەدا باسى ئەكات كە چۆن بەمەزى پەرەسەندى خەبەتلى رەگارىخاۋانەى كوردەوئە، رۆژ بەرۆژ رۆلى فەزەكە جەنگەكەتلى ئىنگىلىز لەكوردستاندا زىانەر ئەبېو، ئەم راستىنە لەبەسەرەمات ووداۋەكەتلى رۆژاننى قۇناغى دۈەمى مەزەشەوئەكەتلى شەپ مەحموددا ئەو خۇ ئەنۈننى. ئىنگىلىز ئەبېست ئەو رەئىسەى شەپ مەحمود لەتەشرىنى يەكەمى ۱۹۲۲دا دابەزەند، زوۋ بەزوۋ زىندەچال بگرتى، رۆلى فەزەكەكەتلى ئىنگىلىز لەجىبەجىكرەتلى ئەو كارەدا گەورەبېو.

رۆڭى ۱۹۲۴/۵/۲۰ ئەو فېزىكانە بەخەستى بۆمبارانى شارى سىلېمانيان كېرەتتە. بەر لەو ەش
 فېزىكانى ئىنگىلىز ناوچەى باسنىنانىشيان بۆرېومان كېرەتتە. لەرۆڭنى شوقىشى بېسىتىدا ئىنگىلىزە كان
 چەند جارىڭ فېزىكانى ناردۆتە سەرگەل ناوچەى كوردستان بۆ ەپەشەو چاوترساندن. ناو ەندى
 ئەيلول ۱۹۲۰ يىش دوو فېزىكەى ئىنگىلىز بۆرېومانى بارام ئااواو ەلخەو چەند گوندىكى تىرى ناوچەى
 ەورامانىان كېرەتتە بۆ دامركاندەنەو ەزىلەكان كە ەمىشە لاپەنگىرى شىڭ مەحمود بېوون، دواى
 ئەوانە رۆڭى ۱۹۲۱/۱۲/۲۴ دېسان فېزىكەى ئىنگىلىز لەدو جىگەو ەپەلامارى ەزىزەكانى شىڭ
 مەحموديان دلەو، بەر لەو ەش رۆڭى ۱۹۲۱/۲/۹ چوار ەزار گوللە رەشاشو بېسىتو پىنچ بۆمباريان
 لەناوچەپەك لەدوورېى سىلېمانىيەو گېرۆتتە شوقىشگېرپانى كېرەت. لەرۆڭى ۱۹۲۱/۲/۲۲ پىشەو ە
 بۆمباريانەزەكانى ئىنگىلىز بۆ ماو ەى چەند رۆڭىكە لەسەر يەك كەوتتەنە گېبىنى گونددو شارۋچەكانى
 دەوورېى خانەقېن، بەتايىبەنى ەقۇرېن شىڭخان و كانى كرمانچو شاھولزىو باخ ەنانو بېلۇلەو
 قۇرەتو گوندەكانى عوسمان بەگى سەرەك ەزى شەرەف بەيانىو چىاى سورخو ناوچەكانى سەر
 رووبارى ەبباسان، رۆڭى ۳۰ مارتىش ژمارەپەك لەو گوندەنى كەوتتەنە باشوورى دامىنى زنجىرە
 چىاى قەرەداخەو، بۆمباران كران، بەپىنى بەلگەنامەكانى ئىنگىلىز خۇشيان ئەنە ئەو رۆڭە نەو ەتو
 پىنچ ەزارو دووسەد گوللە رەشاشيان گېرۆتتە ئەنە سى لەو گوندەنى باشوورى قەرەداغ، لە
 ۱۹۲۱/۴/۵ يىشدا ەزى ئاسمانى شاىانەى بەرىتانى، بەتەندىو بېنەزى بۆمبارانى ناوچەى ئاوبارىكان
 كېرەتتە، رۆڭى ۵/۵ يىش فېزىكانە گ. گاردنەر كە لەگەل ەزىزە دەستە شىئەنى خۇيدا لەسلىمانىيەو ە
 فېرېبوو، دەوورېى شەست تا سەد لەشوقىشگېرپان ژمارەپەك ولاخى قەلتاخ كراوى لەناودارو دىرەختو
 جۆگەكانى باشوورى ئاوبارىكا بەدى كېرەتتە ەزىرى بېرۆتتە سەر، گىشت فېزىكە بۆمباريانەزەكانى
 پۇلى (۲۰ ە ۵۵) بەدىزىاىى دوا ساتەكانى ئەو رۆڭە خەرىكى بۆمبارانى ئەو ناوچەپە بېوون، ەر ئەو
 گاردنەرە يەكەم كەس بوو كە رۆڭى ۲۰/۲ شوقىشگېرپانى لەگوندى بانى مورت دۆزىو ەتەو بەھاوكارى
 لەگەل چەند فېزىكەپەكى تر بۆرېومانىان كېرەتتە. سەرەتاي نېسان دېسان دەستەپەك شوقىشگېرپى تىرى
 لەگوندى دەروازەك بەدى كېرەتتەو رابەرى ەزىرى ئەولنى كېرەتتە، ەر ئەمىش بوو رۆڭى ۵/۵ شوپىنى
 شىڭ مەحمودى لەئاوبارىك دەستىشيان كېرەتتەو ەپەلامارى داون. رۆڭى ۱۷/۴ يىش رابەرى ەزىرى
 فېزىكەكانى بۆ سەرگان كېرەتتەو دواى چسوار رۆڭە ئەو ۲۱/۴ لەسپاگېز ژمارەپەكى تىرى
 لەشوقىشگېرپان بەدى كېرەتتەو بۆرېومانى كېرەتتە. ئىنچا بەرامبەر ئەو ەزىرە دېندانەنى گاردنەر بۆ
 سەر نەتەو ەپەكى لېقەوماوى يەش بەش كراوى لاوازىن چەكى ھاوتا، گاردنەر مەدالپاى خزمەتى بالاى
 ەراو ەتتە.

چگە لەو گاردنەرە لەلىستەى راپۆرتەكانى ئەوساى شەپدا، نەونەى تر لەم بابەتە بەرچاا ئەكەتتە،
 ئەقسەرى فېزىكانە سېنىنى جۆزۇف كار ۱۸۵ كاتۇمېر فېرېنى ئەنە لەكانى ەزىرەكانى ئاوبارىكە بانى
 مورتو گوندەكانى ئەو دەوورېەردا تۆماركېرەتتە، لەسەرەتاي مانگى كانوونى يەكەى ۱۹۳۰ يىشدا ئەم
 فېزىكەوانە ۱۹۹۶ كاتۇمېر ئەنە بەسەر سورداشو دەوورېەرىيەو بوو. جونسن وليەمزىش كە دواىى
 بوو يەككە لەەرە فېزىكەوانەكانى جېهان، لەو ەزىرەدا بەشدار بوو كە مارشالى فېزىكەوان جېمىس

رۆب له چه ژنی کریمسدا سالی ۱۹۲۳ کریمییه تیه سه ر مالی شیخ مه محمود له سلیمانی، به کورتی فرۆک جه نگیه کانی ئینگلیز به هه زاران کاتژمێر له ئاسمانی کوردستاندا دژی شۆڤشگێڕانی کورد جهنگاون^(۱).

که واته ئه و رۆژهی سالی ۱۹۲۹ که ئه و فرۆکه په هاته ئاسمانی سلیمانیوه، خه که که ناهه قیاب نه بوو به و جۆره شهڕه زه بوون، منیش مه بهستم له گه پلنه وه بۆ شۆڤشه کانی شیخ مه محمود دهوری فرۆکه کانی ئینگلیز له له ناوێردنی ئه و شۆڤشه دا هه ندیک وانه و په نده، به ر له م نووسینه شمه له لیکۆلینه وه په کدا به ناوێشانی (هکومه ته که ی شیخ مه محمود بۆ سه ر نه که و ت؟) که له یادی هه فئاسالهی دامه زانانی ئه و حکومه تدا (۳ تا ۱۰/۱۱/۱۹۹۲) له هۆلی رۆشنپیری جه ماوه ر له سلیمانی پێشکه شمه کرد^(۲)، به رۆژی له و باره به وه دوام و نشتی ئیستاش هه ندی وانه و په ند له به سه رهاته کانی رابوردماوه وه ریگرن وه:

۱- ئا کورد نه بیته خاوه نی چه کی به رگری ته واری خۆی، یا پالێشگێکی نۆڤه وه ئه و ته و ته ئیستای باشووری، نابێ جارێکی شه سه رانی کورد، خه لکی شاره کانی کوردستان به نه زۆر مه ترسی بۆ ما بارانه وه، به لکو چاکتر وایه ته نیا په نا بۆ شه پی پارتیزانی به ریت که ته توانی به ژماره یه ک جهنگاوه ری که م زیانی گه ره له دوژمن به ری. شه پی پارتیزانی به بێ ده سه و شاندن له نا و پایته خت و شاره کانی دوژمندا، کاریگه ری به کی ته و ته ی نابێ.

۲- گرانه تر زه بێک که له شۆڤشه کانی شیخ مه محمود که و ت، به هۆی فرۆکه کانی ئینگلیزه وه بوو، حکومه ته که ی شیخ مه محمود شۆڤشه کانی به هیزی ئه و ساری ده سه لانداری عه ره پ له نا و نه شه برا، ئیستاش هه وایه، هیچ کام له داگیرکه رانی کوردستان، به و ته وه ی رزگارخوازی کوردی پێ له نا و نابێ ئه گه ر زله یزه کانی دنیا پالێشتیان نه کات، له م دیدو بۆ چوونه وه پتویسته کوردیش هه میشه له هه و له داندان بۆ زامن کردنی ئه و ساری ته له گه ل ئه و زله یزه و دا بێ کردنی پالێشتیان بۆ کورد. چیه تر له وه زیاتر به به رگر نه وه ی چه په کان هه لسه که و ت نه کات و نیای هیزو ده سه لات نه کاته دوژمنی خۆی.

۳- ئینگلیزه هه ر له سه ره تاوه، له و رۆژه وه که ویلایه تی موسل له ده وه ئه و ته عوسمانی دا به را و پێش ئه وه شه نه یوستوه کورد بیه تته ده وه ئه یکی سه ره خۆ. ئه و بارانه ش که دای به شیخ مه محمود بۆ دروست کردنی حکومه ته که ی، پا بۆ مامه له کردن له گه ل شیخ مه محمودا، ئه وانه ته نیا کار ته گوشار بوون بۆ سه ر عه ره بی عێراق که ملیان پێ که چ کات بۆ خواسته کانی خۆی، ئه گه رچی نه شی ئه و یست کورد بیه شین له مافێکی وه تۆ تۆ ته می.

۴- ئینگلیزه له پێش دروست کردنی ده وه ئه ی عێراقه وه، چاوی له و ته که ی کوردستانه وه به وه. مه به سته یی له دروست کردنی ده وه ئه ی عێراق به م شه یه یی ئیستاس له عێراقی گۆڤ و باشووری کوردستان، ئه وه به وه که عه ره بی عێراق بکاته پاسه وان به سه ر نه و ته ی کوردستانه وه، هه ره ها به ده وری ئه و نه و ته دا کومه لگایه کی فره نه وه یی و فره ئاینی هه بی بۆ ئه وه ی ئه وانه به کێشه و ئاژاوه دو به ره کی خۆیا نه وه، نه بانیه رۆژه سه ر ئه و، له راستیدا به ریتانیا به ر له کورد، ده سته فه په نسای هاو په یمانی خۆیشی به یی رێکه و تنفامه یه ک له مانگی ۱۲ ی سالی ۱۹۱۸ که به پێی ئه و رێکه و تنفامه فه په نسا و لایه تی موسل به جیه تته بۆ به ریتانیا، جا به ریتانیا ش که ده سته

هه‌په‌ن‌سای هه‌په‌یانی پێش‌خوێ خۆی کوردی تازه‌ ناه‌ش‌ن‌ای ب‌ری و ش‌ق‌ش‌و ح‌ک‌و‌م‌ه‌ ت‌ک‌ه‌ی ش‌ی‌خ مه‌حم‌و‌دی هه‌لو‌ه‌ ش‌اند‌ه‌وه‌، ئه‌وه‌ له‌ئه‌نج‌ام‌ی ئه‌وه‌وه‌ نه‌بو‌وه‌ که‌ ئینگ‌لیز له‌نا‌خ‌یا دو‌ژمن‌ی هه‌په‌ن‌سه‌و گ‌ور‌بو ش‌ی‌خ مه‌حم‌ود بو‌وه‌، هه‌ر‌ه‌ها که‌ وی‌ل‌ایه‌تی مو‌سل‌ی خ‌سته‌ سه‌ر ع‌ی‌راق‌ی عه‌ره‌یی، ئه‌وه‌ش له‌ب‌ه‌ر خات‌ری چ‌اری ره‌شی عه‌ره‌ب نه‌بو‌وه‌، به‌ل‌کو ئه‌وانه‌ هه‌مو‌ی بۆ سو‌ود‌و به‌ر‌ژه‌وه‌ندی خۆی بو‌وه‌.

به‌ل‌ن به‌ر‌ژه‌وه‌ندی، چ‌ا با ل‌ێ‌ره‌دا وش‌ه‌ی به‌ر‌ژه‌وه‌ندی‌مان له‌ب‌ه‌ر نه‌چ‌ئ، له‌پ‌است‌یدا دن‌ب‌ای سی‌اس‌ه‌ت بر‌ی‌تی به‌ر‌ژه‌وه‌ندی، به‌ر‌ژه‌وه‌ندی پ‌ێ‌وه‌ری ک‌رده‌وه‌و ب‌پ‌یاره‌ک‌انه‌ له‌ج‌یه‌انی سی‌اس‌ه‌ت‌دا. هه‌ر ل‌ایه‌ ن‌یک‌ی سی‌اس‌ی هه‌ول ئه‌دات زی‌ات‌رین به‌ر‌ژه‌وه‌ندی بۆ خۆی د‌اب‌ن ب‌کات، له‌ب‌واری په‌ی‌وه‌ندی ن‌ێ‌وده‌وله‌ ت‌ی‌ش‌دا، هه‌ر د‌وله‌ته‌و هه‌ول ئه‌دات زی‌ات‌رین به‌ر‌ژه‌وه‌ندی بۆ خۆی را‌ک‌ێ‌ش‌ن ئه‌وه‌نده‌ی له‌توان‌اید‌ا ب‌ن. کات‌ن‌یک‌ش کار‌ه‌که‌ ئه‌گانه‌ سن‌و‌ری گ‌وت‌ای ت‌وان‌ا، ئه‌وسا به‌ر‌ژه‌وه‌ندی هه‌په‌ش در‌وست ئه‌ب‌ن.

ج‌یی خ‌زیه‌تی ل‌ێ‌ره‌دا ه‌ی‌ما بۆ ئه‌وه‌ ب‌که‌ین که‌ به‌ده‌ست‌خ‌ست‌نی به‌ر‌ژه‌وه‌ندی گ‌شت‌ی، وات‌سا به‌ر‌ژه‌وه‌ندی نه‌ت‌وه‌یی، واب‌سته‌یه‌ به‌هوش‌یار‌ی نه‌ت‌وه‌یی‌ه‌وه‌. کات‌ن هوش‌یار‌ی نه‌ت‌وه‌یی ئه‌گانه‌ ن‌است‌ن‌کی ب‌ه‌ز، به‌ر‌ژه‌وه‌ندی نه‌ت‌وه‌یی ئه‌وه‌نده‌ی به‌ر‌زی ئه‌و ن‌است، زی‌ان‌ر به‌ده‌ست ئه‌که‌و‌ئ، ئه‌گه‌ر ر‌ێ‌گری لا‌وه‌کی نه‌ب‌ن.

ب‌ن‌چ‌ینه‌ی هوش‌یار‌ی نه‌ت‌وه‌یی‌ش هه‌ستی نه‌ت‌وه‌یی‌ه‌. هه‌ستی نه‌ت‌وه‌یی وه‌کو هه‌سته‌کان‌ی ب‌ین‌ی‌و ب‌ی‌ست‌و بۆ‌ن‌کرد‌ن و به‌ر‌که‌وت‌ن و ت‌ام‌کرد‌ن، له‌نا‌خ هه‌موو م‌وق‌و‌ف نه‌ت‌وه‌یه‌ک‌دا هه‌یه‌، کات‌ن ئه‌و هه‌سته به‌ه‌زی پ‌ی‌اده‌کرد‌ن و په‌روه‌رده‌کرد‌نه‌وه‌ په‌ره‌ ئه‌س‌ت‌ن، ئه‌گ‌و‌پ‌و‌ئ به‌هوش‌یار‌ی نه‌ت‌وه‌یی، به‌دا‌خ‌ه‌وه‌ ک‌و‌رد وه‌ک ت‌اک‌و وه‌ک ک‌و‌مه‌ل‌ش هوش‌یار‌ی نه‌ت‌وه‌یی‌ه‌که‌ی له‌ن‌است‌ن‌کی ن‌زم‌دایه‌، چ‌ون‌که‌ ب‌واری بۆ نه‌پ‌ه‌خ‌ساوه‌ پ‌ی‌اده‌ی ب‌کات، (مو‌ماره‌سه‌ی ب‌کات) یا په‌روه‌رده‌ی ب‌کات.

ن‌زم‌ی هوش‌یار‌ی نه‌ت‌وه‌یی ک‌و‌رد دی‌اره‌یه‌کی به‌ل‌گه‌ن‌و‌ی‌سته‌. به‌ب‌ه‌را‌و‌ر‌د‌کر‌دن‌ن‌کی له‌گه‌ل نه‌ت‌وه‌کان‌ی وه‌ک ئه‌لمان و ج‌وله‌کو عه‌ره‌ب که‌ ئه‌وان‌یش وه‌ک ک‌و‌رد به‌ش به‌ش ک‌را‌و‌ی‌و‌ن، ئه‌و ر‌است‌یه‌ ده‌ر‌ئه‌که‌و‌ئ. نه‌ت‌وه‌ی ئه‌لمان، له‌گه‌ل ئه‌وه‌دا که‌ ن‌ی‌ش‌تمان‌ه‌که‌ی ک‌را‌و‌ی‌و به‌چه‌ند پار‌چه‌یه‌که‌وه‌، دوو ج‌ه‌نگ‌ی ج‌یه‌انی ی‌که‌وره‌شی د‌ۆ‌پ‌ان، ت‌وان‌ی ئه‌و پار‌چ‌انه‌یه‌ک‌خاته‌وه‌و ج‌اری‌کی تر قه‌واره‌ی نه‌ت‌وه‌یی خۆی در‌وست‌کاته‌وه‌و ش‌ان‌از‌یه‌ی نه‌ت‌وه‌یی‌ه‌کان‌و ئاب‌و‌وری‌ه‌که‌ش ب‌ر‌ژ‌ن‌ت‌ه‌وه‌.

هه‌روه‌ها ج‌وله‌که‌ش... به‌ل‌ام چ‌ون‌که‌ عه‌ره‌ب هوش‌یار‌یه‌که‌ی له‌وان که‌م‌تره‌، ن‌ا ئ‌ی‌ست‌اش ن‌ی‌ش‌تمان‌ه‌که‌ی ب‌ی‌ست‌و دوو پار‌چه‌یه‌ ئه‌گه‌رچی ب‌ی‌ست‌و دوو ح‌ک‌و‌م‌ه‌ ت‌یان هه‌یه‌. ئه‌و ح‌ک‌و‌م‌ه‌ ت‌ۆ‌که‌یه‌ی له‌پ‌اش‌و‌وری ک‌و‌ردستان‌دا ره‌خ‌سا، ئه‌و‌یش ک‌را به‌دوو به‌ش‌ه‌وه‌ ب‌وای ئه‌وه‌ی دوو پار‌ته‌ ده‌سه‌ل‌ات‌داره‌که‌ به‌ری‌و‌نه‌ گ‌یا‌نی ی‌ه‌ک‌تری ژماره‌ی ئ‌ه‌و پ‌ێ‌ش‌مه‌ر‌گانه‌ی له‌شه‌په‌کان‌ی ن‌ێ‌وان ئ‌ه‌و دوو پار‌ته‌دا به‌ک‌و‌شت م‌ر‌ل‌و‌ن، له‌ژماره‌ی ئ‌ه‌و پ‌ێ‌ش‌مه‌ر‌گانه‌ زی‌ات‌وه‌ که‌ له‌شه‌په‌کان‌ی د‌ژ به‌ر‌ژ‌ن‌ی به‌غ‌دا‌د شه‌ه‌ید‌بو‌و‌ن!... د‌ایه‌زینی ن‌است‌ی هوش‌یار‌ی نه‌ت‌وه‌یی ئ‌ه‌م دوو پار‌ته‌ له‌وه‌دا ده‌ر‌ئه‌که‌و‌ئ که‌ شه‌پ له‌سه‌ر ده‌سه‌ل‌ات‌ن‌یک ئه‌که‌ن که‌ ه‌ی‌شتا به‌ت‌وا‌ی به‌ده‌ست نه‌هات‌وه‌. له‌وه‌ش شه‌رم نام‌ی‌ز‌تر ئه‌وه‌یه‌ به‌ب‌ن په‌رده‌ باس له‌د‌اب‌ه‌ش ک‌رد‌نی دا‌هات‌ه‌کان‌ ناو‌چه‌که‌ ئه‌که‌ن له‌ن‌ێ‌وان خ‌زای‌ندا، له‌کات‌ن‌یک‌دا ئ‌ه‌و دا‌هات‌انه‌ نه‌ ه‌ی ئه‌میان‌و نه‌ ه‌ی ئه‌و‌ی‌ش‌یان هه‌رچی چ‌ه‌ند‌یک ده‌نگ‌یان ه‌ی‌ن‌این له‌ه‌ل‌ب‌ێ‌زل‌و‌ندا. له‌ه‌موو دن‌یا‌دا که‌ ح‌ک‌و‌م‌ه‌ت له‌ناو‌چه‌یه‌ک‌دا در‌وست بو‌و

هه موو داهاتی شو ناوچه یه نه چینه گه نجینه ی شو حکومت وه و نه ویش به پینی یاساو میزانیه و پیاچوونه و لایر سینه وه، هه لسوکه وت به و داهاته نه کات، له م هه ریمه ی نیمه دا هیه پارتیک بزی نیبه هیه پاره و شتیک له مولکی میلات بزی خوی لایدات، نه گه ر لاید، نه او شو پارت هیه جیاوازییه کی نابنی له گه ل شو و هه رمان به ره دا که ژیره دزی (اختلاس) نه کات و هه ریدوکیان وه یک به ریرسیار نه بن به پینی مادده کانی ۳۱۵ تا ۳۲۱ له یاسای سزادانی ژماره ۱۱۱ ی سالی ۱۹۶۹ و گه رانکارییه کانی^(۱).

له رابورد ووشدا نزمی ئاستی هوشیاری نه ته وه یی کورد، له تیکچوونی دهوله تی مادده وه ده ره که وهی که گه رده ترین دهوله تی ناوچه کانی ده وه ییه ری خوی بوو، شو دهوله ته که گه رده به وه روخا که گه رایه کی فارسی وه که گورده هه لیک بزی هه لکه وت به ژماره یه که لایه نگری که موره هه لکه ی قورته وه دهوله تی فارسی له جی دهوله تی کورد دامه رانده که وته قه لاجوکردنی کورد و راپوشان بزی شاخه کان. که جی که سانیکی وه که سله لاده پینی نه یویی و که ریمخانی زهندو نه بو موسلیم و به کر سدقی نه یانتوانی شو هه له زینینانه ی ده ستیان که وت بیانقورنه وه بزی به رزه وه ندی نه ته وه که یان و دیوستکردنی دهوله تیکی کوردی، نه که هه ر نه وه، به لکه ئیستا که س نازانی نه وه کانی سله لاده بین و له شکره کوردیه زووه به میزه که ی چیبان به سه ره ات و چون تولنه وه؟! که چی تورک به خه لاقه ت و فارس به شیعه گه ریتی قه واره ی خویان پاراست.

نه گه ر هوشیاری نه ته وه یی کورد له ئاستی پینوستدا بووایه، میرنشینه کوردیه که یان به کیان نه گرت و دهوله تی عوسمانی نه یه توانی بیانروخبنی، دهوله تی عوسمانی، شو دهوله ته نه بوو که محمده علی پاشای والی میسر لای راپه یی و سه ره خویی بزی میسر داین کرد؟ ئایا (به نی بزیه) ی فارس ده ستی نه گرت به سه ر دهوله تی عه بیاسی دا و به خواستی خوی نه که وته یاری کربن به نه میری موئمنن له سالی (۱۹۵۰) وه؟ ئایا یوزان و سرییا سالی (۱۸۳۰) له دهوله تی عوسمانی جیا نه بوونه وه؟ دوو مه لای وه که مه لاییدریسی به تلیمی و مه لای خه تی چی بوون شو هه موو میرنشینه کوردیه به گورگان خواردوو بدهن؟

وه که میژوونوس سدیق ده مه لوجی له کتیه که یدا (اماره به دینان الکریه لاپه ره ۴۹) نه لئ: (نه گه ر محمده علی پاشای میسر یه کیتی میرنشینه کوردیه کانی بیینیایه، لاپه ره یه کی تر له میژوودا نه که راپه وه).

له راستیشدا محمده علی پاشا نه یویست یارمه تی میرنشینه کانی شو سه رده مه ی کورد بدات بزی جیا بوونه وه له دهوله تی عوسمانی و دیوستکردنی دهوله تی سه ره خوی کورد، چونکه شو خویشی کورد بوو، به لام که نه ییبینی شو میرنشینه نه که هه ر یه گرتوو نین، به لکه له یه کیش شه دن ئیتیر وانی له و کاره هینا!

به داخه وه تا ئیستا کورد که متر له مه سه له ی به رزه وه ندی نه ته وه یی خوی گه یشتوه. زیاتر خه ریکی پاراستنی به رزه وه ندی گه لانی تر بووه. هه میشه کوپی خوی کردوته قوربانی کچی دراوستیکانی، هه ر له به ر بووه و بن دیاریکردن و داینگردنی مافیک بزی خوی، خوی کردوته برای هاویشتی داگیر که ره کانی، له وهش خرابتر دلی دوزمنی درژمنه کانی له خوی ئیشاندوه و هیه پهن دیک

له وه ورنه گرتووه که دژمنی دژمن نۆسته، یا نه شتی بکړی به دژست، بق نمونه له سره تورک دلی یونانمان له خومان ئیشتاندووه، له سره عه رهب دلی جوله که وه موو دنیای گاورستانان له خومان ره نه چاندووه، ئیشتاش نه ته وه ی کورد باجی سه لاهه دینی نه یویی نه دات! تۆ بزانه نه م کورده چ ده مژلنکی بق یه کیتی سؤفتی کوتا یی نه وه ی چله پوشنیکي له و یا له مارکسیتی ده سک وتین، به لکو زبانی تقریشی لیکه وتوه له وه که له بنین پشتی نه تاتورکی گرت دژی بزوتنه وه ی دژگاریی کوربو ستالین کورده کانی یه کیتی سؤفتی په رشو بلاو کورده وه و تقریه پانی توانه وه و کوماری مه اباپیشی به گورگان خواربود!

ه- هر له بهاری وهرگرتنی په ند له رابردومان وه بق نه وه ی فیزی به کارهینانی ته رانزوی قازانچو زه ره وین، پنیوسته بهر له وه ی به یاریک بده یی یا هه لوئیسیتیک بنسوتین، نه بن بهینه بنچو بنانوانیدیارده کانو کیشه کانه و.

له م گوشه نیگایه وه وه ک تپولننیک له کیشه ی نه ته وه بیمان، بابروانینه خراپه کارییه کانی ئینگلیز به رامیهر به کورد، چ له وه که ولایه تی موسل، یا راستر بلنن باشووری کوردستانی خسته سره عیراق یا له تیکدانی حکومه ته که ی شپخ معمود، یا له وه موو بۆردومانان ی فزۆکه کانی، نه بینن هه مووی له پیناوی دابینکردنی به رژه وه ندبیه کانی خۆیدا بوه له چاله نه وته کانی که رکوک، که واته کیشه ی کیشه کانی باشووری کوردستان، چاله نه وته کانی که رکوک، له رابردو ئیشتاشدا، بۆیه نه بولیه له جباتی نه وه ی کورد چ کاتی شپخ معمود چ دوا ی نه ویش، نه وه موو شه پانه ی ناو شاخه کانی کوردستان بکات، قورسای خه بانه که ی بضعاته ته سره چاله نه وته کانی که رکوکو به رده وام به هه ر شپوه یه ک بۆی رنک که وتایه، له و چاله نه وتانه ی بدایه، یا له و بۆریان ی بدایه که نه و نه وته له که رکوک وه کیش نه که ن، نه و سا بنگومان ئینگلیزو هاوپه یمانه کانیشی نه که یشتنه نه و نه نجامه ی به یی دابینکردنی مافی کورد، نه و پارووه چه وره یان بق قووت ناچن.

دوور نییه هر ئینگلیز خۆیشی نه م دبدو بۆچوونه ی هه بووین، به به لگی نه وه ی کاتن ویلایه تی موسلی خسته سره عیراقی عه ره یی سالی ۱۹۲۵، کومه لن مه رچی بق عیراق دانا که نه بن کورد جۆره حوکمیکی خۆیی (تۆتۆتۆمی) هه بن، نه و مرجانه له لاین کومه لی نه ته وه کان (عصبه الامم) یشه وه دووباره کرایه وه. هه وه ها عیراق به پیتی هه ندیک مه رچ له کومه لی نه ته وه کاند! وه رگه رپا دوا ی نه وه ی راسپارده یی (وصایه ی) له سره لایرا، نه و مرجانه ش له به یانی ده ستوری عیراقی دا که رژی ۱۹۳۲/۵/۲۰ ده رچوو، ناشکر اکراوه و تا ئیشتاش کاریگه ریتی ماوه. نه و مرجانه بریتی به له وه ی نه بن عیراق مافی که مینه کان بپاریزی دلولکی تاییه تیش بپاریزی به به ره نه وته کانی که رکوک وه که مولکی کورده و پنیوسته داهاته کانی بۆ گه لی کورد خه رج بکړی. له سره عیراق پنیوسته نه و په یی گرینگی به وه بداتو پیش هه موو یاسایه کی بخت. نه که ر عیراق سه ریچی له وانو له نه رکه کانی سه رشانی کود، نه و نه بن کومه لی نه ته وه کان و دادگای دادی نیوده وله تی، نه وه ی پنیوسته بیکات به پیتی هه رنو ماده ی (۱ و ۱۶) ی جاپنامه ی عیراقی ۱۹۳۲/۵/۲۰ و هه ردو ماده ی (۲۶ و ۲۷) له یاسای بنچینه یی دادگای

دادی ښودوله تی، تنجا به پټی پریاری ۱۸/۴/۱۹۴۶ کومه لی نه توه په ککرتووه کان به بربرسیاره له هه مو نه رکه کانی کومه لی نه توه کان تا نیستاش.

هه روک به لکه په کی تریش، چه رچل له وه لاسی بروسکه په کی ستر برسی کوکسدا که باری سه رنجی هه یسه لی پاشای عیراقی تیا پیشان ه دات که گوايه هه یسه له مه به سنی له وهی کوردستان بخرقته سه ر عیراق، نه وه په ژماره ی سونی زیاد بکات له نه نه و منی نه تسیسیدا که نیازبو له و کاته دا دابه نه زینریت، چه رچل نه لی: (بروسکه ی ژماره ۵۱۳ ی رژی ۲۰/۹ تان به جیتی به مه رچیک کورد نه خرقته ژیر ده سنی عره به وه نه گه ر خویان پیشان خوش نه بن)، نه و به لکه نامانه تا نیستاش ماین له نه رشبلی کومه لی نه توه په ککرتووه کاندو نیستا هه مووی له ناو نه منترنیتدا پارژولون.

به لام کاتی به ریتانیاو هاو په یمانه کانی و عیراقیش زانبان کورد هیچ مه ترسیه په کی نویه بز سه ر چال نه و ته کانی که رکوک و بوریه کانی و نه و په ی کاریک که بیکه نه قوورتوی ناوشاخه کانه، نیر هه مو نه و مه رج و مافانه ی کورد پشتگوئ خرا.

نیستاش وا جارتکی نو میژو خوی نه گنرته وه، نورک چاوی بریوه توه نه و ته که ی که رکوک به ناوی نه و وه که ویلاپه تی موسل هی خوی بووه و نه بن بدرقته وه به و، نه مریکا وه که له گای جهان نه په وی ده ست بگری نه به سه ر هه مو نه و تی رژه لاتنی ناوه راستدا به وهی که رکوکیشوه، نینگلیز به شوین رژیانی زینری نه له ده ست چوریدا ویله. هه نه سا شوین ده فتر کی کونی قه رز که وتوه و نه شپه وی به شیکي نه ویش له سامانی نه و تی نه م ناوچه په دا هه بن. رژی عیراق به نه مایه ببینته وه به عیراقه که ی جاران و نابلقه که ی له سه ر لاچیت و وه که بزه کی بانان بقی دره چیت. نه وهی له م ناوه دا به ده س به تالی ماوه توه و هیچ جووله په کی تیادا نویه و ده ستنیشکه ریبه ک ناکات که بیسه لمینن نه و خاوه نی راسته قینه ی نه و ته که ی که رکوک و به بن دابینکردنی مافی نه توه یی نه و جارتکی تر هیچ لایه نیک ناتوانیت خیر له و نه و ته ببینیته وه، نه و کورده! نیوه بپولن، نوای نه و هه مو راستیا نه کورد له قسه ی زلی ناو رژه نامه و کوپولنه وه بق که رکوک به ولاره هیچ کرده وه په کی کاریگر ناکات که بق جیهانی بیسه لمینن نه و خاوه نی نه و تی که رکوک و بن دابینکردنی مافی نه توه یی نه و، که س خیر له و نه و ته نابین و پتویسته سازش و رنکه و تن له گه ل کوردا بکری له باره ی نه و نه توه.

سه رچاوه و پراوژ:

- ۱- د. که مال مه زهر، چه نه لاپه مپه ک له میژوی گه لی کورد، به شلی په که م ل ۲۷۹.
- ۲- د. که مال مه زهر، گات وگ بق که مه کانی نیوان شتیخ مه حمودو لپوکه وانه نینگلیزه کان: گرشاری رژه نبری نوی ژماره ۱۳۶ سالی ۱۹۹۵ ل ۶ تا ۲۲، له و تاره دا میشا کروه بق نه و سه رچاوانه ی نه و ژمارانه یان لی وهرگیروه.

۳- کامیل ژیر: کوردلیه تی و ده وله نیک کی کوردی سه ریه خو، بشکه ی چاپه مانی رژی، سوید تابی ۱۹۹۴ ل ۷۲ تا

وەلامىكى دۆستانە بۆ بەرپز دكتور كوردو على

كازىك وەك حيزىك لە پىتاوى ئازادى و ژيانەومو يەكئىتى كوردو بەدروشمى كوردستان بۆ كورد، يەكسانى بۆ گەل و سەربەخۆيى كوردستان و فەلسەفەىكى نوێى كوردەپەتيسەوه، لەمەبگبوو و شۆرشىكى بىرمەنديانەى بەرپا كورد.

ئىست كازىك، وەك رێكخراوىكى سىياسى لە كاردا نەماوه، بەلام وەك بىرێكى نەنەوهى رەسەنى كوردى، ئىتاش ماوه، لەرووى پىكها نەوه، كاتىخۆ، لەرۆلە هەرەپاك و بەرموشت و نىشتما نەرموهرە كانى كورد پىكها نەوو.

لەدو ژمارەى ١٩٧١ و ١٩٧٢ى كوردستانى نوێ دا بەرپز سالار ياسين گفتوگۆيەكى لەگەڵ بەرپز دكتور عەلىدا نەجامدا، بۆ، لەژێر ناوئىشانى كچى پىچەولەى عەلى كوردى بۆ ناوهوه. گفتوگۆكە، جگە لەو كچى پىچەولەى، گەلى بابەنى تىر گرتوتەخۆ كە هەندىكيان جىگەى بايەخو و هەندىكيشيان جىگەى گلەيى.

وەلامەكانى دكتور لەبارەى گەپانەوهى خاوهن بپوانامەكان لەدەرەوه بۆ ناوهوهى كوردستان و لەبارەى زمان و ەرگێزان و يەكگرتنى زمانى كوردى و سەرەنجهكانى دەريارەى كارل ماركس و بەرهەمى هەندىك رۆژەلانتاس و كارل پۆپر، بايەخىكى تايبەتيان هەي، بەلام ئەوانەى لەبارەى كازىك و هەندى شتىش لەبارەى دكتور جەمال نەبەزەوه و تەورنى، جىگەى وتووێژو گلەيى، بايزانين چۆن؟

دكتور كوردو دەلى: (پەشيمان لەوهى كە ئو فەزەيهى لەكازىكدا كارم كرد هەفلم ئەوه نەمە تەسك بوو هەستە بوو كەموگورپانە نەدە كرد)، لەجىگەيهى تىر گفتوگۆكەدا دەلى: (كارل پۆپر لەعەقەوه كۆمۆنىست بوو، بۆيە لەعەقەشەوه ئى ديوور كەوتەوه، بەلام من لەعەتفو سۆز بوموه كۆمۆنىست... بەلام كە فامم كەدەموه بۆم دەرگەوت ئو رىيازە لەخزمەت مەسەلەى مێللەكەمدا نىيە، بۆيە بوموه دزى ئو بىرە).

جا بەرامبەر بەم بوجارە لەئەتەنى دكتور، ئىش پەنا بەرینە بەر ئو پەندە كوردىيەى ئەلى: ئەگەر جارێك هەلەتە تام خوا بەرامبەرەكەم بگري، ئەگەر بوو بەدوجار، خوا خۆم بگري. ئىجا ئەگەر پاساوى دكتور بۆ بوونە كۆمۆنىستەكەى ئەوه بێ كە ئوسا مىندان بپو، ئەى خۆ بەگەرەيهى بپو بەكازىك و پاسقو كارى تيا نەكردن! كە تا سالى ١٩٨٧ واتا هەتا تەمەنى ٣٧ سالەى لەكازىك پاسقو دا بپدەسەر.

دكتور كوردو لەوەلامى ئەوانەدا كە پىيان وتووه ئەبوايە ئەو يەكێك بپوايە لەوانەى بىرى كازىكيان رزگار بكردايە، ئەلى: (بىرێك كە خۆى لەخۆيدا نەبى چۆن رزگار دەكرێ؟) منيش بەدكتورى بەتەمەن كامل و رۆشنىبوو نووسەر لەئەروپادا ژياو دەلىم: ئەگەر كازىك بىرێك نەبوو، ئەو شوين چى كەوتبوو؟! ئەى بۆ هەر خۆى وشەى (هاوبەر) بۆ برادەرەكانى كازىكى بەكاردێنن؟ ئەى بۆ ئەلى

(کازیک به دواى من نه گهوا، من خۆم به فترى کازیک بووم، کازیک به ماى لوهى گوردم خوشبون).
 نهم قسه بهى چون له گه لئو قسه بهیدا ده گونجن که ده لئى: (کازیک که عه قلمه کرایه موو چاوم کرایه موو
 له نه مه منى سى و جهوت سالىدا - نو سه ر - ئیگه ی شتم فریودراوم)؟

ئێستا کازیک وهک رێکخراویکی سیاسى له کاردا نه ماوه، به لآم وهک بیرێکی نه نه وهى ره سه نى
 کوردی ئێستاش ماوه و دواى دینه سه ر شیکرینه وهى ته م قسه بهم، هوى نه ماى کازیک وهک
 رێکخراویکی سیاسى، نه وه نه بوو که (کازیک مه لۆتکه بهک بوو به مره ووی له دایگه بوو) وهک دکتور ده لئى
 (دواش گه پانه وم نه بن بۆ ئو له مپه رانی هاتنه پێگه ی که شه نه کردنى رێکخراوی کازیکو بوونه هوى
 وه ستانى - ژین).

دکتور ده لئى: (کازیک له سلێمانى تێنه په ریوه ته نانه ت له گه په کێکی سلێمانى تێنه په ریوه) من
 به پرسیارێکی زیندوو به په ره چى ته م قسه بهى دکتور کورنۆ ته ده مه وو ئه لێم ئه گه ر وایه، ئى فه رها د
 عه بدوللا جه وه ره که روکی و دلاوه رى کا که زیادى کوپى و شیرکزه هژارى موکریانى و جه و له م لای سوورى
 چى بوون؟ ئایا نه وانش هه ر خه لکی سلێمانى بوون؟ که هه ره که یان له ناوچه ی خۆیاندا ژماره به ک
 لایهنگرى کازیکیان به ده وردا بوو، ئنجا ئى دکتور تۆ خۆت به کێک نه بوو له نه دامانى لقى ئه وروپای
 کازیک؟

دکتور ده لئى: (من شه ره م پێه له و حزبه ئێشه گره بێ)، منیش داوا له دکتور ته که م هوى ئو
 شه ره مان بۆ رۆشن بکاته وه.

راستیه کهى مرۆڤ کاتێک شه رمى پێدئى له هزینیدا ئیشی کردبێ، که ئو حزبه بێگانه په رسته بیه کی
 کردبێ، یا به په ره و شته بیه کی تێدا بووین.

جا دکتور به پێژ تۆ که (خۆت به فترى کازیک بویت) و به مه زه نه ده ی خۆت نزیکه ی بیست سالتیک
 له کازیکدا کارتکردوه، هه یج شتێکی له و جۆره ت هه ست پێکربوه؟

راستیه کهى له پوی پێکاته وه، کازیک له هه ره رۆل پا ک و به په ره و شتو نیشتمان په ره ره کانی کورد
 پێکاته بوو، نه وه ش له دامه زیننه ره کانی وه ده رنه که وێ که بریتیبوون له نه حه ده هه ردى و جه مال نه په زر
 عه بدوللا جه وه ره فه ره يدون عه ل نه مین و ئیحسان فونانو فایه ق عارفو نو سه رى ته م چه نه دێره که
 له ۱۹۵۹/۴/۱۴ دا پێکهاتن له سه ر دروستکردنى ئو رێکخه له سیاسیه به ناری کۆمه له ی ئازادی و
 زیانه وه به کێتێ کورد - کازیکه وه، هه تا ئێستاش من ده ست ته که م په چاری هه ر که سه نکدا بلش به رى
 چاوی ئو دامه زیننه ره سه رکردنه ی کازیک کلێ پێوه به، به دواى ئه و ئه و نیشدا هه موو نه دامانى لقو
 ناوچه کانو گادیره پێشکه و توه کانی کازیک هه ر به و جۆره. له هه لێگه دا ناوی هه موویان، دواى
 ره زامه ندىیان، بلانۆ که مه وه، بۆ ئه وه ی به به لگه ی زیندوو قسه که م به سه له مێن نه ک وهک دکتور
 له په ریوره.

له پوی ئیوریشه وه، کازیک بۆیه که مجار کوردا به ئی له سه زوه و گراسته وه بۆ په رى فه لسه فه، وهک
 له نو سه نه کانییه وه ده رنه که وێ، ئێستاش به با وه ی من، ئه گه ر خه لکانێک هه بن نو سه نه کانی ئو
 که سانه ئه و نه ی پێشووی دکتور کورنۆشیا ن له لا په سه نه بێ، نه وه له به ر نه وه یه ئو نو سه نه نه و
 په رى فه لسه فه ی وه سه رچا وه یان وه رگرتوه.

نیست کاژیک نه ماوه تا بلین من بهم قسانم پرویاگندهی بۆ نه کهم، من تهه قسانم وه راستیهکی میژویی نه لیم که ورده ورده خالی نه خهه سهه پیتکان و جارێ لێره ده نه لیم: نه وه هیچ جوامیریهکی نییه مرۆف بهرد بخانه سهه چاوه به که وه که ناوی لێخوارد بپته وه.

کاک کوردی ژۆر ساکارانه نه لێ: (حزیک، ریکخراولیک، گرویک له ههه موو ژبانی خۆیدا کۆنفرانسیک کۆنگره بهک نه گوتی، چۆن به حزب ناوی دههه). راسته گرتنی کۆنگره و کۆنفرانس کارنکی باشه بۆ حزبیک، به لام به نه گرتنیان نه وه حزب له حزبیهتی ناکهوێ، ژۆر حزب به وه هیه که کۆنگره و کۆنفرانسیان نه گرتوه، یا دواي بپست سسی سالی گرتوایانه، نه وه ههسه له په که په یوه ندی به باروێخ وه هیه، کاژیک هه ل گرتنی کۆنگره په کی بۆ نه په خساوه له بهر نه وهی ژۆر به نهیانی کاری نه کرد، ژۆریی نه ندهامانی له ناو حزیهکانی تردا کاریان نه کردو ته نهیا په یوه ندی فهردیان هه بوو به کاژیک وه، به تایبهتی له ناو پارتی دلو به ژۆری له ناو هیژی خه باتدا که به نامر هیژ له تاح ناغاو چیگره که ی نووی هه مه عه ل ژۆریی ژۆری پێشمهه رگه کانی نه وه هیژ وه کاژیک به و نه نه کرا له کۆنگره به کدا خویان تاشکرا بهکن، بوو نه ندهامی سهه کردایه تیش شیخ مه مه دی هه سین و مه مه دی عه زیز له باره گای به زانیدا کاریان نه کرد، نه بوو هاویره دواي به و نه ندهامی سهه کردایه تی کاژیک له نه نجای په کگرتنی کاژیک و پارتی گه ل کورده وه. هه له نه ندهامانی سهه کردایه تی: نه حمه ده ردی و فه ره بدو عه ل نه مین تیکه له به شوقشی نه یلول به وین: جه مال نه به زیش له سالی ۱۹۶۱ وه چوه نه وویاو کامیل ژیریش سالی ۱۹۶۲ رۆی کرده سوپسراو دواي له شام گیرسایه وه بۆ خۆیندن و پاشتر گه پایه وه به غدا، دکتۆر ئیسمان فوئادیش چوو بۆ په کتینی سؤفیت بۆ گۆره رانندن دکتۆراکه ی و په یوه ندی نه ما به ریکخستننه کانی کاژیک وه، جگه له وانه، کاژیک ژۆر به توندی به ریه ره کانی نه کرا نه ک هه له لایه ن ژۆری به غدا وه، به لکو له لایه ن هه ردو حزبی شیوعی و پارتیشه وه، له بهر نه وه کاژیک نه ک هه ره ده هتی به ستنی کۆنگره ی نه بوو، به لکو سیاسه تی بانگدان له کوله که یدا په یوه نه کرد.

من تیناگه م دکتۆر کوردی به راستیتهی که نه لێ (له هه موو ژبانی سیاسی کاژیک دا چوار پینج به یاننامه ی ده رگه رده وه که هیچ نه هیه تهکی نییه). راستیه که ی کاژیک له رۆی نیژریه وه ده وه له مهنترین حزبی کوردی به وه له سه رده می خۆیدا، کاژیک جگه له په پای (کاژیک نامه) و په یوه و پڕۆگرام و گۆفاری چاری کوردستان و نه وهی کورد و بانگی کاژیک و حه قیه تی کاژیک و ده یان نامیلکه یتر، ژماره په کی ژۆریش به یاننامه ی ده رگه رده وه، چه ند جاریش نامه ی ناپاسته ی بارزانی کربوه و له و نامه نا ده باری سه رده ی خۆی به رامبه ر شوقشی نه یلول و په یوه ندی شوقش له گه ل ئیتران و شوقش و دانوسانه کانی له گه ل په غدا و پێشاندوه، نامیلکه ی (کوردایه تی به ویننه وه و به وای ژۆمه — نه شته ره کوله که ی هه مه ی مه لا که ریم له ژۆر زه بهری فه لسه فه ی کوردایه تی دا) ه ی سه رکردایه تی کاژیک، سه ره تا جه مال نه به ز دایه شتو دواي سهه رکردایه تی پیاچوه و لێ زیاده که م کردو بریاری له سه ردلو پاشان به کامیل ژیر سپه ردا سه ره لهنوێ بینوسه یته وه و به چاپی بگه یه نیت، نه میش به شیوازی خۆی وه ک نه ده بینگی گالته نامیزانه (سخریه) دایه شته وه له ریفابه ی به غدا که نه وسا به پڕز عه زیز خانه قا لێپه رسراوی به شی کوردی بوو تیایدا، ره زامه ندی بۆ وه رگرت به ناوی تاشکرای خۆیه وه له ریفابه و به ناوی زه رده شته وه له سه ر کتیه که و ۳ هه زار دانه ی لێچا پکراوه که له ماوه ی دوو مانگیگدا هه مووی فره شراو دواي خه لگی که وین له به رنوسینه وهی، جگه له وه به شیتک له هه له به سته کانی کامیل ژیر له گه ل

پېښه کيښه کي ښه زده کړه وه چې پوهېدای کاريک بسو به ناوې (کوردايه) ته — کوردايه ته پېروياوه پمانه، ټامانجې نزيک و دوورمانه) به ۲ هزار دلته چاپيکرو دوايې کتبخانه ي سديدان له سته (۵) جار چاپکړده وه، ټيستا هه موو بهرهمه بيرهمه نښه کاني کاريک له لاي به پريز دکتور جه مال نه به ز پاريزان و دکتور کورنۍ عايش هه موو ديون و زوريشيان له مکتبه ي شوقه کي دکتور کورنۍ له لمانيا هن، من به چاوي خوم سالي ۱۹۸۲ ژماره يکي زور له نووسراوه کاني کاريک و پاسوکم له شوقه کي دکتور کورنۍ له لمانيا دي که به ميواني دوو شو له و شوقه يدا لاي شو عامه وه مالي ټاوانې ټريکي خانه خوښه ي کوردايه به چيښنا.

کاک کورنۍ ته لږ: (کومه ليک شاعير و نووسر به خه يالتيکي رومانسيانه وه شتيکيان دروستگر دووه که رووشيان نه هات بينښن) جاري هيج خوشيک له وده نښه که کوم ليک شاعير و نووسر حزينت دروستگن، به لکو نه نجامداني کارتيکي سياسي و ټايد يو لوجي له و جوړه، هر له کسانې بيرهمدي وه نووسر و شاعير بوه شتيکه و باشره وه که ژماره يک نه خوښنده ولو عشاير. من له و باوه پده دام نه گهر چند سره که هوزتک ده شتيکيان هه بولي له دروستگردي کاريکا، ټيستا دکتور کورنۍ ره خه ي نه وه ي ټينه گرتن که کوم ليک دهر به گ و کونه پرست کاريکيان به خه يالتيکي دهر به گانه دروستگر دووه! لوي نه وه کاريک تا ټيستا نه مردوه تا له پورمان هاتېن يا نه هاتېن بينښن، کاريک به پرياري کونفرانسېک له شاري نه غده له هاريني سالي ۱۹۷۴ دا چالاکيېه کاني خي له ناو کورداستاندا راگرت وه رکڅخستنېک هه لپه ستر دراو تا ټيستا هه رواي، نه وه ش به هڅي نه وه بوه که له و ساه دا زوريه ي حزيه کورنۍ کان، به وانه شه وه که نه وسا به ناوې لايه نگراني شيراهيم نه حمه نو مام جه لاله و ناو نه بران، چونه ژور بالي شويشي نه يوله وه هه ولي سرخستني نه و شقېشيان نه دا، جگه له وهش کاريک هر له سره ماني دروستگر ونيوه، کوردايه ته زياتر له لا مه بست بوه وه له حزيابه تي، نجا ده سندانه کارتيکي وه دروستگردي حزينت که بؤ روزگاري و سره به خويي و په ککرتنه وه کورداستان خه بات بکات، نه وه خه يالتيکي رومانسيانه په يا کارتيکي ترسناکي جوماترانيه ؟... تا ټيستا که س به مارکسيېه کاني نه و قوه رومانسي که بؤ په ککرتني هه موو کونکاراني جيهان و هه موو حکومت و ميله ثاني دنيا هه ولنه دن، که سيش به عه ره به نه نه و بيه کاني نه و قوه رومانسي که بؤ په ککرتنه وه (۲۲) پارچي عه ره بنشينان هه ول نه دن.

پښتريش که س به جووله کي نه و قوه رومانسي که به هه موو کونجېکي دنيا دا بلاوکرابونه وه بؤ دامه زاندي ده و له تيکي سره به هڅي جوله که هه وليانده دا.

هه ردو لايه ي گفتگو که، سالارو کورنۍ، له سر نه وه پيکهاتريون که (بووي کاريک ريگه ي نه وه به سته که بيرتيکي نه نه و بيه راسته نه بيه گايه وه، بيرتيکي ريک و ريک و خه يولي شيرو گونجه!!)

هه ويري نه قصه به حوت به رميل ناو ده کښت:

۱- کاريک ده ستي که سي نه گرتيو که حزييکي تري نه وه و بيه دروست بکن. کاريک نه ده ولت بوو، نه ده زگايه کي پولي سي هه بوو که ريگه له خه لکي بگري بؤ دروستگردي هه جوړه حزينت يا بؤ دارشتني هه جوړه بيرتيک.

نه وه تا نيوه خوتان ته لږ: (کاريک به رده وام له پراويزدا ژباړه و هيج کاريگري و قورسايبه کي نه بوه... هيجي پښه کرا... هيجيان نه کردوه) پښتريش دکتور کورنۍ و (کاريک له گهره کيکي

سليمانی ټيننه پړپړه)، ښير به رامېر به و ه مو هېچو نه نيا گه په که يو نه مين نو کوردستانه گوره به ده ستوستان دانيشجنو بيرېکي نه توه يې راسته قېنه يان نه هېنا بېته کايه وه؟ که واته هم دوو برادره خويان وه لاسي خويان نه دمنه وه نه نجامي قسه کانډان نه وه نه گه يې نه که کارځک شت بېوه و قورسايي خوی ه بېوه له سر جه ماوړو له سر د دورويو له سر د سياست!

۲- دواي کورفرانس که ي نه غده، هر له سالي ۱۹۷۴دا، ژماره يک نه فېري په پاگه نده و ژماره يک شپږ که هر گڼيز په پيوه نديان به کارځکه وه نه بېوه، به پاڼانه به کيان به ماوکاري و يارمې تي قيساده ي مړکه زېي حزبي شپوعی د مړکرد، ټياپدا قيساده ي کارځکيان د مړکردو خويان کرده سرکردايه تي تازه ي کارځک و نه وانيش هر له م جوړه قسانه ي نه و دوو برادره يان نه و نه وه، که چي زوري نه خا ياند وه بلقي سر ناو هر له خويانه وه نه ناويان ماو نه ناو ه پوک.

۳- دواي نه و ان پاسوک مړوستېو، پاسوک نه له پړاويزدا بوو، نه له کوله که شدا بانگي شدا، به لگو ده ستديا په چلو چووه شاخيش که چي له سالي ۱۹۷۵ه و تا راپه پړني ۱۹۹۱يش هر بړني بوون له کړمې لي م نه چله ياپراخه که و که سيکي ش و تو يان ليکونه بېوه وه، دواي راپه پړنيش و له جاده ي نه ختېشدا جه ماوړه که هر رووي نه کرده نه و ان بېته وه ي خو شېکيان ه بې، نه نانه ت له ه لېژاروني په رله مانېشدا، به پاسوک و به سوشيا لېستيش نه نيا ۲،۵۷۲٪ د ننگيان هېنا.

۴- به ريملي چواره مې ناوي ه و يره که ي هم دوو برادره، به پراشکاي نه وه نه گه يې نه که ټينستاش هېچ کام له و حزبانه ي له کوردستاندا ه ن (ه لگري بيرېکي نه توه يې راسته قېنه نېن، بيرېکي رټلو پړنک و خه مليوي شياوو گونجاو)، نه وه ش قسه يکي راسته و منيش له گ ل نه و اندام.

۵- نه ي که واته ټينستا بړقي حزبيکي (ه لگري بيرېکي نه توه يې راسته قېنه ي رټک و پړنک و خه مليوي شياوو گونجاو) دروست نابې، خو ټينستا نه کارځک ه يه و نه پاسوک که بېته دا ه و ل و ر ځکه له بيرېکي له و جوړه بگړن؟

۶- خوالېخو شپو دکتور کاميل به صير، ه مو جار ټک نه يو ت (کارځک چاکترين حزبو بېروياوړه، به لاه مېلله تي کوردي هيني نه و باره نيه).

۷- ټينستا له خالي ه و ته موه و تړه نه دم به خوم، رايه ک د مړېم له باره ي هوکاني سر نه که و تني کارځک و پاسوک وه:

۱- هؤي په کم که هؤي سه رکيپه: کارځک له پړوي رځکستننه و پښ رځگاري کورد که و ت، له رځگاري که د لېکيو که بېروياوړي چي نه توه يې به سر مېشکي مړوي کوردا و تړ زال بوو، نه و بېروياوړه هر ه ي حزبي شپوعی نه بوو، به لگو پارتي دېموکراتي کورستاني عېراق و نه و ي ټيران و کورده کاني باکو و رځگاري و تړي بېلا به نه کانېش پېشېرکي يان له گ ل حزبي شپوعی عېراق و ټيران و سوريو تورکيادا نه کرد له سر مارکسېتي.

زوري خه لکه ناسياسي په که ش وه ک وشکه موسولمان ټک بېريان نه کرده وه، بېگومان رځکستننکي نو يې وه کارځک به بېروياوړيکي نو يې نه توه بېانه ي دژ به مارکسېتي، نه و نده ي پټويست خه لکي شوين ناکه و ي، نه و صا نه بوايو ټينستاش يو سرکه و تني رځکستننکي نه توه يې وه کارځک يان وه نه و دوو برادره نه ټين (بيرېکي نه توه يې راسته قېنه ي رټک و پړنک و خه مليوي شياوو گونجاو) پټويستنه پښ نه وه نه و بېروياوړه بېته قالي رځکستننکي حزبي وه، مېشکي نه و خه لکه بشور رټنه وه

لە ھەموو خەلق و خەوشیکی نەتەویانە و لە جێی ئێ و خەلق و خەوشە خۆراکی بیروباوە پێ نەتەویانە بدریتن، ئەوەش بەچالاکیەکی رۆشنیەکانی ئاشکرا بێرغراوان دیتە ئەنجام، ئەک بەرێکخستنیکی حەزیانە نەپنی قەرە دوژمندار کە ئاچارین بانگ لەکۆلەکی تەپدا بدات، ھەر کات رۆشنیەرە نەتەویەکانی کورد توانیان ئێ و ئێرکە ئەنجام بدەن، ئەوسا رێکخستنیکی حەزی نەتەویانە سەرکەوتو ئێ، ئەوەش کاری نەکردە ئێ و پاشەپۆژ ھەر بۆ کوردایەتیە.

ب- ھۆی دووم: سەرەتای دروستبوونی کازیک، لە ۱۹/۴/۱۹۵۹ ھە تا ۱۱/۹/۱۹۶۱ ژمارەیکی باش لە کازیک کۆبوونەو.

بەلام لەگەڵ بەرپاویونی شۆرشی ئەیلولدا ئەو تاپاوەیەکی زۆر وەستا، چونکە کاتێ خەلکەکی بیانی ئێا پارتی بەگولە شە بۆ کورد ئەکات، ئیتر ئایدیۆلۆژیای کازیک ئێا کاریگەریتیە نەماو ھەرچە دلی بۆ کورد ئێا، چوو پال پارتی و شۆرشەک، بەتایبەتی کەسیتی بارزانی ئەوندە بەھێز بوو کە سەرکەدایەتی ھەر حەزینی بکەدایە، خەلکی روویان لەو حەزە ئەکرد. ئەو سەریاری ئێو ئێا کاتە بارزانی تازە لەسۆفیتی قیبلە مارکسیەکان گەپاویو.

ج- ھۆی سێھەم: ئەو بوو کازیک زیاتر کوردایەتی ئەکرد وەک لەحەزیانەتی، لەبەر ئەو ھەموو تواناکانی خۆی خستەپال شۆرشی ئەیلول کە بەمانیستایە و نەمانیستایە ئەو بەسوود بۆ پارتی و بەزێان بۆ کازیک ئەشکایو، بەلام دەرئەستی ئەو نەبوو و ئاوتمان سەرکەوتنی شۆرشەک بوو.

د- ھۆی چوارەم: مەسەلەکانی ماسی بوو کە ئاڤەوا لەو سەردەمدا بەسەر کازیک دا شکایو، کە لەراستی کازیک بەھێج جۆرێک دەستی لەخراپەکاریەکانی، کانی ماسی و کوشتنی شیوعیەکاندا نەبوو، راستی مەسەلەکەش بەم جۆرە بوو:

لەسەرەتای شۆرشی ئەیلولەو لاویک لەسلیمانی بەناوی عوسە ئامەو ئاویانگی دەرکرد بەتازایەتی، ئەم لاو چەند سیخوێکی رۆژنی بەغدا کوشتوو، خۆی ئەندامی پارتی بوو، لەھەمان کاتدا ئەندامی لاوانی نەتەویە سەر بەکازیکیش بوو، لەناو خەلکدا نەتەویانە ئەوا.

لەبەر ئەو زیاتر لەسەر کازیک مالا بوو، رۆژیک لەگەڵ یەکێک لە برادەرە چەکدارەکانی خۆیدا شەپکی ئێ و ئەیکوئێو دواوی بۆ داپۆشینی ئێ و ئاوانی، ئەیکا بەدیعیە کە شیوعیەکان کوشتویانە.

ئینجا خۆی بوادەرەکانی تری ئەچن لەناو بازاردا چەند شیوعیەکی بێتاوان ئەکوژن، گواپە ئەو لەتۆلە برادەرەکی عوسماندایە، بێگومان ئاوانەکە زۆر چەپەل بوو و پارتی بۆ ئەو لەخۆی دوورخاتو، ئەخاتە پال کازیک، شیوعیەکانیش ئەویان بەھەلزان بۆ سۆرکەری کازیک و ئەوانیش ئاوانەکیان خستە پال کازیک، عوسە ئامەش چونکە زیاتو بەکازیک ئاسراو، رەسکی خەلکەکەش باوەدانکرد. ھاویرانی کازیکیش لە سلیمانی بەیانیکیان دەرئەکرد کە ئاوانەکە لەخۆیان دوورخەنو، کە ئەو ھەلەیکی گەرە بوو، مە ئێا کاتە لەبەغداد لەکۆلجی ماف ئەخوئێو فەرمانبەریش بووم لەبەغداد، دواي چەند مانگیگ سەری سلیمانیم دایەو، ئا ئێا کاتەش ئێا راستیان بەتەلوی روون نەبووبوو بۆ سەرکەدایەتی کازیکو بەتەلوی نەیانەزانی راستی و مەبەستی ئێا ئاوانە چیبوو، دواي ساغکرایو، کاتێ کە وەخت تێپەڕی کەدبوو بۆ دەرکردنی بەیانیک لەو جۆرە بەپای ھەندیک

له‌او پیران، به‌لام هه‌ر ته‌بوایه له‌ دواى تاوانه‌كه كاژىك له‌به‌يانىكداناپه‌زايى خۆى به‌رامبه‌ر نه‌و تاوانه ده‌رپرپايه.

منيش به‌بن هه‌چ پرسيايو وه‌لاميك، نه‌مزاني نه‌وه كارى كاژىك نه‌بووه، چونكه هه‌موو كاژىك له‌و كاته‌دا خاوه‌نى ده‌مانچه‌يك نه‌بوو، خاوه‌نى سه‌د ديتار نه‌بوو، نئجا نه‌گه‌ر كاژىك تواناشى هه‌بوایه‌و بشيويستايه ده‌ستىك له‌موژمه‌كانى بوه‌شيتنيت، نه‌ئچوو نه‌و خه‌لكه بیده‌سه‌لاته پېتاولاننه بكوژئ، به‌لكو كېشه‌ى خۆى له‌گه‌ل سهركرده‌كانياندا به‌كالا نه‌كرده‌وه، كه له‌پاستىدا نه‌و كانه جگه له‌جياوازيى بېروباوه‌پ، هه‌چ كېشه‌به‌كى تر له‌ئارادا نه‌بوو، هه‌چ ده‌سدرژنپه‌كېش نه‌كرابوو سه‌ر كاژىك كه شاپانى تۆله‌به‌كى له‌و جۆره‌بن، به‌لام خه‌لكى نه‌م راستيانيان نه‌ئزاني نه‌و كاره‌ساته ناوابانگنكى خرابى بۆ كاژىك به‌جېته‌شت بووه له‌مپه‌رىك له‌پژگه‌ى گه‌شه‌كرنده‌دا.

هـ- جگه له‌وانه، ژماره‌به‌كېش له‌هاو پيراني خۆمان، كه موكوړتى ته‌مه‌لى ناوابسته‌يى هه‌بووه، كه نه‌وانه له‌هه‌موو حزىيكى توشدا هه‌به، نه‌وانه به‌كوړتى هۆى سه‌رنكه‌وتنه‌كه بچوون.

له‌بارى وازهيئاني دكتور كوردقۆ له‌كاژىكو سووكسه‌و پاسوك، نه‌وه‌بو بينيمان هه‌رچى خرابه به‌كاژىكو پاسوكى وت، كه‌چى دوايى نه‌ئى: (به‌جه‌مال فه‌بزم وت له‌داخى تۆ واز نه‌هيتم)، كه‌وات مه‌سه‌له‌كه بوو به‌مه‌سه‌له‌يكى كه‌سينه، نه‌ك مه‌سه‌له‌يكى مه‌بده‌ئى!

كاك كوردقۆ له‌مه‌ش زياتر خۆى ئاشكرا نه‌كاتر نه‌ئى: (پيموت نه‌گه‌ر تۆ فه‌بايه من وازنه‌ده‌يئا) باشه نه‌م قه‌سيه چۆن نه‌كوچن له‌گه‌ل نه‌و قسانه‌ى تريدا به‌تايه‌تى نه‌وى نه‌ئى (من شه‌رم پيشه‌ له‌و حربه‌ ئيشم گوڤه‌ئ)، نئجا ماموستا جه‌مال نه‌به‌زىك كه هه‌موو زيانى خۆى ته‌رخان كرديى بۆ كوردايه‌تى و ده‌ريابه‌ك بىن له‌زانست و خاوه‌نى زياتر له‌شه‌ست به‌ره‌مى چاپكراو زياتر له‌ (٣٠) به‌ره‌مى چاپنه‌كراوى ئاست به‌رزو كه‌م ويته بىن له‌بواره‌كانى كوردايه‌تى و سياسته‌و ميژوو زمان و ويژه‌و زانست و فه‌ره‌نگدا پيشه‌وه‌ى دواى پاداشتيكى له‌ميه‌چ كه‌سو لايه‌ننك كرديى.. چۆن نه‌بىن رۆشنپريكى وه‌ك كاك كوردقۆ له‌داخى نه‌و واز له‌ريكخستننك و بېروباوه‌رىك بيتنى؟!

كه نه‌و وازهيئانه‌ش (له‌و كاته‌دا بووه كه دكتور فه‌بزم ده‌عوته‌ى به‌بابى بۆ دكتور كوردقۆ كوردوه له‌پيران)!

من ناليم دكتور نه‌به‌ز هه‌چ كه موكوڤيه‌كى نيبه، هه‌چ موقفن: له‌م دنياب‌دا نيه بىن كه موكوڤى، گريمان له‌هه‌ندىك ديدو بۆچووندا نه‌بينكاين، يا (٣٨) سالى غه‌ريبى و نه‌تيابى تۆزىك دلى تاسك كرديى، نه‌وانه چين له‌چاو كار هه‌رنه‌كانى نه‌و به‌رژه‌دا؟ بېينه‌وه سه‌ر كاژىك كه دكتور كوردقۆ نه‌ئى: (ده‌ورى چى بووه له‌سه‌ر گوڤه‌پانى سياسى گوردى)، منيش له‌سه‌ره‌ئاي نه‌م نوسينه‌دا وت ئېستاش بېرۆكى كاژىك ماوه، براده‌و سالار ياسينيش نه‌ئى: (كاژىك هه‌چ كارىگه‌رى و قورسايه‌كى نه‌بووه).

ئېمه تۆزى له‌مه‌ويه‌ر نه‌و له‌مپه‌رانه‌مان پيشاندا كه له‌پژگه‌ى پيشكه‌وتنى كاژىكدان بچوون، نه‌وانه سه‌ريارى نزمى هوشيارى نه‌توه‌يى له‌ناو كوردا، له‌گه‌ل نه‌وه‌شدا كاژىك له‌دوو روه‌وه، كه‌م تا رۆڤ ده‌ورى هه‌بووه له‌سه‌ر گوڤه‌پانى سياسى كوردى و كارىگه‌رى و قورسايى هه‌بووه له‌م بولانه‌دا:

به‌كه‌م/ به‌رده‌مه‌ئالين له‌هوى بېروباوه‌رى نانه‌توه‌پيانه‌ى وه‌ك ماركسيئى، نه‌وه‌ش له‌پژگه‌ى ته‌ده‌بياته‌كانى كاژىك و نوسينه‌كانى نه‌به‌زو هه‌ردى و جه‌وه‌رو فه‌ره‌يدون و ژيره‌وه.

دووه‌م/ به‌رده‌مه‌ئالين له‌هوى شوڤينيئى فارسى و عه‌ره‌بى و توركيه‌وه به‌همان رنجه.

ماركسيه‌كان به‌گشتی له‌و باره‌وه‌دابوون كه به‌رژه‌وه‌ندی ئابوری چینی كرنكار هه‌رگیز له‌گه‌ل به‌رژه‌وه‌ندی چینی سه‌رمایه‌دار رنكناك‌وی، هه‌روه‌ها به‌رژه‌وه‌ندی ئابوری چینی كرنكار له‌هه‌موو جیهاندا هه‌ریك به‌رژه‌وه‌ندییه‌.

به‌لام كاژیک پینی ولبوو به‌رژه‌وه‌ندی ئابوری چینی كرنكار له‌ولانتیکدا، گه‌لینجار له‌گه‌ل به‌رژه‌وه‌ندی ئابوری چینی سه‌رمایه‌داری ئه‌و ولاته‌ رنكه‌كه‌وئ ئه‌ی به‌رژه‌وه‌ندی ئابوری چینی كرنكاری ولانتیکسی دی، ئنجا بیست سال دوا‌ی ئه‌وه‌، كۆمه‌له‌ی ره‌نجه‌ران كه‌ كۆمه‌له‌یه‌كی ماركسی كوردی بوو، دانسی به‌وه‌دا نا كه‌ به‌رژه‌وه‌ندی ئابوری و سیاسی و كۆلتوری چینی كرنكاری كوردستان به‌هه‌ج جۆری له‌گه‌ل به‌رژه‌وه‌ندی ئابوری و سیاسی و كۆلتوری چینی ولاتانی عێراق توركیا و سوویا و ئێران، واته‌ چینی كرنكاری ئه‌و ولاتانه‌ یه‌ك نین و زۆر ناكوكن، چینی كرنكاری كورد له‌لایه‌ن چینی كرنكاری عه‌ره‌بو و شور و فارس‌وه‌ ده‌چه‌وسێنێته‌وه‌ و ته‌نگ به‌ژبانی هه‌له‌چنێ، هه‌روه‌ها ئه‌م كۆمه‌له‌ ماركسیه‌ لیبنیزییه‌ دوا‌ی بیست سال و كه‌ كاژیک دان به‌وه‌دا ئه‌نین كه‌ ئه‌و ولاتانه‌ی كوردستانیان به‌شكربووه‌، داگیركهر و كۆلونیالیست و كرنكاره‌كانیشیان به‌بیری شوغڵینیان و داگیركهرانه‌و ره‌گه‌زیه‌رستانه‌و خۆبه‌زلگه‌رانه‌و په‌روه‌رده‌ ده‌كرێن ئه‌ی كرنكاری كورد.

جگه‌ له‌وه‌، هه‌موان ئه‌زانن كه‌ له‌دروستبوونی حزبی رزگاری كورد‌وه‌ (١٩٤٥-١٩٤٦) له‌باشوور خواستی سه‌ربه‌خۆیی كوردستان به‌لاوه‌ نراو دروشمی ئۆتۆنۆمی سه‌ربه‌هه‌للو، سووه‌ جیگری سه‌ربه‌خۆیی له‌كوردستاندا، له‌پۆمه‌لاتی كوردستانیش، حزبی دیموكراتی كوردستان له‌تشرینی دووه‌می ١٩٤٥ هه‌و جارێكتر له‌باشووری كوردستانه‌وه‌، پارتی دیموكراتی كورد له‌ ١٦/٨/١٩٤٦ هه‌و ئۆتۆنۆمیان كرده‌ ستراتیجی خۆیان، ئه‌وه‌ش جیگه‌ی ره‌زومه‌ندی حزبی شیوعی عێراقی و كۆلونیالیسته‌كانی جیهان بوو، هه‌روه‌ها ئه‌م دروشمه‌ له‌به‌رژه‌وه‌ندی داگیركهرانی كوردستانیش بو، له‌چاو سه‌ربه‌خۆیدا، دوا‌ی هه‌لگێژانه‌كه‌ی قاسم له‌ ١٤ ته‌موزی ١٩٥٨ دا، خواستی سه‌ربه‌خۆیی و باسكردنی، به‌یه‌كێك له‌ناپاكی نیشتمانی ئه‌مێزدا، نه‌ك هه‌ر له‌لایه‌ن داگیركهران و كۆمۆستانه‌وه‌، به‌لكو له‌لایه‌ن حزب و رێكخه‌لوو سیاسیه‌ كورده‌كانیشه‌وه‌.

به‌جۆریك وایله‌تهات ژماره‌یه‌ك كۆمونیست كه‌وتنه‌ ناو سه‌ركرده‌یانی پارتی‌چه‌وه‌ و ویستیان رنكخراوی لوانی كوردستان له‌ناو رێكخه‌لووی گه‌نجانی عێراقی سه‌ر به‌كۆمونیسته‌كاندا بقیینه‌وه‌، ئه‌و كۆمونیستانه‌ ده‌ستیانگرت به‌سه‌ر رۆژنامه‌ی خه‌باتی پارتی‌داو چاویان به‌بڕیوه‌ ئه‌وه‌ی پارتی بگه‌ فۆتۆكۆپی حزبی شیوعی، كار گه‌پشته‌ ئه‌وه‌ی گالته‌ به‌هه‌موو كه‌له‌پوور سه‌روه‌رییه‌كاني كورد بكێیت، به‌معاریفی كوردستانیان ئه‌و معاریفی قلیاسان، له‌وه‌لامی رۆژباشدا، تاكه‌ گه‌لاش ئه‌وترا، مالی ژماره‌یه‌ك له‌وانه‌ی ده‌سه‌به‌رداری كوردایه‌تی نه‌بوون، نیشانه‌كو بۆ ئه‌وه‌ی ئه‌وانیش وه‌ك ئه‌وانه‌ی كه‌ركوك راگێشێن (سحل) كێین.

ئا له‌و باوروخه‌دا، كاژیک وه‌ك حزبیك له‌پیناوی شازادی و ژبانه‌وه‌و یه‌كێتی كوردلو به‌دروشمی سه‌ربه‌خۆیی كوردستان و هه‌لسه‌فه‌یه‌كی نوێی كوردایه‌تی‌وه‌ له‌دایكبوو و شوێنیشكی بیرمه‌ندیان‌ی

* له‌باره‌ی معاریفی كوردستانه‌وه‌، له‌نزیک كۆتایی ئه‌م به‌رهمه‌دا، به‌هواداموون و به‌لگه‌نامه‌یه‌ك به‌خۆته‌ره‌وه‌.

كامىل ژىر: كاژىك وەك بىر ماومو رۇژىك نەبىت بچىتەوە قالى رىكخستەوە

• سەبارەت بەجۇتتى كۇلتاي ھاتى گارى سىياسى كاژىك چى دەلن؟

– ئۆز بەكۇرنى ئالېم: كاژىك خۇى كرد بەقۇدىانى شۇپشى ئەيلول، ئەوەش لەو بارەپەوە جووگە نەتەرە لەحىزب گونگترە. ئىمەى دامەرزىنرانى كاژىك ئەك ھەر نەمانوئىست بېيىنە كۇسپىك لەبەردەم ئەو شۇپشەدا، بەلكو بوينە مۇمىك بۇ ئەو شۇپشە سوتائىن، كارەك شەمان وەك كارى سەريازىنكى نالىاريو.

راستىيەكەى كاژىك قورسايىەكى باشى ھەبو لەناو ئەو شۇپشەدا، ھەندىكىيان لەدەورى بارەگاى بەرزانى كۇبوونەو. ھىزى خەبات لەشۇپشى ئەيلول، بەفەرماندەكەى رۇبەى رۇقى ئەندامە كانىەوە كاژىك بون بەيئەوەى ئەو نەيئىيە بىركىنن، گونگ بەلاى كاژىكەوە ئەوەبو شۇپشى ئەيلول سەركەوئو سەربەخۇيەك بەدەستېنن بۇ كورد.

• ئەم بارە رۇژەى كىشا تا سالى ۱۹۷۴ كە شەپ دەستى پىكردەوە، لەو سالەدا كاژىك لەشارى نەغدە كۇنفرانسىكى بەست، ئەنجام ئەوەبو كە نىكەلبوونى كاژىك لەگەل شۇپشەدا بەجۇزىك چەوپەر بوە، جياكردەوەى ئاسان نىە كە ئامانجىش ھەر كوردايەتى سەركەوتنى شۇپشە بىن، ئىتەر پىتوئىست بەو جياكردەوەپە ئاكات لەو كاتەدا، لەبەر ئەوە بېياري كۇنفرانس ئەوەبو كە كارى سىياسى كاژىك ھەلپىسىزىت تا ئەنجامىكى شۇپشە بىيارنەكەوئ. دواى ھەرەسى شۇپشەش ھەندىك ھەولدا بۇ كەوتنەوەكار، بەلام لەولاوە پاسۇك دروستبو، ئىتەر بەلاى ھەندىك لەھاوبىرانەوە پىتوئىستى بەوە نەما كاژىك بىخىتەوە كار، ئىستاش كاژىك وەك بېرۇباوەپ ھەر مارەو، ئەو بېرۇباوەپەش رۇژىك ئەبىن بچىتەوە قالى رىكخستەن بەھەر ئاويكەوە.

• بۇچى پاسۇك بەيەكگىرن لەگەل ھىزى سوسىيالىست كۇلتايى بەرزانى خۇى ھىشاو، پاشان ھۇى شىكىتى ھىزى يەكگىرن چى بوو؟

– پاسۇك بەيەكگىرن لەگەل ھىزى سوسىيالىست، كۇلتايى بەرزانى خۇى ئەھىنا، بەلكو وىستى ھىزى گۇرپكى زياتر بىات بەخۇى، ھۇى ئەوەش ئەوەبو كە لەدواى راپەپىنەوە دواى وەرچەرخانى خەباتى چەكدارانە بۇ كۇبوونەوە لەدەورى سنوقى ھەلبىزلەن، ئىتەر مەسەلەى (ژمارە) مەسەلەيك بوو كە ئەبواپە ھسابى بۇ بىكراپ، بۇقە ئەو بەكگىرنە دروستبو، پارىتى يەككىتەش ھەمان ھسابيان بۇ (ژمارە) كرد، بەلام ئەوان بەوە چارەسەرى كىشەى ژمارەيان كرد كە ھەموو جۇرە كەستىكان لەخۇيان

كۆكرده به جاشو باشهوه. شه به پاسوك هزم نه تكرا، شه به دوايى (گل)يش هانته ناو
يه ككگرتنه وه، واتنه حيزبه تازه كه له پاسوك و سوسياليست و گل دروستبو به و نيازى بيه هيزى
سيتم.

هوى شكستى حيزي يه ككگرتن شه مانه بوو:

۱- دهنگه هينانى پاسوك - سوسياليست و گل له له ليزاردندا هوى شه وهش به تڙى شه وه به وو كه
به ربه ره كانى نتيوان پارتى و يه ككتي به پاده يه كه رنگى دابو وه له تاو خه لكيدا كه تڙبى شه ندانان و
لايه نگره كانى نيمه شه ده نكيان بۇ پارتى يا بۇ يه ككتي دا!!

۲- پارتى و يه ككتي هه ربه كه پان به جۆر يك كه وتنه زه برليد انمان، سه رچاوه دارليان ليه پين، نيمه
له هه موو شارو شارو چكه و ناچه يه كه باره گاو پيشمه رگه و شه ندانان و لايه نگرانمان هه بو، شه و لنش هه موو
پاره و هه سره و ژيانان شه ويست، جكه له وهى كه وتنه شه وهى شه پان پيشه فرؤشتين، هه و لنان شه دا
ده ست به سه رياره گانگاندا بگرن و توتومبيل و شه مه نيه كانمان به بن و.. هتد.

۳- ماوهى يه ككگرتنى شه سن حيزه شه ماوه يه ككى كورتبوو، هيشقا له ناو يه كدا شه وتا بو شه وه، يه كه
ره نى شه بو به رگه شه شه شه و گوشاره يان نه گرت، بۇيه سن ره نى په يدا بو: ۱- به ميني شه وه، ۲- خۇ خه ل
كه ين، ۳- نيكه له به دو حيزه بيه ين، له شه نجامدا راي سيمه زياتر لايه نگرى هه بوو.

• هه گاره كانى نه رى گاننى هارتىكى شه شه وه يى رادى كالى له دواي پاسوك بۇجى ده گه رته وه؟

- له پله يه كه مدا، بۇ نزمى ناستى و شيارى شه شه وه يى له ناو كورددا. پارتىكى شه شه وه يى شه ين
پارتىكى شه قاشيدى بن، كه واتنه شه ين له پيش ريكخستندا، زه مينه بۇ به ريو باوه ريككى شه شه وه ييانه خۇش
بكوت، شه و دنيايه شه هه ريو باوه، ئايه شه كان پيش شه وه يى بيه ريكخستنو شه رمانه وايه شه،
به ريو باوه به بوون، ماركسيستى تڙ له پيش حيزه شه شيو عيه كانه وه به وه، به رياره شه لمانى و جوله كه و
عه ربه شه كان، تڙ له پيش حيزه شه شه وه ييه كانه وه به بوون شه وانه سالانتيكى تڙ خه ريكى كۆشكر دنى
شه شه و كانيان بوون به به ريو باوه به كانيان ئېنجا شه شه به ريو باوه به انه جرونه قالى ريكخستنى حيزه ييانه وه،
بۇيه نيمه شه شه وهى كورد پتيويستى به قوتا بخانه يه ككى به رى شه شه وه يى هه يه به ر له حيزه ييكى شه شه وه يى.
بۇ شه مه به شه شه، پتيويست به رياره شه شه وه ييه كورد كان له يه ككزيك بيه شه وه و له بانه يه ككى رۆشن بىرى،
يا له كۆمه له يه ككى رۆشن بىرىدا يه ككگرن، پا له ده وى كۆشارو رۆژنامه يه ككى شه شه وه ييانه كۆپينه وه و
كه شه به به ريو باوه به كورد ايه تى به دن، دواي شه شه و نيمه ريكخستنى سياسى خۇى دروسته بن و شه و كانه
سه ركه و توش شه ين.

کوردايه تی نه ک پارتايه تی

له ژماره (۱) ی نه م رښتانه یه دا (ځایه) وم: ښاستاس کاژیک، وه ک بیرواوه، هر ماوه، نه و بیرواوه پش، رښتی څی بچیتوه قالی رښکستن به هر ناوښکوه.

کسه که لای هندیک والیکراوه ته وه که ښه خوازیاری نه وه یی جارنکی تر کاژیک، له ښاستا ده ستنینه وه وه ک پارتیبه ک بڼه یه کار. رووبه پووش هندیک سیاسته کار ی به رښ پیرزیبا ییان لیکروم.

راستیبه که ی به رجسته کردنی بیرواوه پی کوردايه تی، جارنکی تر له پارتیبه کی وه ک کاژیکدا، نه وه خولستیکی پیرزی منه، به لام کارنکی له و جوړ، بڼه ه لک ونه و بڼه بارونزخی شه مزی نه ته وه ی کوردمان ده ست نادات، نه وه نه ک هر پارتیبه کی وه ک کاژیک، به لکو ه مو نه و پارتیبه ی تریش که شه مزی له سر پانتایی کوردستان کار نه ک، برنیان هر زیاده یه، به لکو زیانه خشیشه، چونکه نه ته وه یه که هشتا له قونای رزگاریا یی، پیویستی به یه کخستنی وده و توانای ناکه کانیه تی، نه ک بهش به شکردنی نه و وده و توانایه.

راسته فره پارتی دیارده یه کی شارستانه و رتگدانه به دیدو بزچوونی جیواز جیوازو نه هشتی یا که مکړنه وه ی ده ست لاتی تاکړه و ی دیکتاوریانه یه، به لام نه و به کومه لگایه کی پیشکه و تنوی هوشاره که واتای دیموکراتیتی بزانی و رښ له پای به رامهر بگری و کښه کانی ته نیا له رښگی سندوقی ه لېږدنه وه چاره سر بکات.

. کومه لگای کوردی هشتا به ده ست ژماره یه ک کوسپو ته گره له رښگی فره پارتایه تیدا نه نالینن، وه ک: پارچه پارچه کردنی خاکه که ی، داگری کړدن، نه زانن، نه خوینده واری، گیانی تیره گری و ناوچه گری، گیانی توله سندنه وه... هتد، که نه ولنه ه مو ی پیویستیان به یه کخستنی وده و توانا کانه، نه ک له یه ک ترانایان به مزی فره پارتایه تیبه وه.

له م رووه وه فیه سورفی نه لمانی (تريشکه) نه ل: فره پارتایه تی بڼه که لانی نازاد پیویسته، به لام نه و نه توانی هشتا له قونای ښکوشاندان بڼه سر به خوی، نه ولنه بڼه فره پارتایه تی ناشین، به لکو پیویستیان به ته نیا یه ک رښکستنی نه ته و بیانه ه یه، وه ک به لگایه کښ ناوچه ی (بیده موقت) به نمونه نه هښیتوه که چوڼ له ژر کاریکرښتی (کافور) دا ه مو پارتیبه کانه به گیان گرت له سالی ۱۸۵۹ د.

ښی کورښ زیانه کانی فره پارتایه تی به چاری خومان بینن، به مزی فره پارتایه تیبه وه کوردستان له پیچ پارچه و بو به شش پارچه. خوینی ه زاران لای کړد به ناهق و ژلو به فیرچو، ه زاران خیزانی کړد ناواریوون، چه ندین و له ی قاره مانی که له که مان ناکاو کوڅگران. له بری نه و ان جاشو پاش جاش به سر پارتیبه کاند دابش بوون، ری له که سانی خاویو به توانا گړوه، مالو مولکی نه و میله ته ترخانه بڼه ده سکه و تی پارتایه تی، له په نای ناوړه ی فره پارتایه تی چه ندین نزکه رو

به كۆنگرەى نە يارانى نە تەو كە مان كارى گىزە شىۋىنىن و سىخوپى تىرۇر نە نجام ئەدەن. ھەر بە ناوى فرە پارتىيەو ە گە ئۆگۈپ تەپى سىخوپى دوست بوون. ھەر پەتاي فرە پارتىيەو واىكرىو ھەر پارتەو پەنا بۆ داگىرە رىكى كوردستان بىيات، يا ناچارىن كە ئەو داگىرە رە ناوېژوانيان بىن. بەگىشتى پارتىيە كوردەگان زياتر لەپىنگرەوى سوپامى ئەچن بۆ گىيانى يەكتر، كەس نازانى داھاتى كوردستان چەندەو چۆن بەخت ئەكرىو ..ھتد.

كەواتە ھەلگەوتەو بارو دۇخى ئەمپى نەتەو كە مان بۆ فرە پارتايەتى دەست نادات، بەلكو پىۋىستى بەخەپانىكى سىياسى يەكگرتو ھەپە. ئەوېش يا بەتېكە لېۋونى ھەموو پارتىيە نىشتەمىيەكان، بەتابەتى ھاپتايەكان، يا بەكۆبونەو ەيان لەژۆ چەترى بەرەپەكى كوردستانى، يا كۆنگرەپەكى نىشتەمانى كوردستانەدا، ئەشن بوئىرئ رۆژگارى بەرەى كوردستانى بەسەرچو، بەلام كۆنگرەپەكى نىشتەمانى، ئەو كاتىتەتى و ئەشن لەرۆژگارنىكى ەك ئەمۇدا ھەموو ھىزە سىياسىيەكانى كوردستان و كەسايەتتە سىياسىيە بىن لايەنەكانىش لەژۆر چەترى كۆنگرەپەكدا كۆپىنەو ەو تواناكانيان يەكفەن و ستراتىژى نەتەو ەى كورد داپئۆن و ديارى يەكەن و بەرنامەپەكى ھاپوېش بۆ خەپاتى ئەمۇمان دانىن.

ئىستاش سى كۆنگرەى سەرەكى لەو جۆرە ھەپە، بەلام ھەرسىكيان لەدەرەو ەى كوردستاندان. ئاشكراشە يەككە لەو سىانە سەرەپە پارتىيەكى زانراو. بەلام دوانەكەى تر، كۆنگرەى نىشتەمانى كورد لەئەمريكا و كۆنگرەى نىشتەمانى كوردستان لەئەروپا، لەكەسانى بىلەين و نەتەو ەپى پىتەكاتوون. بۆپە ئەگونجى گەشەيان پىن بدرى و بىكرىنە چەترىك بۆ كۆپونەو ەى پارتىيەكانى ناو كوردستانىش. لەم بىدو بۆچونەو، ئىستاكاتى ئەو ھاتو ە كە ھەر كام لەو دوو كۆنگرەپە، بوونى لەكوردستاندا ھەپىن بۆ ئەو ەى نەك ھەر كەسايەتتە بىن لايەنەكان، بەلكو پارتىيە نىشتەمىيەكانىش لەپەك نەزىك بخاتەو، يا كۆپەكەتەو. يا ھىچ نەبىن ھەندىك ئەركى نەتەو ەپىانە نەنجام بدات ەك كۆششىكى نەتەو ەپى بۆ يەكخستەو ەى دوو ئىدارەكەى ھەولېرو سلىمانى، سەرپەرشتى ھەلېژاردنى گىشتى دوو ەم، دانانى دەستورىك، رىگرتن لەو ەى ناكۆكەكان تەشەنە بگات، ھەموو يا رۆرەپە نەتەو ەپىك بھىننىت لەسەر ستراتىژىك بۆ ئايندەى كوردو بەرنامەپىژى بۆ ئەو ەبەستەو ھەر ئەركىكى تر.

بەكورتى، ئەمپى نەتەو كە مان، رۆژى كوردەپەتتە نەك پارتايەتى، ئەركى رۆشەنېزان و ھاپوېرانى نەتەو ەپىش، كۆششىكى لەو جۆرەپە لەم بارودۇخەدا.

فره‌ پارتی ره‌وایه‌تییه‌کی نابین تا نیشتمان رزگاری نه‌بین

هاویری هه‌ژمان دوکتور جه‌مال نه‌به‌ز له‌ژماره‌ (٢٢) ی نه‌وێنی (٢٠٠٢) ی گوشاری (کۆنگره‌) ی تۆرگانی کۆنگره‌ی نیشتمانیی کوردستان — بۆلۆکرۆی بیرى نه‌وه‌یه‌ی کوردی - له‌ ژێر سه‌رناوی (نازاده‌ی حیزبایه‌تی) نا پرسبارێکی به‌چێی کردوه‌:

بزانین حیزب نوێنه‌ری به‌رژه‌وه‌ندیی گه‌یه‌؟

بۆ وه‌لامی پرسباره‌کی ئه‌لێ: پێویسته‌ بزانین ره‌وایه‌تی حیزب له‌کوێوه‌ دێ؟ ئه‌لێ له‌وه‌وه‌ دێ که ئه‌ندامانی کۆمه‌لگه‌یه‌ک هه‌موو له‌باری به‌رژه‌وه‌ندییه‌وه‌ وه‌ک یه‌ک نه‌بین ئه‌وانه‌ی به‌رژه‌وه‌ندییان وه‌ک یه‌ک، پێویستییان به‌وه‌ هه‌یه‌ پێکه‌وه‌ کار بکه‌ن، ئه‌وه‌ش پێویستی به‌ریگه‌ستن به‌ره‌نامه‌ و پێوه‌ندی هه‌یه‌، که ئه‌مانه‌ به‌هۆی حیزبیکه‌وه‌ نه‌بین ناکرێ، ئه‌جا دواى ئه‌وه‌ی به‌ره‌رجی بیردۆزه‌ی چه‌په‌کان ئه‌داته‌وه‌ له‌باره‌ی (به‌رژه‌وه‌ندی)یه‌وه‌، ئه‌لێ: (به‌رژه‌وه‌ندیی وه‌ک یه‌ک له‌باربوونی وه‌ک یه‌ک وه‌ه‌روست نه‌بین.. جا له‌به‌ر ئه‌وه‌ی سه‌نۆری چه‌نایه‌تی هه‌موو کاتێ به‌روونی دیار نیه‌، به‌شکرده‌ی ئه‌وانه‌ی یه‌ک پشه‌یان هه‌یه‌ به‌سه‌ر یه‌ک چینه‌دا شتیکی راست نیه‌.. دواى ئه‌وه‌ی دێته‌ سه‌ر لایه‌نه‌ خراپه‌کانی حیزبایه‌تی رهنمایی هاویرانی نه‌وه‌یه‌ی ئه‌کات که بۆ رۆشنی‌کردنی کۆمه‌ڵ هه‌ول به‌دوێ بیه‌وه‌کی حیزبی ئاقاوه‌ و حیزبی پیرۆز حیزبی سه‌رکۆده‌ و پێشوه‌ له‌میشتکی خه‌ک بکه‌نه‌ ده‌ره‌وه‌ له‌ئه‌ندامانی حیزبه‌کان بگه‌یه‌نن دوژمنایه‌تی یه‌کدی نه‌که‌ن و له‌په‌ی گه‌ڕینه‌وه‌ی به‌یرواره‌ بگه‌نه‌ باشت‌ترین چاره‌ بۆ کێشه‌کانی کۆمه‌لگه‌.

نه‌به‌ز ئه‌ واته‌ری وه‌ک به‌شێک له‌په‌رتوکی (هه‌ندێک له‌کێشه‌ بنه‌ره‌تییه‌کانی قوتابخانه‌ی کوردی سوسیالیزم — له‌ناوه‌ی راستی هه‌شتاکانی سه‌ده‌ی پێشوه‌دا نووسیه‌وه‌، خۆشه‌بختانه‌ له‌کۆتایی هه‌شتاکاندا، به‌ره‌ی کوردستانی هاته‌ به‌ره‌م، ئه‌م به‌ره‌یه‌، نه‌گه‌رجی خواستی ده‌وله‌تی ئێزانیشتی تیاوو به‌مه‌به‌ستی نژایه‌تی‌کردنێکی زیاتری ده‌وله‌تی عێراق له‌کاتێ جێگه‌که‌یانه‌دا، به‌لام سه‌ن ئه‌نجامی سه‌ره‌کیی باشی لێکه‌وه‌شه‌وه‌، یه‌که‌میان: راگرتنی شه‌پی ناوخۆی کوردگه‌ڕانه‌ی ئێوان حیزبه‌ کوردیه‌کان و ئاهاستبوونه‌وه‌ی گه‌شتی، دووه‌میان: یه‌ک هه‌لوێسته‌ی هاوکاریان له‌کاتێ راپه‌ڕینه‌ پیرۆزه‌کی جه‌ماوه‌ری کوردستاندا سه‌الی ١٩٩١. سه‌یه‌میان: هه‌لبه‌ژاردنی په‌رله‌مانی کوردستان و دوسته‌کردنی حکومه‌تی باشووری کوردستان. دیاره‌ ئه‌نجامی سه‌یه‌م تێگه‌ڵ به‌کاربه‌گه‌ڕینی کۆپه‌وه‌که‌و به‌یاری ٦٨٨ و ناوچه‌ی ئارامو چه‌کوشی ئاماده‌ش بوو.

ئێستا، دواى زینده‌به‌چاڵکردنی به‌ره‌ی کوردستانی و به‌رپا‌بوونه‌وه‌ی شه‌پی ناوخۆی کوردکوژی و دووله‌تکردنی ئه‌و حکومه‌ته‌.. ئه‌شێن به‌رسێن ئاخۆ ئه‌و هه‌موو حیزبانه‌ی ئه‌مه‌ق له‌سه‌رتاسه‌ری کوردستاندا به‌گه‌شتی و له‌باشووری کوردستاندا به‌تاییه‌تی قوتکراوه‌ته‌وه‌، ره‌ویه‌تییان هه‌یه‌؟!

بېنگومان نه. چونکه رډواپه تی، وک دوکتور نه بز نه لئ، له وه وه دئ که هر حیزیه و برژه وه ندییه کی جیوانزی هه بئ له برژه وه ندی حیزیه کانی تر. ده ی ناخو نه بئ برژه وه ندی جیوانزی چوارده حیزیه کوردی له به شیکي بچوکی وک رډژناوای کوردستانی پال سوریه چی بئ؟! هه روه ها حیزیه رډژو زه بنده کوردییه کانی تری باکورو باشوورو رډژه لات؟

رډژنامه نویسی شاره زاو به ناواینگی عه رب حوسنی مه حلئ له ژماره ی رډژ ۲/۲/۸۰ رډژنامه ی (نایم) ی سلیمانی دا نه لئ: (مو به رده کیی نئیوان کوردو کورد لایه کی گزنگی مه سه له که یه، له هه ولترو سلیمانی په که مین پرسپار له سه رکوده کانم پرس، نه وه بوو چه ند حیزیشان هه یه؟ به داخه وه راسته نه زمونیکی دیموکراتیبه، به لام نئمه شه زانین که خیلافینکی قبول له نئیوان هه موو حیزیه کانداهه یه له کوردستان، نه مهش کیشه یه کی که وده یه، نه نه کیشه ی کوردی عیراق نیه، له سوریه چوارده حیزیه ی کوردی هه یه، له تورکیا چه ندین ریکه خراوی جیواوز هه یه، هه روه ها له نئیوان، داوا له برا کورده کانم نه که م چاوئک بخشینن به مه سه له کانداه سوودنیک له نه زمونه کانی رابورنوو بیینن: هه موویان هه له یان کرد، نامه ی بلیم فلانه حیزب هه له ی کرد. خویان ده زانن، من بز میترو نه لیم: سه رکرایه تیبه سیاسیه کان هه له ی رډژیان کرد، کانی نه وه هاتوره جارنکی دیکه تاروتویی هه موو سیاسه ته کانیان بکن).

بیینه وه سه رکوککی مه به سه ته که مان که مه سه له ی (به رژه وه ندی) یه، بېنگومان به رژه وه ندی که لئ جوری هه یه: به رژه وه ندی گشتی و به رژه وه ندی تایبه ت، به رژه وه ندی گه وده و بچوک. به رژه وه ندی نه ته وه و به رژه وه ندی چینه کان، هی کومه لو هی تاکه که سو... هتد، به لکه نه ویستسه هیچ کام له و به رژه وه ندی به ته ولوه تی دابین نابن: نه بق گشتو نه بق تایبه تو نه هی گه وده و نه هی بچوک و نه هی کومه لو نه هی تاکه که سو نه هی چینه کان و نه هی شاینو ناینزاکانیش له نیشتماننکی داگیرکراو داو بق نه ته ویه کی ژژر ده ست، له به ر نه وه بیونی فره حیزیه ی هیچ ره ولیه تیبه کی نه تا نیشتمان رزگاری نه بئ له داگیرکردن و تا نه ته وه سه ربه خوی به ده ست نه هیننیت، و ته ی (چه پکه گول) یش هیچ کاریگه ریتیه کی نابن نه که ر پشتویننکی گونجاو بز نه و چه پکه گوله نه به ستینه وه به یه که وه.

نه مرق نه وه فره رڅخراوه سیاسیه نه ی له کوردستاندا هه ن، به هیچ جزوئک نوینه رایه تی فره به رژه وه ندی ناکن، یان به واتایکی تر، نه تولنن بلین: نه وه ماسنی سارد کوتانه و هیچی لئ نایه ته به ره م، نه و رڅخراوه سیاسیه نه ی خوقیان به نوینه رو خویان به پارژگاری چیننیک، یا نایننیک، یا ناینزایه ک، یا ره گه رڅک، یا به شیک له کومه لکه ی کوردستان نه زانن یا نه ده نه هه له م، چیان پس نه کوئ له ماسنی فره مانی لپرسراوینکی ئیداری یا سه ریازی په کڅک له رڅمه کانی نه که ره و تاران و به غداو دیمه شق دا؟

چون نه توانان شه و به رژه وه ندیانه بپارژنن؟ بق نمونه: حیزنیک که پاشگری (دیموکراتی) نابن به خویه وه له قامیشلیدا، چون نه توانن سیستمی دیموکراتی له رډژناوای کوردستاندا بچه سپینن له کاننیکدا رڅمی دیمه شق رڅمینکی نادیموکراتی بئ؟ حیزنیک ناینی له دیار به کردا چون نه توانن شه و ناینه بکاته فره مانده و له باکورو له کاننیکدا رڅمی نه که ره عیلمانی بئ؟

ئایا حیزبىكى كۆمۈنچىسىنى يا سوشىالىستى لەسنەدا، ئەتە تەتەسى كۆمۈنچىسىنى يا سوشىالىستى لەرۇزە لاتەدا ئەنجام بەت ئەگەرچى ھەموو خەلكى رۇزە لاتى كوردستانىشى لەگەلدا بىن لەكاتىكدا رۇژى تاران رۇژى ئاۋەندەكان بىن؟ لەباشورى كوردستاندا حیزبە كوردىيەكان چىنگىبان نابورە خوڭنى يەكتەپپە، گواپە ھەر يەكە بو پاراستنى بەرۇەندىسى خۇى، لەكاتىكدا رۇژى بەغداد ھەمويانى پىنگە ھە ئىقالو كىميا باران ئەگەردە، ئىنچەدا كۆپرە ۋەرىيە نۆرەكەش لەۋەداپە، بۇ ھەر كام لەو بەناو بەرۇەندىيە، چەندىن حیزبو رىڭخىلوى سىياسى ھەبىن، چەندىن حیزبى دېمۇكراتى، نەتەۋەبى، ئاپنى، رەگەزى، ئاپنىزنى (مىزەبى)، ھەروەھا چەندىن جۇر رىڭخىلوى قوتابىيان، ئاڭرەتەن، ژنان، لاۋان، كۆنگارەن، جوتياران!!

ئەۋلە ھەر ھەمويان ەك دەۋەن بەئاش بىكەن، يا شوڭىن كىلوى بابرىو كەۋتەن، يا ئاسنى سارد بىكوتەن ۋاپە، ھەتا كوردستان رۇگاور سەرىخۇ نەبىن. بۇيە ئەتەلەن بىلېن ھىچ كام لەو رىڭخىستەنە رەۋاپەتپەكەن نىيە يا نابىن تا قەۋارەبەكى سىياسى سەرىخۇ تارام كۆرۈمەن نەبىن.

ئەۋە ۋا. لەلاپەكى تىرەشەۋە، بەمانەۋىن يا نەمانەۋىن، چاك بىن باخراپ، ئەمەۋ لەكوردستاندا حیزبىكى نۆرەبە، لەۋەش ناچەن ھىچ كاميان بەنقى خۇى بىلەن تىرەش! با لەكەلى حیزبىيەنى بىتە خولەن، بۇيە چارەسەرىكى مام ناۋەندى ئەۋەپە، ئەو حیزبەنە، لەژىر چەتەكدا كۆپنەۋە، بەرەى كوردستانى كە لەپىش راپەرىندا چەتەرىكى لەو جۇرە بو، ئەمەۋ ئەو چەنرە گونجاۋە نابىن، بەتەبىيەنى لەباشورى كوردستاندا، چونكە بەرەى كوردستانى چەنرەك بو نەنپا بۇ حیزبەكان، ئەمەۋ لەباشورى ئازادا، مەرداكە فراۋان بوۋە، جگە لەحیزبەكان، چەندىن رىڭخىلوى كۆرۈ كۆمەلە لىزەنە كۆمىتە سىياسى تەھەن، خەلكى سىياسى بىلەپەنەش ھەپە، نەنەۋەبەكانىش، دۋاپ ھەلپەسارىنى كازىكە تىكەلپورنى پاسۇك لەگەل (پ.د.ك) دا، بەتاكە بەكۆمەلە، لىزەۋ لەۋەن ھەن، ئەۋلە ھەموۋى پىۋىستىبان بەچەتەرىكى فرالۋەنرە ھەپە ەك لەچەتەرى بەرەى كوردستانى بەتەبىيەنى ئەرگەكەش زىاتەو فرالۋەنرە بوۋە، بەرەى كوردستانى تەنپا لەنتۋانى حیزبە شۆرەشگىنەكانى شاخدا بوۋ بۇ بەرەو روۋىۋەنەۋەى رۇژى بەغداد ھەتەشەكانى بەپەكگرتۋى، ئەمەۋ ئەرگەكە لەۋە زىاتەرە، دىيارىكردنى سترەتېجى نەتەۋەى كوردپە يۋەندىسى ئىۋان پارچەكانى كوردستانو پاراستنى ئاسايش نەتەۋەو زەمانىكى كوردىيە ئەدەبىي ولىستىيە پەكگرتۋەو پىكەتەننى لوۋپەكى كوردى لەدەرەۋەى ۋلاۋەگەلە كارى تەرى چۆتە سەر، ئەۋلەش پىنگەۋە لەژىر چەتەرى كۆنگرەپەكى ھەمبەشەپىدا ئەنجام ئەمەپىن. ئىتەر با بەسەن خۇدادان بەفرە پارتاپەتپەۋە، ئەۋە تىگەبشتەنچى ھەلەپە.

نەتەوايەتى

لەسياسەتەوە بۇ نەدەب

گۆنھارىك لەگەل (كامل زير) دا

ئا/ عەتا قەرمەداغى

كاميل زير:

- ھەر ھەستيارىك ئەگەر بەھرەمەندىيى و ھەلبەسەكەنى زادەى
بىرى خۇيىن، ئەو خاوەنى دەنگى ئايەتى خۇى ئەين.

- پۈتتە ھەستيار خۇى بەدۆزىمەو لەبوارىكەدا كە زياترين
دەسلانى ھەين تايادا.

- مەن وەك ھەستيارىكى نەتەوەيى، چارەسەرى كېشەكان،
لەزگارى و دامەزەندى دەولەتلىكى كوردىي سەربەخۇ بۇ
سەرتاسەرى كوردستان ئەينە.

- كوردايەتى و ھەموو نەتەوايەتى لەگەل، قۇناغىك نە لەمىزودا،
بەلكو راستىيەكى ھەمىشە زىندوو و ھەمىشە ئاوەلى مرۇفائىيە.

- خۆشەويىتى كوردستان و كوردايەتى، ئەنبا سۆز (تايغە)ى رووت نە، بەلكو بەرەنجامى فەلسەفەى
كۆزان و پۈتتەيى ژيانى كوردىشە.

- سەركەيترين ھۇ بۇ كەشەنەگردنى ئىمۇ ئاراستە نەتەوەيانە، خۆشەگردنى زەمىنەى لەباروو بۇ
پارتيكى لەو جۆرە (كازيك) بەر لەدروستووئى.

- ھەستى نەتەوەيى، بەھىزترين كۆلەگەى راگرى بوون و مان و ئابندەمانە.

- بەھىزترين بنەماى كلتورى نەتەوەيمان، ھەستى ھاوبەشمانە بەوەى تىشە كوردىن و نەتەوەيەكى
جياوازين لەنەوەكەنى ترى جىهان.

- ئەم گەنگەدانەى مەجوى بەزمانى كوردى، بەلكو ئەم شەپگردنى مەجوى لەسەر زمانى كوردى،
كوردايەتيە.

- رىيازى لەنقشەندى، رىيازىك بوو كە ژمارەبەك لەبىرباروانى كورد وستان وەك ھەلىك بېغۆزىمەو بۇ
ھەمان ئەو مەبەستەى فارس و تورك، بەشەمەيتى و خەلافت خۇيان پاراست، بەلام بەداخەوە ھەلىكى
دەرەنگەكتوو.

- نوسەرك لەنېوان نوسىنەگانەوە، ئەو دەرگەوى كە خۇى بەكورد ئەمران و بۇ خەمەلى لایەتەك
لەلایەنەكانى نەتەوەى كورد ئەنوسىت، ئەو بەھر زمانىك بنوسىت، ھەر ملكى كوردە.

- بەشارو لوتقى و بەرەكات مولكى كوردن، چونكە خۇيان بەگورد ئىرانن، ئەو نوسىنانەشيان كە
تەرخانن بۇ كورد، مولكى كوردن.

عەتا قەرداغى :

مامۇستا كامىل زىر يەنگە لەو قەلمە ديارانەى كە ماوۋى چل سالە لەخزمەتى ئەدەب و كونسورۋى
نەتەوۋىي كورددا بەردەوامە، چ وەكو شاعىرىكى نەتەوۋىي نەوۋى دواى كۆزان، چ وەك نوسەرىك لەبوارى
نوسىنى نەتەوۋىي و گتوگۆردنى بىروباوۋەرى نەتەوۋىي جىنگاى ديارى ھەيە، بۇ رىژنان لەنەزموۋىنى نەم
نوسەرە بەھەلوۋىست و دلسۆزەى مىللەتەكەمان، پىمان خۇشبو و نەم گتوگۆۋەى لەگەلدا سازگەين و
خونىرانى خۇشبوۋىستى كۆلارى ئاينەش زياتر بەبۇچوۋەكانى ئاشانن.

• لەكۆۋە دەستان يىگىردا لەشېرموۋە يان لەسپاسەنەوۋە؟ يا ھەردوۋىكان يىگەوۋە؟

- لەسپاسەنەوۋە، ھىشتا تەمەن چولرەدە سال بۇو، واتا سالى ۱۹۴۸ بومە لايەنگىرى حىزىسى تەحرىر
(حىزىسى شىوعى عىراقى نوسا)، ئەم لايەنگىرىيەم بەھۇى مامەكانەوۋەبوو، بەتايىبەتى سەى تەھا كە
ئوسا وتارىيىتى ئەو حىزىبەبوو، براكانى تىرىشى، بېيگە لە أ. ب. ھەورى، ئەوانىش لەئەندامە
چالاکەكانى ئەو حىزىبەبوو، لايەنگىرىيەكەشم زياتر چاولىكەرى بوو، واتا بىن تەوۋەى شىتىكى ئەوتۇر
لەبارەى بىروباوۋەرى شىوعىيەتپەرە بزانم.

لەبارەى ھەلبەست و نوسىنەوۋە.. يەكەم ھەلبەستەم لەرژنامەى ژىندا بلۆكرەدەوۋە كە ئەوسا مامۇستا
گۆران سەربەرىشتىارى بوو. سالى ۱۹۵۴ بو، خۇم ھەلبەستەكەم بۇ بىرد، كە خوتىندىيەوۋە، نۆز رىژنى
لېگىرتەوۋە ھانى دام كە بەردەوام بىم. دواى ئەو ھەلبەستە ژمارەيەك چىرۆك و نوسىنم ھەر لەژىندا
بلۆكرەدەوۋە.

• تېۋە نەوۋەيك بوون لەدواى گۆران.. ئايا چى تېۋە لەنەوۋەى گۆران جىادەكانەوۋە؟ بەراى جەنابنان

كام لەنەوۋەى دواى گۆران تۋانىۋىيەتى بېتە خاۋەنى دەنگى تايەتى خۇى؟

- وەك وىم ھىشتا گۆران مابوۋەك مەن بەوۋىژە ئاشنابووم، بوۋىشىن بەبرادەر، ئەگەرچى ئەو
بەتەمەن لەمەن نۆزگەۋەرتەر بو، لەبەر ئەوۋە مەن ئەوۋەى سەردەمىكى گۆزانو ئەوۋەى دواى ئەو
سەردەمەش بووم ھەم. بۇيە جياكەرەوۋەپەكى ئەوتۇر نابېنم مەگەر لەپوۋى بىروباوۋەرى سىياسىمانەوۋە.
كە مەن لەسالى (۱۹۵۸) ھەوۋە وازم لەحىزىسى شىوعى ھۇناو رىيازى كوردايەتېم گرتە بەر، ئىشبا بوون
بەخاۋەنى دەنگى تايەتى.. ئەو لەپوۋى ھەلبەستەوۋە، بەندە بەھەستىار خۇيەوۋە، ھەر ھەستىارنىك
ئەگەر بەھەمەندېن ھەلبەستەكانى زادەى بېرى خۇى بىن، ئەوۋە خاۋەنى دەنگى تايەتى خۇى ئەبىن.
بەلام ئەگەر ھەستىارنىك ھەر خەرىكى چاولىكەرى و ەركىرتىن بىن لەم ۋەوۋە، ئەوۋە نابېتە دەنگى
تايەتى خۇى، مەگەر مۆركى تايەتى خۇيانى لىدەن.

• راكان چىە لەسەر ئەوۋەى كە ھەندى كەس پىشان واپە لەدواى گۆران دەنگىكى شىعرى ئەوتۇر دوست
نەبوۋە كە لەگەل ئەودا بەرلۇرد بىگىرتى؟

دوستو دوږمنو مه وليکي په کوم ل بدن بڼ ته نجامگه ياندني نامانجه کاني کوردايه تي، تر پروانه نه م
هه لېسته:

هورمزان رمان ناتران کزان	ويشان شاردوه گه وړه ي گه وړه کان
نژدکار نارهب کرينه خاپوړد	گنای پالهي هه تا شاره زوړد
شنو کنيکان وه ديل بشينا	ميرد نازا تلي وه رووي هوينا
رده وشت زه ريشتره مانوه بن کس	بزيکا نه کا هورمز وه هيچ کس ^(۱)

واتا:

مزگوتان رمان، ناگران کوژان	خويان شاردوه گه وړه ي گه وړه کان
نژدلري عره ب کريني خاپوړد	دني کرنيکاران هه تا شاره زوړد
ژنانو کچان به ديل نه گيران	پياواني نازا له خويئا نه تلان
رده وشتي زه رده شت مابه وه بن کس	په زدان به زه يي نه هات به هيچ کس

نه مه هه لېسته هه ستياړنکي کورده، ناوه کي نازانري، له سر پارچه چه رميک نژدوه ته وه
له په کيک له شکو ته کاني جينشانو هه زارميردي سليماي، هي روظاني داگير کړيني کورداستانه، له لايه ن
عره به وه به ناوي فتوحاتي نيسلاميه وه، نه بينين هه لېسته که بريته له تنيا دهر پړيني سؤزيکي
رووتو هيچتر به رامبر کاره ساتينکي زور گوردي پر له زوروسته مې داگير کړيني نه ته وه و نيشتماننک
له لايه ن نه ته ويکي تر وه. هه لېسته که دهر پړي نازره کي شو کاره ساتيه. به لام دهر پړي هيچ
خواستو ويستينکي نه ته ويکي کورده نه به وه له و رژه دا وه که مېه ستي پرسياړه کي به پړزتان، پان
به دهر پړينکيتر هه ستياړه که نه يزانپوه چاره ساري شو کيشه به به چي شکر کي که له و رژه دا رووي
کړي ته نه ته وه کي.

نه نمونه هه لېستينکي کون، يا نمونه ي هه لېستينکي تازه ش هه له و بواره دا، هه لېستينکي
گوزان بن، که وه وغان په کيکه له باشترين هه ستياړاني کورده، شويش هه لېسته (شه هيد)، که
به بونه يکي وه که بوني شو هه لېسته ي سهر وه وترو له که شهي برده رکي ساري شهي نه يلوي
(۱۹۳۰) هه له سليماي که نه ميش هه له لايه ن زوردارني عره به وه نه نجام دراوه به رامبر نه ته وه ي
کورده کورداستان دايگير کولومان، نه بينين نه م هه لېسته ش هه تنيا وه که سؤزيک دهر پړي نازره کي

^(۱) عه لانه دين سوجادي، ميژويي نه ده يي کوردي دي. ل (۱۳۰).

* هاپي باخوان (له نالاي کوردا - ل ۲۶ - چاپي ده زگاي سهرده م - ۲۰۰۱) پني وايه هه لېسته ي
پيرشالياري زه رده شتيه، به لاي هه ندينکي تر وه، هه لېسته يکي دروستکراوه و بوني نه به وه! من
پشتگيري نه م رايي دولي ناکه م، چونکه سهرچاوه ميژوييه ره سه نه کانيش، هه مان مرگه سات
نه گيژنه وه - ژير.

ئەو كارەساتە پە بېنەوەي خواستو ويستىكى نەتەوەي پېشان بەدات كە چارەسەرى تەواوى كېشەي كوردمانى پېنكەي:

شەقەي شەستىر قىرچەي دەستىژو ھەلەمەنى سونگى
بەخوئىنى وردى بىن تاوان شەپۇل خستە سەر جادە
نەما جوانى كە سونگى نەبىسم سەد كەرەت سونگى
نەما پېئىر لەرىزى گولە بووبىن قەلبى ئازادە
نەنیا چارەسەرىيەك كە گوران بۇي چوۋە: سەندەنەوەي تۆلەپەكى ئەو كارەساتە پە:
ئەگەر خوای گەرە بەخشى پېت ھەتوئ پېنى بىلن رۆلە
لەم فرمىسكى ويست باوكت، لەتوش داوا ئەكا تۆلە^(۲)

كە لەراستىدا چارەسەرى ئەو روودلوانە نەنیا بەسەندەنەوەي تۆلەپەك ناكەي، واتا شەوان چەندىان لىكوشتووين ئىتمەش ئەو نەنیا لىكوشتووينەو. بۇيە مەن لەھەلەبەستىكەدا كە بۇ ھەمان بۇنەي شەپى بەردەركى سەرا وتوۋمە، بەم جۆرە بۇ چارەسەرى كېشەكە چوم:

ئەي شارەكەي ھەولە سېمە
بەلەين بىن ئەو دەستە پېمە
كە ھەروا بەدەستى ئانقەست
جۆگەلەي خوئىناوى ھەلەبەست
ئەبىن ئىمەي دلسۆزى تو
ئىمەي كوردى ئەوەي ئەمۇ
بۇ تۆلەي خوئىنى رۆلوات
كوردستانى زەوت كراوت
پشتىنى تۆلە بېستىن
نەيكەپنەوە رانەوەستىن
ئا تىكرا ئەم خاكە پاكە
خاكى ئەم كوردە چالاكە
ئەخەين بەدىار، پەك تەنوپۇ
بەدەولەتتىكى سەرپەخۇ^(۳)

واتا مەن ەك ھەستىبارىكى نەتەوەي چارەسەرى ئەو جۆرە كېشەنە لەرژگارى دامەزىلەندى دەولەتتىكى كوردىي سەرپەخۇ بۇ سەرتاسەرى كوردستان ئەبىنم. نەنەي تىرىش رۆرە، بەلام وابىزانم ئەوە بەسە بۇ ۋەلامى پىرسىيارەكەي بەرژتان كە ئا چەندەي ھەلەبەستى ئىمە دەرىپى ئازارو

^(۲) ديوانى گوران، ل ۲۶۶.

^(۳) ديوانى ھەلەبەستەكانى ژىر، چاپى يەكەم - سوید - ستوكھولم، ل ۴۷.

پنښېنيه کی ترمان له و ناميلگه دا: کاریگه ریشی ره خساندنی هلی چوښه که له بډر دم هه مو نه دنامتیکي کومه لگه ی کوردستانه دا، نه وه ش به نازادی به نابوری نازاد نه بن، دوو له چه وساندنوه ی چینه پاته و چه وساندنوه ی پارتیا ته و هی حکومتی، نه مه مهسه له پکی نذر گرنگه که رڼ له دوی رڼ په پیره وکه رانی زیاتر شه بنو سهرکه وونی دیارو بهرچاو به ده ست نه خات. شیکرنه وه له سر رڼشتنی نه ددوبوچوونه رڼی نه ی که لیره ده نه و ماوه ی مان نیو ب ه لیکتیر.

• جهانبان وه کو سیاست له کاژیک و پاشنیش له پاسوکا شوتی دیارتان هه بوو.. نایا گه شه نه گردنی نه و ناراسته نه لوه یه بچی ده گڼر نه وه؟ له کاژیک نه نه و پارتانه ی که وه کو نه و ناراسته نه لوه یه نه بوون به ښه به کی به رها و له رڼی چه ندایه لیه وه گه شه بان گردوه؟

- دیاره به پښتان نه زان کاژیک و پاسوک، دوو رنځخواوی سیاسی بوون، وه کو دوو پارتی، له سر پنځینی بیرونیایدی نه ته وه بیانی کوردی دامه زان. سهره کیتیرین ه ب ه گه شه نه گردنی نه و ناراسته نه ته وه بیانه یه، خوشنه گردنی زه مینه ی له بار بو ب پارتیکی له و جوړه به له دوستبوونی.

نه وه له رڼی کړه یه وه پیاده کرابن، نه وه په رنځخواویکی له و جوړه، سیاسی، یا ثانی، له پښدا زه مینه هزیبه که ی ب ناماده کړوه، واتا بیرویاوه په که به خه لکی ناسراوه لایه نگرانی ب په پیداکړوه، یا بلنن باوه پریان پښتانه وه، نه و سا، رنځخستنن ب کړوه له ښوه ی پارتیبه کدا، یا له ښوه ی شوپښکدا، یا فرمانه وایه تیبه کدا، ب نمونه: ثانیه کان له پښدا به کتیبه پږزه کانیا و که ناوړستا، ته ورات، نه جیل، قورنانه به خه لکی ناشنا بوون. دوی نه وه ی ژماره یه که لایه نگرانی لیکر بوونه وه، نه و سا چوونه قالی رنځخسته وه و ده لاتیان ب دوستو، هه روه ها به له پښکښتانی حیزه شیوعیه کان، بیریاره کانی وه که مارکسو ښنگس بیژکه کانیا خسته سهر کاغه نه و خه لکیان پښاشنا کړد، نه و سا حیزه شیوعیه کان دوست بوون، له له مانیش به له رنځخستننکی نه ته وه بیانه، بیریاره کانی وه که فیخنه و هیگل و هډر دهر و نوفالیس و موپلس و تریتشکه و نیتشه، به نووسینه نه ته وه بیانه کانیا نه زه مینه یان ب رنځخستننکی نه ته وه یی دوا یی ب ده وله تنکی نه ته وه یی ره خساند، به لښی بلفوریش ده یان سال پښ دوستبوونی ده وله ی ښمرا ښل بو، به لام کاژیک و پاسوک پښ زه مینه خوشکرننکی له و جوړانه ب بیرویاوه ی نه ته وه بیانه ی کوردی، هاتنه ناروه. له به نه وه وه که پښو یست خه لکیان لیکونه بوونه وه، که شوپښی چه کد اران ش به ریا بوو، به تاییه تی به ریا رلی ته بارزانی، ښتر نوسراوه بیرمه ندیبه کانی کاژیک و پاسوک، له لایه نه جه ماوه یی گه له وه، لایان لینه نه کرایه وه، بیرویاوه په که ش نذر ترسناک بوو، خه لکی له سره دواکړنی مافیکي وه که رڼ ښیږی نه گېران و نه کوژان، جاوه ی له وه ی دلوای جیا بوونه وه سهره یه وځوی به ککوتنه وه ی پارچه کانی کوردستانن ش کړد. له به نه وه خه لکی نه یانته ویرا ښیکل به دوو پارتیبه بڼ نه گه رچی باوه پریان به بیرویاوه په کانیشیان بیولیه، گوشاری شیوعی و یه کتبی و پارتیشیان له سره یو، هیچ پالښتنکی دهره کی و ناوه کیشیان نه بوو، جگه له وانه هه ندی هلی خوی (زاتی) ش هه بوو که لیره ده ناوړتی.

هه مو نه وانه بوونه هلی گه شه نه گردنی کاژیک و پاسوک وه کو دوو رنځخواوی سیاسی. نه وه بوو کاژیک خوی هه لپسارد و پاسوکیش ښیکل به هه ندی حیزیتیر بوو.

بەلەم بېرەلەپكەيەن ھەر ماوەدە رۆژ لەنەوای رۆژیش لایەنگرانی زیاتر ئەبن و كاریك و یا پاسۆكتیكى تر دروست ئەبێتەو نەگەرچى بەناوێكى تریشەو بە.

• نایا رەگەزەكانى گوتار (خطاب)ى نەتەوێى كوردى لەكام شاعیرەو بەناشگرا دەستبەكەت؟

– تەو زیاتر كاری رەخنەسازانە، مەن ئەوەندە لەهەلبەستى ھەستیاران نەكۆلۆمەتەو.

• نایا دەكرێت ئێمە ھەر لەسنورى شیعردا بۆ بەنەماكانى نەتەوێمان بگەڕێن؟ نایا ھەست ناكەیت ئێمە جگە لەشەر بنەماى بەھێزترى كەتورىشمان ھەبە كە دەشێ بگرتنە سەرچاوەى رابوونەو (نەخەى) نەتەوايەتیمان؟

– بێگومان... بەھێزترین بنەماى كەلتورى نەتەوێمان (ھەستى ھاوبەش) مانە بەوێ ئێمە نەتەوێكى جیواوازین لەنەتەوێكانى ترى جیھان، ئەو ھەستە (ھەستى نەتەوێى) بەھێزترین كۆلەكى راگرى بوون و مان و ئابەندەمان. كۆلەكى دوویم زمانى كوردیمان، بۆیە پێویستە گرنگى زۆر بەو دوو كۆلەكە بدرێت، واتا كەشە بەھەستەكە بدرێت بەرەو ھوشیارى. كورد ھەستى نەتەوێى بەھێزە. بەلەم ھوشیارى نەتەوێى لاوازە، كورد ئەزانى خۆى بپاریزێ، بەلەم نازانێ چۆن پێشكەوتن و سەرگەوتن و كەشەكردن بەدەستبێنێ، ھۆى ئەوەش ئەگەر پێتەو بۆ نزمبى ئاستى ھوشیارى نەتەوێمان.

جگە لەھەست و زمانەكە... نیشتمانەكەمان، قەوارە فرمانپەرەى ھاوبەستى ھەستى مەدەنى مەدەنى مەدەنى مەدەنى... ئەوەشە كەمان، راپەرێنەكانمان، نەزێتەكانمان... ئەوانە ھەمووی بنەماى بەھێزى كەلتورى نەتەوێمان كە ئەكرێ بگرتنە سەرچاوەى رابوونەو بۆ ئابەندەى شۆكدارى نەتەوێمان. بێگومان بنەماى تریشمان بۆ ئەو ھەبەستە. بەلەم ئەوانە سەرکەكان لەپاڵ ھەلبەست و چەرك و لاوك و داستان و بەندى پێشینان و تێكڕای مێژومان.

• ئێوە پێتانەو ھەحوى شاعیرێكى نەتەوێى نایا دەتوانین لەھاو شیعەرەكانى مەحوى بەلگە بۆ سەلمانى نەم بۆچوونە بۆزەنەو؟

– ئێ، مەن تا ئێستا چیم كوردەو؟! بۆ ئەوەى ئەم پرسیارە، داواكارم بەپۆزتان و خوێنەرەوێ بەپۆزیش بگەڕێنەو بۆ وتارى (مەحوى ھەستیارێكى نەتەوێى بۆو) لەپەرە ١٢٤ تا ١٦٥ لەكتێبى (لەبارەى مەحوى لۆكەو) چاپى یەكەم ١٩٨٦ چاپخانەى سۆمەر. ھەرەھا وتارى (مەحوى لەبەدەى نەتەوێیانەو) لەپەرە ٢٤ تا ٣١ لەگۆڤارى ئابەندە ١٨ شوباتى ٢٠٠١ كە مەن لەو دوو وتارەدا نزیکەى چل لەپەرەم لەسەر نەتەوێى بۆو مەحوى نوسێو. دیارە لێرەدا مەوداى دووبارە كۆدەوێ نە، بەلەم ئەو رۆژ ئەو ناگێرێ لێرەدا شاواپەكێ تر بھەمە سەر ئەو خەرمانە.

ھەر لەم رەلامانەدا، تۆزێ لەسەر پێش و تۆ: (بەھێزترین بنەماى كەلتورى نەتەوێمان، ھەستى ھاوبەشمانە بەوێ ئێمە كۆدین و نەتەوێكى جیواوازین لەنەتەوێكانى ترى جیھان)، دیارە مەحوى ھەستى بەم راستیە كوردەو بۆ و تۆبەت:

بنوسە، پێرى دڵم ئەمرى كرد، ئیظاعەم كرد

لەئێستادە كە بەیتى مونسایی دیوان

گه دایه کی وه کو (مه حوی) قه لنده زینگی کورد

میثالی پادشه می فورسه، صاحبی دیوان

له وتاره کی به که مدا (مه حوی هه ستیار زینگی نه ته وه می بووه) وتووه مه حوی خوی به که دایه کی نه ته وه کی زانیوه که نه مه به کبکه له سبفه ته کانی هه لگرائی بیرویاوه پی نه ته وه می، چونکه مرفی نه ته وه می هه رچند پایه به رزین، نابین لووت به رزین، به لکو پیوسته هه میسه خاکی (منواضع) بن له گه له نندامانی خزیده، بویه مه حوی له وه له به سته بدا خوی وه کو گه دایه لهر قه لنده زینگی کورد پیمانداوه، له کاتینکدا که نه وه که سنبییه کی زنده ناودلرو پایه به رزو زانا بووه، نه وه له کاتینکدا مه حوی خوی له پاشایه کی فورس به که مفر نه زانیوه، نه مهش هه هه سته نه ته وه بیه که نه که به بن که مرفی نه ته وه می نابین خوی له خه لکی بیگانه به که مفر بزانی نه که رچی نه وه بیگانه به پاشایه کبش بن، جا نه وه ی لیره دا نه وه بن، زیاد له وته کانی نه وه وتاره م بیلیم له سر نه مه هه له به سته، هه سته نه ته وه بیه کی مه حویه به وه ی نیمه نه ته وه یه کی جیاو زین له گه ل فارسی دا. وشه ی (دیوان) پش نه شتن مه حوی به دور واتا به کار هینابن: به واتای دیوانی هه له به سته و به واتای دیوانی پاشایه تیش که له نه جامدا نه وه نه گریته وه کوردیش نه بن خاوه می دیوانی پاشایه تیی خوی بن.

جگه له وه هه سته و هه له م وه لامانه مدا وت: کوله کی دووم وه که بنه مایه کی به هینی که لهری نه ته وه بیمان، زمانی کوردیمانه، بویه پیوسته گرنگی پیندیر، دباره مه حوی هه سته به م راستیه کی کردوه، بویه له جینگه ی (همزیه و بورده) ی عه ره می، هه له به ستنگی کوردیی داناوه:

له همزیه و بورده م چونکه که م دی نیستفاده ی کورد

منیش نه م کوردیه م دانا له ریزی نه وه هه سیدانه

نه م کاره ی مه حوی جیاوازه له کاری نه وه هه ستیارانه ی تر که نه نیا به کوردی هه له به ستیان وتووه، یان وه که د. مه مه د عه زیز نه لن: (به پیوستی نازانم گه به کبکی وه که مه حوی کوردیه تی نه کردین هه له به ر نه وه ی هونراوه ی به کوردی داناوه، نه ورز دوا ی پتر له سه ده یک له ته مه نی ویزه می خوی، به زنده به کوردیه تی بوی بزمیتر).⁽⁷⁾ مه حوی زوری هه له به سته کانی به کوردی وتووه، من نه وانم به کوردیه تی بؤ مه حوی ژمیره نه کردوه، به لام نه مه بانی به کوردیه تی بؤ دانه نیم، چونکه هه سته کوردیه تییه کی پالی پنهو ناوه که له جینگه ی نه وه هه له به سته عه ره بیه، نه م هه له به سته کوردیه دابن، نهجا پینداگرانی مه حوی له سه ر زمانی کوردی له هه ندی هه له به سته تریدا، نه وه سه له ماندنی سیدوبزچوونه کی نیمه یه:

بده نین نه م قه سیده ی کوردیه ش بیته مه قاسی عه رض

نه که رچی وه که شو عورم شیعه کانیشم په ریشانه

یان که نه لن:

موکه پر بؤ قه سیده ی بورده نه شته ی عالمی پم کرد

(7) ل ۵۴ گوفاری ناینده - ژماره ۱۵ ت ۲ ی ۲۰۰۰.

بهره‌مور به م قه‌سیده‌ی کورده نۆبه‌ی نشئه‌ پێوانه
هه‌روه‌ها:

کورده‌ی زویانی نه‌سله‌ گه‌ ته‌رکی که‌م به‌کول
بۆ فارسی، به‌کوللی نه‌من ده‌بمه‌ بێ وه‌ها
دیسان:

چه‌ند گه‌وه‌رێ له‌چومره‌ خه‌م به‌و له‌ئالییه
نه‌ظمی بکه‌م به‌کوردیه‌کی صرفی جومله‌زان
هم‌ یادگاری نه‌هلی که‌مال و نه‌حیبه‌ بێ
هم‌ ره‌هه‌نوما به‌وانه‌ که‌بێ عیلمن و نه‌زان

پێوانن چۆن مه‌حوی نه‌م گرنگی دانه‌ی به‌زمانی کورده‌ی کردۆته‌ رێنمایی بۆ نه‌وانه‌ی بێ زانست و
نه‌زان؟

به‌لێ نه‌م گرنگی دانه‌ی مه‌حوی به‌زمانی کورده‌ی، به‌لکو نه‌م شه‌پکردنه‌ی مه‌حوی له‌سه‌ر زمانی
کورده‌ی، کوردایه‌تییه‌، کام له‌هه‌ستیاره‌کانی تری سه‌رده‌می مه‌حوی نه‌م گۆمی زمانی کوردیه‌یه‌یان وه‌ک
مه‌حوی شه‌لقانده‌وه‌؟ ئایا دوا‌ی مه‌حوی، به‌لکو له‌م سه‌رده‌می ئێمه‌شه‌دا بزۆوتنه‌وه‌ی رزگاربخوازی
کورده‌ی، چه‌ندین شه‌هیدی نه‌به‌خشێوه‌ له‌پێناوی نه‌وه‌دا رادیقه‌یه‌ک، رۆژنامه‌یه‌ک، وانه‌ی قوتابخانه‌یه‌ک
به‌کوردی بێ؟

ئهنجا مه‌حوی که‌ نه‌لێ:

سووری مه‌بینه‌ تۆ له‌که‌ریمی به‌هانه‌ جوو

هه‌رچی که‌ کورده‌ پاکی بیه‌خشی به‌نه‌بوله‌فا

نه‌مه‌، وه‌ک له‌وتاره‌که‌ی ژماره‌ (١٥) ئاینده‌مدا وتوووه‌: مه‌حوی گه‌ر پالپێوه‌نه‌ری کوردایه‌تییه‌که‌ی
نه‌بوابه‌و هه‌ر موسولمانیته‌ی بکردایه‌، نه‌یوت (هه‌رچی ئیسلامه‌ پاکی بیه‌خشی) نه‌ک هه‌رچی کورده‌،
بێگومان وشه‌ی (هه‌رچی کورده‌) هه‌موو کوردێک ئه‌گرێته‌وه‌ به‌کوردی گاوو کورده‌ی جووله‌که‌و کورده‌ی
تێزی و زه‌رده‌شتی و کورده‌ی دیندارو بێ دینه‌وه‌.

جگه‌ له‌وانه‌، مه‌حوی که‌ به‌راوردی خۆی و ولاتی بابان نه‌کات، دوا‌ی تێکه‌چوونی میرنشینی بابان،
نه‌وه‌ ته‌واو له‌هه‌ستی جۆشخواربوو و پیشخواربووی کوردایه‌تییه‌که‌یه‌وه‌ به‌شی:

له‌ده‌وری دلمی که‌ بپی ئه‌م هه‌موو غه‌م و ته‌عه‌به‌

ده‌روونی که‌یله‌ له‌زروخاوو ده‌ردو تا به‌له‌به‌

وتی: بێن دله‌! وه‌ک تۆ خه‌راب و شیفته‌ حال

به‌لێ هه‌یه‌ له‌من ناشفته‌تو: ولاتی به‌به‌

نه‌م هه‌لبه‌ستی مه‌حوی، چه‌پی نه‌گه‌رله‌وه‌ ته‌وه‌ له‌و قسانه‌ی خوالێخۆشبوو شاکر فه‌تاح که‌ دوا‌ی
هه‌ره‌سی شۆڕشی نه‌یلول کۆندی و بوونه‌ هۆی شه‌هیدکردنی، مه‌حویش دوا‌ی هه‌ره‌می میرنشینی بابان
نه‌م هه‌لبه‌ستی وتوووه‌. ته‌وه‌ بۆ نه‌و رۆژو باروێخه‌ که‌م نه‌بووه‌.

• نایا مەسەلە ئىسە، پەيوەستىۋى مەخۇى پەرتىيازى نەقشەندىيەمۇ خۇدى ئىمۇ رىئازەش گە بەجۇزىك نىزىكايەنى لەگەل رۇخى كوردەيتىدا ھەيە... دەشتىن يارمەنى سەلماندنى نەتەۋايەنى بۈۋىنى مەخۇى بەدات؟

- نۆزۋايە، مەن لەچەند نوسىنى پىتشتىرى خۇمدا وتومە: دۋاى شەپۇلى فتوحاتى غەرەبى - ئىسلامى گە كوردو فارسو تورك نەيانتۋانى خۇيان لەبەردا يگىن، فارس شىعەگەرتى كوردە قەلغانى پاراستنى قەۋارەى نەتەۋايەتتى خۇى، تورگىش بەۋەى خەلافەتتى بىردە ئىستەموۋل، ئەك لەبۈۋى نەتەۋايەتتە ھەر بىن زىان بو لەو شەپۇلە، بەلكو سۈمەندىش بو، بەۋەى قەۋارەى نەتەۋەيى خۇى پىنپاراست و گەل ۋلاتى تىرىشى كوردە ژۇردەسەى خۇى، لەو بەيىندا تەنپا كوردە گە بەدەستى بەتال مایەۋە لەبۈۋى نەتەۋەيىيەۋە سەرگەردان بۈۋەك ئەيزانىن، ھۇى ئەۋەش نەبۈۋى ھوشيارى نەتەۋەيى بو لەۋا كوردە.

رىئازى نەقشەندى، رىبازىك بوۋ گە ژمارەيەك لەبىريارنى كورد وىستىيان ۋەك ھەلىك بىقۇزەۋە بۇ ھەمان ئەۋ مەبەستەى فارسو تورك. بەلام بەداخوۋە ھەلىكى درەنگەت بوۋ، بىگومان ئەگەر كوردە گە ھەموۋى، يا نۆزبەى نۆزى بگەتايەتە سەر ئەۋ رىبازە، ئەۋا نەتەۋەى كورد ئەۋو بەخاۋەنى رىبازىكى ئاينى تايىت بەخۇى، ئەۋسا بەھۇى ئەۋ رىبازەۋە تىكەل بەھەستى كوردەيتتەكەى، ئەۋو بەخاۋەنى قەۋارەى تايىتتەى خۇى لەژۇر دەستەيتى نەتەۋەكەنى تر رىزگارى نەۋو، ئەشى مەخۇىش ۋەك بىريارىكى ھوشيار، ۋەك نەتەۋەيىيەكى كورد، ھەمان دىۋىۋچۈۋى ھەبۈۋى، ئىستاش، ۋەك ئەلئىن: (دنيا ئەۋەى ماۋىتى، زىاترە لەۋەى رۇبىۋە) بىرياران و زاناينى ئاينى كورد كارتكى لەۋ جۇرە بەئەنجام بگەيىن، كەلكىكى نۆزى ئەبن بۇ ئايندەمان.

• نایا چۇن سەرى پەۋەندى ئىۋان ئەدەب و سىاست دەگەن! نایا سىاست لای ئىمەى كورد زۇرجار زىانى لەلەپەنى ھونەرى و داھىتان ئەداۋە! راي جەنابان لەم بارەيەۋە؟

- خۇى لەراستىدا، پىۋىست نىيە پەيوەندى لەئىۋان ئەدەب و سىاستدا ھەيى، بەلام لەۋا نەتەۋەيەكى ۋەك كوردە، داگىركراۋ بەشەشكرلوۋ چىگ لەھەناۋو بۈۋى نەتەۋەيىمان نراۋ، بمانەۋى نەمانەۋى ئەدەب تىكەل بەسىاست ئەيى، چۈنكە ئەدەب لەزەمىنەيكەى ئازادا گەشە ئەكەت، ھەر ھىچ ئەيىن بۇ بەدەستخستى ئەۋ ئازادىيە، ئەدەب خۇى تىكەل بەسىاست ئەكەت، ئىچا بەپاى مەن سىاست لای ئىمەى كورد زۇرجار سۈۋى بەئەدەب گەپاندۋە ئەك زىانى لىدەبىن، ھەروەھا سىاست سۈۋى بەلەپەنى ھونەرى و داھىتان گەپاندۋە.

تۇ سەرنج بەدە، ئەگەر بەھۇى سىاستەۋە نەۋايە گە نىمچە ئازادىيەكى دەستەبەر كىرۈۋە لەباشۋىرى كوردستاندا، لاپەنى ھونەرى و داھىتان لەم ئارچەيدا ۋا گەشى ئەكەرد؟ نەتەۋەيەك چۇن ئەتۈلن خاۋەنى ئەدەب ھونەرو داھىتانى خۇى يىن ئەگەر ئەك ھەر قەۋارەيەك يا نىمچە قەۋارەيەكى تايىتتەى خۇى ئەيىن، بەلكو زمانەكەشى لى قەدەغە بگىرى؟ لەبەر ئەۋە تا نەتەۋەى كورد، ئەكەت ئازادىۋ سەرىخۇيى ئەۋا، ئەك ھەر ئەدەب ھونەرەكەى، بەلكو ۋەزىش خۇيىندىن سەيران ۋەخو

خواردنیشی نیکه له په سیاست نه بڼ، با به وانا په کيتر، سیاست سوود به هم و نه و لابه نانه نه که به نښت.

• همدنئ له نووسنراني کورده زير پڼ له سر نموه داده گرن که هر نووسنريک بهره گز کورده بڼ، نموه به هر زمانیک بنوست هر مولکی کورده.. يو نمونه يشار که مال، همدولمه جبد لوتقي، سليم بهره کات به توري و عمره بڼي دهنووسن.. نایا رای جه لابنان چيه هم باره يوه؟ نایا کوردا په نيويون له ريکاي زمان و ره تاري کوردا نموه دسه لمب تر پټ پان نه بيا بهره گز؟

- به لای مته و، هستی نه توه يی دهوری سره کی نه بينی بڼ و مه به سنانی په ريزتان هيماتان بڼ کرد نه که ره گز يا زمان، نه ی من له وه لامي پرسپاري کتانا شه موت: هستی نه توه يی به هيز ترين کوله کی راگري بوړو و مانو ثابنده مانه؟ له بهر نموه هاوکشه که به م چوره يه:

• نو سره له نيوان نوسينه کاني وه، نموه دهره گري که خوی به کورده نه زان و بڼ خرمه تنی لابه ننگ له لابه ننگانی نه توه ی کورده نووسيت، نموه به هر زمانیک بنوست هر مولکی کورده نه که رچی و نووسره به ره گز کورديش نه بڼ.

راسته زمان کوله کی دوه مه، به لام کوله که به کی ياریده دهره به گشه کردنی هسته نه توه ييه که. وانا زمان هوکاره (الوسيلة) نه که مه به ست (الغاية) مه به ست نه توه که خوی به تنی، من بزيه نه ايم پيويسته گرنگی به زمان بدري، چونکه نه زان نه بيته هو ی گشه کردنی هسته که، به لام نه که ر که سينک به بڼ فبريوني زمانی کورديش و نه هستی ه بڼ و گشه ی پيبدان، نموه خوی شي و نه نو نوسينانه شي که نه رخانه بڼ خرمه تنی کورده، مولکی کورده.

بڼ رو نکرده توه يی که زياتر، با همدنیک نمونه له سر هستی نه توه يی و جباوازی ره گزو جباوازی زمان پيښنه و:

• که سينک نه بيا باوکی يا دليکی کورده، بڼ گومان هسته که ی خوی بريار نه دا که خوی به کام له و دوه نه توه يه نه زان، نه توه ی باوکی يا هی دايکی؟.

• من خوم همدنئ چار له که له خه لکی سويسر دا تورش مشغوم شه يووم، نه وان له سڼ زمانی سره کی پڼکه اتون؟ نه لمانی، فقه نسی، ثبالی، که هېچان خویان به نه توه ی نه لمانی يا فقه نسی يا ثبالی نه نه زان، نه بانوت نيمه له نه توه ی سويسرين.

• تبسنا نه مه ريکا به کانبش واپانله اتوه خویان به نه توه ی نه مه ريکی نه زان نه که رچی هر کومه له يکیان له ولاتيکی جياوازه و هاتون و به زمانیکي جياواز نه بوين.

• دکنور فوناد له وه لامي سرورکی دادگاهي کی نورکی دا که پټی و ت تو کوردي نازانی، بڼ چي بڼ کورده خوت نه ده ی به کوشه؟ وڼ: راسته من زمانم به توري شه بو، ده ستبلم به توري که نه نووسن، به لام ولم بڼ کورده ليته دات.

له بهر نموه به شارو لوتقي و بهر ه کات مولکی کورده، چونکه خویان به کورده نه زان، و نو سينانه شيان که ترخان بڼ کورده مولکی کورده، به لام نه که ر نوسينکيان ه بڼ نه رخان نه بڼ بڼ خرمه تنی کورده، نموه مولکی کورده نيه، نوسينه کانی که سينکی وه (نيسماعيل بيشکچي) ش، نه که رچی

نه رخاڼن بۇ تارپادەى سەرىبەخۇيى كوردستانىش، بەلام چونكە ئو خۇي بەگورد نازانى، بەلكو وەك توركىكى ھەقىقەتو بويۇدان قسە ئەكات، مولكى كوردنن.

• چۇن ھەروانە بارى شەرى كوردى لەڭستان؟

- وئرانە، بەتايىبەتى ئولنەى جارجار بەرچاوم ئەكون لەسەر لاپەرى رۇژنامەو گۇڤارەكان، رەنگە تاكە تاكەيك ھەلبەستى باش ھەبن، بەلام بەداخوۋە بەرچاوم ناكەون، چونكە مەن ئەوئەندەم كات نىبە ئەو ھەمووشتانە بخوئىنمەو ھە ناوى ھەلبەستىيان لىئراون، ھىوادارم ئەمە بەجۇرئە لەخۇھەلگىشان نەدەنە قەلەم، باومەرىكەن تامەزۇى خوئىندەنەو ھەلبەستىكى چاكەم، جارەن ئىمە ھەزىن يا گەلاوئۇ يا ھىوا مان ھەبو، ھەموويانمان ئەخوئىندەو ھە ئەمانئولنى چاكەو خراپ لەيكە جىياكەپنەو، بەلام ئىستارۇژنامەو گۇڤارو دىوانى ھەلبەستەو ناھەلبەست ئەوئەندە زۇن، چاكىش لەناو خراپدا وئىبوۋە! مەن واى بۇ ئەچم مەسەلەى پاداشت (موكافەئە) و چاپكردنى بەرھەمەكان لەلايەن دەزگاكانەو، پالەپەستۆبەكى ئەوتۇى دىوستكردوۋە كە خراپ نايەلن چاك دەركوئى! ئەو مەسەلەى حىزىايەتبش لەلاوۋە بوەستى كە چۇن كەروئىشكە ئەكرى بەئاسكەك و ئاسكەك بەكەروئىشك.

• ئاىا ئەو شەھىرانەى كە جىنگاى سەرنجى تىوەن گامانەن؟

- مەن بەر لەئىستارو ئىستاش (ھەلبەست) سەرنجەم رانەكەشنى ئەك (ھەستىيان)، لەو باوۋەردا نىم ھەموو ھەلبەستى ھەستىيارئەك چاك يا خراپ بىن، ھىوادارم ھەلم بۇ بىرەخسەن بۇ خوئىندەنەو ى زىاترىن ھەلبەست، بەتايىبەتى ھى ئەوئەى نوئى، لەو باوۋەردام ئەوئەى نوئى ھەلبەستى چاكىيان ھەيە يا ئەيانبىت بەتايىبەتى ئەوانەى بەھرى ھەلبەستىيان ھەيەو گەشە بەو بەھرىە ئەدەن بەزانىارى و ھەشقرەن.

تەيىنى /

كامىل نىزامەدىن كە نازىناوى كامىل ژىرە، سالى ۱۹۲۴ لەدايكبوۋە، لەخىزانئىكى خوئىندەوۋىر نىشتەمانپەروەردا پەروەردە بوۋە، كۆلىزى ياساى ئەواوكرودوۋە، ئىستاش بەكارى پارىزەرىپەو ھەرىكە، كامىل ژىرە پەككە لەو چەند كەسەى كە كۆمەلەى سازادى و ژيانەو پەككىتى كورد واتە (كاژىك) يان دلمەزواند.

ھەتا ھەرداغى

بۆ نامه‌ی دوکتوراکه‌ی

هه‌یشتا ساغ نه‌بوته‌وه که شیرکۆ بیکه‌س هه‌ستیاریکی به‌هره‌مه‌نده

پێغۆشعالم که نامه‌ی دوکتورا ته‌گۆزه‌رێن، سه‌رکه‌وتووبن

یه‌کم/ من له‌و باوه‌رده‌دا نیم که گوايه من د. نهرین هه‌خری و نوری وه‌شتی، به‌سێ کوچکه‌یه‌ک له‌نوێکردنه‌وه، له‌هه‌لبه‌ستی کوریدا، سالی ١٩٥٣ دابه‌رێن! وه‌ک ئێوه ئه‌لێن و نه‌پرسن: تایا به‌نامه‌ی ئه‌و نوێخولزیه‌ چی بوو؟

جاری من ئه‌و دوو به‌ریزه، رۆژێک له‌رۆژان بیکه‌وه کۆنه‌بوینه‌ته‌وه بۆ ئه‌وه‌ی به‌نامه‌یه‌کی له‌و جۆره پێکه‌وه دابه‌رێن، ته‌گه‌رجی هه‌ردووکیان براده‌رو خۆشه‌ویست. له‌به‌ر ئه‌وه من ته‌نیا به‌ش به‌هالی خۆم قسه‌ ئه‌که‌م. راسته من هه‌ندێک هه‌ولدا، بۆ ئه‌وه‌ی له‌بوی قۆمه‌وه، هه‌ندێک گه‌ڕانکاری له‌هه‌لبه‌ستدا بکه‌م له‌بای ئه‌و ساله‌وه، به‌نامه‌ی ئه‌و هه‌وله‌شم له‌و باوه‌رده‌وه بوو که ژیا هه‌میشه له‌گه‌ڕان و پێشکه‌وتن و نوێخولزیدا، ئه‌ی بۆچی هه‌لبه‌ستیش وانه‌بین؟ به‌رته‌نجامی ئه‌و هه‌ولانه‌شم، به‌زۆری له‌رۆژنامه‌ی ژیندا بڵاوکرده‌وه. دوايش له‌به‌شی یه‌که‌می دایوانی هه‌لبه‌سته‌کاندا به‌ناری (نازه‌نین)وه که سالی ١٩٥٧ له‌سه‌ر ئه‌رکی نامه‌خانه‌ی زۆره له‌سڵیمانی و له‌چاپخانه‌ی النور له‌به‌غداد چاپکرا.

له‌پێشه‌کیی ئه‌و دیوانه‌دا نوسیمه: (ئه‌م کومه‌له هه‌لبه‌سته تیکرا ئه‌توانین پێیان بلێین هه‌لبه‌ستی تازه، یا نه‌که‌وه بۆ هه‌لبه‌ستی تازه). دوايی نوسیمه: (له‌هه‌لبه‌ستی تازه‌دا ئه‌توانرێ له‌وه‌زن و قافیه، واز له‌یه‌کێکیان به‌هێنرێ).

ئه‌وه دیدوبۆچوونی ئه‌وسام بوو، به‌لام له‌بای سالی په‌نجاهه‌وته‌وه له‌و رایه په‌شیمان بومه‌وه. ئه‌و هه‌ولانه‌شی بۆ هه‌لبه‌ستی بێ کێش و سه‌روا، یا بێ کێش، یا بێ سه‌روادابووم... له‌چاپکردنی سه‌رحه‌می هه‌لبه‌سته‌کانم تا سالی ١٩٩٣ به‌ناری (هه‌لبه‌سته‌کانی ژین) له‌ ٤٦٤ لاپه‌رده‌دا له‌سه‌ر ئه‌رکی ده‌زگای چاپه‌مه‌نیی رۆژ له‌سويد... ناری هه‌لبه‌ستم له‌سه‌ر لایردن و له‌ژێر ناری په‌خشاندن چاپم کردنه‌وه. له‌وانه (یه‌که‌م - گه‌شتیک ل ٢٩٩ له‌دیوانی نازه‌نیندا ل ٩، دوهم - دیوانه‌ ل ٤١٩ له‌نازه‌نیندا ل ٢٧، سێیه‌م - بۆ گه‌لی ئاوان ل ٢١٦ له‌نازه‌نیندا ل ٢٨، چواره‌م - سه‌له‌ ل ٢٢١ له‌نازه‌نیندا ل ٥١). شێر دوا‌ی ئه‌وه گه‌ڕامه‌وه سه‌ر هه‌لبه‌ستی به‌کێش و سه‌روادلو به‌شی دوهمی هه‌لبه‌سته‌کانم (که‌ردابه‌تی) له‌چاپخانه‌ی النجاح له‌به‌غداد سالی ١٩٦٠ به‌شی سێیه‌م (جوانی) له‌چاپخانه‌ی سه‌رکه‌وتن له‌سڵیمانی سالی ١٩٨٣ وه‌موو هه‌لبه‌سته‌کانی تریشم، کێشیان هه‌یه‌و سه‌روادابن.

جا ته‌گه‌ر مه‌به‌ست له‌پرسیاره‌کی به‌ریزتانه، ئه‌و هه‌لبه‌سته بێ کێش و بێ سه‌روایانه‌ بێ که ئه‌وانی د. نهرین و نوری ده‌شتیش هه‌روابوون، ئه‌وا من ئێستا ئه‌وانه وه‌موو ئه‌و هه‌ولانه‌ی خه‌لکی تریش له‌بوی بێ کێش و بێ سه‌رواییدا نه‌یده‌ن، به‌هه‌لبه‌ستیانه‌ نازانه، من ئه‌وانه‌ی خۆم نارونا په‌خشانه، چاک رایه ئه‌و خه‌لکش بگه‌ڕێن ناوێکی تر بۆ ئه‌و هه‌ولانه‌یان دابه‌رێن، په‌خشانه هه‌لبه‌ست، په‌خشانی

هونری، فریشته، ئاسمان، یا هر ناویکی تر، نه که ههلبهست. چونکه کیش و سهروا، دو کوله که ی سهره کی ههلبهستی کوردین و له گه له زهوقی مرقی کورد نه گونجین و بئ بوونی نه و دو کوله که یه، کاره کان نه بهنه جسته ی بئ گیان لای زهوقی ههلبهستخوازی کورد تا نه م رۆژگار ه مان. نایندهش، نازناری چۆن نه بئ و چی نوێ دانهینری که له گه له خواست و زهوقی نهوه کانی نه و ناینده یه دا بگوین. من له پاشبهندی (ههلبهست کانی زین) له لاپه ره چواره دو بیست و نۆدا، له و باره یه وه بهدریژی دوام، له گه له نه م وهلامه، وینه یه کی نه و پاشبهنده تان پششکه ش نه کم.

کهواته من نه و ههولانه ی (سێ کوچکه که!) به نوێخوازی نازانم له ههلبهستی کوردیدا، نه گهرچی شش به و ههولانه بوتری جهره داهینانێک، یا نوێکارییه که له وێه ی کوردیدا که وه ک و م نازانم چی ناو بنوێت.

شیخ نوری شیخ صالح و گۆزان، نوێکارییه گیان له ههلبهستی کوردیدا نه نجام دا، بئ نه وه ی واز له کیش و سهروا بئین، من چه ند ههستیاریکی شری وه ک دیلان و کامه ران و ع.ح.ب و ههندیکی تر، زو تیکه لاو نه و روه ته بووین و نیشه چه ند خشتیکمان له ته لاری ههلبهستی نوێی کوردیدا دانا. من نه م یان به نوێخوازی نه زانم له ههلبهستی کوردیدا، بق بئه مای نه م نوێخوازییه ش، وهلامه که ی له پاشبهنده که دا نه بیی.

دوهم/ له وهلامی پرسپاری دوه متمان، گوایه کاک شێرکو بیکه س رابو بچوونی له سه ر نیشه نه وه یه که له و کاته دا ته نها هه لچوونیک بووه هیچی تره خزمه تی شیعی نوێی کوردیمان نه کردبووه...

نه ئی: بۆچی کاک شێرکو، که که می ههلبهستی کوردیه؟ کس نه و مافه ی به و داوه خزی بکاته مامۆستا و پروفیسوری زانکۆی ههلبهستی کوردی، تا پله و پایه بق ههستیاریاتی کورد دابن؟ بۆچی هیشتا نه وه ساغ بۆته وه که شێرکو خزی ههستیاریکی به هره مهنده؟

من نه و قسه یی شێرکم، ده میکه، له نامیلکه ی (رو به رو له سێ بهری چادا) خویندۆته وه، له ویدا له وه ش زیاتری وتوو، نه ئی: (نه و سێ کوچکه یه تا دوا ییش که سیان نه بوون به شاعیر)، جا له سه ر نه و بئه مایه ی که فولتیز نه ئی: (من رام جیاوازه له گه له هه موو وشه یه که که تو نه یلێ، به لام هه تا مردن به رگرت ئی نه کم که مافی خۆته هه رچی بلێیت). من تا نیشتا هیچ گرنگیه کم به و قسه یی شێرکو نه داوه، چونکه وه ک بئه ما یاسایه که نه ئی: (فاقد الشيء لا يعطيه)، نه و وه ک و م، هیشتا نه وه ساغ نه بۆته وه که ههستیاریکی به هره مهنده؟ یا به زۆر سولری ههلبهست بووه؟

شێرکو به نه مهن شه ش سالتیک له من مندا لته، نیشه ژماره یه که لاو، له ناوه راستی په نجا کاند سهر ته قتیبه گمان له وێه وه ههلبهستدا نه کرد، ئیواران له باهی فه ره ج له ته گنی سه رکارێز له سلێمانی، گۆپی شه په شیعرمان نه بهست، به په یانیانی ش سهر دانی چاپخانه ی نه و قافه مان نه کرد. کاک شێرکو ش وه ک میزد مندالیک هاته ناومان. زۆرمان ریز لێگرت به هزی نه وه وه کوپی ههستیاری به ناویانگ فائق بئ کس بو. نه وه جگه له وه ی که بئ باولو تاقانه ش بوو، به لام زۆری نه خایاند، نه وه مان بق ساغ بووه وه که نه م لاوه به هره که ی باوکی تیدا نیه، به لام نه یه وئ به زۆر سولری ههلبهست بئین. هه رچه ند گه ل جار زینما ییان نه کرد له روی زانیارییه وه، نه وه نده ی نه مانزانی، یارمه تیعمان نه دا، به لام بئ سوود

بوو، شو بههره يه مان تيا به دى نه کرد، که چى رۆژنامه و گۆفاره کان هه موو شتێکی شیرکۆيان
 پلاونه کردوه، له بهر هه مان هۆ، نه و پلاوکردنه وانهش به زيان گهرايه وه بۆ شیرکۆ خۆی، چونکه بووه
 هۆى نه وهى له خۆى بگۆریت و هه وێک نه دا به خۆیدا بچیته وه نه وانهى نه بنوسى پێياندا بچیته وه
 پاکزيان بکاته وه. شير له و رۆژه وه، شیرکۆ هه ر زۆر نه ئی، به لام بۆر.

له بهر نه وه من نه گه ر بوم به هه ستیار، يا نا، نه وه کارى شیرکۆ نیه، من نه وه ندم شانازى به سه
 که سالى ۱۹۵۷ هه لبهسته کهى من (به هارى کوردستان) به پیکم هه لبه ژیرا.. که هه لبه سستی (خالوى
 خال)م وت، خوالێخۆشبوو نجم الدین مه لا رۆژنامه ژینه کهى وه ک ئالا به رزکردبووه وه له وه سهرى
 سابونگه رانه وه به راگه ردن نه کشا بۆ بهر سه راو هاواری نه کرد: (مه وه لوى زیندوو بۆ نه وه) که سێکی وه ک
 دوکۆنر جه مال نه به نه ئی: (ئه م کۆمه له هۆنراوه یی ژیر، به لای مه وه نمونه ی هۆنراوه ی دوا
 رۆژمانه)، که خولێخۆشبوو ب. هه ندرین نه ئی: (ژیری شاعیر که لیننکی گه وهری گه رت له نه ده بی
 کوردیدا به وه ی بیرى کوردایه تیی له هه سته ده ورنیه که و گیانه ستایشه که تێپه راندو گه یاندیه به ره
 تیریه یی که وه تا نه مه ی شاعیرانی ترمان خۆیان له و بواره نه داوه)، هه ره ها نه وه نده شانازى بۆ من
 به سه که ئیستاش، دواى ۴۱ سال، هه ندئى که س ماوین که هه موو دیوانی کوردایه تیه کهى منیان
 له به ره.

قسه زۆره، به لام با نه به ن به خۆه لکێشان، نه نیا نه وه نده نه ئیم، شیرکۆ خۆی گۆشکراوی
 هه لبهسته کانی ناو دیوانی کوردایه تیه کهى مه له بووی به ره وه له بواری کوردایه تیدا، ننجا دواى که
 نه وراپه ی داوه، نه وه له نه نجامی رووداویکی سیاسیه یه وه که نه مه کورته که په تی: شیرکۆ لێپرسراوی
 لقى سلێمانی کاژیک بوو، منیش نه ندامی سه رکردایه تی، له بهر هه ندیک هۆ شیرکۆمان له وه پله یه لا به رو
 دله زان، نه ویش له وه توراو وازی له کاژیک هێنا. له و رۆژه وه له من لالووته، چونکه نه وه به کارى من
 نه زانی، شير وه ک کورده که نه ئی: شه پ به کۆنه قه بن نه کړئ، دياره ويستويه تی به و قسه یه تۆله ی خۆی
 بکاته وه. نه گینا کهى نه وه کارى نه وه؟ هه رچه نده نه شت قسه که شى راستبێ و من شاعیر نه ب، چونکه
 نه گه ر شاعیریتى، وه ک شه وین، نه وه من شاعیر نیم. له راستیشدا ئیستا من ده ربه سستی نه وه نیم
 به هه ستیار (شاعیر) بزله نیم، چونکه ده مێکه به لای هه لبه سته وتندا ناچم، نه وه شم له و باوه په وه یه که
 له پێژگاری شه مه یی میله تاندا، شه پهر شاعیر، بوونه ته ديارده یه که له ديارده کانی کۆمه لگا
 دواکه وتوووه کان، نه وه رۆژگادیکی تر بوو که هه لبه سته بايه خێکی رۆی هه یوو بۆ رابه وینی شه م
 ده شه ره ی ئینه، من له پێژه ره وه دواره کسانى شه و رۆژگاره ی نه وه که ماندا، شه و کساره م
 به هه لبه سته کانه به چاکی و به چاکی نه نجامدا، دواى نه وه نه رکی گرنگترم که وته نه سقر.

کەس و کاری کیمیا باران و ئەنفاله کان و لادئ و ئیران بوو مەکان

به بینینی فالای به عس له شاری سلیمانیدا برینه کانیان ده کولیته وه .

* لومدهی نالای به عس له شاری سلجانی و دهلمېجی شهید هلمگراوه... دهلمېجی خونن له هه نالای دنگی و هممو رژی شهید ده گرتنه ده..

• ههڵگەردنی (عهله)ی عێراق له ئەو ئالای کوردستان پانته‌ریکی به‌جێزه بۆ لکاندنه‌وه‌ی کوردستانی ئازاد به‌عێراقه‌وه ..

• نووسهران و رۆژنامه نووسان و رۆشنبيان و روناكيران ليگرا بهيك دهنگ تگا ده كنن.. ئالای به عس لهشاری سلتاناس داگرين..

ماوه يەك ئالای كوردستان و چۆنبەتی هەلكردن لێ نەك ئالای بەعسیبەكان لەشاری سلێمانیدا بۆتە باسێكی گرنكو و رۆژانە لەنێو خەلكی شاردا و رۆژنامە و گۆفاره كاندا بوویات دەكرێشەو، چونكە ئالای پێرژە، هەر بۆیە پێرژێسی ئالای هەموو كاتیكدا رەچاو كرلەو بەو پێوانگەي گوزارشت لەبوون و بەردەوامی و سەروری نەتەوەكەمان دەكات.. جا پێویست بوو لەشاری سلێمانی كوردپەرەپەرەو كەنگای بژاڤی نوێخۆزای نەتەویدا رەچاوی ئەو بەكرایەو پێرژێسی ئالای كوردستان لەدەست نەدرایەو ئەو ئالایە هەرگیز نەكرایەتە خوێنای بەعسیبەكان.. چونكە جوداییەكی زۆر لەتێوانیاندا بەرجەسە دەبێت، ئالای بەعس مێژووییەكی رەشی لەلای خەلكی كوردستان هەیە بەتایبەتی و زیاد لەهەمووان شاری سلێمانی و هەلبەحای شەهید كە تا ئێستاش هەلبەجە بریندارەو برینەكانی سارژێنە كرلەو.

جا نه و كړه د مېش له لاي زړه ك له زوشننېر او نووسه ران وړؤ نامه نووسان و خه لكاني
 بازارچه شتوي بريدنارو خويټاي د هسټي نه وړؤمه، بؤ ته مايه ي تپوه يي و ناپه زايي و گازنده يه كي
 زؤو پاش چه ندين سال نه بويي هيچ وجوديكي نه وړؤمه ي بهس نالي عزي اقيان به يې پرس و
 راوېچووني خه لكې له سر سر چه م هرامنگه و پړيو به رايه تيبه گشتييه كان ه لكړدوه كه به پيښي
 برياړيكي ره سمي شيداره ي سلطمانې دره چرووه... له ايه ن وړؤ نامه و گوزاره كانه وه چه ندين رپيؤ وړاؤ
 و تارو نووسرو بلو كړا يوه تا نه و (عه له مې) بهس له م اشاره دا كيږي، به لام په داخه وه كه س هر
 گويي لښه كړن و هر حسابي شيان بؤ نه كړن.

هەر لاهم بڕووهوه خهلكى ده ئهين بابيه سببىت برىمان بگوئته وه وه موو رۆژىك به عسمان وه بىر بته وه... نهو ئالا به دابگرن.

ريپورتاژ - زانيار سهردار قىرگەيى - سىنمانى

کامیل ژیر (نومویری سیاسی): ئالای عێراق، نە ئالایێ ئێستایە لە شارێکی وەک سلێمانی، لە پال ئالای کوردستاندا! ئەتە کۆرت؟! بە پێتی یاسای ژمارە (٢٣) ساڵی ١٩٨٦ (یاسای ئالای عێراق) و بە بیاریی ١٩٨٦/٢/٨ نەجومانی سەرکودایەتی شۆڕش (مجلس قيادة الثورة)ی رژیمی بەعس دەوایەتی براوەت و نەخشە کێشکراوە.

به پیتی برگه‌ی دوو له ماده‌ی دووهمی نو و یاسایه، رهنگه کانی نو و تالایه رهنگه کانی تالای عهده به کان نو یونین که له میثوری عهده‌بیدا به کاره یئزاون. سێ ئه‌ستهره‌که‌ی ناوه‌ندی تالاکه‌ش بینه‌هاکانه (الوحدة)

والحرية والاشرافية) نه نویتن هر له م پرگه په دا نوسراوه که (پاله ولنه کانی نه م نالایه گه ل عتراق، له قادسیه ی سه دد امدا جه نگووه له پېتناویدا قوربانیان داوه بۆ بهرگری له نیشتمان و نازادی گه لو سه ربه خوی روخساری به خشین و شه هاده و قوربانیش نه نویتن که له و جهنگه شکزداره دا به دیار که وتووه).

به سه رتجدانیک له ناره وڅکی نه و یاسایه، نه م راستیانه لای هیچ که سیک شاردراوه نابې.

۱- داپشترو روخسارو رهنه گه کانی نه و نالایه، هیچ لیکدانه وه و بیانوییه کی نه بۆ کورد.

۲- سن نه ستیرکه، نیشانه ی سن دروشه گه ی به عسن. ده ی خو به عس له سه ر حوکم نه ماوه، که وانه نالاکه، نه که هر له کوردستاندا، به لکو له عتراقیشدا په واپه ی نه ماوه.

۳- یاساکه، هیما بۆ قادسیه ی سه دام نه گات، نه ی له و جهنگی قادسیه ی سه دامه دا نه بوو، کورد نه فغالو کیمیا باران و کوکوژکرا؟!؟

نیستا پرسیاره که نه وه: نه ی بچی، له گه ل نه و هو مو ناله بارییه ی نه و نالایه، له هه ندی شوینی کوردستاندا، نه و نالا ناموباره که، هر هه لته کړی؟! من هیچ وه لوم و بیانوییه ک شک نابم، تۆ بلنی (هاوفايله گبراهوکان) له پستی هه لکړنی نه م نالایه وه نه بن؟!

خو ناکړی بلین نه وه هاومامه له کورنه (المعاملة بالمثل)، چونکه تا نیستا نه ماندیوه، نه که هر له نکرتیت و فلوچه و رومادی، به لکو له نه جه فو عه مارو به سه ر شدا، نالای کوردستان له پال نالای عتراقدا هه لکرتیت. که سیکي وه هه فال مام جه لایش، نه نه بوو به و جتوره به نالا کوربه هه ژاره که ی کوردستاندا، له ئوسترالیا، هه لشاخن له بهر نه وه ی نه و نالایه له نه نیشیت خوییه و نالایه کی عتراقی دانه چه قانديوو!! تاخر خو تا نیستا نه ماندیوه، نه که هر یه کتیکي وه که محمده دوری، به لکو یه کتیکي وه که محمده چه لیبش که هاوته نومهن و هاو توپوزسیونی مام جه لاله، به نالای عتراقدا هه لشاخن له بهر نه وه ی نالای کوردستانی به نه نیشته وه نه بووه!!

من تیناگم، هه فالان له کانی شه په پوکه باند، نه که هر په پوکه لکو کراسی سه ووز زه ردیشیان، له بکتری قده غه کردیوو! نه ی بۆچی نیستا نالای نه و عتراقه قده غه ناکه که شه په چه کی کیمیا یی له گه ل نه کردین؟!

خو ناشکړی بلین (نه نینیه که، ترسه) نه ی نالین سلیمانی شاری هه لمه و قوربانیه؟ راستییه که ی نه بوو، نه و روزه ی نالای کوردستان، لوی که وتی رژیم له سلیمانیدا هه لکرا، نه و جه ماوه ره ی هه لمه و قوربانیه، ده سته ونه زه، له بهر ده م نالاکه دا بوه ستانایه و هه موو به یه کده نگ سه وودی نه ی ره قبیان بوتایه، یا که سیکي وه که من که له چه نه هه لپه ستیکدا نار ی نالای کوردستانم هیتاوه، له وانه نه م هه لپه سته م که سالی ۱۹۵۸ و تومو له دیوانی (کوردیایه) په که مدا که سالی ۱۹۶۰ چاپکراوه توه نه بوایه له هه موو که س پر وخت له بهر ده م نالاکه دا به مایه توه که چی نه وه نه کرد!! نه زانن بۆچی؟! چونکه له نه نیشیت نالا پر وزه که ی کوردستانه وه، نالا خویناوه ییه که ی عتراقیش قوت کرابوووه!! وتم نه با نالا شه ره زاره که ی عتراق یلی: نیوه ی چه مانده وه که بۆ نه و بووه!! تاخر نه و زولمه بۆ له که سیکي وه که من نه که که په نجاو پینچ سال له موه بهر له و هه لپه سته مدا و تومو:

گولی گهش به یای شه مالی بهار نه شنیته وه	قاسیه ی کوی گز، به رامیهر نزار به زده بیته وه
من که دیم له ره ی شه پۆل شنه ی نالای کوردستان	تیکه لاو نه بن له گه ل جریوه ی نه ستیرده ی به یان
نه و کاته هیواو تامانجی دورم هه رسو پتیکه وه	نه بن به پرشنگ، گولای سووم ته گه شیتته وه

رێبین هه‌ردی و به‌هه‌له‌ تینگه‌یشتن له‌ کێشه‌ی که‌رکوک و کوردو دیموکراسی

پێشه‌کی ئه‌مه‌ی خۆپه‌ره‌وه‌ی به‌رێز، ئه‌و راستییه‌ بزانی که‌ من وه‌ك برازییه‌کی خۆشه‌وێست، نه‌په‌وانه‌ رێبین هه‌ردی، چونکه‌ ئه‌و کۆپی بۆی ئازیزو هاوێری می‌ژام مامۆستا ئه‌حمده‌ هه‌رییه‌ که‌ پێکه‌وه‌ له‌گه‌ڵ ژماره‌یه‌ك هاوێری تهماندا له‌كۆتایی په‌نجاكانی چه‌رخه‌ پێشخویدا، ره‌نگه‌ی قوتا‌بخانه‌یه‌کی بیری نه‌ئوه‌ی کوردیمان رشتو کارمان بۆ کرد، ئێستاش جێگه‌ی شانازیمان، که‌ هه‌شتا له‌ژاندا ماوین، نه‌یه‌نێن تۆوی ئه‌و بیره‌، که‌ ئه‌وسا، سه‌ره‌تا له‌کێلگه‌یه‌کی بچووک وه‌ك سلیمانیدا نه‌مانچاند، ئێستا له‌سه‌رتاپای کوردستاندا سه‌وز بووه‌، ئه‌وه‌ش، به‌ به‌لگه‌یه‌ی ئه‌وه‌ی ئێمه‌ له‌کوله‌که‌دا، به‌هۆی گوشاریکی زۆره‌وه‌ له‌سه‌رمان، بانگمان بۆ ئه‌دا، ئێستا ئه‌و هه‌ر زۆری جهمه‌وه‌ری کوردی بێلایه‌ن، به‌لکو زۆری ئه‌تداهانی ئه‌و حیزبه‌ کوردیانه‌ی ئه‌وسا دژایه‌تییان ئه‌کردین، به‌حیزه‌ی شیوعیشه‌وه‌، ئێستا وه‌ك ئێمه‌ داوای جیاکرنه‌وه‌ی کوردستان ئه‌که‌ن له‌داگیرکه‌راو و خوارزاری کورستانیکی سه‌ربه‌خۆ ئازادو دیموکراتی به‌شویێ میکانیزمێکدا ئه‌گه‌ڕێن که‌ ئه‌و مه‌به‌سته‌ بپێکێ و ئه‌و ئامانجه‌ به‌ده‌ستبخت. که‌ دواتر له‌باره‌یه‌وه‌ ئه‌دوین، به‌لام ئه‌وه‌ی جێگه‌ی تینگه‌رانی و سه‌رسوپانه‌ تازه‌ رێبین هه‌ردی، ئه‌یه‌وێ بمانگێرتنه‌وه‌ بۆ چه‌مکی هه‌له‌ی چوونه‌ ناو باوه‌شی عێراقی ده‌سکرده‌ پێکه‌وه‌ ژبانی زۆدراو زۆرتیکراو دیموکراتیزه‌کردنی داگیرکه‌رو داگیرکراو بپه‌ریه‌تی با وه‌ک‌رشته‌ و باوه‌کرێ! ئه‌وه‌ له‌کاتێکدا که‌ ئێستا زێڕینه‌ترین هه‌ل له‌ئارادایه‌ بۆ سه‌ربه‌خوێ کوردستان!

له‌ژماره (144)ی رۆژنامه‌ی رێزدار (هاولاتی) رۆژی 20-3/10، کاک رێبین له‌وتاری کێشه‌ی که‌رکوک و چه‌ند سه‌رتجێکدا، ئه‌لێ: (که‌وه‌ترین ته‌حه‌دای دیموکراسی له‌به‌رده‌م هه‌یزه‌ سیاسیه‌کانی عێراقدا کێشه‌ی شاری که‌رکوک)، له‌لامدا ئه‌لێم: بۆچی دیموکراسی، پێشتر و ئێستاش، له‌که‌رکوک و له‌عێراقدا، بونی هه‌بووه‌ تا ته‌حه‌دا بکری؟! یا چاره‌په‌وان ئه‌کری، به‌که‌وتنی رژیمی به‌عس، که‌رکوک و عێراق بینه‌ سوێسراو ولاتی ئه‌سکه‌نده‌نافیه‌؟ یا ئه‌شن به‌م وتاره‌ی کاک رێبین، هاوێرانی موخته‌دا سه‌درو به‌چکه‌ به‌عسیه‌کان و عه‌ربه‌ ده‌هه‌زاریه‌کان و تورانیه‌ که‌مالیه‌کان بێن به‌دیموکراتی؟!

من پێشتر له‌چهندین وتارمدا وتوووه‌: (فره‌لایه‌نی دیموکراسی وه‌ك شایو خواردن وایه‌ بۆ ژبان، به‌لام له‌کە‌شێکی نه‌گه‌نجاو، بۆگه‌ن ئه‌که‌ن و نه‌بته‌ ژه‌هرو ژبان له‌ناو به‌ن) که‌شی عێراق، به‌که‌رکوک و موسل و هه‌موو ناوچه‌ کوردیه‌ به‌عه‌ره‌بگراوه‌کانی تهره‌وه‌، که‌شێکی گه‌نجاو نه‌یه‌ بۆ دیموکراسی، ئه‌و شوێنانه‌، ئه‌شن کاتێک له‌موکراسیان تیا پێشدا بکری و کورد زه‌وره‌مه‌ند نه‌بن تیاپاشدا، که‌ شوێنه‌واره‌کانی به‌عه‌ره‌بگرن و به‌تۆرائه‌بگرن تیا نه‌هێلێ، له‌به‌ر ئه‌وه‌، به‌کاک رێبین ئه‌لێم: وه‌ك ئۆ پێتویه‌: (هه‌سایه‌ ته‌گه‌ره‌که‌، بانگه‌شی کوردبوون ئالا سێ ره‌نگه‌یه‌کی کوردستان، له‌که‌رکوکدا، خولقاندویتی!) ئه‌وه‌ رانی، ئه‌و هه‌سایه‌ ته‌گه‌ره‌یه‌، هۆی ئه‌مه‌قو ه‌ی ئه‌و بانگه‌شه‌ ئالای نه‌یه‌، به‌لکو ئه‌و هه‌سایه‌ ته‌له‌زۆژیکه‌ نروست بووه‌، که‌ باشووری کوردستان، بێپرس و خواست و ویستی نه‌ئوه‌ی کورد، خرایه‌ سه‌ر عێراقی عه‌ره‌بی و که‌رکوک و موسل و چه‌ندین شارێکه‌ و دێهانی کورد، له‌کورد شیوینراو مال له‌خانه‌خوێ هه‌رامکرا.

تۆشەلگەن: (لەبەری ئەوێ مەزە ناگۆردیبەکان بۆرۆتێن، بیاخەینە پال خۆمان لە پێتاییدا کاربەگەن!) من ئەم قەسەیی تۆ ئەچوینم بەو قەسەیی کاک مستەفا چاوپۆش کە لە هەمان ژمارەى هاواتیدا بلاویکردۆتەووە ئەلێ: (من لە دوژمن بە فێل و نوژمنیش لەمن بە فێل ببوو، سەرەنجام من خەلەتەم و فێلێ دوژمن سەریگرت) ئێستاش تۆ ئەگەر لەو قەسەت مەبەستت فێل بیت، ئەوا دیارە تۆ هیچ بەندێکت لە چێژکەگەى (کاک مستەفا دەیان چێژکەى لەو جۆرە) وەرەگرتووە، ئەگەر لە ناخ و دڵێکی راستگۆیانە ئەوە ئەو قەسە ئەکەى؟ ئەوا بێگومان هیچ بەندێکت لە چێژکەى (مارەگەى شێخ مۆمەن) وەرەگرتووە. لەو باوەڕەشدا نەم تۆ ئەوەندە ساویلکە بیت! ئەنیا لێکدانەوێک بۆ ئەو قەسەش، ئەشێ ئەوەبێت کە دەوێ کلاوێ بابەردووی (دیموکراسی) کەوتبێ لە دۆزەخى ئەو عێراقى لەسەر زەوتکردنى باشوورى کوردستان و بەخوێنى سەدان هەزار کورد دڕوستگراوە لە ماوەى هەشتا ساڵێکی رابەردوودا.

لەجێگەى ئەکى تەرى وتارەکیدە، کاک رەبێن ئەلێ: (بۆ من گرنگ نیە چ ئالایەک لە کەرکوکدا هەلەدەکرێ، مە عێراق یان کوردستان یان بەرەى تورکمانی، بەلام پەکیار بەلامەووە گرنگە کۆى ئەو ناوانەى لەشارى کەرکوک دەکران بگە پێشەو سەر شوێنى خۆیان، بۆ من گرنگ نیە دەگوتریت ئەم شارە تورکە یان عەرەبى، بەلام بەلامەووە گرنگە چەند گەپەکی وێرانگراو و چۆلکراو ئەوەدان دەکرێتەووە قەرەبووی زیانەکان دەکەیت). لەوەلامدا ئەلێم: ئەگەر کوردیپوێنى کەرکوک ئالای کوردستان و هەستى کوردایەتى لای کوردی کەرکوک گرنگەبوا، ئەوا ئەو کوردانە هەر لەسەرەتاوە دەرەنەکران و ئاوارە ئەکران و گەپەکانیان وێران ئەکران و ئێستا پێستیان بەقەرەبوو ئەبێت؛ ئەگەر بەلای ئەوەى کوردیشەو، ئەو گرنگەبوا، ئەو شارە، تورکە یان عەرەبى، ئەوا کێشەى کورد لەباشوورى کوردستاندا، هەر لەبەیانى یازدەى ئازارەو چارەسەر ئەکراو ئەو هەموو کوشتارەى دواى ئەو بەیانەى ئەوەیست! دیارە رەبێن و هەموو ئەو کەسانەى وەکو رەبێن، نائەتەوێیانە بێرەنەنەو، ئەوەش بەلایانەو گرنگیە کە دەتوانێ هەولێو سەلمێانیش تورک بیت یا عەرەب، گرنگ بەلای ئەوانەو، وەك رەبێن لەجێگەى ئەکى تەرى وتارەکیدە ئەلێ: (کەرنەوێ قوتابخانە و کتێبخانە و چاندنى درەخت و دڕوستکردنەوێ پارکی گشتى) یە!! وەك لەوەو پێش کەرکوک قوتابخانە و کتێبخانە و درەخت و پارکی گشتى تیانەبوو!! ئێنەو سەرەنج بەدەن، رەبێن لەوتارەکیدە ئەلێ: (دەگوترێ تورکمانەکان خۆپێشاندان دژی کوردی ئالای کوردستان دەکەن، دەگوتریت ئەوان دەلێن ئەم شارە تورکە، بەلام ئایا ئەوان مافی خۆیان نیە چى بەراست دەزانن و چ بپواپەکیان هەبە بیلێن کارى بۆ بکەن) کەچى بەلای رەبێنەو: (بانگەشێ کوردبوون و ئالای سەرنگیەگەى کوردستان لەو شارەدا، هەساسیەت ئەخولقێن!!) و کاک رەبێن ئەوانەشیان پێ رەوانابێن. دواى ئەوانە، ئەلێ: (کەرکوک شارى تورک و کوردی عەرەب، بەلام هیچ کام لەم دەستێشانگەردانە، پەيوەندى بەکەم و زیادى ئەو مافانەو نیە کە هەموو دانێشتوانێکی ئەم شارە بەیکسان هەیانە). جارێ با خوێنەرەوێ ئازیز لەو گەپتە کە ئەم نووسەر، تورکی پێش کورد خستووە بۆ خاوەندارێتى کەرکوک! دێینە سەر ئەو مافانەى هەموو دانێشتوانى کەرکوک بەیکسان هەیانە بەقەسێ رەبێن! لەوەلامدا ئەلێم: کام ماف؟ مافی درەخت و پارکی گشتى، یا مافی ئەوەی؟ ئەگەر مەبەست لە دوو مەیان، ئەوا مافی ئەوەی چۆن بۆ کورد بەدەستێ لاکەتیکدا کە گەپەکانى قەسەى یەك و دوو، نەهەری یەك و دوو، حى العسکرى، ١ آذار، ١ حزيران، الحرى، حى الواسطى، حى الخضراء، البنىدار فى العرقه، البو علك،

الحديد و چه ندين شوييني تر له ناو كه ركوكدا عره بريژ كړاون! كه به وانه رژده ي عره ب پوټه چه ندين
 نه و ندي رژده ي كوردو تور كمانيش! نه و جگه له ناوچه كاني وهك حوړيچه و ديس و رياخو و تازه و
 دافوق و له يلانو ره شادو كوئ و كوئ كه بڼ نمونه گونده كاني سر به دافوق له ٩٠ نه وت گوند ٦٠
 شه ستيان عره بنشين كړون! كه نه مانه زډيه ي زډيان بڼ نواندنه وي كور د هينراون له كه ركوكدا، به و
 جوړه نيسي تر ژده ي كورد، به ناوړه كانيشه وه ٢٥٪ له سه دا بيس و پيټج د سوست ناكات، گومان
 له وه شدا نيه، نه گره عره به هاورده كان نه گره پيترينه وه بڼ زډي خزيان، نه وا ورده ورده كه ميه
 له زډينه دا نه وتيټه وه، نه مه درنجاسي زيانه، نيتير كام مافي نه ته وي؟ كام به كسانې؟ له بهر نه وه
 رښين كه نه لږ: (من هه سده كه م هيچ كه سټك هينده ي نيمه ي كورد له وروژاندني مه سه له ي نه ته وي
 له و شاره دا زهره ناكاتو هيچ كه سټيكش هپته ده ي نيمه ي كورد له بهر گرير كړن له ديموكراتيدا له و
 شاره دا قازانج ناكات) نه وه به ته ولوي پيڼه وانه كه ي راسته، چونكه ديموكراسي، واتا خوكمي زډيه
 زډيه كه ش نه وه، نيتير نه بڼ قازانجه كه ي نيمه چيبي؟ هه زيش نه كه كام رښين و هاوره كاني نه و
 راسته بزانن كه وروژاندني مه سه له ي نه ته وي بڼ نيمه ي كورد له كه ركوكو عيراقو تور كياو نيتيران و
 سوريه و تازه ر — نه و نه شدا، شاپرنگه ي زنگاري و به ده ستخستنې مافه نه ته وه بيه كانماته،
 بير كړنه و كاني رښين و وینه كاني، بير كړنه وه يكي كور سمقو ټوليتنه به و تنيا دا گير كه راني كور دستان
 سومه ند نه بڼ لتيان. ناخو كتيشه ي كوردو كتيشه ي كه ركوك و ده يان شاري وهك كه ركوك، له چيه وه
 سه چاره ي گرتوه؟ له وه وه نيه كه كور دستان به گشتي و نه و شارانه به تاييه تي، دا گير كړون له كوردو
 كور دپاي تي و كور ديوون شيتو تيرولون؟ ناخو تو جاري نابي نه وي ترازوه، بيخه يته وه سه سه كي
 خوي؟ تنجا نه كه بڼ شاري كه ركوك، بگره بڼ عيراقيش، تايپا نيسي هه له بهاره بڼ پياده كړني
 ديموكراسي؟ بڼ چي ديموكراسي، كراسي كه، به كه ونني رژنيك، كومه لگايه كي لواك و تو له بهر يكات؟
 رژناو به سه دان سال كه يشته نه وي ديموكراسي پياده يكات، نه و يش تا نيسي به ته واري نا، هيچ
 كام له و ولاتانه ي رژناو ش، له پيټناوي ديموكراسيدا، وزي له سه روهر ي مافي نه ته وي و
 سه ري خوي و ناسايشي نه ته وي و به رژه و ندي نه ته وي خوي نه هپتانه، نيتير نازانم كام رښين
 بڼ چي له كوتايي و تاره كه يدا، چاره نوسمان به ته ولوي نه به سستنه وه به و عيراقه وه: (كه بپرياره
 له دها تودا تايپا بڼين؟! نازانم نه وه بپرياري كتيه؟ بپرياري نه مه ريكايه؟ هي عره به؟ بپرياري حيزي
 كور ديه؟ يا هي رښين خوي ته؟! من به دلنيا ييه وه نه لږم: نه وه بپرياري هه كه س و لايه كين، بپرياري
 چه ماوهر ي كوردي تيكوشه ريه له پيټناوي سه ري خوي كور دستاندا، كه له و تاريكي تردا، له ميكانيزمي
 نه و تيكوشانه و نه و سه ري خوي به نه و ډوم، لږه دا ته نيا نه و نده نه لږم: كتيشه ي كورد، به كتيشه ي
 كه ركوك به كتيشه ي نازادي و ديموكراتي و به كتيشه ي نان و دره خت و پاركي گشتي شه وه، بڼ سه ري خوي
 كور دستان و شازادي نه ته وي كورد، چاره سه ري نه و نا كورن، چاره سه ري به تيوه تاچه كانيش
 له ده رزي سپكه و په ولاوه، چيرت نابن و ده يان نه نقالي تريان به نوادا ديت، له باشترين باريشدا، نه و چاره
 نيوه ناچلانه، له چاره نووسي نه و فيدراليه چاكرت نابن كه نيسي هه ندي لايه ني كوردي، پيټش عره به و
 تورك، ده سه براري نه بڼ له پيټناوي عيراق يه گگرتودا!!

با له قوناغی قسه وه بگویند وه بو قوناغی کار

دوای بلار کردنه وهی سه رنجه کانم له ژماره ۱۴۵ (هولاتی) دا له سه ر و تاره که ی کاک ریتین هه دی له باره ی کتشی که رکوک وه، نه موست له باره ی میکانیزمی سه ر به خوییه وه شتیکی تر بنووسم وه که به لیم دابوو. به لام وه لامه کانی ریتین له ژماره ۱۴۷ دا، ناچاری کردم که جارێ نهم وه لامه ش بده مه وه. مه به ستیشم ده وه نه ناش نیه، به لکو به هیوام من و سه لاح و ریتین و خویته وه وهی شاریز بگه یه راستیه کان. ناشلیم نه و راستیانه هه مووی له وه لامه کانی من یا کاک سه لاح نه حمه د دایه، به لکو نویسنه و دیدوو چونه کانی ریتینیش، گه ل راستیمان پیشان نه ده، نیستاش سه ر تا به وه ده ست پینه که م که بلیم: با نویسنه کانی هه موومان هه مووی هه ر بابه تیانه بن نه که ده مارگیری و پیداکرشن له سه ر هه ل و به کاره ی تانی وشه ی ناشایسته و نه گونجایی وه: (نه وه چس، فسفس پاله وان و شتی تری له و جۆرنه).

لێدم لاپه سنده که ریتین نه ل: (من نه منوسیوه که رکوک کوردستان نیه، به لکو باسی نه وه م کردوه له چ رتگه به که وه هه ولیده ی نه م کوردستانی بوونه به له میتین) که واته لێره دا حیوا و زیمان له سه ر رتگه که یه، ریتین لای وایه: (ته وه ی که رکوک و عیراق رزگار ده کات کار کردنه بو سیستمه تیک که ده توانی زیاده له نه ته وه یه که ی تیا بژی، بی ته وه ی که س مافی ته وه ی دی زه وت بکات...) مه به سستی له سیستمه که ش: دیمو کراسیه. ته مه هه ر دیدی ریتین نیه، هس تریش هه ن که بو نمونه هیتا بو سويسرا و نه مریکا نه کن که له سایه ی دیمو کراسیدا، زیاده له نه ته وه یه کیان تیا نه لێ، بێته وه ی که س مافی ته وه ی دی زه وت بکات، منیش نه لیم: هه له که لێره وه ده ست پینه کا، بابزانین چۆن؟

سويسرا، ولاتی هه یج کام له و گه لانه نه بوو که نیستا له ناویدان و به زمانه کانی نه له مانی و فه ره نسی و نیثالی قسه نه کن، به لکو نه وانه له سنوره کانی نه له مانی و فه ره نسه و نیثالیاره، دزه یان کردوه بو ناو سويسرا. واتا نه وانه، هه یج کامیان، شار و ولاتی نه وانیتریان زه وت نه کردوه، به لکو هه ره که به شیک له نیشتمانی سويسرا ی بنده ست کردوه، وه ک چۆن نیستا هه ره که له عه ره ب و تورک و فارس و نه رمه ن و نازه ر، به شیک له کوردستانیان بنده سستی خویان کردوه، واتا نه وانه، هه یج کامیان، شار و ولاتی نه وانیتریان زه وت نه کردوه، به لکو خاکی سويسرا یه کانیان زه وت کردوه، بۆیه هه موویان له سه ر نه و زه وت کردنه، (دیمو کراسی!) و کۆکن له ناو خویاندا! به و جۆره، نه مریکا ش ولاتی هه یج کام له و گه لانه نه بوو که نیستا هه ره که و ناوچه یه که ی بو خۆی پیاوان کردوه و هه رمانه وایی نه کاپه دجا و لایه تیان لێدره ستر کردوه. بۆیه هه موویان له سه ر نه و پیاوان کردنه ی خاکی نه مریکا (کۆک و دیمو کراسی و به کگرتوو!) به و جۆره نه وانه، داگر کردو زه وت کردی ولات و مافی ته وه کۆمه له خه لگه بوون که به ر له وانیتر، له ناو سويسرا نه مریکا دا نه لایان و نیستا نه وانه، یا توینزلونه ته وه، یا به ناسته م نووزیه کیان تیا ماوه و به ره و تونده وه نه لێن.

به رامبه ر به وانه ش، هه موومان دیمان، که چه ندین شیکه له ی تری وه ک یه کیتی سۆفیت و یوگوسلافیا و چیکوسلوفاکیا و شوینی تر، چۆن له یه ک ترازان، نه و لیکتر ازانه ش، له به ر ته وه نه بوو که دیمو کراسی له و شوینانه نه بوو، به لکو له به ر ته وه بوو که گه له کانیان توانای خۆه زگار کردنیان مابوو له زه وت کردن و

داگیرکردن. واتا له لایه ک داگیرکردن و زه وتکردن هه یو، له لایه کی تریشه وه، توانای خۆپزنگارکردن مابوو، له عێراقیشدا هاوکێشه که هه به و جۆریه، باشووری کوردستان له لایه ن عێراقی عه ره به یه وه داگیر و زه وتکرابوو، ئێستا جگه له ده فۆن هه ولێزو سلیتمانی که به هۆی پاراستنی هاو به یمانانه وه رزگار بون، شاره کانی تری وه ک موسڵ و گه رکوک و خانه قین و هه ندیک ناوچه ی تر، هیشتا هه ر داگیر و زه وتکرابون. له به ر شه وه تهنیا مورێگه هه یه بۆ چاره سه رکردنی کێشه ی نه ته وه یی تیا یاندا، شه ویش یا شه بن شه و شوێنه به خێنه سه ر عێراقی عه ره به ی و کوردیان (به ده رکردن و به توانده وه) تیا نه هێلێ. یا شه بن شه و شارنه به خێنه وه سه ر به شه رزگار کرله که ی کوردستان. شه و سا شه گه ر چه ند که مینه به کی نه ته وه یی و ئایینی له کوردستاندا به مێنه وه، شه و ما فی که مینه یان شه بن، نه ک ما فی نه و سه رکردنی قه ولره به کی سیاسی سه ره یه خۆ. باوه ره یش نا که م هه یج کوردیک چاوی له وه وه بن ما فی که مینه کان به و.

لێره دا شه بن کاک رێبین بلی: شه وه چاره سه رکردنیکی به عسیانه یه بۆ کێشه که. له وه لامدا شه لیم: نه خێر، شه وه چاره سه رکردنیکی سویره یانه وه شه مریکانه شه که له گه ل خه لکه نه ژاده که ی سویره و هیندیه سویره کانی شه مریکا دا کران. له هه مان کاتدا شه و چاره سه ره شبوو که کێشه ی زۆری نه ته وه کانی سو فیت و یوگوسلافیا و هه ندی ولاتی تری فره نه ته وه ی پێچار کرا به جیا کردنه وه یان له به کی. به کورتی کێشه ی ولاتی فره نه ته وه که له سه ر بنچینه ی زه وتکردنی به کی دروست بووین. یا به توانده وه، یا به جیا بوونه وه چاره سه ر شه کړ و چاره سه ر کراوه، رێگه ی سه یه م، تهنیا له خه یالی شه و که سه نه دلیه که شوین کلاوی بایر سو ی دیموکراسی که وتوین. له به ر شه وه کاک سه لاه نه حه مد له سه ر ره وایه که له (هه ولاتی) ۲۲/۱۰/۲۰۰۲ دا شه لی: (که رکوک به وه به به ی مه لود که ده بن به به شرتته وه).

هه مو مان شه زانین که مێژووی په لکێشه کردنی عه ره ب بۆ پارێزگای که رکوک، زۆر کۆن نه. ده ئێستا من تازه ترین ناماری شه نجومه نی شاره وانی. نو سه ینگه ی راگ یان دنی قه زای دا قو نی سه ر به که رکوک له به ر ده ستدایه، بۆ نمونه به پێی شه و ناماره: ناوچه ی (تازه) به مجۆره یه:

ژماره ی گونده کانی تازه: ۲۸ گوند

ژماره ی گونده عه ره بنشینه کان: ۲۱ گوند

ژماره ی گونده تۆرکمان نشینه کان: ۵ گوند

ژماره ی گونده کوردیهی کان: ۲ گوند

ناوه ندی ناوچه (ناحیه) که ش تیکه له یه له هه ر سه ر هه زه که.

باشه شه وه، به خشین وه ی که رکوک نه، به سه ر عه ره بدا؟ ئایا شه مه شه وه ناگه ی نه که چاره نو سه ی که رکوک، به سه ر هۆکارێکی دیموکراتیکانه ی وه که له بێژاردن، یا راپرسی، که و تۆشه ده س عه ره به ها ورده کان؟ ئیتر چۆن شه بن رێبین به سه لاه بلی: (شه مجۆره نو سه یانه که له خۆ یانه وه شانی پیا ده که و به مه یلی خۆ یان شت نه و سه ده که ن و هێرش ده که نه سه ر، جگه له نه خۆ شیه کی رۆشن بیری تر سنا ک هه یی دی نه) به تابه یی رێبین له هه یج جیگه به کی و تاره که ی و له لامه کانی دا هه یما یه ک بۆ شه و نا که که شه بن شه وه عه ره به ها ورده نه بگه رێنه وه سه ر زیدی خۆ یان. نه ک هه ر شه وه، به لکو رێبین خۆ ی نه لی نه ی شه و کوردستان یو نه ی که رکوک شه گه ر شه و عه ره یانه، نه ک هه ر نه گه رێنه وه بۆ شاره کانی

پنشوویان، بە لکو نەگەر وەك میوانیش قبول كړین! وەك لەم دەقهیدا دەرئەكەوت: (كەرگوك بە شێكە لە كوردستان، بەلام نەگەر بە دەستپێتانه وەی ئەم مافە بەمانای میوانکردنی تورك كان و عەرەبەكانی ئەو شارەبی، بەمانای ئەووە بێت تورك و عەرەبەكان هیچ مافینكیان نیا نەبن، ئەوا من بەكەم كەسم دژی ئەم جۆرە كوردستانیویونەم)! لەلایەکی تری وەلامەكەیدا، رێبین زیاتر پێ لەسەر ئەم دیدە ی دانەگرتو ئەلن: (كورد هەنووكە لەكەرگوكدا یەو زۆری ئەو ناونەدە گەرنەگەكانی بەرپۆوەبردنی ئەو شارە ی بە دەستە وە... کاریان هاتو هاولو ئیستیفزازکردنی ئەزەعی نەتە وەبی، نەتە وەكانی تری ئەو شارە نیە، بە لکو هەنووكە کاری ئەوان بریتیە لە باوەشكردنە وە بۆ هەموو هاوشارییه کی ئەو شارە بە دەر لە ئینتیقەمێ نەتە وەبیان، بریتیە لە کارکردنی كۆرە گمی بۆ گەرانە وە ی ئاوارە كان و مافدانە وە بە و كەسانە ی مافە گەنیان زەوتكراره) بێتە وە ی رێبین رەچار ی ئەم راستیانە بكات:

۱- زۆری ئەو ناونەدە گەرنەگەكانی بەرپۆوەبردنی كەرگوك و قەزا و ناوچەكانی، هەنووكە بە دەست كۆرە وە نیە، نەگەر مەبەستی خودی پارێزگاری چەند فەرمانبەرێکی تری كۆرە، ئەوا ئەو ئەو ئەو نەتە وە ی ئەو واقیقه تالكراره ی كەرگوك دا دەستە وستانن.

۲- ئاوارە كان چۆن بگەڕێتە وە ی بگەڕێتە وە بۆ ئەو پارێزگایە كە ئاوا بە و جۆرە عەرەبێژ كرایی؟! ۹

۳- ئاخۆ چۆن و بە چ شێوێك ماف ئەدیتە وە بە و كەسانە ی مافە گەنیان زەوتكراره، لەكاتێكدا ئەو مافانە لەبەندەستی زەوتكارە كاندا یەو بە پێی رێبێنیش نابێ لەگۆل كاتریان پێیوتن؟! لەكۆی ۲۸ گۆنە لە ناوچە یەکی وەك (تازە) دا ۲۲ گۆندی لە ژێر دەسلانی عەرەب و پێنج گۆندی لە ژێر دەسلانی توركمان و بۆ كۆرە كەش تەنیا ۲ گۆند مابیتە وە !!

ئا لێرە وە ئەكێ باریك بە دەین بەرە و لای ئەو رۆشنیرانی خەریکی بانگەشە ی ریفرا ندۆمن كە من لە چەند رۆبەر و یوونە و یەكدا پێم وتوون: ئەو راپرسییه ی ئەوان ئەو شەن بێتە هۆی ئەو ی گەل شویتنی وەك موسڵ و كەرگوك و خانەقین و چەندین قەزا و ناوچە ی تری كوردستانمان لە دەسبێچ، بۆ؟ چونكە ریفرا ندۆم، دیار دە یەکی دیموكراتیانە یە، هەر بە پێی ئەو بنەما دیموكراسیه، خەلكی ئەو شویتە كوردستانیانە ی ئیستا كۆرە تیا باندایۆتە كە مینە لە چا و رەگەزە سە پێتار و و هاور دە گانی ئردا، بۆیان هە یە بلێن: (وەر راپرسی لەو شار و شارۆچكە و ناوچە و گۆندانە شدا بێكەن كە ئێمە ی ئێداین، بزانی زۆری ئەو ئەو ناوچانە ئەو یانە و ئێ بچە سەر كوردستان یا سەر عێراق؟) بێگومان ئەو سا زۆریە یان كە كۆرە نین، دەنگ بۆ ئەو ئەو ئەو كە بچە سەر عێراق! بە وەش كوردستانە كی ئێمە ئەم ئێمێتە وە سەر دوكانی بە كۆ سێ قالب سابوونە كی دەوێ و هە و لێو سلێمانی، جا ئەو نەگەر كۆرە بە ئەو نەجامێكی لە و جۆرە رازیبوایە، ئەوا هەر لە یە یانی یازدە ی ئازلەرە وە، كێشە كی بە نیو ه ناچلی چارە سەر ئەكرا!!

ئەو یە ئەو نەجامی چارە ساری دیموكراتیانە بۆ كێشە ی كۆرە كە رێبین هەردیش بانگەشە ی بۆ ئەو كات بێگێرێتە وە ی هاو سەنگی بۆ تزلزلوی لاسەنگ! ئەو ئەو بە پاشكای ئەلن: (مەسەلە ی كەرگوك هەر ئەو نیە تورك و عەرەبیشی تێدا دەژی، بە لكو مەسەلە كە ئەو یە هەر سێ نەتە وە كە بانگەشە ی خاوەنداریتی دەكەن) لە هیچ شوێنێكی وتارە كیشیدا، هێما یەك بۆ ئەو نەبێن كە رێبین بانگەشە ی عەرەبی هاور دە بۆ خاوەنداریتی كەرگوكی كوردستان، بە نازە و! بزانی، ئایا ئەو لەو نەچێ ژمارە یەك

دز، یان راگوزار، یا میوان بچنه سەر مالتیک دواپی بلێن: لەبەر ئەوەی ژمارە ی ئێمە لەخاوەن ماله که زیاتره، نێتر مال مالی خۆمانه؟ یا وهك رێبین مه بهستیتی، بلێن: ئێمه سیان و خاوهن مال یهك، لەبەر ئەوە ماله که، سن بهشی بۆ ئێمه یه و یهك بهشی بۆ خاوهن مال! راستیهی که ی، دیموکراسیهی که ی رێبین، به پێنی خۆتێند نهوی نوسینه کانی، نه بنجامتیکی له و جزیره نهگهیه نیت! که سیش نازانی چ ی له دلی ههستیارد هیه! بۆیه نهشن لێره دا له کاک رێبین بیرسین، ئایا تو له چ رێگه یه که وه نهتهوی کوردستانییوونی که رکوک به لمێنی؟ نهگه رێگه که ت، هه رێگه ی نه و جزیره دیموکراسیه یه که دز خاوهن مال بکاته هاو بهش، نه و نه و رێگه یه تا ئێستا له هیج کام له و جێگا یانه دا په پهر و نه کراوه که خۆت له وه لامه که تدا ناویانته یناوه، وه که قودس، کشمیر، نه لزی و لوزین، نه سه که نه ده و نه و قهرس، نێتر بۆچی نه تهوی ئه م ئاقیکه نه وه دیموکراتیه سه یرو سه مه ره یه له سه ر حسابی گورد به سه ر که رکوک و عێراقدا په پێنی؟!

گریمان واین وهك رێبین نه لێن: (دیموکراتی به حوکمکردنی ژۆرینه دا نه ناسرێته وه . به لکو به فره یی و پاراستنی مافی که مایه تی و کومه لگای مه ده نیدا بناسرێته وه) لێره دا پرسیار نه وه ی: ئایا ئێستا عێراق و که رکوک و کوردستانیش، نه و زه مینه به پته یه که نه و جزیره دیموکراسیه ی تیا سه و زه ببی؟! ئایا نه و سیسته مه ی رێبین باسی نه کا که شتیکی تیا نه بین ناوچه ی په راویزین، نه وه نه که له عێراقدا، به لکو له نه وریا و نه مه ریکا شدا، سیسته مێکی له و جزیره هیه؟! ئایا نه م قسه یی رێبین و هاو دیموکراتیه کانی رێبین، له قسه ی نه و که سه نه ناچی که خه یال له کانی به نه که نه وه گورگو مه ی پێکه وه ناوی لێبخۆنه وه؟! دواچار، گریمان نه و خه یالانه، رۆژیک نه بین بێته دێ، شاخ نه و رۆژه، دوا ی چه نه چاره ی تر، له عێراق و که رکوک دا بێته دی؟! له بەر نه وه رێبین و تێبێتی یا نه یوتن، ئێمه نه گه ر به ته مای دیموکراسیه ی که کاک رێبین بین، نه بین تا نه و رۆژه ی که دهنگی هیه و رهنگی نابن، هه ر له په راویزدا بین، نه و له په راویزیوونه ش، ده یان نه نفالی تری به دا دا دێ. تنجا نهشن ژانی من نه وه نه ده ی به به ره وه نه مابن، خوا بکا برا عه ره بو توو که مانه دیموکراتیه کانی رێبین، نه و به یاریزین له و نه فاله چاره یوان کراونه نه گه ر باشووری کوردستان هه ر له بنده ستی عێراقدا مایه وه .

هه مو نه و نه بنجامانه، نه وه مان بۆ دهر نه خا که کێشه ی و لاتی فره نه ته وه که له سه ر بنچینه ی زه و تکرینی یه که ی سوست بووین، یا به که له گایه تی لایه نیک یا به دا به شکر دنی نه و و لاته چاره سه ر نه کێی که هه ر لایه و بگه ر پته وه سه ر رێدی خۆی و خۆی فره مان په وای خۆیی. نه و فره مان په وایه تیه ش، مه رج نیه له یه که م رۆژه وه دیموکراتی بین. خۆ نه گه ر بوش، نه و باشت، چونکه عه ره ب واته نی: (مالا یدرک کله، لایترک کله)، له راستی شدا له هیج و لاتیکی نه م دنیا یه دا، رێنه که و تووه له یه که م رۆژی سروس تیبوونی ده و له تێکه وه، دیموکراسی په یاده کراین، که سیش ده و له تی خۆی ره فز نه کربوو له بەر نه وه ی دیموکراسی تیا په یاده نه کراوه، به لام نهشن که سانیکی رێنمێکی نادیموکراتی ره فز که ن، نه که ده و له ته که. له سه ر ده می به عسدا، هه زاران عه ره ب عێراقیان به جێهێشت، به لام که سیان دلاوی هه له و ه شانده و ی ده و له تی عێراقیان نه کرد. به لکو نه نیا دلاوی گۆڕینی رێنمه که یان نه کرد. نه نانه ت نه و یه که سه ی (له کۆی ۲۵ ملیۆن) حاشای له جنسیه تی عێراقییوونی خۆی کرد (وهك رێبین نه لێن) نه ویش داوی نه مانی ده و له تی عێراقی نه کربو وهك رێبین سه ده جار له عه ته تی له و ده و له ته نه کرد!

ئەگەرچى ئەسلى ئەنئەنى لە رۆژنامەگەي سىدام كوردېن. مەنېش و ھەموو كەسنىكى تىرى وەك مەن ئەو دەولەت بەچاك ئەزانىن كە دىموكراتى و پاراستنى مافى ھاۋلاتيان رەچاۋ بكا. بەلام كەسنىكى قامىدە شىكناپەم وەك رەيىن بلىن: (ئەو دەولەتەي بىرون و مەرجى دىروستىبونى نابەستىتە و بە دىموكراتى و پاراستنى مافى ھاۋلاتيانە وە، نەبۇنى لەبۇنى گەلىك باشتە). چونكە ئەسلى دەولەتەي دىموكراتى نەبىن و مافى ھاۋلاتيانى نىا ئە پارىزىت لەسەردە مە رۆژنامىكى ئەو دەولەتەدا، بەلام لەسەردە مە رۆژنامىكى تەدا، وا نەمەننى، بەلام لەنەبۇنى دەولەت، لەپاشاگەردانى زىاتەر، چىتر سەوز نەبىن.

ئەو دىناپەش ھەروابو، دەولەتەكان، ھىچيان لەپەن ئەبۇنەتە كۆپەن، دەولەت كە پەنساكەي برىتە لە: (جىاكرەنە لەنەوان ھاكەم مەھكۇم دا) واتا لەنەوان ئەو دەولەتە بەدەستە وەپە ئەو دەولەتە بەدەستە نىە لەكۆمەلدا، بەچەندىن جۆرە قۇناغدا تەپەپە، وەك دەولەتە ناۋەندى و دەولەتە ناۋەندى (لەرگەزى)، دەولەتە خاۋەن سەروەرى و ئەوا و دەولەتە خاۋەن سەروەرى ناۋەندى وەك ئەوانەي ژۇر ئىتەپاد و ژۇر پاراستن و ژۇر سىپاردە (وھىيە)، دەولەتە سادە و دەولەتە ئاۋىتە وەك فەيدەئالى و كۆندەئالى، دەولەتە دەستورى و ھى نادەستورى، دەولەتە پاشايى و ھى كۆمەرى، دەولەتە دىكتاتورى و ھى دىموكراتى و.. ھەتە، دەولەتەكانى فەرمەنە واپاينىش بەرەبەرە كەمبۇنەتە تا گەيشتۇتە دەولەتە دىموكراتى كە ئەویش ھىشتا دەولەتەئىكى ئەوا دىموكراتى و نەونەي لەم دىناپەدا لەداك نەبۇ، ئىجا خۇ دىناش ھەر لەيەكە تۈپكەلدا نامىنەتە وە.

لەوانەي لەتەپەندەدا دەولەتە وا بىتە ئارەو كە چەندىن چار لەدەولەتە دىموكراسى چاكرەن، بەتەپەتە ئىستە دەولەتە دىموكراتىەكان، ئەگەرچى لایەنى باشيان زۆر تەپە، بەلام لایەنى خراپەشيان تەپە كە ئەمەيان باسنىكى تەپەتە ئەو.

لەبەر ئەو، مەن ئىستە، خراپەتەين دەولەتە سەربەخۇ كۆردىم لاپەسەندەتە لەچاكرەن دەولەتەك كە بەشەكە لەكوردستانى بىدەست كوردېن، چونكە دەولەتە سەربەخۇ كۆردىكە، چاۋەپەلنى چاكرەونى لىتەكەن، بەلام دەولەتە ئاۋىتەكەي سەردەستى بەشەكە لەكوردستان، زىاتەر چاۋەپەلنى خۆپەنەننى چەندىن چارەي تىرى لىتەكەن، ئىجا كەش ئەن ئەو دەولەتە كۆردىكە سەربەخۇ، دىموكراتى نەبىن و مافى ھەموو ھاۋلاتيان و ھەموو كەمەنەكانى تىا پارىزەلو نەبىن؟ بۆيە دلەي مەن لەكەسنىكى وەك كاك رەيىن و ھەموو رۆشەنەرىكى تىو ھەموو كوردىكى دىسۆز ئەو ھە: فەرمەن با ھەموومان پەنكە وە كارنامە (مىكانىزىم) ئەك دىروستەكەن بۇ كوردستانىكى سەربەخۇ دىموكرات كە ھەموو مافىكى رەواي تىا پارىزەلو، با لەقۇناغى قەسە وە بگۆزىنە وە بۇ قۇناغى كاركرەن.

با ئىمە چىتەرى ئەو تۆرە بىن بىل ئەو ئەگەر خۇشمان بەرەكەي ئەخۇن، ئەوكانغان پەپى شادبەن، جۆرى ئەو كارنامەش، وەك پەشتەر بەلەنمە دىلو، جىگە باسنى و تەرىكى تەمان ئەبىن.

جهاموهری کوردستان به گشت کهرت و توێژه کانییه وه خوازیارن ههرچی زووتره بهرگی شوێشگیرێ له بهر خامن فایله کان دابمالدريت و دادگایی بکړین

دوابه دواي سههرکه وئنی توپه راسیونی یزگاری عێراق، چه نډ کێشه و گرفتێک سهری هه لدا، په کێک له و
گرفتانه ی که بهوه مایه ی سهروسمان و تیرامان له نێوان گومان و راست و ناپاستیدا... مه سه له ی
ناشکرا بونی فایلی بهرپر سه شوێشگیره کانی دوینی بوو، که لاف و گه زانیان لینه دا گوایه کورد په روه و
شوێشگیر بون، به لام ده رکوت که په یوه نډی ژژراوێزیارن به سه خهترین دوژمنی گه ل کورده وه
هه بهوه، که نه م په یوه نډی کردنه ش ده چێته خانی خیا نه تی نیشتمانیی و ناپاکیه وه.
باش نه م ناشکرا بونه، فایله کان هه به هه لواسراوی مایه وه و ههچ کام له حزبه کان هه لوێستیان
نه بهوه، به لام وا به شتی نه یی له لایه چ نه م رۆژنامه یه کی نه هلی بوێو جهربه زه وه ناوه فایلی
سیخو په کان ناشکرا ده که... هه ر یو نه م مه به سه جهاموهری کوردستان به گشت کهرت و چه ر و
توێژیکه وه خوازیارن ههرچی زووتره نه و که سانه له په لی بهرپرستی لایه رین و دادگایه کی تایبه تیان یو
دابنریت یو دادگایی کردنیان.

ژانیار قه رگه یی / سلیمانی

کامیل ژیر

پارێزه ره دادگای سلیمانی

نووسه ری سیاسی

له راستیدا نه و فایله نه هی نه و شوێشگیرانه بێت یا هی هه ر که سێکی
دیکه بێت به تایبه تی هه که سێکی کورد، خۆی یو خۆی شتێکی
نادروسته و نه چێته خانی ناپاکیی نیشتمانیه وه، به تایبه تی نه وانه ی
که وا خه لکی نریشیان ته زیت داوه یا خه لکیان به گرت داوه یا خه لکیان
راکبشاوه یو نه دنا مێتی حزبی به عسی له گۆرناو.

له راستیدا بهرام بهر به وانه من وه کو یاسا ناسێک رایه کی یاسایی ده رده بهرم نه ویش نه وه په نه وانه
چه نه جۆرێک، جۆرێکیان نه وانه که خه لکی تریان نا زار داوه... جا نا زار دانه که خه لکیان به گرت دابن،
یا به کوشت دابن نه وانه بێ قه یدو شه رت ده بن دادگایی بکړین و سزای خۆیان وه رېگون، یو نه م
مه به شته من له دیمانه یه کی نرډا، رای خۆم ده رپروه که ده بێت دادگایه کی تایبه تی دابنریت یو
نه وانه، چونکه دادگا نه م ی که ئېستا هیه و له ده سه لاتی دابوهریدا هه به به پێی یاسای سولته ی
قه زایی، نه م جۆره دادگایه که دادگای ناسایین و له هه مو ولاتیکیدا هه ن، به پێی به لکه نامه و
سته مه سه کاتی نه وانه بێت ده ستیان گه روه و ناتوان ههچ به ریارینکی حوکم ده رکهن، یو که سانیکی له و

جۆرەش بەرپاستی رەنگە ئەوەندە بەلگە كۆنەكرێتەو لەسەریان، بەلام لەبەردەمی دادگاگەیکى تاییبەتیدا كە كەمتر خۆی دەبەستێتەو بەدەقە یاساییەكانەووە زیاتر وەكو دادگاگەیکى عورفی مامەلە دەكات، زیاتر بەقەناعەتى دادگا حوكم ئەدرێ بەسەر ئەو كەسانەدا، بەباوەڕى من ئەبێت دادگاگەیکى تاییبەتیان بۆ دابنرێت و بدرێن بەو دادگا تاییبەتیە بۆ ئەوێ هەر كاتێك ئەو دابوەرلە قەناعەتیان پەیداكرێ، ئیتر بەپێى ئەو كارێكەن و فەرمانى حوكمى خۆیان دەركەن، ئەو ئەوانەى فایلیان گیراوو لەئەنجامى ئەوەدا لەپاڵ رۆژمەدا بوون، جۆرنێكى ئەرەن لەمەركەزى مەسئولەتدان، جا لەمەسئولەتى حكومەتى هەرئێمدا یاخود مەسئولەتى هزیدە بێ لەپەكێك لە حیزبەكاندا ئەو جۆرە كەسانە كەمترین كارێك كە بەرامبەر یان ئەنجام بدرێت ئەو یە كە دەبێت پەگەسەر لەمەركەزى مەسئولەت لایەرن، ئەگەر ئاوانیشیان ئەنجامدایى بێگومان دەبێت دادگاگە بگرن، رەنگە خەلكانیكى تریش هەبێن لەناچاریدا یان لەئەرسدا یان قوتابى بووبێن لەبەر ئەوێ لەشونێكى باش وەرگیرى یان دابمەزێ وەرەقە بەكبان ئۆ وەرگرتووە، هەر ئەو كاغەزە بوووە هېچى ئەر كە هەرچەندە ئەوێ ئەوایە نەبوا، چونكە مەزەك خۆپاكرێت نیشتمان پەرورەریەت نابێت بۆ وەزىفە نە سەردانەوینێت نە مل كەچ بكات، ئەگەر حەمالى یان كرنكاری بكات ئۆر لەو باشترە وەزىفە بەكێ دەست بەكۆیت لەپێى ئەوێ ئینتیما بكات بۆ حەزبێكى تری وا كە دوژمنى نەتەوێكەى بێت، لەگەڵ ئەوەشدا هەموو كەسێك ئەو پالەوانە ئەو ئاوانەى نییە، جا ئەو جۆرە كەسانە ئەكرێ فەرمانێكى بەخشێن (عەفویەك) یان بۆ دەركرێت بەو مەرجەى كە جارىكێ دیکە كەردەوێ بەكێ وا بۆ هېچ داگیركەرنێكى كە ئەنجام نەدات ئەوانە كارەكە یان ئۆزێك ئەهوەنترە، بەلام بۆ كەسێك هۆشیار بێت و ئۆزێك لە ئۆزان ناوى نیشتمانپەرورەى یان حەزبایەتى و بەرپرسیارێك هەبووبێ بچێت ئەو بەكات بەرپاستى ئەو دەچێتە خانەى ناپاكى نیشتمانپەرورە و پێویستە ئیجرائاتیان بەرامبەر بكرێت، ئەوانەى هەلدێن بۆ دەرەوێ كە فایلیان گیراو ئەگەر حەزبەكە روانەى دەرەوێ یان بكات ئەو بێگومان كارێكى ئۆر ناپەسەندە، بەلام ئەگەر خۆیان هەلبێن و دەرچن لەمەسئولەت ئەو شەتێكى نرەو لە دەسەلاتى كەسدا نییە هەر كاتێك بەردەست كەوت ئەوجا ئیجرائاتى بەرامبەر دەكرێت.

با منىش قسەى خۇم بگەم

نوسىنەكەى كاڭ ئاسۇس ھەردى لە ژمارە (۱۵۶) ۱۵/۷/۲۰۰۴ ى رۇڭى رۇڭنامەى رىزىدلىرى (ھاۋاۋاتى)، ھاندىام منىش قسەىك بگەم ۋە بلىم: بۇ لە پارىتى ۋە يەككىتى ناپازىن؟! ئاخىر ئىستا سەردەمى تازادى ۋە دېمۇكراتى نى؟! ئەى ئەوانىش مافى خۇيان نىيە چۇنئان پېتېشېن، ۋا سىياسەت بگەن؟ كراسى ستراتىچ چ پېتېست؟! ئەى مۇڭ بەرھۇتى لەدايك نابى؟ بۇ رەخنە لەشەپەكانىان ئەگىز؟ تايا شەپ پەككە نىيە لەغەرىزەكانى مۇڭ؟ ئەۋە نىيە ھەزاران كەس بلىنى گرانىبەھا ئەگىز بۇ سەيىرى شەپەبۇكس ۋە زۇدانىيازى ۋە فلىمى جەنگ. خۇ ئازەل ۋە لەۋرۈش گېاندازىن ۋەك ئېمە، ئەگەر شەپەقۇچى ھەپە شەپە دەنۇكى كەۋ رەۋابىن، بۇ ئەبى شەپە چەكى پېشەمەركەش رەۋا ئەبى؟! دەى خۇ ئەۋانىش لەۋە زىاتىريان ئەكرىۋە... يارىكرىن بەدائىسى دامە، ۋەك يارىكرىن بەدائىسى پەرلەمانە، پەرلەمانىش پەرلەمانى خۇيانە، رۇڭك پەنجا بەپەنجا، رۇڭك دوۋلەت، رۇڭك پەنجا بەك بەچلۇڭ، ئىستا ئىكسپاير، سەيىن جۇڭكى تر! پەرلەمانتارەكانىش رۇڭك خۇيان ئەبەستى بۇ جەنگ، رۇڭك ھىۋو بىدەنگ، تا ئىمىتلىكى حىزىيان نەگاتە دەس، دەنگ نادەن بۇ ھىچ بېيارىك ۋە ھىچ كەس... كەى ئەۋ دوۋ حىزىيە باسى سەرىخۇيى كوردستانىان كىردۈۋە؟ بۇ بوختانىان بۇ ئەكەن؟! تايا مافى خۇيان نىيە بوۋكى رازاۋەى خەيالىان، غىراقىكى يەكگرتوبىن؟ ئەۋپەى ئاۋاتيان فېدرالى پارىزگاكان، يا فېدرالى نىۋەى باشۋورى كوردستان بىن؟ ئەۋە جارار كەركك دلۋ قودىسى كوردستان بوۋ، ئىستا ئەۋەى دەسبەردارى مۇسلى بىن، دەسبەردارى كەركوكىش ئەبى، يا دۋاى ئەخات بۇ دۋاى دەستۋور دۋاى ھەلۋازىن، يا ئاۋىكى تازەى بۇ دانەھىننى ۋەك (شارى ئاۋىكى) ئاۋىكى نىۋان دە ھەزارى ۋە جىلۋارى ۋە ھەۋەغارى. كەى ئەلئى بۇ ئەم داھىتەنە تازەىيە، بەرائى ئىختارەىك ۋە رىناگىز؟ گىرەك پاداشتە پاداشت!! يا ھەستىگىرە بەگۋەپەى. ئەۋ ھەستىگىرەپە ۋا لەكەسانىك ئەكات بەھىچ كورسەكى ھوكمى ئاۋچەپەكى سۈۋىشتى خۇيان رازى ئەبىن، ئە لەھەۋلىۋو ئە لەسلىمانى، بەلام بۇ كورسەى ھوكمى پايەخى دەۋلەتتىكى دەسكرد كە بەبەشەك لەنىشتەمتىكى تر ئاۋنەبىن، بەخىرايى تىشك، تا بەغداد بۇ رابكەن...

بۇ ئەۋەندە خۇتان بەكرىتەۋەى گىزى ئور ئىدارەكەى كوردستانەۋە خەرىك ئەكەن؟ چ جىۋانزىسەك ھەپە لە نىۋان خۋاردى خۋانىككە لەدۋالۋە بەجىيا، يا لەئەۋەراستەۋە پېكەۋ؟! بۇ ئەئانەۋى بىرەۋزە بەناۋىانگەكەى ئەنشىن، بىرەۋزەى رىزەى، بەدۇر بىخەنەۋە. راست خاۋەن فاپلەكان لەچاۋى ئېۋەۋە ئەبى شەرمەزەبىن، بەلام لەچاۋى ئەۋەنەۋە ئەبى رىزەلەرىن! ئەۋەندە ئاۋيان ھەتتىن مەپاخەنەۋە بىر، با ھەمۋىيان ئەگىزىن بەۋەزىۋو گىزىن. خۇماپەتى رەگى گۈلى نىيە، چىى تىياپە، چاران خۇمانى جافى ھەمەۋەندە ھەركى ۋە مۇزى، ئىستا خۇمانى رومادى ۋە رۋاى ۋە بىياتى ۋە جېۋى...

ئەۋ خەلكە ئەۋەندەى دەمىيان ئەخەن كار بۇ ئامۇزگارى پارتى ۋە يەككىتى كە دەمىكە قۇناغى ئاكامىيان تەۋلۋىكرىۋەۋە لەۋسەرى مەسەلەكان دېنەۋە، ئەۋەندە دەستىيان بىخەن كار بۇ كارىكى بەكۆمەل ئەۋەى بۋان ئاكىرى، يا ئاينەۋى بېكەن، ئەمان خۇيان بېكەن، باشتى نىيە؟

ترازوو

له‌وه‌لامی هه‌رایه‌کدا له‌سه‌ر بپاری ۱۲۷

ئو هه‌رایه‌ی نه‌ئو‌یست، گریمان بپاره‌که له‌لایه‌ن هه‌ر سیازده نه‌ندامه‌ شیعیه‌که، یا له‌لایه‌ن هه‌موو نه‌ندامانی نه‌نجومه‌نی ده‌سه‌لانه‌وه له‌به‌غدا، ده‌رته‌چوو، گریمان بپاره‌که نه‌بوو به‌یاساو له‌رژنامه‌ی هه‌رمیشدا بلاقوته‌کراپه‌وه‌و کاری پێ نه‌کرا، یا گریمان ده‌سه‌لاتی هاویه‌پامانایش نه‌و بپاری (۱۲۷)ه‌ی له‌به‌ر خاتری ریشه‌که‌ی سیستانی، یا له‌ترسی هه‌ره‌شه‌کان ئال سه‌درو ئال خه‌کیم په‌سه‌ند شه‌کرد. بۆ نا؟ نه‌ی دیموکراتی مانای چیه‌؟ نه‌ی حیزیکارانێ کورد هه‌میشه‌ نه‌یانوتوه‌و ئالێن ئوتوتومی یا فیدرالی بۆ کوردستان و دیموکراسی بۆ عێراق؟ نه‌ی عه‌ره‌ب به‌گشتی و شیعیه‌ به‌تایبه‌تی، زۆرینه‌ی عێراق نین؟ نه‌ی شه‌وانه‌ هه‌موو موسولمان نین؟ ئایا مافی خۆیان نیه‌ به‌پێنی شه‌ریعه‌تی ئیسلامی کاریگه‌ر و لێ له‌یاسای باری که‌سیتی ژماره (۱۸۸)ه‌ به‌ئێن؟

ئێمه‌ تاکه‌ی، بێ نه‌وه‌ی ترازووی سوود و زیان بۆ خۆمان بخه‌ینه‌ کار، بۆ خه‌لکی تر بگرین؟! به‌تایبه‌تی نه‌گه‌ر نه‌و خه‌لکی تره‌ نه‌یاریش بێ!! نه‌یاره‌که‌ش نه‌وه‌نده‌ بۆ نه‌ستور بێن مریخی خۆی و زیانی ئێمه‌ی بوو!! هه‌رموو نه‌وه‌تا حیزیکارانێ کورد، له‌راهی خواداو بێن شه‌وه‌ی راپرسییه‌کی گشتییان کردبێ له‌کوردستاندا، به‌سه‌ری رووت و ده‌ستی به‌تاله‌وه‌ رایانکردوه‌ بۆ به‌غداد و هاوار نه‌که‌ن: (ئێمه‌ ئاماده‌ین واز له‌قه‌واره‌ سیاسیه‌ سه‌ربه‌خۆکه‌ی باشووری کوردستان بێشین له‌پێناوی عێراقیه‌کی یه‌کگرتو و نیچه‌ قه‌واره‌یه‌کی فیدرالی) که‌چی نه‌وان شه‌شمان پێ ره‌وا نابین، له‌کاتی‌کدا فیدرالی دژو پێچه‌وانه‌ی سه‌ربه‌خۆی نه‌و کوردستانه‌یه‌ که‌ بۆته‌ سه‌رچاوه‌ی زیان بۆ نه‌وان، شه‌ه‌شتا سه‌له‌ به‌نه‌وت و شای ئێمه‌وه‌ کوڕینی ده‌که‌ن. بابێی زیاتر، شه‌وه‌ چه‌ند دێپه‌ی سه‌ره‌وه‌، له‌م واته‌ی خواره‌وه‌دا، شیبه‌که‌ینه‌وه‌:

بپاری (۱۲۷)ه‌ی نه‌نجومه‌نی ده‌سه‌لات، نه‌گه‌ر بشقێنه‌کار، په‌یوه‌ندیی به‌ناوچه‌ی حکومه‌تی هه‌رمێی کوردستانه‌وه‌ نیه‌، شه‌وش به‌پێی بێگه‌ی دووه‌می بپاری ژماره (۱۱)ه‌ی رۆژی ۱۹۹۲/۸/۲۱ ی نه‌نجومه‌نی نیشتمانی کوردستان که‌ نه‌ئێ: (کار به‌و یاساو رێساو بپاریو ئامۆزگاریانه‌ ناکیی که‌ له‌ده‌سه‌لاتی حکومه‌تی ناوه‌ندییه‌وه‌ ده‌رچوون، یا ده‌رته‌چن، نوای کێشانه‌وه‌ی ئیداره‌ حکومه‌تییه‌کان له‌کوردستان له‌ ۱۹۹۱/۱/۲۳دا، مه‌گه‌ر نوای داننان به‌ره‌وله‌یه‌تی کارپێکردنیان له‌هه‌رمێدا له‌لایه‌ن نه‌نجومه‌نی نیشتمانی کوردستانه‌وه‌) ئه‌جا شه‌م ده‌قه‌ بۆ ئێستاو بۆ ئاینده‌ی فیدرالی (خواره‌خواست) هه‌ر وانه‌ی، چونکه‌ شه‌م جۆره‌ یاسایانه‌ له‌هه‌موو ده‌وله‌تیکی فیدرالد، له‌ناوچه‌یه‌کی فیدرالییه‌وه‌ بۆ ناوچه‌یه‌کی فیدرالی تر، شه‌ش جیاوازی بێ.

به‌و جۆره‌، نه‌و بپاری (۱۲۷)ه‌، نه‌گه‌ر خراپیش بێ، شه‌وا بۆ په‌زه‌که‌ی ئێمه‌ زیانی نیه‌، مه‌گه‌ر حیزیکارانێ کوردستان، له‌به‌ر خاتری چاوی ره‌شی برا سه‌رده‌سته‌کانیان، گوێی به‌و بپاره‌ی په‌رله‌مانیش نه‌ده‌ن! له‌سیاسه‌تێشدا هه‌موو نه‌گه‌رێک شیاوی بوونه‌!! که‌واته‌ شه‌وه‌رایه‌ی ژنان و

ئافەرداتى دەڧەرى خۇمان، ئاويانە تەۋە ۋە خۇپىشاندانى بۇ ئەكەن، ھەرايەكى رەۋلو بىيانوۋدار نىيە،
چونكى:

— ئەگەر بىنەماي دىموكراسى رەڭچاۋ بگەين، ئەۋا خەلكى خۇيان سەرىشكەن لە ھەر بىر يارىتكدە بۇ
خۇيان.

— ئەگەر ياساى پارىزەرى رەڭچاۋكەين، ئەۋا كەس بۇ نىيە بېيىنە پارىزەرى كەسكى تىرتا ئەۋ
كەسە بىرىكارنامە يەكى بۇ ئەكەتەۋە، يا دەسەلاتك ئەيكاتە بىرىكار بۇي، ھىچ بىرىكارنامە
بە بىرىكار كىرىنكى لە ۋە جۇرەش بۇ ئىمە لە ئارادا نىيە.

— ئەگەر دەستياۋىن، ئەۋا بەدەرتياۋى سالاۋى كۆكۆزى ئەنڧالى ئىمە، خەلكى ئەۋ دەڧەرى عىراقە،
ھەرايەكى خۇپىشاندانىكىان بۇ ئىمە ئەكرد.

— ئەگەر بەيىتى بەكارھىتائى تىرانزوى سوۋدو زىانىش بىن، ئەۋا ۋەك خۇيان ئەلەين (مەسائىب قوم عند
قوم فوائد) يا ۋەك كوردەك ئەلەين: (شېنى گورگ شايى مەپە). خەلكانىك كە ھىچ مافىك بە ئىمە رەۋا
ئەيىن، بەلكو ھەۋلو خۇپىشاندانىش دۇمان بگەن. ديارە بىر يارىتكى لە ۋە جۇرە كە ئەۋ نە يارلەمان بۇ
بولۇە ئەگىر پىتەۋە دىورىان ئەخاتەۋە لە شارستانىتى سەردەم، بىن سوۋدو نابىن.. ۋەرن گەلى خوشك
بىرايان، با قىرى بەكارھىتائى تىرانزوى سوۋدو زىانىن..

ئاخر ئەگەر ديارە يەكى ۋەك يەكسانىيە ھەرىۋو رەگەزى نىروىن، روخسارى گەش ۋە شارستانىتى
دەڧەرەكەى ئىمە پىشان نەدات ئەۋانىش پاشەكشى لە شارستانىتى ئەكەن، چۇن لە پىشېرىكىدا
گرەۋەكە ئەيەنەۋە؟

بسم الله الرحمن الرحيم

قرار (۱۳۷)

قرر مجلس الحكم بجلسته المنعقدة بتاريخ ۲۰۰۳/۱۲/۲۹ مائلي:

۱. تطبيق أحكام الشريعة الإسلامية فيما يخص الزواج والخطبة وعقد الزواج والأهلية وأثبتات الزواج
والمحرمات وزواج الكتابيات والحقوق الزوجية من مهر ونفقة وطلاق وتفریق شرعي أو خلع والعدة والنسب
والرضاعة والحضانة ونفقة الفروع والأصول والأقارب والوصية والإيصاء والوقف والميراث وكافة المحاكم
الشرعية (الأحوال الشخصية) وطبقاً لغرائض مذهب.

۲. إلغاء كل القوانين والقرارات والتعليمات والبيانات وأحكام المواد التي تخالف الفقرة (۱) من هذا
القرار.

۳. يعمل به من تاريخ صدوره.

السيد عبدالعزيز الحكيم

رئيس مجلس الحكم

۲۰۰۳/۱۲/۲۹

له كوردستان بونی ئو ناوچانه ناگويئ. ئو وه وه ئو وه وایه كه سه دان هزار خیزانی كورد له به غداو شاره كانی كهی ناوه پاستو خوارووی عیراق ئه ژین، بئ ئو وهی له عه ره بستانی ئو شارانه یان گزیبسن. هه ره ها په نابردن بۆ ئه ژماری دانیشتوان (الأحصاء السكاني) كه له بریگی (ج) ی ماده ی په نجاو هه شتا هاتبوو بۆ یكلا بیکردنه وهی ئو زه ویانه ی كیشه یان له سه ره، به كه ركوكیشه وه، ئو وه ش نادروستی و پتچه وانیه له گه ل به شسی كوتایی ماده ی چواره دا كه ئه لئ (نه كه له سه ره بنچینه ی نه وه بی و ئایه زایی) پارێزگای كه ركوكو پارێزگا كوردستانیه كانی تر، وه كه جوگرافیا، له سه ره هه ژیمی كوردستان زه ره یان كورد بئ نا كورد. ئه ژمار كرن ئه مانبات وه بۆ دابه شكردنی ده سه لات له سه ره بنچینه ی نه ته وایه قی نه كه له سه ره بنچینه ی راستیه جوگرافیه كان. له مباره په وه، بارزانی نه مر كه ركوكی به ده ورپیه ك چواند كه هی خۆی بئ له باره ی ئه ژماره وه به وه فدیگی راولێژگاری وت: ئه م ده ورپیه هی منه ئه گه رچی ئیوه پیریشی بگن به شتی خۆتان. هه ره ها له باره ی خانوو په ره یه كه وه كه هی كه سێك بئ، كزیگرتنه یا زه وتكه رێك، به خاوه نی ئو خانوو په ره یه نا ژمێردی بئ له پۆژانی كی ژۆیشه وه ئو خانوو په ره یان له بنده ستابوو بئ. به سه رچوون (تقادم) و هه قی به ده سه تكه وتوو (الحق المكتسب) به رامبه ر خاوه ندراتی (الملکيه) نیه، هه ره ها به رامبه ر راستیه جوگرافیه كان.

سێیه م: دروست له ماده ی شه شه دا - ئو وه ی: عیراق ولاتی كی فره نه ته وه یه گه لی عه ره پ له ناویدا به شتیگه له نه ته وه ی عه ره پ، نادروستیش بئ ده نگبوونی یاسا كه یه له باره ی گه لی كورده وه كه داریزه ری یاسا كه ئاماده نه بووه دان به وه دا بئێ كه به شتیگه له نه ته وه ی كورد، ئو وه ش وه كه په نه ده كوردیه كه په (بانێكه و بوو هه وا).

چواره م: دروست له ماده ی په نجاو هه شتا - ئو وه یه كه ئه لئ حكومه تی عیراقی كاتن كیشه خانوو په ره ییه كان چاره سه ره كه كاتو ئو سه مانه لانه بات كه ژیمی پێشوو كوردبوونی له باره ی گزیبسن دانیشتوانی هه ندێ شوینی دیاریكراوه وه، كه ركوكیش له ناویاندا. نادروستیش ئو وه یه كه له بریگی (ج) ی ماده ی شازده دا هاتوو وه ئه لئ: (هه ولاتیانی عیراقی مافی نه واوو بئ مه رجیان هه یه كه ببنا خاوه ن موگ له هه موو ناوچه یه كی عیراقدا به بئ هه چ راده یه ك).

چاكت وایوو ئه م یاسایه ئو بریگیه ی دانه نایه، هه چ نه بئ، له ماوه ی قوناغی گواسته نه دا به تاییه تی بۆ كه ركوك كه ئه م شاره له زۆر به نه ده كانی كهی ئه م یاسایه دا هه لاوێردراوه، چونكه به پیتی ئو بریگیه، نیشه جێكراوه عه ره به كان ئه توانن له م پارێزگایه ملكبکی زیاتر بگه ن و نیا نیشه جئ بئ نه گه ر موگه كانی ئێستایان ئی به سندرێته وه به وه قوهر كه زیاتر لێشای ئه كنه و سووێك له ماده ی په نجاو هه شتا نامێنن.

پێنجه م: دروست له سه ره جه می یاسا كه دا - دانپیانانه (به رووگه ش) به ژیمی فیدرا لیدا له عیراق، نادروستیش ئو وه یه كه (به ناوه پۆك) له و ژیمه لایداوه له زۆر به نه ده كانیدا. ئو وه ی نه گه ر له ولاته یه كگرتوووه (فیدرا لی) یه كاندا، ئو وه یه كه یه كگرتنێكه دوو، یا زیاتر له دوو لایه، نه گه رتیه وه له یه ك ده وه لته دا، له گه ل پاراستنی سه ره به خزیی ناوخۆ ئو لایه نانه دا له پوو ده ستووری یاسا دانان و داوه ری و كارگێپی خۆیا نه وه. به و جۆره، پێوانه ی فیدرا لی له سه ره دوو بئكه یه،

یەگەم: بەشداریبوونی ئەو ئەندامانەی یەکتێتیەکی پێکھێناوە لەدانی ئەو یاساو بڕیارانەدا کە لەدەسلاتی ناوەندییەوە دەرئەچن، ئەو بەشداریبوونەش، هێ ئەو ئەندامانە، لەئەنجومەنی دەولەتۆکە، یا ولایت یا هەرێمەکان (ئەنجومەنی بالایە بەدیار ئەکەوێ، کە لەو ئەنجومەنەدا، ئەندامەکان یەکسان، بێکەیی یووم: سەرێخۆیی ناوخوازێ بۆ هەر یەک لەلایەنەکانی یەکتگرتنە، هەر یەک لەوان دەستور و یاساکانی خۆیان دانەنێن و دەسلانەکانی جێبەجێکردن و داوەریشیان هەب، بەلام ئەم (یاسای بەپێوەبردنی دەولەتی عێراق لەقۇناغی گواستنەوەدا) لەو دوو بێکە یاسایی گشتییە دەروچووە، ئەویش بەوەی ئەنجومەنی هەرێمەکان (ئەنجومەنی بالای) تێدا نیە کە ئەندامەکان تێیدا بەیەکسانی خۆیانی تێدا بنویژن، سەرباری کۆمەڵەی نیشتمانی (الجمعية العامة - أو البرلمان) کە ئەندامەکان بەپێی رێژەی دانیشتوانی ناوچەکان لەخۆی ئەگرێ بۆ هەر هەرێمێک. ئەوەشی کە لەمادی بێست و چواردا هاتووە کە حکومەتی عێراقی گۆڕزەرەو لەئەنجومەنی نیشتمانی و ئەنجومەنی سەرکردایەتی و ئەنجومەنی وزیران پێک دێت... هتد، ئەوە ئەو ئەنجومەنی بە (ئەنجومەنی سەرۆکایەتی، یا سەرکردایەتی) ناوبراوە، جێگرەوێ (ئەنجومەنی بالای، یا ئەنجومەنی هەرێمەکان) نیە، چونکە ئەندامەکان یەکسان نین تێیدا، بەلکو ئەوە ئەنجومەنێکی ھەلژێردرلو ئەبن لەلایەن کۆمەڵەی نیشتمانی (الجمعية الوطنية) بەپێی مادی سێ و شەش، کارەکشێ ئەوەیە وەک سەرۆکی عێراق خۆی ئەنویژن و سەرپرشتی کاروباری بالای ولایت ئەکات، کۆمەڵەی نیشتمانی دەسلاتی لایەری ھەریەک لەئەندامەکانی ئەنجومەنی سەرۆکایەتی ھەب بەھۆی ئەبوونی توانا یا ناپاکیانەو، بەو جزو دەرنەکەوێ کە ئەنجومەنی سەرۆکایەتی هیچ پەیوەندییەکی بەئەنجومەنی هەرێمەکانەو نیە و جێگرەوێ ئەو نیە، چونکە ئەنجومەنی هەرێمەکان لەنۆینەری هەرێمەکان پێکدێن و ئەوان دیارییان ئەکەن و ژمارەشیان یەکسان ئەبن و کاریان باسکاری ئەبن ئەک سەرپرشتی کاروباری بالای ولایت. ئەو دیارنامە (لوائح)ە یاساییە ئەنجومەنی نیشتمانی ئامادەي ئەکەن، ئەبن ئەنجومەنی هەرێمەکان پەسەندی بکەن، ئەگینا رەتەکرێنەو و نابنە یاسا. لەبەر ئەوە ناکرێ دەولەتیکی فیدرالی بەین ئەنجومەنێکی هەرێمەکان بێن، بۆیە دەولەتی عێراق لەقۇناغی گواستنەوەدا، بەپێی ئەو یاسایی، جگە لەدەولەتێکی سادە کەلامرکەبێ یا ئوتونومی یا فیدرالی نیداری رەچا ئەکات بۆ ھەندێ ناوچە، چیتەر نیە، ئەو شانەش، ھەرکات دەسلاتی ناوەندی بپەری، ئەتوانن بەیاسایی ئاسایی ئەیانھێلن، ئنجا ناخۆ فیدرالی چاکترین چارەسەرە بۆ ولاتیکی ھەرنەتەرە و ھە تاپە ھە ھە ئاین؟!

چاره سرگردنی کیشه کانی کورد له رینگه ی یاسای نیوده وله تیه وه

ئه وه ناوینشانی ئه و کۆمه بوو که زانکۆی سلیمانی - کولێجی زمان - لیژنه ی رۆشنی بۆ ههردوو به پێژ: د. فهره یه یه ر فیه ق حیل و پارێزه ر کامل ژیر سازیکرد له مۆلی کۆلیجی پزشکی، کانی ۱۰ ی به یانی رۆژی ۵ شه مه ۲۰۰۱/۱/۲۹.

سه رتا د. مۆگر محمود فیه ج، هه ربه و ناوبرای پێشکه شکرد، ئنجا پارێزه ر کامل ژیر بابته که ی خۆی به مۆقره پێشکه شکرد:

نامه یی خۆم بگه به مامۆستا واته یه ک بلیمه وه، ئه مه یی ده رگایه ک بگه مه وه، مه موومان پێکه وه لیوه ی بچینه ناو جیهانی یاسای نیوده وله تی و بزانه ی ناخۆ ئه کړی کیشه کانی نه ته وه که مان له پێی نه و یاسایه وه چاره سه ر بگه یین؟

با کیشه کان بگه یین به سه ن کۆمه له وه:

۱- کیشه ی بژاردنی ئه و زیانده ی به هۆی کردموکانی له نفال و کیمیا باران و گوته ده تیکسرا و مکان و خه لکه ناوارمکرا و کانه وه لیمانکه وتوه.

۲- کیشه ی ئه و هه موو سامانی سه رزمو ی و ژیرزه ییه ی کوردستان که به راوه نه بۆر به تالان، یا نه و هه موو دزییه ی له بژێری ۱۲٪ مکه ی بڕیاری نه وت به را به یه ر به خۆراک ۹۸۶ کراوه.

۳- کیشه ی نه بوونی سه ره خۆی کوردستان و ئه و هه ره شانه ی له بوونی نه ته وه ییمان له کړی.

ماده ی ۱۱ بڕگی ۲ له پیهانی نه ته وه یه کگرتوه کان که سالی ۱۹۴۵ له سان فرانسیسکو واژو کراوه و تا ئێستاش کاری پێشه کړی، له باره ی مه به سه تکانی نه ته وه یه کگرتوه کانه وه، ئه ئی: (بۆ کومه لی گشتی مه به له هه ر مه سه له یه ک بکۆلیته وه که په یوه ندیه کی مه یین به پاراستنی ناشتی و ئاسایشی نیوده وله تیه وه، هه ر کام له ئه ندامانی نه ته وه یه کگرتوه کان، یا ده وله تیک ئه ندام نه یین تیایدا، به رزی کانه وه)، به روه ها ماده ی ۳۵ بڕگی ۲ ئه ئی: (بۆ ده ولتی ئه ندام له ته وه یه کگرتوه کان مه به، ئه نه جومه نی ئاسایش یا کومه لی گشتی، وریاکانه وه بۆ هه ر کیشه یه ک خۆی لایه نیک بێن تیایدا).. تیگه به شتی ئه م هور ماده یه، ئه م ئه نه جمانه ئه دات به ده سه ته وه:

۱- به یه ن کیشه که، ده وله تیک ئه ندام، یا ئه ندام، به رزی کانه وه، واتا جگه له ده ولت، بۆ که سه یه ک، لایه نیک یا گه لێک نه یه ئه و کاره ئه نه جام به دات.

ب- ئه ندامیته ی له و کومه له یه د، هه رچیک نه ی بۆ بوونه ده ولت، واتا ئه شتی ده وله تیک ده ولت بێن ئه که رچی ئه ندام نه یین له کومه لی نه ته وه یه کگرتوه کانه د.

جگه له و هور ماده یه، به پێی ماده ی ۳ له ده سه توری بچه یی دادگای دادی نیوده وله تی، جگه له ده ولت بۆ که سه ی تر نه یه بیه تته لایه نیک له و دلوایانه دا که له دادگایه دا ئه کړی.

به پیتی شو سن مادهیه، نه ته وهی کورد، تا پیتش سالی ۱۹۹۲ بۆی نه بوو، سکا لاکانی خۆی بخاته بهردهم کۆمهلی نه ته وهکان و دادگای دادی نیوده وله تی، چونکه نه خۆی ده ولت بوو، نه ده ولتینکیش نه و کاره ی بۆ نه کورد، جگه له یه ک چار نه بین که مهنگولیا ویستی کیتشه ی کورد یخاته بهردهم نه و کۆمهله ی، ئه ویش هه ر زوو به شیمان بووه وه به هۆی گوشاری ده ولت ته داگر که ره کانی کوردستان وه... به لام دوا ی سالی ۱۹۹۲ مه سه له که گوپرا، کورد له به شیک له باشووری کوردستاندا، بوو ده ولت.

نیستایان بایزانی ده ولت چیه؟ یا چی ده ولت ته؟

هه موو زانیاران (فقهاء) ی پاسا، له سه ر نه وه کۆکن که ده ولت یرینییه له سن توخم: (گه ل، هه ریم، حکومه ت) واتا له هه ر کاتیگدا حکومه تیک هه رما ته وایی گه لیک له هه ریمیکدا بکات، ده ولت هه یه، یا نه وه ده ولت ته، که واته شو وه قه واره سیاسیه ی باشووری کوردستان، ده ولت ته، که ده ولتیش بوو شو تواتن ده نگو کیتشه کانی نه ته وهی کورد، بخاته بهردهم کۆمهلی نه ته وهکان، یا دادگای دادی نیوده وله تی، ئیتر نه وه ش هه یج له مه سه له که ناگوپن که نه م قه واره سیاسیه، ده ولت ته دئ ژور (De Jure) یا ده ولت ته دئ فاکتو (De Facto) یه، هه روه ها نه وه ش گرنگ نیه که له ئاستی نیوده وله تیدا دانی پیا نه واره یا نا، نه گه رچی له هه ندئ روه وه دانیسی پیا نه واره، چونکه دانیانان، یا راسته وخۆ نه بین، یا نا راسته وخۆ. نه م قه واره یه به وهی که هه ندئ ده ولت مامه له ی له گه لدا نه کات، وه ک ئالوگوبی بازرگانی، ترانسیت، کردنه وهی توینه رایه تی حکومه تی هه ریم له ژور و لاتداو... هه ند نه وانه هه مووی دانیانانی نا راسته وخۆن.

پیشکه شکردنی کیتشه کانی، به بوو رێگه نه بین: رێگه ی راسته وخۆ له لایه ن حکومه تی هه ریمه وه خۆی. رێگه ی بووه له لایه ن بریکاریکی حکومه ته وه. له م پوه وه ماده ی ۴۲ له ده ستوری بچینه ی دادگای دادی نیوده وله تی نه لئ: (لایه نه کانی کیتشه کان، بریکاره کانیان، نوینه رایه تییان نه کات و بۆیان هه یه په نا به رنه به ر پوینکاران و پارێزه ران له بهردهم دادگا که دا).

نه وانه به گشتی له باره ی کۆمه له کیتشه ی یه که م دووه مه وه، واتا بۆ داواکردنی قه ره بووی شو زیانانه ی له کورد که وتوه به هۆی نه نفالو کیمیا باران و وێرانکاری و ئاواره کردنه وه، یا بۆ نه و زیانانه ی له نه نجامی تا لا ئکردنی سامانی ژێرتزه وهی و سه رزه وهی له نه نجامی شو دژیانه ی له به شسی کوردستان له به ربازی ۱۹۸۶ له کورد که وتوه یا کراوه، به لام بۆ سێیه م، واتا سه ره بخۆی، بایزانتین پاسای نیوده وله تی نه لئ: چی؟ بپه گی (۲) له ماده ی (۱) ی په یمانی نه ته وه یه کگرتوه کان که نه و په یمانه یه کیتشه له سه رچاوه ی پاسا نیوده وله تیه کان، نه لئ: (گه شه دان به په یوه ندیی دۆستانه له نێوان نه ته وه کاند له سه ر بنچینه ی ریزگرتن له و بنه مایه ی یه کلا ییکردنه وهی ماف له نێوان گه لاند له نه نجام شه دات و بۆ هه ریه کیتکیان هه یه چاره نووسی خۆی دیاری بکات)، هه روه ها ماده ی (۵۵) له هه مان سه رچاوه نه لئ: (بۆ خواستی هۆکاتی ئارامی و خوشگوزه رانی پتویست بۆ په یوه ندی دۆستانه ی پته و له نێوان نه ته وه کاند که له سه ر ریزگرتنی بنه مای یه کلا ییکردنه وهی ماف له نێوان گه لاند دامه زابن و بۆ نه وه ی هه ریه کیتکیان دیاریکردنی چاره نووسی خۆی هه بین). که واته ما فی دیاریکردنی چاره نووس،

به مافی جیابوونه وه راگه باندنی سهره خۆیشه وه، مافیکی دانیپانراوه له پوری یاسای نیوده وله تیبیه وه، به لām نه میان مافیك نیه یا کیشه به ک نیه که له کومه لی نه ته وه به کگرتوه کان، به له داداگی دادی نیوده وله نی، یا له هیچ سهرچاوه داموده زگایه ک، دلوا بکری، به لکو نه مافیکه، ههر گه لیک بۆی هه به به خۆی رهوا ببینی، یا بۆ خۆی رایگه یه نی، به لām نه گهر هاتوو ههر لایه نیک، یا ده وله نیک هه به هه له گه له کرد، یا په لاماری دا بۆ نه وه ی نهو مافی له زهوت کات، نهوا نهوسا، نهو گه له بۆی هه به په نا به ریت به یاسای نیوده وله نی وه زگا نیوده وله تیبیه کان بۆ نه وه ی بیپاریزن، به پیتی ماده کانی ۲۹ و ۴۰ و ۴۱ و ۴۲ و ۴۷ په پیمانی نه ته وه به کگرتوه کان. نه وه یو بیپیمان هه به پیمان، به بن دلوا کردنی گه له کردیش ناوچه ی نارامیان بۆ باشووری کوردستان دایینکرد به پیتی به پاری ۶۸۸.

به ریزان، نامادمیوانی کۆر:

من نامه وئ وه کۆر ته تاسایه کانی که، به ده سنی به تال بکوه ی لیکه کین، نه مه رێ نیوه ش له گه ل نیته دا خاوه ن به ریارین، نه گهر نیته به ردی بناغه داینین، نیوه دیواره که تهواوکن، فه رمون نیوه ش له گه لماندا، یا هه موممان وه لāmی پرسیاره چاره نووسازییه کان به یه نه وه:

به که م: ناخۆ بۆ چاره سه رکردنی کومه له کیشه ی به که م و دووه می سه ره وه، وانسا بژاردنه وه ی نهو زیانانسی له نه ته وه که مان که وتوه. کام ریزا کرده بیانه تو نه نجامدا تره؟ ریزای یاساو ده زگا نیوده وله تیبیه کان؟ یا ریزای وتووێژ له گه ل داگیرکه راندا؟ یا بینه دنگی و چاوه پوانی قه ده ر؟ یا ریزای توندوتیژی؟ یا خاوه نیوه ریزایه کی که شک نه بن که من نه یزانم؟ جگه له وه، نایا به ریا کردنی کیشه کانمان له ده زگا نیوده وله تیبیه کاند، ههر هیچ نه بن، هه زکارێک نیه بۆ نه وه ی کیشه ی کورد له تاسنی ناوچه ییه وه بگوزریتوه بۆ تاسنی نیوده وله نی؟

دووه م: بۆ کیشه ی نه بوونی سهره خۆیی، بایزنین نه گهر ههر نیستا په ره مان و حکومه تی هه ریم جیابوونه وه ی نه م قه واره سیاسیه ی خۆی، له عیزاق، راگه باندو بانگی سهره خۆیی بۆ دا، ناخۆ به وه دنیا ژیره وه به نه بن؟ بۆ وه لām: باخراپترین کاردا نه وه ره چاویکین، با وای داینین نیران و تووکیار سووریا و عیزاق په لامارمان نه دن، یا تابلوقی ئابووریمان نه خه نه سه ر. له تاسنی نه گهرکی وادا، ناخۆ نه وانه سه رکوتوو نه بن؟ نه وانه نه گهر نه وه یان له توانادا بویه، نایا به رامبه ر به قه واره سیاسیه نه من دوازه سه له که مان، خراپترین نه نه کرد؟ نایا نیستا نیران و سووریا ناو بازنی (محوری شه ی) له ترسی کلاره که ی خۆیان، زانی هه نگاونیکی له و جۆره نه که ن؟ نایا تووکیای نیستا، تووکیا که ی زه مانی نه تاتووگه که به کینی سزفیت پششی بگرن؟ یا تووکیا که ی زه مانی تانسوچیه ره بلند نه به ویده که نه مریکا پششی بگرن؟ نایا لوی رسانی بلوکی ئیشترایکی، رۆژئاوا کارینکی نه وۆزی به تووکیا ماوه؟ نایا تووکیا نه وه ی به سه ره وه نه چن که ریزگی به سوپای نه مه ریکا نه دا، بیته عیزاق وه کاش داگیرکردنی عیزاق. له بهاری عیزاقیشه وه، عیزاقه که ی سه دام حه سین نه پینوانی په لاماری نه م قه واره سیاسیه مان بدات، نیستا عیزاقی له به ک هه لوه شاهوه ی لاواز نه توانی نه وه بکات؟ له بهاری رۆژئاوا شه وه، نیستا نه وروپا به گشتی و نه مریکا به تاییه تی به ده ست ته رچۆره وه نه لاینن، له م

ناوچه په شدا جگه له کورد که سی تریان دوست نیه، له بهر شه، به لگه نویسته که پشني کورد بهرنادهن، شهوش نه که له بهر چاری کالی نيمه، به لکو بؤ بهر زده وندی خويان، يا بؤ بهر زده وندی هاو به شمان، له بهر نه وانه هم مووی، سهر به خوی کوردستان، يا هچ نه بن جارئ هی باشوړ، شه و همی کاری نه کړده نیه که له لای هندی کهس و لاین دوست بووه! نه وانه نشی له سهر پوه نه بن که نه لاین جارئ کانی سهر به خوی نه هاتووه. نهی کی شه و کاته بیت: نه وانی نه لاین: نیمه فیدرالیه کمان بؤ ده سته بهر ناکرئ، سهر به خوی چؤن؟ نشی شه و دیدو چوونیکي راست نه بن. چونکه فیدرالی پنیو سستی بهر زامه ندیی لای نه کانی تره. فیدرالی، گر نه سستی، له ننیوان چه ند لای نه کدا، بن زامه ندیی هم موویان، فیدرالی دوست نابن. جگه شه و، ناکه که ره نغیبه که بؤ فیدرالی، دیمو کراسیه، دیمو کراسیه کراسیک نیه له چرکه په کدا بېته گوپن، روژ ناوا به سدان سال که یشفته هم دیمو کراسیه ی نئستانیان، شاخو سوننه ی له وچه و شیعیه نه چه فو ده ورو به ره کانیا، کی له کلنوری به عس شه ورنه شه و نه بن دیمو کراتی؟! شجا شه وانه که واین، نایا را که یاندنی سهر به خوی، کورده بیتر و ناسانتر و نه نجام داتر و نیه؟ نشی شه وانه شه که چاوه ووانی ره زامه ندیی هاو به پمانان، یا شه وریکان بؤ سهر به خویمان، له سهر پوه نه بن، شه وانه له خویانه شه و به و رازی نابن، نه بن شه وانه ناچار کړن و بخرنه شه وری واقعیه شه و، نایا له هندی ولاتی تره، ناچار نه کران؟

سئیم: نایا هم په رله مان و دو حکومتی هرنیمه، کارو نه نجامیکي وایان لې چاوه ووان شه وری؟ نه گرتا، نهی ده وری میللت چی نه بن؟ نایا و شه ی میللت، به په های، هچ واتایه که نه به خشن؟ نایا دوست بوونی رایه کی گشتی نابیت رینخو و ناپسته که ری میللت؟ نهی شه و را گشتیبه له خوی شه و دوست نه بن؟ ناخو شه وری هم کورده بکرنه په که به بر دی بناغی رایه کی گشتی و دوی په ری پئ بدی و په رله مانی داهانووی کوردستانی پئ موندیبه بکرنی له پپنای چاره سره کړدنی کیشه کانی کورد له پتگی یاسای ننوده ولتی و دیمو کراسیه شه و؟

دوای شه و د. فدره دیون ره فیق حیلمی و ته کانی خوی پتیشه شکرد که ها وانه نگ بوو له گهل و ته کانی پارتیزه کامیل ژیردا. باسی له شاره زایی و زانباریبه کانی خوی کرد له باره ی چو نپه تی په رله مان و ده وری رای گشتی که له ماوه ی چلو سن سالی ژبانی خوی له شه ورو یادا به ده سستی که و تو شه و وتی: په رله مان نه بن نوینه ری میللنه بن، کاتیکیش نه بېته نوینه ری میللت که نایبیه کان به نازادی و له کشتیکي دیمو کراتیبه ناده له لیز و دابن و هار که س بزانی نوینه ری ناوچه که ی خوی کتیه، بؤ شه و هی همیشه بچیته لای و کیشه کانی ناوچه که ی لا پاس بکاتو شه ویش ه ولی چاره سره کړدنیان بدات، شه ویش به به لیز و دنی ناکه که سی شه و نه که به لیسته. ه لیز و دین به لیسته، فیله، له میللت شه وری. که س نازانی نوینه ری ناوچه که ی خوی کتیه؟! کیشه کانی میللت تیک به لگی و بؤله بؤل چارنا کړئ. لیزه خه لکی همیشه خه ریکی بؤله بؤل! به سه نیتر، یا خه ریکی چاره سره کړد بن، یا هنگاری کورده یی بننن، چاره سره کړدنی کیشه گشتیبه کان له پتگی په رله مان شه و نه کړئ، واتا له پتگی دیمو کراتیبه شه و، په رله مان خاوه نی بریاره، په رله مان شه و تانی و نه زیده کان و ده سه ولتی

جیبه جیکردن بهیښتنه گروگان، لټیان پېرسېږته وه، باوه ږیان لټیکېښتنه وه، بیانداغه دادگا له سره خرابه کاریبه کانیان. نابین په رله مان هی حیزب بڼ و هر چاوی له قسمی سهرکی حیزبه که یوه بڼ. با کاریکڼ بڼ یاسای هه لېژاردن به جوقړکی گودجاو له گه ل نه و مېستانه دا، با کاریکڼ بڼ سهره خوی. دواى نه وه، توره و وتی ناماده بېوانی کږه که هات، به گشتی و ته کانی نه ولنیش هاوئانه نگ بوون له گه ل دوو وتاره که، به لام پلو دیدویزچوونی تازه و جیاوازیښ هه بوو به مجوره:

ماموستا جه مال بابان له گرنگی که ناله کانی راگ یاندن دواو وتی نه بڼ ناپسته که رېن، وتی که ی نه وه دولت نه؟ د دولت نه وه په دلنښیا نرابڼ و بالټیږی هه بڼ.

ماموستا جه مال عېدول له گرنگی هوشیاری میللت دوا، له باره ی که رکوک و ناوچه کوردیبه کانی ژیر دهستی رژيمه وه، وتی نه شوینانه له دهست دران، وه ک تاریق عه زیزوتی نه بڼ به راگوزار به لایاندا تپه پڼ. د دوستبوونی هیزی سینه می به پیویست زانی له کوردستاندا، باسی له یزانی ریغراوندوم کړکږنه وه ی ملیونیکو حموت سده هه زار ولؤو کړد، باسی له کږی سهره خوی کړو وتی: نه وانه چپیان به سر هات، گله یی زوری له په رله مان هه بوو.

د. سامان شالی وتی: کومه لی نه ته وه په ککرتووه کان له دهوله تان دروست بوون و هر گوئی له وان نه گڼ، گله یی له کاریبه دهسته کوردنه هه بوو که هه میښه نه لڼ کیشه که مان، کیشه په کی ناوخیبه، وتی ریگای ټپه نه نیا ریگای سهره خویبه، نه میښ له گه ل دوستبوونی هیزی سینه مېدا بوو، دواوی کږپنی یاسای هه لېژاردنی کړدو دواو یکرد میللت بڼته سر جاده بڼ دواو کاریبه کانی.

سهران خان هه لگري بېوانامه ی ماستر له یاسای نیوده وله تیدا، باسی له کیشه ی سایکلزچی مزقی کورد کړد، وتی: تووشی کم باوه پی بوم، هه روه ها وتی یاسای به یژوه برندی دهوله تی عیراق مافی چاره نووسی کوردی تیانه، نه وه شی لړکان که پڼکه وه ژيان له عیراقدا نه سته مه.

ماموستا محمده سعهید داقوقی وتی: به دلنوستان هیچ ښاکړئو چاره گرنتی ریگه ی یاسایی نیوده وله تیبه گرنگی به دهووی راگ یاندا، له گه ل دوستبوونی هیزی سینه مېدا بوو، وتی باکوکه ک بڼ راگ یاندن و نه وه هیزی سینه مه بکړئ.

ماموستا نزار محمده دی رژوانه نووس وتی: نه م کږه شتیکی تازه یه و بېرک کانی لا په سنده بوو، وتی دواى بریاری ٦٨٨ نه وه بوو کورد روو له بغداد بکات، وتی موعاره زه بڼ هیزه، پټویسته موعاره زه هه میښه بوونی هه بڼ و شپ له گه ل دهسه لاتدا بکات.

ماموستا محمده علی فهره ج وتی میللت گوناهمی نیه، میللت زوری کړبووه، با هه میښه باسی دهوله تی کوردی بکه بڼ.

د. فهرهیدون عېدول ستار وتی: با نه خوشیبه کان چاره سر بکړئ نه ووسا دواوی دهوله ت بکه بڼ، وتساری به ککرتوومان نیه، گرنگ نه وه یه هه ول بده بڼ بڼ سهره خوی کوردستان، نه خوشی ناوچه گرنتی نه مین، با نه م کږپنه به رده وام بڼ.

ماموستا محمده صالح سعهید پڼی وایو نه مه به شیکه له کوردایه تی، باده سبه کاریڼ، قسمی له په رله مان و دهسه لاتی سه پاو کړد، گله یی له فهره ناپیدا هه بوو.

پاریزەر شیخ محمد وئی ئیدلرەیک هەبە ئەک دەولەت، دادگای عەدل تەنیا کێشەى دەولەتان
نەبێنى ئەک گەلان.

پاشان د. فەرەیدون حەلمى وەلامى ژمارەیک پرسیاری گشتیى لاوەکانى دایەو، دواچار د. هۆگر
مەحمود رووى لەپاریزەر کامیل ژیر نا ئەگەر شتیکی هەبێ لەسەر قسەکان، ئەویش بەمجۆرە وەلامى
دایەو:

سوپاس بۆ هەموو ئەو بەپێژانەى بەنوادلچوونیان هەبوو، هەموو وەکانیان تۆمارکراوین و سویدیان لێ
وەرنەگیرین، منیش هەندێک سەرنج بەنوادلچوونم هەبە: ئەو تەنیا قسەى من نیە، بەلکو هەموو
یاسازانان کۆکن لەسەر ئەوێ لەهەر کۆئى حاکم و مەحکوم هەبێ، لەوئى دەولەتێک هەبە.
کاربەدەستانی ئەم هەرتێم ئەگەر بەخۆیان پەوا نابین ئەم دەولەت، ئەو گونامى من نیە، لەبارەى
ریفراندۆمەو، ئەو برادەرە ئۆد ماندوو بوون، کۆکردنەوێ ئەو هەموو واژو، کارێکی مەزن بوو، بەلام
رێپازەکیان هەلەبوو، ئەبوو ئەو واژوئە بدرانایە پەرلەمان، پەرلەمانیش بیکردایە بەپێرێو حکومەتى
هەرێم لەسەر پێراری پەرلەمانى کوردستان، دلوکاریى گشتپرسییەکی بناردایە بۆ دەزگا
نێردەولەتییهکان و سەرچاو بەیاردەرە جیهانییهکان راستەوخۆ یا لەرێگەى وەکالاتەو. راستە
کۆمەلى نەتەو یەکگرتووەکان لەدەولەتان پێک هاتوون، بەلام سەیری کێشەى میللەتانیش ئەکەن
بەمەرجێک لەدەولەتێکەو بەرزکراپێتەو بۆیان، ئەو یاسایە دەقێ یاسایی لەسەر (ولا اجتهاد فی
مورد النص) ئەى پێرەرەکانى ٦٨٨ و ٩٨٦ چەندین پێراری تەڕکە گەل کورد سوودمەندبوو لێیان،
لەکوێو دەرجوون؟ کێشەى کورد ئەو نیە کە یاسای بەرێوەبردنى دەولەتى عێراق مافى
چارەنۆسى کوردی تیا نیە. گریمان ئەوێ تیاپێو، گەرەنتى چیه بۆ ئەوێ سەبەبێ ئەو یاسایە
ناگۆرێت، خۆ لەدەستوورەکی قاسمدا کوردو عەرەب هاوێش بوون، رێکەوتنامەى یازدەى ئازارێش
تۆتۆنۆمى تیا بوو بۆ کورد. کوا ئەوانە چێیان بەسەر هات؟

بەو جۆرە کۆپە کە لەکارێزى ١ ی نوای نیووەپۆدا کۆتایی هات بەچەپلەرزانیکی گەرم وەک
نیشانەیک بۆ رەزاهەندى ئامادەبووان لەبابەت و مەبەستى کۆپەکە.

کامیل ژیر: هه‌ندئێ له‌هه‌ده‌بیاتی کازیڤ ره‌نگدانوه‌ی هه‌له‌به‌سته‌کانی من

دیمانه‌ی: کاندیش

(کامیل ژیر) یه‌کێکه له‌و شاعیرانه‌ی که له‌گهرمه‌ی زهمانیکی پر له‌موزمی سیاسی و مملانی و ده‌ستگیرکردنی شوێشدا به‌جۆش و خروێشکی کوردانه‌وه تێکه‌ڵ به‌دنیای شیری کوردی بووه.

ئهم زاته به‌شیر هاته ناو دنیای نوێنه‌وه‌ی یه‌که‌مین دیوانی له‌سالی 1957 به‌چاپ گه‌يانوووه، دوا‌ی ئه‌وه دیوانیکی به‌ناوی کوردایه‌نی — به‌تۆکرده‌وه، ئیدی له‌سالی 1962 چووه‌ته کۆلیژی ماف و له‌سالی 1966 خۆتندنی زانکۆی ته‌هلۆکرو دوا‌یی بو به‌ (پارێزر)، به‌لام دوا‌ی ئه‌وه‌ش ده‌ستبه‌رداری هه‌له‌به‌سته و شیعرو نووسین نه‌بووه‌وه هه‌ر به‌رده‌وام بووه، بزانی چۆن ئهم شاعیره سێ کوچکه‌ی شیعرو پارێزهری و سیاسه‌تی له‌به‌ك گات و زهمانه‌دا به‌هاوسه‌نگی یه‌که‌وه گونجاندوووه.

• چۆنه‌ له‌دوا‌ی ئه‌وه‌ی بووته پارێزهریش که‌چی هه‌ر ئامه‌رزوێتی بۆ دنیای هه‌له‌به‌سته وه‌ك خۆی مایه‌وه.

— ئه‌گه‌ر که‌سێ هه‌ستیاریکی ره‌سه‌ن و نه‌ژادین، هه‌له‌به‌سته له‌ده‌روونیدا چه‌ک‌ره ده‌کات و تا ته‌مه‌نیش به‌ره و ژور بچن به‌رهمه‌ی جوانتر ده‌خاته‌وه، که‌سی هه‌ستیار ئه‌گه‌ر پێشه‌که‌شی پێنه‌ندی به‌ته‌ده‌ب و هه‌له‌به‌سته نه‌بێ ئه‌و هه‌ر له‌نوسین دانابه‌ێ، ئیدی من هه‌ر به‌رده‌وام بڕوم دوا‌ی ئه‌وانه‌ش له‌سالی (1982) دیوانیکم له‌ژێر ناوی (جوانی) به‌چاپ گه‌ياند، له‌سالی (1993-1994) سه‌رجه‌م هه‌له‌به‌سته‌کان له‌سوید چاپکران، چه‌ندین هه‌له‌به‌سته‌ی دیکه‌م هه‌ب زیاتر له‌دووساله‌ داومه‌ته ده‌زگا ئاراس له‌هه‌ولێر که سه‌رجه‌می هه‌له‌به‌سته‌کاشه‌وه ده‌کاته دیوانیکی نزیکه‌ی (500) لاپه‌ره، چونکه ئه‌وه‌ی سوید هه‌ر وه‌ك چاپنه‌کراوه‌ی وایه‌ و نزیکه‌ی ده‌ نوسه‌یه‌کی گه‌یشته‌وه‌ ئێره، به‌لام تا ئێستا ده‌زگای ئاراس هه‌رانیان پێنه‌داومه‌ته‌وه و نازانم بۆچی تا ئێستا چاپیان نه‌کړیوه.

• له‌ناو کۆلیژی ماف — دا گروپ و ئهمزموونی شیعری دیکه هه‌بوون یان هه‌ر خۆت به‌ته‌نیا له‌وه‌ی خه‌ریکی شیعرو هه‌له‌به‌سته نووسین بووت؟

— له‌پاستیدا زیاتر قوتابه‌کان سه‌رقالی لیکۆلێنه‌وه‌ی یاسایی بوون و که‌سێکی وانا‌په‌ته خه‌پالم که خه‌ریکی نه‌ده‌بیات بووب، به‌لام له‌ده‌روه‌ی کۆلیژ یه‌که‌مین هه‌ستیارکی ئه‌ ناسیم (جه‌وامیری) بو له‌سالی 1959 له‌رقۆنامه‌ی — خه‌بات — ماره‌یه‌ك بڕومه سه‌ره‌پرشتیاری که‌ باره‌گاکه‌ی له‌شه‌قامی — متنبی — بوو له‌چاپخانه‌ی جه‌وامیری به‌چاپیان ده‌گه‌ياند، گه‌ڤ شو که ده‌ماینه‌وه به‌دیار هه‌له‌چنی و چاپه‌وه له‌گه‌ڤ جه‌وامیری داده‌نیشته‌ن و شیعره‌مان بۆ یه‌کدی ده‌خوێنده‌وه‌و باسی نه‌ده‌بیاتمان بۆ یه‌کدی ده‌کرد، که‌لکم له‌ئیدو بۆچوون و هه‌له‌به‌سته‌کانی وه‌رگرت.

• له نەوشی خۆندا شتیک ماوه بەلگەیی بێ وەك یادەموری باسی بکەیت!

– بەداخووە بەمۆی چەندینجار دەربەدەری و کوردایەتییەو و زۆریە بەلگ و نەرشیفەکم فەوتان، دواى ئەوێ کە چوینە ناو شۆپشەو، لەترسی پشکنین و هەلکوتان سەرمان زۆریە وینە و بەلگەکانی کە هەمبەون بوونەتە خۆراکی ئاگر بەبێ ئاگاداری خۆم.

• کە ناوی – کامیل ژێر – دیت خەنگی پەگەر ناوی – کوردایەتی – دیت زەینیان.

– کوردایەتی ناوی یەکنێک لەدیوانەکانە بەر لەبەرپابوونی شۆپشی ئیلول بەسالی چاپم کرد، لەو دیوانەدا گەژنیماى تێدایە کە دواى ئەو دەم کەربوو کورد دەستبەداتە چەند شۆپش بەرپا بکات بۆ سەندنەوێ مافە زەوتکرلەوێکانی خۆی، چونکە هەموو ژێگە سیاسەتەکانی دیکە خەم داوە خزان، بێژگەى ئەو دیوانە هاوژەمان بۆ بەقۇناغئێکی نوێی خەباتی گەلەکانمان، زیاتر لەبێژگەى دووستبوونی حزبی کارێک کە من یەکنێک یووم لەدامەزرێنەرانی کارێک، ئەو بێژگانەى کە لەکارێکمان لەئەدەبیاتیدا هەبوون لەدیوانەکانماندا دیکۆمیتنت کراون و هەندێک لەئەدەبیاتە رەنگدانەوێ هەلبەستەکانمان بوون و پێشچەوانە هەندێک لەبێروباوەڕی ئەو حزبە لەهەلبەستەکانماندا رەنگیان داوەتەو هەربوولا چ هەلبەستەکانمان و چ ئەو بێژگەى، کارێک، کاریگەریمان لەسەرێکە هەبوو، (د. جەمال نەبەز) پێشەکی بۆ دیوانەکانە نووسێو و منیش پێشکەشمان کردوو بەشاگردانی ئەو بێروباوەڕە جوانەى کارێک، جەمال نەبەز لەپێشەکییەکەدا ئاماژەى پێداوە کە ئەو بێروباوەڕە تازەى لەشێعرەکانماندا هەوێتی ئەدەبێن لەدواوژندا دەبێتەو بەبەروای هەموو کوردێک، چونکە ئەو سەردەمەدا زۆر بێروباوەڕ نامۆ مێشک و زەینی خەلکی پێکردبوو، کوردایەتییان بەقۇناغئێک داوەنا لەمێژبوودا، بەلام من ئەو کاتەش دەمگوت:

ئەلێ کردەم جیتی داخ نییە، کوردایەتیم قۇناغ نیە.

• یەکنێک لەو رەخنەو گارندانی کە بەهەردەوامی ئاراستەى رێگەخراوی گازیک دەگرتین ئەوێبە کە گواپە بەر لەقۇناغی هاتنی داواکردنی سەربەخۆیی کە مافێکی رەوای گەلی کوردە کارێک دوا قۇناغی ئەو داواکردنەى دەخستەروو.

– دەمەوێ ئەو راستییە یەدەریکێم کە کارێک لەئەدەبیاتەکانیشدا زۆر واقعییە بوو، کە باسی سەربەخۆیی کوردستانی کردوو، وەك مەسەلەى ستراتیژی خستویەتی بەرباس، ئەگینا ئەگەر کورد لەقۇناغئێکدا شتیک لەسەربەخۆیی نەزەرتى دەسکوت بووین، کارێک ئەزایەتی ئەو دەسکوتەى نەکردبوو، بۆ نمونە حزبە شیوعیەکان کە دەلێن (پا عمال العالم اتحدوا) ئەمە ئێشەکی ستراتیژی بۆ کە وەدبەتەمات، هاوکات لەگەڵ داوای سەربەخۆیییدا ئێمە خۆشەحالیمان دەربەری یەکنێکەوتنی ئازار، ئێستە هاویریانی ئەوێبە لەسەربەخۆیی کەمتر بە دەسکوتەى باش نازانن، ئێمە لەسالی ١٩٩٢ تا ئێستە دەوڵەتێکی سەربەخۆین بەپێنى یاسا نیووەوڵەتییهکان بەم قەوارە سیاسییەى ئێستای کورد دەوترێ سەربەخۆ، ئەمە دەوڵەتێکی دیفاکتۆیە ئێستەوڵەتییمان هەبە، کە ئێستەوڵەتی نیووەوڵەتی دوو شتیوێ، دانپێناسانی راستەوخۆ هەبە و دانپێناسانی ئاراستەوخۆش هەبە، ئێمە لەم بەهەى کوردستاندا ئێستەوڵەتێکی خەمى – مان هەبە، ئەمەش لەو مامەلەکەردنە دەردەکەوێ کە ولاتانی

دەروپەر لەگەڵمان کردیان بە نێژنایی ئەو (١٣) سالی که ئەم قەوارە سیاسییی نێستانمان خۆستویەتی، لە پوڤە کانی دیپلۆماسی و ئابوری و ترانزیت و مامەلی بازگانی و چەند پتوڤەندی بیکە که بۆ خۆی ئیعتراقی ناپاستە و خۆن، بۆیە هەرل بەدری بە ناوی فیدرالییەتە ئەم قەوارە سەر بە خۆییە لە دەست نەدری و هەرل بەدری پیاڕیزی باشە و زیاتر بیکەینە دەولەتێکی حەقیقی باشە، ئەک بە ناوی بە کێتی خاکی عێراقە، ئەم هەمان لە کێس بەدری، چونکە ئەو نەتەوانی لە عێراقدا دەژین هێشتا ئاستی هۆشیارییان نەگەشتووە بە ئاستی هۆشیاری ئەو نەتەوانی که لە ئەمریکا دا کۆبوونەتەو، پێکەو ژیان لە گەل ئەو نەتەوانەدا کۆیرە و ەریمان بۆ دینن و لە پاشە پۆندا لێی پەشیمان دەبینەو.

• باشە ئامانجە کانی کاژیک چ کارێگەرێکی لەسەر دانانی شیعەرە کانت هەبوو یان شیعەرە کانت بە چ

شیوێک و نەگەنەوێی بیرو بڕوان بون؟

– من وەک هەستیاریتو کاژیکیش وەک حزبی، هەردوولا کارێگەرمان بە سەر بە کدی هەبوو، بۆ نمونە دیوانی کوردایەتی که لە نێوان ١٩٥٨-١٩٦٠ نوسراون و کاژیک لە ١٩٥٩ دامەزراوە، هەندێ لە هەلبەستەکان کارێگەرێی بە سەر کاژیکەو هەبوو و پێچەوانەش هەر راستە، چونکە خۆم بە کێک بوم لە دامەزڕینە رانی – کاژیک – بە گەشتی زیاتر پیاو دەبن قەسە هەق بکات، بێروباوەی کاژیک ئیلهام بە خۆی نۆر لە هەلبەستەکانم بوو، نۆر بەیان بەر لە دامەزراوەی کاژیک بە تاییەتی لە دیوانی (نازەنین) که لە سالی ١٩٥٧ چاپکەروو، هەندێ لە هەلبەستەکانم مێژوویان بۆ پەنجاکان دەگەریتەو که من باسی سەر بە خۆیی کوردستانم تێدا کردوون، بێرۆکی کاژیک ئێدا بوو، که کاتی باس لە کەرتنەوێ پارچە کانی کوردستان بە شیعەر کردووە و ئەوانەش لە دیوانەکاندا هەن بە تاییەت لە کۆی بەر هەمەکانم که لە دیوانێکدا چاپکەرون و لە سوید چاپیان کردبو ئەو بێرۆکانی کاژیک ئێدان تەنانت لە نۆر گۆشوو نۆزنامە ی کوردی ئەو سەردەمانەشدا باس لە جۆش و خروشی ئەو بێرۆپیاویم کردووە که چۆن کاری کرۆتە سەر هەلبەستەکانم.

• چەند شاعیرێکی دیگەیش که نزیکیبون ئەو قۆناغی ئەو هەلبەست ئێدا گونوون هەمان شیوێ بێرۆپیاوێ لە هەندێ شیعەرێدا رەنگی داووەتەو ئەوانە (نەحمەد هەردی و محەممەد سەلح دیلان و کامەران موکری) ئەوانیش شیعەرەکانیان زۆر جار کامووزی بێرۆپیاوێ داووە ئەگەرچی جیاوێزیش بن لە بە کدی، ئەو ماوەیدا بەرێژن چ پتوڤەییەکی ئایدیۆلۆژی یان ئێسانی بەو شاعیرانی دەبەستێتەو.

– لە راستیدا – کامەران و دیلان و من – هەرسێکمان کۆپی گەرێکێتو شارێک بووین و لە پەکی وە نزیکیبوین هەلسوکهوت و هاوچۆ پتوڤەندی برادەرمان هەبوو بێرۆپیاوێمان لە گەل بە کدی بە گەنگوگر ئالوگر دەکرد، ئەوانیش کوردایەتییان دەکرد، بەلام ئەوان بەتەقلیدی و لە پووی عاتیفەو شیعەرەکانیان ئێکەل بە بێرۆپیاوێ سیاسی و کوردایەتی دەبو ئەک بەو قوڵییە که ئێمە بە هەلسەف کوردایەتیمان کردە ریاکاری بۆ خۆمان، ئەوان نامۆبوون بە بێرۆپیاوێ کاژیکو هێچیان ئێنە دەزانی، چونکە ئەو سەردەم باروونێ خۆناویە ئالۆزەدا کاژیک نۆر بە نێتی کاری دەکردو دۆزمنی نۆر بوو، هەلبەستەکانی (کامەران و دیلان) کوردایەتی ئێدایی، بەلام نۆر عاتیفانە دەریان پێبوو، نامۆی خۆم دەخی هەلبەستی خۆم بکەم، چونکە گونجاوییە، بەلام بەرێژ لە تیف قەرداغی (ب. هەندری) که

باسی له هه لېسته گانم کړېوه، کتیبیکي به ناوی (کامیل ژیرو هژموروی نه توه یی، له هه لوستو رهنه دا) به چاپک یاندوه، هر که مسی بیه وی بیرو چوونی نه ده یی و سیاسي له هه لېسته گانم وریگری د هوانن له پتی نه و کتیبه بیانناسن.

• له دواي زیاتر له هه څه سال که ده گانه له معنی شعرې خوت - کامیل ژیر - چ گاندمو گله یه کی هه یه به گشتی... ۱۰۰

- گله ییم ژده، رهنه هه مووی نه ورتیت، نه م ده سلاته سیاسییی که له کور دستاندا هه یه وه ک پتویست ناوړیان له به هره مەندانن کور نه داوه توه، هر چه تده نیتستا بهرمو باشی ده چی و نه و تا له یادی ۱۰۶ ساله ی رڼانه گه ری کوریدا له هه ولیر شاوریکي باشیان له هونرمه ندان و هسستیاران داوه توه، به هه زلراتیان رڼانلرون و مانگانه یان بق ترخان کړبون، پیشتریش له سلیمانې په هه مانشتیوه گله یی گانم له مانگانه و پاره پول که ده ری بېم تویره ناسکې کومه ل نیی، چونکه به ش به حالې خرم محتاجی نه و نیم، به لام گه لئ شیدیب و نو صوری دیکه هه ن که به و رڼاننه باری بڅویان باش ده یی، نو صوری نه دیبی برادره م هه یوه له و سالانه ی دوایدا کتیبخانه کی خوی بق که م خوراک فرشتیوه، دواي راپه رین قاتوڅی بو، م م به ستم له پوری معنویه، منیک که تاقیرنه و م له یواری سیاست و نه ده بیشدا هه یه، دیوانیکي (۶۰۰-۷۰۰) لاپه ییم به ناماده کړوی خستوته به رده می (ده زگای ناراس) به بیته و دی دواي هیچ پاداشتن له و ده زگایه بکه م پیغمگوتون چاپی بکه م بق خوتان، که چی چند سالیکه له وئ ماوه توه و چاپنه کړوه، چاپکړنی کتیبیک نه و په دی رڼاننه بق نه دیبیک که په نجا ساله خرمتی نه ده یی کور دی ده کات.

• به داخوه له نا و کوردا بووه به نمریت تا شاعرو نووسر نمری، گس مشهور له پتو کورنه و دی بهر هه گانی ناخوت، له گانیکدا خه لگایکي زیندو هه م ده کړی تا له زیانسان دلیان خوش بکه م به چاپکړنی کتیبیک یان دوو کتیبیان که خرمتی قونایکي نه ده یی میزویوی روشنیری کور دیان کړېوه.

- نه م ی یه کیک له برادره شاعیره گانم له سر میلله تی کور د گوتویانه به لگایه له سر راستیتي نه م بڅوونوت، نه لئ نیچه میلله تیکي زیندو کړی مردو پرستین، بق نمونه - حسیب قهره داغی - رهنه تی، تا له زیاندا بوو به کامی دلی خوی تامی ژانی نه کړد، به لام که وه فانی کړد له فیستیقالیکدا به سرکړاپه نیوه ی نه و پاره یی له فیستیقالیکدا پیدا سرفکرا، نه کړ نه و کانه ی له زیاندا بوو بوی سرفکړاپه له وانه بوو بیست سالی دیکه به خوی بڅایه!

• له دیوانی کوردا یلیدا به گیک له هه لېسته گانت که نه و س ولون بق بونه ی گرانده و دی (بارزانی نمر) بووه که له یکتی سؤفیت گرانده و ده و له هه لېسته داهمزیو له نا و حشامتی خه لکه گدا به ده لگی بهر ز شیرکت و بوو نه گم نیتا بیلیته و ده.

- به لئ گوم (ژیان نه مړ بزه ی نه بزه ی لئوی تیکو شره).

تېڭۆشەرەك مەبەستەم لەبارزانی بوو كە مەتەم بۆ ئەكرەو ئەو پێی خۆش بوو، خەلكەكەش بەچەپلە پێزان روویان تێكردم، هەر ئەوەنا، بەلكو لەو كاتانەدا گەئێ شیعیری دیکەم بۆ جۆشانی خەلكی ئەو سەردەمە گوتوو، چاریكیان لەبۆنەیه كەدا گوتم:

ئاشنی لای ئێمە ژێردەسنی نییه

ژیانی دیلی سەربەستی نییه

كاتێ كوردستان گەشت بەهیا

بەسەربەزێ تیاھەلكرا ئالا

ئەو كاتە ئاشنی پێمان رەواپە

بۆ كوردایەتی كالا یالایە

من وەك كوردێك تا سەربەخۆییە دەستەكەوئێ ئیدی ئاشنی ئاشنی چیبە، ئاشنی نێوان گوردو مەن سوودی نییه یان لەیادی (٦ ئیلوول ١٩٣٠) كە من لەشیعیری عەولە سێسە گوتومە:

ئەو شارەكە عەولە سێسە بەئێن مەن ئەو دەستە پێسە كە هەرۆا بەدەسنی ئەنقەست جۆگەلە عۆنیاری هەلبەست، تا دەگاتە ئەوەی:

بۆ تۆلە عۆنیاری رژاوت كوردستانی زەوتكراوت پشتمنی تۆلە بێستێن، ئەیکەینەو و رانەو سستێن تا تێكرا ئەم خاكە پاكە خاكی ئەم كوردە چالاكە نەخەین بەدیارپەك تەزو پز، بەدەولەتێكی سەربەخۆ.

من لەو كاتەو بەسەربەخۆییەم كوردوو و ئومیدەم بۆ سەرتاسەری كوردستان بێتەدی.

• پێش ئۆج گەسێك هەبوو لەناو خانەوادەكەمان كە رێجگە ئێدەییاتی گرتیتەبەر!

- مام كە ناوی (أ. ب. - هەوری) بوو، هەرەها شێخ سەلامی شاعیر كە خالی باركە، باپێرم كە ناوی (شێخ جەلال) - موفتی شاربارزێر بوو، باپێرە گەورەمان شێخ نێزاسی ئەویش خۆیندەوارێكی باشبوو و لایەنی ئایینی گرتوو و مەرقەدەكە لەگوندی چنارە لای دەربەندیخانەو، بەراكەم ناوی (فازل نێزادەدین) خاوەنی فەرەنگی شیرین و فەرەنگی ئەستێرە گەشەپە، خەزوریشم (شێخ حەسەنی شێخ حەمە مەرف) ئەویش نووسەرێكو سیاسەتکاری رۆژانی خۆیبوو، ناوی هەپەو لەدەنگی گیتی تازە شنی نووسێو خێزان و منداڵەكانیشم بەگشتی وەك بچوای كوردایەتی هەر هاوگیری من.

فازل نێزادەدین

شێخ حەسەن مەرووف

أ. ب. هەوری

شێخ سەلام

قورسی بەست. بەواتایەکیتر گوشارە که زیاتر چوو سەریان، ئەمانیش بپاریاتدا که بکشینووە بۆ ئەو مەبەستە بەیاننیکیان دەركردو لەبەیانەکاندا. وەك من ئاگادار بوم هێزێ کێشانەووە که بیان بپیشاندایبو، نوای ئەوێ که بەیانەکان بۆلابووە هەر لەخۆیانم بیست که گواپە تۆمەتی ئەو بیان بۆ کراوە چەندین دەفتەر نوێاریان وەرگرتوو لەبەرلمبەر خۆکشانەوێاندا، بەلام ئەم کردەوێە لەپەشتی ئەم برادەرانیوە دوورە من ئەم بەپێژاتە بناسم که وەکو هاوپیشتەمن لەپیشەیی پارێزەریدا لەئاسنیکێ ژێر لەو بەرزتردان بەپارە مەبەدەنی خۆیان بفرۆشن، بەلام ئەمان توشی کاردانەوێەك بون بەرامبەر بەو تۆمەتانە لەقی ئەو تۆمەتانە جاریکی تر خۆیان کاندید کردەو.

هەوالب: مامۆستا گامیل ژێر مەبەستێك هەبوو لەبەشت تۆمەت و

پروایا گەندەکانو؟

گامیل ژێر: دیارە مەبەستێکیان ئەوێ بو بەهەموو جۆریك دژی خەلکی بێلایەن بوەستەنوە بەتایبەتی ئەمان دروشمی سەربەخۆیی کوردستانیان بەرزکردبوو که بەداخووە حزبی کوردی ئەمێق دوورە لەو دروشمو، زیاتر ئەوان عێراقچیتێ دەکەن، خۆیان بەکاری عێراقچیتیبووە سەرقال کردو، بەو دورودا ئەقین که کوردەکانی بیستەکان بەرەوپەر یەکیکی خاکی عێراق دەچون، ئەچون بۆ پایتەخت و ئەو کات پیرەمێردی نەمر هۆنراوی (وەفدی کوردستان مێللەت فرۆشان)ی بۆ وێن، ئەم بەپاسنی ئەمێق لەمانرویداد ئەمانیش نوای کیمیاپاران و نوای ئەنقال راتەکنووە ئەچنەو بۆ بەغدا و دەوات بۆ قاتلەکان و پیاوکلانی کیمیاپاران دەکەن، دەست دەکەنە ملیان و ناشیان دەکەنەو، واتە دەتوانم بڵێم ئەم ژێر ژێر شیعەرەکی پیرەمێردیان بەسەردا دەچەسپن و هەمان دەور دیواره دەکەنەو یاخود مێژوو خۆی دیواره دەکاتووە که بەداخووە ئەم زەرەر لەکورد دەدات.

بێینەو سەر مەسەلەی هەلبژاردنەکان، ئەم کارەکی که ئەم چەند برادەرە بێلایەنە کردیان کاریکی ئازایانە بو و کاریکی هەقیقەت بو، بەلام بەداخووە ئەو هەموو کۆسپانەی خرایە رێیان بو بەهێزێ ئەوێ وەك پتویست دەنگ نەهێنن، چونکە هاوسەنگی نەبو لەتیوان ئەمان و لەتیوان حزیەکاندا، حزیەکان ئەتوانم بڵێم لەسنووی ملیقون دیناریان خەرج دەکرد بۆ ئەوێ سەرکەون لەو هەلبژاردنەدا، ئێرت ئەم بەحجزکردنی ئوتیل و بگرتنی ئوتومبیل و بەدەواتکردن و ئەو شتانو، خۆ ئەو مافێکی خوشیانە، هەرکەس بۆ خۆی بچایە دەکات، بەلکو من مەبەستم ئەوێە که وا هاوتای پەك نەبون لەو هەلومەرجەدا که بۆ پالۆتیکێ حزبی رەخسا لەبەرلمبەر پالۆتیکێ بێلایەتدا.

هەوالب: مامۆستا گامیل مانیشنی گۆنگرە دەلێن گۆنگرەبەکی پیشەیی

دیموکراتی سەربەخۆ!

گامیل ژێر: خۆ یەقسە ئەوێ ژێر دەوتریت لەپاستیدا مادە "٤٥" لەیاسای سەتدیکای پارێزەرانیشت نامازە بۆ ئەوێ دەکا که سەندیکا رێکفرلویکی بێلایەنی سەربەخۆیە، بەلام خۆ شەرت نیە که هەر لایەك دروشمێکی بۆکوردەووە شتیکی وت، بەکردەووەش ئەوێ بکات، ئێمە بەتاقیکردنەو بۆمان دەرکەوتوو که بەقسە جۆریکێو بەکردەووە جۆریکی شت.

ههوان: ده گرت بلین نهم کۆنگره به ههچ دیموکراسیه ئیکه ئیادا نهبووه!

کامیل ژیر: خۆی دیاره نه گهر دیموکراسی بویه، چ پتیویست بو نه و گوشاره بخه نه سه ره مان تا په شیمان بنه وه، چ پتیویست بو هه ره شیمان لێیکه ن، چ پتیویست بو ته ماعیان بده نه؟! ته مان هه مووی دورن له دیموکراسی و له مافی مژوقیشه وه.

ههوان: لهم کۆنگره سه دا نهم دوو حزبه ههچ گۆرانیکیان بو دیموکراسی

لێهه دی ده کرا یان بلین نهم کۆنگره به ههچ جیاوازیه کی هه بوو له گه ل کۆنگره گانی پتیهووه!

کامیل ژیر: نه خێر ته مان به پێچه وانیه بێلایه نه گانه وه ههچ به رنامه یه کیان نه بو، من نه مبینی ته م دوو حزبه به یانێکیان هه یه، به رنامه یه کیان هه یه، به پێچه وانیه لیستی بێلایه نه گانه وه که به یانیا ن هه بو ئاما نه جیه کانیان نوسی بوو ده سه که وته کانیان که له مه ودا چی ده گه ن چی بکه ن، به لام حزبه گان ههچ به رنامه یه کی له وشیه یه یان نه بو بۆ ماوه ی داها توو.

ههوان: به رای تۆ نهم حزبا نه بۆچی له سه ندیکای سه ره خۆ به گشتی و

سه ره خۆی سه ندیکای پارێزه ران ده تر سه ن!

کامیل ژیر: به لێ نه مه یه که نه لایه نه خرا به گانی ژیا نی حزبا یه تیه بۆ میله تێکی وه کو کورد، گه لێ زه ره ره مه ند ده بێت له حزبا یه تی، به راستی حزبا یه تی ته م بۆ به لایه که، کێشه یه که کورد دوو چاری بوه، به هۆی حزبا یه تیه وه ئێمه بینیمان شه پی ناو خۆ چۆن هه لگه ر سا و دویه ره کی دروست بو، نیمچه حکومه تێکمان هه بو کرا به دوو له ته وه، ته تانه ت ته م سه ندیکایه ی ئێمه ش چه ند سا ل پێش ئێمه تا جیا کرایه وه، به لام دواتر ئێمه که چه ند که سیکی بێلایه ن بووین هه ولتکی زۆرمان دلو توانیمان هه ر دوو سه ندیکا یه کێخه ی نه وه، له راستی سه دا نه وه ولانه هه موو هه ولی خه لکی بێلایه ن بو ن نه ک حزبه گان.

گەمەدی عێراق

له‌وه‌لامی پرسیاری‌نکدا: تا‌که‌ی به‌شداریکردنی کورد له‌ده‌سه‌لاته‌کانی به‌غداد دروسته؟

من نالټم ننه‌بوو کورډ به‌شداریی له‌کرده‌وی رزگارگرډنی عیراقدن نه‌کرډایه، پا له‌نه‌نجومه‌نی
 حوکمدا به‌شدار نه‌یوایه، چونکه نه‌نه‌وی کورډ، له‌باشووری کورډستاندا، قه‌رزاری هاوټه‌یمانان
 به‌گشتی و نه‌مریکا به‌تابیه‌تی بوو، قه‌ریزه‌کش دابینگرډنی ناوچه‌ی نارام پوو بڼ ټیمه‌ی کورډ دوا‌ی
 راپه‌پینډ دوا‌ی کټوه‌که، نه‌وه سه‌رباریی بپاری ۹۸۶ که به‌نوا‌ی بپاری ۱۸۸۸ ډال له ۱۸۰ هوه ده‌رچوو
 و بوونه ه‌وی دروستکرډنی قه‌واره‌یه‌کی سیاسیی کورډیی، به‌هر سق ده‌سه‌لاتی یاسادانان و
 پرتیوه‌برندن دادوه‌رییوه، جا نه‌گر کورډ نه‌و هاوکاریو هاوټه‌یمانیه‌ی له‌گه‌ل نه‌مریکاو به‌ریقتانادا
 نه‌کرډایه و به‌شداریی نه‌و کرده‌وه و نه‌نجومه‌نی نه‌کرډایه، نه‌وا نه‌که‌وته هه‌له‌یه‌کی وه که هه‌له‌کی
 مورکیا که پټگی نه‌دا به‌سوپای هاوټه‌یمانان له‌ویوه بیڼه عیراق له‌کاتی کرده‌وی رزگارگرډن، یا بلټین
 داگرگرډنی عیراقدن، که نه‌و هه‌له‌یه زؤر که‌وت له‌سه‌ر تورکبا و زیاتر نه‌که‌وت له‌سه‌ری له‌تاښده‌ا، ننجا
 خق نه‌گر شه‌پ به‌که‌نه‌قینیش بکړئ، نه‌وا قینی کورډ له‌رژیمی سته‌مکاری به‌عس، له‌هموو قینیکی تر
 زیاتر بوو و زیاتره .

ئەوئەي مەن ئەمەرى لىئەدا بىلەيم ئەوئەي (گەمەي عىناق) بىق كورد، ۋەك گەمەي كورسى كورسى
 ۋاپا !! ئەو گەمەي كە دە كەس بەدەۋىي نۆ كورسىدا ۋاشەن ۋە لەكاتى فېكەي ئاۋىزىۋاندا، ھەرچى
 چۆن ھەلپە بكن، ھەر ئەنبا تۆكەس كورسىيە بەرئەكەۋىي بەككە لەدە كەسكە ئەكرىتە دەروەي
 گەمەك.

به و جۆره هه رجارى كورسبه ك لانه بئىو به كۆك ته كۆرته ده ره وه تا نه مېنېته وه به ك كورسى و به ك
 كس، گه مه عىراقيش هه رچى چۆن ته وهى كورد به شدلارى نيا بكات، له نه نجامدا نه مېنېته وه
 نه نيا به ك كورسى حوكم و نه كورسبه ش نه نيا بۆ عه ربه نه بى، چونكه نه گه به پتى زه بو هئىز بى،
 عه ربه گه مه كه نه بانته وه له به ره وهى زه بو هئىزان زياتره، نه گه به پتى بسه ماى ديموكراسى بى،
 نه وه ره نه وان گه مه كه نه به نه وه، له به ره وهى نه وان له عىراقدا زو بىن. به ناقب كرنه وه ش نه
 راستى به ده ركه وتوه، كه نه هه ره له عىراقدا، به لكو له هه مو واته هاوشنوه كانى عىراقدا له رۆژه لائى
 ناوه راست، نه ديموكراسيه ك له ژىر سېته ريدا گورگو مه پ بېكه وه ئاو بخۆنه وه، له خه يالۆكى خاو
 به ولاوه چيتر نيه، بۆ به پيوسته نه وه به رپژه كوردانه ي له نه خومه سى حوكم و له وه زيرانى عىراقدا
 به شدلارىيان كردوه، يا به شدلارى نه كن، نه نيا بۆ ماوه يه كى كانى له و جىگاياندا به مېننه وه، با زياتر
 نوئاكانى خۆيان نه رخان كن بۆ ناوچه ي كوردستان، بۆ وهى هه رچى زووتره، ناوچه كانى موسل و
 كه ركوك و خانقين و هه مو شوينه كوردببه كانى تر، بخۆنه وه سه ره قاره كه ي كوردستان، چ بۆ
 مه به ستى فېدرالى، با بۆ مه به ستى سه ره بخۆبى كه پئوپسته سه ره بخۆببه كه له بژاڤه ي سه ره كى
 به كه مينعان بى، له راستيشدا تا ئېستا به لىكى و! چاك رينه كه وتوه بۆ سه ره بخۆبى، نه وه هاو به يمانان
 له عىراقى عه ره بيدا گولله باران نه كۆرئ، له كوردستاندا گولباران، خترو بيه كه ي عىراقيش بۆ نه مريكار

به‌ریتانیا، له‌كوردستاندايه. ئەك له‌بە‌غداد و شكریت و رومادی و بیابانه‌ بین پشته‌كانی تر، تینگ‌یانندی ئەم هازكیشه‌یه له‌ئەمریکا، کاریکی ئەوە‌نده‌ گزان نیه، رۆژگاریش ئەم ئەنجامه‌ ئەسه‌پینتی، ئەوه‌ش بۆی ئەبینی.

به‌ریزه‌كانی به‌شداربوو له‌ئەنجومه‌نی حوكم و له‌وه‌زیرانی عێراقدا، ئەك پشچیان كورد، ئەگەر هه‌مووشیان كوردبێ، ئەوا له‌بە‌غدادی عه‌ره‌ستاندا، نه‌هچیان پشكراوه‌ و نه‌هچیشیان پش ئەكری بۆ كورد، ئەی له‌هه‌موو ده‌سه‌لاته‌كانی دوا‌ی دروستبوونی ده‌ولته‌ی عێراقدا، له‌بیسته‌كانه‌وه‌ تا ئەمڕۆ، چە‌ندین سه‌ره‌ك وه‌زیران و وه‌رپرو سه‌ركرده‌ی سوپا، كورد نه‌بوون؟

كێشه‌ی عێراق، له‌پشكه‌انه‌ موزاییكه‌ ناسروشتی و نه‌گونجاوه‌كه‌یه‌وه‌ ده‌ست پشكه‌كا، چاره‌سه‌ری كیشه‌كه‌، ئەنیا به‌هچاكرده‌وه‌ی (جۆره‌) جیاوازه‌كان ئەكریت، به‌كوته‌ایی هه‌تانه‌ به‌گه‌مه‌ی عێراق ئەبێ، پششبه‌ستن په‌ده‌سه‌لاته‌كانی به‌غداد، له‌ده‌ریزی سه‌ركرد و خۆه‌لخه‌لانه‌ندان و كورد له‌خشته‌بردن به‌ولاوه‌، چیت نه‌ی و نابێ.

ئێستا ئەشن وه‌لامی پرسبارة‌كه‌: ئا‌كه‌ی به‌شداریکردنی كورد له‌ده‌سه‌لاته‌كانی به‌غداد، دروسته‌؟ به‌پای من، ئەوه‌بێ: تا دانانی ده‌ستوری عێراقی كه‌ ئەگەر له‌و ده‌ستوره‌دا مافی چاره‌نووسی كورد، به‌جیا‌بوونه‌وه‌شه‌وه‌ به‌مین هه‌یج هه‌رحه‌ك دیاری نه‌كرا، ئەوا ئه‌تیر ئەو به‌شداریکردنه‌ هه‌یج بیانویه‌کی نامینی. وه‌ك پششبینیه‌ك ئەوه‌ش ئەلیم كه‌ ئەك مافی جیا‌بوونه‌وه‌، به‌لكو ئەو ده‌ستوره‌، فیدرالیه‌کی راسته‌قینه‌ش نا‌گرتنه‌خۆ، ئەوه‌نیه‌ تۆپۆسیۆنه‌ عه‌ره‌به‌ دیموکراتیه‌ به‌شداربووه‌كانی كۆنگره‌ی ئەنده‌ن و كۆنگره‌ی سه‌لاحه‌دین، هه‌روه‌ها ئەوانه‌ی سالانیه‌کی رۆژ به‌مان و ئاوی كوردستان ئەزبان و له‌كوردستاندا ئەپارتیزان، ئێستا به‌لالوتیه‌كه‌وه‌ فیدرالیه‌كه‌ ئەك به‌فیدرالی پارتیزاكان؟! جاره‌ی له‌ره‌گه‌ز په‌سته‌كانیان و له‌به‌جكه‌كانی موخته‌دا سه‌درو هاوشیوه‌كاسی!!

گه‌مه‌ی عێراق، گه‌مه‌ی كورسی كورسیه‌كه‌یه‌وه‌ هه‌میشه‌ به‌شكه‌ستی كورد كوته‌ایی دیت، با تا هه‌ل له‌ده‌ستی كوردا ماوه‌، هه‌موو ناوچه‌ به‌عه‌ره‌بکراوه‌كان، له‌عه‌ره‌به‌ هاره‌ده‌كان پاك بكرینه‌وه‌، ئەمه‌ش كه‌مترین ئەركیه‌کی ئێستامانه‌ وه‌ك هه‌نگاوێك به‌ره‌و سه‌ره‌خویی، یا به‌ره‌و هه‌ر جوزه‌ قه‌واره‌به‌کی سیاسی ره‌وا و دروست بۆ باشووری كوردستان.

خۇپىشاندان لەگۆشەيەكى بىرمورىدا

بىرمە، پەنجاکانى چەرخى پىشوو، ژمارەيەك ئاژاۋە چىيويىن، بەلن وايان پىشەوتىن، ھەر خۇپىشاندانىڭ بىكرايە، ئىمەيان ئەگرت، جارى ۋا ھەبو، بەشدارىش نەبوينا، ھەر ئەگىراين!

* بابە بۇ ئەمگىن؟ خۇ من لەو رۆژەدا لەسەفەر بووم!

- ۋەسبە، بۇ ئاقناسىن؟ جا با لەسەفەرىش بووين.

* ئەي بۇ؟!؟

- چونگە ئەگەر لىزە بويتايە، لەوان خراپىرت ئەگىرد.

ھاۋگرتووخانەكانم لەسلىمانى، تىگەلبوون لەشيوعى ۋا پارتى، ۋەك: ئوگتۇر قارس، ئەھى مارق، قادىرى مىرزا كەرىم، قەتاج كاۋە، عەيدۇلى سوران، حەسەنى مەلا حەكىم، حەمەسالىھ دىلان، جەلال عەزىز زۆرى... بە ۋە جۆرە گۆزە راندىمان ئا دۋاى چۈرەيى تەمۈزى ۱۹۵۸.. خۇپىشاندان دەستى پىكردەۋە، بەلام ئەمبارەيان ترس وگرتنى ئىدا نەبو.

قادر وتى:

* كى ئەمە خۇپىشاندانە؟!؟

- بۇ؟

* خۇپىشاندانىڭ، بابەشېخ ۋە سەئىد ساقى، سەرى ژمارەيەك خۇپىشاندانە بە داروئۇنكى ئەشكىنەر بەتەكان نەيانبەن، ئەۋە چ خۇپىشاندانىڭ؟! ئاخىر دور لەترس وگىرە كوشتىش، خۇپىشاندان نايىتە جۆرى، لەسەيران؟!؟

خۇپىشاندانەكى ۲۰۰۴/۲/۱۶ لەسلىمانى ئەۋەتى ۋە بىرمەنەمەۋە، نازانم بۇجى ئەۋە برادەرم بەشدارى ئىدا ئەگىرد؟ تۇ بۇلنى لەو رۆژەدا سەفەرى كىردىن؟ يا ئەشەن نەبىستىن چ ترس و بىمەك بۇ ئەۋ خۇپىشاندانە دروست كرا! ئەگىنا ئەۋىش بەشدار نەبو.

* چۈن؟

- كاتىزىمىر دەى ئىۋارەى ۲/۱۳ تە لەلقۇننىڭ خەۋى ئەۋ شەۋەى لەسازدەۋانى ئەۋ خۇپىشاندانە

زېان... وتى:

ئەۋ خۇپىشاندانە مەكەن.

* بۇ؟!؟

- چونگە ئىمە، ۋەك دەسلەت، زانبارىمان ھەيەكە تەقىنەۋەى ئىدا ئەبىن.

ئىتر بە جۆرە چەندىن ھەۋالىتر: (نۆزە ئىزىزىست ھانۋەتە شارەۋە... ئۆپلىكى سور مىن رىزىكراۋە... ئەكەن ئەۋ خۇپىشاندانە بىكەن، ئەگىنا تاۋانەكە ئەخەينە ئەستۇى كافو مىم).

ئا بەۋ جۆرە گۆمەكە قوۋل بو، گۆمىش ئا قوۋل بىن مەلەى خۇشە. ئەم خۇپىشاندانە ئەك ھەر دارو دۇنكى وگرتن، بەلكو ئەشە مىنۋى شىن تى و كوشنىشى تىبەكۋى. گىرنگ نىيە، ئەمبارەيان داخولزىيەكە گەۋرەيە، بۇ سەربەخۇبى كورستانە، ئەھىتىن! كورپىنە ئەلەن چى؟

أ- من ئەگەر بەتەنپاش مەن، ئەو خۇپىشاندا ئە ھەر ئەگەر.

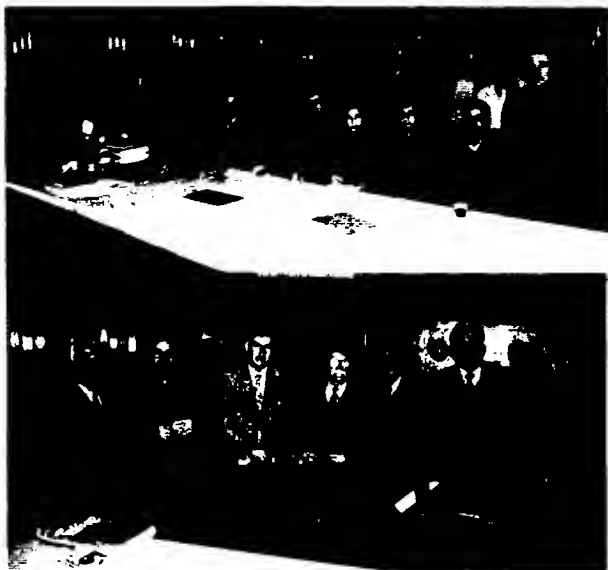
ب- مەنپەش.

ج- با خۇمان بېچە رەزى پېشەو. بۇ ئەو ەي بېيە قەلغان و سېئىر بۇ جە ماو ەرەك.

د- ئەو ە راو ەلۇئىستى مەو ە موو ئەوانىكە شەمانە.

بۇ رۇزى دوايى، واتا ۲/۱۴ زەنگى چەند ئەلەفونىكى نرى لەو جۇرە، لەزۇر فەرمانگە و قونايخانە و پەيمانگە و زانگە، لېدرا، ئەو زەنگانە، ئەگەرچى كارىيان كىردە سەر چەندىتى خۇپىشاندا ئەكە، بەلام كارىيان لە چۇنپەش خۇپىشاندا ئەكە نەكرد جە ماو ەرە قارەمانە بەشدار بوو ەكەش، ئەيانووت:

* ئەو ئەلەفۇنانەش ئەبوو بايە، ئېمە خۇمان ەەر چاوەروانى ەموو جۇرە ئەقېنەو ەكە بووین و ئەمەن، خۇ بۇ سەيران ئەماتووین.

مەندىك لەگوموونەو ەكەنى كۆزى سەربەخۇي كوردستان و دېمەكەنى خۇپىشاندا ئەكە. ئەم كۆرە لەگۇنگرەي بېشمانى كوردستان — سەرگىرەيتى باشوور ناو ەندى رۇئىنرى ئاقىستا و زمارەك كەسايەتى سەن لايەن و لايەندارى سەربەخۇيخا و يىكەتاوو. بەككە لەكارەكانان خۇپىشاندا ئەكە ۲/۱۴ ۲۰۰۴ بوو.

Slemanni

No. 43 - Feb. 2004

رداً على اسئلة وجهتها راية الحرية في بعضها ١٦ ليوم ٢٠٠٤/٨/١٦

كامل زكري: أرى قانون اثاره الموله مجرد خدعه للشعب الكوردي.

لماذا لمعنى للفيدياليه من فتح مجلس الأقاليم

• كيف تنظر الى التداخلات التركبة في شؤون كوردستان العراق، والى اجتماعاتها مع دول الجوار ضد الكورد؟

- لا يخفى على احد بأن تركيا لازالت تمنع الى الإمبراطورية العثمانية، والحقيقة أن الشعب التركي لم يكن أصلاً يعيش في هذه البقعة الجغرافية المسماة حالياً بتركيا، إنه أصلاً من بقايا المغول الذين أتوا زحفاً الى هذه المنطقة واستوطنوا فيها، وهم يتقاطعون مع احفاد هولانكو وجنكيزخان، في أن مبدأهم الظلم والتعدي على الغير.

كان جنوب كوردستان قبل تأسيس الدولة العراقية جزءاً من الإمبراطورية العثمانية، وبعد الحرب العالمية الثانية ووفقاً لمصلحة بريطانيا انتزع جنوب كوردستان وضم الى الدولة العراقية الحديثة بسبب وجود بترول كركوك، بالإضافة الى خبرات كوردستان الكثيرة، ارادت بريطانيا من هذا الإجراء أن تضع العرب في العراق حراساً على آبار نفط كركوك ورقباء على الشعب الكوردي. في البداية كانت هناك خلافات كثيرة بين تركيا وبريطانيا والعراق حول هذا الإجراء، ولكن في النهاية تم رضاء وإسكات تركيا، ولكن تركيا لازالت تعلم بجنوب كوردستان، ولهذا السبب تقف دائماً بالمرصاد امام حقوق الشعب الكوردي في جنوب كوردستان، ومن هنا نجدها تقوم بعقد اجتماعات مع دول الجوار للتآمر على الكورد.

كانت تركيا خلال السنوات المنصرمة تتدخل في شؤون العراق بصورة عامة وفي شؤون كوردستان بصورة خاصة، بحجة القضاء على حزب العمال الكوردستاني، كانت حكومة صدام حسين آنذاك ضعيفة، كما ان العراق نفسه قد سمح لها بالتدخل في اراضيها الى حوالي ١٥ كم، فيما تركيا تجاوزت تلك المسافة.

• لماذا الحكومة العراقية صامتة؟

يعود هذا الصمت لسببين: الأول هو ان الحكومة العراقية لم تثبت الى الآن أقدامها ولا يمكنها الإمساك بزمام الأمور كلها، وأما السبب الثاني فهو أن بعض الجهات العربية والتركمانية التي لها النفوذ في الحكومة المؤقتة ترى ان التدخل التركي بشؤون العراق يخدمها.

حقيقة لا ادري لماذا الخوف من الكورد؟ وحتى قانون ادارة الدولة العراقية المؤقت الذي أقر الفيدرالية لكوردستان العراق هو أقرار غير متكامل، ذلك لأن من مستلزمات الدولة الفيدرالية وجود مجلسين هما المجلس الوطني (البرلمان) ومجلس الأقاليم، أي أن السلطة التشريعية في الدولة الفيدرالية يجب أن تتضمن هذين المجلسين، فكما هو معلوم يكون التمثيل في المجلس الوطني حسب النسبة السكانية، بينما مجلس الأقاليم يكون التمثيل فيه حسب المساواة بين الأقاليم. بالنتيجة فإن مجلس الأقاليم لا يوجد له أصلاً في هذا القانون، ومع ذلك تجاهل الجانب الكوردي وخصوصاً الجهات المشاركة في السلطة ببغداد هذه الحقيقة، وبالتالي أرى أن هذا القانون مجرد خدمة للشعب الكوردي، لأنه لا وجود لمعنى الفيدرالية فيما هي تنظر الى مجلس الأقاليم. ولكن مع الأسف نرى الأحزاب الكوردستانية وبالذات الحزبين الرئيسيين صامتة تجاه هذه المسألة المهمة، وذلك لأجل المصالح الحزبية الضيقة لا أكثر ولا أقل.

• لكل شعب حق تقرير مصيره وهذا بند واضح في ميثاق الأمم المتحدة، السؤال: متى يشعر الكورد مطالبته بهذا الحق؟

- أن من حق الشعب الكوردي والأمة الكوردية المطالبة بهذا الحق والعمل من أجله، أي من أجل الاستقلال، وباعتقادي الخوف مؤات لأن يكون لجنوب كوردستان كيان مستقل ودولة مستقلة وليس تهديدات تركيا أو غيرها من دول الجوار أية أهمية وهذه التهديدات ليست الا تصريحات لا تتعدى الكلام الفارغ.

انه من جبلي المضطهد، وابن بار لمدينتي المناضلة، ورفيق لي في مسيرة قوامها مئات الكيلومترات في الطرق الجبلية الوعرة مشياً على الأقدام، أو ركوباً على بغل مجازف وحمار خنوع، نحو الالتحاق بشوكة ايلول المجيدة.

انه اختار ذلك الحمار بمحض لرادته، لكنه لم يخف حسده (ولو على سبيل النكتة) عندما يكرر قوله طوال المسيرة، بأن للمعلوظ سوبر بغل وللمنكوب حماروفيج (نسبة الى سوبر صالون وموسكوفيج) وفي معرض جوابه على فكرة التبادل، كان يقول: بأنه يفضل الخنوع على المجازفة، وقد انغمست هذه الكيفية في كل منا بما لنا من تركيب فكري وعضوي.

انه اتجه نحو الانزواء ليتفرغ لكتابة التاريخ، وحسناً فعل ذلك، لأن هذا المسلك يتسمج مع طبعه في الحياة، الا وهو الابتعاد عن المجازفة، أما أنا فقد رافقتني السياسة منذ نومة أظفاري. والسياسة بعد ذاتها مسلك من مسالك المجازفين، خاصة لدى الشعوب المضطهدة، وكما تعرضت للاعتقال والتعذيب والنفي والتهديد ومحاولات الاغتيال من مختلف السلطات الحاكمة بسبب انتمائي الحزبية ومواقفي المعارضة والتحدي لكل ما يسمى بالأمر الواقع في ميدان السياسة، من تلك المجازفات على سبيل المثال لا الحصر، عضويتي في الحزب الشيوعي الذي كان ألد أعداء السلطة في العهد الملكي ثم عضويتي لقيادتي كاركوك وباسوك المناضلين من أجل الاستقلال^(١) وتوجهي نحو باريس لإدارة إذاعة معارضة لمحتلي كوردستان^(٢) لضافة الى أشعاري ومؤلفاتي وكتاباتتي ومحاضراتي حول الاستقلال وبأسمي الصريح، لذا كان من الطبيعي أن تقسم البغل والحمار بيننا في تلك المسيرة على النحو المذكور، غير أن هذا الصديق، وبعد سقوط النظام البعثي، يأتي الى السليمانية ويلقي محاضرة في الجامعة فحواء (اخماد الروح الثورية لإستقلال كوردستان ولو دون القصد)، خلال أفضل فرصة لتحويل الكيان السياسي القائم في جنوب كوردستان الى دولة مستقلة لتكون نقطة انطلاقاً لتحرير بقية الاجراء غير المعبرة من كوردستان.. الأمر الذي أدى بي الى الرد عليه في نفس القاعة، ونالت ردودي رضا واستحسان جمهرة الحاضرين من خلال التصفيق الحاد والمصافحات الكثيرة من الجمهور دون أن يتمكن هو من الادلاء بإجابات موضوعية مقنعة. الا انه يحاول الآن تبرير ما أورد في تلك المحاضرة من خلال حديثه لصحيفة راية الحرية الغراء في عددها ٦٦ ليوم ٢٠٠٤/٨/١٦ ويحايد لو لم يأت بهذا التبرير وبقي الموضوع حلي النسيان، كما سأتطرق اليه بعد قليل، ولكن قبل ذلك، أود أن أذكر، بياناً للحقيقة والتاريخ، أن ما ورد في تلك المحاضرة وذلك الحديث، لم يأت عن سوء القصد والنية. انه قدم أفضل خدمة لبني جلدته من خلال كتاباته المهددة عن التاريخ، وهو بحق أفضل المؤرخين الكورد في عصره، وهو صادق في قوله بأنه يحلم باستقلال كوردستان ولو شتان ما بين الحلم والعمل. أما الأشكال، فإنه يكمن في تجاوز الأخ للحدود الحمراء. واعني الخط الذي يتجاوزه القصاب ليجعل من نفسه خبازاً، وتلك هي العلة في الاخفاقات المتكررة للحركات الكوردية التحررية طوال تاريخها الحافل بالفشل والخسران بسبب قيام الجاهلين بالسياسة بنصب انفسهم

على قمة الهرم في تلك الحركات والثورات وبالتالي الحيلولة دون أخذ السياسة المحنكين بزمام الأمور، والنتيجة الفشل والخسائر.

من هذا المنطق، لنني ألتوجه بالرجاء الى أصحاب الكفاءات العلمية الذين لاعلم لهم بالسياسة عدم لاضاعة أوقاتهم الثمينة بمثل هذه المعاضرات. ولا يقعون في اخطاء تمس شخصياتهم العلمية كما في الأخطاء التي وقع فيها الأخ العزيز الدكتور كمال مظهر وهي:

١- انه يتكلم عن العقل في حديثه لرابية الحرية بصيغة توحى بأن العقل هبة من الله الى الخضرين الفاضلين للأمر الواقع دون سواهم من البشر، وخاصة الذين يتحدون الأمر الواقع ويصنعون المعجزات بمجازاتهم الشجاعة، الحقيقة أن العقل قد أثبت قدرته العظيمة عند مجازاته وتحدياته للأمر الواقع وجعل اللاممكن ممكناً. أن مقولة السياسة فن الممكنات هي مقولة تروج لها أصلاً الأفوياء الظالمون، لكبح جماح الضعفاء المظلومين، ويريدوا أصحاب المصالح الخاصة والنفوس الضعيفة والعقول الجادة، فلولوا القدرة العجاجة الفارقة للعقل وتحديه للأمر الواقع، لما تقدمت البشرية وليقيت على حالتها البدائية ان لم تؤل الى الزوال.

انه يحذرنا في حديثه بأن لانجاز ولا نتجاوز الخط الأحمر، جاهلاً أو متجاهلاً بأن السياسة هي بعد ذاتها مجازفات وتجاوزات للخطوط الحمراء، فلولاهما، لما قامت الحركات التحررية للشعوب ولما حدثت الثورات والانتفاضات بوجه الطفات. ان الثورات الكوردية وانتفاضة أذار والهجرة المليونية بوجه أكبر طاغية في العالم، كانت أكبر مجازفة وتجاوز للخطوط الحمراء التي وضعها الطاغية بعيشه الجرار وأسلمته الفتاكه وقوانينه الصارمة، والنتيجة كانت اقامة الكيان السياسي الكوردي في المنطقة الآمنة. أما مجرد الحلم، حسب قوله فإنه لا يغير من الواقع شيئاً، فكلم من الشعوب الجادة أو المسلمة (يفتح المسين) بمفهوم الأمر الواقع، أو مبدءاً لتحقيق الاستقلال شيئاً فشيئاً دون المجازفة، انصهروا في بودقة غيرها من الشعوب الحية المجازفة والمغامرة؟ وخير دليل على ذلك، الزحف المظولي لاسيا الوسطى والفتوحات العربية الإسلامية اللذين أديا الى توسيع رقعة أوطانها على حساب أوطان غيرهما من الشعوب وبالتالي ابتلاعهم أثناء ما كانوا هم في انتظار جودو، أو السير بسرعة السلحفاة، حسب مبدء تحقيق المبتغى شيئاً فشيئاً وحسب الدكتور كمال مظهر هكذا فإن من يرفع شعار استقلال كوردستان، يرفعه عن عقل سليم وليس عن الماطفة، بالإضافة الى استفادته من النتائج المأساوية عن تجربة العيش المشترك مع تلك الشعوب.

٢- انه، وفي معرض اجابته لسؤال من راية الحرية مفاده: ماذا تعني بالخطوط الحمراء؟ يقول: (مثلاً أن تأتي تصرفاتنا بشكل تسبب في وقوف مجموعة من دول المنطقة في مواقف العداء منا، أن تتحالف ضدنا)!! كأن تلك الدول ليست اعداء لنا ولم تتحالف ضدنا وكأن مجرد تسمية لنفسنا بالكورد لم تشكل جريمة عقوبتها الأباداة الجماعية عبر التاريخ وهو خير العارفين بذلك!!

٣- لا ياصديقي العزيز، لاتقم بألقاء مثل تلك المحاضرة أو ذلك الحديث وانك غير مختص بالسياسة رغم كونك عالماً بالتاريخ، ولا تقع في اخطاء أخرى، كخطأ قيامك بقياس المعضلة الكوردية بمعضلة الأزلأس واللورين، وشتان ما بين الشعوب الشرق أو سيطرة الشعوب الأوروبية ألم تقل في حديثك: (أن وجود المبيد والجيبور في المناطق المتأخمة لكوردستان يعود الى أواخر القرن الثامن عشر وإلى أواسط القرن التاسع عشر؟ بينما يعود وجود الكورد في تلك المربع الى الاف السنين، وبشهادة زينفون سنة ١٠١

قبل الميلاد)؟ أيمن أعادة تلك المربع ومعه بلاد مابين النهرين الى كوردستان أو استعادة حدودنا المائية لغاية بحر الأبيض والخليج بمثل ماتم أعادة الأكراس واللورين الى فرنسا؟؟

٤- ماذا تقصد بكلامك: (أن يرمنا الفضل من أمتنا)؟ وانك عالم بالتأريخ وبأن أيامنا تنج من سيء الى أسوأ وان رقعة كوردستان تنقلص باستمرار بسبب عمليات التترك والتفريس والتعريب والابادة في ظل الاحتلال والإيش المشترك مع هؤلاء الشعوب وتقسيم وطننا وامتنا فيما بينهم.

٥- من الذي يكتب ويعمل بالمعاطفة ويتصف باللاعقلانية؟ الذين يرفعون شعار استقلال كوردستان ويعملون من أجله؟ أم هؤلاء الذين يشاركونك في قولك: (أنا أؤكد بأن حق تقرير المصير للشعب الكوردي لايعني بالضرورة الانفصال، بل يعني أن يقرر الشعب الكوردي مايريد، مثلاً أن يقرر أن يكون الاتحاد اختياريًا)!!

- ألايعني ذلك الاتحاد، الاستمرار على ما هو مستمر؟
- ألا يعني ذلك الاتحاد، الأبقاء على تقسيم كوردستان؟
- هل يعقل أن ترتقى تلك الشعوب مرتبة الشعبين الفرنسي والألماني أو السويسري والأمريكي؟؟
- هل أن الديمقراطية قميص تتبدل بتبديل أنظمة الحكم في أي من الدول المحتلة لكوردستان؟
- كم من الأنظمة تغيرت لتلك الدول، وكم من الدساتير ألغيت وحلت محلها غيرها من الدساتير، وبعضها نص على الشراكة في الوطن، وقوانين شرعت واتفاقيات أبرمت بشأن حقوق الكورد؟ والنتيجة، الأبادات الجماعية لنا؟؟ لماذا ننظر الى الشعبين التركي والعربي من خلال عدد من الأشخاص لايتجاوز عددهم أصابع اليدين؟ ومعلوم أن عامة هذين الشعبين هم أنفسهم نون التفير و (أن النخبة منهم تكاد لاتعرف شيئاً يذكر عن تأريخ الشعب الكوردي ويتصورون بأن كوردستان كانت جزءاً من العراق منذ الأزل، من قالوا بلى - حسب لقراركم في راية الحرية)
- هل مجاملة عشرة أشخاص من مجموع أكثر من ربع مليار من العرب والترك، قد حركت عاطفتك وأدت الى وقوعك في تلك الأخطاء؟ كم من هؤلاء قطعوا وعدوا ففضاضاً قبل تسنهم دست الحكم ثم نكثوا بوعودهم؟!
- لماذا تمهد للاتحاد ولو اختياريًا؟ أ يوجد كوردي شريف عاقل أن يفضل الاتحاد (مع كل تلك المساويء) على الاستقلال الذي هو نواء لكل داء لأمتنا الكوردية؟؟
- وأخيراً وليس آخراً، ألم اكن على حق، والحالة هذه، عندما قلت لك بعد للمحاضرة: مامعناه انك لاتؤيد ولاتميل الى استقلال كوردستان؟ أرجو أن أكون مخطئاً ولني أكن لك كل الاحترام^(١).

^(١) وأنا بصفتي القانونية، أعلم قبل غيري، بأن عربة مجرد الانتماء الى حزب يدعوا الى انفصال جزء من العراق، هي الاعدام.

^(٢) سبق أن تطرقت الى موضوع هذه الأذاعة خلال مذكراتي المنشورة في صحيفة تايم والمعاد نشرها في هذا الكتاب.

کێلگه‌ی ده‌سه‌نی کوردایه‌تی کوردستانه

* جوێننامه‌یه‌کی نوێ ده‌رچوه‌ (بیدی نه‌توه‌یی و ناتنه‌وه‌یی) نوسه‌ره‌گه‌ی: حه‌سین محهمه‌د عه‌زیزه‌، له‌ چاپخانه‌ی نه‌زم له‌ سلێمانی ٢٠٠٢ چاپکراوه‌.

- چیه‌ تیاپه‌؟

* هه‌ترشو و توله‌نج و جوێنو له‌ به‌ستنه‌و تاوانبارکردنی زۆری بۆ تۆ تیاپه‌.

- بۆچی؟

* چوونکه‌ له‌ ژماره‌ ١٨ سالی ٢٠٠١ی گه‌زافای ئاینده‌ دا، ره‌خنه‌ت له‌ وتاریکی نه‌ و گرتوه‌ که‌ له‌ ژماره‌ ١٥ ی ٢٠٠٠ی هه‌مان گه‌زافدا بلامکراوه‌وه‌. وتاره‌که‌ی نه‌ و به‌ناوی (مه‌حووی له‌ نیوان خواره‌وستی و کوردایه‌تیدا) و نه‌وه‌ی تۆ به‌ناوی (ره‌خنه‌ و لیکۆلینه‌وه‌ - مه‌حووی له‌ بیدی نه‌توه‌ییانه‌وه‌) بوو، نه‌هه‌ڵێ: نه‌ و (ژیڤه‌ی، له‌ سه‌رده‌می بوژاندنه‌وه‌ی بوژنه‌وه‌ی کوردایه‌تی سالاڤی په‌نجاو شه‌سته‌کاندا، به‌تیشکی گه‌ڕی بلیسه‌ی روناکی هه‌ژناره‌ جووله‌ نه‌توه‌ییانه‌کانی، رۆی په‌ له‌ تارێکو نووته‌کی شه‌وه‌زنه‌کی کوردایه‌تی، بۆ لاولی نه‌توه‌که‌ی رۆشن ده‌کرده‌وه‌، نه‌ و (ژیڤه‌ی به‌بیری ویدی به‌پیت و پیتۆلانه‌ی هه‌ژناره‌کانی نیو دیوانی (کوردایه‌تی)، کێلگه‌ی خاکی په‌ له‌ ده‌رکودانی کوردستانه‌که‌ی بۆ خاوینده‌ کردینه‌وه‌، نه‌ و (ژیڤه‌ی به‌ستنه‌بستی نیشتمانی هه‌زاران سالا‌ی داگیرکراوی به‌ دیوهرنج نه‌نراوی، له‌ سوهمان و داگیرکهران بۆ رزگار ده‌کردین، نه‌ و (ژیڤه‌ی تکه‌نی کاره‌بایی چوار دیواری سفیری ده‌ستکردی گه‌رتخانه‌که‌ی کوردی بۆ ده‌قراودان، نه‌ و (ژیڤه‌ی، تۆوی بیری کوردایه‌تی راسته‌قینه‌ی له‌وه‌ی به‌یاری خه‌باتی نه‌توه‌یی و رلمیاری کورددا بۆ ده‌وه‌شاندین، نه‌ و (ژیڤه‌ی که‌ره‌سه‌ی دیدو بۆ چوونه‌کانی سه‌رده‌میکی مێژوویی بێرکرتنه‌وه‌و کارکردنی من بوو!) - لا‌په‌ره‌ (٨)

- چا که‌ی نه‌وه‌ جوێننامه‌یه‌؟

* ته‌ر لاره‌سته‌، دیوایی ورده‌ ورده‌. جوێنه‌کانیش به‌ نه‌ده‌بی ساتیری نه‌توه‌ییانه‌ ئاسا ناو

نه‌با. ١١/ل

- بابازنێن جوێنه‌کانی چیه‌؟

* نه‌مه‌ نمونه‌ی هه‌ندیکێتی له‌ گه‌ل ژماره‌ی لا‌په‌ره‌ی: وه‌ک چۆن گای ئه‌سپانی به‌ په‌نگی سور به‌ له‌سه‌ ده‌بین، وه‌ها به‌که‌چه‌ل به‌که‌ولایه‌وه‌، مامه‌ سه‌عه‌ به‌ ته‌زده‌ی هار، حاجی به‌ به‌غدا‌ی نه‌دیوه‌ تۆپه‌ ده‌بوون، ژیریش به‌ناوی هه‌مه‌ی مه‌لا که‌ریم به‌رچاوی خۆی نه‌بین؟ ٧٠ ته‌م جاره‌ش هه‌ره‌ب و ته‌نی: هه‌لیمه‌ی کوردیی بۆ سه‌ر خوه‌وه‌ که‌نه‌که‌ی خۆی گه‌راوه‌ته‌وه‌ ٧٥ وه‌ک ناوی نه‌راوه‌ ده‌نگی نه‌راوه‌ له‌ نه‌تو جه‌ماوه‌ری شاره‌که‌دا، به‌ به‌عیش ناو ده‌بێ ٨٠ ژیرو ئاگرین سه‌رو قه‌نگی په‌کتری بوون ١٠٥ نه‌که‌ هه‌ر هه‌چی بۆ کورد نه‌کرتوه‌، بگه‌ر هه‌ندێ جاریش زیانی پێگه‌یانوه‌وه‌ ١٠٨ هه‌موو شتیکی دیکه‌ی خراپ، له‌ پیاوێکی یاساناس و پارێزه‌ری وه‌ک ژیر چاره‌په‌ ده‌که‌م ١١٠ ترسه‌نۆک ١١٢ ته‌م قه‌سانه‌ی له‌ ورگی خۆیه‌وه‌ ده‌ره‌یناوه‌، هه‌شری سه‌گ به‌ په‌کدی ده‌که‌ن، ١٢٢ هه‌چ ته‌مه‌لمیکی سه‌رکوردایه‌تی کاژیک باوه‌ری به‌تایین و خوا نه‌بووه‌ ١٤٦ هه‌له‌پرست ٢١٦ په‌کێ گۆی به‌باوه‌رو وێژدان نه‌دا، هه‌له‌به‌ته‌ وه‌ک ژیر له‌ پێناوی

بەرزە وەندىي چە پەلى ئاگەك سىيى خۇيدا، دەست لەنئو دەستى ھەموو كەس و نوژمىنكىش دەنى ٢١٨ ناو و ناويانگى خۇشى بەتە وارى پيس و رەشكرد. وەك مىزى خوشتر و ابووه، ٢١٩ نەبەز ئۆز بەرلشكارى گوتى بەھىچ شىۆە يە باوہەم بەخولو شايىن نىب ٢٢٤ وەك كەرى نئو جۆگە كەي لىھانئووه ٢٩٥ سەركردەكانى كاژىك ترسنۆكتىن كەس ميوون ٢٢١.

نەشلىن ھىوادارم تولىيىتىم، دەمەتە قىيەكى ھىمغانە، ديموكراسىيانە، كوردانە و زانستانەم لەگەل ژوردا كوردىن ١٥.

- بەگشتى، جوين، پيشەى موزىي بىدەسلات و ھىچ لەبارا نەپووه، ھەندى جبار جوين شەنجامى پەروەردەى خراپى مەدالىيە، جارى واش ھەيە جوين كاردانەو ەى دۆپاوى و ژۆرگە وئشە. جارجارەش جوين بۆ وروژلەندى بەرامبەرە، بۆ ئو ەى ئو بەرامبەرەش ناچار بكا دابەزى بۆ ئاستى جوينغروشەگە و ەلامى بدانەو، بوە جوينغروشەكە، ناو و ناويانگى پەيدا بكا! نەدەبى ساتىرىش، جويندان و درۆ ھەلبەستە و تۆمەتى ئاپاست تىيە، لەبەر ئو ە گۆپ وايە ھىچ وەلامىكى نەدەينەو.

* بەلام لەپال جوينەكانىدا، بازى بۆ لايەنى شىش داو ە گەلى راى ھەلە و نا ديموكراسىيانە و ناگوردەنە و نازانستانەى ئاخنيو ە تاو جويننامەكە پو ە بۆ پەردە پۆشكردىن جوين و درۆ تۆمەتەكانى، ئو ەش لەم رەستە پو ەى دەرنەكەرى: (ھەرگىز بۆزى لەرۆژان، بىرم لەو ە نەكردۆتەو، لەگەل ھۆنەرىكى وەك كامىل ژوردا، لەسەر يەكدى بنوسىن، يا راستەر وايە بلىم: رەخنە لەپەكدى بگىرىن و ەلامى يەكدى بدەينەو ٨) ئم قسانەش بەلگەى ئو ەن، ئو بەرۆز سوارى ئو بابەتانەى ئو بو ە بۆ ئو پەردە پۆش كوردە و بۆ تۆلەى ئو رەخنە پەى تۆ لەوت گرتو ە، ئو ئەگەر بابەتيا ە و زانستانە بولى ە تۆلەسىن نەبوايە، ئىبو زووتر لەو دەرگايانەى بدايە، بەتايەتى مۆزوى ەندىك لەو بابەتانە، ئەگەر پتو ە بۆ پيش نىزىكى چل سال، ئەى بۆچى بەدرىزايى ئو ماو ە پە بىدەنگ بوو، ئىنجا تىكرا پىدى جوين و بابەتەكانى، كەس و لايەنى كەش ئەگرتەو، لەبەر ئو ە ناكى و ەلام نەدەينەو، و ەلامەكانىش، ئو ەى پئويستە، ھەريەك و بۆ جىگەى خۆى.

* ھەر دواى ئو ەش ئەلن: نە كامىلە و نە ژورىشە ١٠.

- ديارە رەخنەكەم ئازاريدلو !!

* بەشىكى نوسىنەكەى تەرخان كرپو ە بۆ رەخنەى زمانەوانى لەتۆ - ٤٤ تا ٦٨، كەچى نوسىنەكەى خۆى پەرە ھەلە.

- وەكەر؟

* مەگەر خۇشەكە بۆ ھەندىكپان بکەم، وەك نمونە:

راست	ھەلە	ل	سەرئىچ
گەلەكۆمەكتى	گەلەكۆمەكىي	١٦	وەك: چاوشاركتى، ھەمامۆكتى، منمۆكتى.
مەھوى	مەھويى	١٦	بە و جىزە ھەمرو (ى)كى داكشارى بەسو (ى)
مەلەوى	مەلەويى	١٨	نوسىو ە. كە ئو ە دەستگە وازلەپئىراو ە.

فرمان (کاره) فرمان (نمره) فرمانیه و له بووه مه وه هاتوه.	۲۱	فرمانیه وایان	فرمانیه وایان
له گرنه گره هاتوه، وشه گرنه گره گرین به و واتاپه له گوردیدا نیه.	۶۰	گرنیدان	گرنیدان
زمان به ره و گوردیدنه وه شه پوات، نه ک دریژ گوردنه وه، له جینگه به کی تردا، زیاتر له سه ره تم لایه نه ته بوم.	۶۴ ۶۴	تایینه به کی گوردیه تیبیان	تایینه به کی گوردیه تیبیان
واوی کورته، نه ک دریژ، ئیستا هه وایک هیه پس شه وه ی واره دریژده کانیش سه به به ک وار بنوسری.	۸۶	به لگرو	به لگرو
چونکه پینشگری (نه) نه فی سلیفه ته که نه کات، وه ک: نه گور، نه ترس، نه به ز، نه بزووت.	۱۱ ۶	ناشاره ز	ناشاره ز
لامی دووم، شه ده ی نیه وه ک گولله، له به ر ته وه دوو لاسی ناوی.	۱۲ ۷	لوولله ی	لوولله ی
شینیه به که م زیاده یه.	۱۸ ۴	له مه مه مو ژانیشی خوشیدا	له مه مه ژانی خوشیدا

جگه له وانه که چه ندین جاژ له نووسینه که یدا دووباره بوونه ته وه، له لایه په (۱۲) دا نه ئی: (په نیری ره خه که ره خه گرن ناوی رقد کیشا) کورد نه ئی: هه ویرنگی ناو کیش، نه ک په نیر، له جینگه به کی تردا نه ئی: (با به ده واری بیابانی نه کردوه) کورد نه ئی: با به ده واری شه ی ناکا، نه ک ده واری بیابان. له لایه په (۹) شدا نه ئی: (به ناری بیری نه ته وه ییه وه بریاریدلوه کوتالی له که لکه وتووی (دیده نه ته وه یی) به کانی خوی پس فرۆشتووین!) که نه بویه، له پووی زمانه وانیه وه، بیوتایه (دیده نه ته وه ییه کانی خویمان پس بلرۆشت).

له لایه په ۲۰ شدا نه ئی: (کیشی کوردبوون و کوردایه تی، نه نیا به گه زو جاوی زمان ناپیوئی)! راسته (گه ن) نامیرکی پتوانه، به لام (جاو) نامیری پتوان نیه. گه ز (نه پتوئی)، جاو (نه پتوئی)، نه بویه بیوتایه: جاوی کیشی کوردبوون و کوردایه تی، به گه ئی زمان ناپیوئی.

له لایه په ۸ دا نه ئی: (دیکه ئی کاره بایی)، جارئ له پووی زمانه وانیه وه، به تاییه تی به پئی تیگه یشتن و شیلوئی نووسینه کانی خوی، نه بویه بینوسایه (دیکه ئی) وانا (ی ی) ئیزافه ی بخستایه ته سه ر، له پووی و تاییشه وه، دیکه ئی، کاره بایی نابین. چونکه دیکه ئی، رووه که، رووه که نه گه یه نه ر (عازل) وه کاره با ناگوریتته وه. نه بویه بیوتایه (ته لبه ندی کاره بایی).

- له راستېدا، تا ئېستا تېمې نووسه راني كورد له سر رېنوسو رېزمانو خالېه ندييه كي يه كگرتو، پېنگه هاتووېن، بويه نه بېنېن هه ر نووسه رېك به شېولونېك نه نووسېن، جگه له وه، زمانېش وهك هه ر شتېكي تر، هه ميشه له كورپان وگه شه كړندايه و شه كان به ره و كورن كړنه وه نه برېن، شو رادېويه جاران شو ونده ي ده هژلېك شو بو، ئېستا نه ونده ي پاگه ته جگه ريه كه، جارېك ماموستايه كي نه مريكي زماني ئېنگليزي نه وه، وتي "ئېستا هه ندي كس وشه ي (Before) يه (Be) نه نووسن"، له سلتېماني رېزمانه يه ك به ناوې (هاولاڼي) وه درنه چېن، هه موو كس نه زانې وشه كه له (هاو + ولسي) پېنگه اتوه، كارېكي باشيان كړيوه كه يه كېك له (و) كه يان فېداوه.

* ئېن: نووسر (مه بستي تويه) له هه موو نوسينه گانېدا (نويه = نويه) به نيه نوسيوه.

- جارې نه بويه پېتي (ي) ي بختايه ته دواي كه ولنه كه يوه و بېنوسيايه (نويه = نويه) ي به نيه نوسيوه، ئېنجا (نويه، نويه و نيه) وهك يه كه نه خوېنرېنه وه، تېر كه هه موو دنيا به ره و بچو كړنه وه و كورن كړنه وه بېوات بوقچي شېمش كورنه كه يان نه بېن؟

به پېتي نه م بېنمايه، چاك وايه نه م وشانه ي خواره وه، بوق نمونه، كورنكه ينه وه، به م جوره:

راستېر	راستېر
خه رېكېكم، خه رېككه م	خه رېككه م
ده مست تن ودردان	ده مستقوره ردان
ده مست نوېژ	ده مستوېژ، ده زنوېژ
شتې يه ك	شتېك
بچو كړنه وه	بچو كړنه وه

هه ر كاتېكېش كارېكي وشه سازيمان نه بجامدا، ئېلېن: راستې له (راست + تن) وه هاتوه، ده زنوېژ له (ده مست + نوېژ) وه هاتوه و به و جوره.

* له وه نه چېن نه م نووسره كه له ته مېنېكي گوره دا ده سيداوه ته نووسېن، يا وهك خړي ئېلېن: (نه)، چه ندين سالې بو، له زماني كورديي دابراېوم، ته نيا له سره تا ي سالي ۱۹۹۰ وه، ده مستم به نوسېني كورديي كړو ته وه (۱۰) وهك نه وانه بېن كه به گوره يي، فېري پلاو خوارېن نه بېن! يا وايزانېين كه نه و دوكتو رايه ي له (په تاته) دا و رېگرتووه له سؤفېت، له زماني كورېدا و رېگرتېس! نه گه ر و لېنېن، چؤن به زمانېكي بازايي نه نووسېن و ئېلېن: (له وه) ده چېن، وهك چؤن گاي ئېسپاني به رهنكي سور به له سه ده بېن، وهه ايه كه چال به كولا يوه، عامه سهعه به نو زده ي هارو حاجي به به غداي نه ديوه تورپه ده بوون، (ژېر) پېش به ناوي (حه مې مه لا كړېم) به رچاوي خړي نه بېنېن (۷۰). له ۱۹۷۰ دا ئېلېن: حه لېمې ي كوردي، بوق سرخووه كونه كي خړي گپاوه ته وه، مه بستي گپاوه يه بوق سر حه مې مه لا كړېم.

* راستې نه گه ر ده چاوي رېزمانو رېنوسو بگرتې باشتره، به لام وهك ب. هه ندرېن ئېلېن: تا نه م ده م، سه رويوړ، نه ميتوانيوه رېن له باباتي جېباوه پ بگرتې - كامېل ژيو هونراوه ي نه ته وي له هه لويستو ره خنده. ل. ۴.

- نو به و قسانه، گوزاره له ده رومنی خړی نه کا، زږد کس ه ن به و زمانه نه بوین که پښی گوشکراون! له باره ی حه مه ی مه لا کریمیشه وه، با هم نوسره تازه یه بزانی، من و حه مه ی مه لا کریم، نه گره چپی به نووسین ره خنه مان له یه ک گرتوه، به لام له رویه پوویونه ودا، هه میشه رښی به کترمان گرتوه، دوا یه کتر بیننیکمان، له بستیقالی هه زاری موکریانیدا بوو سالی ۲۰۰۲ که موو به به ینماندا نه نه چوو، پیش نه وه، له یادی هه سیب قه ره داغیدا سالی ۲۰۰۱ له وتیل چوارچرای هه ولیر، هر واپوین، له دانیشتننیکشدا، له هولی وتپله که، له به چاری ژماره یه ک کس وتی: (من کاتی خړی که زویر بووم، وام نه زانی ره فلیق چالاک، (کوږدایه تی بزوتنه ومو برولو رژیمه ی نووسیوه.

(به لام کات زانیم چه مال نه به ز نووسیوتی، رام گړې)، هم قسمه یش ولای باوه ښان نه گه یه نن به ناوه پوکی شو نامیلکه یه، نه وه هه لویتستکی به به تیانه یه له کا که حه مه وه و شایانی سوپاسه.

* نه لن تر، دوا یه هره سی شقرشی ۱۱ ی سپتیمبر ۱۹۶۱ سه رچپی ټا هه نگی سه ری سالنت، له پانه ی فرمانبه رانی (سوله یمانی) گرمکرد ۸۰.

- له پوی زمانه وانیه وه، نه بولیه (ی) نيزافه ی بختایه ته سه ر وشه ی (سه رچپی). هم نوسره، له تاسستی پیستی (ی) دا، سه ری لیتنیکچوه، له جینگه یه کدا که پتویسته، ناینووسن، له جینگه یه کیشدا که پتویست نه یه، له جیانی یه ک (ی) سیان دانه نن، ولیداره وه نه و کوږده ی به سه ر هاتوه که وتی: (من له داخی نه لاف و لاسی سه گبابه فیری عه ربه ی نایم، دایه نیم، نه لاین نایوئی، دلینانیم، نه لاین نه یوئی). هه روه ها نه بولیه بینوسیابه (فرمانبه ی) نه ک (فرمانبه ی)، چونکه وشه که له -فرمان) موو هاتوه که به و تاتی (امر) دیت، نه ک (فرمان) که به ولای (عمل) دیت. بویه عه رب بق (موظف)، (ما مو) پیش به کار دینن، ولتا نه مریتکولو.

ښینجا له باره ی سه رچپی وه، نه وه مافی هه موو که سینگ، هه له پېنو سه رچپی بکښن، که سیش دوا یه نسکزی شقرشی نه بلول قوی نه پتولو. وه ک راستیه کیش، من هه رگیز له یانه ی فرمانبه رانی سلیمانی نه هه له پېروم نه سه رچپیم کښاوه. یانه ی فرمانبه رانی سلیمانیش، له دوا ساله کانی هه شتا کاند نه یی، ټا هه نگی سه ری سالی هه ر تیا نه کړوه، په تی ترلش کړته.

* نه لن: هه له به ته، به خوپیش، کاری به پړوه به ری (کوږمانیا کانی زیوتی نه باتی و محه له بات و نه لسه ری که نه لمرافیه و نه لجا ری و هه وادی ښنشان) له سوله یمانی پښ نه سپتردرا بوو ۸۰.

- نو و زانیا ریانه، که من به پړوه به ری شو جینگا نه بووم، نه وه من خوم له ناو هه نیک له به ره مه چاپکړلوه کاندنا نووسیوم، نو به پړوه به رښتیانه ش کس به خیر نه یدابوون به من، من خوشم هه له پم بق نه کړدبوون، به رامبر هیچ سازنیکش نه بوون، هه موو کاتنیکش من خوم له پله و پای و ده ریظی و حیزایه تی به گوره تر زانیه. نو کارنه، به مؤی ثولنا (کلمه) ی خوم وه یه خه یان گرتبووم، من چه ندین جار، له کاتی نه وکارانه ددا، دوا ی خانه نشینیم کړوه بق نه وه ی بچم پاریزه ری بکه م، به لام کاریه ده ستانی سه روی خوم قایل نه نه بوون.

دوسیه ی که سیتی خوم، وینه ی شو دوا یانه ی منی تیابه بق خانه نشینی، ښینجا هم نوسره شتیکی تری نه زانیه، نه ویش نه وه یه، دوا ی هره سی شقرشی نه بلول، زوویه ی شو فرمانبه رانی

له شۆڤشه وه گه پلنه وه پټيان نه وتن (عائدين) گوسارلنه وه بۆ باشووری عێراق. به لام من چوومه وه
 سهركاره كه ی خۆم (به پێوه بهری لقی كۆمپانیای زیوتی نه باتی له سلیمانی) نه زانی بۆ؟! *

به ره له وهی بزانم بۆ، با نه وهش بێلم كه هه ره به دهی نه وه قسانه بیدا، نه له: جگه له وهی، وهك
 ناوی زۆله وه دهنگی نه له وه، له تێو جه ماوه ری شاره كه دا، به (به عسی) پش ناو ده بری ٨٠.

- من نه ناوم زۆله، نه ده نگم نه له وه، نه ستێره ی ناوم هه میشه له ئاسمانی كوردستان وه ده ره وه ی
 كوردستانیشدا نه به ره وه شته وه، سه ره شیم نه وه نه ده به ره كه هه میشه ده نگم دایر كر بووه به پا ده یهك
 كه هه موو كاتێ خواوه نی هه لوێست بووم وهك شێر نه پاندوومه به سه ره، نهك هه ره ته نیا پێنووسێكی
 وهك نه م پێنووسه له رۆژكێ هه تا راپه رین نه وێزله وه له هه نه ده ولایش وشه یهك بۆ كورد بنوسن، به لكو
 نه پاندوومه به سه ره هه موو نه وه ده سلاننه شدا كه فه رمانه وه ی عێراق كوردستانیش بوون. له تێو
 جه ماوه ری شاره كه شدا، نهك هه ره به (به عسی) ناو نه برلوم، به لكو به ده ی به عسو هه موو داگیركه رانی
 كوردستان وه به كه سێكی خاویزو شازاو نه ترسو توندرهوو تێكۆشه رو جه ره به زه ناسرلوم، هاویرانی
 كاژێو پاسۆك، كه نه وان له نزیكه وه شاره زاو هاوخه باتو هاوكاری من بوون، هه ره ها زیندانه كان وه
 خۆپیشاندانه كان وه كچه جه ماوه ریه كان وه لاپه ری رۆژنامه و گۆفاره كان وه هه موو نه وانێ من نه ناسن،
 شایه تی نه م راستیه ی، چه میش بێ چه قه ل نابێ. له ناو نه م شاره ی منیشدا، بوور نیه چه نه چه قه لێك
 یا (هاواژا) كهانی نه وه به خه كانم، وسته ییتیان ده سه چه وه كه ی خۆیان به مندا بسوون، وهك
 نه وانێ له به ره ده رگای نه منكه ی فازیل به پا كدا ده ستیان پانه كرده وه بۆ كرشی نه و كته بانه ی سه دام
 كه وه رپانه كێزا بۆ كوردی یا بۆ روسی، یا هه ندێ له وانێ نه قلیان له چاویان دله، وتیبیان ماده م
 به پێوه به ری نه و كۆمپانیانه بووه، یا ماده م نه ویش له عائدين بووه وه نكو ساروه توه بۆ باشووری
 عێراق، كه واته نه بێ به عسی بووین!

من ده ره به سستی قسه ی زیوی چه قه له كان نیم، به لام بۆ نه وانێ نه قلیان له چاویان دله، جینی
 خۆیه تی لێره دا هه ندێك راستیه یان له و باره یه وه بخره به پیش چاو:

١- له باره ی نه وه زینفانه وه كه نه م نوسه ره، به سه ره سوهرمانه وه، هه میایان بۆ نه كا، من پێشتر
 له ژماره ٢٢ ی رۆژنامه ی رێزدارێ (تایم) ی سلیمانی، له بواری بیره وه ریه كاندا، له وه لامی پرسیارێكی
 رۆژنامه كه دا كه نه له:

(*) نه وه فرمانه به رانه ی ده ی هه ره سی شۆڤش گه پلنه وه، زۆریه یان گوسارلنه وه بۆ خوارووی عێراق،
 چۆن له سلیمانی مایه توه بوویشیه به پێوه به ری نه و كۆمپانیایان؟ وتومه:

(من به ره له وه ی به پیره ندی به شۆڤشه وه بگه م له مانگی ماری ١٩٧٤ دا، خۆم هه ره به پێوه به ری
 كۆمپانیای زیوتی نه باتی بووم له سلیمانی، نه و كاته حاتم عبدالرشید كه زاوی احمد حسن بكر بوو،
 به پێوه به ری گشتیه ی كۆمپانیای زیوتی نه باتی بوو له به غداد، حاتم هاوكاری كۆلێجی حقوكم بوو،
 براده راپه تیشمان خۆشبوو، سا له كانی ١٩٦٢ تا ١٩٦٦ له به غداد، پێكه وه حقو قمان ته و لوكره، هه ره
 نه ویش به به پێوه به ری زیوتی نه باتی له سلیمانی سالی ١٩٧١ داینام، ئیتر سالی ١٩٧٤ كه بریارمدا
 به پیره ندی به شۆڤشی نه یوله وه بگه م، هاتم هه رچی هه ولدی لکی كۆمپانیای زیوت هه بوو فروشتیم،

سەرجه‌ی پاره‌ی گ‌یشته (١٣٠) سه‌و سی هزار دینارێك، شو كاته شو پاره‌یه زۆر بوو، خه‌لكی وا هه‌بوو له‌فرمانبهران، هزار دینار له‌فاسه‌كی دائیره‌كه‌یدا هه‌بوو، نه‌یخسته‌گیرفانی و نه‌وسا نه‌چوو له‌ناو شوێن! به‌لام من شو سه‌و سی هزاره‌م برد بۆ بانق، نه‌وسا حاجی شه‌كره‌م و دلاوه‌ر مه‌جید، نه‌مین سنووقیون. زۆر سه‌ریان له‌وه سوپه‌ا.

ئینجا نامه‌یه‌ك بۆ حاتم نوسی و له‌گ‌ه‌ژ قه‌سیمی پاره‌كه‌دا، به‌پۆسته‌دا تاردم بۆ حاتم. له‌نامه‌كه‌دا نووسیم: (من ئه‌ركی نیشتمانی و نه‌توه‌می پالی پتوه‌نام كه‌ بچه‌ ناو شوێنی میله‌ته‌كه‌مه‌وه، ئه‌ركی نه‌خلاق و براده‌رایه‌تی وای لێكردم كه‌ خیانه‌ت له‌تۆ له‌وه‌زێفه‌كه‌م نه‌كه‌م. بۆیه‌ وا هه‌موو مه‌واده‌كانی شه‌ریكه‌م فزۆشت و پاره‌كه‌م بۆ خسته‌نه‌وه‌)، حاتم نامه‌ی بردبوو بۆ خه‌زۆری (ئهمه‌د حه‌سه‌ن به‌كه‌و پێی وتیو من فرمانبهری و پاكم هه‌یه، ئیتر لای گ‌ه‌ڕانه‌وه‌م، حاتم هاته‌ سلێمانی و سه‌ردانی كردم و وتی تۆ له‌جیگ‌ه‌ی خۆت ئه‌مێننه‌وه‌و نایه‌م نه‌ق‌لت ب‌كه‌ن بۆ جنووب، هه‌رواش بوو). لای شو، من له‌ناو له‌فكانی كۆمپانیاكاندا له‌سلێمانی: وه‌ك تایه‌ی سپێز و لبووم، به‌پۆه‌به‌ری هه‌ر كام له‌و لقانه‌ نه‌په‌ره‌یوانیه‌، منیان بۆ جیگ‌ه‌كه‌ی شو نه‌قل نه‌كرد. شه‌وش به‌هۆی شه‌وه‌و بوو كه‌ من شاره‌زاییه‌کی زۆرم هه‌بوو له‌ئیشوکاری كۆمپانیا، چونكه‌ له‌سالی ١٩٥٨ هه‌ تا سالی ١٩٦٨ له‌به‌غداد خزه‌متی وه‌زێفه‌م له‌م كۆمپانیاكاندا بوو: (شركة المواد البناية، شركة الصناعات العقارية و مصلحة الغياطة). له‌سلێمانیش له‌كارگ‌ه‌ی جگ‌ه‌ره‌ تا سالی ١٩٧١. لای شو وه‌ك وتی، له‌لای زووتی نه‌باتی له‌سلێمانی. جگ‌ه‌ له‌وانه‌، عه‌ره‌یه‌كه‌ی باشم شه‌زانی، حقوقیش بووم، چه‌ندین خولی ئیدلیم له‌به‌غداد بێنێبوو، به‌وه‌زانوه‌، هه‌میشه‌ من منه‌م نه‌كرد به‌سه‌ر كاربه‌ده‌ستانه‌دا كه‌ ئیداره‌ی شو جیگ‌ایانه‌ نه‌كه‌م، زۆریش مه‌به‌ستم بوو خانه‌نشین كۆم بۆ شه‌وه‌ی خه‌ریکی پارێزه‌ری بم، به‌لام شه‌وان رازی نه‌ه‌بوون هه‌تا سالی ١٩٨٢ كه‌ جه‌مالی حاجی شه‌ریف بوو به‌سه‌رۆکی شه‌نوعه‌تی ته‌نغیزی و به‌هۆی شه‌وه‌و كه‌ براده‌ری مندالی و قوتابخانه‌ی سه‌ره‌تایم بوو، زۆرم لێكرد كه‌ رازی بێن بۆ خانه‌نشین كردن. شه‌وه‌ده‌ش په‌له‌م بوو بۆ شو خانه‌نشینی، چاوه‌پوان نه‌كرد كه‌ شه‌ش مانگی تر خزه‌مت بێن، بۆ شه‌وه‌ی (٢٥) ساڵ ته‌واو ب‌كه‌م، به‌لكو به‌هۆی ته‌مه‌نه‌وه‌ كه‌ به‌پێی پێناسه‌ی نفوس په‌نجا ساڵ زیاتر بووم، خۆم خانه‌نشین كرد .

بۆ زانیاریه‌كه‌ی زیاتریش، من هه‌میشه‌ له‌گ‌ه‌ژ شێخ جه‌عه‌فری پارێزگار ناكوک بووم، له‌به‌ر شه‌وه‌ی به‌عسی نه‌بووم، نووسراوی ئه‌یتی لێنووسیم بۆ شه‌وه‌ی له‌مودیری لایه‌م، له‌كاتهدا سه‌یوان جاف شه‌مین عام بوو له‌هه‌ولێر، نووسراوه‌كه‌ی پێشاندام و وتی: نه‌گ‌ه‌رچی من شه‌زان كه‌س له‌مودیره‌كانی لای شو و كۆمپانیاكانه‌ له‌سلێمانی له‌تۆ به‌ئوانانه‌ر نیه‌، به‌لام شه‌گ‌ه‌ر دلاوه‌کی شێخ جه‌عه‌فر جێبه‌جێ نه‌كه‌م، شه‌وا شو تۆ قووشی به‌لایه‌كه‌ی گ‌ه‌وره‌ نه‌كا. وتم به‌كاتبیش رازییم به‌وه‌رجه‌ی لایه‌ی خانه‌نشین كۆم، ئیتر نه‌قلی كردم بۆ دائیره‌ی چاودێری بازرگانی، وه‌ك فرمانبهرێك نه‌ك مودیر، مودیره‌كه‌ی عه‌لی سالح

* من خۆم له‌دایكیوونی ١٩٣٤م، به‌لام له‌سه‌رژمێری ١٩٥٧م، به‌هه‌له‌ به‌ ١٩٦٤م نووسراوم.

بور، که پیشتر لای من فرمانبهریک برو له شیریگی نه فریقی! نه و بور دواي چەند مانگیت خانە نشین بورم پیش نه وە ۲۵ سال خزمەتی وه زلفه ته واکەم.

جگە لەو، خۆ هەر من ئەنیا نه بورم که به پێوه بهری فرمانگهیهک بهم به عیش نهیم، له و کاتانه دا دهیانی تر، به پێوه به ریش بوون به عیش نه بوون، وهک: شینخ جه مالی خه ژینه، عه لیمی نه حمه دی ته های باجی داهات، محمه د سادقی باجی خانویه ره، که مال که ریمی کۆمپانیای ته نمین، که مال به گی به نۆزخانه، عه ببول ره زاتی تاپۆو چه نمین به پێوه بهری قوتابخانه کان و شوێنی تریش.

نۆستاش دواي خستنی رژیمی به عس، خاوهن غایله کان ناشکرا بوون، واتا ره شو سپی، له بولاردا ده رگوت، من له چه ندین بۆنه و نویسنده له دژی نه و خاوهن غایلهکانی به عس دواوم و نووسیومه، به لام هه رگیز ده روون نه و نه نزم نه بووه که سێکی چاک و پاک به تۆمه تێکی و نا په و ناوانبار به کم چجای که سێک که هه مو ژانی بق راژه ی نه ته وه که ی ته رخان کردین نه گه رچی نه و که سه نویمیشم بئ. له راستیشدا تاوانبار کردنیکی له و جۆره بق هه رگه سێک، به بئ به لگه و هه ر به (نه لێن) نه و هه مگه ر هه ر له یه کیکی وهک خاوهنی نه و جوینده نامه به بوه شینه وه، نه و بق به رۆکی خاوهن غایله کان ناگرێت وهک من به رۆکیام گرت؟!

* نه لئ: (ژیرو. ئایا، ته نیا دێوه هۆنلوه یه کیکی بق کوردو شوێشه نوکیکی هۆنیه ته وه؟ مه گه ر ته نیا هه ر له دلی خۆیدا هۆنلوه ی بق کورد گوته ی ۸۰.

- عه رب نه لئ: (نه گه ر شه رمت نه کرد، چیت ویست بیهک) نه ی نه و وهک تق و ت، خۆی له لاپه ره هه شتی گته یه که یدا نه ی نو سیوه: (نه و ژیره ی له سه رده می بو ژنده وه ی بزوتنه وه ی کوردیه تی سالانی په نجاو شه سته کاند، به تیشکی گهی بلێسه ی روناکی هۆنلوه جوانه نه ته وه ییه کانی، رنی پهر له تازی کونوته کی شه وه زهنگی کوردیه تی، بق لاوانی نه ته وه که ی رۆشن ده رده وه.

(نه و ژیره ی، به بیر ی و دی به پیت و پیتۆلانه ی هۆنلوه کانی نۆ دیوانی کوردیه تی کیلگی خاکی پهر له پکودالی کوردستانه که ی بق خاوند ده کردینه وه... هه د؟! دوا ییش دیمه سه ر نه و هه لبه ستانه ی کانی شوێشی نوێ و تومن.

* به لئ، خۆی له راستیدا، نه و یان گرنگه ره که به ر له شوێش، تۆ جه ماوه ری کوردت هاندلوه بۆ شوێش، بق رزگاری و نازادی، بق یه کگرته وه ی پارچه کانی کوردستان، بۆ ده وله تێکی کوردی سه ربه خۆ، ئینجا ئاوا به و زه قیه و به و بویره و له ژێر ده سه لاتی رژیمه داگیر که ره کانی کوردستاندا، نه و هه لبه ستانه ت به ناوی ئاشکرای خۆته وه بلاو کردۆته وه و چاپ کردوه، نه ک هه ر شه وه، به لکو له گه ل نه وانه دا، رێگه ستنی سیاسی شوێشگێژانه شت بق نه ته وه که ت دروست کردوه له گه ل ژماره یه ک له هاویراندا به ناوی (کۆمه له ی نازادی و ژیا نه وه یه کیتی کورد — کارێک) وه به ر له هه لگیرسانی شوێشی نه یلول به نوو سالو چوار مانگو بیستو هه وت رۆژ. واتا ۱۹۵۹/۴/۱۴، که نه ک هه ر رژیمه داگیر که ره کان، به لکو رێخنراوه سیاسیه کانی کوردستان و که سایه تیه کانی سه ر به و رێخنراوه ش (بێجگه له خۆی سه رۆک بازرانی و هه فال ئدریس) دژایه تی کارێکیان نه کرد، کارێکیش په ی تا په ی تا لاوانی گۆشو په روه ده ته کردو ته یخسته ناو شوێشی نه یلول وه، به تابه تی هینی خه بات که

گه ده ترين هينى شويى ئىلول بو، به سركرده كى فەتاح ئاغاو جىگرە كى نورى حەمە علو
 ئۆزى نۆدى پىشمەرگە كانپە، كاژىك بوون، ئەو جگە لەو، وەك ب. ھندرين (لەتيف قەرەداخى)
 ئەلن: (سەرھەلدانى ھۆزلەوى كوردانپەتى ژىر، گواستەنەوى بېروياو پى نەتەواپەتى بوو لەسۆز
 (عائىفە)وہ بۆ تيور (الظفرية) لەدنپاى ھۆزلەوى كوردپەدا .

بەرلمەر بەو قەشەپەشى كە ئەلن: (خۆ ناستوانن بلىن ھۆزلەوى كوندەكان وە لەبجە واپەرىن
 ھۆنپەتە، چونكە، ئەو ھۆزلەوى پەى لە ۱۹۹۱/۲/۱۰ دا نوسپە) كە ئەشە مەبەستى شەو پەن تۆ
 لەپىش راپەرىندا ھەلبەستى نەتەو پىانەت نەنوسپە، ئەو مەن لەجىياتى تۆ، وەلامى نەدەمەو
 ئەلن: بابچىن لاپە پە ۴۲ى رۆژنامەى تايم بھۆيىنەتەو كە لەبارەى ئەو ھەلبەستەو وتوتە:
 (سالى ۱۹۸۸ نواى نىكدانى گوندەكان و ئەنقال، بە ھاويەر حەمە سالج ھۆشمەندا ئەو ھەلبەستەم بۆ
 ئارن و ئاتا بۆ سەرگەردانپەتى پاسۆك لەشاخ).

- راستىپەكەى ئەو ھەلبەستە، نەو بەشە، بەشى يەكەمیان كاتى نىكدانى گوندەكان، پىش
 راپەرىن، وتومە بەشەكەى تری نواى راپەرىن، بەشى يەكەم:

ئەو گوندانە مەپوخىنن

ئەو گوندانە مەسووتىنن

بەپىن وە، لەدووكەلى ئەو گوندانە زىرە مەكەن

لەبەربورە، تۆپى دەستى نامەردانە ئاگر مەدەن

ئەگەر سزای ئەو گوندانە سوتاندنە، چونكە گوندى جۆرە خەلكىكى نەبەردن

كۆمە كۆمەى ئەو گوندانە وان لەچیا، ئەلین ئیوہ ئەگەر ئازان، ئەگەر مەردن

وەرن ئیمە چەنگاوەرىن، نروسكەرى ئەو گوندانەپن، وەرن وەرن

ئیمەین گيان و چاوە دەستى ئەو گوندانە، يەخەى ئیمەى لەسەر بگرن

* ب. ھەندرين: لىكۆلپنەو، كامىل ژىرو ھۆزلەوى نەتەو پى لەھەلوپستو رەخنەدا. چاپخانەى
 ئۆفستى ميانو - بغداد - ۱۹۸۰ ز.

* حەمە سالج ھۆشمەند، ئەوسا پەيامنەرى پاسۆك بو، لەنيزان سلىمانى و بارەگای پاسۆكدا
 ئەھاتو ئەچو، ئىستا يارەدەرى پزىشكەپە لەخەستەخانەى كۆمارى لەسلىمانى، لەشەقامى گۆرانپش
 فرۆشپارى شتومەكى پزىشكەپە، شاپانى وتنە ھەر ئەم ھاويەر ھۆشمەندە، كىتەپكەى ھاويەر ب.
 ھەندرين (لەتيف قەرەداخى) بەناونىشانى: (كامىل ژىرو ھۆزلەوى نەتەو پى لەھەلوپستو رەخنەدا)ى
 بەخەتە خۆشەكەى نوسپەو ھەر بەو دەسختە سالى ۱۹۸۵ ئۆفست كروا ئۆزىشى نەبەرد،
 فرۆشتنى كىتەپكە لەلایەن مەريپەو، قەدەغە كرا. ئامادەكردن و چاپكردن و بلاقردنەو ئەو كىتەپ،
 لەو سالىدا، كە ھەمووى بەسەرپەرفشتى مەن بوو، كارىكى نەتەو پىانەى ئەوتەر بوو، لەو رۆژگارەدا،
 لەھەموو كەس نەتەو شاپەو، ئۆزى وەك پالەوانەكەى نواى راپەرىن، لەھەندەرانپش نىانەو وێرا
 كىتەپكى و بھۆيىنەو، نەك ئامادەيكەن!

وهن له مەیدانی جەنگدا دەرئەگەوئ: کئ سولرەپە، کئ پیادەپە
 کئ لەسەر مافی نەتەوێ، لەگەڵ ئێوێ ترسنۆکا، یەك بەدەپە
 ئەگەر كێشە ئاپەرە واتان، دەستەو یەخە، لەمەیدان و كۆپێ جەنگدا
 لەگەڵ ئو خاوەن گوندانە یا لەتاوان دەسپەلگرتن ئەنجام نەدەن
 ئوا لەجێ ئو گوندانە، ئو مەردانە، كە دەستكێكان پیادا هیتان
 لەكەللە سەری پەریوتان، گوندی جوان و زلواوەتین دروست ئەكەن.
 پیشینیەپە کانی ئو هەلەبەستەش هاتنەدی، ئو وەبۆو لەرپەپیندا، كەللە سەریان پەپەو
 گوندە کانی ئو تازە کرانەو. بۆیە دواي راپەپین، بەشەكە ی تریم ئەواوکرە.

ئێستا جێگە خۆیەتی بېرسین: ئاخۆ خاوەنی ئو جوینننامەپە لەهەندە رانیشت، سالی ۱۹۸۸ ئو
 سالی كە من ئو هەلبەستەم تیا وتوو و تیا بلاوكردۆتەو، ئو ئو یۆرا ئو بەشی یەكەمی هەلبەستە
 بخاتە گیرفانیشتی، ئەك شتیکی وابوو سئ؟! ئینجا خۆ من وەنەبێ پیش راپەپین هەر تەنیا ئو
 هەلبەستەم وتین.

* من لەو باوەرە دام، ئو هەلبەستانەتی تەرت كە لەئێوان سالی ۱۹۸۲-۱۹۹۰ دا وتوتن و بەناوی
 ئاشكراي خۆتەو بلاوشت كردوونەتەو، لەو بەشی یەكەمی هەلبەستی (گوندەكان و راپەپین و
 هەلبەجە) كە مەتر نین، ئەوانەتی لەژمارە ۲۴ ی رۆژی ۲۴/۱۲/۲۰۰۲ ی رۆژنامەتی ئایمدا لە هیما ت بۆ
 كوردوون.

* جگە لەو هەلبەستانە، نوسینە کانیشت لەبۆلی نەتەوایەتی بەگشتی و کوردایەتی بەتایبەتی،
 هەمان گرنگیان هەبۆو بەلگەتی ئەوەن ئێو هەمیشە رۆلەتی دلسۆزو جەولمیزی نەتەوێ كوردو و
 هەمیشە لەسەنگەری خەباتی کوردایەتیدا بۆن، نمونەپەکی ئو نووسینانەش، وشارە شاکارەكەت
 (مەحوی هەستیاریکی نەتەویمی بوو) ئو ناو پەپاری (لەبارەتی مەحوی لوتكەو) بە كە سالی ۱۹۸۶
 لە چاپخانەتی سومەر لە بەغداد چاپکراو.

ئینجا وەك هەستیاری ئەل:

بازلێ دەهره، قییمەتی ئەشیا بەجێگە

میشنی گەپە رووی نیگاری، بەخاڵ ئەچن

ئو وتارو هەلبەستانەتی تۆ، می سالانێكە كە رۆژیمی فاشستێ بەغداد، دێندانەترین هێرشی ئەبرد
 بۆ سەر نەتەوێ كوردو بۆ سەر رۆشنپیرانی كوردو ئێكێ! جەماوەری كوردستان، لە رۆژگاریكی ئاوادا،
 نووسین و هەلبەستی لەو جۆرانە لە دەست هەموو كەس نایەت، بەتایبەتی لە ژێر ئاگرپارانی ئاو
 كوردستاندا، ئاخۆ ئەم نووسەرە تازە كوردەپەتی دواي راپەپین، لە ئو و پەپای شەقام تەختیشدا، لەو
 رۆژانی ئاگرپارانەتی كوردستاندا، نووزەپەکی لێو هاتوو بۆ كورد؟! بۆ؟! خۆ منداڵ نەبوو! !

- كەواتە جێی خۆیەتی ئێستا من پرسسپارە کانی لاپە پە ۸۰ ی ئاو جوینننامە زەردەكەتی (دیدي)
 نەتەویمی و دیدي نەتەویمی) ئاراستەتی خۆی یكە مەو و بلیم: ئەئێ كاكە تۆ ئو زمانە درێژەتی دواي
 راپەپینت، بۆچی تاكە یەك جاریش بۆ كوردو کوردایەتی نەخستە كارو لەو هەموو سالانەتی كوردستان

تیا بئەستىبۇ، كورد بە خراپترىن شىۋە ئىچەۋسىنراپەۋ، ئىو ھەموو كىمىيا بارانەى ناۋچەكانى ھەلەبجە قەرەداغۋ بادىنانى تيا ئىكرا، ئىو ئىنزالانى روويادا، ئىو ھەموو كۆپە كوردەى بەدەستى داگىرگەرگە لەزىندانە تارىكەكانى دەۋلەتى عىزاقدا لەسىدارە ئىرا، ئىو ھەموو پىشەمرگە تازايانەى كوردستان لەسەنگرى كوردلەيتىدە بەگولەى موژمىن ئىپتىكران! ئاخۇ لەۋ سالاندا، ئىو لەكام دىسكىزى مۇسكوز ستۆكھولمدا سەرچۆپىيى دانس ھەلپەككىت كىشاشى!؟ خۇ ئاشتوانى ئىو چەند رۆژەى دواى نىسكىزى شۆرشى ئىلول، چوۋىتە پال پاسۇك لەشاخ (بەقسەى خۇت!) بگەى بەمال بەسەرمانەۋ، چونكە ئۆ تاسەر نە لەگەل پاسۇك مايتەۋە نە لەشاخەكانى كوردستان ئارامت گىرت بۇ خەبائىكى چەكدارانە. لەشارەكانى كوردستانىشدا، ۋەك ئىمە، نەمايتەۋە بۇ خەبائى ئۆتۈرەمىنى دىئى ئىو رۆژمە. زۆرگەس ۋەك ئۆ، شاخەكانى كوردستانىيان كورد بەپەيۋە بۇ ھەلەتن لەكوردستانۋ بۇ خۇگەيانەنە سەرچۆپىيىكشاش لەدىسكۆكانى ئىو روۋايى نەرونياندا! دىسان ئاشتوانى بلىيت لەپىناۋى رازەى نەۋەكەتدا، بۇ تەۋاكىردىنى خويئەندىن چوۋىتە بۇ يەككىتى سۆفلىت، چونكە دواى ئوكتۇراكت لەۋى، لەجىيانى ئىوۋى روۋىكەتەۋە كوردستان (شاخەكانى يا شارەكانى) ھەۋلەت گواستەۋە بۇ ۋەلەتى سويد! ئىنجا ئىۋا ئىمۆ چۆلارە سالىك بەسەر راپەپىندا ئىتەپەپى، كەچى ھىششا راتى ھاننەۋە بۇ كوردستان ناكەيت، لەكانىكدا كە زانكۆكانى كوردستان، پىئوبىستىيەكى زۆريان بەئىۋە مانان ھەپە، بەتايىبەتى پىئوبىستىيەكى زۆر بەخاۋەن بېۋانامەيەكى ئوكتۇرا لە (پەتاتە)دا، ئىتر ئۆ چ قارەمانىتەيەك بەئىمە ئىفرۇشەت لەكوردستانى سويدەۋە!؟

* ئىلەن: (ئەندلمانى سەرگىردلەيتى ئىۋكانەى پاسۇك، سالى ۱۹۷۹ وىستىيان بىكۆن: بەلام چانست ھەبۇ، لەشار نەبۇۋى، ھەروەھا ئىلەن: ھەرچەندە ئىۋكانە نىناسىۋىت، بەلام ھەزى نەدەكرد، نەۋەۋىيەكانى كورد دەستىيان بەخويىنى يەككى سۈۋرىن. لەبەر ئىۋە ئاگادارى عەبدولا ئاگرىنى كرىۋە، ئاگات لەخۇت بى ۰۰۸۲.

— ھەۋىرى ئىم قسەپە چەند جامىك ئاۋ ئىككىش:

۱- سالى ۱۹۷۹ لەشارىۋومو بەبىست لىئى دۈۋرەكەۋتومەتەۋ، ھەمىشە بەكراسىلەر پانتۆلىك، يا ئىۋىپەى چاكەنىكەۋە ئىگەرام، نەچەكدارىۋوم، نەچەكدار ئىپپاراستم، چونكە نەئىگىزۆم دىۋابو، نەنام دىۋابو، ئىستاش نە بەكسۈەرم، نەشارەدەرم!

۲- ئاگرىن لەۋ بارەيەۋە ھىچى پىئەۋئوم، دۈۋرىش نەبۇلىمەۋە، مەۋ ھابىر شاگرىن ھابىر مۇدە تاپەر، لەۋا شارى سىلەمىندا، ھەمىشە ھابىر ھاۋكارى يەككى بۈۋىن تا راپەپىن، دواى راپەپىن، مەكتەبى سىياسى پاسۇكمان ئاشكرا كورد كە پىكەئىۋو لەمولازم كەرىم مولازم شۋان ئىمە، ئىو سىپانە.

* بېۋەدە، يا مەۋلىۋى بىكەم:

۳- چۆن ئىلەن ئىۋكانە نىناسىۋىت!؟ ئىۋ خۇ لەلاپە ھەشنى پەراۋەكەيدا ئالەن: (ئىۋ ئىرەى كەرسەى دىدو بۇچۈۋەكانى سەردەمىكى مېئۇۋى بىرگەندەۋە كارگىردى مەۋ) بۈۋ!؟

٤- ئەو كە ئىلى: (خەزم نەدە كەرد نەتە وەبەبە كەنى كورد، دەستیان بە خوینی بەكەى سوورین) ئایا ئەمە دانیپانان نیه، لەلای ئەو وە، كە تۆ نەتە وەبەبە كەنى كورد بووی؟ ئایا ئەم قەسەبەى ھەموو ئەو بوختان و تۆمە تانەى نەو قەسە كەنى پێشوو پووجەل ناكاتە وە بەرەبەر بەتۆ، ئایا ئەكەرى (بەعسبەك!) بە نەتە وەبەبە كەنى كورد ناویرى؟!؟

٥- مەن لەو باوەردا نەم ئەو سەر كەردایەتییە، بیری لەشتىكى واكەربەتتە وە، بەلگە ئەو وەى مەن بێستۆمە، سەر كەردایەتییە پاسۆك زوو لەو گەشت و لەریزە كەنى خۆى دەورەى خستە و.

- سەر كەردایەتییە پاسۆك لە دەورەبەرى ئەو سەلەدا، دووجار نامەى بۆ مەن نووسى، بۆ ئەو وە ھەر وەزىان لەگەڵدا بەگ، ھەردوو نامەكە، مەلا شوان بۆى ھێنام، مەنیش ھەر وەزىبەكەم كەرد، ئىتر مەلا شوان بەردەوام سەرى ئەدام و چاپەمەنیبە كەنى ئەوانى بۆ ئەھێنام و مەنیش نووسى و ھەلبەستەم بۆ ئەنەن. ئەوانەى ئىستەا لەبەرم: ھەلبەستى (گوندەكان) م بە ھاویر ھەمە سەلج ھۆشمەندا بۆ ناردن، ئەوانیش كەتبى (الأسس - للدكتور عصمت سيف الدولة) یان بە ھاویر فریادی ژنەرامدا بۆ ناردەم كە بزىان وەرگێرمە سەر زمانى كوردی، مەنیش نوای وەرگێرێ، ھەر بەودا بۆم ناردنە وە، سالى ١٩٨٠ تا ١٩٨٢ بەرێوەبەرى لقی كۆمپانیای مەودى ئىنشائى بووم لەسەلمانی، یوسف لەچ، پاسەوان بوو لامان، زوو زوو داواى مۆلەت (اجازە) ی ئەكرد، ئەمزانى كارى تەتەرى بۆ پاسۆك ئەكات. رۆژێك پێم وت: ئەزانم تۆ ئەچیت بۆ سەر كەردایەتییە پاسۆك! یوسف زۆر ترسا! وەم مەترسە مەنیش ھەوم. ئىتر كە لەبەك ئاشكرا بووین، ئەویش ھەموو جارێ نووسراوە كەنى ئەوانى بۆ ئەھێنام و راسپاردە كەنى مەنى ئەگەیاندا، لەناو شاریش، وەك پێشتر وەم، لەگەڵ ھاویر ئەندازار مژدە تاپەر كە لێپرسراوى پاسۆك بوو لەسەلمانی و ھاویر ئاگرین: بەكترمان ئەبینى و ھاوکارى یەكبووین، ھاویر مژدە، پێشتر كاژىك بوو. سەلە ١٩٧٤ بۆ ١٩٧٥ لەگەڵ فەتاح ئاغای ئامر ھەزى خەبات چەند جار سەردانى مالى ئێمە و ھامۆستا ھەردى (كە لەبەك خانوودا بووین لەنەغەدە) ئەكرد وەك پابەندیبەك بە كاژىكە وە، نوای راپەرین، لەسەلمانی ھەموو یەكمان گرتە وە. نوای رەوەكەش سەر كەردایەتییە پاسۆكمان گواستە وە بۆ بیاڕە، دواى بۆ قەلاچوان، كە ئیدارەى ھۆكۆمەتیش لە كوردستان كەشایە وە، گەراپنە وە سەلمانی.

* ئەلى نوای ھەرەسى ١٩٧٥، بەھاندانى نوو كوردی پەریدەى ئەوروپا، وىستووتانە بەناوى كاژىكە وە، گفتوگۆ لەگەڵ بەعس بێكەن لەسەر مافە رەواكەنى گەلى باشوورى كوردستان. تا چەند ھاویرێكى بێكە بەھۆشیان ھێناونەتە وە دەستیان پێ لەو كارە ھەلگرتوون ٨١ و ٨٢.

- راستیپەكەى ئەو بێزۆكەك بوو، ئەك ئێمە وىستبێتەمان گفتوگۆ لەگەڵ بەعس بێكەن ئە لەسەر مافى كوردو ئە لەسەر ھېچ شتێك.

ئەو كاتە، ئەندامانى سەر كەردایەتییە كاژىك، ئەنیا مەزو ھاویر فایەق عارف لەسەلمانی مابووین. ئێمە ئاكامان لە ھېچ شتێكى لەو جۆرە نەبوو، بێزۆكەكەشمان زۆر بەلا وە سەیر بوو، لەگەڵ ئەو ھەشدا، ژمارەبەك لە كەلادیرە پێشكە و تەووە كەنى كاژىكمان كۆكردە وە بێزۆكەكەى ئەو نوو برادەرەمان پێ راگەیاندا. ئەندامەدا ھەر ھەموومان ئەو بێزۆكە بەمان رەتكردە وە ئەوانیش گەراپنە وە بۆ ئەوروپا، جا

نوه چیه؟! نوه بیرۆکه‌ی نوو که سبور که ره تکرابه، نوه بۆ یه‌خه‌ی نوه حیزبانه ناگرێ که له‌گه‌ڵ به‌عس، دئی شۆرشێ کرد، چوونه یه‌ک سه‌نگه‌ره‌وه؟!

* نه‌لێ ژێرو ه‌اوبیره‌کانی، که‌ی له‌کوێ نووسویه‌، بۆکی سوسیاڵیستی مارکسیانه له‌جیهاندا هه‌ره‌سدیتی؟! ٨٢. ئه‌م پێشبینیه‌ی له‌کوێ کردوه، تۆ بۆ یه‌ خه‌ی دبین ٨٢.

— من خه‌وم دیوه؟ یا نه‌و له‌خه‌ی غه‌قه‌ندا نووستوه؟! با سه‌ بیرۆکی وتاره‌که‌ی من (مه‌حوی هه‌ستیارکی نه‌تویه‌ی بوه) بکات له‌په‌راوی (له‌باره‌ی مه‌حوی لوتکه‌وه) که سالی ١٩٨٥ نووسیبووم و له‌له‌په‌ر ١٣٦ دا بلاقراوه‌ته‌وه که وتوویم: (ده‌برینی زانستانه، چ به‌وه‌ی به‌فرشته پال پێبه‌وه، یا چ به‌وه‌ی به‌فرشته پال سوشیاڵیستی، له‌رۆژنێکدا باویرو که زانست پێشنه‌که‌وتبوو، به‌لام شه‌مۆ، دوا‌ی نه‌وه‌ی زانست پێشکه‌وت و بیرۆزه‌ی واهانه‌ ئاراهه‌ که سه‌لماندی: ماده‌ ناگۆت نه‌و له‌ناو ناخی ماده‌دا پێچه‌وانه‌یه‌تی و درایه‌تی و ناگۆکی نه‌وه‌ی دوا‌ی شه‌وه‌ی به‌خسته‌ کار (التطبیق) ده‌رکه‌وت که سوشیاڵیستی مادی سوشیاڵیستیکی زانستانه نه‌وه‌ی نه‌جام وه‌ک پێشبینی و بیرۆزه‌که‌یان ده‌رنه‌چێ و له‌هه‌ر ولاتیکی سوشیاڵیستی مادیانه، نه‌جام جوێکی جیاوازه‌ له‌وانی ترو پاشه‌کشه‌وه‌که‌ پلوه‌ش، رۆژ له‌دوا‌ی رۆژ زیاتر نه‌بین).

نایا نه‌و قسانه نه‌وه ناگه‌یه‌ن که نه‌و سوسیاڵیستییه هه‌ره‌س دینی؟ خه‌تای من چیه نه‌وه هه‌شتا پێویستی بوه هه‌بێ هه‌موو شتیکی بۆ حونه‌ بکێ؟! به‌لێ هه‌ر دیارده‌یه‌ک له‌م گه‌ردونه‌دا نه‌گه‌ر بنچینه‌یه‌کی زانستی نه‌بێ، نه‌جامه‌که‌ی هه‌ره‌س نه‌بێ. ئه‌مه راستیه‌یه‌کی به‌لگه‌نه‌ویسته، بۆکی سوسیاڵیستیش له‌جیهاندا، چونکه له‌سه‌ر نه‌و سوسیاڵیستییه نازانستیانه‌یه دروستکراو، نه‌وا دیاربوو نه‌میش هه‌ر هه‌رسی شه‌هینا، چونکه نه‌وه‌ی له‌سه‌ر بۆش دروست بکێ، شه‌ویش هه‌ر بۆشه. نه‌و پاشه‌کشه‌وه‌که‌ پانه‌وه‌ی رۆژ له‌دوا‌ی رۆژه له‌سویالیستی مادیانه‌یه، نه‌وه به‌لگه‌ی ئێمه‌ بوو بۆ هه‌ره‌سی نه‌و سوسیاڵیستی مادیانه‌و مارکسیانه‌یه بۆ هه‌ره‌سی بۆکه‌که‌شی. سه‌لماندنێ نازانستی نه‌و سوسیاڵیستییه‌ش، هاوکێشه‌یه‌کی نه‌وه‌نده گران نه‌بوو، نه‌جامی بیرۆزه‌ی نه‌و سوسیاڵیستییه مارکسیانه‌یه، دوا‌ی فزیکه‌ی هه‌فتا ساڵ خسته‌کار، چه‌ند جار ده‌رکه‌وت که له‌هه‌موو کات و هه‌موو جێگه‌یه‌ک، ته‌یه‌کسان بوو، نه‌ سه‌رکه‌وتوو و نه‌و بیرۆزی زانستیانه، ئه‌بێ نه‌جامه‌که‌ی نه‌گۆڕین، که گۆڕا، نه‌وه زانستیانه نه‌یه، که سه‌رکه‌وتوو و نه‌بوو، ئه‌بێ (بیرۆزه‌که) چاره‌سه‌ر که‌یت، نه‌ک (نه‌جامه‌کاتی)، که بیرۆزه‌که‌شت ده‌سکاری کرد، نه‌وه واتا بیرۆزه‌یه‌کی تازه‌ت هه‌تایه ئاراهه‌ی پێشوو ته‌ما.

* نه‌لێ: (نه‌گه‌ر نه‌و سوسیاڵیستییه کۆمۆنیسته‌کان، زانستانه نه‌بووین، نه‌دی سوسیاڵیستی زانستانه کامه‌یه؟ ٨٢.

— نه‌لێم تا ئێستا هیچ سوسیاڵیستییه‌کی زانستانه نه‌هاتۆته ئاراهه له‌جیهاندا، یه‌ سوسیاڵیستییه‌که‌ی کارێکیشه‌وه، من زوو له‌و سوسیاڵیستییه‌ش که‌وته گومان و وتوویم: ئێمه‌ی نه‌وه‌ی شه‌مۆ، بۆمان نه‌یه له‌ئێستاهه سیستمیکی شابوری به‌سه‌ پێنێن به‌سه‌ر نه‌وه‌کانی دوا‌رۆژماندا که بێگومان له‌ئێمه‌ پێشکه‌وتووتر نه‌بین، به‌پێی بیرۆزی گۆپان (تطویر). نه‌وه‌ی نوێ، با خۆیان رۆژی شابوری بۆ خۆیان

دلتین. بۇ ئەمەلش (قەسكە ھى پېش زياتر لە ۳۰ سالە) ھەرمانە ولایتى كوردستان، بەدەست كورد خۇيەو نىە تا سىستىمى ئابورەك بۇ خۇي ديارى بكا. لە جىھانىشدا، ئەو بەچارى خۇمان ئەمانىنى ئەگر گەنمە بىردى رىقۇئاۋى پېشە سازو ئابورى ئازاد نە بولايە بەكۆتى سۆفۈتى كشتوكالو سوشىال بەھىلاك ئەچور! مەن ھەمىشە سەرنجى ئەو م ئەدا كۆتكارىك ئەگر بە پارچە كارىكات، يا كارىك بۇ خۇي پكات، بە ھەرمىكى زياترى ئەين وەك ئەو ەي بەكۆتەكى ديارىكلو كار پكات. كەواتە ئابورى ئازاد، لەو سوشىالستىيانە بە باشقرە. بەلام بۇ ئەو ەي مۇقى ھەزلىر بېدەسلەتو بېدەره تانىش، كەمتىن رادەي ژيانى دلىن بىن، جۆرىك لەدلو زامنىكىنى كۆمەلایەتى پېئوستە.

مەن پېشقرىش لە سەرگرداپەتى پاسۇكدا، لەو جۆرە قسانەم بۇ كورد، قەسكەكەن بەھەند وە رگرتو ولزىان لە بېرۆكەي سوشىالستى ھىناو لەكۆنگرەكەي قەلاچقوالاندا سالى ۱۹۹۲، درىژەي ناۋى پاسۇكەيان لە (پارتى سوشىالستى كورد) ەو، كۆپى بۇ (پارتى سەرىە خۇي دىموكراتى كورد).

مەن بەھەلبەستىش ئەو م پېشانەلو كە لەئاستى نەتەو ەي كوردا، جىاوازيەك نىە لەئىوان (دارو پەردو)دا كە مەبەستە ھەردو زەھىزەكەي نىابوۋە، ھەروەما بەبەرەي چەپم وتوۋە، پېرەو كەتان پېرەوئىكى زانستى نىە، چونكە سەرەتاكەي لەگەل ئەنجامەكەيدا جىاوازيە، كە زانستىش نەبىن، ديارە ھەرس ئەھىتى، ئەو ەلبەستەشم سالى ۱۹۷۶ وتوۋە. ئەمە بەشىكە لەو ەلبەستە:

ئەي خەلكى خوا مۇقەكان: لەلاتان

ئاشكرە (دەستى درىژى تاوان!!)

دەرىبىتىن دەفتەرى رەشكرلو

بەو وشانەي گوايە ھى ئىو ەي پىاۋە!

كوا ماڧى مۇقى چەرخى ئەستىزە؟

كوا چارەنوسى ئەو خەلكەي لەژىرە؟

خۇشەويستەكەم، ئەو شاگولە شەنگە

ئاۋەتتەنەي لەلای ئىو ەي بۇ نەنگە؟!

چونكە بەئاۋەتتەنەي ئىو ەي دلى

دەلە خوربىن ئەپەنجى: جنۆكە و خىئو؟!

ئەي ئافەرىن پىشت و پەئەي لاۋزان!

بۇ قەسەي روۋى بېكرەلر كە ئازان!!

نەخىز ئىو ەي دىو ەي خىئوئىكن تەوا

گورگە بۇرەن بەپىشتى مەي داپۇشرو!

مى رەجال خەپو ئايم بەئىو

رېرە وئىكتان ھەي ئىو ەي دىو

* بېوانە: ژىر - ەلەبەستەكانى ژىر - دەزگای چاپەمەنى رىژ لەسويد ل ۹۱ و ۹۲.

له لای من دارین یا په رسو، په کسانه
 د قستیایه تی له لای نیوه ش، سامانه
 پڼه وی نیوه خه په کی سوله
 به پڼه یی ناگرو ناسن وه ستاوه
 ناوی نه نین زانستی زانسته کان
 خه په کښکی ناوی زلو دنی ویران!
 زانستی چی؟! نامبرنکی ناسازه
 سهره تای له گل نه جامدا جیاولزه!

* نه لئ: زړه یی زوری (کارښکنا مه) زاده یی پیری نه د امانی ده سته یی دامه زړه سر (مه به سنی
 ده سته یی دامه زړه یی کارښک) نه بوه، چونکه، به شکی زوری، له سه رچاوه میژووی و نویسه کانی
 نویسه نه وه بیه کانی عه ربو خورثاولوه وه رگیرلون ۸۲.

- باجې کتبیته کی دوکتور جه مال نه به ز بخوښته وه (پیری نه ته وه یی کوردی، نه پیری قومیه تی
 زړه لاتی و نه پیری ناسیونالیزمی رقرثاولیه). هر چه نده لهو باوه په دام که خوښد بیتیبه وه. چونکه
 نو کتبیته وتاریکی سمیناری بو له رقری ۱۸/۸/۱۹۸۴ دا له ستو کتولم - سوید خوښد راوه ته وه په بونه یی
 به سنی کونگره یی سینه می رښکراوی خوښد کارانی سوسیالیستی کورد له اروپا - سوکسه Sokse
 وه که له ۱۸ و ۱۹ نابی ۱۹۸۴ دا له ستو کتولم به ستر. چاپی په که می هر هه مان سال ۱۹۸۴ له
 ستو کتولم کرا. چاپی دووهمیش له نده ن سالی ۲۰۰۲ کرا. که به پز دوکتور نه به به (۲۲۰) لپه په
 راهی نو راستنیه یی کرموه. پتویست ناکا من لیږده نو راستنیه یی ناو نو په پلوه یی د. نه به ز
 لویاره بکه موه، هر که س نو په پلوه بخوښته وه، تښه گا که کارښکنا مه وه موو دیو یو چوونه
 نه ته و بیانه کانی نیمه، زاده یی پیری خومانه. سوسیالیستیبه کی کارښکیش، هر تایه ت بوو به کورد،
 نه که رچی من پاریزگاریم به رامبر به وه ش هه بوو، نه نیا سوسیالیستیبه که من په س ندم نه کور، دادی
 کوبه لایه تی بوو، وه سوسیال دیموکرات.

* و ترلوه: (کورد بوښنه، شعر می خزی نه کا!) شم نویسه تازه کوروه په، لوی نه وه یی
 چه رده په که به په سندرکرنی په کتبی سؤفیتو سوسیالیستیبه کی و به خوشینی صاف په که مینه کانی دا
 هه لئ دا، شینجا نه لئ: نه وه یی لوی نه بوو: (نازادی راده ریرینو دیموکراسی بوو) ۸۴.

- چاپی مایه وه!؟

* له وه ش سهرتو نه لئ: (دیکتاتور یی و نان، له نازادی و پرستی باشتره) ۸۵.

- ئی نه مانوت نه وه یی به گورده یی فیری پلاخوردن بڼ، ده س ئه با بؤ لوتی، شمیش چونکه
 به گورده یی سوری نویسن بوو، نه وه تا وښنه یی وانه کا!
 * نوکته په کی تر! نه لئ: (بریا، کوریش له بنده سنی ده وله تښکی کرمونیستی وه که په کتبی
 سؤفیتو بواوی، جا نه و کاته ده ماننښی، چن ده ژباو نازاد ده بوو) ۸۵.

— ئەمەيە ئەلەين لەگوینی گادا نووستووه! ئەي بەشێك لەنەتووی كورد لەبەندەستی يەكئێتی سۆفیتی كۆمونیستدا نەبوو؟! ئەي ئەمانبێنی چۆن ژیاو، چۆن نەك هەر ئازاد نەبوو، بەلكو چۆن ئەشكەنجە درازو پەرتوبلاو كرانهوو نەقدیەي نەقدیان تۆنرانەوه؟

* لەلایەكانی ۸۶ تا ۸۹ دا بەلوردی ولاتانی سوسیالیستی و سەرمایەداری ئەكاتو یەكەمیان لەدووه میان نەقد نەداشتە!

— ئەي ئەگەر ولە بۆچی خۆی بەهەشتی سۆفیتی سوسیالیستی بەجێهێشتو رووی كردە نۆزەخی سویدی سەرمایەدار؟!

* ئەمەیان سەیرە! باسی چارو گویتی خۆی ئەكا!! ئەلن: (با لێره دا، دەریارەي یەكەمین بیداری مەزۆ ژیر، چەرۆكێكی كۆن بگێژمەوه، كە پێوهندیی بەزارلوی ئەتەوهوه هەيە، پێش ئەوێ لەنزێكەوه ژیر بیناسم، لەدووهوه ناوم بیستبوو. هەزارلوی نۆی دێوانە بچكۆلە خنجیلانەكەي — كوردایەتی — م، چەند جارێ خۆیندبووهوه، نەقد سەرنجی راكێشایووم، بەشێوه يە نۆزەشیانم لەبەر كوردبوو، بەكوردی كۆشتەي بچرواوهو پێژبازەكەي بووم، چارواریش، لەسەر جادەو لەكۆرە وێژەییەكاندا دەمبێنی، بەسەرسامییەوه تێمەدەوانی. هێشتا ئەمدەناسو هەزم دەكرد، لەنزێكەوه ببینمبو بیناسم، قەسەي لەگەل بكەم، پتر لەهەست و سۆزی تێبگەم، تا بەتەولویی بیناسم و دەریارەي بیری نەتەوێ، زانیاری پتری ئێ وەرگرم. كاتێ لەكۆتایی سالی ۱۹۷۰ دا، ئێكەلایەكی لەپێكخستنهكانی كارێك بووم، ژیرم هێندەي نێكە خۆشویست، ئیدی وام لێهاتبوو، بێن ئەوێ بەباشی بیناسم هیچ شتێكی بیاڕێكولو، لەبارەي باوهر، هەلویست، رەوشت و ژانی نایەتیی خۆیەوه بزافم، بەچالو بەخراپ، لای ئەندامانی پارێی كۆمونیستی عێراق، دلكۆم ئێ دەكرد، رەنگ چەن جارێ لەسەر ژێرو باوهرەكەي لەگەل ئێ و هەلالو هاورێیانەدا، نووشی دەمقالن، ساریی و گرفت بوویم.. لەگەل دكتور كاوس عەزیزی هاورێمدا، پێكەوه خۆیندكار بووینو لەزانكۆی سلیمانیی دەمادخویند. پاش نیوهدوان، ناوینار، سەردانی مامۆستا شاكیر هەتاجمان دەكرد) تا ئەگاتە ئەوێ ئەلن: (زۆژێكیان سەرەتای سالی خۆیندنی ۱۹۷۲ ژیر لەوێ دانیشیبوو، ویستی باسیكی رامیاری نەتەوێیی بگاتەوه. لەنێوان قەسەكانیدا گویتی: نەتەوه شتێكی هێندە پێژووە تەنانتە خوێش لەقورتاندا، چەن جارێ باسی كرموه — منیش نۆز سەیرم لێهات و دەسبەجێ گۆتم: ئێ نەتەوێیی خۆا لەقورتاندا باسیكرموه، لەگەل ئێ و نەتەوێیی وەك زاراوهیەكی ئێتێك بەكاربێنرێ، نۆزجەوازییان هەيە، بەچەن بێتێكی كورت باسكرد، ئیدی هەروەكیان بێن دەنگبوون. باریی ناوی نوو پەرتوكێ نووسەري عەرەب نوكتۆر كەمال یوسف ئەلحاجم بۆ ژێر نووسی و گۆتم: هەز دەكەم ئەوانە بخوینێتەوه، ئەویش بەخۆشییەوه وەرگرت، بەو جۆرە لەسەر قەسەكانی ئەهرا تا ئەگاتە ئەوێ ئەلن: (بەلام هەر ئێ و جارە بەسبۆ، ئیدی بەتەواوی لێی تێگەیشتم، زانیم، ئێ ژێرەي چەن سالی بوو، بەئاوانەوه بووم، ببینم ئێوه دەرەنجو كە من چاوهڕێمەكرد، چونكە هێندێ جار گۆئ پێش چاوهكۆئ، بەتەلەو فاقەي ناوونابانگی روناكییر، نوسەر، هونەر، هونەرەند، رامیارەكانەوه دەبێن و بەخۆپایی خۆشیدەوین!) ۹۷، ۹۶.

- راسته سیره ! سیره که شی له وه دلیه، له و چیرۆکه کړمیدییه دا، خړی نیکه وتووه ! بابرلین چوڼ؟

۱- چیرۆکینکی هله سترلوه و من تا نیتستاش نوم روبه یوو نه دیوه، هه رگیز قسه یه کی له و جوره شم نه کړمووه. گریمان کړیبتیشم، ثابا به ته نیا قسه یه کی واکه من گوايه ویتیم (نه ته وه شتیکی هه نه پیرۆزه، نه ناهت خواش له قورئاندا، چن جارئ باسی کړیوه)، یوه هه مو نه نیتیبیه کانی منی بډ دهرکوت و به ته ولوی لیم تیکه بشت؟ ! نه نه بڼ چ قاره گره وه پک بڼ؟

۲- دیاره نه م کړنه قونابه نازیزه کی من، نیتستاش جیپاوانی له نیوان چاوو گوئی و بېردا ناکا. به به لکی شه وی هه دوی نه و قسانه ی نه لږ: (هیندی جار گوئی پیش چا ده که وی) ! نه م قسه یه ی شه نه که به منی که شه و به گوئی (هونړلوه کانی منی خویند بڼته شه) نه که به چاو، هه روه ها به گوئی هونړلوه کانی منی له بهر کړی و و سر دجی راکیشرا بڼ، نه که به بېر، یا قسه کی شه نه که به منی که به چاو یا گوئی، کوشتی بیرو باوه یو ربازه کی من بووین! نه که به بېر.

۳- نه که ر ویه نه و سالی ۱۹۷۲ به هوی نه نیا نه و قسه یه: (به ته ولوی له من که یشتی و زانیبیتی نه و ژیره ی چن سالی بوو، به تا و ته بوو، بیبیتن، نه وه دهر نه چو که نه و چاو و پانی نه کړد) نه ی بډچی هه تا کوردستانیشی به جیتیش سالی ۱۹۸۱ هه ر له سر بیرو باوه یه کی من مایه وه - ۱۰۷ نه وه نه ده ش دستوزم بوو، که خړی و ته منی، سالی ۱۹۷۹ ناگادری هه بډولا ناگړینی کړیوه که ناگام له خوم بڼ ۸۲. نه که هه شه، نه و تا سالی ۲۰۰۲ یش له نویسینه کیدا هه م سستی (هونړلوه ی نیو دیوانه بچکوله خنجیلانه کی - کور دایه تی - من) و شه ی خنجیلانه، بډ مته و سر سام بووین به کاردی، نه که بډ زهم.

۴- خړی واپیشان نه دا، که له هفتا کاندا، ناستی روشنبریه کی شه نه ده به رزیوه، که ناموزگاری منی کړیوه له باره ی شه و کفره گه روه یه که گوايه و تووه: (نه ته وه شه نه ده پیرۆزه خواش له قورئاندا باسی کړیوه). هه روه ها سر دجی بډ دوو په رتوکی یوسف حاج راکیشاوم... که چی هه خړی نه لږ: (کاتن له کورتای سالی ۱۹۷۰ دا، نیکه لوی رتکستنه کانی کاژیک بووم، ژیرم هینده ی نیکه خړشویست، شیدی بڼ شه وی به باشی بیناسم، هیچ شتیکی دیاری کړو، له باره ی باوه هه لویست، ره وشتو زیانی تابه تی خړیوه بزانم، به چانو به خړاپ، لای نه دلمانی پارتی کړمونیستی عیراق، داکوکیم لږ ده کړد ۱۶). نه م مو قسه نا کړکه چندی به چه نه ده؟ ! نه و نه که له ناستی روشنبریه شه نه ده به رزدا بووین، چوڼ واکویرانه داکوکیمی لیکر بووم؟ ! که شه نه ده ش نه زان و شامو بووین به بیری نه ته وی و هه زنی کړی بڼ له نرنگه وه به ناسم و دهر یاره ی بیری نه ته وی زانیاری پترم لږ وه رگړی، چوڼ شه نه ده زانا بوو که به و جوره هه ل بډ من راست بگاته و مو ناموزگاریم بگا و منیشو شاکیر فه تاحیش بیددنگ بکا؟ ! که له راستیدا نه و قسانه ی له چیرۆکینکی خه یالی به ولاره چیر نه ی، من به هیچ جقړی باسی نه ته و م به و جقړه نه کړیوه نایک م، خړ شه بوو، نه که ر واپریه جاریک له نویسینه کاندان قسه یه کی له و جقړه م بکړدیه، راسته من جار جار له نوکانه کی خوالیخو شجوو شاکیر فه تاح با نه دنفتم. خه لکی تریش نه هاتن، رهنکه نه ویش هاتن، به لام نه و شه نه ده جیکه با په خم

نېبوره که ئیستا بیتوه یادم دیبیتم، له هه موو باریکدا، نهوه چېرۆکیکی ههلبه سترلوو ترویه کی زله، به لگه ی نوسراویش بۆ نو ترویه، نهوه یه خۆی له لاپه په ۸۲ ی کتیبه کهیدا نه لئ: (سالی ۱۹۷۹ و یستیان بیکرین... هه رچه نده نو کاته نه مده ناسی... به لام هه زم نده کرد نه توه ییه کانی گورد، ده ستیان به خۆینی یه کدی سوورین، له بهر نهوه ناگاداری عه بدوللا ناگوریم کرد، ناگی له خۆبین) واتا تا سالی ۱۹۷۹ ش، نو منی نه ناسیوه، نه ی چۆن نه لئ سالی ۱۹۷۲ منی له دوکانه کی شاکیر فه تاح ناسیوه نو هه موو قسانه ش له نیوانماندا بووه (ئیدی!) به ته ولوی لیم تیگه یشتوه؟!؟

ه - له پووی زمانه وانیه وه، نه لئ: (به کوردیی: کوشتی بیرویاوه پو ریشاره که ی بجوم) نه بویه بیوتایه (به کوردیی) نه که به (کوردیی)، چونکه مه به ست له سه که (باختصاره)، نه که به زمانی کوردی، له هه موو باریکیشدا، یای دووه می (به کوردیی) یه که زیاده یه.

* هه ر له و لاپه په ییدا، لاپه په ی ۹۶، جاریک نه لئ: (بئ نه وه ی هیچ شتێکی دیاریکراو، له باره ی باوه که یه وه بزلم - دپه ی ۱۹ و ۲۰) جاریکی تر نه لئ: (کوشتی بیرویاوه پو ریشاره که ی بجوم - دپه ی ۱۲).

- لئی مه گره. به گوره یی فیزی نووسین بووه.

* له لاپه په ۱۰۸ دا نه لئ (نۆر به راشکاری ده لیم: نۆر له میژوه، باوه پم به خه باتی چه کداریی نه ماوه - دپه ی ۲۰ و ۲۱) که چی هه ر له و لاپه په ییدا تانه له تو نه داو نه لئ: (هه رگیز بۆ گه له بنده سه که ی، چه که به ده ست نه بووه - دپه ی ۷ و ۸)، هه ر له و لاپه په ییدا نه لئ: (به کورده وه ش، نه که هه ر هیچی بۆ کورد نه کردوه، بگره هیندی جاریش، زانی پیگه یانوه! - دپه ی ۴ و ۵).

- نه گه رچی من پویتیستم به وه لامی نه و قسانه نیه، به لام بۆ نه وه ی خۆینه ره وه ی به پیز بزانی نه م کابرایه له گوئی گادا نوسفوه نه لیم:

۱- له ناوه راستی مارتی ۱۹۷۴ هه تا نسکری شوپشی نه یلول، چه کی پيشمه رگایه تیم له شاندا بوو، له هه مان کاتدا، کاری پشکنه ری دادم له ناو شوپشدا نه نجام نه دا، هه ندی جاریش نه بوومه نه ندایم دادگای سه ریاژی شوپش. له ماوه ی نه و ساله دا، به پم به سواری ولاخ، هه موو دادگاکانی شوپش پشکنی، له و پیتاوه دا، چه ند جاریک بهر مه ترسیی کوشتن که وتم. به تابه ته ی جاریکیان دوو فپۆکه ی میگی عیراقي له نزیک سه ری هه سه ن به گه وه که وته ده نپیزکردن له منو عوسمان برایی (پ.م) که له گه لندا بپو، نه و دوو فپۆکه په، چه ند جاریک ده نپیزیان لیکردین، به لام به هۆی جۆگه یه که وه بهر نه که و تین که خۆمان تیا پاراست. نوای نه وه، بهرده وام بووین له سه ر پشکنی که، جاریکیش بومیاپیکی ناچالم دای به بهر ژووده که ماندا له چۆمان. نه م قسانه م بۆ بهر په رچی وشه ی (هه رگیز) ه که ی نه وه، نه گینا پنیوست نه بوو به سه رهاتی و! بگپه مه وه، که سێک که بوو به پيشمه رگه، نه بین ده یان مه ترسیی و! رووی تپیک، بگره نه بین به ته مای ژباتی خۆی نه بین ئینجا نه گه ر من، به یه کێک له و رووداوه، گیانم له ده س بدایه، ئیستا ناوم له لیستی شه هیداندا نه بوو، نه ویش له جباتی جویننامه که ی، سه روودی نه ی شه هیدانی بۆ نه وتم!! نه مه یه مردوو په رستی زیندوو کوژ!!

ئولە، سەريارى ئو چەكەي لەكاتى رەوھەدا كرىمەو، شام، كاتى رەوھەدا كرىمەي خەلك بۆ ئويىو سەنورە كاتى كوردستان ئەكشان، ئىمەي پاسۆك لەبىيارەو قەلاچاوانو نۆز شويىنى تر، سەنگەرى بەرگىمان لايىدا يەكەم مەفرەزەيەك كە پەلامارى سەريازە كاتى رۆژىنى دا، پاسۆك بىوگە لەنزيك عەرپەت ئەفسەرتىو چەند سەريازىنكى بەدەل گرت.

۲- خەبات بۆ ئەتەرە، ئەنبا خەباتى چەكلىرى نىيە. خەباتى ئۆزەمىنىو نەيىنى، ئولەي لەشارە كاتى ئۆز دەستى رۆژىدا بىو، نۆز لەخەباتى چەكلىرى شاخ سەختو پەمە ترسىتر بىو، مەش بەحالى خۆم، لەتەمەنى چۆردە سالىمەو، واتا لەسالى ۱۹۴۸ ەو، وابەستەي خەباتى سىياسى بىو، سەرەنا بۆ ماوەي دە سال، واتا تا سالى ۱۹۵۸ لەئىكسەنە كاتى قوتابيان وگەنجان و كرىكارانى حىزبى شىوعى عىراقىدا بىو سەريارى شانە كاتى حىزب خۆي، لەو پىناوھەدا نۆزجار زىندانى كرلوم، لىوای ھەمو خۆپىشانەنىك لەسلىمانى، مەن يەكەك بىو مەش لەولەي بۆ ماوەي چەند رۆژنىك، يا چەند ھەفتەيەك، يا چەند مانگىك ئەگىرام، ئەو سەردەمە، بەزىلارەي مىرى، بەئىمەو مانانسان ئەوت (مەشبوو!) بۆ ئەبوابە ھەموو جار بۆ بۆغرىب، تا چۆردەي تەموزى ۱۹۵۸ لەئى دەسبەسەر بىو، ئەو دە سال خەباتە، بەلاي خۆمەو، بۆ كورد بىو، چونكە ئەو كاتە مەزەلارنى وەك مەن، وامان ئەزانى، ئەتەرەي كورد لەرتگەي شىوعىيەو رەزگارى ئەبى، كاتى زانىم وانى، وازم لەشىوعىيەي ھىنا. ئەو بىو لە ۱۹۵۹/۴/۱۴ دا لەگەل شەش ھاويىرى ترمەدا، كاژىكمان دالە زانسانو تا ھەلپسارىنى چالاكىيە كاتى كاژىك لەھاويىنى ۱۹۷۴ دا، وەك ئەندامى سەركردەيى كاژىك خەباتى ئۆزەمىنىم ئەنجام ئەدا. لىوای ئەو لەھىلى نەيىنى پاسۆكدا بىو، ئەولە، نۆز بەكورتى، وەك كەردەو، خەباتى سەختو ترسانكى مەن بىو بۆ كورد. ئەو رىكسەنەنەش، لەپىناو رازەي بۆرتەوھەي رەزگارخۆزى كوردو سەريەخۆي كوردستاندا بىو. ئىنجا ئەو رىكسەنەنە، تا چ رادەيەك سەركەوتوو ئەنجامدار بىو، يا نەبىو؟ ئەو پەيەرەندىي بەكەمەلەك ھۆكارى تايەتو گشتىيەو ھەيەكە لۆرەدا ئەو بوارە نىيە بۆ شىكردەنەو پان. لەھەندئى نوسىنى ترمەدا، لەو بارەيەو دواو، گرنگ ئەو يە ئىمە لەو پىناوھەدا گيانفەدايمان كرەوھەو ھىچ چەكەك بەتەماي زىانى خۆمان نەبىو، خەلكى لەسەر داواكرەنى تۆرتۆرمىيەك قەلاچۆ ئەكران. ئىمە سەرخشى سەريەخۆيەمان ھەلگرتىو. دەسدانە كارىنكى لەو جۆرە لەدەست ھەموو كەس ناپەت، بەتايەت ئەولەي لەلوى راپەرتەو زەمانان پۆلەو ئىستەش ناوتىن ھەواريان بۆرتەوھە بۆ كوردستان، ئەنبا جارچارىك، خۆيان ئەكەنەو بەناو شارەو كە ھەست بەمەترسىيەك ئەكەن، فەرتى بۆ ئەكەنەو بۆ دەرەوھەي ولات!

لەرتگەي پىنۆسەك شەمەو، كە ھەميشە شىشكى سۆرەو كرل بىو بۆ چاوى ئۆزەمانى كورد، ھەزەران لوى كورد خستۆتە سەر رىزانى كوردەيى، يەكەك لەو لاوانە، نووسەرى ئەو جۆننامە زەردە بىو (بەقسەي خۆي) ئەگەرچى ئىستە لەكوشى خۆي ھەلگەلەوھەو وازى وازى بەماووستاى خۆي وازى، ئەو ھەش ھەش ئەبى، مەزۆكە كەكەكەي ناو، گولبىنى ئۆ ئەو پەرتىو كرەش.

٣- هه‌رگیز له‌ژياندا، زيانم به‌كورد نه‌گه‌ياندوه، به‌لكو هه‌ر خزمه‌تگوزانو گيانفدايووم بۆ كورد. له‌گه‌ل ئوه‌شدا، به‌لای خۆمه‌وه، وه‌ك پیره‌مێردی هه‌ستیار ئه‌لێ: من چیم كرسوه‌وه‌ هه‌نشتا له‌كوێمه‌، تازه‌ وا مېلله‌ت ئومېندی پێمه‌.

٤- من كه‌ له‌خالی (٢)ی سه‌روه‌دا، له‌گه‌رنگیی خه‌باتی ژێرزهمینی و نه‌هێنی بولوم، هه‌رگیز خه‌باتی چه‌كداریی شاخم ره‌ت نه‌كردۆته‌وه‌، به‌لكو هه‌میشه‌ هێزی چه‌كم به‌پێویستیه‌کی ئۆڤه‌ زانیوه‌ بۆ به‌رگری له‌نه‌ته‌وه‌. به‌تایبه‌تی نه‌ته‌وه‌یه‌کی دیلو داگیركراو به‌ش به‌شكراوی وه‌ك كورد. ئێمه‌ كه‌ سه‌ره‌تا له‌ ١٤/٤/١٩٩٠دا كارێكمان دله‌ززاندا، نه‌خشه‌ و پیلانمان ئوه‌ بوو كه‌ له‌ پال خه‌باتی سیاسیدا، هه‌میشه‌ بنگه‌ی چه‌كداریشمان هه‌بێ له‌شاخ و له‌شاره‌كانیشدا هێزێكی چه‌كدارێ ده‌سه‌شێن له‌داگیركهرانی كوردستان و تۆكه‌ره‌كانیان، پێویسته‌. و‌لتا پێمان وابوو، هه‌ردوو جۆره‌ خه‌باته‌ك پێویسته‌ و یه‌ك ئه‌واكه‌ری ئه‌وێ تهر، له‌راستیشدا هه‌ر وامان كرد، ئوه‌ بوو هێزی خه‌باتی شوێنشی ئه‌بلولمان كرده‌ بنگه‌ی چه‌كدارێ خۆمان.

له‌راستیدا، نه‌ك هه‌ر بۆ نه‌ته‌وه‌یه‌کی وه‌ك كورد، به‌لكو بۆ نه‌ته‌وه‌ نازاده‌ خاوه‌ن ده‌وله‌ته‌كانیش، به‌زله‌پێند بچووكه‌پێزه‌وه‌، هێزی چه‌كدار پێویسته‌، هه‌ر هه‌ج نه‌بێ له‌م باره‌وه‌ی ئه‌مێزێ جیهاندا، بۆ ئاینده‌ش، نه‌وه‌كانی ئاینده‌ خۆیان خاوه‌نی به‌ریاری خۆیان ئه‌بزو كه‌س بۆی نیه‌ له‌ئێستاه‌وه‌ خۆی بکاته‌ كوێخای ئه‌وان.

ئوه‌ كه‌ ئه‌لێ: (زۆڤ به‌راشكاوی ده‌لێم: زۆڤ له‌مێژ، باوه‌رم به‌خه‌باتی چه‌كداریی نه‌ماوه‌)، به‌م قسه‌یه‌ی هه‌نهرێكی نسوێ و بچووكه‌په‌کی تازه‌ی نه‌هه‌تاه‌وه‌ ئاره‌وه‌ بۆ نه‌ته‌وه‌ سه‌تمدیده‌ داگیركراوه‌كه‌مان. نه‌ته‌وه‌كه‌مان، ئێستا بوای زۆگار بونیشتی، ئه‌وه‌نده‌ی پێویستی به‌نان و ئاوه‌، ئه‌وه‌نده‌ش پێویستی به‌هێزی چه‌كداره‌.

* بوای ئوه‌ ئه‌لێ: (بۆیه‌، هه‌ز ده‌كه‌م، نه‌ك هه‌ردوو ده‌ستم، به‌لكو هه‌ر ده‌ په‌نجه‌گه‌شم، وه‌ك پێنوسێ لێنێ و وشه‌ی ره‌سه‌ن و ریاڵیزمانه‌ بگه‌ڕێ ١٠٨.

- ئافه‌رین. ئه‌شێ خۆپیشی نیشانه‌ی سه‌رسوپه‌مان (!)ی له‌ بوای ئه‌م قسه‌یه‌ی خۆیه‌وه‌ دانا، وه‌ك بێ: نه‌ستی (لاشه‌وری) پێی و تێی: ئه‌مه‌ قسه‌یه‌کی سه‌یرو سه‌رسوپه‌نهره‌ بۆ ئه‌و، به‌لای منه‌وه‌ نه‌و خه‌ریکی كارێکی تایبه‌ت به‌په‌سپه‌وری دوكتۆراكه‌ی بێ، باشتره‌، نان بۆ نانه‌و گوشت بۆ قه‌ساب. ئوه‌ كاری ئه‌و نیه‌، ئێستا نه‌ته‌وه‌كه‌مان پێویستی به‌رووه‌کی (په‌تاته‌) زیاتره‌ وه‌ك له‌و ئوسپه‌ن سیاسیه‌ هه‌له‌قومه‌له‌قانه‌ی ئه‌و!

* قسه‌كانی ناو لاپه‌ره‌ ١١٢ی، ئوه‌ نه‌گه‌په‌نێ كه‌ تۆ كه‌سێكی لوت به‌رزیت؟
- ئه‌شێ وابێ، كه‌سێك سه‌ری به‌رزین، ئه‌شێ لوتیشی به‌رزین، به‌لام له‌ئاستی هه‌موو كه‌س نا، لوتی من وه‌ك سۆنه‌ر، ناخی به‌رامبه‌ره‌كه‌ی ئه‌بێنێ و نه‌گه‌ر نزم بوو، ئه‌و به‌رزێته‌بێته‌وه‌. هه‌روه‌ها ئه‌شێ ئه‌م لوتی من وه‌ك ئای تزلووی، نه‌گه‌ر ئاكه‌ی به‌رامبه‌ری نزم بوو، ئه‌م به‌رز ئه‌بێ.

* ئه‌لێن له‌په‌تانه‌دا، كاندیتێكی هه‌تاه‌وه‌.

* باس له ټيکه لېبونی ټیټوه و پارتی نه کات، گوايه نه ته و بيه کانی کورد، هه ندي جار له پارتی نزیک نه بڼه وه، يا ټيکه لوی نه بڼ، هه ندي جاریش لینی دور نه کونه وه. نه مهش به هه لېب نو دابه زی سیاسی و هه لېب رستی و به رېزوه ندیی ټایبه تی نه داته قه له م ۲۱۶-۲۲۱.

- نه وه کاری شو نیه، وتمان نان بڼ نانه ولو گوشت بڼ قه ساب، ټیټه و ساکارانه و نه زانان ناوایینه سیاست و نه ته وایه تی، به لای ټیټه وه، هېچ کام له پارتیبه کوردستانیه کان نه چونه ته بهر یی بوژمنه وه، نه نانه په کجی نیشتمانیی شه ست و شه و پارتی دیموکراتی سی و په کی ټایبش. نه وانه بارو څښکی ټایبه تی ناچاری کوردن بڼ شو و دور هه لویسته یان، هه رچه نده شو و دور هه لویسته دور له گه ی زغه پیښانه وه، به لایم پارسه نگی هه لویسته و ټاپسته نیشتمانی و نه ته و بيه کانی شو و دور پارتیبه، ژور سهنگین تره له و دور هه لویسته یان. له بهر نه وه ټیټه یی نه ته و بيه کورد، هېچ کات هه ولمان نه دلوه، هېچ کام له پارتیبه کوردستانیه کان لاواز بکین، یا زیانان پیښه به نین، به پیښه وانه وه هه میسه هه ولمان دلوه و پیمان خو شېبوه که به هیزتر بڼ. هه وله کاشان شیلو زی ره خنه و ټاپسته و هاوکاری و ټيکه لایبونیان گرتو ته خوی. ره خنه مان له کاره هه له کانیان گرتوه، بڼ نه و ی دوو باره یی نه کونه وه. ټاپسته مان کریمون. بڼ نه و یی نه کونه هه لوه. هاوکاریان کریمون بڼ نه و یی بهیزترین، ټيکه لایوان بووین، بڼ نه و یی به کورده و ش بهیزیان بکین و به لای نه ته وایه تیدا ټاپسته یان بکین. له هه مو شو و هه ولان شماندا، خومان زهره رمنده شو و ان سوو دمه ند بوون. پیښه کیش نه وه مان زانیوه، به لایم دهریه سستی شو و زهره رمنده یی خومان نه بووین، چونکه ټیټه هه میسه به رېزوه ندیی فرلوانی نه ته و یی کوریمان لاچاکتر بووه وک له به رېزوه ندیی ته سکی پارتایه تی خومان.

من پتیشتر له نویسینه کاشدا که له ژور دژانامه و گوډارو کتیه کاشدا بلاوم کورده نه وه، به لگ به سستی شو و قمانه یی سه رهم کړوه. به ټيکه لېبونی پاسوک و پارتیش، قوتا بخانه یی بیري نه ته و بيه کورد، دلنه خراوه، له مباره به شوه و ژورم نووسیوه.

* له باره یی مهو بيه وه، هه مان قه وانه کونه کانی لینداته وه، به لایم به چنده ناواریکی ناسازی تازه وه..

- مه حوی کیتی که، به و ناووخش، نه وانه یی من له باره یی مهو بيه وه و توومه، له ویزژان و له باره و به و بيه، هېچ به رېزوه ندی کم له و دینو یو چوونانه دا نیه، بڼه ماله ک ی مهویش نه وه نده ده سېږیشته و نین تا قه کانی من به روپای لیکن د رینه و بڼیان، مهویش هی هه مو کورده، نه ک هه بڼه ماله ک ی، نینجا مه حوی نه گره هه ستیاریکی نه ته و بيه بڼ، یا نه بڼ، نه وه کاری شو نیه. له بهر نه وه، نه و بایي نه وه نیه، له و باره یی وه، و له لایم کی زیاتری بده مه وه.

* نه لئ: ژیر چوڼ توانو یتتی، بنوسی، موسولمانیکی راسته قینه، وک کورنیکی نه ته و بيه بیر ده کاته و له ۱۹۱.

دوای نه وه له سه ر شه م قسه یی، به شیتیکی ژوری نویسینه ک یی نه جویتسه و مو شیکرینه و وه به راوریتیکی دورودریژی له سه ر نه کات.

- من کە ی وام وتووێ؟ ئەوەی من لەبەرەکانی (٥٠٦٠٧)ی لاپەرە ٢٨ی گۆڤاری ئایندە - ژمارە ١٨ دا وتووێ، بەمجۆرە: ئەکۆئ موسوڵمانێکی راستەقینە وەک کوردێکی نەتەوویی بێرێکاتەوێ (ئەو قەسەکی شێونادوو، وشە (ئەکۆئ)ی لایروو، وشە (بێرێکاتەوێ)ئەشی گۆڤەر بە (بێرێکاتەوێ) ئەو دوو گۆڤەر، گەل لەواتای رستەکە ئەگۆڤێ. ئەوەش ناپاستی و نامتەنەیی ئەگەین. قەسەگۆڤێ لەبەدیدا کۆمەڵایەتیەو شەڕەبیەو ئەبێتە هۆی ئەوەی خەلکی بەچارێ سووک سەپیری ئەو قەسەگۆڤەر بکەن. لەبەدیدا باساییشەو تالان و سزای هەیە. بێهەمەکی یاساییش هەیە ئەلێ: ئەوەی لەسەر ناپاستی دروست بکۆئ، ئەویش هەر ناپاستە (ما یێنی علی الباطل فەر باطل ایضاً) لەبەر ئەوە من بایەخێک بەهێج لێکەتەوێکی ئەو نادەم لەو ڕووە، بەلکۆ ئەوانە شایانی خۆئێندەوێش نیە، ئەک وەلام.

* قەسەکانی تری ناو کتێبەکی ٢٢٢ لاپەرە ی پێگرتۆتەو، ئەوانیش هەر شایانی خۆئێندەوێ وەلامەتەوێ نین، ئەگەرچی من سەری خۆم پێوە ئێشان، بەگشتی زۆرێک لەبەدیدا بۆچوونە نەتەووییەکانی ناو ئەوە بیاتی کارێکێ نووسینەکانی د. نەبەزو تۆی وەرگرتوو و بەشێونادوو بێتەنە فرۆشیتەو.

ئێنجا ئەلێ: (بۆ ئەوەی ژێر دانیان، نەشپۆزە بۆم، کاتێ گوتارەکم نووسێو، نەخۆشم تووشی گەل دێدو بۆچوونی پێچەوانە دۆ بەیەک کردوو ٢٤٤) کەچی لە راستیدا لەبەشدا هەر ئێشکاوە، بابزانی چۆن؟

- پەلاماری مامۆستا محەمەد حەبە باقی ئەدا لەسەر ئەوەی ناگەڕێتەو کوردستان و ئەلێ: بۆ بەیەکجاری ئەگەڵوێتەو، لەنێزیکەو، ئاگای لەباری نالەباری گەلەکی بێ، قوژینی پێکاتەوێ سەرەگۆڕینی بکۆئ؟ ئەدی، لەنێزان چی دەکاو چۆن دەژی؟! ٢٩١.

* دۆکە ئەوەی: ئەو ئەو خۆی بۆ بەیەکجاری ناگەڕێتەو کوردستان، لەکاتێکدا زانێکێ کوردستان پێویستییان بەو کە قوژینیکیان بۆ پێکاتەو، ئەک بەکاک محەمەد، کاک محەمەدیش لەدەرەوێ کوردستان نیە، بەلکۆ لەرۆژەلاتی کوردستان و ئاگای لەباری نالەباری گەلەکیەتی. ئێنجا ئەو لەپەرۆزینی هەمان لاپەرەدا، ئەگەڵوێتەو کە یەو پاسا ئەداتەو کە گواپە هەلوێستی بەرامبەر پارتنی یەکیێ هەیە!!

لەو لای ئەو پاساوا، ئەلێن: ئەوەش دۆیەکی تریەتی، چونکە ئەو جارجار هاتۆتەو و پارتنی یەکیێش، ئەک هەر هێچیان لێنەکردوو، بەلکۆ رێگەیانداو لەتەلفیزۆنەکانیشیانەو قەسە بکات، ئێنجا ئەگەر ئەو لەهەلوێست بێ، هەلوێستەکانی ئێمە بەرامبەر پارتنی یەکیێ هەمیشە لەکوشتن نێزیکمان ئەخاتەو و لەکوردستانیش هەلەهاتووین.

- هێج بایەخێکی نەتەوویی و نیشتەمانی و رامباری بۆ مەهوی دانانی کە تۆو زۆر نووسەوی کە ی وەک م. ئەلاکەرم، م. خال، م. باقی و ک. غەمبار لەبارەیانەو بۆلێو بەلگەبەستێان کردوو، کەچی بەخۆی ئەلێ (ناسیونالیست) لەکاتێکدا خۆی بەکۆپی سۆڤیت و سوید ئەزانێ و بێرۆکی کۆمۆپۆلیتیانە ئەچێنێ، وەک ئەوانە ی لەکۆتییە زەردەکیدە نووسیوی. هێج شەرمیش ناکات.

۲۹ سال!! وانا نوای ۲۹ سال له ژيرو کاريگ گيشتووه و قريحه ي شه جويننامه يي کراوه شه وه!
شه وه يه زيره کي! نافه رين!!

* شه شن ته ویش به من بلن: شه تق بچی نوای ده سال وازت له شيو عيتي هيتا يا تتي گيشتيت؟
له وه لامي نگه رتي وادا شه ليم: من، وه چه نديار له نووسينه کاني فرما و توومه، هه رگيز وه
بيروباوه شيوعی نه بووم، وه ريکستنيش له ته مه ني ۱۴ ساليدا نيکه لاو ريکستنه کاني حيزي
شيوعی بووم، شه ته مه نش چه قوی له سه ر نيه، ده ساله کش به مجوره بوو:

۱۹۴۸ تا ۱۹۵۲ حيزي شيوعی خزی نوچاري شيعرافه کاني سه رکوده کاني خزی بوو،
له که رتبون و سپرون نه بزوتندا بوو. من هه به ناو له سه ر ميلاکي شه وان بووم. ۱۹۵۴ تا ۱۹۵۸
زوري شه وه ماوه يه به زيفداني و دورخستنه وه له ساليماشي و شوعه يبه شه بوغريپ به سه ريرد.
چه وامپريش نه بوو به و گرتر زينداني و دورخستنه وانه واز له و حيزيه بهيتن. له رونيکا وازم ليهيتا که
نه و حيزيه هه نده ي نه مابو يته سه ر حوکم!

- شه لن: مه حوی هه رگيز نه ته وه يي نه بووه، وه ک کورديکي نه ته وه يي بيري نه کردونه وه، چونکه
هه رگيز ناکري و نابن و ناگونجن، مه حوی، له يه ک کاتدا، موسولمانتيکي راسته قينه و نه ته وه ييه کي
کورديوون ۲۱.

* دژه کاني شه و ته يي شه لن: سه عيدي نه وره سي، هه م خواپه رستيکي راسته قينه و هه م کورديکي
نيشتمانپه روه ر بوو ۱۳۸۰.. شه لن: شيخ عوبيدولاي نه هري، شيخ عبدالله سلامي بارزاني، شيخ سه عيدي
پيران و شيخ نه حمه دي بارزاني، شه م که له پياوه کورده خواپه رسته ناينپه روه رانه، هه م کورديکي
نيشتمانپه روه ر هه م رتيه ري ريناني نه قشبه نديش بوون ۲۰۰۰.. نوای شه وه شه لن شيخه کاني هه رومان
خويان له کاري نه ته وه يي و رامباري به دور گرته وه ۲۰۰۰. که تينگي يشتني شاه وزي قسه که شه وه يه،
کاره کاني چوار شيخه کي سه ر وه، نه ته ويانه بووه. وانا له يه ک کاتدا، موسولمانتيکي راسته قينه و
نه ته وه ييه کي کورديش بوون.

- شه لن: خزم به ناسيوناليسټ ده زلم ۷۲۰۰. من وه ک ناسيوناليسټيکي کورد ۱۰۵۸.

* دژه کاني شه و ته يي شه لن: خزم به کوي شه و سن ولاته ده زلم ۱۲ مه به سني له يه کيتي سؤفيت و
سویدو کورستانه .. نيسان شه لن: بيري ناسيوناليزم له بيري نيته رناسيوناليزم نزیکيتنه وه، به و بيره
مووتوبه کري و گه شه ي سن بدرئ ۱۲ که له پاستيدا شه مانه قسه ي کوسموپوليتيه کانن، نه ک هي
نه ته وه يي يا ناسيوناليسټيک. شه م قسانه چ جياوازيه کيان له که ل سه رده هي مارکسيستيکي پارتيده
هه يه که جاران شه بانوت (سورده له مارکسي لينيني وره نه گرین)؟ نوای شه وه، شه م مرقه پي له ناکوکيه،
جياوازي له نيوان زالوه ي ناسيوناليزم و کورديه تيدا ناکات. ناسيوناليزم له و رژه واپاي شه ي تيا
شه ي، بژه ماريک بژ نازني، به لاي نيته وه بيري نه ته وه يي کوردي (کورديه تي) نه ناسيوناليزمي
رژه واپايه، نه بيري قه وميه تي رژه لاتيه.

نينجا له کاتيکا به خزی شه لن ناسيوناليسټيکي کورده منه تباري رژه ي کاريک و پاسوکيتي و شه لن
رژه که لکم له و نه زمونه وهرگرته وه ۲۱۱، هه رچي شوقيکي له ناوه پزي جويننامه زرده که بيدا

هاریشترو، له بهرگی دواوه ویدا نهیداته وه به پړوی خویدا. له نیوه ی ئو بهرگه بچورکه دا، شش جار به نانه ته ویهه کاند ا ه لئ داو به پاله وازو جه و امیر ناویان نه بات. شش جاریش پیچه وانه ی ئه وانه نه دات به پړوی نه ته ویهه کاند او سووکا به تیان پینه کا. وه ک خوی ۳۹ سال ئاری له کانی نه ته ویهه کان نه خوار دیتته وه (به قسه ی خوی) ئاشکرایشه مرقی ماردو به نه مک، به رد فریئاداته کانیه که وه که ئاری لیخوا رد بیتته وه.

- نه ئی: ئا به چاری خوم به کیتی سؤفیتم نه دی، منیش وه ک ژسو هیئتکی دیکه به یرم ده کرده وه.. نه ته وه جیا جیا کان مافی جیا بونه وه یان سه لمیندرا بوو ۸۴.

* دژگانی ئو وتانه، نه ئی: (نه نیا ئه وه ی نه یان بو، ئازادی راده رپرینو دیموکراسی پوو)، ئافه رین بلیمه ئی دوی راپه رین، نه ته و په ک ئازادی راده رپرینی نه ب، ئه ئوانی دلوی جیا بونه وه بکا ت؟! ئه وه نه ئیستاش روسیای باوکی سؤفیت، مافی جیا بونه وه به جیچان نه دات؟!

- به له وه ی کۆتایی به و تووژده که مان به یئین، با شتیک له باره ی ئه م خالانه شه وه بلین: نه ئی: هه می شه هه و لمداد وه له لقه دیالیکتی سوله یمانی دورکه وه وه پژه وی لقه دیالیکتی موکری به کم.

* کورد نه ئی: سلیمانی، نه ک سوله یمانی، وانا له نووسی نی ئه م وشه ی دا، سن هه له ی کرده، یه کم، ولوه که زیاده یه، دوهم: له نئوان لام و باکه دا، بزوتی نه یه. سینی م: یای کۆتایی، یه ک یاه، هه ره ها یای کۆتایی موکریش، هه ره یه ک یاه. ئیستاش نه وه ی، تاراده یه ک، بۆته دیالیکتی کرمانجی و ژۆری میډیا کرمانجیه کان به کاری دین، ئه وه له دیالیکتی سلیمانی ده رچوه و بۆته زمانی نه ده بی هه موو ئو لقه دیالیکتانه.

جگه له وه، نه وه ی ئو خوی پینوه ه لئ کتیش، نه گه وشه کانی (یه کدی، ئیدی، دیکه) له نو سی نه کاند ا ده ربیتی، هه ره ئه وه نه مینیتته وه، که ئو، پتی نه ئی دیالیکتی سلیمانی.

- نه ئی: ئا له ئه ورو پام، کوردایه تی نا که م ۲۲۲.

* وه ی خه م!

- نه ئی: گه ره ته وه یه ک، له نئوان زمان و ئازادیدا سه ریشک بکړئ، گومانی تیدا نه ی، ده ب هه می شه ئازادی هه لئ بژئ ۲۰۷.

* ئه وه بۆیه له ئه ورو پای ئازاد، وازی له کوردایه تی هیئا وه، ئینجا ئو قسه یه ش، که س به پوولیک نایکړئ هچ نه ته وه په کیش به وه را ئی ناب، بژ نمونه، نه گه ره ته وه ی کورد له باکوړو له باشووردا وازی له زمانه که ی خوی به یئایه، شه ویش هه مان ئازادی تورک وه ره بی شه بو، شه وش، بهانه وئو نه مانه وئ، وانا ی توانه نه وه ی کوردی نه گه پاند له ناو تورکو وه ره بیدا، دیاره ئه وه نه نجامیکه که نه و پتی رازیه. ئه وه نه ی خوی کردوه به کوړی سوید وازی له کوردایه تی هیئا وه؟!

- خوی وایشان نه دا که له کۆتایی ۱۹۷۰ تا ۱۹۷۵-۱۳۰۷ سه ره تا له کارئیک و پاشتریش له پاسوکدا، وه ک نه دما ئیکی هه ره چالاکی ئو دوو ریکخوا وه ته وه بیه بو ۱۰۷، پاشان نه ئی: نه ته وه بیه کان..

کارئیک و پاسوک.. حه شری سه گ به یه کدی ده که ن ۱۲۹.

* وانا خوی به خوی نه ئی سه گ.

* هیچ توفیگی تری پیماره بیداته وه به رووی خویدا؟

* له‌ناو هه‌موو کۆچوو کومه‌لیکدا، ئازاد ترسێنۆکیش هه‌ڵه‌که‌بوو، به‌گه‌شتی گه‌رمی ئهو کوردانه‌ی له‌شارو شاخه‌کانی کوردستاندا، له‌ژێر باری خه‌مو مه‌ترسی و تۆقاندنه‌کانی ریژیمی به‌عه‌دا، مانه‌وه‌ و نه‌هه‌وین، له‌کۆچی بیستووین مه‌حه‌که‌مه‌تر بوو، ئاخۆ ئهو نه‌ندامی کاژیک و پاسۆکانه‌ی له‌ره‌شترین ریژانی کوردا، به‌تایبه‌تی له‌هه‌شتاگانی چه‌رخه‌ی پێشوو، هه‌لاتن و له‌کاتی راپه‌ڕینییدا نه‌گه‌ڕانه‌وه‌ و ئێستاش هه‌ر تاوێن به‌ته‌واوی پێنه‌وه‌، ئه‌وانه‌ له‌ئازاکان یا له‌ترسێنۆکه‌کان؟

- نالن: هه‌ميشه خەز دەکەوێ و دهنه‌وێ له‌گەڵ کەس و لایەنی به‌هيژو ده‌سه‌لاتدارو سه‌رکه‌وتوو بایی .٢٠٨.

* نشتن له‌خۆبەوه به‌واتن، له‌هه‌شتاكاندا، كه رۆڤو ستم نه‌وژمی سەند، نه‌و پشتمی كرده خاتو كوردستانی دایكی لایقە و ماری خۆی هاویشته باوه‌شی باوكه سۆڤتییه‌وه، كه سۆڤتیت رماو تلپی نه‌پی تیا نه‌ما، به‌رۆکی باوه‌ پیاوه‌ سویدی گرتو وتی من كۆپی تۆم و خۆی سه‌پاند به‌سه‌ریا.. منیش له‌سه‌رده‌می پاشایه‌تییدا، وه‌ك نه‌ندایمکی حیزبی شیوعی، دژی نه‌و ده‌سه‌لاتی پاشایه‌تییه‌ بووم، سالی ۱۹۵۸ حیزبی شیوعی به‌پاده‌یه‌ك به‌هێزبوو كه هه‌نده‌ی نه‌مابوو ده‌سه‌لات بگرتنه‌ ده‌ست، له‌و كاته‌دا وازم له‌و حیزبه‌ هێنا، نوای نه‌وه‌ به‌نه‌ینی و نه‌ئاشكرا دژی هه‌موو رژێم و ده‌سه‌لاته‌كانی به‌ع‌داد كارم ئه‌كرد تا راپه‌ڕین. نوای راپه‌ڕین، نه‌چوو به‌ پāl هه‌چ كام له‌نوو حیزبه‌ گه‌وره‌ به‌هێزو خاوه‌ن ده‌سه‌لاته‌ كوردیه‌یه‌كه‌. نوای نه‌وه‌ی پاسۆكه‌ی پارتیش تێكه‌لاوی یه‌كه‌ بوون، من وازم له‌پارتی ده‌سه‌لاتدارو سه‌ركه‌وتوو له‌هه‌ل‌بژارنده‌ هێنا. نه‌وه‌تی خێری دنیا‌ش به‌سه‌ر پارتی و یه‌كێتیدا رۆاوه‌ و پله‌و سامان و زه‌وی و شتی تری‌ش به‌سه‌ر باش و جاشدا نه‌خشان و په‌خشان ئه‌كەن، هه‌چ له‌وانه‌ به‌من نه‌بۆوه‌ و داواشم نه‌كردوون. له‌سالی ۱۹۸۲شه‌وا نه‌ئێستا، بارێزه‌رتقییه‌كه‌ی خۆم له‌وه‌زیری و گزیری لا‌باشته‌.

- ئەلنى: ەل سام ئاغلو فايەق عارفو غەفور شەمىنو عومەر شەمىي، لاي شەو وتوپانە ھۆي سەرەكىي ھەلۋە شاندەنەۋى پاسۇك، تۆۋ ئاگرىن بويۇن، بۆ بىزەۋەندىي خۇتاي ۲۱۷.. مەن لە و چوار بەرۋىزەم بىرسى، وتپان تىق ئەكا.

* ٺڳر راستيش ٻئي، مڙو ٺاڙاڊ له ٻي رکڻ وهو لڳڻاڊ وهڊا، گڙنگ: پڻڪاڻي راستيه، چاره نووسي پاسٽوڪ، له کڻ فراسٽيڪڊا به زويي ۹۶٪ ده نگ بيار ٺيگرا، منيش هيچ به رڙه وهڊييه کم له وهڊا نه ٻيو، لهو باره به شهوه، ٺلڙم نوميوه.

- له پهلویزی لاپاره ۲۲۱ دا، نه لئى نو دلواى نه دره ست ليکړېده.

* ناشی خاوی بسین!

- نلڊ ختري به وه وه مانڊو ڪريو ڇه گوايه تڙ ويسو ته ڪورڊا به تي و ٿايني نيسلام
نيڪ لاکيت، به به لگي ٿو هي له پراڻي ڪورڊا به ٿي ڪندا وتو ته: ڪورڊا به خواجه رستيه.

* دياره شو نارائن خواپهرستی شتيكه و نيسلام شتيكى تره، راسته همو موسولمانيك خواپهرسته، به لام همو خواپهرستيك موسولمان نيه؛ شهو مهبستيكه، شهو ته قه سهرى دئ له باره يوه!

- نه لن زانبارى نه نينيم لايه، ده توانم بلاوى بكمه وه ۱۲.

* چاوه پوانى چى شكاف؟ شهو نه رنو شهو كهز.

- نه لن گوايه پاسوك جيئى ثاره زووه كانى ده روونى چلئسو به رزه وهنديه گلاوه كانى تزي تيدا نه بؤته وه ۲۰۷.

* ساله كانى ۱۹۴۸ تا ۲۰۰۴ شه كا ته (۲۰۴۴) رؤز، باوهي ناكم شه شه وهنده شووك به سه ريه وهين، دهى من له شووكى سهرى شه زياتر، لهو ماره پيدا، نهك هه ر بهين به رزه وهندي، بهلكو به زيانئيكى زؤريشه وه، له گيرفانو له وچانى خؤمو به نزيكيو شه وه له مهرگيشه وه، كوردليه تيم كردوه، نووسين وه له بيه سته كانمو كار كردنم له حيزه كانى شيوعى و كاروكو پاسوكو رؤزنى نه فيكرينو زيندانى و خه بانى شاخ و تيكرا له لويسته كانم به رامهر ده سه لاته جؤريه جؤره كانو. ههتد شايه تى شهو راستييه ن، من هه ميشه به پرهنجى شانى خؤم، ناننى مهرديه تيم خوارمووه، رؤزنى لاويم وهك ره نهجده ريك به سه ريرود. هه موو قوناغه كانى خوئندم به تيولرانو به دم ره نهجده ريه وه ته ولوكرد، هه ميشه به كوئره وه رى به پيدام نه كرو بؤ كوردليه تى به ختم شه كرد، نيمى دلمه زرينه رنى كاروك، سه ريارى موجه وه به ژيانمان، هه لده سال شهو ريكلو وه مان له سر گيرفانى خؤمان ژياند، ته نانت له رؤزنى وه زيفه شمدا كه هه ندى جار به ريوه رايه تى هه ندى هه مانگه، په خه يان شه گريم، نهك خؤم خوازياريان بووم، شهو رؤزنى ترسانكارين رؤزنى ژيانم بوو، چونكه شهكر رؤيم به وهى بزانيايه لهو رؤزندها به پيوه نديم به كاروك يا پاسوكه وهيه، پيسيان شه بدم بؤ ده باخانه... نيمتا شه شى بيرسين: كام ثاره زووى ده روونى چلئسو به رزه وهنديه گلاو؟؟

تؤزك شهرم، تؤزكيش چاوه پوانى، مهگر ده سستى رهوا بؤ سارد كردنه وهى ده مى پم له جوين

نيه!؟

- نيسقاش شه شى بيرسين: شه جوئئنا مهيه له پاي چى؟

شهو كه نه لن: (مه رگيز رؤئى له رؤزان، بچرم له وه نهكرؤته وه، له گه له هؤنه ريكى وهك كاميل ژيردا له سه ر په كدى بنووسين، يا راستر وايه بلئيم: ره خنه له په كدى بگرينو وه لاسى په كدى بده ينه ره ۸) تيگه پشتنى شه قسه يه، شهو شه كه په ننى، كه شهو تا سالى ۲۰۰۱ كه من ره خنه يه كم له وتارئيكى شهو گرئوه له گولفارى ثايندهى ژماره ۱۸ سالى ۲۰۰۱، هيچ بارى سه رنجيكي خرابى به رامهر من نه بووه كه ببيتته پالئهرؤك بؤ شه وهى له سه رم بنووسن، يا ره خنم لئ بگريئ. بهلكو خه مخؤريشم بووه وه نه بهيشتوره بكوئريم به قسه ي خؤى، كه واته جوئئنا مه كه لى له پاي شهو ره خنه يه من بووه. ولئا شهكر من شهو ره خنه يه لهو وتاره ي شهو نه گرتايه، شهو نهك هه ر شهو جوئئنا مه يه شهو نه نووسى، بهلكو له وانه بوو، هه ر به ماؤمستاكه ي جارنى خؤى بزانيمايه و پيايه لدامايه! له راستيشدا ره خنه كه ي من، ره خنه يكي بابه تيانه بوو، شهو يش شه يتولنى به وه لامؤك، يا ره خنه يكي بابه تيانه و زلستيانه به ريه رچى

ره خه که ی من بدات وه و نا به و جۆره خۆی نه کردایه به ساتیریست (Satirist) یکی لیته هاتوو که هه موو
ئو هه کانی رووی خۆی بگریته وه و ساتیره که ی بییته ساتیر.

* ئو هه به تۆوه نه وه ستاره. وه ک تووشی هیستریا بووبن، هه رچی هاتییته ریگی، یا هه رچی
به خه بالی کانی هیستریا کهیدا هاتین، په لاماری دلون، له وانیه: کازیک، پاسوک، پارتی، به کیسی، د.
چه مال نه به: د. عه بدولا ناگیرن، ئه حمه هه ردی، محمه دی عه زیزو شیخ محمه دی هه رسین.

سه یر نه وه به، نوای نه وه ی له جویننامه که ی بۆته وه، فیستیقالی مه حوی ۲۸-۳۰ شابی (۲۰۰۱)
سازدرو هه موو به ته کانی، نوای په ک رۆژ، له نامیلکه په کدا چاپکرا، نووسه ری جویننامه که سه یری
کردوه، ژماره په ک له به ته کانی فیستیقاله که و نامیلکه که، راسته و خۆ یا نا راسته و خۆ، هه مان باری
سه رنجی وه ک تۆیان هه په به رامبه ر مه حوی که هه ستیاریکی نه ته وه یی و نیشتمانی و خه باتکه ریگی
رامیاری بووه. به وه، مایه که ی بۆته مایه ی پیا زفرۆش، به تاییه تی کانی که کاک محمه دی هه مه باقی،
له ژینی هه سته وه ری نه وی دلو، به وه ی و نویتی: مه حوی، وه ک ئه وانێ تر هه لته هاتوه بۆ دهره وه ی
ولات! ! ئیتر ئه وه هچی بۆ نه ماوه ته وه، نه وه نه بێ په لاماری ئه وانیش بدا، به کاک محمه دی مه لا
که ریمیشه وه.

- له کۆتاییدا ئه لیم: کیلگی ره سه نی کوردایه تی، کوردستانه*، ئه وانیه خه لگی کونه ماسیی
کوردستانه و پاسی جرتا وای سوفیت و سوید ئه که نه و خۆیان به کوری ئه و ولاتانه ئه زانن، نه وه ش
ناشکرا ئه که نه که ئیتر کوردایه تی نا که نه، بۆیان نیه به ده می پێ له جوینیان، بیرو بزاقی پیرۆزی
کوردایه تی له که دار بکه نه.

* پێوانه که ش بۆ ئه م مه به سه ته بۆ پێش نه مانی پۆتیمی به عسه. ئه گینا نوای نه وه، گه رانه وه بۆ
کوردستانی بی ترس و پر درلو، ناکی شانه ی پێوه بگری.

عێراق و هەلبێژاردن و رێفراندۆم

* دامەزراندنەوی دەولەتی نوێی عێراق، چ کاردانەویەکی بۆ دۆزی کورد لەباشوور هەموو کوردستان هەیە؟

- کاردانەوی نەرتنێ و نەرتیش هەیە، نەرتیشەکان: ١- بۆ یەکەجار لە دەستوور کاتییەکیدا دان بە فیدراڵیدا نەنێ، ئەگەرچی فیدراڵییەکی تەواویش نیە، چونکە سنووری تەواوی باشووری کوردستان دیاری ناکا. ئەنجومەنی هەرێمەکانی تێدا نیە، دان بە مافی جیاپوونەوه شدا نانت. ئەگەر نەوه شدا، ئەم فیدراڵیە، زەنگێکی ترساناکە بۆ ئێران و تورکیا و سوریا. ٢- وەه گۆڕنێکی نوێ بە جەماوەری کورد لە باشوور هەموو کوردستان ئەدا. ٣- قەوارە سیاسییەکی ئێستا باشووری زیاتر چەسپاند. ٤- رێژو پلەو گرنگییەکی زیاتری دا بە نەوهی کورد و دۆزە پەواکی.

نەرتیشەکان: ١- چارێکی تر باشووری لکاندەوه بە عێراق وە کە نەوه کێشە کێشەکانی باشوور. ٢- هەل ئەگەری سەرەخۆبوونی قەوارە سیاسییەکی باشووری لە ئێستادا لە دەستدا. ٣- ئەگەری لە دەسدانی دەسکەوتەکانی راپەڕینی دوو سترک لە کاتی کشانەوهی هاوێ پەمانان و روودانی کۆدەتایەکی نەوه دیوانی عەرەبی لە بەغداد. ٤- ئەگەری روودانی شەپی کوردو نەوه کانی ترو دووبارە بوونەوهی مەرگەساتەکانی نوێ کۆدەوه.

• هەلبێژاردنی نوێ، چ دەسکەوتنێکی ئەبی و دەستەبەری داخۆزنیەکانی کورد ئەکا؟

- ئەوه بەبەندە بەجۆرێ نەجاسی هەلبێژاردنەکەوه. چارێ هەر لە ئێستایەو پیلانیکی دژ بە کورد لە ئارادایە، بەوهی هەلبێژاردنی پەرلەمانی کوردستان و هی عێراق و هی ئەنجومەنی پارێزگاکان، لەپەک رۆژدا ئەکێ. ئەمەش بۆ ئەوهی، دەنگدانەوهی هەلبێژاردنی کوردستان بکێ بە ژێر هی عێراق وە لە ئاستی نێوه دولەتی و ناوخۆشدا. بەر لەو هەلبێژاردنە، ئەگەر عەرەبە هاوردەکان دوورنەخێنەوه لە کوردستان و شارۆچکە و ناوچەکانی چارانی کەرکوک نەخۆتەوه سەر پارێزگای کەرکوک، کورد زیانیکی گورە ئەکات، لەبەر ئەوه، ئەگەر ئەوانە ئەکران، پێویستە کورد خۆی دابێژی لەو هەلبێژاردنە لە عێراقدا، لەهەموو باریکدا، یەکە ئەنگی کورد، مەرچنکی سەرەکیە بۆ هەندێ دەسکەوت و داخۆزنی کورد.

• پرۆژەوی رێفراندۆم بۆ ناچێت پێش لەباشووری کوردستان وەک دواپەکی یاسایی نێوه دولەتی؟

- لەبەر ئەوهی ئەو پرۆژەیه، هەر لەسەرەتاوه بەسە قەشی لە دایکبوو، چونکە هەندیکیان ئەیانوت لە پێناوی سەرەخۆبیدی، هەندیکیشیان ئەیانوت بۆ چەسپاندنی فیدراڵی، وانا بۆ چارێکی تر بەستەنەوهی باشوور بە عێراق وە. شێوانی پێشکەشکردنی داخۆزنی و لۆزەکان هەلەبوو، ئەهواپە سەرەتا بدراپانە بە پەرلەمانی کوردستان، لە پەرلەمانەوه بۆ حکومەتی هەرێم، لە حکومەتی هەرێمەوه بۆ UN و هاوێ پەمانان و پەرلەمان و حکومەتەکانی زەهێزەکان. ئەوانەش بە پێی مادەکانی (١١) بڕگە ٣

له په پیمانی نه تیره په ککرتووه کان، هرومه ماهاده ی ۳۵ پرگه ی ۲ له هه مان په بیان، چونکه به پیتی نه وورو پرگه یه، UN، نه بېن دوه وله نیک، داخوازی، یا کیشه یه ک، بخاته به رده می نه گهرچی نه وده وله نه نندامیش نه بېن تیایدا، دوه وله تیش نوو جوره: دئ ژورر (De Jure)، (De Facto) دئ فاکتو. باشووری کوردستان، دوه وله تی دئ فاکتو یه، هه موو زانیارانی یاساش له سر نه وه کۆکن که دوه ولت بریتیه له (گل، هه ریم، حکومت) رۆژی ۲/۱۰/۲۰۰۴ ریفراندوم خو پيشاندانیکی سازدا، له هه شدا هه مان نوو داخوازی پینچه وانه ی یه ک، سوویاره بووه وه، هه ندیک بانگ شه ی سه ریه خو بییان نه کرد، هه ندیکی تر فیدرالی!

رۆژی ۲۹/۴/۲۰۰۴ له کۆرپنگا که زانکزی سلیمانی ئاماده ی کردبوو بۆ منو د. فهره یدون ره فلیق حیلمی، به وورو برۆژی له باره ی (چاره سه رکردنی کیشه کانی کورد له پرگه ی یاسای نیوده وله تیه وه) دوام.

* له جینگه یکی که ی ئهم په رتووک دا، ده قی وته کانی نه و کله، بلاوکراوه توه.

معاریفی کوردستان

ههولیکێ نهتهوهییانهی هاویرانی کوردایهتی بوو

له پهرلویزی وتاری (وه لاتیکی نۆستانه بۆ به پێژ د. کوردق عهلی) دا، سه رنجی خوێنه روه ی به پێژمان راکێشا بو خوێندنه وه ی (به دواداجوونگ و به لگه نامه یه که له باره ی معاریفی کوردستان وه). به لگه نامه که نووسراوونکی نۆر نوێنی و که سپه ی سه رکردایه تی فره ی دوه مه بۆ به پێوه به رایه تی استخباراتی هه سه که ی که له خواره وه ده قه که ی و ده قی پاداشتیکی مامۆستایانی کورد، هه روه که خۆی به هه ره بی، بڵاوکه ی نه وه، بۆ رلستی و بۆ میژوو، وه که ئوه ی له لاپه ره ۳۵۶ تا ۳۶۹ ی یاداشته کانی (طبقلی) منشورات المکتبه العصریه - صیدا - بېروت ۱۹۶۹ بڵاوکره وه.

شیانی وتنه، ئه و یاداشته گرنگه، له لایه ن هه شت مامۆستای هاویرای کوردایه تیه وه، واژو کره وه، که سیانیان له دامه زۆینه ره کانی کارێکن، نووسه ری یاداشته که ش هاویرای هێژامان مامۆستا جه مال نه به ز بوو، ئه م یاداشته، وه که پێژه یه کی نه ته وه یی، بۆ ئه و سالی (۱۹۵۸)، گرنگیه کی نۆر کاردانه وه یه کی جۆراوجۆری، به نه ریتی و نه ریتی، هه بوو.

گرنگیه ی یاداشته که ی مامۆستایان، له م بواره دا کۆیوه وه: پاتروامایه کی باری ناهه مواری نه ته وه یی به گشتی و باری رۆشنی به ی کورد بوو به تایبه تی، سه ره ئای بیروکه یه که بو بۆ دۆستکردنی قه ولره یه کی سیاسیه ی کوردی، نه خشه یه کی سنوری باشووری کوردستان بوو که لیواکانی سلێمانی و هه ولێو که رکوک و خانه قین و قهزا کوردیه کانی موسلی ئه گه رته وه و ناوه ندی قه ولره که ش شاری که رکوک بوو، تیکرا بانگیکی هوشیاریه ی نه ته وه ییانه بو، بۆ هه ژاندنی جه ماوه ری مامۆستا و قوتابی و رۆشنی به ی سه ره باری بابه ته سیاسیه یه کان (یاداشته که)، پێژه یه کی چاکسازیش بوو له بولاری فیزیکاریدا. ئه م یاداشته وه لاتیکیشه بۆ ئه وانه ی به گه مبه یه خه هه وله کانی هاویرانی کوردایه تی ئه نه رچین.

کاردانه وه نه ریتییه کانی یاداشته که، سه ره ئا له شیوعیه کانی ئه و سای ناو کوردستانه وه سه ری هه لدا.

له ئه نه جاسی ئه م یاداشته وه بوو که ئه و شیوعیه یانه که وتنه گالته کردن به معاریفی کوردستان و به معاریفی قلیاسان ناویان نه برد، سه رکردایه تی ئه و سای پارتیش به لالووت و سارنوسرییه وه ئه ییولنیه یاداشته که. ئه وانه ش هه مووی به لگه ی نزمیه ی ئاستی هوشیاریه ی نه ته وه یی بوو له ناو کوردا که ئێمه له گه ئی له نووسینه کانه ئا هێماندا بۆ کێوه و داوامان کێوه هه ولی به زکرده وه ی ئه و ئاسته، بکێشه هه وله له پێشه کانی روناکیران و کاربه ده ستانی کوردستان. جگه له وانه، که یاداشته که رۆژی ۲۶/۷/۱۹۵۸ له رۆژنامه ی (البلا) له به غدا بڵاوکرایه وه، رۆژنامه که ی له سه ر داخرا.

به پێچه وانه ی ئه وانه وه، یاداشته که کاریگه ریتی و کاردانه وه یه کی نه ریتی هه بوو له ناو جه ماوه ری کورد به گشتی و جه ماوه ری مامۆستایان به تایبه تی. ئه و کاریگه ریتی و کاردانه وه یه، بۆ ناو هه ندی ناوه ندی عه ره بیه ی ئێپه یی کرد، له وانه نوسه رو میژوونووسی ناسراوی نه ته وه یی عه ره ب (منذر

الموصل) له كتيبه كيدا (عرب وأكراد - رؤية عربية.. للفضية الكردية - الأكراد في وطنهم القومي وفي الجوار العراقي - التركي - الإيراني... وفي سوريا و لبنان - دار الفصول - بيروت - چاپى يه كهم ١٩٨٦ له لايه كه كاني ٢٢١ تا ٢٢٦ نو ياداشته به رز نه نرختني و نه ئن: (ولقد ثبتنا اسماء موقعي المذكرة هنا تقديراً واجلالاً لهم، لأن مطالبهم تنم عن نظرة تربية متقدمة، كما تدل على نضج واستيعاب صحيح لدور رجل التربية والتعليم والمهام الملقة على عاتقه، وكان الأجدر لو أن الحكومة بادرت آنذاك لأصلاح شؤون التربية والتعليم بعد ثورة ١٤ تموز وفق التصورات التي تضمنتها المذكرة) دواى شهوه نووسر له بارهى سه رجه م دلواكاريبه كاني ياداشته كه وه نه ئن: (وهذه الطالب كلها محقة كما نرى، ومشروعة من كل وجه) پاشتر نووسر هيمما بى ژماره يه كه دهسكه وتى زمانه وانى و ژوشنيرى نه كات وه كه نهجاسى نه م ياداشته.

دهقى به لگه نامه كه و ياداشته كه

الصراع في منطقة الفرة ٢

مذكرات ووثائق

قيادة الفرقة الثانية

الاستخبارات

الرقم ح - ش ٣-٥-٩١٤

التاريخ ٩-٩-١٩٥٨

سري للغاية وشخصي

٢

الى

مدير الاستخبارات العسكرية

الموضوع مذكرة المدرسين الأكراد الى وزارة المعارف

حول رفع مستوى الثقافة في كردستان خاصة

بطية نسخة من المذكرة اعلاه للاطلاع

ورد في الصفحة (١٥) تحت عنوان (ب - التطبيق) العامة (١) مايلى:

(تعميد منطقة المعارف الكردية بالوية السليمانية وأربيل وكركوك وخانقين وأقضية الموصل الكردية)،

نود أن نلفت النظر الى خطورة التعميد اعلاه حيث تبدي المطالبة التالية،

١- أن أقرار حدود معارف كردستان معناه ضمنا الاعتراف بالخطوة التي يهدف اليها المدرسون الأكراد وهو اعلان كيان كردستان السياسي.

٢- أن نرج كركوك ضمن منطقة المعارف الكردية وهي ليست بكردية بالمعنى الذي فسره المذكرة. اذ فيها أكثرية (عربية وشرقية ومسيحية) فالتميز يطمح في طياته روح الرفض في الاستيلاء على (النفط) وهي الشروة الوطنية للجمهورية العراقية التي حدرت هذا المصدر الحيوي لحياة ومقتبل العراق. كما أن ادعاء المذكرة بكردية كركوك معناه صهر القوميات الأخرى في اللواء وهذا ما يناهز روح دستور الجمهورية العراقية.

٣- ليس من المصلحة تأسيس مديرية معارف كردستان وليس من الصحيح أن يكون مركزها في مدينة كركوك.

٤- يجب اسناد منصب مدير المعارف في كركوك دوماً (وأبداً) الى شخص عربي شرط أن تتوفر فيه صفة الحياد ويعمل للمصلحة وخدمة التعليم دون تمييز لقومية أو عنصرية.

٥- أما ما جاء في بقية المذكرة فنترك أمرها لوزارة المعارف لانها فرضت شروطا وليس اصلاحا.

أرجو لطلاع الجهات المعنية لخطورة المذكرة المبركة باسم الإصلاح.
لننا لاننكر على اخواننا الأكراد حقهم في المطالب المنوه عنها على أن تتفق والمصلحة العامة التي هي رائد
المخلصين لهذا الوطن.

توقيع
الرئيس الركن
قائد الفرقة الثانية

مذكرة المدرسين الأكراد الى وزارة المعارف
حول رفع مستوى الثقافة في كردستان خاصة والعراق عامة

سيادة وزير المعارف المحترم

تحية واجلالاً

وبعد... فقد جاء عهد الحرية والنور، جاء عهد الحق والعدل، ومضى دون رجوع عهد الذل والاستعباد. مضى
ذلك العهد البغيض الذي كان فيه المسؤولون يأتصرون بأوامر لسيادهم المستعمرين ويمثلون مصالحهم في طول
البلاد وعرضها. نعم، لقد جاء اليوم الذي يخضع فيه المسؤولون لازادة الشعب ويمثلون بوحى من مصالحه، فقد
أن الأول أن نصارح المسؤولين بما يخالج نفوسنا المعذبة من أمان وآمال طيلة هذه السنين الطوال.
بإسيادة الوزير..

لاتغني على سياستكم التضمينات الجسام التي قدمها الشعب الكردي على مذبح الحق والحرية. ووقوفه بجانب
الشعب العربي الشقيق في أجليك الساعات وأسوأ الظروف. كما لاتغني عليكم ما قامت به زبانية الاستعمار في العهد
البائد من اضطهاد شعبنا الكردي وضرب حركاته التحررية بأساليبهم الوحشية وزج أفواج من شبابه وشيوخه في
السجون والمعقلات وتشريد المئات منهم وإقامة مجازر رهيبة في كردستاننا العزيزة ونصب المشاقق للمناضلين
الأحرار وتجويع آلاف العوائل الكردية. ثم تحريم شعبنا الأبي من كافة أوجه النشاط السياسي بل وحتى الأبي
باسماء موهومة كمكافحة المبادئ الهدامة وحفظ الأمن والسلام وغير ذلك.

أجل... لقد قام عملاء العهد البائد بكل ذلك ولم يكتفوا بها. بل شنوا حرباً إجرامية ضد ثقافة الشعب الكردي
المجاهد فوصدوا أبواب المدارس في وجه الجماهير المتعطشة للمعلم والثقافة بجميع لغات وأجناس واختلافات كائناً من
الأكراد من تتلفف والتعلم بلغة آبائهم وأجدادهم. ذلك الحق البسيط الذي لم تحرم منه الشعوب الواقعة تحت نير
الاستعمار المباشر، كما ومنعت دراسة تاريخ الأمة الكردية في المدارس. ذلك التاريخ العاقل بالبطولات والأعجاب.
فقد كان الطالب الكردي يدرس تأريخ مختلف الشعوب والعقومات وحتى العربي الذي كان يقرأ الشيء الكثير من
التأريخ نفسه يبقى جاهلاً بتاريخ أخيه الكردي الذي يشاركه في الجهاد وفي الوطن.

أما وقد انقضى العهد البائد وزال ذلك الكابوس الجاثم على صدر شعبنا الأبي. فالشعب الكردي لايسعه إلا أن
يقف صوة أخرى بجانب شقيقه في النضال الشعبي العربي المجاهد ليعقق انتصارات أكبر وأكبر مدافعاً عن
جمهوريةنا الفتية ومحتفظاً بالمكاسب القومية التي احرزها شعبنا العراقي عربياً وأكراداً. وفي الوقت عينه يصارح
المسؤولين بكافة الحقوق الطبيعية التي حرمها عليه العهد البائد وأكدها الدستور الجديد وفي مقدمتها الحقوق
الثقافية.

هذا ولما كنا ننشرف بالانتساب الى الأسرة التعليمية الموقرة ودرغية منا في محاربة الجهل رأينا من واجبنا أن
نقدم لسيادتكم بعض المقترحات الأساسية لرفع مستوى الثقافة بين افراد الشعب الكردي أملين ان تلقى اهتماماً
وقبولاً من قبل سياستكم.
وتفضلوا بقبول فائق الاحترام.

جمال نيز - المدرس في متوسطة الزبير (بصرة)
 فائق عارف - المدرس في ثانوية السليمانية (سليمانية)
 احسان عبدالكريم - المدرس في ثانوية السليمانية (سليمانية)
 نجم الدين المفتي - المدرس في ثانوية لربيل (لربيل)
 عبدالله محمد الحاج الياس - المدرس في مدرسة سوسينان (السليمانية)
 احسان عبدالحميد - المدرس في المتوسطة الشرقية (كركوك)
 عبدالرحيم رضا - مدرس ثانوية المصلى (كركوك)
 مصطفى سيد احمد (نهرمان) - مدرس القلعة العراقية (كركوك)

* * *

أ - المقترحات

١- اللغة الكردية:

لما كانت اللغة القومية أهم وسائل الاتصال بين الطالب والبيئة التي يعيش فيها، وعن طريق اللغة يكتسب الطالب خبراته ومعارفه ويعبر عن مشاعره الخاصة وأفكاره الشخصية لذا كان الاهتمام بلغة الأم أمراً ضرورياً لرفع مستوى الثقافة وخاصة في سني الدراسة الابتدائية. الأمر الذي يجعلنا أن نقترح بشأن اللغة الكردية مايلي:

- أ - جعل اللغة الكردية لغة للتعليم في كافة المناطق الكردية.
- ب - تدريس اللغة الكردية وأدابها في جميع المراحل الدراسية (الابتدائية والثانوية والعالية) أسوة باللغة العربية.
- ج - جعل اللغة الكردية لغة إجبارية في دار المعلمين العالية ودور المعلمين والمعلمات. ذلك لأن المعلم يتعرض للنفق من منطقة الى أخرى ومن لراء الى آخر. الأمر الذي يحتم عليه تعلم هذه اللغة.
- د - تخصيص كرسي اللغة الكردية ولادباها في كلية الآداب بجامعة بغداد المنوى تأسيسها في المستقبل.
- هـ - فتح مدارس باللغة الكردية في المناطق العربية التي تقطن فيها جاليات كردية وكذلك في المناطق الكردية الواقعة في جنوب العراق. ونخص بالذكر منها الأكراد القيلين في بغداد والحبانية ومركز لواء العرصل وجصاير الأكراد في لوائي الكوت والعمارة (بدرة وجصان وزديايطية وعلي غربي). هذا وأن الاهتمام بتطبيق هذه المادة في المدارس المتوسطة أمراً ميسوراً. ذلك لأن مرحلة الدراسة الابتدائية مرحلة تربوية لا تعليمية.

٢- اللغة العربية:

يعتبر تعلم اللغة العربية بالنسبة الى الطلبة الأكراد أمراً ضرورياً إلا أن الطريقة التي اتبعت سابقاً في تدريس هذه اللغة كانت عميقة وغير مجدية للغاية. حيث كان المنهج المقرر للغة العربية بشكل العرب والأكراد على حد سواء. علماً بأن طريقة تعلم لغة الأم يجب أن تتفلق عن طريقة تعلم لغة أخرى غير لغة الأم. لذا نقترح مايلي:

- ١- وضع كتب جديدة باللغة العربية تحت إشراف لجنة من المربين وعلماء النفس واللغويين. تراعى فيها الأساليب التربوية والاستدراج وبرااعي فيها التقارب بين اللغة الفصحى والمصطلحات العامة. ليتمكن الطالب أن يفرا بلغة سليمة قريبة من اللغة الدارجة. كالكتب التي الفت تحت إشراف منظمة اليونيسكو.
- ب- أن تدريس اللغات الأخرى بجانب اللغة الأم في السنوات الأولى من الدراسة الابتدائية تعدد الارتساق عند الطالب وبالتالي عدم الحصول على الفوائد المتوخاة من الدراسة في هذه المرحلة. لذا نقترح عدم تدريس اللغتين العربية والانكليزية في الصفوف الأولى من الدراسة الابتدائية والاقتصار على تدريس اللغة الأولى اعتباراً من الصف الخامس واللغة الثانية ابتداء من الصف السادس. وهذه حقيقة ثابتة طبقت في مصر وسوريا وتركيا وإيران فاقلمحت بالنجاح حيث لا تدرس اللغات الأجنبية في مدارسها الابتدائية.

ج قمع دورات خاصة للمعلمين الذين يناف بهم تدريس هاتين اللغتين.

٣- التاريخ:

يدرس الطالب الكردي تاريخ الأمم والأقوام القديمة وحتى المنقرضات والباقيات منها. كما ويدرس تاريخ مختلف الشعوب الحاضرة دراسة تفصيلية ويحفظ أسماء الملوك والطوائف والمعارك بصورة بيفاقية إلا أنه يحرم من دراسة تاريخ لسته والإطلاع على مفاخر كبايته وأجداده. ثم إن الطالب العربي الذي يهتم بتقاسم الدراسة العقيمة يبقى جاهلاً بماجاد شقيقه الكردي والأدوار التاريخية المشتركة التي مر بها الشعبان العراقيان.

هذا ورغبة منا في توطيد لواصل الأخوة والصداقة عن طريق التفاهم المتبادل نقترح مايلي:

أ- دراسة تاريخ الأمة الكردية دراسة تفصيلية في كافة مدارس كردستان.

ب - دراسة مجملة عن تاريخ الأكراد في مدارس المتوسطة والثانوية من قبل الطلاب العرب.

ج - جعل التاريخ الكردي مادة إجبارية في دور المعلمين والمعاهد والكليات التي تعنى بمادة التاريخ.

د - ترك الأساليب القديمة في دراسة علم التاريخ ووضع مناهج جديدة له تحت إشراف لخصائيين من علماء التاريخ. إذ إن التاريخ ليس هو ذكر الأشخاص والحوادث الطارئة بل هو سجل الشعوب ونضالها من أجل التحرر والانتماء من الذل والعبودية والتقدم نحو مستقبل أفضل ثم أن التاريخ فيه دروس وعبر وتجارب وخبرات يستهدف من دراستها غرس بنور الروح الوطنية والقومية وإنكائها في النفوس لا الاهتمام بحفظ أسماء الملوك والسلطين وعدد الجوازي والفلما.

٤- جغرافية كردستان:

الغاية من دراسة علم الجغرافية هي الإلمام بحدود الوطن القومي ومعرفة أحوال سكانه وأوجه نشاطهم المختلفة وشروطه الطبيعية وخبرته الزراعية والصوانية وظروفه المناخية وكذلك العوارض الطبيعية من جبال وقيال وأنهار وسهول، ولما كان الاستعمار البغيض حرم الطلاب الأكراد من معرفة جغرافية بلادهم. لذا نقترح مايلي:

أ- دراسة جغرافية كردستان بصورة تفصيلية في المدارس الكردية بوجه عام والاهتمام بجغرافية كردستان العراقية بوجه خاص.

ب- دراسة موجزة لجغرافية كردستان في المدارس العربية كيحت متمم لجغرافية العراق والأقطار المجاورة.

ج- جعل جغرافية كردستان مادة إجبارية في دور المعلمين والمعاهد والكليات التي تعنى بهذه المادة.

٥- البعثات:

لم تكن البعثات في العهد البائد تخضع لنظام يحقق العدل والمساواة بين المواطنين كافة. فكان الطالب الذي يحوز معدلاً عاماً يبلغ حداً معيناً يبعث إلى الخارج، بغض النظر عن لوائه وحاجة منطقته الأمر الذي يشكل ظلماً وعدواناً بحق البعض من الطلاب. فلو أخذنا مركز لواء الموصل والأفضية الكردية التابعة له مثلاً لذلك لرأينا عدد الطلاب الذين يتخرجون سنوياً من الصف الخامس في مركز الموصل لا يقل عن (٢٠٠) طالب في حين لا يتخرج من سكان تلك الأفضية أكثر من عشرة طلاب في السنة الواحدة. بل نستطيع أن نقول إن عدد الطلاب الأكراد الذين يتخرجون من الصف الخامس في جميع أنحاء العراق لا يبلغ هذا العدد عن (٢٠٠) طالب. خلال خمس سنوات لقلّة عدد المدارس في المناطق الكردية وسد معظمها أيام العهد البائد لاقتراضات سياسية. ولما كان الطالب يبعث للخارج على أساس المعدل دون أن يكون للواء الذي ينتمي إليه أي اعتبار، لذا فإن الطلبة الأكراد الذين يشتركون في البعثات يقل عددهم بل يتشاهل بالنسبة إلى غيرهم، هذا ومن أجل أن يأخذ العدل مجراه الطبيعي نقترح مايلي:

أ- أن تكون البعثات حسب نفوس الأولوية، أي يجب أن لا تقل نسبة طلبة الأكراد عن ربع مجموع المبعثين إلى الخارج ولو كانوا دون المستوى؟!

ب- أن ترسل البعثات إلى جميع أقطار العالم دون الارتباط باقطار معينة، إذ أن العلم لا موطن له.

ج- أن تكون البعثات حسب حاجة الشعب العراقي من الخبراء والاختصاصيين وأن تعنى عناية خاصة بالفناني الصناعية والتكنيكية.

د- ان تراعي في قبول الطالب للبعثة درجات دروس الاختصاص والدروس الضرورية للبعثة فقط لا المعدل العام، كما هو متبع الآن.

هـ- ان يطبق نفس الشروط المذكورة أعلاه على طلاب البعثات من خريجي الكليات والمعاهد من خريجي الكليات والمعاهد العالية.

٦- توزيع الكليات والمعاهد العالية:

ان حصر الكليات والمعاهد العالية ببغداد له تأثير سيء على مستوى الثقافة في البلاد. فالدراسة في بغداد بالنسبة الى طلاب بقية الالوية تكلف غالبا وتضع شتى العراقيل والعقبات امامهم وخاصة من الناحية الاقتصادية الأمر الذي يؤدي الى حرمان عدد من الطلاب من مواصلة الدراسة. لذا نرى من الأولي توزيع بعض الكليات على بعض الالوية. لان القيام بهذا العمل - على ما نعتقد - يحل مشكلة هذا الحرمان الى حد كبير. فمثلا انشاء كلية ككلر المعلمين العالية أو كلية الهندسة في لواء كركوك تسهل الدراسة لطلاب الالوية (كركوك و موصل والسليمانية ولربيل) كما ان انشاء كلية كلية الطب أو الصيدلة في (البصرة) متبعة في كثير من الأقطار الأوروبية والأقطار الشرقية.

٧- شروط القبول في الكليات والمعاهد العالية:

نقترح ان تراعي في قبول الطلاب والمعاهد العالية العراقية الشروط التالية:

١- نسبة نفوس الالوية.

٢- دروس الاختصاص لا المعدل العام.

٣- عدم الالتفات الى سنة التخرج.

٤- عدم الالتفات الى عمر الطالب.

٨- فتح المدارس:

رغم قلة المدارس (المتوسطة والثانويات بوجه خاص في كردستان قامت حكومة العهد البائد بسد بعضها متزعة في ذلك بشتى الاعذار السخيفة! لذا نرى من الضروري اعادة فتحها جميعا ونفص بالذكر منها: ثاينوزل حلبة وكويسنجق).

ثم هنالك بعض المناطق الأخرى تحتاج الى متوسطات وثانويات اذ ان معظم الطلاب ينقطعون عن الدراسة بعد تخرجهم من المدارس الابتدائية بسبب فقرهم وعدم تمكنهم من السفر الى مناطق أخرى. لذا نقترح فتح المدارس الضرورية لهم وخاصة مدارس البنات.

٩- الأقسام الداخلية:

يحرم الكثير من الطلاب وخاصة طلاب القرى والارياف من مواصلة الدراسة المتوسطة والاعدادية وذلك لعدم وجود تلك المدارس في قراهم. ولعدم تمكنهم من السفر الى المدن أو المناطق التي توجد فيها تلك المدارس وتحسنهم على مواصلة الدراسة بلهف وإهتمام.

١٠- اكمال نواتج المدارس:

نقترح بشأن ذلك مايلي:

١- سد الشواغر بالمدرسين الاختصاصيين أو المعاضرين ذوي الكفاءات.

٢- الإهتمام بالنواحي العملية ووسائل الإيضاح وتجهيز المدارس بالمختبرات والمكتبات.

٣- توجيه الطلاب نحو النشاطات المختلفة، أي تشكيل اللجان المدرسية التي منها العهد البائد وذلك تحت إشراف المدرسين الذين لهم مؤهلات خاصة.

٤- تشجيع الطلاب على القيام بسفريات مدرسية لدخل القطر العراقي وخارجه.

٨- الاعتناء بالمدارس المسائية بما يكفل للطلاب المسائي التعلم والتقدم وعدم فتح المجال بالتدريس لبعض المحاضرين الذين لاهم لهم سوى سد الشواغر.

٦- بد يد المعونة للمدارس الأهلية العراقية لسوء المدارس الرسمية.

٧- عدم تحديد الاجور التي يتقاضاها المدرسون من المحاضرات التي يلقونها بنسب رواتبهم بخلاف العهد البائد.

حيث كانت لجور المدرس من المحاضرات التي بليها لانتجاوز نسبة معينة من راتبه فان زادت عن ذلك قطعت عنه في حين كان المحاضر غير المنتمي الى الأسرة التعليمية يقبض من الاجور ما شاء له ان يقبض.

١١- تطوير جهاز المعارف:

قام رجال العهد البائد بشن حملات ارهابية ضد الوطنيين والمناوئين للاستعمار والرجعية فشنروا وهذبوا وفصلوا وماتوا في الارض فسادا عا طلب لهم ان يعلموا. لذا نقترح:

١- تطوير جهاز المعارف من اللخوة وانساب العهد البائد الذين سببوا فصل وتشريد القياسي والاحرار من المدرسين والطلاب وزجهم في السجون والمعتقلات.

٢- تطوير جهاز المعارف من الذين ليست لديهم كفاءات تؤهلهم للقيام بواجباتهم، ليحل محلهم نور المؤهلات والقابليات الممتازة.

١٢ قضية التنقلات ومراعاة حقوق الأسرة التعليمية:

كانت مسألة التنقلات بين المعلمين والمدرسين في العهد البائد امرا يسوده القرضي ويصعبه الاضطراب. لذ انها لم تكن تخضع لنظام يحمي لافراد الأسرة العلمية حقوقهم. فعنى ذلك القانون الشكلي الذي وضعه المسؤولون في عهدهم المشؤوم لم يكن يطبق. فقد كان من بين المعلمين جماعة سكنوا في المدن زهاء (٢٠ سنة) ولم يروا القرى مطلقا وعلى العكس فمن بينهم جماعة أخرى بقوا في القرى سنوات وسنوات ولم ينقلوا الى المدن رغم طلباتهم الملحة ثم ان التنقلات كانت خاضعة لمشيئة المتصرفين والادارات المحلية. فكان المعلم المسكين ينقل ادريا بجرة قلم من منطقة الى أخرى وفي أي وقت كان الافتراضات سياسية بحته ومن لجل ذلك نقترح مايلي:

١- وضع نظام خاص يؤمن الحق والمساواة لمعلمي الابتدائية من حيث نظامهم من القرى الى المدن وبالعكس.

٢- اخضاع التعليم الابتدائي لاشراف ووزارة المعارف وعدم تسليمه الى الادارات المحلية بقاذا ان القرض من ذلك في العهد البائد لم يكن الا مراقبة المعلمين في القرى والأرياف مراقبة بوليسية.

٣- اعادة النظر في قضايا المدرسين الذين نقلوا وشردوا من لواء الى آخر بأولمر ادارية دون أي سبر شرعي لمعلمت اضرارا كثيرة من جراء ذلك.

٤- اعادة النظر في قضايا المعلمين الذين أصابهم الظلم والجور نتيجة للتصرفات الكيفية التي قام بها بعض المتصرفين ورجال الادارة في العهد البائد.

٥- منح مستمسكات محلية كافية للمعلمين الذين ينقلون الى القرى والأرياف والعمل على تأمين دور - السكنى لهم كامتيازات خاصة شطهم على القيام بواجبهم في مناطق متأخرة لا تتوفر فيها اسباب العيش كالمدن.

٦- مراعاة حقوق الأسرة التعليمية كالمساح لهم بتأسيس نقابة خاصة بهم وتقليل ساعات الدروس لهم.

ب- التطبيق

من الأهمية بمكان ان نضع بعض الشروط الاساسية امام المسؤولين حول تطبيق المقترحات السابقة، اما تلك الخطط التي نحن نرتاها القيام بتطبيق ماسبق هي:

١- ان تنظيم امور المعارف في المناطق الكردية وحل المشاكل المتعلقة بها يتطلب منا ان نفكر في ربط تلك المناطق بادارة معينة تكون لها بعض الصلاحيات الخاصة. لذا نرى من الافوق ان نضم شؤون المعارف في كردستان. (وهي الوية السليمانية واربيل وكركوك وخانقين واقضية موصل الكردية) تحت اشراف وادارة واحدة تدعى

- (مديرية معارف كردستان) يرأسها مدير يدعي (مدير معارف منطقة كردستان) يكون مسؤولاً أمام وزير المعارف مباشرة. ولما نتخذ أن تطبيق المقترحات السابقة منوط إلى حد كبير بتأسيس هذه الإدارة الخاصة.
- ٢- من الأولي أن يكون مقر هذه المديرية مركز لواء كركوك لكونه وسطاً بين جميع الألوية والمناطق الكردية.
- ٣- أن يكون لهذا المدير معاونون في مراكز الألوية الأخرى، مسؤولين أمامه مباشرة.
- ٤- أننا نعتقد جازمين بأن السيد (رفيق حلمي) هو الشخص الذي يصلح لهذا المنصب لكونه مريباً قديراً وخبيراً ماهراً في شؤون الثقافة الكردية.
- ٥- تأليف لجان مختلفة من المدرسين والادباء والمؤرخين الأكراد تقوم كل لجنة حسب اختصاصها (بتأليف وترجمة الكتب العلمية والأدبية إلى اللغة الكردية) تحت إشراف وزارة المعارف.
- ٦- جعل التدريس باللغة الكردية في المدارس الابتدائية اعتباراً من هذه السنة وتطبيق نفس المادة في المدارس المتوسطة والثانوية حالما يتم إعداد الكتب المقررة باللغة الكردية.
- ٧- الإيعاز إلى مدرسي المتوسطات والثانويات باستعمال اللغة الكردية في الصف أثناء شرح الدروس ابتداء من هذه السنة والاستعانة بالكتب القديمة كمصادر رئيساً يتم إعداد الكتب المقررة باللغة الكردية.
- ٨- إعادة المطردين والمشتكين من المعلمين والمدرسين إلى مناطقهم للاستفادة منهم في التدريس باللغة الكردية.
- ٩- منح مكافآت مادية ومعنوية للمشتغلين بقضايا التاليف والنشر والترجمة وتشجيعهم على القيام بالبحوث العلمية والأدبية.
- ١٠- فتح دورات خاصة للمعلمين والمدرسين الأكراد الذين لا يتقنون اللغة الكردية قراءة وكتابة لكي يتمكنوا من القيام بواجباتهم على الوجه الكامل.

حه‌وێجه‌و نه‌خشه‌ی نوێی تیرۆرو ته‌عریب

وتاره‌که‌ی به‌پێڕه‌ی مه‌لا به‌ختیار، به‌و ناوێشانه، له‌رۆژنامه‌ی به‌پێڕی (چاودێر)ی ژماره ۱۲ رۆژی ۲۰۰۴/۱۲/۲۷، وه‌ك مه‌لا به‌ختیارێکی نووسهرم به‌رز نرخاند، چونكه نووسهر به‌وردیا ده‌ستی خستوه سهر ئه‌و خاڵه‌ ترسناكانه‌ی له‌حه‌وێجه‌وه به‌ره‌و پووی كورد ئه‌بنه‌وه. به‌لام وه‌ك مه‌لا به‌ختیارێکی ئه‌ندامی سه‌ركرده‌یه‌تی (ی.ن.ك) كه ئه‌ركی جێبه‌جێكردنی رای گشتی له‌ئه‌ستۆدایه‌، و ئاره‌یكی له‌و جۆره، ئه‌شن هه‌لۆیسته‌یه‌کی له‌سه‌ر بكه‌ی!! با پێزانین چۆن؟

مه‌لا به‌ختیار خۆی ده‌ركه‌وتوترین سه‌ركرده‌ی ئه‌و له‌شكره كوردیه‌یه بوو كه خاڵه‌قینی له‌عه‌ره‌یه‌ی داگیركه‌و ته‌عریب پا ككردنه‌وه‌و هه‌ر له‌رۆژانی یه‌كه‌می ئه‌و داسنامه‌ شكوژداره‌وه، له‌كاشی جه‌نگی رزگار كردنی عێراقدا ساڵی ۲۰۰۳، مەدالائنی خاڵه‌قینی به‌سه‌روودی ئه‌ی ره‌قیب گوژشكرد، نه‌ئه‌بوو له‌و وتاره‌یدا ئه‌وه‌ بۆ سه‌ركرده‌یه‌تی كوردستان به‌كارێكی چاك بژمێرێك (ئه‌و سه‌ركرده‌یه‌تییه، هه‌تا ئێستا دانی به‌خۆیدا گرتوه‌، به‌رامبه‌ر كوشتنی رۆژانه‌ی كوردو ناچار كوردنی كورد بۆ كوچك كردن و به‌جێهێشتنی ناوچه‌كه‌!!) ئه‌وه‌ چ ئێكده‌وه‌یه‌كه‌ كه دوا‌ی چه‌ندین سه‌ده، سه‌ركرده‌یه‌تی كوردستان، به‌ئه‌زمونه‌ دۆله‌وه‌كه‌ی مه‌سحیدا بچێته‌وه‌ كه ئه‌یوت: ئه‌گه‌ر شه‌پاز له‌یه‌كیان سه‌ره‌وانده روومه‌تی راست، روومه‌تی چه‌پت ئاماده‌كه‌ بۆ شه‌پاز له‌ی دوهم! ئه‌وه‌ بوو ئه‌و ئه‌زمونه‌ی مه‌سیح، به‌له‌خاچداننی خۆی كۆتایی هات، بۆیه له‌و رۆژه‌وه‌ دنیا‌ی مه‌سیحیتان به‌رامبه‌رو شه‌پاز له‌یه‌ك، ده‌یان شه‌پاز له‌ی كوشتنه‌ ئه‌وه‌شپێته‌وه‌ كه دوا‌هه‌مینیان ئه‌و شه‌پاز له‌ كوشتنانه‌یه‌ ئه‌مه‌ریكا ئه‌یسه‌ره‌وێنێته تیرۆرستان.

ئاخر ئه‌زمونه‌گه‌ی كه ئه‌مڕۆ ته‌نگی به‌له‌سه‌له‌و به‌یرنۆزه هه‌لچنیه‌وه، بۆ ئه‌وه‌ نیه‌ كه ئه‌زمونه‌ سه‌ركه‌وتوه‌كان په‌یڕه‌و بكه‌ی ئه‌و ئه‌زمونه‌ سه‌ره‌كه‌وتوه‌كان وازێیه‌یه‌نێرێن؟ ئه‌زمونه‌كه‌ی خاڵه‌قین ئه‌زمونه‌یكی سه‌ركه‌وتوو بوو، ئه‌یوایه‌ له‌كه‌ركوك و هه‌وێجه‌و ناوچه به‌عه‌ره‌ بكره‌وه‌كانی تریشدا هه‌مان ئه‌زمونه‌ په‌یڕه‌و بكرایه، نه‌ك پێچه‌وانه‌ی ئه‌و ئه‌زمونه‌، ستایش بكه‌ی!! یا ئه‌وه‌ به‌په‌وا بۆ سه‌ركرده‌یه‌تی كوردستان بژمێرێكی كه چاره‌په‌وان بگا، تا (تیرۆرستان ته‌خشه‌ی تاكه‌و دوو دوو تیرۆركردنی هاوالاتی بگۆڕن بۆ كوشتنی به‌كۆمه‌له‌و قه‌تلوعامی كورد) ئه‌وسا سه‌ركرده‌یه‌تی كوردستان، كه‌په‌نکی دوا‌ی بارانیكی له‌و جۆره له‌سه‌ر كات! یا ئێستا ته‌نیا به‌وه دابین بێ كه (هه‌نگاوی رله‌پاندن و داوای یاسایی تۆمار بگا هه‌تا بێگونا‌هی كوردو ئاوانی تیرۆرسته‌كان و پشتیوانه‌كانیان، باشت بچێته‌ ناو رای گشتیه‌وه!!) یا (كاتێ تیرۆرستان بیه‌گه‌یه‌ننه ئاستی ئاوانی گه‌وره‌ترو پێویستی كرد كورد ده‌ستبكه‌توه، با لای رای گشتی و ده‌زگا یاساییه‌كان ساغ كرابێته‌وه كورد ناچار ی به‌رگری كاره‌وه‌ك ئه‌و رسته‌نای ناو كه‌وانه‌كان كه له‌ وتاره‌كه‌دا هاتوون!!

راستییه‌كه‌ی، وه‌ك عه‌ره‌ب خۆیان ئه‌لین: (لايفل العديده الا العديده — ئامه‌ن نه‌بێ ئامه‌ن ناچه‌مینیته‌وه) یا وه‌ك فه‌رموده‌كه‌ی یه‌زدان: (ومن اعطى عليكم فاعطوا عليه بمثل ما اعطى عليكم — ئه‌وه‌ی ده‌ستدروێژی كرده سه‌رتان، به‌هه‌مان جۆر ده‌ستدروێژی بكه‌نوه سه‌ر) یا (و جزاء السيئة

سببە مثلها - سزای خراپە خراپەى وەك خۆيەتى، ئەمەز ئەركى سەركردايەتى كوردستان، ئەو يە: بەر لە لافاوى قەتلوعامىكى تىرى كورد، بەر بەستى ئەو لافاوه بكا - ئەمەز كە بەشيك لە فەرمانەرە وایانى بە غەلو كەركوك، لە ئەندامەكانى سەركردايەتى كوردستان و ژمارەپەك لە دەزگاكانى ئاسایش و پۆلیس و سەرباز سەربەو سەركردايەتەن، سەربارى هێزى پێشمەرگە لە رۆژنى شادا ئەو سەركردايەتیبە نەتوانن، یا ئەپەوئ بەر بەستى كوشتنى تاك تاكو دوو دووى كورد بكا، یا تۆلەيان بەستن، سەبە چۆن ئەتوانن بەرى قەتلوعامىكى لەو جۆرە بگرن یا تۆلەى بكا ئەو؟! بەتایبەتى وەك لە تێگەشتنى تێكراى وتارەكدا! دەرئەكەوئ، ئەو سەركردايەتیبە تا ئێستا بۆ ئەو مەبەستە هیچ نەخشە و پلان و بەرنامە يەكى نییە!! حکومتى عێراقیش، وەك لە وتارەكدا هاتووە (هیچ هەنگاوێكى لە جێبەجێكەرنى مادەى ٥٨ دا نەتاهو پێن ناچن بشیەوئ جێبەجێی بكا).

ئەو هیچ شانازییەك و جەوامێتیەك نەبە كە (هەتا ئێستا يەك هێرشى كورد لە بەرامبەر هێرشەكانى ئەواندا، بە بەرنامە جێبەجێنەكراوە) لە كاتیكدا ئەوان بە نەخشە بەردەوامن!! خۆ پاراستن لە شەرى ئافەكەرى شەرى ناوخۆ، هیچ بیانوو و پاساوێك نیە بۆ ئەم (هێمنى و پشوو درژییەى سەركردايەتیی كوردستان!!) ئەو شە ناگونجى خۆمان بەرلورد كەین بە ئەمرىكا و بلژىن: ئەو چارى تێرۆرى بۆ ناكړئ، ئیعمە چۆن؟ ئەش ئەمرىكا بە پای پیلان و بۆ بەرژە وەندى مەبەستەكانى خۆى، گەل چاوپۆشى بكا، یا بپەوئ درژە بەم بارودۆخەدا، یا نەشارەزائەلەدین بە ئاوپەكە و بە تێرۆرستان، بەلام كورد هیچ بەرژە وەندیبەكى لەو دا نیە، وەك مەرى قوربانى، چاوپۆنى چەقوى عەرەبى ئەعەربى، یا بە بارمە بېرى، یا كوردەكان ناچار كړن شوێنەكانیان چۆل بكەن، كورد نەشارەزائەلەدین نەبە و تێرۆرستانە، بەتایبەتى لە كەركوك و هەرجەدا، كوردەكانى ئەم ئاوپە، يەك بەپەتەر مالى بەمالى بە عەسەكانى ئوێن ئەزانن كە ئەمەز هەر ئەوان ئەنجام دەرى تێرۆرى ئەم ئاوپە و كێشەى ئەم كوردانە (هێمنى و پشودرژى) سەركردايەتى كوردستانە. ئێستا پرسپارەكە ئەو يە: شاخو ئەم سەركردايەتى كوردستانە، ئەو هەموو چەك و لەشكر سامانەى بۆ چ كاتىكى ئەنگانە هەلگرتن؟! بريا سەركردايەتى كوردستان، ئەو هێمنى و پشودرژىيەى بۆ شەرى ناوخۆى كوردستان هەبواپە، كێشەكانى ئەمەزى كورد، بەتایبەتى تێرۆر لەدژى كورد، پتوپستى بە چارەسەرى كوتوپو ئەم كۆردن هەبە، نەك خەمساردى و چاوپۆنقاندن... ئافەرىن بۆ ئەزموونەكەى خانەقەن و شەرم بۆ ئەزموونى كەركوك و هەرجە.

سەلمانی ٢٠٠٥/١/٢٢

کامیل ژیر:

دهنگ دهمین بهو لیستهی بیرو بهرنامهیان له ئیمه وه نزیکه

هاویر: دهنگ وا بوو که هاویرانی کورد به نیش له خۆنامه ده گردنا بیوین بۆ هه لێژامنه گان، که چس لیسته گان ناسکرا کران، لیستی ئهوان دیار نه بوو!!

کامیل ژیر: ئیمه به تهنیا بۆ هه لێژاردنی په رله مانی کوردستان له خۆنامه ده گردنا بیوین، له بۆی که وشی رۆژمی سه دانه وه، ئه گهری هه لێژاردنی یه م په رله مانی کوردستان دروست بوو، ئیمه ش لاسان باشیو لیستی گمان هه بن، بۆ ئه وه مه به سته، چه ندین گزوبونه وه مان کرد. په یوه ندمان به ژماره یه ک له هاویرانی ده ره وه ی ولاتیشه وه کرد، رۆژی ٢٠٠٤/٤/٢٩ له هۆلی کۆلیجی پزشکی زانکۆی سلیمانی، کۆرێکمان به ست، کۆرکه، ئه گهرچی به ناو نیشانی (چاره سه رکردنی کیشه گانی کورد له یه گه ی یاسای نێوده وله تیبه وه) بوو، به لām له ده رگای هه لێژاردنیشمان دا. له م بۆلیه شدا لیستی گمان گه لاله کرد، لیسته که سه ره تا بریتی بوو له هه شت پارێزه رو چوار مامۆستا و پڕۆفیسۆری زانکۆ دوو مامۆستا یه ک ئه ندازیارو دوو فره مانیه رو دوو نوسه رو رۆژنامه نوسو یه ک هونه رمه ندو یه ک به لێنده رو یه ک پزیشکو نۆ خوشکی هاویر له خاوه ن پیشه و توانا جۆریه جۆره گان. به ته ما بیوین به شداربوونی لیسته که مان چه ندین جار زیاتر که ین، به لām به مۆی هه ندیک ئاسته نگیه وه، هه لۆیسته یه گمان بۆ کرد.

هاویر: ئاسته نگه گان چی بیوین؟

کامیل ژیر: په که م: نانانی بیری پێنج هه زار دۆلار! له راستیدا ئیمه ئه و بیه پاره یه مان له ده ستدا نه بوو، یه م: ماوه ئه دان به کوردانی هه ندەرلن بۆ ده نگدان بۆ په رله مانی کوردستان! ئه وه ئه گه ر بۆ هه مان زانیکی بن، بۆ لیسته که ی ئیمه زیانیکی زیاتره، چونکه ژماره یه کی زیاتر ده نگه ی له کس ئه داین. سێیه م: ئه وه مه رجه که له سه ره تاوه وتیان ئه بن پیشه کی هه ممو که س خۆیان له ناوه نده گاندا ناو نووس که ن. ئه مه ش ئه بووه هۆی ئه وه ی خه لکی ناحیزی که جیگه هیوا ی ئیمه بیوین ده نگه گان بده ن، ئه وه (خۆناو نووسه) نه که ن و رۆژی هه لێژاردن مافی ده نگدانیان نه بن و ده نگانه که پیاوان بن تهنیا بۆ حیزه گان.

هاویر: ئایا هیچ په یوه ندیه گتان به لیسته گانی لره وه گردوه؟

کامیل ژیر: ئیمه له وه لۆیسته و بېرکوردنه وه لێکدانه وانه دا بیوین، مامۆستا به هادین نوری په یوه ندی پێوه کردین وشی ئیمه ش، چه ند که سێکی بێلایه ن، لیستی گمان هه یه و پاره که شمان داوه. دلوای لێکدین هاوکاری یه ک بکه ی. بۆ ئه وه مه به سته و بۆ زیاتر له یه گتر گه یشتن، ژماره یه ک گزوبونه وه دانیشتمان کرد. کاتێک گه یشتینه ئه وه ئه نجانای ئیمه و ئه وان پێگنا یه ی، ماوه ی ئه وه به سه رچوو لیسته که ی خۆمان پێشکه ش کۆمیسۆنی هه لێژاردنه گان بکه ین، له لایه کی تریشه وه، یه کێک له حیزه گان، دلوایان لێکردین، به ناوی بێلایه نه وه، به شدار ی لیسته که یان بین. له وه لāmدا وتمان ئیمه وه ک تا ک ئاماده نین به شداریه یه کی له وه جۆره بکه ین له گه ل هیچ حیزه یێکدا، به لām ئه شش وه (ائتلاف) هاوکاری بکه ین به وه مه رجه ی له په رله ماندا که سایه تی لیسته که مان به یینی و مافی رای جیا و زمان هه بن، ئیتر ئه وه حیزه نه هاته وه به لاما ندا.

هاویر: بهرنامهی لیسته‌گمان جی بوو!

کامهیل ژیر: بهرنامه‌یه‌یکی گشتنگیری فره بابته بوو، لیره‌دا نه‌ینا هیما بۆ چه‌ند خالێکی نه‌و به‌رنامه‌یه‌ نه‌که‌م:

۱- وه‌ستان دژی هه‌ر که‌رتیورنێکی قه‌واره‌ سیاسیه‌که‌ی باشووری کوردستان، یا به‌ستنه‌وه‌ی به‌داگیرکه‌رانی کوردستانه‌وه‌ به‌جۆرێک که‌ ژێرده‌سته‌یه‌ی کۆپله‌یه‌تی که‌ له‌که‌مانی لێیکه‌وتنه‌وه‌و فراوانکردنی نه‌م قه‌واره‌یه‌ تارا‌ده‌ی ناوچه‌ کوردستانیه‌کانی موسڵو که‌رکوئو دیاله‌و کوئ.

۲- کۆتایی هه‌تانه‌ به‌پاوانکردنی نه‌و جفۆره‌ حیزیه‌یه‌تییه‌ی به‌وه‌ هه‌ژێ شە‌پی ناوخۆ له‌تکرانی کوردستان و ئالانکردنی سامانی کوردستان و دروستبوونی گه‌نده‌لی کارگێڕی و دلاری و سیاسی و یاسایی و ره‌وشتی و چارپۆشینی له‌به‌عسی و ناپاکان.

۳- داڕشتنی ده‌ستورێک بۆ قه‌واره‌ سیاسیه‌که‌ی باشووری کوردستان که‌ هوکمو سه‌روه‌ری یاسا له‌و ده‌ستوره‌وه‌ سه‌رچاوه‌ ده‌گه‌ڕێ.

۴- نوسینه‌وه‌ی میثووی کورد له‌بیدیگی نه‌نه‌وه‌ییانه‌وه‌.

۵- هه‌موو داهااته‌کانی کوردستان بچه‌ گه‌نجینه‌ی حکومه‌تی کوردستانه‌وه‌و ده‌ستی حیزیه‌کان له‌سه‌ر نه‌و داهااته‌ هه‌لگیرێ و بیه‌مای (نه‌مه‌ت له‌کوێ بوو؟) په‌یڕه‌و بکێ.

۶- دله‌زاندنی سوپایه‌کی به‌رگری په‌گه‌رتو بۆ کوردستان.

۷- کورد یه‌ک نه‌نه‌وه‌یه‌و کوردستان یه‌ک نیشتمان و هه‌موو ده‌ستگه‌وتنێکی سیاسی ئا‌راسته‌ نه‌که‌ین بۆ یه‌کێتی کوردو سه‌ریه‌خوێی و په‌گه‌رتنه‌وه‌ی پارچه‌کانی کوردستان.

۸- مانه‌وه‌ی باشووری کوردستان، له‌م قۆناغه‌دا به‌ده‌وله‌تی عێراقه‌وه‌، به‌نده‌ به‌وه‌وه‌ که‌ په‌رله‌مان و حکومه‌تی ناوه‌ندی له‌به‌غدا، دان بێن به‌هه‌یدرالی راسته‌قینه‌و بیاریکردنی سنووری سروشتی کوردستان و فواوانکردنی هه‌رێمی کوردستان تا راده‌ی نه‌و سنوره‌ سروشتیه‌ی و دان بێن به‌مافی نه‌نه‌وه‌که‌مان له‌دیاریکردنی چاره‌نوسی خۆیدا به‌په‌هایه‌ی و به‌یه‌ی مه‌رج.

نه‌وه‌ به‌گشتی هه‌ندێک له‌و خالانه‌ بۆن که‌ نه‌شن جیاکه‌ره‌وه‌ی لیسته‌که‌ی ئێمه‌ بێن له‌لیسته‌کانی تر. نه‌گه‌ینا ئێمه‌ش له‌باره‌ی دیموکراسی و مافی مرۆ‌فو شارستانی و ئازادی و مافی که‌مینه‌کان و په‌کسانی هه‌ردوو ره‌گه‌زو عیلمانی و په‌کسانی و دادی کۆمه‌لایه‌تی و جیاکردنه‌وه‌ی ده‌سه‌لاته‌کان و ئابوری و لات و نه‌وت و ئاو و ژینگه‌و رۆشنایی و زانست و وه‌رزش و... هه‌ند وه‌ باری سه‌ره‌نجی خۆمان هه‌بوو. نه‌م په‌رله‌مانه‌ش، وه‌ک نه‌لێن نه‌گه‌ر ماوه‌که‌ی یه‌ک ساڵ بێ، نه‌وا بۆ هه‌لبه‌ژاردنێکی تر زۆری نامێن و نه‌وسا هه‌لوێست و قسه‌ی تریان نه‌بێ.

هاویر: ئه‌ی ئیستا ده‌نگ به‌گام لیست ئه‌ده‌ن؟

کامهیل ژیر: لایه‌نگری لیستێک نه‌بێن که‌ زیاتر بێو به‌رنامه‌یان له‌ئێمه‌وه‌ نزیک بێ، بۆ هه‌لبه‌ژاردنی عێراقیش، ئێمه‌ نه‌گه‌رچی به‌گو‌نچاری نازانی خۆمانی بۆ کاندید بکه‌ین، به‌لام وه‌ک ده‌نگده‌ر، ده‌نگ نه‌ده‌ین به‌لیستی کوردیه‌ی هاو‌به‌ش، به‌مه‌رجی نه‌م لیست تیگه‌ل به‌هیج لیستێکی نا‌کوردی نه‌بێ.

تیورو غافل کوڑی له کوردستان دا

کئی لغوی بہریرسیارہ...

چون بنہ بر دمکری؟

گفتوگوئیہ کہ کہل سیاستمدارو روونا کبیران

هر که گویيېستی وشې تېرور دېږد راس ته وخو کوملېک حالتی ناخوش له هستو نه سېدا جېگر دېيتو مړو له بارنکی ناسايیوه ده چته بارنکی د پرونی خړاپو سرچم کاره نړزوه کانی وه ک ترسو هه پشه و نه مان... هند ده چته پرو هوشی پوه و نو چاری شه که تیوونی جهستی دېيت. هر یو له کسانو یان شو لایه نانه که رهقاری تېرورستانه نه دجام ده دن، کسانو نه خوشو دژ به ناسوده یو ناسایشی خالکین که سانیکن که بوونه ته د ارده سنی کومله تنیکه دیک که حز به هیچ گورنیکو به ره وپیش چوونیک ناکن، به عقلیه تنیکی دوگما بیرده که نه وه و تماشا ی دوریور ده کن. جا هر له روانگه پشه وه ناشکرلیه که تېرور له کوردستاندا تا هندازه ک به ره ی سنده وه.

نەم چۆرە رەفتارە ئۆز بە مەزەلەپەیتو دیزوور ترساناکە نەگەر سنوونکی بۆ دانەنریتو کارینکی جیدینەئە لە لایەن دەزگایە بەرپرسەکانەو بە ئۆز نەگرتتە ئاوا پشینیوی سەرانیسەری کوردستان دەگرتتەو دەدیتتە رنگر لەبەردەم بیادە کردنی ئیملکاسەت و ئۆزکە نشتەتەئەبەکانی ئۆز مەزە و سەبەبێ.

جا بقیه به چاکمان زانی که کهسانی سیاستمدارو یاسا ناسرو دیموکراتیخو از بانگیشه بگهین تا رابوچونی خویشان لهسر شم نیارده تینگهرو ترسینه ره بخنه روو. بهو نومیدهین که شم رابوچونانه بیته هانده ریک بق چاره سه رکردن وین بر کردنی شم نیارده به.

6 / بخشی ریفرکتور

بہ رفق کامیل ڈیو / پارٹنر:-

شگھر ۽ فرمانرواين لاء ولایتیکا: خويان ريزي ياسا نه گڻن، ياخوڊ تولنای شوه بيان نه ٿي ڪه
دهستوريتڪ بق ولات دابنيزو ڪم ٿيڪ ياسا له چورچيزوي شو دهستورده دا نه ٿي، نيتير چنن
چاوهروان دهڪن خه لکي ساده نهزان ريزي ياساو مافي مروف بگريت، ڪه ولته بق نه مروي شم
تافي ڪردنه وي ٻي هريمي ڪوردستان پٿويستيمان به دهستوريتڪ هيه بق ولات. ٿينجا ڪم ٿيڪ ياسا
ڪه له ڪل باروتوخ، شمروي ڪم لکي ڪورده واريدها بگنم:

نه‌گه‌ر حکومتی هه‌رتیمی کوردستان، گیانی به‌به‌ردا نه‌کری؛ واته هه‌موو ده‌سه‌تانه‌چینکی جێبه‌جێکردن ویاساکاری و دانفهری ته‌ولوی نه‌بی، به‌بێ ده‌سه‌تیوه‌ردانی حیزه‌کان، ته‌وا ته‌و حکومه‌ته هه‌ر به‌ئێف‌ئێمه‌ ته‌مینیته‌وه‌و نه‌یاسا حیزه‌چێده‌کری؛ نه‌ زینێ مۆلفیش نه‌گهریت. وه‌ک ته‌مینی نه‌مرق

تېرۆرگېشتونە رادەيەك كە دەستدریژی ئەكړئ سەر تەنانت پیاوړی یاساو دانوهر پارێزەر، كە ئەمانە پېشەو كاریان تەنیا جێبەجێكړنو چه سپاندنی یاسایه. بهرای من باشترین چاره سەر ئەمرۆ بۆ هەرێمی كوردستان ئەو یه كە مل ملانی حیزبهكان، جاری دواخړی تا كاتی ئەم ئاقیكړنه وه یه مان ئەگاته قوناقك كە تەولو خوێ بگړیو ئەو مەرجانە ی كە بۆ قەوارە ی حكومهتێك پتویسته دابینكړی، ئەوساكە مەنرسی هەرس و رووخانیكی ترمان ئەما، ئەوسا مل ملانی حیزبایه نیش كاریكی خراب نابێ. خالێكی تر ئەو یه كە به گورجی دیارده ی چهكدار ی نەمینی و هەموو دەستەلاتێك بدرێته حكومهتی هەرێم. بۆ ئەمەش پتویست به وه دهكات كە كەسی یه كەمی ئەو حیزبانە ی كە بارستاییه كی دیاریان هەیه، به شداری فرمانروایه تی بېن. هەر بۆ رێزگرتن له دیموکراتیه و یاساو مافی مرۆف، پتویسته میللەت پچەك بكړیت به خوێنده واری و روشنبیری و هوشیاری. چونكه ئاشكرا به نەو یهك ئەتوانی رێزی یاسا بگړیت ههروه ها بایه خێ دیموکراتیه تی بزانێ كە هوشیار و روشنبیر بیت.

ب‌پ‌ری‌اری ٦٨٨

له دیدی یاساناسانی کوردستانه‌وه

نامه‌ده‌کردنی / پ‌او‌ز‌مه‌: ج‌ینه‌ر ع‌م‌لی ج‌و‌لا

پ‌اش دا‌گ‌ر‌کردنی کویت له ئابی ١٩٩١دا بارودوخ‌ین‌کی سیاسی ئالۆز له‌ناو‌چی‌ی که‌نداودا هاته‌گ‌ه‌پ‌ی، که له‌ب‌یت‌ناو گ‌ی‌ز‌له‌وه‌ی سه‌ره‌ر‌ئ‌تی ب‌ق ده‌وله‌تی کویت به‌پ‌شت به‌ست‌و گ‌ه‌ر‌انه‌وه ب‌ق ر‌ی‌ک‌خ‌رو‌ی نه‌وه‌پ‌ه‌گ‌ر‌ت‌وه‌کان، ولات‌ان که‌وت‌نه‌خ‌و چه‌ند‌ین ب‌پ‌ری‌اری گ‌ر‌نگ له‌ل‌ای‌ن نه‌جم‌ه‌نی ئاسایش‌ه‌وه ده‌ر‌کر‌ان... به‌لام د‌و‌ای ک‌ۆ‌ده‌وی ک‌ۆ‌رد، ب‌ق پ‌ی‌گ‌رت‌ن له‌پ‌ی‌ش‌ئ‌ل‌کردنی م‌اف‌ی م‌وق‌ف له‌ک‌ۆ‌رد‌ستان و ع‌یز‌اق له‌پ‌اش ک‌ۆ‌تا‌ی‌ه‌ات‌نی چه‌نگ‌دا له ٥/٤/١٩٩٦ نه‌جم‌ه‌نی ئاسایش ب‌پ‌ری‌اری ٦٨٨ ی ن‌ی‌وده‌وله‌تی ده‌ر‌کرد، که ب‌ق ک‌ۆ‌رد ئا‌و‌پ‌د‌انه‌وه‌یه‌کی ن‌ی‌وده‌وله‌تی گ‌ر‌نگ بوو. د‌و‌ای خام‌وش‌یه‌ک ئ‌ی‌ستا و جار‌یک‌تری نا‌وی ئ‌م ب‌پ‌ری‌اره هاته‌وه‌گ‌ۆ‌ی.

ب‌ق ئا‌و‌وت‌وی‌ن‌کردنی مه‌غ‌زا یاسایی‌یه‌کانی ئ‌م ب‌پ‌ری‌اره و کار‌ی‌گ‌ری له‌سه‌ر ئا‌ی‌ب‌نده‌ی نه‌ز‌مه‌وه‌که‌مان، ک‌ۆ‌رنه‌وه‌ی به‌م پ‌رسیار‌انه به‌پ‌ی‌ت‌وی‌ست ده‌زان‌ین.

پ‌رسیاری یه‌که‌م:

❖ ئایا ب‌پ‌ری‌اری ٦٨٨ ب‌پ‌ری‌اریکی (ملزمه) له‌رو‌ی یاسای ن‌ی‌وده‌وله‌تی؟ یاخود نه‌ها تو‌ص‌یه‌ک بوو

ب‌ق بارودوخ‌ین‌کی تاییبه‌تی؟

پ‌رسیاری دو‌وه‌م:

❖ ئایا ج‌ی‌به‌ج‌یه‌نه‌کردنی ب‌پ‌ری‌اره که ده‌گ‌ه‌ز‌ته‌وه ب‌ق که‌م‌و‌گ‌ه‌پی ب‌پ‌ری‌اره که له‌رو‌ی (یاسایی)یه‌وه

یاخود خه‌لق‌یه‌ی سیاسی مه‌یه‌؟

پ‌رسیاری سێ‌ه‌ه‌م:

❖ ئا‌چه‌ند د‌م‌ت‌ول‌ر‌ئ‌ت ئ‌م ب‌پ‌ری‌اره و‌ه‌کو مه‌ر‌جه‌یه‌ت‌ین‌کی ق‌انو‌نی ده‌ولی پ‌شت‌ی پ‌ع‌ت‌یبه‌س‌تر‌ئ‌ت ب‌ق

به‌ده‌سه‌ت‌ه‌ت‌انی ده‌سه‌گ‌وت‌ی سیاسی له‌نا‌ست‌ی ن‌ی‌وده‌وله‌تی له‌ل‌ای‌ن گ‌ه‌ل ک‌ۆ‌رده‌وه‌؟

پ‌رسیاری چ‌وار‌ه‌م:

❖ له‌دا‌ه‌ات‌وو‌دا ئ‌م ب‌پ‌ری‌اره ج‌ی‌به‌ج‌ی ده‌ک‌ۆ‌رت؟ یاخود و‌ه‌کو چه‌ند‌ین ب‌پ‌ری‌اری تر ده‌ک‌ۆ‌رت

به‌ق‌و‌ریانی به‌ر‌ژه‌وه‌ندی تاییبه‌تی ده‌وله‌تان؟

برپاری (٦٨٨) ٥٠ نيسانی ١٩٩١

نمونه منی ناسایشی نژودهولتی:

١. سه وکوتکردنی خه لکی مدهنی عیراقی و ناوچه کوردنشینه کانی مه حکوم دهکات.
٢. دلوا له عیراق دهکات شو سه وکوتکردنه راگرت.
٣. سووره له سهر شوهی که ده بی ریکخواوه نژوده وله تیه کان رینگه پان پی بدری بۆ شوهی یارمه تییه مرقوییه کان بگه پهنه هه موو جییه کی عیراق.
٤. دلوا له سکرتری گشتی دهکا که پاپورتیک له سهر مه پنه تیه کانی دانیشتووه مده نییه عیراقییه کان و به تاییه ت دانیشتووه کورده کان ناماده بکات.
٥. دلوا له سکرتری گشتی دهکا تا به په له پیدایستییه کانی ناواروه و دره به دره عیراقییه کان دلین بکات.
٦. بانگهشی ولاتانی نه ندانم و هه موو ریکخواوه مرؤدسته کان دهکا تا له هه وله فریاگوزارییه ئینسانیه دا به شدارین.
٧. دلوا له عیراق دهکری له پیناو جیه جی کردنی ئه مه به ستانه هاریکاری سکرتری گشتی بکات.
٨. برپارده دری که شو مه سه له په له ژیر لیکولینه وه دا به مینتته وه.

پارێزهر گامیل ژیر:

برپاری ٦٨٨ برپارتکی مولزومه

١. بۆ وه لایم پرسپاری ئایا برپاری ٦٨٨ له روی یاسای نژوده وله تییه وه مولزومه؟ دهشی سهرتا بهرسین ئایا یاسای نژوده وله تی خزی له خۆیدا یاسایه؟ به لای یاساناستیکی وه Austin له ئینگلتیره یاسانیه، به لکو شوه ژماره یه رهوشتی نژوده وله تی داترووه ناوی یاسایان لیتاوه، له ئەلمانیاش Lasson و له فهره نسا Ferrandiere و له ئەمریکا ش Sterling Edmund له سهر هه مان رابوون، بیانوی ئه مانه له پیناسی (یاسا) وه هاتبوو که ده لی: یاسا کومه لیک هه مانه، دهسته لاتینکی به رزی یاسایی ده یسه پینتی و چه سپاندن و جییه جیکردنیشی ده که وینته سهر هه ندیک دهسته ی دابوهریو سهر سزایه که خه لکی ناچارده کا به پیره وی بکن. جا له به رته وه ی یاسای نژوده وله تی شو دهسته دابوهریو سزاییه یی، به یاسا ناژمیردری. دیاره که به یاساش نه ژمیردره مولزوم نابی.

ئهم رایه زووره تکرایه وه، چونکه کومه لگای مرقفایه تی هه میشه په پیره وی شو یاسایانه ی کردوه که له نه نجامی عورف و ریکه و تننامه وه هاتوونه ته ناواروه، واته مه رج نیه هه موو یاسایه که دهسته لاتینکی یاسادانان داینی. ئیستاش هه روایه وه هه ندیجار عورف یا ریکه و تننامه یا برپاری پیشووی دادگاگان، به یاسا ده ژمیردری و په پیره وی ده کری. له باره ی دهسته لاتی چه سپاندنیش وه، شوه یو سالی ١٨٩٩ ده زگای ناویژیکردن له لاهای و دادگای دادی نژوده وله تی هه میشه یی سالی ١٩٢٠ و دادگای نژوده وله تی به پیتی په پیماننامه ی نه ته وه په کگرتووه کان سالی ١٩٤٥ داتزان. له سالی شدا دادگایه کی هه میشه یی له لاهای داترا بۆ دادگایی کردنی تاوانکارانی جه.

له‌باری مەرجی جێبه‌جێکردنی سزاكانیشه‌وه، به‌كرده‌وه كۆمه‌لگای نێوده‌وله‌تی، گە‌ژێ سزای سیاسیی سەربازییو ئابووری سەپاند، وه‌ك ئه‌وه‌ی به‌رامبەر عێراق كرا ب‌وای شه‌ڕی كوێتو سزای جێنایی وه‌ك دادگایی‌كردنی تاوانكارانی چه‌نگ.

كه‌واته ئێستا هیچ گومانێك له‌وه‌دا نه‌ماوه كه‌یاسای نێوده‌وله‌تی یاسایه‌کی ته‌لوه. كه‌یاساش یاسای ته‌واویی، ئه‌وا بێگومان مۆلزه‌مه‌ بۆ هه‌م‌وێ.

له‌و گۆشه‌نگیایه‌وه، ب‌پاری ٦٨٨ ب‌پاریزکی یاسایی و مۆلزه‌مه. راسپارد (توصیه)ش نیه. چونكه‌ ب‌رگه‌ی (١)ی ب‌پاره‌كه‌ ده‌لی: (ئهم‌جۆمه‌نی ئاسایش ئێدانه‌ی ئه‌و داپلۆسیفه‌ ده‌كات كه‌به‌رامبەر دانێشتوانه‌ شارستانییه‌ عێراقیه‌كان ده‌كرێ له‌ژێر په‌شی عێزاقداو له‌م ب‌واییه‌شدا ناوچه‌ی دانێشتوانی كوردی گرتۆته‌وه‌و ئه‌نجامه‌كشی هه‌په‌شه‌ له‌ناشتیو ئاسایشی نێوده‌وله‌تیو ناوچه‌كه‌ ده‌كات.

لێره‌دا وشه‌ی (شیدانه) هیچ گومانێك له‌وه‌دا ناهێڵێته‌وه‌ كه‌عێراق په‌تاوانكار ژمێرداروه، بۆیه‌ ئه‌و ب‌پاری (٦٨٨)ی به‌سه‌ردا درلوه. ئه‌وه‌ش ئه‌وه‌ ده‌گه‌یه‌نی كه‌كۆمه‌لگای نێوده‌وله‌تی به‌م ب‌پاره‌ خۆی ئێلزام كرده‌وه‌ بۆ جێبه‌جێکردنی ئه‌و ب‌پاره‌. وانا بۆ سەركوێتکردنی عێراق هه‌ركات له‌و ب‌پاره‌ لابدا، ئه‌مه‌ش مه‌سه‌له‌یه‌کی كاتی نیه، به‌لكو درێژخایه‌نه‌ ن‌گه‌ر هه‌میشه‌یه‌ی نه‌ی.

٢. بۆ وه‌لامی پرسیاری دووهم ئایا جێبه‌جێنه‌کردنی ب‌پاره‌كه‌ تانیستا ده‌گه‌یه‌ته‌وه‌ بۆ كه‌موكویی ب‌پاره‌كه‌ له‌په‌ڕی یاساییه‌وه‌ یاخود پێشینه‌ی سیاسی هه‌یه‌؟ له‌وه‌لامدا ده‌لێن نێوه‌ بزجی ئاوا به‌ره‌هایی ده‌لێن ب‌پاره‌كه‌ جێبه‌جێنه‌كرایه‌؟! ئه‌ی هێلی ٣٦! چه‌كوشی ئاماده‌و ناوچه‌ی ئاسایش و هه‌زینی نه‌فرینو سزای سەربازییو ئابووری به‌رامبەر عێراقو ئه‌و هه‌موو رێكخاوه‌ مۆزییو ناچارکردنی عێراق بۆ رێنێدانیانو ب‌پاری ٩٨٦و... هه‌تد چێن؟ بێگومان ئه‌وانه‌ به‌شێکی گرنگ له‌ ئه‌نجامی ب‌پاره‌كه‌، ب‌پاره‌كه‌ش له‌په‌ڕی یاساییه‌وه‌ وه‌ك له‌سه‌روه‌ رۆشنانه‌كردوه‌ كه‌موكویییه‌کی یاسایی تێدانیه‌، وه‌ك ئه‌نجامیش ئه‌و ب‌پاره‌ هه‌رئه‌مه‌ندی ئه‌یه‌ده‌كه‌ی.

٣. من له‌ناواخنی وه‌لامی یه‌كه‌مدا، ئاراسته‌وخۆ وه‌لامی پرسیاری سێهه‌میش ده‌وته‌وه‌، لێره‌شدا دووباتی ده‌كه‌مه‌وه‌ كه‌ له‌په‌ڕی یاساییه‌وه‌ ئه‌و ب‌پاره‌ سه‌چاوه‌یه‌کی نێوده‌وله‌تییه‌و پشته‌ پێده‌به‌ستری له‌و هه‌ول و ته‌هلایانه‌ی گه‌لی كوردستان بۆ به‌دیه‌نانی ده‌ستكه‌وتی سیاسی له‌ناستی نێوده‌وله‌تیدا ده‌یدات.

٤. له‌وه‌لامی پرسیاری چواره‌مدا ده‌لێم: ب‌وێژێ ئه‌م ب‌پاره‌ به‌نده‌ به‌خۆمانه‌وه‌ ئێمه‌ی كورد، ئێمه‌ ئه‌گه‌ر خۆمان رێكۆپێك بێن، نرخێ ئه‌و ب‌پاره‌و كۆششی دۆسته‌كانمان بزانین، ئاسایشی كوردستانو ناوچه‌كه‌ نه‌خه‌ینه‌ مه‌ترسییه‌وه‌ به‌شه‌ڕی ناوخۆ كوردستان نه‌كه‌بێه‌ كوردستان بۆ كوردو دۆستانی كورد، گوێ له‌قه‌سی ئه‌وانه‌ نه‌گه‌ڕین كه‌له‌سای سێهه‌ردلو له‌پشته‌ی لوتیانه‌وه‌ له‌سه‌فه‌ی سیاسیمان پێده‌فرۆشنو ده‌لێن ئه‌مانه‌ بۆ به‌رژه‌وه‌ندی خۆیان هاتووون ده‌مانپاریژن و یاره‌تیان ده‌ده‌ن... هه‌تد، ئه‌وا ب‌وێژێ ب‌پاره‌كه‌ رێژێ ده‌یو ئه‌نجام‌داده‌یه‌ی.

من تێناگه‌م با‌پایه‌کی نه‌رویی، سویدی، نه‌مسایی كه‌هه‌زاران فرسه‌خ رێگه‌یان ب‌په‌ڕه‌ ب‌پاره‌ته‌ی ئێمه‌و هیچ كام له‌و ولاتانه‌ش به‌ئیمپریالیزم نه‌ناسرین، ده‌ی چ به‌رژه‌وه‌ندییه‌كیان هه‌ی له‌كوردستاندا؟ ئێجا ئه‌م دنیاپه‌ش خۆ هه‌مووی به‌رژه‌وه‌ندی ده‌ییزۆتی، چی تیا به‌ ن‌گه‌ر به‌رژه‌وه‌ندییه‌کی هاوێش بوولا به‌یه‌ك به‌گه‌یه‌نی؟

له لایه‌کی ترهوه راسته له و بریاره دا نه وه هاتوره که هه موو دهوله ته نه دامه کان جهخت له سه ر ئیلترام ده کن به رامهر سهروه یی عیراقو هه موو دهوله ته کانی ناوچه که و ئاسایشی هه رنعمیان سه ریه خۆیی سیاسیان. به لām له پووی کرده بیه وه نه م به شه ئازاده ی کوردستان، نه وه هه شت ساله هه موو مه رجیککی سه ریه خۆیی تیدایه وه ک سنوریککی دیاریکراو، ده سه لاتنه کانی جیبه جیترکن و یاسادانان و دادوه ی، هیزی سه ریه یی و پولیس و ئاسایش، سی زانکو... هه ند که نه مانه هه مووی واتای سه ریه خۆیی ده گه یه ن له م به شه دا نه گه رچی ته ته وه ی کورد چاری له سه ریه خۆیی هه موو به شه کانی تریشه وه ی، ئاکه خالێک که ده شی پرسپاری له باره وه بکری، نه وه په که ئیته نه دام نین له کومه لی نه ته وه په گگرتوه کاند؟ نه وه ش هه یج مه رجیک نه ی بۆ قه ولاره یه ک. ده کری میللته ئیک دهوله تی سه ریه خۆی خۆی هه یی نه دامیش نه یی له و ریکفراره دا، وه ک سويسرا که تا ئیستا نه دام نه یه له کومه لی ته ته وه په گگرتوه کاند.

5. خالێکی لاوازو گومرا له بپاری ٦٨٨ دا ته نیا خالی هه شته مه که ده لی نه نجومه تی ئاسایش بریاره دا نه م مه سه له یه له به ر تته ولنیدا به ئیلتته وه. دیاره نه وه ش مافیکی خۆیان و خۆ هه تا دنیا دنایه پاسه وانی ئیته نابن. ئیته پیویسته نه م هه له له ده ست نه ده یین و به خیرایی ناومالی خۆمان ریکه یین و بگه یه نه وه سه ر پێبازی پێرزی کوردایه تی و از له حیزایه تی به یه نین و په کیتی کورد بکه یه سه روو هه سوو به رژه وه دنیه کی تایبه تی و خۆیه وه و کاری گونجاو بسپێزین به که سی گونجاو له ماوه یه کی که مدا سوپایه کی په گگرتووی کوردستانی و نه نجومه نیککی ئاسایشی نه ته وه یی و ده ستوریک و کۆریکی زانستی و گه ل هه نگای تر نه نجام په یین و ده رگای مافیایه تی و گه رانه پێکردن دا بکه یین و ریزه کانی گه لو فره مانگه کان پاک بکه یه نه وه له خراپه کاران و ئاشتبورنه وه ی گه شتی به دیبه یه نین و هه لباردنیک به شیوه ی دائیری نه ک پێژه یی بکه یین و نه وانی میللته هه لیان ده بژیی نه وانه ببه نه فره مانپه ولو کاری ولات بگه نه ده ست و ئیتر حیزایه تی و هۆزایه تی و به نه ماله یه تی قه ده غه بکری تا پۆزگاریک که ئاستی پۆشنییری کوردیش ده گاته ئاستی پۆژناوا، نه و سا فره حیزیش له سه رچاوان، له م باره یه وه فه یله سو فی گه وه ی نه لمان (تریتشکه) ده لی: "نه و نه ته وه یی هیشتا له پێناوی سه ریه خۆیدا خه بات ده کات، بۆ فره حیزی ده ست نادات" سالی ١٨٥٩ ش له بییموند له ژێر ده ستی کافوردا حیزایه تی کوتایی پێهات. گرێکۆیره ی کوردیش به نه هه چشتی حیزایه تی ده کۆرتیه وه و هیوادرم له باستیکی تردا له م مه سه له یه زیاتر بدویم.

وورده بازى ك

له بارى پوژنامه نووسيه وه

بو پوژنامهى بهرینى ویناى نازادى ژ ۱۶۰ پینج شمه ۱۹۹۹/۱/۲

۵. گومان له وهدا نیهیه که پوژنامه نووسی، خوی له خوتیدا پېشو په بامیځى مەژنو پیرۆزه، پاگه به نهرى دهنگى مرۆفه بۆ مرۆف، دیارده په کى شارستانیه، روخسارنیکى دیموگراتیان په، دهسته لاتی جولمه. به لام ئەم پېشەش وهک نۆد پېشو دیاردهى تر، کارى خرابى ئیکرلوه و ئیستا ناتوانین به و په هابیه به و جۆره پېناسه ی بکه.
۶. ئەمۆ پوژنامه نووسی چەند شینوارنیکى گرتونه خوی:
۷. شینوارى زمانحالی حکومهت و حزبەکان که ئەمانه نەرخانن بۆ خزمەتى لایەنەکانیان و تەنیا له گوشتەنگایى بهرزه نهدى شو لایەنانه وه پوانته گیتی و، عەرەب واتهنى (انصر اخاك فالما او مفلوما) واتا پشنگیرى براکت بکه، نۆددارى یا نۆدلیکرو. ئەوانیش هەر پشنگیرى دبدو بۆچوون و کارو کردەوهى لایەنەکانیان ئەکن.
۸. شینوارى به کړننگیرای که ئەمانه کړ شاپاشى بدانى بۆ ئەوان بلویر لینه دهن.
۹. شینوارى بازگانى که ئەم جۆره یان وهک کارو کاسبیهک دەستیان داوه ته پوژنامه نووسی و هەمیشە حسابى فازانچ و زهره ئەکن، به دورى شیعان بلوکورنه وه و پروپاگەنده دا وێلن، هیچ جۆره نایدۆلچیهک به پەوتى کارهکانیان وه دیار نیه.
۱۰. شینوارى خزمەتگوزارى کۆمه‌ل و مرۆفایه نى که ئەمە یان خاوهنى پېشو په یامه پیرۆزه کەن و ئەکړى پێتیا بوترى دهسته لاتی چواره م یا زمانحالی میلله.
۱۱. له مێژووى پوژنامه نووسی کوردیدا زیاتر ئەم شینوارى دوابیه یان ئەبفریت، وهک کوردستانه کى میقداد په درخان تا ئەگانه ههولهکانى پیره مێرد و جوزنى و گیوو موسا عەنترو به رۆبەرانی گۆنارهکانى گەلاوێژ شهفه ق و هیواو پروناهى و پۆتى کوردستان و گەل پوژنامه و گۆنارى تر که نەسەر به هیچ لایەنێک بوون و نه له دهربارى کەسدا بوون.
۱۲. هەرجۆتى بێت نەکى پوژنامه نووس، وهک کار، ئەکێنکى سەخت و گرانه له دور پوره وه. له پورى بیرمەندیه وه له پورى بازو ئامبزییه وه.
۱۳. له پورى بیرمەندییه وه، پێویستى به پۆشنیرى و زانیارییه کى فرلوان ههیه.
۱۴. له پورى بازو ئامبزییه وه، پێویستى به شه و دهنوى و ماندو بوونیکى نۆد کاتنیکى فرلوان ههیه.
۱۵. وهک ئەنجامیش، ژيانى پوژنامه نووس، له ژيانى گەل کارمەندى تر زیاتر له مەترسیدایه.
۱۶. به تاقیکردنه وهى سالانى پاریسو دهرکه و نهوه، پوژنامه نووس، وهک پێژه، له ههسو کارمەندى تر زیاتر توشى گرتن و ئەشکه نهجه و کوشتن و ناکاو کوژى بووه.

۱۷. له پړوي پاداشتيشوه، له باشترين باردا، پاداشته كې به په پړزي نرلو ماندوويونكې و مەترسي ژيانكهيدا ناچي، نو ه جگ له وې پوژنامه نووساني شتونزي خرمه تگوزاري كومه لو موقلايې، سەرياري ماندوويون كوپړه وەريو مەترسي ژيانان، هەميشه له مال و مولك و دەمی خويان گنېلوه توه بۆ نو وې په يامه پېرۆزه كەيانې پي بگه يهنه نه نجام.

۱۸. له يامه سالاني ۱۹۵۷ و ۱۹۵۸ كاتې نۆزې ي نركي دەر كړدني گوفاري (هيو) ي يانې سره كوتن له به غدا كهوتبووه سەرشاني من له گ ل پۆرم بۆ خوالخوشبوو ماموستا (كريم زانستی) و ماموستا (محمد نووي عارف) و ماموستا (نەسرین فەخری) كه هەريه كيان بۆ ماوه يكي كاتې و دياريكرو يارمه تيان نەدام، بيوچان يووم پاداشته كشي نەي نە ژيانم و كاري ترم به دمه وه نە كړد بۆ بژيوي. سالي ۱۹۵۹ش له به غداد سەريه رشتي دەر كړدني ههفته نامه ي پاشكو (پوژنامه ي خه بات) به كوردې، به من سپيژدراو سەره تا نەنيا خوالخوشبوو ماموستا (حيلمى عالى شەريف) ياريده ي نەدام، له و ماوه يدا، به پۆژ نامه د كړدن و شه وانيش تا درهنگ كاتو شه وانې كوتايي ههفته ش له چاپخانه دا پۆرم نە كړده وه. شينجا سەرياري ماندوويوني خۆم، نۆزديش به زه ييم به خوالخوشبوو (جەواهيري) شاعيري گوردې عەره بدا نه هاته وه كه نويس شه و تا به ياني له و چاپخانه يدا، كه هې خۆي بو، پۆژي نە كړده وه به ديار پوژنامه كې خويوه، نەگەر چي ئيسنا يه كيگ له ياده وەريه خۆشه كانم، نو شه وانن كه ناويه ناو له گ ل جەواهيري دا باسو خواسي وژدە يي و سياسيمان پيگه وه نە كړد، ئيسنا زوو زوو يادي نو شه وانن نەكه موه به هۆي نو موه كه په يگه ره كې جەواهيري نزيك مالي نيمه يه له سەرچارو پۆژنه چه نديار به لايا نتيه پ ده كه مو جار جاريش نە پرسم ئه ليم تو بلتي دواي مردن كه له سەرتكي تر نەببته وه به ناوه لي كه له سەره كې جەواهيري له سەرچار ؟!

۱۹. سالي ۱۹۹۱ يش وەك نەندلميني مەكتەبي سياسي و ليپر سراوي راگه ياندين پاسوك، سەريه رشتي دەر كړدني ر پوژنامه ي (سەريه خويي) كه وته نەستوي من و له كاتې په وه كه شدا له به رازيابه كاني بياره و ماوه يه كيش له قه لاچالان و دواي گه رلنه و شمان بۆ سليتماني و تا كوتايي سالي ۱۹۹۲، به تاپو به ناميري له به رگرتنه وه، به رده وام يووم له سەر نو كار به يارمەتي و هاوكاري ژماره يه ك له هاويرياني وەك ماموستا يان نازاد (نازاده ريشه) و نازاد عالى و نزار محمد و كانديش و سەلام عەبدولو دلير. له كوتاييدا ئه ليم پوژنامه، نەگەر چي كاريكي سەختو گرانه، به لام لايهني خۆشيشي تيدا هەيە. من بهش به حالي خۆم له دواي دەرچووني هەر ژماره يه ك له و گوفارو پوژنامانه، هەستم به وچان تپس جۆره به ختيا ريبه ك نە كړد.

شیعری کوردی نه‌مرو له مهرگه‌ساتیکی هه‌قیقی دایه

دیمانه: بوکان جلال

له په‌نجاکاندا، له پال شاعیرانی وه‌ک عبدالله گۆزان ومه‌ده‌وش و کامه‌ران موکری و هه‌ردی و دیلان، شاعیریکی دیکه‌ی لاو، به‌لام به‌ نه‌مرو و لیها‌تو له پیزی نه‌و شاعیرانه سه‌ری هه‌لداو به‌ره‌مه‌کانی که‌وتنه به‌ر دیو دلی هه‌وادارانی شیعره‌وه، نه‌ویش ماموستا (کامیل ژبی) شاعیره، که له و چه‌ند پۆژه‌ی رابردوودا له هه‌ولێر بیوه میرانی فیستیفالی مه‌حوی شاعیر، له هه‌ولی ئوتیلی چوارچرا پیتی شاد بووین و نه‌م گفتوگۆیه‌شمان له‌که‌لدا په‌خساند:

❖ وه‌جه‌ی تێوه چ ئیزاله‌یه‌کی خستوکه سه‌ر کاروانی شیعری کوردیمان؟

- به‌ هه‌ی کاریگه‌ریتی شیعری توڕکی و ئینگلیزیه‌وه له سه‌ر ده‌ستی ماموستا (شیخ نوری شیخ صالح)ی شاعیره‌وه، نو‌اتریش گۆزان و هه‌ولانی، که منیش په‌کتێک یووم له‌وانه، کو‌ده‌تای فۆرمی شیعری نویی کوردیمان چه‌سپاند، تا نه‌مرو که‌ش نه‌و رێبازه‌ی شیعرییه‌ی له پوری ته‌کنیکی فۆرمه‌وه په‌یبه‌وی ده‌کری و به‌رده‌وامه‌.

❖ به‌لام زیانو و زانیاره که ماموستا (گۆزان) سه‌رگره‌می نه‌و کو‌ده‌تایه‌ی بوویت؟

- نه‌خێر، زۆر به‌دلتیاییه‌وه ده‌لێم سه‌ره‌تا (شیخ نوری شیخ صالح) فۆرمی نو‌یفه‌وانی له شیعری کوردیدا هێنایه‌ تارلوه‌.

❖ سیمای رۆمانسیته به‌سه‌ر زۆریه‌ی به‌ره‌مه‌ی شیعریه‌ی گاندا زاله‌!

- سه‌ره‌تای ده‌ست پێکردن به‌ شیعری که‌وتبوومه ژێر کاریگه‌ری شیعری ناسکه‌کانی (نه‌حمه‌د هه‌ردی) شاعیره‌وه، له پال نه‌و هێزه‌ لاساییکه‌ره‌ویه، عه‌شقی جوانی ئافره‌ت و ستاتیکی سروشتی کوردستان خه‌یالی شیعری منیان ده‌وله‌مه‌ند کرد، که نه‌ده‌کرا له هیچ هه‌لبه‌ستێکه‌دا نه‌و هه‌قیقه‌ته‌ بشارمه‌وه، دیوانی (نازه‌ن) و (جوانی)یش شایه‌دی نه‌و قوتاه‌ی شیعری من.

❖ گه‌م و زۆرێک شێوێکی شیعری کلاسیک لای نه‌مروه‌ فراوانیگه‌مان که نه‌مرو که‌ش به‌کار دێت، به‌لام لای تێمه‌ خه‌ریکه‌ وین ده‌بێت؟

- له‌سه‌فه‌ی ژبان هه‌ر وله‌. هه‌موو شتێک ده‌بێ له‌ گۆپان و جولا‌ندا بێت، سروشتی مرو‌فیش هه‌میشه‌ خه‌زی له‌ گۆپانکاره‌ی تازه‌کرنه‌وه‌یه، نه‌گه‌ر تا‌که‌تا‌که‌یه‌ک شیعری کلاسیک له‌ناو عه‌ره‌ب و فارسه‌کان تا نه‌مرو مابێت و په‌یبه‌وی بکن، به‌لام له‌ناو نه‌وانیشه‌وه خه‌ریکه به‌ره‌و کو‌تایی ده‌چێت.

❖ به‌ له‌ناو چونی شیعری کلاسیک له‌ نه‌مه‌دا، زیان به‌ کو‌مه‌لگای مرو‌فایه‌تی نا‌که‌وێت؟

- سه‌باره‌ت به‌ شیعری کلاسیکی کوردیه‌وه ده‌لێم (٤٠٠) سا‌ل له‌مه‌و به‌ر شیعری کوردی زۆر له‌ ئێستاکه‌ به‌رزتو به‌چێژتو مانا‌دارتو هه‌ونه‌ری‌تریش بوو، شیعری سه‌رده‌می ئالو جزیرو مه‌حویو سالم و کوردی، له‌ ئاستیکی نه‌وه‌نده به‌رزدا بوون که هه‌میشه به‌ زیندووبه‌تی ماونه‌توه و وه‌چه‌ سووو چێژی لێ وه‌رده‌گین، به‌لێ به‌که‌زیوون و له‌وتانی شیعری کلاسیکی په‌سه‌ن زه‌ره‌مه‌ند ده‌بن.

❖ **نوڤخوازی له شیعری گوردیدا چۆن ده‌بینن؟**

- شیعمر که نذر بوو بۆر ده‌بی، شیعمری کوردی نه‌مپۆکه له مارگه‌ساتنیکي هه‌قیقی دایه، چونکه شیعمری نوێ لایه‌ نه‌سه‌لبه‌کانی نۆز زیاتر له‌ نیجابه‌کانی، له‌سه‌ره‌وه‌ی هه‌مووشیا نه‌وه‌ هونه‌رییه‌تی له‌ شیعمری نه‌مپۆدا نابیندریت. بۆیه‌ من نوێکارییه‌کی نه‌وتۆ نابینم.

❖ **هه‌ست ده‌کری له‌جانی په‌خه‌ننوسان، شاعیر و نووسه‌ره‌کان خۆیان به‌و ئه‌مرکه‌ هه‌له‌هه‌ستن؟**

- ده‌بوایه‌ کوردیش خه‌لکیکی پسه‌پۆز و زلانی له‌ بواری په‌خه‌ن سازیدا هه‌بوایه، ئیعه‌ په‌ک په‌خه‌نگری پاستگۆتمان هه‌بوو نه‌ویش به‌هه‌شتی (د. کامیل به‌سیر) بوو که په‌خه‌ن سازتکی بی لایه‌ن بوو، به‌لام به‌داخه‌ره‌ زوو جیتی هه‌شتین. له‌به‌ر ئه‌وه‌ی سروشت نژی بۆشاییه، بۆیه‌ ده‌بینین به‌ ناچارێ شاعیران و نووسه‌ران خۆیان نه‌و بۆشاییه‌ پڕ ده‌که‌نه‌وه‌.

❖ **کامیل ژو هه‌وور له‌ ئه‌ده‌ب؟**

- شانۆکار بووم، له‌ چهند شانۆگه‌رییه‌که‌دا به‌شداییم کردوه‌ و چهند شانۆگه‌رییه‌کیشم نووسیوه‌.

❖ **سیاسه‌ت؟**

- بی لایه‌ن دانیشتووم، له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌ی له‌ سیاسه‌ت هه‌وور نه‌که‌وتومه‌ نه‌وه‌.

❖ **وێرای ئه‌ده‌ب ئارمژووت له‌چه‌؟**

- وه‌رزش.

❖ **ئهو چه‌شنه‌ گه‌تییه‌ی هه‌ز له‌ خۆتندنه‌وه‌یان ده‌که‌یت؟**

- زیاتر مینۆو.

❖ **جگه‌ له‌ نووسینی ئه‌ده‌بی؟**

- وه‌ک پارێزه‌ریک، چه‌ندین کتێب و لیكۆلینه‌وه‌ی یاسایم نووسیوه‌.

❖ **باشترین شاعیری نوێی ئه‌مروێ کوردستان؟**

- فه‌ره‌یدون عه‌بدول به‌رزنجی.

❖ **پۆژنامه‌وانی؟**

- له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌ی پۆژنامه‌نوس بووم و سه‌ربه‌رشتی چهند گۆڤار و پۆژنامه‌یه‌کیشم کردوه‌، له‌به‌ر

سه‌رقانی ناپه‌رژتمه‌ سه‌رکاری پۆژنامه‌نوسی نه‌گینا نۆزی هه‌ز ئی ده‌که‌م.

❖ **هه‌ولێر؟**

- ئیستأ چ له‌ پووی هه‌ستی نه‌ته‌وايه‌تییه‌وه‌ چ له‌ پووی بواری بنیادنان و ئاوه‌دانکردنه‌وه‌دا نۆز

به‌ره‌هه‌ پیشه‌ هه‌نگاوی ئاوه‌.

❖ **ئهو قه‌سه‌به‌ی ده‌مێگه‌ ده‌لوویست له‌سه‌ر پووی لا‌هه‌ره‌یه‌کی پۆژنامه‌دا ییلێت؟**

با ژماره‌ی گۆڤار و پۆژنامه‌کان که‌م بکۆینه‌وه‌، نۆزه‌ی ئاژاوه‌ رۆژنێچه‌ریه‌کانی کوردستان و قه‌یرانی نه‌مانی خۆینه‌و لاوازی به‌ره‌مه‌ ئه‌ده‌بی و پۆژنامه‌وانییه‌کان، له‌ ده‌رئه‌نجامی نۆزی گۆڤار و پۆژنامه‌کانه‌وه‌ سه‌ریان هه‌لدانه‌.

"ئەبىي چارەنەۋوسى كەركوك، خەلقى كەركوك خۇي ديارىنى بىكەت"

لە سالىيادى شەھىلى يېزىقلىق كوردايەتى جەمىل رۇزىيە يانى دا

دەسلەپكى سىياسى، كە پەنا ئەباتە بىر ئاكا كوشنى (ئىقتىبال) ى كەستىك، ئەۋە بەلگى ئەۋەپ، ئەۋەكە، مەترىيەكى نۆۋى ھەپ بۇ ئەۋەستەلەت. ئەۋەش، بەنۆۋى، بىۋى چەندىن كوشار نىت بۇ سەرنەۋىكرەننى ئەۋەكەسە. ۋەك ترساندىنى، زىندانىكرەننى، ئانېرىنى يا ھەر جۈزە كوشارىكى تر. كە ئەۋەلە سۈرىيەن نەبۈر، ئىنجا ئاكا كوشنىكە ئەنجام ئەدى.

بە پىۋانەپە، رۇزىيە يانى، كەستىيەكى گەل كەۋرە رۇز ترسانك بۈۋە بۇ سەر رۇزىيە بەس، بۇيە بەۋ جۈزە ئاكا كوشنى كىرد. گەۋرەپەتى و ترسانكەكەش، لە خودى ئاكەكسى رۇزىيە يانى خۇيدا بۈۋ. ئەۋە بەرپىرىسىكى حىزىي، ئە سەرەك ھۆزى، ئە فەرماندەي ھۆزىكى چەكدار بۈۋ. لە راستىشدا، رۇزىيە يەك لەۋىيەكەكەلنى عىراق، ھەموو ھۆكارەكانى ترساندىن و زىندانىكرەن و ئانېرىيەن لەگەل رۇزىيە يانىدا بەكار ھىتىنا. بەلام ئەۋەلە ھەموو، بەئاستەنىكىش، لە گەۋرەپەتى و كەستىيە و جەۋامىرى و كوردايەتتىيەكى رۇزىيە يانىان كەمەكرەۋە.

مەۋەك پەكتىك لەنزىكرەن ئاۋەل و ھاۋىرى رۇزىيە يانى، ئاگام لەۋ راستىيەنە ھەبۈر، بەدەنگىپەۋە ئەچۈۈم. كاتى سەرنەۋوسى گۇلزارى ھىۋا بۈۋم ۱۹۵۷ و ۱۹۵۸، وتارە تۈندەرەۋەكانى رۇزىيە يانىم بىلۈۋەكرەۋە. سالى ۱۹۵۹ رۇزىيە يانى، لەسەر وتارىك كە دىۋى حىكۈمەت نەۋسىيەۋى، درا بە دادگار حىكۈم درا بە سالىك زىندانى يا (۲۰۰) بۈۋەدە دىنار تاۋانە (غرامە). ئەۋە بۈۋە پارەپە ئەۋەلە رۇزىيە. ئە مەمبۈر ئەۋە. لەبەر ئەۋە وىستەم پەنا بۇ كۆكرەنەۋى بەرم، بەلام ھەموو پارەكە، پىۋاچاك و نىشتەمانپەرۋەرى كوردەلى كمال دى.

يادگارەكانى مەلەگەل رۇزىيە يانىدا رۇزىيە. چۈنكە سالىك، رۇزىيە لە بارەگەي بەشپىر موشىر لە بەغداد پەكتىرمان ئەدى و يېرورامان ئالۋگۈر ئەكرە و گەبىشتىۋە ئەۋە ئەنجامەي كە رۇزىيە يانى خۇي بۇ كوردايەتى: قەلەپەكى لە روۋخان ئەھاتۋە. يېرۋاۋەرەكەي: ھەمىشە بە بېرىشتە بۇ راۋەي ئەۋەكەي. پىنۋوسەكەشى: رەمىكى كوشىندەپە بۇ سەر دىلى داگىرەكانى كوردەستان. ئەۋە سامانە يېرەندىيە رۇزەشى بۇيە پەجىتەپىشتۋىن، بەلگەي ئەۋە راستىيەنەپە. لەبەر ئەۋە، بەرۋەكەن:

كەپرىسيان رۇزىيە يانى

بەچ كېش و پىۋانەپەك

نۆز گەۋرە بۈۋ، گەل مەزىن؟

بلىن بەۋەي بەرەي دۈژمەن

بەرادەپەك لىتى ئەترسان

لەترسانا، ئارەمىيان كوشىيان.

خۆشهويستان: رۆژبه يانی يەكێك بوو لە رۆڵە بەئەمەكەكانی
كەركوك. ئەو كەركوكەي ئیستا بەره و چارەنووسیگی نادیار بۆتەوه
بە هۆی ئەوهوه كە ژمارەیهك سیاسەتکاری كورد، دلواي
كوردستانیبوونی كەركوك لە لایەن و كەسانێك ئەكەن كە نه خاوهنی
كەركوكن نه دەسهلاتدارین بەسەر كەركوكدا!!!.

خاوهنی كەركوك و پاشخان (مرجعیة) بۆتیاریکردنی چارەنووسی
كەركوك، خەلكی كەركوك خۆیەتی، نەك یاسا لاوازو كالوكرچەكەي

ئیدارەي دەولەتی عراقی كە خەلكی كەركوك دەستگیریان ئەبوه لە دانانییدا. دەستەلاتداریش بەسەر
كەركوكدا، ئەمرۆ هاوپیەمانان و ئەنجومەنی هەلبژێردراوی كەركوك خۆیەتی، نەك شیعه و سونەي
عەرەب. ئەگەر بیانوو ئەوبە، فلان لیست و فلان لیست بە زۆری ئەوهنده دەنگ لە عراقدا
هەلبژێردراون، ئەوا ئەوانە لە ناوچەكانی خۆیاندا زۆریه، یا ئەو ژمارەنەي دەنگیان هیناوه، نەك لە
كەركوكدا!! لەبەر ئەوه، ئەبێ چارەنووسی كەركوك، خەلكی كەركوك خۆی دیاری بكات. كەركوك
منداڵیكی ناكام (قاصر) نیە تا ئەم و ئەو بێن بەسەركار (وصی) بەسەرێهوه. كەركوك یەكێكە لە شارە
دێرینهكانی جیهان و ئیستا شیاوترین شارە كە بێتته پایتەختی كوردستان، كە بەوه ماف ئەگەریتتەوه
بۆ خاوهن ماف و گیانی ئەمری رۆژبه یانیش شاد و ئارام ئەبێ.

كەركوك

٢٠٠٥/٢/٢٧

كوردايەتى بىرو بزاڭە

مەبەست لەو سەرناو، كە ناوئىشانی ئىم بەرھەم شەئەن ئەو ەپە: كوردايەتى بىرو لاپەنى ەپە كە پىئويست بەپەك تەلوپكەرى يەكزە مەن يەك، نامەى پىرئۆزى كوردايەتى، وەك پىئويست، مەبەستەكە ئاپىكى و ئاگانە ئىنجام، ئەويش لاپەنى بىرو لاپەنى بزاڭە.

يەكەم: لاپەنى بىر

لێرەدا وشەى بىر، وەك كورتكراوەى (بىروباوە) بەكاردێنم كە بەواتای (عقیدە)ى عەرەبى و (Faith) ی ئىنگلىزى دىت، بۆ ئەم لاپەنە، بىرپارێنى كورد، لەهەستیاران و چىرۆك و ئۆماننوسان و جوگرافى و مێژووکاران و زەمانەوانان و نوسەرەنەو تا ئەگاتە ھونەرەندان، ئۆرپان و تۆو و ئۆرپان كرىو، ھەولەكانى ئەوانە ھەمووى كە بەمەبەستى رازەى نەتەوى كورد بوو يا ئەبى، لەھەر كام لەو بولارەدا، ئەچنە خانەى كوردايەتەو. بەلام ئەوانە ھىچيان كوردايەتییەكە ئاگەپەننە ئاستى بىر. ئەو (عقیدە). ئەو ەى بۆ يەكەمجار گەپاندی، فوئابخانەى بىرى نەتەوى بىر كورد (كازىك) بوو كە لەنامەى كازىكنامەدا بەپارێكەوت. ديارە راستى ئەم بۆچوونە، لەخوێندنەو ھەلسەنگاندنى ئەو نامپەك بەدا دەرنەكەوت. بەتايەتى دروشمە سەرەكەكەى (كوردستان بۆكورد، يەكسانى بۆ گەل) وانا كوردستان تەنيا مولى نەتەوى كورد. لەمەو ھەموو داگىركارىيەكى كوردستان، ئالانكرى ھەموو سامانىكى سەر زەوى و ژىر زەوى كوردستان، پىكەوژيان لەگەلياندا بەھەر شاونكى وەك براپەتى و ئۆتۆنۆمى و فیدراتىو... ھتە ئادىرست و ئاڤەوان، ئىنجا ئەو كوردستانەش ئەبى كوردستانىكى يەكسانى بۆ گەلى كوردستان، مەبەست لەگەلى كوردستانىش، نەتەوى كورد و ھەموو ئەو كەمىنە نەتەويیانە كە بەشێوەيەكى سروسفتى و ھوا لەكوردستاندا ئەژىن، ئەو يەكسانىيەش، يەكسانىيە لەبەردەم ياسادا، لەبەردەم ھەموو مافىكى مۇقدا، لەبەردەم چەمكى ئازادىدا، بەواتا لەكوردستانىكى سەرەخۆدا، ھاوالەت پە يەك و پە دو ئى، ھەر لەو كوردستاندا، لەپووى ئاڤەويەو، جۆرىكى گونجاو لەدادى كۆمەلەيەتى ئەبىت، بەكورتى ھەموو ھاوالەتییەكى كوردستان، چۆنەك ئەبى ئەرك لەمافدا. لەئاوەپۆكى ئەم پەرتووكەدا، زىاتر لەبارەى كازىكەو دواوين. لێرەدا ئەو ەى پىئويست، وەك پىئاسەپەك، پىلێن، ئەو ەى: بىرى كوردايەتى، بارەپكرى بەپوونى نەتەوى كورد لە كوردستاندا، وەك يەكەبەكى لەپەكەپچرلو. ئەو دابزان و پارچە پارچە كرىنش، سروسفتىن و پەويستى كورد نەبوو، بۆيە ئەبى ئەو نەتەويە لەكوردستانىكى سەرتاسەرىداو لەسايەى يەك دەولەتدا،

* مەبەستى سەرەكى لەو بابەتەى ئەم پەرتووكەدا لەسەر كازىك و پاسۆك ھاوتوون، سوود وەرگرتنە لەو دوو ئاقىكرىو ە نەتەويیانە بۆ رىنمايى لەداھاتوودا.

یه کبکرتیه وه و گه شه بستی و بیتیته خاوه نی پایه ی شیاو به نه توه یه کی زیندوی هارچه رخ له کومه لگی نی نژوده و له تیدا بۆ رازیه ی خه لکی کوردستان و سه رجه م مرقفایه تی.

دوهم: لایه نی بزاف

هه مو هه وه لکانی کومه لانی کوردو تاکه کانی، وه ک: دوسه تکرده نی مپرنشینه کان، به رپا کردنی شوپشه کان، دامه زانده نی پارتو ریکه خاوه سیاسییه کان بۆ رازیه ی بۆتونه وه ی رزگار یخوای کورد، پاراسه نی سامان و ژینگه ی کوردستان و... هند نه چنه خانه ی کوردایه تیه وه له مه ودا فرلوانه که پیدایه.

لێزه وه نه گه پیمه وه سه ره به بستی ناو نیشانه که (کوردایه تی بپرو بزاف) و نه لیم:

تا ئیستا نه دوو لایه نه ی کوردایه تی، بپرو بزاف، وه ک پێویست قه یکه لو ئاو ته ی په ک نه بوون، کاژیک، یا راسته ر قوتابخانه ی بپری نه توه یی کاژیک، لایه نی په کمه ی کوردایه تیه که ی گه یانده ئاسته ی بیروباوه، به لام نه ی توانی شه و بیروباوه په به ته واوی قه یکه به به رالفه یکی توندوتلۆ سه رتاسه ری بۆ هه مو کوردستان یکتا به به رده وایه ی.

هه لبه ت خۆینه ره وه ی به ریز، له به شه کانی نه م په رتوکه دا، سه رجه ی شه و خالانه ی دله که هیمام بۆ کرده ون بۆ هه ی به نه نجام نه گه یشتنی کاژیک که سه ره کێترینیان نزمی ئاسته ی هوشیاری نه توه یی بوو، واتا کاژیک وه ک ریکه خست پێش رۆژگاره که ی که وت، نه گه رچی وه ک بیر له کات و جێه خۆیدا بوو. نه بوایه سه ره تا کاژیک هه ره وه ک قوتابخانه یه کی بیرمه ندیانه خه ی به دیار به خستایه و به لای ریکه خستندا نه چوایه تا زه مینه تیقریه که ی بۆ ریکه خستنه که ئاماده نه کرد. هه ر کاتیکیش شه و ئاماده ببوایه، یا بپن، شه و پێویست ریکه خستنه که له پوری کرده یشه وه، سه رتاسه ری بپن بۆ هه مو کوردستان.

هه رچۆن بپن، شه و رۆژگار یکی جیاواز بوو له ئیستا، ئیستا شه و بیرۆکانه ی کاژیک که نه و سا به کۆنه په رستی و نامتو خه یال ئاو نه بران له لایه نه یاره کانی وه له لایه نه به شتیکی زۆر له خه لکی ساویلکه شه وه، ئیستا وێر ده ی سه رزمانی زۆریه ی جه ماوه ری کوردو زۆریه ی نه ندالمانی بنگه کانی شه و لایه نانه شه.

له گه ل شه و هه شدا هه شتا زه مینه که بۆ هاته وه کایه ی کاژیک یا پارتیکی هاوشیوه ی کاژیک نه په خساوه، بۆیه هه ی کام له و پارتانه ی شه مۆ به ناوی نه توه یه تیه وه، به ته نیا له به شتیکی کوردستاندا کار نه کهن، فرالان بوونیکی شه و تکیان به ده ست نه هه ناوه که شان له شانی پارتیه ی که وه ک (پ.د.ک) یا (ی.ن.ک) بده ن، بێجگه له PKK که شه ویش به هه ی روخانی سه رکرده که په وه، توشی نوشوستی به ووه، بۆیه شه رکی شه مۆی هاو بپرنی نه توه یی کورد له م خالانه دا کۆنه یته وه:

۱- هه مو گرپه نه توه ییه کان، له هه ر به شتیکی کوردستان یا ده وه وه ی کوردستان، له په ک ریکه خراوی به ره یی، یا کۆنگره ییدا کۆبینه وه به هه و ناویکه وه بپن که بێگومان شه بپن ناوه نده که ی له کوردستاندا بپن.

۲- شه و ریکه خستنه، نابێ شیه وه ی پارتایه تی بگرتنه خه ی، چونکه له لایه ک پارتایه تی، به هه ی کرده وه ره هه تاره شه و ئامیزه کانی هه ندیک له پارتیه ی کوردیه یه کانه وه، چاره گران به ووه له به رچارای خه لکی که وتوه، له لایه کی توشه وه، زیاده کردنی پارتیه یی که، پچرانی پارچه یه کی تری جه سته ی

نەتەو، لای سىيەمىش ئەو، پارتايەتى بەھەموو جۆرەكانىيە، ھەر بەرزەو، ھەندىيە تەسكى تاييەتى خۇيان لامبەستەرە ەك لەنەتەو، مەگەر دەگەن. ئىنجا ئەورىڭخستەن ئەين چۆن بىن كە جياوازىن لەشتەو، پارتايەتى؟! ئەو ھەويرىڭى ئاوكىشەو لىزەدا ئەو ماو، يەمان نى، بەلام ئەكرى مەمايەك بۇ ھەندىك لەبنەماكانى بگەن، ەك:

ا- سەركردايەتتەكى بەكۆمەلى ھەين ئەك سەروك يا سكرتېرى گشتى.

ب- ئەندەلەكانى ئەو سەركردايەتتە ەو، ماو، يەكى ديارىكراو ەك سىن تا پىنچ سال بگۆپىن، ئەنجومەنىڭى رولىڭارىان لى پىڭبەينى.

ج- مەرج نىيە گروپەكان ئەولوى قەوارەى خۇيان لەدەس بەن، ھەرچەندە تەوان، ەيان لەپەكتەدا باشتەرە.

د- رىڭخستەنكە گروپەكانو ئاكەكانى كۆمەلىش بگىرتە خۇي. ھەرەھا رىڭخراو، پىشەبەكانو سەندىكانو ھەر ئاكو كۆمەلىكى تەك باو، بە پىزۇگرامو پەپەرەكەى بېيىن، واتا ھەلەدان بۇ كۆكردەنەو، زىاتىن بەشى جەماو،

ە- رىڭخراو، كە سىستىمى شەنە بەكارنەھىن.

و- ئەندەو، گىرنگى بەلايەنى باو، رىڭخستەن ئەدات، ئەندەش گىرنگى بەلايەنى سەريانى بەداتو، ئەين ھەر لەسەرەتاو، رەنگى سوپايەكى رىڭارى كوردستان پىزى.

ز- رىڭخستەنكە سەرتاسەرى بىن بۇ ھەموو كوردستان، بەلام بۇ ھەر بەشىڭ سەركردايەتتەكى ھەرىمە ھەبىتو... ەت.

جگە لەوانە، رىڭخستەننىڭى لەو جۆرە، ئەين زىاتىر پىشت بەنەو، نويى بېستىت، بېريارە نەتەو، يەكەنىش، ئىتر وازىيىن لەئامۇزگارى بىن ھودە بۇ ئەو پارتىو دامودەزگايەنى بەرزەو، ھەندىيە تاييەتتەكانى خۇيان لەنەتەو لامبەستەرە. ئەوانە لەوسەرى ھاتو، نەتەو، گالتە بەو ئامۇزگارىيەنە ئەكەن، با ئىمە خۇمان بەكردەو، بىرو بىزائەكە ئاوتتەى يەككەين، دىپاش ئەو، ماوتىنى زىاتەر لەو، رىيەو.

حکومتی هەریەکێکی کوردستان
Kurdistan Regional Government

MINISTRY OF CULTURE

وتمارمى باقىچى

روزنامه

..... کا مکمل تحریر

لهگل چونه تیر ساتنک خڼ و یرده وایسول لسه و جنبه جنکونی پر وای سره زکایت مجبوعی و زغول (ماره) (۹۶) ای ثابت به پهلوانی حکومتی هریس گردهستان لغو سمران و هرهستان، خروستی، برچاوی، پهلوان لمرای، روحان، یوشیمی کردی، روز دغز خنن و هوبای سره کون و یرده وایسول ز دغز وایس.

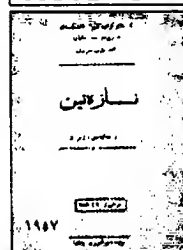
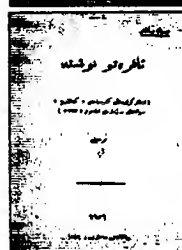
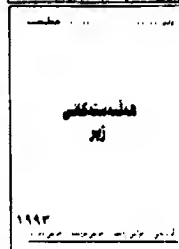
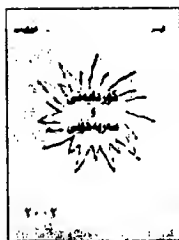
وَالْمَدِينَةُ وَالدَّيْرُ
وَالْمَدِينَةُ وَالدَّيْرُ

سرکاری محکمہ وفاقانہ امور و سرکاری و غیر سرکاری

روزگار آمد زبیر

[illegible]

نویسنده: (نام و نام خانوادگی)

**کوردایه‌تی
بیرو یزافه**

رۇمانىك

حوار
مع الذات

کوردایهتی
و
جهپی کورد

بارودوخی کوردستان له لیئس LEEDS

ئامادەکردنی: ۱.۱.۲۰

بە پۆنەی سەردانییەوه بۆ بەریتانیا، نوسەر و سیاسەتکاری کورد پارێزەر کامیل ژیر لەسەر داخوێنی کۆنگرەیی نیشتمانی کوردستان و کۆمەڵگەی کوردی لە بەریتانیا، ئێوارەی ۲۰۰۵/۹/۲۵ کۆپێکی بۆ کوردانی شاری Leeds و دەورووبەری بەست.

۱.

لە کۆپەکا دا کە سەرۆکی کۆنگرە د. چەواد مەلا و ژمارەیه کیش لە کوردانی دانیشنووی هەریمی Yorkshire ئامادەیی بوون، مامۆستا کامیل ژیر، بارودوخی ئێستای کوردستانی لە هەردوو روی ئەریتی و نەرتییهوه بۆ ئامادەبوون ویناکرد کە رووهگەشەکانی لە هەندێ خالدا پیشاندا وە: ناوچەی ئارام، بوونی قەولرە سیاسەتێکی باشوور، سیستمی تازە ییەمان، جەنگی دژ بە تیرۆر، پەرەسەندی هوشیاری نەتەوی، هیڵە ئاسمانییهکانی کوردستان، نوێنەرایەتی کورد لە UN و هەندێک روێشانی لە ناسۆی سەر بە خۆیییهوه. رووه تاریکەکانیشی لە رووکردنەوه بەغداد و گەندەلیهکاندا چێکردەوه.

لەبارەی پڕۆژەی رەشئوسسی دەستورێکی عێراقەوه و ئی: نەگەرچی فیدرالی چارەسەرنی بۆ کێشە ی نەتەویەتی داگیرکراو بەشەشکرلوی وەک کورد، ئەو دەستورە، فیدرالیش دەستەبەر ناکات. چونکە گەرێترین کۆڵەکی سیستمی فیدرالی، بۆونی دوو ئەنجومەنە یاساکارەکە ی، ئەنجومەنی نیشتمانی (پەرلەمان) و ئەنجومەنی هەرێمەکان. ئەو دەستورە ئەنجومەنی دوهمی نەگرتۆتە خۆی. بەلکو بەجینی هێشتوو بۆ یاسایەک کە لە ئایندەدا پەرلەمان دەریکاتو تاییەتیش بۆ بۆ کاروباری هەرێمەکان! کە لە راستیدا ئەنجومەنی هەرێمەکان زۆر گرنگتر و بالادەسترە لە پەرلەمان و ئەو ئەنجومەن بۆ هەموو کاروباری دەولەتییه نەتەویا بۆ هەرێمەکان. ئاوا بەپێی ئەو دەستورە چارەنوسو بەرژەوهندییهکانی کورد، دەرکەوتنە دەست بریاری زۆریی پەرلەمان کە ئەو زۆرییه هەمیشە لایەنە عەرەبییهکە ی. بەوێش فیدرالی بۆنی نابی و ناوێکی بێناوەرێک دەبێ. ئەو سەرباری ئەوێ هەموو ئەو خاڵانی لەو دەستورەدا دواخوێن بۆ ئایندە و بۆ داپرسی بۆ یاسای تاییەت، ناپەندێ بۆ ئەفرە دانە. تنجا بۆ چارەسەر، هێمای بۆ لایەنێکی گرنگ کرد کە ئەویش لایەنی (هێژ) و و ئی لەسەرەتای مێژوو وە ئانیستاتوا هەتاش، هێژ پارێزەری مافەکان بوو بە مافی نەتەوایەتییهوه. کورد ئەگەر لە رابووردووا هەلی هێژێکی چەگداری کاریگەری بۆ نەپەخسابی بۆ بەرگری لەخۆی، ئیستا بەهۆی دامانی زۆری قەولرەکی باشوورەوه، ئەو هەلی بۆ رەخسابووه.

دوای شه، ونووێژکی چوپێڕ لەسەر بابەتی کۆڕەکی کراو وەلامی پرسسپارەکانی دایەو و کۆڕەکی ١٠،٣٠ شوو کوتایی هات. شایانی وتنە، مامۆستای ناوبراو ٢٧/٧/٢٠٠٥ هاتە بەریتانیای ١٠/٦/٢٠٠٥ گەڕایەو و بۆ کوردستان. لەو ماوەیەشدا، بەشداری پێنجەمین کۆنگرەسی کۆنگرەیی نیشتمانی کوردستانی کرد کە ٢٠/٧/٢٠٠٥ لە لاندەن بەسترا. ژمارەیک دیوانەیی لەگەڵ هەندێ ساینی نەتەرینیت و روژنامەیی کوردی کرد. چەندین وێنارو بابەتی سیاسیشی وەبەرەم هێناو لە میدیا کوردییەکانەو بەلاری کرێنەرە. کە لە مەودایەکی فراواندا لە ناوەندە روژنپیرییهکاندا دەنگیان دایەو و. وەك: مۆزی کوردو چارەروانییهکی گۆلپەهار، کوردستانی سنراو، گەندەلی، کۆنگرەیی دەسلەتەکان، نەفسەریو بەر و بەرێو بەرینیکۆشەر.

٤- ئەم قسەنەى ئىمە، لارییون نیه لەمات ئورکمان و سریان. مات ئوان لە هەمان ئەو بێرگەى یەکەمدا دیاری کراوە کە ئێلى: (مات عێراقىيەکان دایچن کراوە لە پەرورەدەکردنى مندالەکانیان بە زمانى دایک وەک ئورکمان و سریان و ئەرمان لە دەزگا فێرکارییە حکومەتى و تاییەتیەکانیشدا. ئەوە سەریارى مادەى (١٢٢).

مادەى (٩-ب) ئێلى: (میلیشیای سەریازی لە دەرهەوى چێرەى هێزى چەکردار رینگە نادى) دەستورەدەکش بەگشتى لەناستى هێزى پێشمەرگەدا بێدەنگە کە وەک هێزێکى چەکردارى تاییەت بێتێتەووە بۆ کوردستان. کەواتە بەپێى ئەم بێرگەى، پێشمەرگە رەواییەتى نامێنى. یا ئەبێ هەلەشیئەو، یا ئەبێ بېیتە بەشێک لە هێزى چەکردارى عێراقى و بەفرمانى ئوان بچوولتەو، کە لەهەردوو بارەدەدا پێشمەرگە بوونی نامێنى.

مادەى (٤٧) ئێلى: (دەسەلاتى یاسادانان لە ئەنجومەنى نائیبەکان و ئەنجومەنى ئێتحد پێکدێ) شینجا بۆ ئەنجومەنى نائیبەکان، بەدرێزى چۆنەیتى و دەسەلاتەکانى دیاری کردووە. کەچى بۆ ئەنجومەنى نووم، لە مادەى (٦٣)دا دووستیوون و مەرجەکانى دوخستووە بۆ نایندە کە بەپاسایەک ئەنجام بدەن! کە لە راستیدا ئەم ئەنجومەنە لە ئەنجومەنى نائیبەکان کەمتر نیه. بەلکو لە هەندێ باردا لەویش گەرتەر. بەگشتى ئەو نووم ئەنجومەنە تەلووکرێ یەکتەن. ئەبرایە ئەمیش هەر لە دەستورەدەدا دیاری بکرایە و رای گەلى لەسەر بولایە چونکە ئەوە بابەتێکى دەستورییە نەک پاسایی. لە راستیدا ئەوە پەرپۆزکردنى ئەم ئەنجومەنە یە کە تاکە گەرەنتییەکە بۆ مافەکانى هەژمەکان و بەبێ ئەم ئەنجومەنە و دەسەلاتە دەستورییەکانى، فیدرالێ بوونی نای. ئەم راستییەش لە بێرگەکانى (أ، ب، ج- خاصاً- مادەى ١٣٥) دەرئەکوێ کە تیایدا دەسەلاتەکانى ئەم ئەنجومەنەى داووە بە ئەنجومەنى سەرۆکایەتى! بەوێش دەسەلاتى یاسادانان و دەسەلاتى جیبەجێکردن تێکەلاو کرلۆوە کە ئەو دژو پێچەوانە یە لە گەل بنەمای جیاکردنەوێ سێ دەسەلاتەکى یاسادانان و جیبەجێکردن و دادوەرى. لەو دەستورەدەدا کە پێشکەش ئەنجومەنى نیشتمانى کراوە، دەسەلاتەکانى ئەنجومەنى ئێتحدای ئەواو بچوک کردووە و ئێلى تەنیا سەیری ئەو پەرۆە یاساییانە ئەکات کە پەيوەستن بە هەرئێم پارێزگاکانەو!

مادەى (١٠٧) ئێلى: (دەسەلاتەکانى ئێتحد پارێزگارى لە یەکیێتى عێراق ئەکات) بەوێش ئەم مادەى، دەرگا بەرووى مات چارەى خۆتوسین و بوختانى یەکیێتى ئارەزوومەندا داخەت! .
مادەى (١١٠) داهاتەکانى نەوشو غاز گولایە بە ئینسانەو. بەپێى رێژەى دانێشتوان لە هەموو وڵادا دایەش ئەکات! ئەوێش وەک لە گەل بنەمای فیدرالیدا ناگوجن، تالانکردنێکى نائینسانفانەى سامانى کوردستانە.

لە وڵاتانى فیدرالدا، سامانى هەر هەرئێمێک بۆ خۆیەتى جگە لە رێژە یەکی کە ئەدرێ بە ناوێند یا بە هەرئێمەکانى تر. هەر بۆیە ئەوترێ فەلان هەرئێم لە هەرئێمەکانى کە دەوڵەمەندتر یا هەرئێترە. بۆ

کوردستان، هیچ نه‌بێ، باداهاشی نه‌وت و غازه‌که‌ش ۲/۳ بۆ خۆی بێ. نه‌وت و غازای شاره‌کانی تریش هه‌ر به‌وجۆده ۲/۳ بۆ خۆیان‌بێ.

نا‌ئینصافییه‌کی که، نه‌وه‌یه که نه‌و ناوچانه‌ی دیجله‌ و فوراتیان پیا تێپه‌ر نه‌کات، داهاته‌کانی به‌رووبومی دارو درخه‌ت و کشتوکالیان زۆر زیاتره له‌ هه‌ی کوردستان. که‌چی ده‌ستوره‌که‌ بۆ نه‌وه‌یان پێده‌نگه‌!.

ماده‌ی (۱۲۹) ئه‌لی: (ده‌وله‌ت قه‌ره‌به‌روی خێزانی شه‌هیدان و به‌رکه‌وه‌وانی شه‌ڕۆز نه‌کات) به‌لام خێزانی شه‌هیدان و زیان‌لێکه‌وتوانی شه‌نقال و کیمیاباران له‌ کووله‌که‌ی نه‌پێ نه‌وده‌ستوره‌دا باسیان نه‌یه‌!.

جگه‌ له‌خاڵه‌، دواخستنی ماده‌ی (۵۸) و نه‌گێڕانه‌وه‌ی قه‌زاکانی که‌رکوب و دیارینه‌کردنی سنووری کوردستان و نه‌گێڕانه‌وه‌ی ناوچه‌ کوردیه‌کان و گه‌لی لایه‌نه‌که‌ که‌ ده‌ستوره‌که‌ لێیان پێده‌نگه‌، نه‌وه سه‌رباری نه‌وه‌ی هه‌موو ده‌سه‌لاته‌ گرنگه‌کانی داوه‌ به‌سه‌ره‌ک وه‌زیران که‌ هه‌میشه‌ په‌کێک نه‌بێ له‌و شیعانه‌ی دوجار به‌چاوی کینه‌وه‌ سه‌یری تێمه‌ ده‌کات. جارێک وه‌ک کوردو جارێکیش وه‌ک سونه‌، بێجگه‌ له‌م خاڵه‌، هه‌تا نه‌که‌م بۆ نه‌و باری سه‌ره‌جانه‌ی ژماره‌یه‌ک رۆشنی‌ری به‌پێژ له‌ رۆژنامه‌کاندا له‌م باره‌یه‌وه‌ پێشانیان داوه‌، به‌تایبه‌تی دیدو بۆچونه‌کانی به‌پێژان: د. جه‌مال نه‌به‌ز، د. نوری تاله‌بانی، غه‌فور هه‌خمووری، سه‌لام سه‌عدی له‌ رۆژنامه‌ی ئازیزی میدیای ژماره‌ (۲۰۶) دا. نه‌توانه‌ هه‌موو ناچارمان نه‌کات بێر له‌ رێگه‌ چاره‌یه‌کی که‌ بگه‌ینه‌وه‌ و پشت به‌ ده‌ستوره‌ نه‌به‌ستین. رێگه‌ چاره‌ش نه‌شی له‌م خاڵه‌دا خۆی ببینینه‌وه‌:

یه‌که‌م: گریمان هه‌ر ده‌ستوریکێ عێراقی، هه‌موو خواست و ویسته‌کانی تێمه‌ بگریته‌ خۆی سیسته‌م فیدرالیه‌که‌ی عێراق له‌سه‌ر کاغه‌زه‌ها دانه‌یێتی که‌ چاکترین فیدرالییه‌ی، نه‌وه‌ چ بایه‌خینکی نه‌بێ له‌ناسنی هه‌لکه‌وته‌ی عێراقی ده‌سکرو ناسروشمی و تێکه‌له‌ نه‌توه‌یی و ئایینی به‌زۆر لێکێڕانه‌کان به‌په‌که‌وه‌ له‌ناسنی روبرێک خۆین له‌نیواندلو له‌ ناسنی بیری به‌سه‌ته‌لوکی شایینی و بیری‌که‌ی ره‌گه‌زیه‌رستی و شوێنێتی و نه‌قی نیره‌گه‌ری و کلکایه‌شی و لاتانی دراوسی و زه‌به‌ری شه‌ڕۆ؟! راست‌بێیه‌که‌ی، ده‌ستورێک بۆ تێکه‌له‌یه‌کی پێ له‌ناکوکی له‌و جۆره‌، هه‌رچۆنی بێ، له‌مه‌ره‌که‌بێ سه‌رکاغه‌ز نه‌تواوه‌، جیایی تر نابێ، چونکه‌ له‌هه‌ر هه‌لێکدا، پاشه‌کشه‌ی لێنه‌گرێ و کاردارنه‌وه‌ی نه‌و پاشه‌کشه‌په‌ش، له‌ نه‌جامدا به‌سه‌ر لایه‌ نه‌لاوازه‌کاندا نه‌شکێته‌وه‌ به‌جۆرێک که‌ هه‌زار ره‌حمه‌ت بچێت بۆ کفن دز!.

له‌به‌ر نه‌وه‌، بۆ خوپاراستنی کورد له‌م زه‌لکاوێ عێراقه‌دا، چاکترین گه‌ره‌نتیه‌یه‌ک، خۆبه‌هێزکردنه‌، هه‌یزیش به‌ په‌کێتی و باوه‌رو زانسته‌ و مه‌شق و زیره‌کی و سامان و چه‌ک دروست نه‌بێ. به‌لگه‌ نه‌ویسته‌یه‌ که‌ له‌ سه‌ره‌تای میژوره‌وه‌ تا ئێستا و تا هه‌تا، هه‌ر هه‌یز برله‌وه‌ی زۆرنازییه‌ جۆراوجۆره‌کان به‌وه‌

ئەبى. ئەگەر ھېزەت بولۇپ، فېدېراللىش بۇ خۇي ئەبى بە مېوانت. سەرىيە خۇيىت بولۇپ، ئۆزىنىڭ كان لە پېش ئۆستە كاندا ئانت پېدا دەنن، ھەلى خۇيە ھېزەت كېلىش، ئەگەر جاران بۇ كورد نەرسە خەسەبى، ئېستە بۇ قەۋارە سىياسەت كە باشقۇرى كوردستان رەخسەۋە بە ھۆى جۆزىك لە سەرىيە خۇيى قەۋارە كە ۋە ھەمۇ سامانەى بە سەرىدا رۆلۈە.

دوۋەم: بۇ ئەۋەى كاتو ماۋەيەكى زىياتر دەستە بەر بېكەپ بۇ بە خۇدا چوۋنەۋە و كۆكردنەۋە و بە دەستخىستى ھېن، بە تايىبە تى ھېزى سەرىيەى بۇ ئەۋەى ئەم دەستۋەرە خۇيە نەسەپى بە سەرماتدا، چاك وليە ھەرمەمۇ، بە لاگرو لانەگىرى ھېزىبە كوردىيە كاننەۋە، بە خەلگى ھەردو ئىدلارە كوردىيە كەۋە، دەنگ بە بەلى بۇ ئەۋ دەستۋەرە خۇيە نەدەين لە رەپرسىيە كەدا، بەۋەش دەستۋەرە كە ئايىتە پىرپارو ھۆكۈمەتە نېزە كوردە كەى جەغفەرى ئەكەۋىت ھەل بۇ دەستۋىرىكى ئىر ئەۋە خەسە بۇ ئەۋەى بە سەرىيە كەلۋى بابرىۋى فېدېراللىدا ۋىلن. ئىنجا لە ماۋەى ئەم كەينۋە يەنەدا، پەرلە مائى كوردستان دەستۋەرە كەى خۇي پىرپاردا ۋە دەستۋەرە بېيىتە بىنگەى گە پانەۋە (مەرجىيە) بۇ نېرپاروانى كورد بۇ ۋەۋىۋىز لە بارەى دەستۋىرى ئايندەى عىراقەۋە.

سېيەم: ھەمۇ بەلگە كان ئەۋە دەگەپەنن كە ئەگەر ئاشىن ۋە ئارلى دەستە بەر نەبى، ئەۋا عىراقى يەككەتۋە ھەلئەۋە شېتەۋە ھەرىكە لە شېعە ۋە سۈننە و كورد، بەشى خۇي ئەخاتە بىندەستى خۇي، چۈنكە ھېچ كام لەۋ سى رەگەزە تولناى داگېر كېلىش ئەۋەلى ئىرى نىە. ئەۋكاتە ھاۋىيە پەمانانىش مل بۇ بارۋىخى سەپاۋ ئەدەن بەرۋەۋەندىيە كانىيان بەلەى كەرتى ئارام ۋە ۋەلەندو بۆنى خۇشى نەۋەدا راياننە كېلىش. ھەلەت بۇ كەسەت كېلىش كەسە، ئەلەيكى بەسە.

لەندەن: ۲۰۰۵/۹/۱

jeerkamil@yahoo.com

کړه ته له لمریزو تپیه کې بهرنيان نهوځيږي - عيماو چاره سره رې راسته تپینه کې گنده لې

مړؤځ که هاوکړ (زميل) ی دزېرو، بیهویو نه یوئ، شانی ئاردلوی ده بیو نه که ویت بهرپرسیاری له مجوره:

نه گهر توش هو نیت، نه ی بؤچی ریڼه به هاوکړه کانت نه ده ی که جبینی ئارده که تالانکن؟ که ناشتوانی ریڼه پان لېبگریټ، بؤ لییان بوورناکه ویتوه تا شانی ترش ئاردلوی نه بی؟ نه گهر دهره سستی په زه که شپیت، بؤچی بهر په کی بهر له ستکار لروست ناکه بی؟ که ه لویست هر قسه ی رووت بی، قسه ناچیته ناو گېرفانه وه. کئ له گول کالتر به خوی ده لی؟ نه ی کورد نه یو توه: تا خاوه ن مال دزی گرت. دز خاوه ن مالی گرت؟.

بهو جوره، راستنیه کان له نار کومه لی گوماندا، ون ده بن و ره شو سپی ټیکه لاو ده بن. هرچؤنی بی، قسه ی بهرنيان نه ځيږي مسته فاد عيماو نه همه دو هاوکړه کان بیان له شه وی شه می ۲۰۰۶/۳/۴ داله که نالی PUK هره، له دلسقزیه بهر بوییت، یا بؤ مړینی رقی خه لکی، لاینی بویریو روونی راستنی تقدی تیدابوو. به لام وه ک چاره سره؟ کړه که، نامانجه که ی نه پینکا. چونکه پېشنیاره کان که بریتی بوون له: (۱- سوو دوه رگرتن له پارتیبه سوسیال دیموکراته کان ۲- له څاره زلیانی دارابی ۳- ئالوگری ده سولات یا بهرپر سه کان) ترلوزه لاسه نکه که راستنانه توه. چاره سره ی په که م: شیردا بؤ دپېره. بؤ وه لاسی دوه م: یاسا دلریس و سزاییه کانی ئیستامان، که موکووریان تیدا نه. بؤ خالی سییم: کئ ئی له نه نجاسی ئالوگری که وه ماری مارخور په یدا نابیو ئالین ره حمت له کفن دز؟.

که واته چاره سره یی کان نه بی ریشه یی بن. سهره تا هؤکاره کان ده سنی شانکین، ئنجا په ک په ک چاریانکین، به مجوره:

۱- په رله مانه که مان، بؤ په کارتونی، چونکه په رله مانی ته نیا پارتیبه کانه و نه دامه کانی له داسی دامه و موچه خوی پارتیبه کان زیاتر، چیرت نین و نه وی لای نه وان گرنکې، نه وه په پارتیبه کان لییان رلزیین!.

ناشکریه له کومه لگایه کی دیموکراتیدا، به ردی بناغی هه موو دیواره کان، په رله مانه. بنه ما یاساییه گشتیبه کش نه لی (نه وه ی له سره بؤش لروستېکئ، نه ویش هر بؤشه) که واته نه بی له پهره ماننکی پتو هوه ده سټېټېکین. په رله مانی پتویش نه وه په نوځنری راسته و خوی ده ننگه رانی بیت نه که سه پینلوی لیستی پارتیبه کان و شتولزی ریژه یی بیت، وه که م په رله مانه ی ئیستا که پتویسته کړتایی پتېټنری و ه لېزادینکی تر له سره شتولزی بازنه یی نه نجامیدرئ. بؤ نه وه ی هر ناوچه یو نوځنری خوی بناسی. نه وسه په رله مانتاره کان، هه سست نه گن زیاتر نوځنری ده ننگه وه کانیا ن، با نه په رله مانتاره حیزیش بیت. ئیتر نه وه لای نه دات زیاتر جه ماوړه که ی لی رلزیین. جه ماوړه که کش، جارئکتر دهنکی نادانی نه گهر له ناستی کاره که یدا نه بیت.

په رله ماننکی له ر جوره، له دیارده ی په نها به په نجاش رزگارمان ده کات. چونکه خه لکی بیلایه نیسی تیده که ویت. دوی له لوی رله مانه وه، حکومتی په کگرتو بؤ هه موو ه ریمی کوردستان، ده سټبه کاریت. نه حکومته ش، نه بیته حکومتی یاسا، نه که هی حیزنیک. چونکه هه میشه له

مەترىسى ئىشودا ئىبى كە پەرلەمانە كە باۋەرى لىيىسەندىتەۋە. ۋەزىرىش ھەمان تىرسى شەۋى دەبىي ئىگەر كەموكوپىيى ھەبى، يا گەندەلىي، يا ۋەزىرە تەكەي گەندەلكارىي تىدا بى، پاتىدا سابى. واتا پاكتاۋكرىنى گەندەلكاران لە ھۆكۈمەتدا دەستېندەكات و ئىجامىشى دەبىت.

۲- ھۆى گەندەلىي دارايى و ئازاۋى دارايى پارتىيەكان، شەۋ پارە مەقتە ئۆرەپە كە نازەۋا نەچىتە گىرغانى شەۋ پارتىيەنە، يا گىرغانى سەركردەكانيان. بۆيە ئىبى بەبىيارىكى پەرلەمان، ھەموو داھانەكانى دەۋلەت، چىنە گەنجىنى ھۆكۈمەتەۋە. ھەرۋەك لە ھەموو دەۋلەتتىكى ياسادا وايە. بواپى لە ھۆكۈمەتەۋە، شەۋەندەي پىئويست خەرجى رۆۋلەي پارتىيەكان، دەرمالەپەك ۋەرگىن. شەۋىش تەنبا بۆ ئەۋ پارتىيەنى رۆۋەپەكپان ئىبى لە پەرلەماندا. كە شەۋ پارە مەقتە ئۆرەش نەما، ئىتەر پەلگەنەويستە گەندەلى دارايى ناۋ پارتىيەكان نامەننىت.

۳- ئىيىستا بۆيە ھۆكۈمەت دەستەۋستەنە لە ئاستى گەندەلىيەكاندا، چۈنكە سامانۋ ئۆرەي ھىزە چەكدەرەكان و ھۆكارەكانى راگەياندىن، لە دەستى پارتىيەكاندايە. بۆيە ئىبى ھەموو ئەۋانە بېنە ھى ھۆكۈمەت، ۋەك ھەر دەۋلەتتىكى ياساۋ دەستۇر.

شەۋ چارەسەريانە. ئىشە سەرەتا ۋا بنۆيىنە كە پارتىيەكان لاۋاز دەكەن. لە راستىدا پىنچەۋانەي شەۋە راستە. شەۋ پارتىيەنە كە ئىيىستا گەندەلى تىيداۋن. شەۋ گەندەلىيە ۋەك خۆرە لاۋازيان دەكەت و دەيانپوكىننىتەۋە. ھەلەن ئەۋانەي ۋا ئەزانن كە پارە ۋەك ھۆكارى ئۆرە راگەياندىن، شەۋ پارتىيەنە، لە ھەرگىتى چاۋەروانكرۋ رىزگار دەكەن.

ئەۋلەنە بە گىشتى، لەبارەي گەندەلىيەۋە. ئىنجا بۆ بەھىزكرىنى قەۋارە سىياسىيەكەشمان، سەربارى نەھىشتىنى شەۋ گەندەلىيە ئۆرە، ئەم ھەنگاۋنەش پىئويست:

۱- مەنەنەكرىن بەقەۋارە سىياسىيەكەي خۇسان، زىاتەر لە مەنەنە بە دەستەلەتتى ھۆكم لە بەغداد.

ب- پەرچەككرىنى ھىزى بەرگى كوردستان لەزىكترىن كاتدا، ئەۋە سەرەكىترىن گەرەنتىيە بۆ پاراستنى قەۋلەرەكەنەتەۋەكەمان. پەندە كوردىيەكەي خۇمان (كوتەك ئەزاننى قۇناغ لە كۆيىيە) لە سەرەتاي مېژۋەۋە تاھەتا، ھەر دىۋىستو كارىگەرە. ئىيىمە ئەگەر ئىيىستا شەۋ سامانە لىشاۋر ئۆرەي بۇمان رۆۋە، لەجىيانى گەندەلىيەكان و پىئۆرە روۋكەش ئاپئويستەكان، ھىزىكى بەرگى مودىزىنى پى پەرچەك بەكىن، ئەۋانەك فېدرالى، پەلكو سەربەخۇبىش تا ئەۋەپى سىۋورە سىۋىشتىيەكانى كوردستان لەئاممىزماندا دەبىت.

چ- ھەلپۇزاردىنى سەرىكى ھەرىم لەلايەن مىللەتەۋە راستەۋخۇ.

د- دىۋىستكرىنى ئەنجۈمەننىكى ئاساپشى نەتەۋەيى بەھەموو دەستەلەتكانىيەۋە دىۋىر لە دەستەلەتتى پارتىيەكان.

ھىۋادىرم ئۆلەنپىيىتەم خىشتىكەم خىشتىتە سەر خىشتىك بۆ نەھىشتىنى گەندەلىيەۋە بە ئىنجامگەيشتىنى كارۋانى رىزگارپىۋىزى نەتەۋەكەمان.

ھەولەكانى شىيخ مەحمۇد يۇ ئەنجامدار نەپوون ؟

بەمەبەستى تۇرۇشقا ۋە لەھوگەت ۋە شۇبھەلىك شىخ مەحمۇدى نەمى ، ۋە زارەتى پۇشنىچىرى كوردىستان لەھولۇر پۇزۇنى ۱۱- ۲۰۰۶/۴/۱۴ فېستىفالىكى لەھۇلى وتىل خانزاد سازدا . ۋە تەكى مەن ، كورد ۋە پۇخت ، بىرىتى بولۇپ بىر سىيارە سەرە كە ۋە لەمەكى لەسى تەۋەردا دابە ۋە :

یەکەم : ئینگلیز نەویست کورد قەوارەیکی سیاسی ھەبێت لەوسەر دەمدا ، ئونیمچە قەوارانەش کەخۆیان نەنواند لەھوکمدارییەکەیدا (١٩١٨/١١/١) وە مەلیکی تێتێبەگەیدا (١٩٢٢/١١/٣) ، لەگەرمەیکە سیاسی و بەکارھێنانی شیخ وەک کارتیکی گوشار بۆ سەر تورک و عەرەب وەلاو ، چیتەر نەبوو . پەیمانی سیفەریش (کە لە ئاستیدا ، نەبوو بە پەیمان ، چونکە بە پێی ھەندێ سەرچاوە ، واژو نەکراو) ئویش ھەرگەمەیکە سیاسی کارئێکی گوشاریو بۆ سەر تورکیا ، تاناچارێ بکات دەسبەرداری ویلايەتی موصل بێن و مەلیدات بۆ پەیمانی ماریکرنی سنووری تورکیا و ئێراق .

کېښه که له لای شېخ محمود لوه دېوو که نه یکه زانی هه موو ټوگمه سیاسیان ، بۇ ټووه بوو ښینگلیز دمس به سهر نوټی ویلا یاتی موصلدا بگریټ کهله سالی ۱۹۱۲ هوه نه خشی بۇ کښابوو کومیانهای نوټی تورکی T.P.C به ریتانی - نه لمانی بۇ دروست کردبوو .

دووم : نۆمى ئاستى ھۆشيارى نەتەۋى لەلەي كورد لەوسەردەمدا كەبە ھۆى ئەۋى شىخ
معمود تەنيا بابلى لەشۆپەكانىدا (جگە لەھەندى نىمچە لايەنگرى لەژمارەيەكى كەمى ھۆزە
كوردبەكانە) كەتەبەنە ھۆى يەكەنگى و گشتەنگرى شۆرەكان .

سەنەم : چەمکی شۆپش لە لای کورد کەمەمیش ، بەسوی تینکچوونی دولەتی مامدەو ، ناتەواو بوون . یابەدەرپینگی تر : شۆپشەکان ، سەقەت بوون ! . چونکە هەموویان ، شۆپشی سەرنەگەوتوو بوون ، کەچی هەرسوویارەکردنەوی یەکتیریون بەهەمان شتێواز . پوی هەلە و ناتەوای سەقەتیەکەش ، لەو دایە کەئەو شۆپشەکانە لەسنوخی کوردستان تێپەریان نەکرێو ، بگرە بەزۆری ، لەشارەکانی کوردستانیش کەشاونەتەو . بۆ شاخەکانی و لەوێ شۆپش گێژەکان تەنھا بەرگریان لەخۆیان کرێو . ! گەژ جاریش بوونەتە هۆی ، دانیشتوانی شارەکان ، بێن بەژێر دەست و بیستی موژمنەو .

راست وانه بوو پرځی شوږښه کان ، پایته خټه گانی موژنی هاته گاندلیه و نه بیږشتایه شو موژمنانه له ماله گانی خوځشیدانه ټارم بویونه . بوه پشته موژمن ده شکي ، نه ک نهنا به شه پی ناوشاخه گانی کوردستان ، نه ووهش په ک له سره سدی قویاینه گانی ناوشاخ و شاره گانی کوردستانی ناوټ .

۱- ئىستاش ، ھەندئ لەھىماكان ئەو دەگەين گەھارپەيمانان ، ھەرنىراقى يەگگرتو
تامانجيانېن ! بەرامبەر ئەرکىكى وا ، ئەرکى كورد ئەو يە كەنەك ھەرنەبىتە ھاوپەيمانىكى
ئەو يەگگرتو يىيە ، بەلاگو ھۆكارى يەكئەگرتنىشىي .

۲- بىنەمايەكى ياساىي گىشتى دەلى : ئەگەر پىگرنەما ، پىلېنگىرلە دەگرتتەو (لژ زال المانغ ،
عاد الممنوع) پىگرنەكەش بىل دىروست ئەبوونى قەوارەپەكى سىياسى سەرىخەق بىل كورد تانىستا
ئەوتەكەى كركوك بوو كەلۆتتاواى سىل گەركردنى ئەوتەوتە بىل خۇي ، لەغىراقىكى يەگگرتو دا
دەبىنئىت . بەرامبەر بەو ، ئەرکى كورد ئەو يە كە نەپەلى ئەوتەوتە بەئاسانى بىچىت بەگەرووى
پۆلئالادا . ئەويش بەو يە كورد خۇي دەستىگىرئ بەسەركركوكدا . كەئەوش دەو او ئاساىيە چونكە
شارىكى كوردستانىيە . ئەگەر ئەو شى بىل نەكرا ، ئوسا بىيئە پىگرى پۇشتنى ئەوتەوتە بىل
ھەرھۆكارىك .

۳- كورد پىيوويستى بەھىزى چەكدارە . لەم قۇناغەى ئەمپاندا ئەبى بەشى شىرى داھاتەكانى
كوردستان بىل ئەومەبەستە تەرخان كرى و قەدەغەى بەلەپۇدان و گەندەلى بىكرىت .

۴- كورد سىتراتىجىي خۇي ئاشكەركات كەسەر بەخۇيى كوردستانە . ھەردەسكەوتىكى لەو كەم
تر ، تەرخان بىكات بىل ئەومەبەستە .

ئوای تەواو بوونى وئەكە ، وئوئۆز بەم جۆرە دەستى پىگىر :

د. ھۆگرمحمد : شەرقشەكان ھەمويان سەقەت نەبوون .

وہلام : بەلاى مەنەو ، ھەمويان وەك يەك سەقەت و ناتەواو بوون . چونكە ھەمويان تەواو
دوويارە كىرنەو يەك بوون . ھىچ كات دوزەن بەشەقشى شاخەكان ئاوخى و دەست لەكوردستان
ھەلئەگىرئ . كام لەوشەقشەكانە ، چەند كىردەو يەك سەريانى لەپايتەختى دوزەندا نىجام دا ؟

د. ناصح عبدول غفور : قەسەكان ئاوەرئوون ، پەيمانى سىفەر ئىمزا كرابو ، شەرقشەكان ھىچى
خراب نەبوو . ئەودەست كەوتەنى ئەمەق ، بەرھەمى ئەوشەقشەكانە . وللىقى ئەمەق جىياپە لەگەن
خەپالادا .

وہلام : پەيمانى سىفەر وازوو نەكرا . مەن بەلگەم ھەپە ئەو مەستەر ئەنتۆنى گىكلە دانىشتەو
ئەلى ھەمويان بەلگە نامەكانى زمانى كۆمەلى نەتەوكانە سەير كىرەو لەجنىف و پەيمانى سىفەر
بەبى ئىمزا يە . بەلگەى دووھەم ئەو يە كەكورد خۇي نوئىنەرتكى نەبوو لەو پەیمانەدا . كەى كورد
ئەوندە بەختەدەريوو بەبى نوئىنەرتكى خۇي ، پەيمانىكى واى بىل وازوو بىكرى ؟ ! ئەگەر تەل بەلگەت
ھەپە قەرمو مەن نەم رووتە شەرقشەكان خراب بوون . مەن خەم ھۆنرلەم بىل شەرقشەكان وئەو . مەن
ئەلئىم : ناتەواو بوون سەقەت بوون .

د. ناصح : یانی شەل بوون ؟

وەلام : شەل بوون گێرچ بوون ، هەرچی ناوئێنیت .. من نالێم شۆرشەکان هیچ کاریگەریەکیان نەبوو .
لەبارەی خەیاڵ و واقعیشەو ؟ من ئەلێم : فیدپالێ ئەک سەریەخۆی . فیدپالێ لەگەڵ کێ ؟ لەگەڵ
مقته داو جەعفەریو سووننەئێ تەرزەست ؟ ئێنجا ئەوەئێ ئێستا پێتدەوترێ فیدپالێ ، ئەو فیدپالێ نێه
، چونک دەستورەکە ئەنجومەنی هەرێمەکانی بەجێ هێشتووە بۆ یاسایەکی کەپەرلەمان دەری دەکات
! لەکاتیئێدا ئەنجومەنی هەرێمەکان ئەبێ بالادەستی بەسەر پەرلەماندا هەبێ ئەک بەپێ چەوانەو .

د. حوکمەتەکی شێخ محمود ، ئەزموونە ب ئێمە

وەلام : پێتوێست ئەزموونیت ، بۆ ئەوەئێ هەلەکان نووبارە نەبنو .

د. حەسەن جاف : شۆرشێ نەهێ ، هەمووانی گێرکێدەو شۆرشێ هێنایە ناوشارەکانی
گێرکێستانەو .

وەلام : بەلام دەستی نەگەیشتە پایتەختی داگیرکەر !

لەدەرەوێ هەولەکش ، وتوو وێژ درێژەئێ هەبوو وەلامەکانیش بەمجۆریوون :

ئێوەبزانن کەسێکی وەک بێلادن ، چۆن دەستی گەیشتە ژێر ئەز ؟ تێ وازیئێهە لەمەبەستەکی
بێلادن ، چاکە یاخراپە ، من وەک نمونەیک ئەلێم . ئەئێ گێرکێدەو دەستی نەگەیشتە پایتەختی ئەو
داگیرکەرانی شەپێ قەلا چۆکرێنیا ئەگەڵ دەکێرێن ؟ تاخەر کەسێکی وەک زەعیم حەدیق چی پێ
نەکێرێن ؟ کەچی کەخانە نەهێن بوون ، لەبەغدا بەجۆتێ نەهێ و ئێزەلشەپەیکووە لەچاخانەکاندا ،
تاوێ دەکێ ! بێ ئەوەئێ شۆرش هێچی ئێ بکات . ئەئێ نەئوترا ئەوەئێ لەگەڵ عوسمان فایەق کرا ،
کەگێرکێک بوو لەگەڵ ئەو وێنەکانی وەک ئەویکراپە ؟

جگە لەوانە ، شۆرشەکان ، بەپێئێ نەخشەو پلانی زانستیانی پێشەکی نەبوون هەریەکە و شۆرشێ
ناوچەپەک بوو . ناوچەکانی تر ، ئەگەر جاش نەبوون ، سەیرکەریوون !! یابەولتایەکی تر وەک مەپێ
دەبەستە ، چاوەپوان بوون ناچەقێ قەصا بیا ئەگات !! ! .

٢٠٠٦/٤/١٣

* ژانیاری زیاتر لەم بارەپەو ، لەکتێبێ کوردلیەتی و سەریەخۆر - کامیل ژێر - ٢٠٠٢ و تێاری
(هەکرەتەکی شێخ محمود بۆ سەریکەوتوو نەبوو ؟) پێشاندرلو .

ناومړۍ

لارښوونې	موضوع
۲	وېشپه کي پېژنېست
۵	د هفتاره گانې بېرته ورې بۇ رځنامه ی تایم
۷۷	له نړیوان بارزانی و کاریکدا
۸۰	نوريس بارزانی و کاریک
۸۱	نله په کي تر له زنجیرې بېرته ورپه کان
۸۲	د ستوری غږولو کورستان
۸۶	لیژنې کوشنې نه توه یی له هراپه کدا
۹۰	له ولامې دلویه کي به پښ همدای حسه یی بۇ نامه ی ماجستیره کي
۹۳	به دوا دلچونیک له سر و تارنکی گاک فریاد رولندزی له باره ی به کورتنه وه
۹۵	ره غیق حیلې له نیر اهییم نه حمه د زویر وو - بۇ گوفاری تایم
۹۷	له ولامې پرسپاری به پښ سړوان کاوسیدا - بۇ گوفاری کونگره
۹۸	مالی کورد له بېرته ورپه کانمدا - بۇ گوفاری په یامی مرقایه نې
۱۰۵	وله لامیکي نوستانه بۇ به پښ د - کورنو علی - بۇ رځنامه ی کورستان ی نوی
۱۱۵	کاریک وه ک بېرواومې ماوه رځنیک نه بیت بېخته وه قالبی رنکسننه وه - بۇ رځنامه ی هاویر
۱۱۷	کورنلپه نې نه ک پارتاپه نې - بۇ رځنامه ی هاویر
۱۱۹	فره پارتی ره لویه تیپه کي نابن نا نېشتمان رزگاری نابن - له ولامې پرسپاری کي به پښ د - جمال نه به زده.
۱۲۲	نه ته واپه نې - بۇ گوفاری ناپنده - له ولامې پرسپاریه گانې به پښ عه تا قهره داغیدا.
۱۲۶	هینشا ساغ نه بۇ ته وه که شپږک ینکس هسپاری کي به هره مه نده - له ولامې به پښ د - موسمان به رنچیدا.
۱۳۹	تالای به عس له سلیمانیدا - بۇ رځنامه ی جه ماوه - له ولامې به پښ زانیار فرکه پیدا.
۱۴۱	رېښ مەردی به به له تیگه یشتن له کښه ی که رکوړنو کورنو نیمو کراسی - بۇ رځنامه ی هاوالتی.
۱۴۴	با له قوناغی قسه وه بگویننه وه بۇ قوناغی کار.
۱۴۹	خواه ن فایله کان - بۇ رځنامه ی جه ماوه - له ولامې به پښ زانیار فرکه پیدا.
۱۵۱	با منبش قسه ی خرم بکم - بۇ رځنامه ی هاوالتی
۱۵۲	پریاری ۱۲۷ بۇ رځنامه ی هاوالتی.

۱۵۴	دروست و نادروست له یاسای بهرینه بردن دې ولې ته عیراقددا - بۇ رۇښنامې ھاویر
۱۵۷	چاره سه وگرډنې کښه کانی کورد له پښتې یاسای نیوده وله تېبه وه .
۱۶۳	همدې له دې بیانی کاژیک رهنګدته وې هېلېسه کانی منن - بۇ گولاری هرېم - له ولامې به پښ کاندېدا .
۱۶۸	کونګره دې دوه مې سهندیکای پارټیزه راڼی کوردستان - بۇ رۇښنامې هاول .
۱۷۱	ګه مې عیراق
۱۷۳	خوېشاندن له ګوښه په کی بیر وهریدا - بۇ رۇښنامې هاولاتې .
۱۷۸	لامعنی للفریالیې من غیر مجلس الاقالیم - بۇ رۇښنامې رایه الحریه .
۱۷۹	الخبز لبس من عمل القصاب - بۇ رۇښنامې رایه الحریه - وه لامېک بۇ به پښ د . کمال مظهر .
۱۸۲	کښلګې ره سمنی کوردلیه تی کوردستانه - وه لامېک بۇ به پښ د . حسنین محمده عزیز
۲۱۰	عیراقو هلبزلدن وریغلندوم - بۇ گولاری کونګره - له ولامې پرسپاری به پښ سیروان کاوسیدا .
۲۱۲	به لګه نامه په کی میژوویس - معاریفی کوردستان .
۲۲۰	به پښ مه لا به ختیارو هویجه و نه خشی نویی تیروو ته عرب .
۲۲۲	هه لېژارډنه کی ۲۰۰۵/۱/۳۰ بۇ رۇښنامې ھاویر .
۲۲۴	تیروو غافلکوژی له کوردستاندا .
۲۲۶	بېاری ۶۸۸ له دیدی یاساناسانی کوردستانه وه .
۲۳۰	ورده رازیک له باره دې رۇښنامه نورسپه وه .
۲۳۲۰	شعیرې کوردی شمېر له مرګه ساتنېکی هقیقی دلیه .
۲۳۴	نه بېن چاره نوسی کهرکوک ، خه لکی کهرکوک خزی دیاری بکات .
۲۳۶	کوردایه تی بیرویزلف .
۲۳۹	به ره مو بړوانامه کان .
۲۴۳	بارودنخی کوردستان له لیدس
۲۴۸	لیدواننیکې بابنه تیانه له سه رده ستوری عیراقی
۲۵۲	کوپه ته له پښتېنېه کی به پښان نوو شېوان - عیمادو
۲۵۵	هوله کانی شېخ محمود بۇ ته دجامدار ته برون ؟

کوردیه تی بیرو براهه

دو لām و پەرچدانه وه

ژیر

پەرچدانه وه کان بۆ بهرینزان:

- ۱- فریاد رمواندزی
- ۲- د. کوردۆ عه‌ل
- ۳- شیرکۆ بیکه‌س
- ۴- رێبین ههردی
- ۵- د. که‌مال مه‌زه‌هر
- ۶- نه‌حمه‌د حامید
- ۷- د. حه‌سه‌ین عه‌زیز

وه‌لامه‌کان بۆ بهرینزان:

- ۱- شۆرش قادر
- ۲- هیمه‌ادی حه‌سه‌ین
- ۳- گۆفاری تایم
- ۴- گۆفاری جه‌ماوهر
- ۵- به‌های مروفایه‌تی
- ۶- رۆژنامه‌ی هاویر
- ۷- د. جه‌مال نه‌به‌ز
- ۸- عه‌تا هه‌رمداغی
- ۹- د. عوسمان به‌رزنجی
- ۱۰- زانیار هه‌رگه‌می
- ۱۱- ناسۆس ههردی
- ۱۲- کاندیش
- ۱۳- رۆژنامه‌ی هه‌وال
- ۱۴- رایة الحریة
- ۱۵- سیروان کاوسی
- ۱۶- مه‌لا به‌ختیار
- ۱۷- جینمه‌ر جۆلا
- ۱۸- بۆتان جه‌لال
- ۱۹- نه‌وشیروان مه‌سته‌فاو عیماد نه‌حمه‌د

له‌گه‌ن شه‌ش بابته‌:

- ۱- بارزانی و کاژیک
- ۲- خاوهرن فایله‌کان
- ۳- گه‌مه‌ی عێراق
- ۴- ده‌ستوری عێراق و کوردستان
- ۵- کێشه‌ی کوردو یاسای نۆوده‌وه‌له‌تی
- ۶- خۆپیشانده‌که‌ی ۲۰۰۴/۲/۱۴ و شتی تریش